RAD

JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE

ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

KNJIGA 189.

RAZREDI HISTORIČKO-FILOLOGIČKI I FILOZOFIČKO-JURIDIČKI.

51.

U ZAGREBU 1911.

KNJIŽARA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE (DIONIČKE TISKARE)
(GJURO TRPINAC.)

Sadržaj.

Strana

Dr. Ivan Strohal: Otkupno pravo u starih Hrvata . 1—115

Dr. Ivan Kasumović: Hrvatske i srpske narodne poslovice spram grčkih i rimskih poslovicâ i krilaticâ . . 116—276

Šime Urlić: O. Gašpar Viňalić . . . . . 277—287

Hrvatske i srpske narodne poslovice spram grčkih i rimskih poslovicâ i krilaticâ.

Primljeno u sjednici razreda historičko-filologičkoga Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 2. jula 1908.

Napisao član dopisnik dr. Ivan Kasumović.

K. Krumbacher, pokojni profesor münchenskog universiteta i izvrsni poznavalac grčkih poslovica, u jednoj svojoj raspravi o grčkim poslovicama[1] želi, da bi se našao koji slavist, koji bi istražio, stoje li poslovice južnih Slavena u kakvoj svezi s grčkima[2] Krumbacher se već po tome, što su južni Slaveni bili u dugoj i tijesnoj svezi i saobraćaju s Vizantincima i Novogrcima, pa što su Rusi baš preko južnih Slavena primili najveći dio one kulture, što su je dobili od Grka, s potpunim pravom domišlja, da mora biti srodnosti i između narodnih poslovica jugoslavenskih i grčkih. Ja doduše nijesam slavist od zanata, ali kako sam se već poodavno počeo baviti našim narodnim blagom, u prvome redu baš poslovicama, a u drugu ruku kako su me studija moje struke odvela na grčku i rimsku paremiografsku literaturu, pa mi udarila u oči bliska srodnost, dapače nerijetko potpuna jednakost grčkih poslovica s našima, povukla me želja, da se latim toga interesantnoga a po historiju naše kulture i narodne književnosti ne neznatnoga posla. Kako su pak Grci silno utjecali na Rimljane u

[1] Mittelgriechische Sprichwörter, Sitzungsberichte der k. b. Akademie der Wissenschaft zu München, 1893. II., str. 16.

[2] Kad je već ova moja radnja bila predana i primljena od Jugoslavenske akademije, donese Jagićev Archiv für slav. Philologie, XXX. (1909.) sličnu radnju R. Altenkircha, Die Beziehungen zwischen Slaven und Griechen in ihren Sprichwörtern. Radnja ta nije ni izdaleka potpuna; pisac se obazirao samo na novogrčke poslovice i u njima tražio izvore slavenskim poslovicama, ali je i to — sudeći po nekim primjerima — radio doista brzo i površno.

kulturi, književnosti, jeziku, religiji i umjetnosti, pa kako su i poslovice grčke u obilnoj mjeri prelazile k Rimljanima, to sam morao izbliže pogledati i rimske poslovice. To sam morao i zato učiniti, što je naš narod primao kulturu i sa zapada od Rimljana i njihovih potomaka. Ova će moja radnja iznijeti više primjera, gdje se ista poslovica nalazi i kod Grka i kod Rimljana, pa je upravo nemoguće reći, s kojega je kraja k nama prešla. Na razmeđu između istoka i zapada naš je narod udario kućište svoje; tu je bio u živom saobraćaju s istokom i zapadom pa je tako s obadva kraja dobivao i kulturu. To obilato potvrđuju baš i narodne grčke i rimske poslovice i kojekakve rečenice, po kojima su nastale mnoge i mnoge naše poslovice. I mogu već sada reći, da tu gotovo nema podjele, koja se obično postavlja između kulture Hrvata i Srba: da su tobože Srbi crpali kulturu s istoka, a Hrvati je prenosili sa zapada. Poslovice baš pokazuju, da je grčka kultura dopirala i do Hrvata i ostavljala među njima tragove svoje, a naprotiv rimska da je dopirala i do Srba, kod kojih je također palo na plodnu zemlju mnogo njezino zrno[1]. Odatle dolazi, da velik broj gotovo najljepših naših narodnih poslovica ima sasvim jednakih paralela među mnogobrojnim poslovicama Grka i Rimljana; kod Grka dabome kudikamo više nego kod Rimljana, kako je to i prirodno.

Ne ću reći, da su baš sve naše poslovice, kojima se nalaze paralele kod Grka i Rimljana, odatle i direktno potekle. U istim prilikama, u kojima su nastale kod njih, mogle su postati i kod nas. Tako mislim da se ne smije tvrditi, da su rečenice, kakve su napriliku: *bijelo kao snijeg; crn kao gavran; slatko kao med* i t. d., jer ih poznaju i Grci i Rimljani, k nama prešle od njih. Take je rečenice mogao i naš narod sam stvoriti, a mnoge su od njih i zajedničke svim narodima. No opet za mnoge se druge dade zastalno utvrditi, da ih je naš narod primio gotove, da ih je onake, kakve su, prenio od drugoga naroda. Nije naime moguće ni pomisliti, da bi jedan narod pa makar koju misao ili istinu koju, koliko mu drago, pòznao, tu misao, tu istinu izrekao baš istim riječima, zaodio baš na dlaku istom slikom kao što i drugi narod drugog jezika, drugih običaja, druge kulture. Tko će napriliku smjeti reći za poslovicu: *Gora se s gorom ne sastaje, a čovjek s čovjekom vazda*, da je to naša samoniklica, kad je imaju

[1] Za primjer spominjem Daničićev zbornik dubrovačkih poslovica, u kojem je pomiješano poslovično blago grčko i rimsko.

i Grci, i to možda iz davnijih vremena negoli je naš narod i znao za nju? Mogao je i naš narod uvidjeti i o tome se uvjeriti, da lopov na lopova ne će, da se jednaki ljudi podupiru, a ne odmažu jedan drugomu; ali da bi i on to svoje iskustvo zaodio slikom: *Vrana vrani očiju ne nadi*, baš tako, kako su to uradili još u stara vremena stari Rimljani, mislim da ne će nitko ni pomisliti, da tako što reče. Da ne navodim više primjera, mogu reći, da ćemo naći velik broj ovakih poslovica, koje odaju jasno podrijetlo grčko ili rimsko. Kod mnogih se to vidi jasno, a kod mnogih je sličnost već dosta izblijedjela.

Kao što naše narodne poslovice nemaju samo jedan stalan oblik, tako ga nijesu imale ni grčke i rimske. Dok su grčke poslovice u najstarija vremena imale metričnu formu, jamačno im se ta forma nije lako mijenjala. No kad je jednom nastala sloboda u formi, kad su se i poslovice slobodnije upotrebljavale, počele su dobivati različne varijante. Pogotovu je sloboda vladala u rečenicama, koje se zovu „apophthegmata", i u raznim krilaticama. Kao što su se apoftegmeta pripisavala sad jednomu sad drugomu čovjeku, tako se kojekako mijenjao i njihov oblik. A to je i prirodno. Što se prenosi od usta do usta, od koljena na koljeno, lako se mijenja u koječemu, a naročito u formi. To pokazuju i naše poslovice. One, kojima je forma stalnija, koje imaju oblik stiha ili drukčije što, što riječi jače veže, ostaju nepromijenjene u ustima sviju, nemaju mnogo varijanata, dok se one, kojima je forma slobodnija, mijenjaju po obliku, a oblik gdjekad povuče za sobom i promjenu misli[1]. Ove promjene, koje se zbivaju s vremenom, oteščavaju i traženje podrijetla poslovicâ. Bez sumnje nije naš narod mnoge i mnoge poslovice zadržao baš onako, kako ih je primio od drugoga. U prvo vrijeme još ih je govorio onako, kako ih je dobio, ali s vremenom je koješta mijenjao i prekrajao, skraćivao i raširivao, mnogu riječ ili pojam, koji mu je bio slabije poznat, zamjenjivao bližim i poznatijim. Kod takoga mijenjanja lako se moglo dogoditi, da se zausput prekrojila, a katkad i sasvim promijenila i misao poslovice.

[1] Stoga nije točna tvrdnja dra. Fr. Markovića, Etički sadržaj naših nar. poslovica (Rad Jugoslavenske akademije, knj. 96., str. 168.): „... možemo vjerojatno držati za općenitu „narodnu" poslovicu takovu poslovicu, koja jedan te isti etički ili sociologijski sadržaj prikazuje u više različitih oblika, a za samo pomjesnu možemo držati gdjekoju, ne svaku, takovu poslovicu, koja ima samo jedan jedini oblik."

Prema onomu, što sam malo prije rekao, sasvim je razumljivo, da je mijenjanje neustaljene forme koje poslovice stvaralo i različne, često i dosta brojne varijante iste poslovice. Tako i Grci i Rimljani nijesu imali za svaku misao samo po jedan poslovičan oblik, po jednu poslovicu. Zbornici grčkih poslovica jasno pokazuju, kako su gdjekoje imale i po više varijanti. Što je poslovica dulje živjela i dalje se širila, broj se varijanata množio. Mnoge su od tih varijanata jamačno propale, s vremenom se zaboravile. Tako je možda i direktni izvor koje naše poslovice izginuo, a drugoj se sačuvala samo varijanta pravoga joj izvora. Da se ne bih izvrgao prigovoru, da sam odviše naglio tražeći izvore našim poslovicama kod Grka i Rimljana, ja nijesam osim rijetkih izuzetaka donosio poslovicâ, koje su samo po misli svojoj slične grčkima i rimskima, a po obliku su sasvim različne. Zasada ja iznosim samo take grčke i rimske poslovice, koje su i po misli svojoj i po formi sasvim jednake našima. Navodeći naše poslovice navodim namah i po više im varijanata. No ne valja misliti niti se to smije reći, da su se uvijek sve te varijante razvile kod nas iz jednoga najstarijeg oblika. Kako su grčke i rimske poslovice imale po više varijanata, to se lako moglo dogoditi, da je i po više njih — i ako ne u isto doba — ušlo u naš narod. Tako su mogle često naše varijante, ma da pripadaju sve istoj poslovici, nastati samostalno, svaka za se, jedna u ovo doba, a druga u drugo, jedna u jednom, a druga u drugom kraju našega naroda. Za to će biti u ovoj radnji eklatantnih potvrda.

Ne tvrdim nikako, da su sve ove naše poslovice, što ih ja navodim s njihovim grčkim i rimskim paralelama, baš izravno od Grka i Rimljana k nama prešle. Grčke i rimske poslovice postale su blagom i drugih naroda; pogotovu su grčke poslovice poplavile Rimljane, a ravno od Grka baštinili su ih Vizantinci i Novogrci. Grčke su se poslovice raširile i po istoku, prešle k svim istočnim narodima (kao što su i od ovih možda primali po koju poslovicu i Grci), a tako su se pomiješale među poslovice Arapâ, Turaka i drugih naroda. Od Rimljana su prešle poslovice k Talijanima i drugim romanskim narodima, a i među Nijemcima su našle plodno polje daljemu razvoju. Pa i pisana je književnost rasađivala grčke i rimske poslovice među nove narode. U Srednjem su vijeku grčki paremiografi našli mjesta i u školskoj obuci, a osobito u kršćanskoj katehezi i homiletici, da se njima protumače vjerske istine i moralna nauka. Odatle je došlo, da su teolozi skupljali poslovice kao

dogmatičke rečenice i trudili se oko njihova tumačenja, ali dabome s alegorijsko-religioznog stanovišta[1]. Kao što su Grci sakupljali svoje poslovice u zbornike, tako je baš Srednji vijek zaslužan za paremiografsku literaturu. Primjer slavnoga Erasma Rotterdamskoga izazvao je čitav niz što boljih što gorih zbornika poslovica. Svima su imale biti temelj baš grčke i rimske poslovice; svi su i radili najviše o tome, da pokupe grčke i rimske poslovice, i ako su često odstupali od toga načela (pa i sam Erasmo). Kako je onda svijet volio zbornike poslovica, kako su se tad poslovice rado čitale sa svojim više puta svakakvim tumačenjem, pokazuje baš primjer Erasmovih „Adagia", koje su doživjele toliko izdanja.

Ni naše poslovice nijesu sve potekle izravno iz svojega prvoga izvora. Nema sumnje, da su mnoge, osobito grčke, došle k nama putujući od usta do usta. O tome ne će nitko posumnjati, tko pozna našu historiju, život našega naroda i njegov tijesni saobraćaj s Grcima, otkako je naš narod došao na Balkan, pa kroz sve vrijeme njegova života. No u drugu ruku ne može biti sumnje ni o tome, da su mnoge i mnoge poslovice grčke, a pogotovu rimske, prešle k nama preko drugih naroda; drugi su narodi, n. pr. Talijani, Turci, Nijemci bili posrednici, preko kojih je mnoga i mnoga poslovica grčka i rimska presađena k nama. Poznato je i to, da je Srednji vijek prekrajao stare poslovice grčke i rimske, a povrh toga grčke raznosio u latinskoj formi. Take su poslovice školovani ljudi rado upotrebljavali i njima se služili. Nema naime sumnje, da su širenju i prenošenju poslovicâ doprinijeli vrlo mnogo knjiga i škola. Već smo rekli, da su štokakvi zbornici grčkih poslovica bili u Srednjem vijeku školske knjige. Tko bi pak mogao zastalno reći, da takih zbornika nije dopiralo i do nas, da ih nije bilo i po našim manastirima i drugim rasadištima prosvjete? Pa napokon, tko bi mogao reći, da nije možda koji taki zbornik našao kojega prijatelja, koji ga je i preveo na naš jezik, pa makar samo zato, da ga čita mali broj čitatelja? Kao što su se u staroj književnosti prevodili Menandrovi stihovi (bolje reći: stihovi grčkih dramatika, osobito Menandra i Euripida), gnomologij Melisin i druga apoftegmata, nije li moglo biti i drugih takih prijevoda? Pa onda, kod nas je bilo uvijek ljudi, koji su se obrazovali u tuđini, gdje su se upoznali sasvim dobro s grčkom i rimskom

[1] Ispor. Krumbachera, Mosk. Sam., str. 349.

knjigom, pa su se kasnije i kod kuće zabavljali klasičnom književnošću. Bez sumnje su i ovaki učeni ljudi presađivali poslovice u naš narod. I crkva je mogla biti rasadište poslovica, osobito onih, koje izriču kakvu moralnu pouku. I kod nas je klasičnom knjigom obrazovani propovjednik začinjao svoje propovijedi kojom mudrom rečenicom ili poslovicom, koju je našao u knjigama ili je se sjećao iz svojih školskih dana, kako su to radili propovjednici francuski, njemački, poljski, češki, pače i budhistički[1]. I baš ti učeni posrednici i presađivači tudih poslovica u naš narod jesu uzrok, što naše narodne poslovice nemaju samo poslovice u pravomu značenju te riječi[2], nego su pune apoftegmatâ, riječi krilatica, t. j. rečenicâ, koje nije stvorio sam narod, nego ih je izrekao pojedinac, a onda su tek našle mjesta u širim slojevima naroda, i ako nijesu — mislim na Grke i Rimljane — nikad bile sasvim općene i popularne[3]. Naš ih je narod primio kao poslovice, a tako one i žive. No nije moja zadaća ni posao, da ovdje raspredam sve, što su i kako su tuđe poslovice prešle k nama; htio sam samo kazati, kako mnoge od ovih poslovica dođoše u naš narod preko drugih naroda, preko knjigâ, škole i uopće školovanih ljudi. To dabome vrijedi osobito za rimske poslovice[4].

Ne ću reći, da je moj ovaj posao potpun. To nije niti može biti. Prije svega nije zato, jer ovo nije posao jednoga čovjeka. Ako igdje, a to ovdje vrijedi ona, da više očiju više vidi. Gotovo mi i ne koristi tužiti se na nestašicu knjiga, koje bi mi trebale za ovaj posao. Naročito mi je žao, da nijesam mogao doći do nekih gnomologija, a osobito žalim, da nijesam mogao upotrebiti gnomologij Boissonadeov i Wachsmuthov. Već sam rekao, da u našim poslovicama ima mnogo starih gnoma i apoftegmata, pa bih jamačno bio i u gnomologijama našao paralelu k još kojoj našoj poslovici.

[1] Ispor. Krumbachera, Mosk. Sam., str. 349.

[2] Što je poslovica, o tom vidi Otta, str. VII.

[3] Već stari grčki zbornici malo imaju poslovica u pravom značenju te riječi, nego najviše citatâ iz pjesnika, prozaika, riječî krilaticâ i koječega drugoga (ispor. Krumbachera, o. c. str. 2.). Osobito se to vidi u zborniku Apostolijevu i Arsenijevu.

[4] Stoga i Vukov dodatak uz gdjekoju poslovicu, da je „postala u varoši od književnika“ ili da se govori u „vojvodstvu“, pa kao da nije prava narodna, znači samo to, da je ta poslovica došla k nama kasnije nego druge, u novije doba, da se nije još raširila po narodu kao njezine druge sestre, koje su davnije došle, pa se već i zaboravilo, da su od drugog naroda došle.

a osobito u Boissonadeovu, koji pored apoftegmata ima čistih narodnih grčkih poslovica. Pa i dosadašnja izdanja grčkih paremiografa zastarjela su i do zla boga nepraktična. U tome kao da se takme zbornik oxfordski i göttingenski. Već se više godina jedva izgleda izdanje grčkih paremiografa, što ga sprema Oton Crusius. To je danas najbolji poznavalac grčke poslovice, pa će jamačno i njegovo izdanje biti njega dostojno. S gnomama stojimo još gore. Naš je vijek nažalost uopće još nazadniji literaturom grčkih sentencija negoli poslovicâ. U posljednje su se doba i na tom polju s uspjehom bavili neki učenjaci, ali to nije ni izdaleka toliko, te bismo mogli reći, da smo samo izbliza stekli dajbudi opći prijegled te literature. Taj posao čeka još svoga čovjeka.

I s našim poslovicama nije lak posao. Naše su se poslovice sakupljale u različna vremena, izdavale u različnim zbornicima i kojegdje po časopisima i kalendarima. Štampane su svakako, samo — nijesu zgodno za praktičnu upotrebu. Često dapače nijesu ni azbučnim redom štampane, premda ni azbučni red nije pogodan, jer se rijetko koja poslovica govori uvijek u istoj formi. A pogotovu je teško naći one, koje su štampane po časopisima i kalendarima, a još teže ih u glavi držati i sjetiti ih se, kad treba. No najveće je zlo, što mi nažalost nemamo pravih paremiografa. Vuk Karadžić stoji i tu osamljen i na časnu mjestu. Vuk je bio samo jedan i u sakupljanju poslovica. U nj se čovjek može potpuno pouzdati; njemu se može vjerovati, da je poslovica, koju on zabilježi, doista čuvena u narodu, i to onako čuvena, kako je on bilježi. S mnogo se hvale mora spomenuti i Jovan Muškatirović. I ako je on dugo prije Vuka kupio i izdao poslovice, ipak je utekao gotovo svima sakupljačima osim Vuka. Svaka čast tomu čovjeku! Da je on bilježio iz usta naroda, najbolje je svjedočanstvo to, što je Vuk od riječi do riječi primao poslovice iz njegova zbornika u svoj našavši, da ih doista tako narod govori. Ako Muškatirović i ima rečenicâ, koje nijesu uzete iz naroda, ali ih on ne zatajiva, nego odmah i dodaje, odakle je ta i ta rečenica. Njegov prevodilac „na ilirički" Ivan Ambrozović nema ništa samostalno. Njegovo je izdanje doduše „nadopunjeno" Muškatirovićevo drugo izdanje, ali veoma sumnjam, da njegove nadopune potječu iz narodnih usta.

Pretražio sam i „*Prirechja horvatszka*", što ih je marljivi Toma Mikloušić skupio i izdao u svojem „*Izboru dugovanyh*", a tako i one poslovice, što su iz ostavštine Mikloušićeve štampane u „*Danici*

zagrebečkoj". Mikloušić je sakupljao marljivo i dobro; ali se za mnogu poslovicu u njegovu zborniku može kazati da nije uzeta iz narodnih usta. Kvar veliki, da on nije u svoje doba našao nasljednika!

Drugi su svi sakupljali poslovice poslije Vuka, ali nažalost nijesu od njega ništa naučili. Primjer ih je jamačno Vukov potakao, da se prihvate sakupljanja poslovica, ali osim te pobude nijesu od njega prihvatili ništa drugo. Tako su žalosne zbirke Stojanovićeve. On je samo u jednom pretekao Vuka: vrstao je (u „*Poslovicama*") poslovice po glavnijim riječima („natuknicama"). Ali tu postupa, da Bog sakloni! Ponajprije ne umije odabrati najznamenitije riječi u poslovici, nego otprilike zgrabi kojugod[1]. Pa onda — ni te riječi ne ređa po azbuci. Uz taki raspored[2] nađi brzo poslovicu! Još je u nečem htio Stojanović pretећi druge sakupljače: on tumači svaku poslovicu. To je dobro i od prijeke potrebe. Vuk nažalost nije u tom konsekventno postupao; on gdjekoju poslovicu tumači, koja ne bi trebala tumača, a drugu, koja se ne da razumjeti, ostavlja bez ijedne riječi tumačenja. Stojanović tumači sve i jednu, ali i tu ne zna mjere ni načina, jer odviše govori, tumačenje mu je često bez potrebe rastegnuto i naivno. Stojanović ne zna pravo, ni što je poslovica. U njegovim zbornicima ima štošta, što nikako ne ide među poslovice i poslovične fraze. Tako napriliku izrazi: *obijediti koga* (str. 32.); *još je fićfirić* (str. 63.); *to je veliki gursus* (str. 70.); *društvo ga kvari* (str. 88.); *ne valja ti posao* (str. 221.) i t. d. i t. d., ne samo da nijesu poslovice ni u najširem značenju te riječi, nego i nemaju na sebi ništa neobično, da bi ih trebalo bilježiti, a uz to i tumačiti. Napokon se u Stojanovića ne možemo pravo ni pouzdati. On je bio marljiv samouk, koji je svašta čitao, pa odatle i dolazi, da među poslovice iz narodnih usta uvrštava i takove, koje jamačno nije čuo nigdje u narodu. U „*Dodatku*" k svojim poslovicama (str. 239.) kaže doduše, da je te poslovice (što ih ima taj dodatak) „uzeo ponajviše iz zbirke slavnoga pjesnika dubrovačkoga Ignjatija Đorđića, kako su štampane u Danici ilirskoj od godine 1864. i 1865.", ali ničim tih ne razlikuje od onih, koje je sam zabilježio u narodu. A i drukčije ne će biti Stojanović vjeran sakupljač na-

[1] Tako su mu „natuknice" riječi: ako, kad, kako, i, bit će, da, ili, i mi, još, i t. d.

[2] A i tu je još netočan; n. pr. riječ *kako* ima dva puta.

rodnih poslovica. Mnoga i mnoga njegova poslovica jasno pokazuje, da je onake nije narodni govor izgovorio, nego ju je — doduše *po narodnoj — sam Stojanović skrojio, a gdješto i parafrazirao i* po svoju uniformirao.

Od starijih sakupljača dobro su, može se reći, sakupljali i bilježili poslovice Pamučina u *Srp.-dalm. magazinu*, Jukić i Ilić. Pamučina ih je malo skupio, ali mislim, da ih je vjerno zabilježio i doista čuo u narodu. Ni Ilić ih nije mnogo zabilježio, ali i tê su najvišim dijelom prave narodne, premda se za gdjekoju i njegovu može posumnjati, da je baš iz usta prostoga naroda, a gdjekojoj je zacijelo i sam Ilić dajbudi popravio ruho. Jukić je nažalost štampao samo nekolike stotine poslovica, dopr'o je do slova *I*. Njegove se mogu staviti uz bok Vukovima.

Velik je zbornik Mehmed-bega Kapetanovića. Poslovice su mu poređane po azbučnom redu — samo loše (daj u drugom ćirilicom štampanom izdanju). Zlo je i to, što drugo izdanje nije sasvim prerađeno, t. j. što nanovo skupljene poslovice nije svrstao na njihovo mjesto među stare, nego ih je odjelito štampao. Ni Kapetanovićev zbornik ne će biti vjeran; očito se vidi, da su njegovi pomoćnici koješta po svojoj volji mijenjali, a jamačno metali među narodne poslovice i take rečenice, koje narod nije nikad govorio, nego su ih oni sami znali iz knjiga, ili su im se još iz škole zasjekle u pamet. Kapetanović gdjegdje i tumači koješta, ali se o tom tumaču ne može kazati mnogo dobra.

Poslovice, što ih je štampala iz raznih krajeva, od raznih sakupljača i kroz razna godišta „*Bosonska Vila*“, bit će većim dijelom prave narodne. No i tu sakupljači nijesu svi jednaki.

„*Pobratim*“ ima u mnogim godišnjacima dosta poslovica. Ali ih ja nijesam upotrebio. Prije svega teško ih je naći, jer su razbacane kojekuda. A onda sakupljači su tih Pobratimovih poslovica sve od reda đaci srednjih škola. Djeca nijesu pouzdana, a uz to i nema u njihovim poslovicama gotovo ništa novo; zabilježili su ponajviše ono, što su i kako su upamtila iz knjigâ; teško da se među svima tim poslovicama nalazi koja, a da ne bi bila već otprije gdje iznesena. Iz *Pobratima* sam uzimao samo svoje poslovice; one, što sam ih ja kao universitetski đak sakupio po Lici, a za koje mogu jamčiti da su baš iz usta narodu uzete. Tako isto sam katkad i po sjećanju upotrebio koju poslovicu, koju nijesam našao nigdje zabilježenu, a znam zacijelo, da se

govori u narodu, ako nigdje, a to u mojem rodnom kraju Lici, u mjestu Perušiću.

Nekolike sam našao i u „Istarskim poslovicama", što ih ima *Veliki Ćirilo-Metodski kalendar* za god. 1908. No njih je malo, a i u toj malici rijetko se koja nađe, koje ne bi bilo u drugim zbornicima.

Napokon valja da spomenem poslovice, što ih je iz dubrovačkih rukopisa izdao Đ. Daničić. Među spomenicima dubrovačke knjige zauzima taj zbornik odlično mjesto. Čitajući te poslovice nalaziš čudnu smjesu: ima tu poslovica, koje su zacijelo uzete iz narodnih usta pa i zabilježene baš onako, kako ih je narod govorio; ali ih ima i takih, za koje se na prvi pogled može stalno reći da nikad nijesu prešle preko zuba prostoga naroda. Ne bi čovjek rekao, kako je taj zbornik znatan baš za historiju naših narodnih poslovica. On je naime živi dokaz onoga puta, kojim su mnoge i mnoge poslovice došle u naš narod. Zbornik taj rječito pokazuje, kako su mnoge naše danas čiste narodne poslovice iz tuđih knjiga, iz tuđih poslovica, a preko književnika, doprle k nama. Ima naime u njemu poslovica, koje bez ikakve sumnje pokazuju još prvi stepen svojega života u ruhu našega jezika; još se nalaze u onom obliku, kako ih je koji književnik iz tuđega jezika pretočio u naš. Mnoge se od tih poslovica nalaze još u povojima svojega razvoja, prije nego što su — opet preko književnika — zašle u prosti narod, da ih onda on sam po svojem načinu preudesi, da im dade oblik, pa da budu take, kao da su rođene njegove kćeri. Dabome ima jako puno poslovica u tom zborniku, koje nije stigla ta sudbina, da bi ikad prodrle u široke slojeve naroda; one su ostale na papiru, i što se najviše može reći, u govoru školovanih ljudi. Za jedno i drugo bit će dosta dokaza u ovoj radnji. Ja nijesam išao za tim, da svim poslovicama ovog zbornika nađem podrijetlo, nego sam uzimao samo one, koje su ušle u narod, u njemu živjele i dočekale, da uđu u novije zbornike. Uopće sam vadio poglavito one, koje imaju varijanata u novijim zbornicima. Osim takih uzeo sam samo one, na koje sam se slučajno namjerio, a našao sam im izvor među grčkim ili rimskim poslovicama. Sistematski ih nijesam pretraživao.

Mojemu radu bila je podloga Vukov zbornik. Druge sam zbornike upotrebljavao, da nađem paralele Vukovim poslovicama. No ako sam i u kojem drugom zborniku našao poslovicu, koje možda Vuk nema, a podrijetlo sam joj našao u starini, i tu sam zabilježio.

Treba da još spomenem, da sam upotrebio i rukopisne zbornike poslovicâ, što ih ima Jugoslavenska akademija. To su zbornici Antuna Bijelića iz Preložene u Dalmaciji i Line Bijelićke iz Konavala. Oba su zbornika slaba, a Antunov je pogotovu loš: mnogo pljeve, a zrnja veoma malo. Taj je gospodin skupio koješta: čistih narodnih poslovica i odasvud povađenih i skupljenih rečenica, parafraza i koješta. Te sam zbornike dobio dobrotom urednika „Zbornika za nar. život i običaje" gosp. dra. D. Boranića, pa mu se na dobroti lijepo zahvaljujem[1].

Iz svih tih zbornika nijesam navodio sve moguće varijante. Poslovica, koja je jednaka u svim zbornicima, citirana je obično samo po Vuku, a od više varijanata navodio sam samo najkarakterističnije.

Kod nas se, a to je jako žalosno, slabo što pisalo o narodnim poslovicama. Sakupljeno ih je dosta, i ako se ne može reći, da su sve, ali kako vidjesmo, ni to sakupljanje nije pratila uvijek jednaka sreća. Za historiju pak naših narodnih poslovica nije još nigdje učinjeno nešto, što bi bilo i zanimljivo i korisno, nije nitko ni pokušao razgledati, koliko i kako naši stari pisci upotrebljuju poslovice[2]. Kako bi to bio lijep i zahvalan posao za naše mlade slaviste, članove slavenskoga seminara! Za historiju narodnih poslovicâ bio bi to posao od velike koristi. Da je pretražiti naše stare pisce, osobito one, koji su svoja djela u prvom redu namjenjivali narodu prostomu, jamačno bi se našla mnogoj i mnogoj našoj narodnoj poslovici prva forma, forma, koju joj je dao pisac prenoseći je iz tuđine u naš jezik[3].

[1] Izakako je ova radnja bila već davno gotova, izišao je dosada najveći zbornik naših poslovica, što ga je uredio Vicko Skarpa (u Šibeniku 1909.). Zbornik je taj loša rabota: nekritički sabran, nepraktično raspoređan, a naivno komentiran. Najgore je, što u njemu pored pravih narodnih poslovica ima rečenicâ, koje nijesu bile nikad narodne poslovice. Ipak sam popunjujući svoju radnju uzeo nekolike poslovice i iz te neiskrčene šume Skarpina zbornika, i to takove, za koje držim da su uzete iz usta prostoga naroda.

[2] A ipak je to želio već sam Daničić, Posl. str. IV.: „Vrlo bi dobro bilo sabrati i zajedno obznaniti i one poslovice, koje su stari naši pisci upotrebili u svojim djelima."

[3] Da su naši stari pisci doista upotrebljavali u svojim djelima narodne poslovice, pokazat ću samo na jednom primjeru. Ja sam naime samo kao zausput kod Marina Držića našao dosta pravih narodnih poslovica, od kojih ću neke ovdje spomenuti. *Tirena, st. 7.:* promijeni vuk dlaku, al ćud nikada; *st. 21.:* gdi 'e mir, tu je Bog; *st. 621.:*

Prije nego su se pretražile poslovice po svom podrijetlu, razvoju, širenju i životu, počelo se kod nas pisati o onom, što bi moralo biti posljednje, o čem bi se moglo pisati tek onda, kad bi sve drugo bilo osvijetljeno i istraženo, — počelo se, i to na osnovi samo dvaju triju zbornika, pisati o filosofiji naših poslovica. Tako su nastale dvije radnje: dra. Franje Markovića *Etički sadržaj naših narodnih poslovica* u „Radu" Jugoslavenske akademije, knj. 96., str. 167. i d., a još prije djelce Vilima Korajca *Filozofija hrvatsko-srbskih narodnih poslovica.* Osijek 1876. Te radnje nijesam mogao upotrebljavati u svom poslu. Markovićevom se raspravom nijesam mogao ni pomoći u traženju poslovica, jer pisac uz citirane poslovice ne kaže mjesta, gdje se one mogu naći. U tom je daj bolja Korajčeva knjižica; on citira točno poslovice, odakle su i gdje se nalaze. Stekavši vrlo loše iskustvo s ove dvije filosofijske rasprave nijesam ni tražio treće im družice: dra. D. Trbojevića: *Što je dobro? Po srpskim narodnim poslovicama istumačeno.* Sr. Karlovci 1902.

Pored grčkih poslovica, kako su štampane u *izdanju oxfordskom* i u još većem *zborniku göttingenskom*, upotrebljavao sam i poslovice *Maksima Planuda*, ali po nekritičnom izdanju *Piccolominijevu*. Nažalost nijesam mogao doći do izdanja E. Kurza, *Die Sprichwörtersammlung des Maximus Planudes*, Leipzig 1886. Kurz je doduše

---

nemoćnu nikad zdrav ne razumije, — ni lačnu sit; *st. 661.:* Nu vrijeme ozdravja od svake obijesti; *st. 793.:* tko trudi u mlados i stanom se brine, — razlog je u staros da trudom počine; *st. 887.:* Ni prsti nijesu svi jednaki od ruke. — *Komedija IV., str. 131.:* Bijedna Omakula išla nad pšeničan kruh iskat; *str. 143.:* mnijet će, da lisica ne može upasti u stupicu. — *Skup, str. 195.:* pritilo lijepo, bogato mudro; *str. 201.:* rečeno je, er nitko ne može dvjema gospodarom služit; *str. 212.:* još mu usta mlijekom vonjaju; *str. 221.:* bogat, kako hoće, ubog, kako može. — *Dundo Maroje, str. 251.:* šaptom Bosna poginu; *str. 265.:* Dogovorna je bolja šteta neg koris bez dogovora; *str. 273.:* klin klina izbija; *str. 294.:* živi se vide kadgodi, a mrtvi nikada; *str. 307.:* sve, što se od mačke rodi, sve miše lovi. — *Arkulin, str. 368.:* ludak jedan učini eror, a svi ga mudri ne mogu remedijat; *str. 374.:* poklisaru se glava ne odsijeca. — *Đuho Krpeta, str. 403.:* obeća ludu, da se raduje. — *Pjerin, str. 408.:* tučemo vodu u mortaru; *str. 410.:* što se volovi imaju tužit, to kola škriplju. — I više sam ja toga našao, a sve, kako rekoh, samo kao od šale. Osim kod Držića našao sam narodnih poslovica i kod drugih starih pisaca: Hektorovića, Ranjine, Nika Domitrovića, Gleđevića, Đorđića i dr.

preštampao nekritički poslovice iz Piccolominija, ali ih je rastumačio i iznio im mnogo paralele iz drugih jezika. (Ispor. Crusiusa, Rhein. Mus. 42. [1887.], str. 388.). Od starih zbornika poslovica upotrebio sam *Plutarhove Aleksandrinske poslovice* u izdanju O. Crusiusa, pa ono, što su o grčkim poslovicama pisali Crusius, Kurz, Cohn, Treu i dr. Kako su stare grčke poslovice prešle i k Vizantincima i Novogrcima, sasvim je prirodno, da sam pretražio i vizantinske poslovice i srednjegrčke, koje je izdao i o njima raspravljao K. Krumbacher. Među tima nalazimo i dosta paralela k našim poslovicama. Mnoge od njih imaju svoje podrijetlo još u staro vrijeme, mnoge su novijega datuma, ili im se dajbudi nije stari izvor sačuvao. No uza sve to moja će radnja imati jedan nedostatak: nijesu naime povučene u račun novogrčke poslovice. Tih poslovica ima mnogo sakupljenih u dobrim zbornicima. Da će i među njima biti mnogo paralela našim narodnim poslovicama, gotovo da ne treba pobliže ni isticati. Mnogoj i mnogoj poslovici našoj, kojoj ja ovdje kao izvor iznosim staru grčku, srednjegrčku ili rimsku poslovicu, bit će direktni izvor baš u kojoj novogrčkoj, koja se razvila iz stare ili srednjegrčke. Doista s novogrčkim bi se poslovicama imalo mnogo opreznije postupati, jer tko bi mogao reći, da nije i koja naša poslovica prešla među Grke? Ja ipak gdjegdje navodim i po koju novogrčku poslovicu, ali tu sam našao kod Crusiusa, Krumbachera ili koga drugoga[1], koji je navodi kao paralelu stare, vizantinske ili srednjegrčke poslovice. Samih zbornika ja nijesam upotrebljavao, jer nijesam mogao do njih. Dadne li sreća, doći će i za to doba.

Pored toga znam, da će biti i drugih nedostataka u ovoj radnji. Poradi nekritičnosti i nepraktičnosti zbornika grčkih poslovica može se lako dogoditi, da mi se izmakla koja pogrješka, a može biti, da nijesam ni opazio koju poslovicu, koja bi ovamo pripadala. Tâ göttingenskoga zbornika i nema u Zagrebu; imao sam ga iz gradačke universitetske biblioteke, ali samo kroz mjesec dana.

Kako sam već rekao, među našim poslovicama ima ih i takih, koje nijesu postale od pravih poslovica, nego od apoftegmata, krilatica i dr. Stoga sam pretražio i neka gnomologija, do kojih sam mogao doći. U prvom sam redu pregledao florilegij *Jovana Stobejanina* (Ioannis Stobaeus), zbornik *Maksima Konfesora* i zbornik *Melisin*, monostihe *Menandrove*, pa one gnome, što su ih

[1] Naknadno kod Altenkircha.

štampali u „Wiener Studien“ prof. Schenkl i Sternbach, a napokon fragmente grčkih komedijografa u IV. svesci Meineckeova izdanja. Kako gnomologija, pogotovu Stobejaninov i Maksimov, imaju mnogo rečenica i iz Sv. pisma, tako se i rečenice iz *Sv. pisma* češće citiraju kao paralele našim poslovicama. To ujedno pokazuje, da najveći dio naših poslovica, kojima se podrijetlo može naći u Sv. pismu, i nijesu morale izravno iz njega poteći; taka su gnomologija bila prenosnik rečonica Sv. pisma među poslovice novih naroda, i ako ne svih, a to daj najvećega dijela.

Rimske poslovice nijesam sam tražio i iz pisaca ih, kod kojih se nalaze, sâm vadio. To mi nije bilo ni potrebno, jer sam ih našao naokupu u glasovitom djelu Ottovu (gdje sam našao i po koju grčku krilaticu) pa u dodacima i dopunjcima Ottovu zborniku, što su ih iznijeli Szelinski *(Zu den Sprichwörtern der Römer,* Rhein. Mus. N. F. 58. [1903.], str. 471., 59. [1904.], str. 149., 316., 477., 635.)[1], Weymann *(Zu den Sprichwörtern und sprichwörtlichen Redensarten der Römer,* „Archiv für lat. Lexikographie“, VIII [1893.], str. 23. i 397., XIII. [1904.], str. 253. i 379.), Sony *(Neue Sprichwörter und sprichwörtliche Redensarten der Römer,* „Archiv für lat. Lexikographie“, VIII. [1893.], str. 483.). Što sam ja sam našao, a kod ovih se sakupljača rimskih poslovica ne nalazi, izrijekom sam spomenuo. Citirajući rimske poslovice nijesam navodio svih mjesta, gdje se u rimskih pisaca ta poslovica nalazi. To bi zapremilo odviše mjesta, a nema od toga ni koristi. Ja sam odabrao od često mnogobrojnih mjesta samo po koje, i to najznatnije i našoj poslovici najbliže. Tako sam radio i kod grčkih apoftegmata. Ni tu nijesam citirao, gdje se sve ta apoftegma nalazi, komu se sve pridaje i t. d. Meni i nije bila zadaća pokazati sve, što se može reći o tim grčkim i latinskim poslovicama i apoftegmatima, nego samo konstatirati, da se taka poslovica, rečenica, apoftegma nalazila n starini, i označiti mjesto, odakle sam je ja uzeo. Tko radi s originalima tih rečenica i apoftegmata, taj neka traži, tko ih je rekao, tko sve zapisao, gdje se sve nalaze. Stoga razloga nijesam ni tekst grčkih poslovica i krilatica kritički istraživao, nego sam

[1] Njegovu disertaciju: Nachträge und Ergänzungen zu Otto: Die Sprichwörter, Jena 1892. nijesam mogao dobiti. Tako isto nijesam mogao doći do djelca Američanina Morisa Cratera Sutphena: *A collection of latin proverbs supplementing Ottos Sprichwörter,* Baltimore 1902.

ih ispisivao, kako sam ih našao zapisane tamo, odakle ih uzimam. Stoga pogrješke take ruke neka se meni ne pišu u grijeh!

Napokon valja da napomenem, da sam od poslovičnih zbornika, što su ih sakupili humanisti, upotrebio samo dva: Erasmov i Manucijev. Ti su mi bili srećom pri ruci, a i jesu najbolji. Oni imaju najvećim dijelom stare poslovice, i ako se često ne mogu oteti, da ne pribilježe i koju novu savremenu. Iz njih sam pak vadio samo one poslovice, kojih nemaju prije spomenuti zbornici; grčke poslovice, koje ima koji grčki paremiograf, pa rimske, koje ima Otto, nijesam uzimao od njih. Ni sredovječnih poslovica, koje se pronose u latinskoj formi, a nijesu antikne, nijesam htio zasada upotrebljavati. A i take su često dale građu i misao našim poslovicama, kako se vidi i iz nedostatnoga i ne osobito kritički sređenoga zbornika Gl. Baruskovića *(Latinske sentencije, poslovice i citati.* U Novom Sadu 1907.).

Tako sam radio. A kako sam uradio, nek sude drugi! Tko zna bolje i više, neka perom piše!

Kratice i literatura.

Ambrozović = Proricsja i narecsenja, koja shtiuch i obderzavajuch i sam sebe svaki i druge pouzdano upravljati hoche. Sa serbskoga jezika na illyricski prevedena, nadopunjena i sloxena trudom i nastojanjem Ivana Ambrozovicha. U Peshti 1808.

B. V. = Srpske narodne poslovice iz raznih krajeva, od raznih sakupljača i u raznim godišnjacima „Bosanske Vile".

Đ. = Poslovice. Na svijet izdao Đ. Daničić. U Zagrebu 1871.

Danica zagreb. = Danicza Zagrebechka za leto 1836.—1845. Vu Zagrebu. (Poslovice su pod natpisom: Prirečija horvatska).

Ilić = Narodni slavonski običaji sabrani i popisani po Luki Iliću Orijovčaninu. U Zagrebu 1846. (Poslovice su na str. 243. i d.).

Ist. posl. = Istarske narodne poslovice. Iz zbirke Josipa A. Kraljića. Veliki Ćiril-Metodski koledar za god. 1908., str. 89. i d.

Jukić = Poslovice u „Bosanskom Prijatelju" za god. 1850., 1851. i 1861.

Kapet. = Narodno blago. Sakupio i izdao Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak po Bosni, Hercegovini i susjednim krajevima. Sarajevo 1888.

Mikloušić = Prirechja Horvatszka u „Izboru dugovanyh vsakoverztneh za haszen y razveszelenye szlusecheh po Tomashu Mikloushich plebanushu Ztenyevechkem izpiszan y na szvetlo dan". Vu Zagrebu 1821. Del IV., str. 158. i d.

Muškatirović = Pričte iliti po prostomu poslovice têmže sentencie iliti rečenia. Trudom i prilêžanijem Joanna Muškatirovičъ, črez glavnoe kralêvstvo mađarskoe i strane jemu pripadležašte zakletoga advokata sobrane. Vtoroe i umnoženo izdanie. Vъ Budime 1807.

Pamučina = Poslovice (poslao ih J. Pamučina iz Mostara). Srpsko-dalmatinski Magazin za ljeto 1847., 1848. i 1849.

Pobratim = Nešto narodnoga blaga iz Like. Prikupio ga I. D. Kasumović. Pobratim. Zabavni i poučni list za odrasliju mladež. God. VI. Zagreb 1896.

Rkps A. B. = Rukopis Antuna Bijelića, c. kr. poštanskog poslovača u Preloženu.

Rkps L. B. = Rukopis Line Bijelić iz Konavala.

Skarpa = Hrvatske narodne poslovice. Uredio sveć. Vicko J. Skarpa Starograđanin. U Šibeniku 1909.

Stoj. = Sbirka narodnih poslovicah, riečih i izrazah od Mijata Stojanovića. U Zagrebu 1866.

Stoj. Š. Z. = Šala i zbilja. Sbirka narodnih pripoviedaka sa tri dodatka: Narodne poslovice, Narodne zagonetke i Putopisnice. Sabrao i priredio Mijat Stojanović. U Senju 1879.

Vrčević Basne = Narodne basne. Skupio po Boki, Crnoj gori, Dalmaciji, a najviše po Hercegovini Vuk vitez Vrčević. Drugo izdanje. U Dubrovniku 1892.

Vrčević Srp. nar. prip. 1868. = Srpske narodne pripovijetke ponajviše kratke i šaljive. Skupio Vuk Vrčević. Na svijet izdalo „Srpsko učeno društvo". 1868.

Vuk, Erot. u. skat. Spr. = Erotische und skatologische Sprichwörter und Redensarten der Serben, gesammelt von Vuk Stef. Karadžić (Fr. Kraus, Anthropophyteia Jahrbücher, IV. Bnd, Leipzig 1907., str. 295. i d.).

Vuk = Srpske narodne poslovice i druge različne kao one u običaj uzete riječi. U Beču 1849.

Vuk Stef. Karadžić, Srpske narodne pripovijetke. Drugo umnoženo izdanje. U Beču 1870.

* * *

Altenkirch[1] = Die Beziehungen zwischen Slaven und Griechen in ihren Sprichwörtern. Archiv für slav. Philologie, XXX. (1908.), str. 1.—47.; 321.—364.

Büchmann = Geflügelte Worte. Der Citatenschatz des deutschen Volks von Georg Büchmann. Elfte umgearbeitete und vermehrte Auflage. Berlin 1879.

[1] Ova je radnja izišla, izakako je moja bila već davno gotova i predana pa i primljena za „Rad". No kako ima u njoj novogrčkih poslovica, iz kojih su potekle i neke naše, a ja za njih prije nijesam znao, to sam njima upotpunio svoju radnju.

Crusius Analecta = Analecta critica ad paroemiographos Graecos scripsit Otto Crusius. Lipsiae. 1883.
Crusius, Cohn, Kurz Philol. = Zur handschriftlichen Ueberlieferung, Kritik und Quellenkunde der Paroemiographen. Von O. Crusius und L. Cohn. Anhang. Die Sprichwörter des Eustathios. Von E. Kurz. Philologus, VI. Supplementband 1891.—1893., str. 203. i d.
Crusius Rhein. Mus. = O. Crusius, Ueber die Sprichwörtersammlung des Maximus Planudes. Rheinisches Museum N. F. 42. (1887.), str. 286. i d.
D = Diogenianus.
Z = Zenobius.
Plut. Boiss. = Plutarchus (Plutarhove poslovice po izdanju Boissonadeovu).
GC = Gregorius Cyprius.
App. = Appendix proverbiorum.
DV = Diogenianus po „codex Vindobonensis".
GCL = Gregorius Cyprius Leidensis.
GCM = Gregorius Cyprius Mosquensis.
M = Macarius.
Ap = Apostolius.
MP = Mantissa proverbiorum.

Sve su ovo samo dijelovi zbornika: *Corpus paroemiographorum Graecorum. Ediderunt Leutsch et Schneidewin.* Tom. I., Gottingae 1839., tomus II. Gottingae 1851.

Bodl. = Proverbia e codice Bodleiano.
Coisl. = Proverbia e codice Coisliniano.
D (s cifrom prvom arapskom) = Diogenianus.
Z (s cifrom prvom arapskom) = Zenobius.

Ovi su po zborniku: *Paroemiographi Graeci, quorum pars nunc primum ex codicibus manuscriptis vulgatur. Edidit Thomas Gaisford.* Oxonii 1836.

Erasmus = Erasmus Roterdamus, Adagia, Basileae 1523.
Eustahije vidi *Kurz.*
Friedländer Cena vidi *Petronije.*
Isus Sir. = Die Apokryphen des alten Testaments. Müuchen 1891. (prijevod Zöcklerov).
Jagić Sp. = Razum i filosofija iz srpskih književnih starina. Izdao V. Jagić. Spomenik srp. kralj. akademije. Beograd 1892.
Krumbacher Byz. Spr. = Eine Sammlung byzantinischer Sprichwörter. Sitzungsberichte der philos.-philol. und histor. Classe der k. b. Akademie der Wissenschaft zu München. Jahrg. 1887., II. Bd., str. 43. i d.
Krumbacher Mgr. Spr. = Mittelgriechische Sprichwörter, u istom listu, Jahrg. 1893., II. Bd., str. 1. i d.

Krumbacher Mosk. Sam. = Die Moskauer Sammlung mittelgriechischer Sprichwörter, u istom listu, Jahrg. 1900., str. 339. i d.

Kurz Philol. = E. Kurz, Zu den παροιμίαι δημώδεις, Philologus 49. (1890.), str. 457. i d.

Lewy = H. Lewy, Parallelen zu antiken Sprichwörtern und Apophthegmen. Philologus 58. (1899.), str. 77. i d.

Manutius = Pauli Manutii Adagia quaecumque ad hanc diem exierunt, iterum impressa incredibilique labore emendata a F. Angelo. Venetiis 1578.

Maksim. = Maximi abbatis philosophi et martyris capita theologica, id est scite dicta atque electa ex diversis tum Christianorum tum prophanorum libris. Migne, Patrologiae cursus completus. Series graeca. Tom. 91., col. 222. i d.

Meinecke = Fragmenta comicorum Graecorum. Collegit et disposuit Augustus Meinecke. Vol. IV. Berolini 1841.

Melisa = Antonii Monachi cognomento Mellisae Sententiae sive loci communes ex sacris et profanis auctoribus collecti. Migne o. c. tom. 136., col. 764. i d.

Menandar = Menandri Γνῶμαι μονόστιχοι. Meinecke, Fragmenta Comicorum Graecorum, vol. IV., str. 340. i d.

Otto = Die Sprichwörter und sprichwörtlichen Redensarten der Römer. Gesammelt und erklärt von Dr. A. Otto. Leipzig 1890.

Petronije = Petronii Cena Trimalchionis. Mit deutscher Uebersetzung und erklärenden Anmerkungen von L. Friedländer. Zweite neu bearbeitete und vermehrte Auflage. Leipzig 1906.

Planud = Piccolomini E., Estratti inediti dai codici Greci della biblioteca Medizeo-Laurenziana. III. Proverbi raccolti di Massimo Planude. Annali delle università Toscane. Tom 16. Pisa 1879., str. 321. i d.

Plut. Aleks. = Plutarchi de proverbiis Alexandrinis libellus ineditus. Recensuit et praefatus est Otto Crusius, Lipsiae 1887. Fasciculus alter, Lipsiae 1895.

Publije Sir. Sent. = Publii Syri Sententiae. Recensuit A. Spengel. Berolini 1874.

Schenkl = H. Schenkl, Das Florilegium Ἄριστον καὶ πρῶτον μάθημα. Wiener Studien XI. (1889.), str. 1.—42.

Schenkl = H. Schenkl, Pythagoreersprüche in einer Wiener Handschrift. Wiener Studien VIII. (1886.), str. 262.—281.

Sternbach = L. Sternbach, De gnomologio Vaticano inedito. Wiener Studien IX. (1887.), str. 175.—206.; X. (1888.), str. 1.—49.; 211.—260.; XI. (1889.), str. 43.—64.; 192.—242.

Stob. Flor. = Joannis Stobaei Florilegium. Recognovit A. Meinecke. Vol. I.—IV. Lipsiae 1855.—1857.

Treu = Griechische Sprichwörter. Von M. Treu und O. Crusius. Philologus 47. (1889.), str. 193. i d.

Gdje Sv. pismo citiram u hrvatskom prijevodu, to je po prijevodu Đ. Daničića i Vuka Stef. Karadžića (u Budimpešti 1895.).
Druga je literatura navedena svagdje na svojemu mjestu.

* * *

Poslovice.

A.

Adumac.

1. Ja (mu) kažem: adumac sam, a on me pita, koliko djece imam. Vuk 108. To je grčka poslovica: Ἐγὼ τοῦ λέγω, μουνοῦχος εἶμαι, καὶ ἐκεῖνος μοῦ λέγει, πόσα παιδιὰ ἔχεις. Wen. 36. Altenkirch, str. 42. br. 62. nije znao za ovu našu poslovicu; on spominje samo bugarsku.

At.

2. Dva ata na jednim jaslima ne mogu biti. Vuk 56. Sasvim je ovaka novogrčka, mati naše: Σὲ μιὰ πάχνη δυὸ ἄτια δὲν κάνε. Altenkirch, str. 45. br. 80. Po toj je zacijelo i ova: Dva ovna u istom oboru stat' ne mogu. D. 740., a možda i ova: Dva lava u jednom gnijezdu biti ne mogu. Kapet., str. 48. br. 218. (ako ta ne pripada k ovoj: „Lavica okoti jedno, ali lava"; ispor. br. 340.).

B.

Baba[1].

3. Dala baba paru, da se uhvati u kolo, a poslije dvije, da se pusti. Vuk 51. Čitavu anegdotu priča Vrčević, Srp. nar. prip. 1868., str. 17. Baba na poklade u kolu, samo što u njoj baba, da je puste u kolo, daje šest jaja, a poslije, da

[1] Grčke i stare i nove poslovice, a tako i rimske, govore o babi s malo poštovanja, pače govore o njoj porugljivo; gdjegod mogu, rugaju joj se (ispor. Krumbachera, Mgr. Spr., str. 303. uz br. 80.). Taman tako postupa i naš narod u svojim poslovicama (i pripovijetkama).

je puste iz kola, daje sva jaja pa i kokoš. Zacijelo je poslovica starija od Vrčevićeve pripovijetke, a to zato, jer je došla iz Grčke, gdje se govorila: Γραῦς ὀβολὸν κατέθετο χορῷ εἶτα δύο βαλοῦσα ἐξελθεῖν οὐκ ἠδύνατο ili u novogrčkom obliku: Γριὰ μ' ἓν ἄσπρο μπῆκε 'ς τὸ χορό, ἔπειτα ἔδωκε δυὸ γιὰ νὰ βγῇ, καὶ δὲν ἠμπόρειε. Altenkirch 46. br. 83.

4. Grad se plijeni, a baba se češlja. Vuk 45. Među starijim grčkim poslovicama nalazim dvije nalik na ovu našu. To je Planudova 180.: Ὁ κόσμος ἐποντίζετο καὶ ἡ ἐμὴ γυνὴ ἐβρυλλίζετο, a druga je vizantinska kod Krumbachera, Byz. Spr. br. 4.: Ὁ κόσμος ἐποντίζετο καὶ ἡ (ἐμὴ) γυνὴ στολίζετο. Svakako naša pripada ovim dvjema grčkima. Ali je između njih tolika razlika, te je teško i pomisliti, da bi od njih potekla. I novogrčki jezik ima više paralela, koje su potekle iz one vizantinske. Našoj je najbliža ona, što je donosi Krumbacher, Byz. Spr., str. 173.: Ὁ κόσμος ἐχιονίζονταν κι ἡ γρηὰ ξεροχτενίζονταν, pa ova: Ὁ κόσμος συντελεύγεται κι ἡ γρηὰ ξεροχτενίζεται. Ali eto u svima stoji ὁ κόσμος, a u našoj grad. Da naš narod ni to nije sam promijenio, pokazuje arbanaska paralela (kod Krumbachera, Mgr. Spr., str. 174.): „Selo gori, a kurva se češlja".

5. Kad baba igra, vele praha podira. D. 1471. Ova je dubrovačka poslovica, koje nemaju noviji zbornici, gotovo točan prijevod stare grčke: Γραῦς ἀνακροτήσασα πολὺν κονιορτὸν ἐγείρει: ἐπὶ τῶν δι' ἐμπειρίαν πολλὰ πράγματα κινούντων. Bodl. 299. D. 3. 97. Sudeći po grčkim riječima ono podira kod Daničića ne će biti dobro; kao da će to biti griješka u rukopisu mjesto podiže.

6. Kad djevojke nema, dobra je i baba. Vuk 116. Za nevolju babu vode, — Kad djevojke ne nahode. Vuk 84. Za nevolju babu vodu, er djevojke ne nahodu. D. 5665. Babu vode, kad divojke ne nahode. Danica zagreb. g. 1845., str. 77. Kad djevojke nema, dobra je i baba. Vuk 116. Među poslovicama Apostolijevima (VI. 54.) ima ova: Τὴν γραῦν εἰς τἀκρωτήριον ἀϊτανόφρυν καλοῦσιν, koju je Planud br. 225. zabilježio ovako: Τὴν γραῖαν 'ς τακρωτήριον γαϊτανόφρυν καλοῦσιν. Poslovice te obje su dosta nejasne. Krumbacher, Mgr. Spr., str. 260. zove je monstrumom poradi nejasnoće i drži, da je već sam Apostolije nije razumio, kad ju je prepisivao iz nekog starijeg nečitljivoga rukopisa. Zato se sam Krumbacher domišlja, da se ta poslovica u narodu bez sumnje ovako otprilike govorila: Τὴν γραῖαν 'ς τἀκρωτήριον γαϊτανόφρυν (ἀϊτανόφρυν) καλοῦσιν ili: Τὴν γραῖαν 'ς τἀκρωτήριον γαϊτανο-

φρύδη κράζουν, t. j. Die Alte auf dem Vorgebirge nennt man schnurraugenbraunig, t. j. u pustinji, gdje nema drugih, lijepa je i baba. Da poslovica to doista znači, pokazuje i to, što njoj kao paralelu navodi sam Apostolije ovu: Ἐν τῇ λείψει τῶν ἀγγέλων καὶ ὁ Μάρδαρις ἄγγελος (Ap. VI. 543.). Do slična suda tumačeći tu poslovicu dolazi i Kurz (Neue Jahrbücher für Phil. u. Päd. 143. [1891.], str. 7.): „Bei Mangel von etwas besserem nimmt man mit schlechtem vorlieb.“ Sve to pokazuje, da je ovoj grčkoj jednaka naša poslovica, koja znači to isto. Je li našoj sam naš narod dao ovaj lijepi oblik, ne da se reći. No kako Krumbacher ne navodi nijedne joj novogrčke paralele, lako može biti, da je naš narod primljenu od Grka poslovicu sam zaodio u ovu formu.

7. Kuda vrag ne može dospjeti, babu šalje[1]. Stoj. 32. Gdje đavo ne može što svršiti, ondje babu pošalje. Vuk 73. Kam vrag ne more, tam staru babu pošlje. Danica zagreb. 1848., str. 41. To je grčka poslovica: Ὅπου δὲ βολεῖ τοῦ διαβόλου νὰ πάῃ ὁ ἴδιος μπέμπει μιὰ γερόντισσα, kojoj je slična: Ὅτι δὲ μπορεῖ νὰ κάμ' ὁ διάβολος τὸ κανὶ ἡ γυναῖκα. Altenkirch, str. 346. br. 40. (ali naše ne navodi nijedne).

8. Ne kaže baba, kako je san snila, već kako je po nju bolje. Vuk 200. Ne kazuje baba, što joj se snilo, nego kako joj je milo. Vuk l. c. Među srednjegrčkim poslovicama ima Krumbacher (Mgr. Spr., str. 126. br. 105.) ovu: Ἡ γραῖα εἶδε ὄραμαν καὶ οὐκ ἔλεγεν, ὡς τὸ εἶδεν · ἀλλὰ ὡς τὸν ἐσυνήρχετο. Glagol συνέρχεσθαι tumači Krumbacher (l. c. str. 217.): zusammenkommen, sich geschlechtlich vereinigen, mit jemand sprechen. Prema tomu je naša poslovica kudikamo blaža od grčke. Od novogrčkih donosi Altenkirch, str. 44. ove dvije: Ἡ γραῖα εἶδεν ὄνειρον, καὶ οὐκ ἔλεγεν ὡς τό εἶδεν, ἀλλὰ ὡς τὴν ἐσυνήρχετο i Ὅτι ἔχ' ἡ γρηὰ 'ς τὸ νοῦ της, τὰ 'βλεπε καὶ 'ς τ' ὄνειρό της. No ova posljednja ne pripada ovamo; ona je izvor našoj: „što se babi htjelo, to joj se i snjelo“. (Ispor. br. 11.).

9. Nemala baba bijesa nego kupila prase (da je podrije). Vuk 203. Ne imala baba bijesa ter kupila prase. D. 2668. Ne imala baba bijesa pa othranila bijesno prase, pak joj podrilo kuću. Stoj. 15. Kapet., str. 112. br. 208. U Lici se govori: Ne imala baba vraga pa kupila prase.

[1] To tvrdi sam vrag u Vrčevićevim „Pitalicama“, Srp. nar. prip. 1868., str. 214. br. 55.

Ovim našim poslovicama sasvim jednaku grčku t. zv. teološku donosi Krumbacher, Mosk. Sam., str. 419.: Ἡ γραῖα δαίμονα οὐκ εἶχεν καὶ γουροῦνιν ἀγόραζεν. Tu poslovicu ima već Tzetzes u svojim Hilijadama, XII., hist. 418. Sačuvala se i u novogrčkom jeziku, samo što mjesto δαίμονα ima riječ διάβολον[1]. Ali obje riječi znače i onako jedno te isto: bijes, vrag.

10. Rodi, baba, dijete, a baba ne ima otkuda. D. 3963. — Rodi, baba, dijete, otkud ti oči stoje. D. 3964. Sasvim take poslovice nijesam našao nigdje. No nešto slično znači srednjegrčka (kod Krumbachera, Mgr. Spr., str. 125. br. 84.): Ἄλλη γρέα οὐκ ἐγέννησεν. Bit će da poslovica nije dobro sačuvana, jer joj pointa nije jasna. Krumbacher se domišlja, da znači: babe ne mogu roditi. K takomu tumačenju pristaje ona prva dubrovačka, a po značenju jednaka joj je i druga. Još joj je pak bliža ova: Rodi, baba, dijete, a baba ne može roditi. Stoj. Š. Z. 176.

11. Što se babi htjelo, to se babi snjelo. D. 4568. — Babi se snilo, što joj je milo. Kapet., str. 20. br. 3. Čudim se, da te poslovice Vuk nema. U Lici je jako obična: Što se babi tilo (htjelo), to joj se i snilo. Po svom značenju ova je poslovica sasvim jednaka naprijed navedenoj pod br. 8. Ali se zacijelo razvila samostalno. Sasvim jednaku su poslovicu imali Rimljani. Festo, str. 325. M. ima: vulgatum est illud quoque: anus, quod vult, somniat. Mjesto babe govorili su Rimljani češće poslovicu o Sabinjanima. Festo, p. 325. M.: Sabini, quod volunt, somniant, vetus proverbium... Sasvim jednake dvije novogrčke poslovice citira Krumbacher (Mgr. Spr., str. 217.): Ὅτι εἶχ' ἡ γρηὰ 'ς τὸν νοῦ της, τόγλεπε 'ς τὸ ὄνειρό της i Τὰ 'χ' ἡ γρηὰ 'ς τὸν λογισμό της, τὰ θωρεῖ κι εἰς τὄνειρό της.

Babzeman.

12. Od babzemana i od cara Sćepana (n. pr. to je; i znači: Bog zna, otkad). Vuk 231. Takih rečenica, koje hoće da označe davnu prošlost, ima naš narod više. Taka je: To je još od starine Novaka, B. V. II. (1887.), str. 318.; To je bilo još za kralja Atakira. Veli se za ono, što je bilo vrlo davno, Bog zna kada. Pobratim VI. (1896.), str. 233. — Bi to još prije

[1] Navodi ih Altenkirch, 332. br. 30.: Γραῦς ἀμοιροῦσα διαβόλου, ἐπρίατο σῦν. Katz. 545. — Ἡ γρηὰ δὲν εἶχε διάβολο, κι ἀγόρασε γουροῦνι. Wen. 44.

Tomine kuge. D. 171. — Kuljena bana od dobrijeh dana. D. 1882., Kapet. 131. br. 43. — Od Kijeka vijeka. D. 3249. I Grci su imali taku frazu: Ἀπὸ Ναννάκου[1]: ἐπὶ τῶν σφόδρα παλαιῶν. M. II. 23.; Z. VI. 10.; Ap. XV. 98. Pored te fraze imali su Grci i drugih u istome tome značenju. Taka je: Ἀρχαιότερος Ἰβύκου, D. II. 71., Ap. III. 84.; Ἀρχαιότερος Κόδρου, D. II. 71., M. II. 49., Ap. XIV. 73.; Κρόνου καὶ Ἰαπετοῦ ἀρχαιότερος, nott. Z. II. 71.

Besjediti.

13. Ko besjedi, šta hoće, mora slušati, šta ne će. Vuk 135. — Tko govori, što hoće, valja da sluša i šta ne će. D. 4746. — Ne govori, što hoć' za ne čut', što ne ć'. D. 2636. — Ne govori, što ne ć' da se govori. D. 2637. — Ne reci, što ti je drago, za ne čut', što ti nije drago. D. 2751. — Ne reci zlo, da zlo ne čuješ. D. 2752. Što govore ove naše poslovice, kazivala je i grčka poslovica: Εἰπὼν ἃ θέλεις, ἀντάκουε ἃ μὴ θέλεις: ἐπὶ τῶν ἀκουόντων κακὰ εἰπόντων τοιαῦτα. Ap. II. 17., M. III. 49. Sasvim jednaku rečenicu Excerpta e ms. Flor. Ioan. Damasc. (kod Stob., Flor. IV., str. 241.) pripisuju Pitagori: Λαλεῖ ἃ δεῖ καὶ ὅτε δεῖ, καὶ οὐκ ἀκούσει, ἃ μὴ δεῖ. I među Alkejevim fragmentima (frg. 83. B.) ima ova poslovica: Αἴκ' εἴπῃς, τὰ θέλεις, ἀκούσαις κε, τὰ κ' οὐ θέλοις. (Ostale grčke paralele vidi kod Schneidewin-Naucka uza Sofoklova Ajanta, st. 1085.).

Tu poslovicu spominju često i rimski pisci. Tako je ima Terencije, Andr. 920.: Si mihi perget, quae volt, dicere, ea, quae non volt, audiet. Da je narod govorio tu poslovicu, svjedoči Hieron. Adv. Rufin. III. 42.: nisi illud e trivio: Cum dixeris, quod vis, audies, quod non vis, aut si tibi tale videtur vulgare proverbium. (Više ispor. u Otta, str. 45. s. v. audire).

14. Ne zna da besjedi, a ne umije da ćuti. Vuk 198. Bedaki niti znaju govoriti niti mučati. Mikloušić, str. 158. Sasvim jednaku poslovicu poznavali su Grci i Rimljani. Gelije N. A. I. 15., 15. piše: Epicharmum quoque illud non inscite se habet: Οὐ λέγειν τύγ' ἐσσὶ δεινός, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος, ex quo hoc profecto sumptum est: Qui cum loqui non posset, tacere non potuit. Još bliže našoj stoji ona u Ps.-Seneke, De morib. 132.:

[1] Taj je Nanak bio tobože frigijski kralj još prije deukalionskoga potopa. Ispor. Z. VI. 10. Da nije baš Nanaka zamijenio naš Novak?

Qui nescit tacere, nescit et loqui, pa kod Hieron. Ep. 62., 4.: Qui loqui nescit, et tacere non potest. (Ispor. više kod Otta, str. 338. s. v. tacere).

Bijelo.

15. Zna on dobro, što je bijelo, što je crno. Muškat., str. 53. Ja sam u Lici slušavao: Ne zna, što je bijelo, a što crno (tako je lud). Slično kaže kajkavačka: Ako mu ko reče: črn ali bel, njemu je vsejedno. Danica zagreb. god. 1836., str. 80. Sasvim jednaku grčku poslovicu iznosi Cohn, Philol. VI. Supplb., str. 264. br. 535.: οἶδε διακρίνειν τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν.

Bježati.

16. Bježeći od groma munja me opali. D. 194. — Bježao od vaške, pak pao među u šake. Vuk 14. — Bježeći od osinjaka nagazio na stršenjak. Stoj. 143. Ne poznam ni grčke ni rimske poslovice ni jedne, koja bi se od riječi do riječi slagala s ovom kojom našom. Ali su Grci imali više poslovica, koje su kazivale isto ono, što i naše. Taka je: Τὸν καπνὸν φεύγων εἰς τὸ πῦρ ἐνέπεσον: ἐπὶ τῶν τὰ μικρὰ τῶν δεινῶν φευγόντων καὶ εἰς μείζονα δεινὰ ἐμπιπτόντων. M. VII. 87. Take su i ove: Σποδὸν φεύγων εἰς πῦρ ἐμπέπτωκα. Ap. VIII. 5.; Ἔτρεχέ τις μὴ βρεχθείη καὶ εἰς βόθρον ἐνεπνίγη; ψύχος φυγὼν εἰς βόρβορον ἔπεσον. MP. III. 49. — Μὴ τὴν τέφραν φεύγων εἰς τὴν ἀνθρακιὰν ἐμπέσῃς. D. VI. 68., Ap. XI. 37. Srednjegrčke i novogrčke, ali drukčije nego naše, paralele vidi kod Krumbachera, Mgr. Spr., str. 199. uz br. 75.

Bježan.

17. Bježanova majka pjeva, a Stojanova plače. Vuk 14. — Junakova majka najprije plače. Vuk 115., Stoj. 83., Danica god. 1841., str. 78. — Strašivi doma dolazi. Vuk 296. — Strašivoga mati ne plače. D. 4285. — Ne služi krsno ime Stojan nego Bjegan. Kapet., str. 118. br. 346. I Grci su imali poslovicu, koja je kazivala, što i naše, a prijevod joj je ona dubrovačka. To je: Δείλου μήτηρ οὐ κλαίει. M. III. 23. Od Rimljana ima tu poslovicu Kornelije Nepos, Thrasyb. 2. 3.: neque sine causa dici matrem timidi flere non solet. Poslovica kod Planuda br. 142.: Δείλου μήτηρ οὐκ ἐχάρη čini se da je „popravljena“, jer je Planud običavao poslovice „popravljati“.

Bezočan.

18. Bezočni svijet uživaju. D. 168. To isto znači: U prosjaka crn obraz, a puna torba. D. 5250., Kapet., str. 188. br. 92. — U Ciganke crn obraz, al je puna torba[1]. Vuk 338. — Crn obraz — puna torba. Pobratim VI. (1896.), str. 167. Ispor. Ko ima obraza, dobro živi, a ko nema (obraza), još bolje (živi). Vuk. 139. Po značenju je tim našim poslovicama jednaka grčka: Ὁ μὴ καλῶς ζῶν, οὐ ζῇ κακῶς kod Cohna, Philol. VI. Supplb., str. 264. br. 538.

Bob.

19. Ne čini zrna boba (ne vrijedi baš ni za što). B. V. VIII. (1893.), str. 182. — Vrijedi koliko šupalj bob. Kapet., str. 33. br. 79. U Vukovu Rječniku, str. 172. a. ima ovaj primjer: Jer im nijedna dogovorna zrna boba ne valja. Za stvari, koje ništa ne vrijede, upotrebljavali su i Rimljani poslovično riječ lupinus (Wolf- oder Feigbohne). Tako veli Juvenal, XIV. 153.: tunicam mihi malo lupini; Horac. Ep. I. 7. 23.: Nec tamen ignorat, quid distent aera lupinis.

20. Reci popu pop — bobu bob. Vuk 271. Toj našoj jako običnoj poslovici sasvim odgovara grčka u Ap. XVI. 10.: Τὰ σῦκα σῦκα λέγω καὶ τὴν κάρδοπον: ἐπὶ τῶν τὰ ἀληθῆ λεγόντων ἀνεπιφθόνως, pa ona u Ap. XV. 95[b].: Τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην σκάφην λέγει. Tu posljednju ima i Erasmo, str. 273.: Τὰ σῦκα σῦκα καὶ τὸν σκάφιον σκάφιον λέγων i kaže za nju: „Senarius e commoediis Aristophanis in adagionem traductus. Quadrat in eum, qui simplici et rusticana utens veritate rem ut est narrat nullis verborum ambagibus ac phaleris obvolvens". Upravo u takom se značenju upotrebljava i naša poslovica.

Bog.

21. Bog daje, da se grješnik kaje. Vuk 17. Što kaže ova poslovica, to tvrdi i rečenica kod Melise, col. 823.: Οὐ θέλει ὁ θεὸς τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ τὸ ἐπιστρέψαι καὶ σωθῆναι pa col. 832.: Τοῖς ἁμαρτάνουσιν οὐκ εὐθὺς ἐπέζεισιν ὁ θεὸς ἀλλὰ δίδωσιν χρόνον εἰς μετάνοιαν καὶ τὴν τοῦ σφάλματος ἴασίν τε καὶ ἐπανόρθωσιν.

[1] To priznaje sam Ciganin u Vrčevićevim „Pitalicama", Srp. nar. prip. 1868., str. 215. br. 72.

22. Bog dao, Bog uzeo. Vuk 17. Vuk kaže, da se ova poslovica „osobito govori, kad kome umre dijete". Ja sam je čuo u općenijem značenju, a vidio sam je i kao napis na jednoj kući u Otočcu, koju je gazda načinio, kad mu je predašnja izgorjela. Tu poslovicu ima doista i Sv. pismo, Knjiga o Jobu 1. 21. („Gospodin dade, gospodin uze"), pa je uopće postala riječ krilatica (ispor. Büchmanna, str. 12.), ali su taku riječ imali i Grci: ἃ σοι τύχη κέχρηκε, ταῦτ' ἀφείλετο (Stob. Flor. IV., str. 247.), Meinecke, Com. Graec. frag. IV., str. 297. daje te riječi Menandru.

23. Bog je spor, ali dostižan. Vuk 18. Bog lako gre, ali brzo stigne. D. 206. Pedepsa je hroma, ma ištom dohodi doma. D. 3492. Bog vidi dobra i zla djela, ali ne preši. Kapet., str. 24. br. 88. Ovamo pripadaju i poslovice, kao što su ove: Bog ne plaća svake subote. — Bog ne sudi svaki osmi dan. — Bog nikom dužan ne ostaje. Vuk 18. Sličnih poslovica ima u svakom zborniku. Jesu li sve potekle od jedne, teško je reći. Nije nemoguće. Taku su poslovicu imali i Grci, a donosi je Ap. XII. 6.: Νέμεσις δὲ παρὰ πόδας βαίνει: μέτεισι γὰρ ταχέως. Nalazi se i kod D. VI. 80. i GCL. II. 81., gdje se tumači: παρόσον μέτεισι ταχέως ἡ δαίμων τοὺς ἁμαρτηκότας. Isto znači i poslovica u Ap. VIII. 30.: Ζεὺς κατειδε χρόνιος εἰς τὰς διφθέρας: ὅτι οὐκ ἀπρονόητος· τὸν γὰρ Δία φασὶν εἰς διφθέρας τὰ πραττόμενα τοῖς ἀνθρώποις γράφειν. λέγεται ἐπὶ τῶν βραδέως τιμωρουμένων. Ispor. i kod Melise col. 836.: Μὴ εἴπῃς. ἥμαρτον καὶ τί μοι ἐγένετο; Ὁ γὰρ Κύριος μακρόθυμός ἐστιν (= Is. Sir. 5. 4.). Novogrčka je poslovica: Ὁ θεὸς μακροημερᾷ, ἀμὲ δὲν ἀλησμονᾷ. Warn. 63. (Navodi je Altenkirch 330. br. 25.).

I u rimskih se pisaca javlja češće ta misao. Tako je nalazimo u Tibula I., 9. 4.: Sera, tamen tacitis — Poena venit pedibus; u Seneke, Rhet. controv. X., praef. 6.: Sunt dii immortales lenti quidem sed certi vindices generis humani; Valer. Maksim. I. 1. extr. 3.: Lento enim gradu ad vindictam sui divina procedit ira. (Ispor. Otta, str. 110. s. v. deus 11,). Orosije VII. 28. 3. izrijekom kaže, da je to poganska misao: haec est lenta illa paganorum poena sed certa.

24. Bog ne da jednom čovjeku sva dobra. Vuk 18. Možda je ova poslovica nastala po onoj Publija Sir. 173.: Fortuna multis dat nimis, satis nulli. Ali još bliže stoji Livijevoj, XXII. 51. 4.: Non omnia nimirum eidem dii dedere. Misao se

pak sama nalazi već u Homera Il. IV. 320.: Ἀλλ' οὔπως ἅμα πάντα θεοὶ δόσαν ἀνθρώποισιν. Ispor. i Hom. Odis. VIII. 167.

25. Kad Bog hoće koga da kazni, najprije mu uzme pamet. Vuk 115. Navodeći ovu poslovicu Vuk se po riječi „kazniti" domišlja, „da je ova poslovica postala negdje u varoši od književnika". I doista je nije stvorio naš narod, nego ju je — kao što i mnoge druge — primio gotovu, ili da bolje rečem, prenijeli su je književnici, a u narod sam teško da je ikad ušla. Ima je i Daničić br. 1474.: Kad Bog hoće koga pedepsat', uzme mu (prvo) pamet. Malo se promijenila u Stojanovića, str. 146.: Koga Bog ljuto pokara, uzme mu pamet. Podrijetlo je toj poslovici u starini kod Grka. Sholijast uza Sofoklovu Antigonu st. 620. citira nekog nepoznatog pjesnika ove stihove:

Ὅταν δ' ὁ δαίμων ἀνδρὶ πορσύνῃ κακά,
Τὸν νοῦν ἔβλαψε πρῶτον, ᾧ βουλεύεται.

No i stari su Rimljani poznavali tu poslovicu. Tako Publ. Sir. 612. veli: Stultum facit Fortuna, quem vult perdere. (Ispor. više u Otta, str. 145. s. v. Fortuna 13.). U poklasično doba nastala je poslovica: Quos deus perdere vult, dementat. (Ispor. Büchmanna, str. 246.).

26. Ko se ne umije Bogu moliti, neka pođe na more. Vuk 154., Stoj. 122. Misao ove poslovice nešto drukčije izriče grčka[1]: Θάλασσαν οὐκ ἐπέρασας, θεὸν οὐκ ἐφοβήθης, Planud br. 223.

27. Koga Bog dobro hoće, drugo mu se ne će (ne hoće). D. 1692. Možda ovamo pripada ona: Koga Bog čuva, onog puška ne bije. Vuk. 136. Dubrovačkoj poslovici gotovo je sasvim jednaka grčka: Τινὶ θεὸς ἐβοήθει, ἐκεῖνος δ' ἀπεσείετο τὴν βοήθειαν. Planud 15.

28. Koga je Bog stvorio, i hranu mu je ostavio. Ovu sam lijepu poslovicu slušavao više puta u Perušiću u Lici. — Komu Bog da dice, tomu će dat' i kruha. Istar. posl., str. 90. Svakomu je Bog hranu ostavio. Stoj. 247. Tima je našim poslovicama jednaka grčka krilatica kod Melise, col. 897.: Ὁ τὴν ἡμέραν διδοὺς καὶ τὸ εἰς ἡμέραν σοι δώσει.

[1] Našoj je još bliža sredovječna latinska: Qui nescit orare, pergat ad mare.

29. Kome Bog, onom i svi sveci. Vuk 146., Stoj. 183. To je grčka: Θεοῦ θέλοντος βοηθοῦσιν ἅγιοι ili Ὅταν θέλ' ὁ θεός, βοηθοῦν κ' οἱ ἅγιοι. Altenkirch 357. br. 92. Iz one je izišla negativna: Kad ne će Bog, ne će ni sveti. Vuk 119. Kajkavačka riječ veli: Kaj Bog da, ni sveci ne otmu. Danica zagreb. god. 1837., str. 85. A dubrovačka pak kaže: Kad Bog ne će, sveti ne mogu. D. 1475.

30. Radi, pa ću ti i ja pomoći, veli gospodin Bog. Vuk 268. Bog govori: Pomozi se sam, pomoć' ću ti i ja. Vuk 17. Ti se pomozi, i Bog ti će pomoći. D. 4688. Pomozi se, reče Lero, i ja ću te pomoći. D. 3622. Već se u starih Grka ova misao, što je kazuju naše ove poslovice, kazivala poslovično. Suida s. v. αὐτός navodi poslovicu: Αὐτός τι νῦν δρῶν, εἶτα τοὺς θεοὺς κάλει. Podrijetlo joj kao da će biti u Esopovoj basni o Heraklu i kirijašu (fab. 81. Halm.), u kojoj Heraklo kaže kirijašu: Καὶ τότε τῷ θεῷ εὔχου, ὅταν καὐτός τι ποιῇς· μὴ μέν τοιγε μάτην εὔχου. Po poslovici je zacijelo i stih Eshilov, Pers. 742.: ἀλλ' ὅταν σπεύδῃ τις αὐτός, χὠ θεὸς συνάψεται. Na Esopovu basnu možda se naslanja ona naša dubrovačka, u kojoj se spominje Lero. Da ne bi tu imalo biti „Hero"? Ostale su pak nastale sve po jednoj, kakva je ona druga Vukova. Ta je naime sasvim jednaka svojemu izvoru — grčkoj poslovici: Βοηθήσου, λέγει ὁ θεός, νὰ σὲ βοηθήσω. Pol. III. 182. Altenkirch, str. 29. br. 26.

31. Radiši Bog pomaže (onomu, koji radi). Vuk 269. Poradivši Bog će dati. Vuk 255. Lijepu ovu istinu izrekli su poslovično već stari Grci i Rimljani. Tako Stob., Flor. II., str. 4. br. 34. i Ap. XVII. 43b. navode Euripidovu: Τῷ γὰρ πυνοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει, a takova je i druga Euripidova (kod Stob. Flor. II. 3. br. 21., II. 4. br. 34.): φιλεῖ δὲ τῷ κάμνοντι συσπεύδειν θεός. Malo drukčije kaže to isto Menandar, str. 126.: Δίκαια δράσας συμμάχους ἕξεις θεούς. Od Rimljana spominje poslovicu sasvim jednaku našoj Varon, De r. r. I. 1. 4.: Et quoniam, ut aiunt, dei facientes adiuvant.

32. Sam je Bog bez grijeha. Vuk 274. Sam je Bog na kararu (t. j. savršen i svagda jednak). Vuk 274. Ovo je doista kršćansko shvaćanje; kršćanska vjera uči, da svaki čovjek sagriješi na dan i po više puta, a jedini Bog da ne griješi i da ne može griješiti. Ali tu misao izriče i Menandrov stih 234.: Θεὸς πέφυκεν ὅστις οὐδὲν δρᾷ κακόν. Taj je stih preveden već u glagolskoj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp., str. 8. br. 144.).

33. Silom se ni Bog ne moli. Ovo je u Lici veoma obična poslovica, koja kaže, da se na silu ne da ništa uraditi; ako se što milom ne uradi, silom pogotovu ne će. Čudim se veoma, da je nemaju ni Vuk ni Kapetanović[1], dok je Stojanović, str. 183. ima u obliku: Koga silom tjeraju u crkvu, Bogu se ne moli. Toj je slična u B. V. III. (1888.), str. 156.: Ko se na sramotu u crkvu goni, slabo se Bogu moli. Ja držim, da su obje ove posljednje poslovice samo parafraze kasnije nastale onog oblika, kakav je onaj lički. O sili ima naš narod više poslovica, a sve je prikazuju tako jakom, da je jedini Bog od nje jači (ispor. na pr. poslovice u Vuka, str. 284.), dok ova pak kaže, da se silom ne može ništa. Takve poslovice nijesam doduše našao ni među grčkima ni među rimskima, ali možda ne ću pogriješiti, ako ovu našu poslovicu — i to onu ličku varijantu — dovedem u svezu s jednom u Grka jako običnom poslovicom. Bila je kod starih Grka poznata poslovica: Ἀνάγκῃ οὐδὲ θεοὶ μάχονται. Z. I. 85., GCM. I. 50., GC. I. 53., Ap. III. 6. Dabome da je ta poslovica — daj po tumačenju paremiografa — imala u Grka drugo značenje, nego ga ima naša: ἀνάγκη je naime moć, koja stoji i nad bogovima; protiv nje ne mogu ništa ni bogovi. Kršćanska pak vjera nije nikad poznala take moći nad Bogom; ἀνάγκη je kod kršćana izgubila svoju vlast i moć, pa je onda ἀνάγκῃ dobilo značenje: na silu, pod silu, silom, a onda se i glagol μάχεσθαι — dabome per nefas — zamijenio s εὔχεσθαι.

34. Što Bog dava, podnosit' se ima. D. 4489. Što Bog da, podnosit' se ima. Kapet., str. 234. br. 1. Noviji oblik ovih poslovica kao da je: Što je od Boga, slađe od meda. Vuk 356., D. 1466. i 4521. Što Bog daje, to je sve dobro. Vuk 353. Što kažu te naše poslovice, a osobito prve dvije, izriče i Sofoklov Ed. Kol., st. 1694.: Τὸ φέρον ἐκ θεοῦ φέρειν χρή. Kao poslovica, ili da bolje rečem, krilatica, došao je taj stih i u zbornike poslovica, a ima ga App. IV. 98. Po njemu je valjada i Senekin, Hercul. fur. 656.: Quod fors feret, feremus aequo animo.

35. U Boga su vunene noge, a gvozdene ruke (ne čuje se, kad dolazi, ali se dobro osjeća, kad udari). Vuk 325. Sasvim tako i stara rimska poslovica daje bogovima „lanatos pedes."

---

[1] Kao natpis jedne pripovijetke ima je Vrčević, Srp. nar. prip. ponajviše kratke i šaljive, knj. II. Dubrovnik 1882., str. 55. Silom se Bog ne moli.

Tako Porfirije Ad Horat. Carm. III. 2. 32. kaže: dicitur deos iratos pedes lanatos habere, quia nonnumquam tarde veniunt nocentibus. Kod Petronija, Cena 44. tuži se netko, da je svijet upao u velike grijehe, a otud sve zlo, jer: itaque dii pedes lanatos habent: quia nos religiosi non sumus, agri iacent. Poslovicu tu spominje i Makrobije Sat. I. 8. 5.: Saturnum Apollodorus alligari ait per annum laneo vinculo et solvi ad diem sibi festum ... atque inde proverbium ductum, deos laneos pedes habere. Kako je došlo do shvaćanja, da bogovi imaju „lanatos pedes", tumači Otto, str. 110. s. v. deus 10., a osobito Friedländer, Cena, str. 261. Naša se poslovica razlikuje od rimske samo po tom, što drukčije shvaća posljedicu lanenih nogu u Boga; po njoj se Bog ne čuje, kad dolazi, dakle grješnike iznenada udara, dok po rimskoj bogovi sporo dolaze, ne kazne odmah grijeha.

Bogat.

36. Bogat je, da ne zna sâm, što ima. Ovo i nije poslovica, nego fraza, kojom se jako često u Lici naznačuje čije veliko bogatstvo. Tako je i rimski prosti svijet govorio o vrlo bogatim ljudima. Kod Petronija 37. veli se za gavana Trimalhiona: ipse nescit, quid habeat, adeo saplutus est. Otto te fraze ne navodi među poslovicama i poslovičnim izrazima premda bi među ove posljednje pripadala.

37. Bogat je, tko je zadovoljan Stoj. 38., Kapet. str. 24. br. 92. Da je zadovoljstvo najveće bogatstvo, već se u Grka govorilo. Tako Melisa, col. 901. ima Sokratovu: Σωκράτης ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος· Τίς σοι πλουσιώτερος εἶναι δοκεῖ; εἶπεν· Ὁ ἐλαχίστοις ἀρκούμενος· αὐτάρκεια γάρ ἐστι φύσεως πλοῦτος (ispor. i Sternbacha, Wien. St. XI. [1889.], str. 214. br. 476.). Slična se misao pripisuje i Diogenu u Sternbacha, Wien. Stud. X. (1888.), str. 42. br. 180.: Ὁ αὐτὸς (sc. Διογένης) ἐρωτηθεὶς τις ἐν ἀνθρώποις πλούσιος εἶπεν· ὁ αὐτάρκης.

38. Bogat jede, kad hoće, a siromah kad može. Vuk 16., Stoj. 38. Siromak jê, kad ima, premogući, kada hoće. Mikloušić, str. 166. — Bogat kako hoće, a ubog, kako može. D. 222. — Ubog kako može, a bogat, kako hoće. D. 5331. Vukova poslovica sasvim je jednaka rečenici, što su je stari Grci pripisivali Bionu i Diogenu: Βίων ἐρωτηθείς· πότε χρὴ ἀριστᾶν; ἔφη· τοὺς μὲν πλουσίους, ὅταν θέλωσι, τοὺς δὲ πένητας, ὅταν ἔχωσιν (Sternbach, Wien. Stud. X. [1888.], str. 34. br. 156.).

Ima i novogrčka poslovica, koja to kaže: Καὶ ὁ φτωχὸς σὰν ἠμπορεῖ, κ᾽ ὁ πλούσιος σὰν κατέχει. Wen. 101. (Altenkirch 349. br. 55.). Njoj su jednake dubrovačke forme, dok je Vukova bliže Bionovoj krilatici. Prema tomu nijesu valjada Vukove i dubrovačke potekle iz istog vrela.

39. Debelo lijepo, a bogato mudro. Debelo je živinče, na pr. konj, vô, lijepo; a bogat je čovjek mudar, ako je i lud. Vuk 57. Da je mudar i pametan onaj, koji je bogat, kaže i poslovica: U bogata Vlaha i goveda pametna. Vuk 325. Istu misao kažu i poslovice: Zenđil pametan, odjeven lijep, Kapet. str. 60. br. 95.; Zenđil pametan, fukara budala, B. V. V. (1890.), str. 343. Tu su misao izricali i stari Grci u različnim oblicima Kao poslovicu ima je Planud br. 73.: Δὸς πλοῦτον, δὸς φρόνησιν. Menandrov stih 479.: Τὸν εὐτυχοῦντα καὶ φρονεῖν νομίζομεν, koji također kaže, što i naše poslovice, bio je preveden već u staro vrijeme: Богатаго вси мнеть мудра. (Ispor. Jagić, Sp., str. 15. br. 273.). Tako kaže i Euripid, Palam. fr. 584.: ὃς δ᾽ ἂν πλεῖστ᾽ ἔχῃ, σοφώτατος; Philem. fr. inc. 102. p. 510. K. 15. p. 30. Meinecke: ἀνὴρ δὲ πλουτῶν... δοκεῖ τι φράζειν ἀσφαλές. (Ispor. Crusiusa, Rhein. Mus. 42., str. 406.).

40. Nije bogat, tko vele ima, neg tko malo žudi. D. 2988. Poslovica ova samo što nije od riječi do riječi prijevod Hrisostomove rečenice, koja se često javlja u različnim varijacijama po raznim gnomologijima i zbornicima mudrih rečenica, Tako je nalazimo kod Maksima, col. 574.: Οὐ πλούσιός ἐστιν ἐκεῖνος, ὁ πολλὰ κεκτημένος, ἀλλ᾽ ὁ μὴ πολλῶν δεόμενος. Riječi su te prevedene u staroj srpskoj književnosti: „Иако не ть есть богать иже многаа имѣеи и вь сихь довол'ствуеи, нь иже многыихь и чюждихъ не трѣбуеи.“ (Ispor. Jagića, Sp., str. 98. br. 63.). Kod Maksima, col. 798. pripisuje se slična misao Aristotelu: Ὁ αὐτος (sc. Ἀριστοτέλης) ἐρωτηθεὶς πῶς ἄν τις γένηται πλούσιος. Ἐὰν τῶν ἐπιθυμιῶν ἔσται πένης, φησίν. Ispor. još Maks., col. 796.: Οὐχ ὁ ἔχων πλοῦτον ἀλλ᾽ ὁ μὴ χρήζων πλοῦτον μακάριος, pa Melis., col. 884.: Πλοῦτος ἄριστος ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν πενία. I ako sve te rečenice izriču istu misao, dubrovačka je poslovica ipak nastala samo po Hrisostomovoj.

Bogatstvo.

41. Bogatstvo pokriva horjatstvo. Vuk 17. Bogatstvo pokriva rogatstvo. Rkps A. B. Imanje vele stvari sakriva. D. 1177. Vukova poslovica kaže, da bogatstvo pokriva

zloću onoga, koji ga ima (horjatstvo = Die Schelmerei, nequitia), da i nepošten čovjek, ako je bogat, među svijetom prolazi kao pošten. Schenkl, Wien. Stud. XI. (1889.), str. 30. br. 102. ima grčku rečenicu: Πολλῶν κακῶν ἐπικάλυμμά ἐστιν ὁ πλοῦτος, koju ima i Stob. Flor. 91. 19.; 97. 8. Rečenica je ta prevedena već u starini kod nas: Богатьство многїимь зломь јесть покривало (Jagić, Sp., str. 51. br. 124.). Prema tomu gotovo je stalno, da je baš ta grčka krilatica dala našu poslovicu, samo što je riječ bogatstvo povukla — rime radi — za sobom horjatstvo ili rogatstvo mjesto pokrivalo.

Bojati se.

42. Ko se riječi ne boji, ne boji se ni batine. Vuk 155., Stoj. 37. Ova se lijepa i istinita poslovica nalazi i u Apostolija XII. 77.: Ὃν οὐ τύπτει λόγος, οὐδὲ ῥάβδος: ἐπὶ τῶν μὴ πειθομένων τοῖς εἰσηγουμένοις τὰ βέλτιστα.

Bolest.

43. Na litre uhodi, na drame ishodi (na pr. bolest). Vuk 188. Vukova se dakle poslovica govori i o drugom koječem, a ne samo o bolesti. No ja mislim, da se najviše ipak o bolesti kazuje, kako to potvrđuju i njezine paralele: kod Skarpe 543.: Bolest na librice ulazi, a na unče izlazi. — Zlo dohodi na sežnje, a ishodi na dlake. — Bolest na konju dolazi, a po dlaci odlazi. — Beteg na cente gore ide, a zdravje se na lote nazad povraća. Danica zagreb. god. 1836., str. 80. Zlo i nevolja lete na konjicu, a zdravlje ide na končiću. Stoj. Š. Z. 186. O bolesti samo govori i izvor ovih naših — novogrčka poslovica: Ἡ ἀῤῥώστια μὲ τὸ σάκκι μπαίνει καὶ μὲ τὸ βελόνι βγαίνει ili Ἡ ἀῤῥώστια μὲ τὸ μόδι μπαίνει, καὶ μὲ τὴ τρίχα βγαίνει. Altenkirch 322. br. 7. Posljednjoj našoj jednaka je ova: Ἡ ἀσθένεια καβάλα ἔρχεται, καὶ φεύγει πεζή. Wen. 23.

Boljeti.

44. Gdje koga boli, ondje se i pipa. Vuk 75. Danica zagreb. 1836., str. 83. Gdje koga svrbi, ondje se i češe. Vuk ibid. Gdje zub boli, tu i jezik bježi. Vuk 73. Obrnuto: Gde koga ne peče, tam nit ruke ne meće. Danica zagreb. 1836., str. 83. Erasmus, str. 355. ima prvoj Vukovoj gotovo sasvim

jednaku poslovicu iz Plutarha De futili loquacitate: ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὴν χεῖρ' ἔχει. Malo je drukčija kod Apostolija XII. 94ª. i kod Stob. Flor. 99. 25.: ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε τὸν νοῦν ἔχει. Vukove su prve dvije, a osobito prva, bliskije Plutarhovoj rečenici.

Bosanski.

45. S Bošnjaci bosanski govorit'. D. 3986. Što ova poslovica znači, ne mogu se pravo dovrći. Ali možda ne ću krivo učiniti, ako ustvrdim, da je tako neki dubrovački književnik slobodno preveo grčku poslovicu: Πρὸς Κρῆτα κρητίζειν ili Πρὸς Κᾶρα καρίζειν: ἐπὶ τῶν πρὸς τοὺς ὁμοίους ψευδομένων, Ap. XIV. 95., D. VII. 65., M. VII. 35. Krećani i Karani bili su na glasu lažljivci[1]. Naš je dakle Dubrovčanin književnik našavši tu poslovicu i znajući, što znači, mjesto Krećanâ ili Karanâ — zacijelo bez pravoga razloga — uzeo Bosance kao tip lažljivaca.

Botur.

46. Iskat koljenac u boturu[2]. D. 1194. To je samo prijevod rimske poslovice, koju češće spominju rimski pisci. Tako je spominje i tumači Festo p. 330. M.: inde proverbium in eas natum res, quae nullius impedimenti sunt, in scirpo nodum quaerere. Znači dakle ta poslovica: tražiti silom zapreke, gdje ih nema. Kasnije u kršćanskih pisaca znači: tražiti pogrješke i mahne, gdje ih nema niti ih može biti. (Ispor. Otta, str. 312. s. v. scirpus 1.).

47. Štapat' se štapom od botura. D. 4476. Ne uzdaj se u trsten štap. D. 2810. Zacijelo ovamo ide i ona: Moja sjerčana tojago! Kad se kome hoće da kaže, da je u njemu slaba uzdanica. Vuk 182. i Tuđa obrana sjerčana tojaga. Vuk 322. I Rimljani su imali poslovičan izraz: clava scirpea. Tako ga ima Novije, st. 79. Ribb.: Sume arma, iam te occidam *clava scirpea*. Da je rimska clava scirpea što i naša sjerčana tojaga, lako je pogoditi, kad se zna, što je scirpus.

---

[1] Još u Srednjem vijeku imaju Grci poslovicu: Κρητίζει, t. j. laže kao Krećanin. (Krumbacher, Mosk. Sam., str. 414. br. 113.).

[2] Botur = rogoz ili druga trava nalik na rogoz, scirpus palustris L. Broz-Iveković, Rječ. s. v. botur.

Božić.

48. Nije svaki dan Božić. Vuk 217. Nije svaki dan bajram. Kapet. 125. br. 505. — Banu je i knezu sveđ nedjelja. D. 154. Nije vazda vinober. D. 3084. Ne lomi se svaki dan česnica. Nije svaki dan Božić. Stoj. 50. Sve te poslovice znače: nije svaki dan dobro kao na Božić; ne može uvijek biti svega izobila kao na Božić. Ja držim, da su ove naše poslovice nastale po sličnoj grčkoj i rimskoj poslovici. Rimljani su u onome značenju, u kojem služi naš „Božić", upotrebljavali poslovično riječ Saturnalia, a Grci Διονύσια, svečanost veselu u slavu bogu Dionisu. Tako Petronije 44. veli za gospodu: itaque populus minutus laborat, nam isti maiores maxillae semper Saturnalia agunt; Seneka, Apocol. 12.: Dicebam vobis: non semper Saturnalia erunt. Od Grka spominje tu poslovicu Lucijan, De merc. cond. 16.: οὐκ ἀεὶ γὰρ ἀεὶ Διονύσια ἑορτάσειν.

Brada.

49. Brada narasla, a pameti ne donijela. Vuk 28. Zaludu je lijepa brada, kad je slaba glava. Vuk 83., Kapet. str. 364. br. 4. Ove dvije poslovice pokazuju, da se nekako brada drži oznakom pameti; da brada pokazuje ili da bi dajbudi imala pokazivati pametna, mudra čovjeka. Naš narod ima još i drugih poslovica, u kojima se brada dovodi u svezu s pameću. Take su: Zaman brci, kad nije pameti. D. 5751., Rkps A. B. — Brada kaluđera ne čini pametnim. Kapet. 29. br. 207. I jarac ima bradu. Kapet. 65. br. 28. Pop se ne bira po bradi, no po glavi. Vuk 255. Brada kaže jarca, ne pako mudroznanca. Miklošić, str. 158. — Ako laže, ne smeta mu brada. To se kaže i o čovjeku prostu i neuku, i oprašta mu se ono, što se učenjaku i popu nikad ne oprašta. U tom se smislu uzima brada kao znak starosti i kao znak časti, dostojanstva i učenosti. Stoj. 12. Tako potvrđuje i Stojanović ono, što ja malo prije rekoh. Ja držim, da to shvaćanje brade kao oznake pameti nije nastalo u našem narodu. Tko zna, da naš narod ne nosi brade, a koliko ja znam, nije je općeno ni nosio, a ni narodna pjesma ne ističe brade (brke naprotiv ističe osobito rado), lako će pogoditi, da brada i nije mogla kod našega naroda dobiti toga značenja. Stoga držim, da je to shvaćanje prešlo k nama od starih Grka i Rimljana. Stari su Grci i Rimljani držali bradu oznakom

pameti i učenosti; naročito su sofisti nosili i držali bradu za spoljašnji znak mudrosti. Odatle su već stari Grci imali poslovica, koje su po svojem značenju blizu našima. Taka je ona u Ap. VI. 93b.: ἐκ πώγωνος σοφοὶ καὶ πώγωνος σοφισταὶ καὶ ἀπὸ πώγωνος φιλόσοφοι: ἐπὶ τῶν δοκούντων μόνῳ τῷ σχήματι φιλόσοφοι εἶναι καὶ τῇ στολῇ, ὧν καὶ τὸ ἐπίγραμμα καθάπτεται. — Καὶ τράγος εὐπώγων εὔστολός ἐστι Πλατων[1]. I Erasmus, str. 84. donoseći prvu poslovicu, koju da spominje i Plutarh u Sympos., dodaje: „Sic appellabantur qui praeter barbam et pallium nihil haberent philosophi". — I u Horacija je brada pored kabanice glavna oznaka filosofa. Ispor. Sat. II. 3. 35.; Gell. N. A. IX. 2. 4.; Otto, str. 53. s. v. barba s bilješkom.

50. I djeca mu bradu skubu. D. 996. Skube mu bradu, tko hoće. D. 4129., Skube mu dlake iz brade. D. 4130. Sve tri ove dubrovačke poslovice, kojima sličnih nema u novijim zbornicima, po rimskoj su poslovici, koju ima Horacije, Sat. I. 3. 133.: Vellunt tibi barbam — Lascivi pueri, t. j. rugaju se, nemaju spram tebe ni poštovanja ni straha. To je specijalno rimsko, jer je u Rimljana brada bila znak muževnosti i muškoga dostojanstva, a potegnuti koga za bradu, bila je najveća uvreda za staroga Rimljanina, kako se vidi iz poznate pripovijesti kod Livija V. 41. 9.

51. Jedno se goloj, a drugo sijedoj bradi pristoji. D. 1398., Kapet. 73. br. 61., Stoj. Š. Z. 156. Sasvim su jednaku po značenju poslovicu imali i stari Rimljani. Spominje je među ostalima Kvintilijan XI. 3. 177.: saepe aliud alios decere, Plaut, Mercat. 984.: aetatem aliam aliud factum condecet. Manutius col. 1397. citirajući rimske varijante ove poslovice navodi i jednu grčku varijantu: Ἀλλ' ὅτε δὴ πόλιόν τε κάρη πόλιόν τε γένειον. Ne kaže ništa, odakle je ta grčka poslovica.

52. Ko ima bradu, on će naći češalj. Vuk 139. Ta je naša poslovica nastala po novogrčkoj, kakva je ova: Ὁ τὴν γενειάδα ἔχων φέρει καὶ τὸ κτένιον ili ova: Ὅποιος ἔχει τὰ γένεια, ἔχει καὶ τὰ χτένια. (Navodi ih Altenkirch, str. 46. br. 84.).

53. Zlatna brada. Rimljani su imali posloviČnu frazu: barba aurea. Kad se za koga reklo da ima zlatnu bradu, to je značilo, da je bogat i moćan. To se vidi iz Persija II. 58.: sitque illis aurea barba, a osobito iz Petronija c. 58.: non deridebis licet barbam

[1] Ispor. onu Kapetanovićevu (str. 65. br. 28.): „I jarac ima bradu".

auream habeas. Friedländer, Cena, str. 301. tumači, da je ta poslovica nastala, što su likovi osobito štovanih bogova imali zlatnu bradu. Taj je poslovični izraz prešao i k nama. U „Obzoru ilustrovanom“, god. I. (1908.) br. 3. str. 6. u crtici iz Dalmacije „Kajišar“ (napisao je Ivo Bero) čitam frazu: U to je vrijeme stekao zlatnu bradu (t. j. obogatio se). Da se doista ta fraza u tome značenju govori u Dalmaciji, potvrdio mi je slušač filosofije P. Bulat Dalmatinac.

Brat, bratski.

54. Bratska sloga. Naš narod ima više prekrasnih poslovica, koje govore o bratskoj slozi i ljubavi. Take su: Složna braća i u petak meso jedu. Vuk 289. — Složna braća dvore grade, a nesložna ih razgrađuju. — Skladna braća nove dvore grade, — A neskladna i stare prodaju. Kapet. 279. br. 8. — Nesložna braća — propala kuća. Stoj. 188. Nijednoj ovoj poslovici našoj nijesam našao sasvim jednake ni među grčkima ni među rimskima. No Rimljani su ipak bratsku slogu upotrebljavali poslovično. Tako čitamo u Katula 100. 3.: hoc est, quod dicitur, illud — Fraternum vere dulce sodalitium; Liv. XLII. 16. 8.: concordia fraterna. (Više vidi kod Otta, str. 146. s. v. fraternus). Lijepa je rečenica u Excerpta e ms. Flor. Ioan. Damasc. (kod Stob. Flor. IV. 228.): Ἀδελφὸς ὑπ᾽ ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ὀχυρὰ καὶ ὑψηλή· ἰσχύει δὲ ὥσπερ τειχεμελιωμένον βασίλειον. Za tu se rečenicu ondje kaže da je iz Salamunovih Priča gl. 18. 19. No u Daničićevu se prijevodu tu kaže drugo: „Uvrijeđen je brat kao tvrd grad, i svađa je kao prijevornica na dvoru“.

55. Ko ne drži brata za brata, ὸn će tuđina za gospodara. Vuk 149. — Tko ne će svoga za brata, on će tuđega za gospodara. D. 4850. Jamačno je kojega obrazovana čovjeka ruke prošla Kapetanovićeva str. 174. br. 168.: Tko ne ljubi svoga brata, ljubit će tuđega. — Koji ne ljubi svoga brata, onog tuđa biju vrata. Ilić str. 247. Slična se misao ovoj, što je kažu sve ove naše poslovice, u starih Grka pridavala Sokratu, samo što on govori u poredbi. Riječi se te Sokratove nalaze kod Melise, col. 761.: Οἱ ἀδελφοὺς παριόντες καὶ ἄλλους ζητοῦντες παραπλήσιοί εἰσι τοῖς τὴν ἑαυτῶν γῆν ἐῶσι τὴν ἀλλοτρίαν γεωργοῦσιν. Možda je po tim riječima nastala poslovica, a možda su i te riječi potekle od kakve poslovice, koja je apodiktički tvrdila,

da onaj, koji ostavlja svoju braću, teži tuđu zemlju kao tuđi sluga. Brata baš ne spominje, ali jednaku misao, kao i naše poslovice, izriče poslovica kod Planuda br. 114.: Ὁ μισῶν τὰ οἰκεῖα δακρύων πληροῖ τὰ ἀλλότρια („Tko mrzi svoga, mora plačući tuđe uzimati"). Tu istu sentenciju ima Babrije 45. (Ispor. i Crusiusa, Rhein. Mus. 42. [1887.], str. 410. br. 114.).

56. Ko ti je izvadio oko? Brat? — Zato je tako duboko[1]. Vuk 157. Brat bratu najdublje oči vadi. Vuk 28. Zacijelo je prva poslovica starija, a druga se tek iz nje razvila. To pokazuje i to, što je prvoj sasvim jednaka majka joj — novogrčka poslovica: „Ποιὸς σοῦ βγαλε τὸ μάτι σου". Ὁ ἀδελφός μου. Γιὰ τοῦτο σοῦ ναι βαθιὰ βγαλμένο. Altenkirch, str. 24. br. 4.

Briga.

57. Briga sijedi. Vuk 30. Briga priga čovjeka. D. 320. U ovoj je potonjoj riječ priga zacijelo došla rime radi prema briga. Ali kaže isto, što i Vukova. Izvor im je krilatica Isusa Sir. 29. 26.: Πρὸ καιροῦ γῆρας ἄγει μέριμνα („Briga čini starim prije vremena").

Brijeme; vidi vrijeme.

58. Brijeme goni brijeme. D. 322. Ova će fraza biti samo slobodan prijevod one Horacijeve iz Carm. II. 18. 15.: Truditur dies die, koja se i kod Rimljana upotrebljavala poslovično.

59. Brijeme je kad godi mati, a kad godi maćeha. D. 325. Njeki je dan mati, a njeki maćeha. D. 3143. Vrijeme je kad god mati, a kad god maćeha. D. 5612. Vrijeme je nekad majka, nekad maćeha. Kapet. 33. br. 82. — Otkako je svijet postanuo, — Nekom mati, nekom je maćeha. Kapet. 277. br. 18. Kao što je u ovoj posljednjoj poslovici mjesto vremena došao svijet, a u jednoj eno dubrovačkoj dan, tako se možda stalo jedno i drugo izostavljati, a poslovica se stala govoriti sad o ovom sad o onom, već kako je prilika bila. Tako su se možda razvile poslovice: Jednomu mati, a drugomu maćeha. D. 1417. — Nekome majka, a nekome maćeha. Vuk 201.

Ona je dubrovačka poslovica pod br. 3143., koja ujedno pokazuje najstariji oblik sviju tih poslovica, gotovo od riječi do

[1] To je pitanje i odgovor dvaju pobratima u Vrčevićevim „Pitalicama", Srp. nar. prip. 1868., str. 217. br. 99.

riječi jednaka grčkoj: Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρα, ἄλλοτε μήτηρ: ἐπὶ τῶν ποτὲ μὲν εὐημερούντων, ποτὲ δὲ δυσημερούντων. D. II. 76., GCM. I. 59., M. I. 90., Ap. II. 25.[1] To baš tumačenje grčke poslovice pokazuje, da su se lako mogle onake naše posloviee, kakve su one posljednje, gdje se ne spominje ni dan ni vrijeme, razviti po onim dubrovačkima, koje stoje uz grčku kao slobodan prijevod uza svoj original.

60. Brijeme, koje izleti, ne može se stignut'. D. 326. Prošlo vrijeme stignuti se ne može. Kapet. 147. br. 213. Držim, da je to ono rimsko poslovično irreparabile tempus, koje spominje na pr. Vergil. Georg. III. 284.: Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus. Zecijelo je slučajno samo najbliže našim poslovicama Ausonije, Epigr. 13. 4.: Nec revocare potes, qui periere dies.

Brz, brzo.

61. Tko brzo dariva, dvaš dariva. D. 4712. — Dva krat daje, tko brzo daje. D. 738. Dvaput daje, tko brzo daje. Rkps A. B. Najstariji je izvor ovim poslovicama Publije Sir., Sent. 235.: Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter. Po toj je Publijevoj sentenciji u Srednjem vijeku nastala riječ krilatica: Bis dat, qui cito dat. (Ispor. Büchmanna, str. 301.). Erasmus, str. 261. doduše tvrdi, da je ovaj oblik te rečenice čitao, kako mu se čini, negdje u Seneke. No prevario se; Seneka te rečenice nema. Dubrovačke poslovice nijesu nastale po Publijevoj krilatici, nego po onoj sredovječnoj.

62. Brzo ide, ali izvan puta. Vuk 29. Izvor joj je grčka: Καλὰ τρέχεις, ὅμως ἔξω τοῦ δρόμου. Wen. 161.

62[a]. Tko brzo sudi, brzo se i kaje. Vuk 135. To kaže gotovo istim riječima i Publije Sir. 32. Ad paenitendum properat, cito qui iudicat[2].

---

[1] Tu poslovicu prenio je k Rimljanima Aul Gelije N. A. 17. 12.: Ipsa dies quandoque parens, quandoque noverca est. Otto je ne navodi među poslovicama. Ali je zbornici donose među rimskim sentencijama i krilaticama.

[2] Neki rukopisi, a i izdanja neka, donose taj stih ovako: Ad paenitendum provocat, qui vindicat. No makar ova konjektura bila i korektnija, ipak se i onako čitana sentencija raznosila i govorila.

Bu — mu.

63. Ne umije ni bu ni mu. D. 2797. Tako su i stari Rimljani govorili za onoga, koji je bio tako lud, da nije znao ništa pametno reći; samo je kod njih bilo: ma, mu. Tako ima Petronije 57.: nec mu nec ma argutas; Enije kod Varona De l. l. VII. 101.: neque, ut aiunt, mu facere audent; Donat uz Terencijevu Andr. III. 2. 25.: Nec dico nec facio mu. (Više vidi u Otta, str. 230. s. v. mu. mut. muttire). — Od toga mu nastao je u Rimljana onomatopoetski glagol muttire, koji je jednak našemu beknuti, na pr. ne zna ni beknuti, t. j. ne zna ništa, ni progovoriti (ispor. Broz-Ivekovićev Rječnik s. v. beknuti 2.). Baš tako se upotrebljavao i latinski muttire, na pr. Persije I. 119.: Me muttire nefas? Sholija: Proverbialiter dicitur. dicimus: „muttum nullum", i. e. nullum emiseris verbum! (Više u Otta. str. 230. s. v. muttire).

Budala.

64. Budala kad ćuti, misle, da je mudar. Vuk 30. Sasvim su jednake grčke: Μωρὸς σωπαίνει, σοφὸς φαίνεται, ili Ὁ ἀμίλητος τρελλὸς γὰρ φρόνιμος πέρασε. (Ima ih Altenkirch, str. 357. br. 89., ali uz njih ne navodi naše poslovice). Sasvim jednako veli i Salam. Priča 17. 28.: „I bezuman kad muči, misli se, da je mudar i razuman, kad stiskuje usne svoje".

65. Mudra budala. Vuk 183. Ovaj oksimoron tumači Vuk, da se kaže, „kad se tko pretvara, da je lud, a nije". Taki je oksimoron bio poslovica i kod starih Grka: Σοφία μωροῦ: ἐπὶ τῶν ἀσύνετα λαλούντων. GC. III. 69., Bodl. 850. (tumači: ἀδιεξέταστοι λόγοι).

Bun, bunika.

66. Kao da se buna nazobao. — Kao da se bunike najeo. Kao da je poludio, jer kažu, da čovjek poludi od bunike. Vuk 130., Stoj. Š. Z. 159. Bun ili bunika je trava, kojoj je moderno ime latinsko hyoscyamus niger. Linn., das Bilsenkraut (ispor. Broz-Ivekovićev Rječnik s. v. bunika). I stari su Grci imali travu, kojoj su pridavali moć, što je mi pridajemo buniki, a to je sestra bunikina mandragora. Erasmus, str. 800. navodi poslovicu: Bibere mandragoram, koju da spominje Julijan u Ep. ad Callixenem i Demosten Philip. IV. Erasmus tumači tu poslovicu: unde qui cessent in officio dormitantque multam mandragoram bibisse dicuntur. Erasmus dakle ne kaže, da se poludi

od mandragore, nego da ona omami, uspava. A to pak znače i one naše poslovice; ne znače one uvijek ono, što kaže Vuk, nego i ono, što izriče naš pridjev, koji ima korijen bun, bunovan = aus dem Schlafe auftaumelnd, e somno excitatus, exturbatus (ispor. Broz-Ivekovićev Rječnik s. v. bunovan). Ja sam pače u Lici slušavao, gdje se i ovako kaže: Bunovan, kanda se najio buna.

Bunar.

67. Bunar ukraj rijeke kopati. Činiti ono, što nije potrebno. Vuk 30. Uz rijeku puč dupsti. D. 5499. Bunar kopa uz potok. Stoj. 39. To je i po obliku i po značenju svojem grčka poslovica: Παρὰ ποταμὸν φρέαρ ὀρύττειν: ἐπὶ τῶν μάτην πονούντων. M. VI. 100.

Bure.

68. Smrdljivo bure najbolje vino pokvari. Vuk 291. I Rimljani su imali poslovicu, koja je to kazivala o buretu, a sadržavala je i misao, koju sadrži i naša. Poznamo je danas iz mnogih rimskih pisaca, koji je dabome sasvim slobodno upotrebljavaju. Tako je ima Horacije, Ep. I. 2. 54.: Sincerum est nisi vas, quodcumque infundis acescit; Ambrosije, Epist. 67. 6. (Migne XVI. 1229. C.): vase fetido vel oleum vel vinum facile corrumpitur ac deterioratur; Lukrecije VI. 17.: Intellexit, ibi vitium vas efficere ipsum, — Omniaque illius vitio corrumpier intus. (Više kod Otta, str. 361. s. v. vas).

C.

Ciganin, Ciganka.

69. Podaj ti Ciganinu torbu, a ne kazuj mu puta. Čovjeku, koji je za kakav posao, reci samo, da ga učini, a ne kazuj mu, kako će ga učiniti — on to sam zna. Vuk 251. To je grčka poslovica: Τὸν διακονιάρη, ἂν ἔχῃς νὰ τὸν δώσῃς, δός τον, εἰ δέ, μὴ τὸν δείχνῃς τράτας. Pol. IV. 405.

70. Traži u Ciganke kisela mlijeka. Vuk 320. U Ciganke tražiti kisela mlijeka. Tražiti što ondje, gdje nije prilike, da se može naći; jer Ciganka i sama prosi mlijeko. Vuk 338. Takova je i kajkavačka: Ajd! hajd, ite! najdete pri

Ciganici kiseloga mleka. Danica zagreb. 1840., str. 101. Izvor je ovim poslovicama grčka: Σ τοὺς γύφτους γὰ προζῶμι (Ζύμην ἐν χαλκεῦσι). Altenkirch, str. 41. br. 53. (naše ne spominje ni jedne).

Crkva.

71. Ko nije vidio crkve, i peći se klanja. Vuk 150. Ko oltara ne vidi, i peći se klanja. Vuk 151. Danica zagreb. 1841., str. 42. Sasvim je taka i grčka: Δὲν εἶδε (!) ἐκκλησιά, εἶδε φοῦρνο καὶ προυσκύνησε i ova: Ὅποιος δὲν εἶδε πάλάτι (κάστρο), εἶδε φοῦρνο κ' ἐθαμάχτη (τ' ἐθάμαξε). Altenkirch, str. 44. br. 71. Poslovicu su tu imali i Rimljani; donosi je Petronije 74.: qui in pergula natus est, aedes non somniatur.

Crnac.

72. Crnca ne pobijeli. Kapet. 196. br. 24. Zalibože tri oka sapuna, što poarči bula na Arapa. Vuk 79. Zalud pereš Crncu tijelo, kad ne može postat' bijelo. Rkps A. B. Tako su Grci poslovično govorili o Etiopljaninu: Αἰθιοῦ οὐ λευκαίνεται: ἐπὶ τῶν ἀμεταβλήτων. Ap. I. 68., Plut. Boiss. 52., D. V. I. 19. Grčka je poslovica postala po Esopovoj basni 13.

73. Crnca umiva. D. 394. Pere Arapina (pravda, izgovara krivca). Stoj. Š. Z. 175. Crnca štiti od sunca, da ne gori. D. 393. — Zaludu ćeš umivati mora, kad je moro uvijek crn. Kaže se, kad se nešto bezuspješno radi. Rkps L. B. Teško je crnca bika nasapuniti. Stoj. 247.

Poslovice ove mogle bi se priklopiti k onoj pred njom navedenoj, ali sam ih ja rastavio, jer je i kod Grka, gdje je izvor našim poslovicama, bilo poslovica i osim one prve. Ta je grčka vrlo raširena poslovica: Αἰθίοπα σμήχων ili σμήχεις: ἐπὶ τῶν μάτην ἀνήνυτον ἔργον ἐπιτελούντων. Z. I. 46., D. I. 45., Plut. Boiss. 7. App. II. 67. DV. I. 19. Poslovica prati Crnca bila je već poznata u Sv. pismu, Starome Zavjetu, na pr. u Jeremije 13. 23.[1], a i kršćanski pisci češće upotrebljuju tu sliku (ispor. Otta, str. 7. s. v. Aethiops); ali opet poredba između svih tih mjesta i naših poslovica pokazuje, da su se naše poslovice razvile po grčkima; s Jeremijinom rečenicom i s mjestima iz kršćanskih pisaca nemaju naše poslovice nikakva posla.

[1] „Može li Etijopljanin promijeniti kožu svoju ... "

Crijevo.

74. I crijeva se u trbuhu pokaraju. Vuk 106. Ova poslovica potječe iz grčke, kakva je srednjegrčka: Ἔντερα μάχονται, ἀλλ' οὐ διασπῶνται (Krumbacher, Mosk. Sam., str. 403. br. 32.). Poslovica kaže: svoji se i posvade, ali se opet i pomire. (Ispor. Krumbachera, l. c., str. 426.). Po njoj je jamačno nastala: I braća se svade. Vuk 94.

Curiti.

75. Ako ne curi, a ono kaplje. Vuk 7. To je čista grčka poslovica: Ἂν δὲν τρέχῃ (βρέχῃ), στάζει ὅμως. Altenkirch, str. 26. br. 14.

Č.

Čavao.

76. Zadjeti čavao u nogu. D. 5706. Mislim, da je ova dubrovačka poslovica, koje u ovom baš obliku ne nalazim u novijim zbornicima, nastala po rimskoj, samo što naša spominje čavao, a rimska bradvu (ascia). Tu rimsku poslovicu spominje Petronije c. 74.: ipse mihi asciam in crus impegi; Apulej, Met. III. 22.: Ain, inquit, volpinarius, amasio, meque sponte asciam cruribus meis inlidere compellis. Poslovicu tu ima i Ciceron Pro Mur. 24. 48., samo što on mjesto asciam ima securim, a tako i Augustin, De genes. c. Manich. I. 5. 8. (Migne XXXIV., col. 177.). Manutius, col. 1804. tumači dobro rimsku poslovicu: „proverbiali schemate dicitur, qui sibi ipsi malum arcessit dedita opera aut temeritate quapiam". To znači bez sumnje i dubrovačka poslovica, koja je riječ ascia zamijenila s čavao (možda nijesu ni znali pravo, što je ascia). Kako već rekosmo, te dubrovačke poslovice nema ni u jednom novijem zborniku; nije se sačuvala. Ali ipak kao da je ta poslovica ostavila jednu kćerku, poslovicu: Zabada trn u zdravu nogu. Vuk 82. Ta poslovica znači isto ono, što i dubrovačka: zadjeti čavao u nogu, i rimska: asciam (sibi) in crus impigere, t. j. sam sebi zlo činiti, graditi nevolju, gdje je nema. Imaju tu poslovicu i Dubrovčani: Ne zabija' trna u zdravu nogu. D. 2827. A kako su sve te poslovice i po formi slične, lako je moglo biti, da je narod mjesto čavla upotrijebio riječ trn. To se moglo stim lakše dogoditi, što naš narod, osobito mlađarija, a i stariji za kišovita vremena, idu bosi

pa se često nabodu na trn, a od toga se napravi „naboj“, koji znade jako boljeti. Čavli su i onako tek u novije vrijeme došli u prosti narod; gdje danas rabi čavao, još su do nedavna rabili drveni klinovi.

Čelo.

77. Muž' hodits čelom otvorenijem. D. 2323. I danas se često čuje: otvorena čela što učiniti, reći, ići, t. j. ne stideći se i nemajući se stidjeti nikoga ni za što. Lako da je ta rečenica nastala prema grčkoj: γυμνῇ τῇ κεφαλῇ: ἐπὶ τῶν ἀναισχύντως χωρούντων πρὸς πᾶν τὸ τυχόν. GCL. I. 81., App. I. 85., Ap. V. 69. I Rimljani su prihvatili tu grčku poslovicu u obliku: aperto capite, na pr. Plaut, Capt. 475.: Ipsi de foro tam aperto capite ad lenones eunt, — In tribu quam aperto capite sontis condemnant reos; Seneka, De vit. b. 13. 2.: luxuriatur et iam nude, aperto capite. (Ispor. više u Otta, str. 75. s. v. caput 3.).

78. Prije je čelo zatioka. D. 3738. Ovo je rimska poslovica, koju ima Katon, De agricult. 4.: Frons occipitio prior est. Ispor. i Plinija, N. H. 18. 31.: Frontemque domini plus prodesse quam occipitium non mentinuntur. Plinijeve riječi ujedno tumače, kad se i u kakvom se smislu upotrebljavala ova poslovica u Rimljana.

Čest.

79. Česta polažnja gotova omražnja. Pobratim VI. (1896.), str. 168. Česti pohodi celiv gube. Vuk 346. Česti gosti celiv gube. Vuk ibidem. Česti puti gube celive. Vuk ibidem. Česti celivi gube ljubav. Vuk ibidem. Ni u brata na stan ne hodi svaki dan. D. 2965. U tetke na stan, ma ne svaki dan. D. 4290. Ni u brata se ne ide svaki dan na ziafet[1]. Kapet. 121. br. 421. To isto, što kažu naše poslovice, govori i grčka kod Planuda br. 33.: ἔνθα ἐρᾷς, μὴ θάμιζε. O. Crusius (Rhein. Mus. 42., str. 402.) uz ovu poslovicu poziva se na Salam. Prov. 25. 17.: „Rijetko neka ti noga stupa u kuću bližnjega tvojega, da ne bi nasitivši se tebe omrzao na te“. Tu rečenicu Salamonovu imaju mnogi grčki gnomologiji. A među poslovicama ima Apost. XV. 60.: Σπάνιον εἴσαγε σὸν πόδα πρὸς σὸν φίλον, ἵνα μὴ πλησθεὶς σου μισήσῃ σε. Je li baš ona bila izvor ili nije, ne mogu reći, grčkim poslovicama, kakva je ona Planudova, ali to je istina, da su Grci i osim one Planudove imali i još takih

[1] objed.

poslovica. Tako Eustatije (kod Kurza, Philol. VI. Supplb., str. 315.) ima poslovicu: Μὴ θαμίζειν ἐς φίλον. Opširnija je vizantinska (Krumbacher, Byz. Spr., str. 69. br. 9.): Ὅπου φιλεῖς, μὴ δανείζῃς κι ὅπου ἀγαπᾷς, μὴ συχνάζῃς. Ova se poslovica nalazi i među srednjegrčkima. (Ispor. Krumbachera, Mgr. Spr., str. 143. br. 13.), a napokon i u novogrčkom jeziku. Krumbacher (Mgr. Spr., l. c.) navodi više novogrčkih paralela, od kojih ću spomenuti samo jednu: Τὸν ἀγαπᾷς, μὴ δάνειζε. καὶ τὸν ποθεῖς, μὴ σύχναζε. Kako se vidi, naše poslovice sa svim tim grčkima imaju samo zajedničku misao, a po obliku su sasvim samostalne.

80. Čest račun, duga ljubav. Vuk 346. Ja sam pak uvijek čuo ovako: Čist račun, duga ljubav. Taka je i ova: Čišči račun, bolja ljubav; čist račun, čist posao. Stoj. 162. Ali ima i Vuk 348.: Čist konat, duga ljubav. Ovamo ide i ova: Čest esap, duga ljubav. Vuk 346. To je grčka poslovica: Κοντὸς λογαριασμὸς μάκρ' ἀγάπη (φιλία). Altenkirch, str. 354. br. 76.

Češati se.

81. Češati se po glavi. Tom se poslovicom označuje velika briga. Kaže se na pr.: Češat ćeš se ti po glavi, ali će ti biti kasno, t. j. razbijat ćeš glavu od velike brige, ali ti ne će koristiti. Kaže se na pr. i ovako: Izdavao sve (na pr. novce), a sad se češe po glavi, kako će do njih doći. Fraze te nema među poslovicama ni u jednom zborniku, nego samo kod Muškatirovića, str. 41.: Dosta se je po glavi češao. Upravo su takvu frazu i s takvim značenjem imali i Rimljani, a to je: caput scabere ili scalpere. Nalazimo je na pr. u Lucilija 29. (kod Nonija 472. 5.), Apuleja, Met. X. 10. i Horacija, Sat. I. 10. 70. (Et in versu faciendo — Saepe caput scaberet). Erasmo str. 652. navodeći tu frazu tumači je kao „gestus cogitabundi et de mutando cuius poeniteat, secum cogitantis".

82. Mazge se među sobom češu. D. 2188. To je prijevod, ali ne sasvim točan, rimske poslovice: Mutuum muli scabunt, koju je Varon upotrebio za natpis jedne svoje satire. Spominje je i Ausonije, Id. 12.: ut, quod per adagionem coepimus, proverbio finiamus et mutuum muli scalpant. (Ispor. više u Otta, str. 232. s. v. mulus 3.). Jako je lako moguće, da je prema toj poslovici nastala i ova po značenju joj sasvim jednaka: U zamjenu se i goveda liže. Vuk 329. I marva se u zajam liže. Stoj. 113. Da su mazge zamijenila goveda ili općeno marva,

lako je protumačiti; mazge su u unutarnjim krajevima naših zemalja slabo poznate životinje. Ovamo ide i ona: Poredom se i goveda ližu. Vuk 255.

Činiti.

83. Čini dobro pa i u vodu baci. Vuk 347. Čin' dobro i meći ga u more, ne će tonut'. D. 445. Pusti dobro i niz rijeku, ako riba ne pozna, a ono će Bog. D. 3896. I ako ove tri poslovice znače jedno te isto, ipak se nijesu kod nas razvile jedna iz druge. Izvor im je naime u starini, kod Grka, ali su se već u starini razdvojile, pa su pobaška unišle u naš narod. Vukovoj je poslovici i prvoj dubrovačkoj sasvim jednaka Planudova br. 255.: Ποίησον ἀγαθὸν καὶ ῥίψον εἰς τὴν θάλασσαν. Ova se poslovica nalazi i kod drugih naroda. Tako je Kurz, Philol. 49., str. 466. navodi iz turskoga. Ta pak turska paralela dala je onu treću dubrovačku, s kojom je od riječi do riječi jednaka. Lewy, Philol. 58. str. 81. citira slične poslovice iz arapskoga jezika i iz Salamonovih Priča, gl. 11. 1. Naše su one prve dvije poslovice nastale izravno po grčkoj, kakva je ona Planudova.

84. Ne čini dobro, da te čudo ne nađe. Pripovijeda se u Boci i Crnoj gori, da je kazao nekakav Petrović. Vuk 211. — Ne čini dobra bezopazno, da te zlo ne nađe. D. 2585. Pesimistična ova poslovica kaže, da ne čini čovjek dobra, jer mu se dobro dobrim ne naplaćuje, nego baš obrnuto za dobro prima zlo. Dakle je u dijamentralnoj opreci s onom, što je navedena pod br. 83.: Čini dobro pa i u vodu baci. Uzrok je tome, što ni ova poslovica nije nastala u našem narodu, nego je došla od Grka. Njoj je izvor neka grčka poslovica, kakva je srednjegrčka: Καλὸν μὴ ποιήσῃς καὶ κακὸν οὐ μὴ ἀπολάβῃς, t. j. ne čini dobro i ne ćeš trpjeti zlo (Krumbacher, Mosk. Sam., str. 404. br. 40.). Jamačno je ova poslovica imala varijantu, koja je po svom obliku bliže našima, dajbudi onoj dubrovačkoj.

Čist.

85. Čistu obrazu malo vode treba. Vuk 348. Malo drukčiju samo po obliku, ali po značenju jednaku poslovicu ima Erasmus, str. 582.: A puro pura defluit aqua. Odakle je, ne kaže. Za potvrdu joj citira jedan distih pjesnika Teognisa, u kojem se — malo samo drukčije — izriče ista ova misao. Poslovicu

Erasmus opširno tumači. Po tome se tumačenju vidi, da ona znači isto, što i naša.

Čistoća.

86. Čistoća je Bogu mila. D. 457., Kapet. 198. br. 26. Mislim, da je ova poslovica slobodan prijevod poznatih onih riječi Tibulovih I. 1. 13.: Casta placent superis. Tibulove riječi nijesu bile poslovica (pa ih ni Otto ne spominje), ali su zacijelo bile među humanistima riječ krilatica, a možda su došle i u sredovječni kakov zbornik poslovicâ i krilaticâ. Tako je nekako našla i kojega dubrovačkog književnika, koji joj je dao naš oblik. Možda pak kod Dubrovčana i ono znači, što znače Tibulove riječi, t. j. moralnu čistoću. Kapetanovićev zbornik pokazuje, da su te riječi postale prava narodna poslovica. No tad su jamačno izgubile ono prvo značenje moralne čistoće, pa sad kao narodna poslovica znače tjelesnu čistoću. To potvrđuje Rkps A. B., gdje stoji ta poslovica u obliku: Čistoća je Bogu mila, jer prija zdravlju.

Čovjek.

87. Ako čovjek ne može biti lijep i bogat, kao što bi ćeo, može biti dobar i pošten. Vuk 9. Ova lijepa poslovica nema, što ja znam, sasvim jednake paralele ni među grčkim ni među rimskim poslovicama. No ovu misao — samo drukčije — kazivali su poslovično i Rimljani. Takova je poslovica u Terencija, Andr. 305.: Quoniam non potest id fieri, quod vis, — Id velis, quod possit; Terencije ibidem 805.: „Ut quimus", aiunt, quomodo „ut volumus" non licet, a Donat citira iz Cecilija Stacija (vers. 177. Ribb.): Vivas ut possis, quando nequis, ut velis.

88. Bolje ti se s čoekom pobiti nego s rđom celivati. Vuk 27. Bolje se s junakom biti nego s rđom ljubiti. Vuk 26. Bolje se s boljim ružiti no s grđim družiti. Vuk ibidem. Bolje ti se s čovjekom ubiti no s rđom ljubiti. Vuk 27. Volim s mudrim plakati nego s ludim pjevati. Vuk 38. Bolje s mudrim orati negli s ludijem vino piti. D. 291. Brojne ove varijante pokazuju, kako je poslovica česta u narodnim ustima. Ovaku antitezu između „biti se" i „ljubiti se", kao što je imaju neke od navedenih poslovica, izriče rečenica kod Melise, col. 756.

iz Salom. Priča 27. 6.: Ἀξιοπιστότερα τραύματα φίλου ἢ ἑκούσια φιλήματα τοῦ ἐχθροῦ. Sudeći po Daničićevu prijevodu toga mjesta („Udarci od prijatelja istiniti su, a cjelivi nenavidnikovi lažni"), to je ovo mjesto Melisa ili tko drugi promijenio malo: „Rane od prijatelja istinitije su, nego dragovoljni cjelivi od neprijatelja". Tako se i smisao tih riječi primakao bliže našim poslovicama.

89. Čovjek je čovjeku vuk. Jukić, Bos. Prij. II. (1851.), str. 180. br. 192. Nigdje drugdje ne nađoh te poslovice. A ipak ju je Jukić čuo u narodu. Tu su poslovicu imali i stari Rimljani. Spominje je Plaut, Asin. 495.: Lupus est homo homini, non homo, quom qualis sit, non novit. Manutius, col. 86. citirajući tu poslovicu donosi joj i grčku paralelu: Ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ λύκος. No ne kaže, odakle potječe. Paremiografi je nemaju; oni imaju ljepšu: Ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ δαιμόνιον. Bodl. 120., Z. 1. 91., D. 1. 80.

90. Čovjek je kao naduta mješina. Tako lasno može umrijeti — kao što para iziđe iz mješine, kako se probode ili odriješi. Vuk 348. — Čovjek je ko mihur. Jukić, Bos. Prij. II. (1851.), str. 180. br. 193. Ovako su mišljenje o slaboći ljudskoj imali i stari Grci i Rimljani, pa čovjeka uspoređivali baš mješini i mjehuru. Tako Epiharm, fr. 145. Ahr. kaže: φύσις ἀνθρώπων ἀσκοὶ πεφυσιαμένοι (među poslovicama te riječi Epiharmove ima Ap. XVIII. 4[f].). Tim. Flias fr. 34. Wachsm. zove ljude: ἄνθρωποι κενεῆς οἰήσιος ἔμπλεοι ἀσκοί. Između rimskih pisaca nalazimo ovu poslovicu u Petronija c. 42.: utres inflati ambulamus. (Ispor. i Horac. Sat. II. 5. 98.).

Ovoj Jukićevoj poslovici još bliže stoji ono, što su i Rimljani čovjeka uspoređivali s vodenim mjehurićem (bulla). Tako kaže Varon, De l. l. I. 1. 1.: cogitans esse properandum, quod, ut dicitur, si est homo bulla, eo magis senex; Petronije 42.: nos non pluris sumus quam bullae. Da je to bila baš narodna rimska poslovica, svjedoče sholija uz Pers. II. 10.: ex quo etiam proverbialiter dicitur: homo bulla est.

91. Čovjek mjesto čàstî, a ne mjesto čovjeka. D. 460. Ove poslovice ne navodi nijedan noviji zbornik, što ih ja poznam. No ja se još dobro opominjem, da sam je slušao u Perušiću u Lici, pače se sjećam, da se uz nju pričala anegdota, kako ju je rekao na jednoj gozbi neki dostojanstvenik, biskup, vladika, što li je bio, kad ga zapalo nekako, da sjedne udno stola. To je pak grčka poslovica, a ima je Ap. XIII. 62.: Οὐχ ὁ τόπος τὸν

ἄνδρα, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ αὐτὸν ἔντιμον ποιεῖ[1]: ὅτι ἡ ἀρετὴ ἀλλ' οὐχ ἡ πατρὶς τὸν γενναῖον τιμᾷ. Bit će, da je Apostolijevo tumačenje odviše navijeno; njemu bliže stoji Filemonova riječ (fr. 180. Kock): Οὐχ ἡ πόλις σου τὸ γένος εὐγενὲς ποιεῖ, σὺ δ' εὐγενέξεις τὴν πόλιν πράττων καλῶς. Malo podalje stoji po obliku, a značenje joj je jednako predašnjima, rečenica u Melise, col. 794.: ὁ τόπος τὴν ἀρετὴν ἀλλ' ἡ ἀρετὴ πέφυκε τὸν τόπον σεμνύνειν. U rimskoj književnosti poznata je ta poslovica iz Karisija (Ribbeck, Com. inc. v. 94.): homo locum ornat, non hominem locus. Dubrovačka je poslovica bez ikakve sumnje prijevod ili one forme Apostolijeve ili ove rimske[2].

92. Covjek se po besjedi poznaje. Vuk 349., Kapet. 198. br. 37. Svaki se čovjek po besjedi poznaje. Kapet. 163. br. 243. Pozna se čovjek po riječi kao i ptica po pjesmi. Stoj. 68. Što kažu naše poslovice, to kaže i Menandar, st. 26.: Ἀνδρὸς χαρακτὴρ ἐκ λόγου γνωρίζεται. Taj je stih bio zacijelo vrlo raširena krilatica, jer ga u Srednjem vijeku nalazimo kod Grka kao narodnu poslovicu. (Ispor. Krumbachera, Mosk. Sam., str. 51. br. 432.).

93. Čovjek se uči, dok je živ (pa opet lud umre). Vuk 349. Čovjek se do smrti uči. Vuk ibidem. Dobar pop do smrti se uči. Vuk 59. Uči se do smrti. D. 5346. Sve ove poslovice ne znače ništa nego što i stara grčka poslovica: Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος. Z. III. 4., GCL. I. 79., M. II. 69., Ap. V. 40.[3] Dubrovačkoj pak zapovjednoj poslovici najbliže je Senekina poslovična rečenica iz Ep. 76. 3.: Tamdiu discendum est, quamdiu nescis, si proverbio credimus, quamdiu vivis. Podjedno te Senekine riječi pokazuju, da je ta poslovica doista bila u narodu poznata.

94. Čovjek se u piću poznaje. — Čovjek u piću, a konj u blatu poznaje se. Vuk 349. To je tvrdila i grčka

[1] U Gnomol. Vatic., što ga štampao Sternbach, pripisuju se te riječi Dijonisu. Ispor. Sternbach, Wien. Stud. XI. (1889.), str. 202. br. 440. zajedna s bilješkom.

[2] Ova se rimska poslovica sačuvala i kroz sav Sredњi vijek: Homo ornat locum, non hominem locus.

[3] Riječi se te pripisuju Solonu. Da su brzo postale krilatica, pokazuje, što ih češće upotrebljuju kasniji pisci (Sofoklo, Antig. 711., Platon, Lahes, p. 188., Republ. 7. p. 536.).

*

poslovica: Ἀνδρὸς δ' οἶνος ἔδειξε νοῦν. M. VII. 97., a i Kurz je navodi među Eustahijevim poslovicama u Philol. VI. Supplb. str. 309.

95. Dobru čovjeku sve dobro stoji. D. 634. Ova je poslovica bez sumnje nastala po grčkoj: Ἅπαντα τοῖς καλοῖσιν ἀνδράσι πρέπει, koju, kako veli, od Diogena citira Manutius, col. 1049., samo što je dubrovački književnik po svoj prilici mjesto originala preveo slobodni Manutiusov (ili već čiji bio) prijevod: Viros bonos omnia decent. One grčke poslovice nemaju paremiografi. Ali imaju sličnu: Ἅπαντα τοῖς σοφοῖσιν εὔκολα. Z. II. 9., GCM. I. 63., M. II. 22., Ap. III. 59.

96. Dok čovjek s čovjekom tovar soli ne izjede, ne može ga dobro poznati. Jukić, Bos. Prij. II. (1851.) str. 185. br. 327. Trijeba s njim dosti soli izjesti za poznati jednoga. D. 5095. — Dokle čovjek s čovjekom star soli ne izije, ne će mu ćud poznat'. D. 653. Čovjek čovjeka ne može poznati, dok s njime ne izjede onoliko soli, koliko u zubima može odići. Vuk 349. Dok čovjek s čovjekom vreću brašna ne izije, ne može ga poznati. Vuk 67. Mjesto tovara soli i vreće brašna u Lici se reče i: trap krumpira. Podrijetlo je ovoj poslovici u starini. Da su taku poslovicu imali i Grci, vidi se iz Aristotela, Eth. Nicom. VII. 2. 46.: οὐ γάρ ἐστιν ἄνευ πείρας οὐδεμιᾶς ἡμέρας ὁ φίλος, διὸ εἰς παροιμίαν ἐλήλυθεν ὁ μέδιμνος τῶν ἁλῶν, a osobito VIII. 3. 8.: κατὰ τὴν παροιμίαν γὰρ οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλους, πρὶν τοὺς λεγομένους ἅλας συναλῶναι. Te λεγόμενοι ἅλες bile su valjada ono, što kaže poslovica: Ἁλῶν μέδιμνον καταφαγών: ἐπὶ φιλίας ἀμνήμονος (Treu, Philol. 47., str. 199.) ili, kako stoji u Ap. II. 28.: ἐπὶ τῶν ἀχαρίστων. Od rimskih pisaca napominje grčku poslovicu Ciceron, Lael. de amic. 19. 67.: verumque illud est, quod dicitur, multos modios salis simul edendos esse, ut amicitiae munus expletum sit. Samo je Ciceron izvrnuo smisao grčke poslovice. Napokon mogu spomenuti, da i Erasmus, str. 320. ima poslovicu: „Nemini fidas nisi cum quo prius modium salis absumpseris". Uz nju dodaje: „Vulgo apud nostrates circumfertur adagium. Apparet proverbium hoc ab antiquitate profectum esse".

97. Dvaput je čovjek u svom vijeku veseo: prvom kad se ženi, a drugom kad ženu ukopa. Vuk 57. Što

naša poslovica[1] kaže o čovjeku, to tvrdi i grčka apoftegma: Δυ' ἡμέραι γυναικός εἰσιν ἥδυσται· ὅταν γαμῇ τις καὶ ὅταν τεθνηκυῖαν. Riječi te donosi Ap. VI. 38[c]. i Stob. Flor. III. str. 17. br. 8., a jedan i drugi pripisuju ih Hiponaktu. Apoftegma je ta bila, ali netočno, prevedena već u staroj srpskoj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 5. br. 78.).

98. Između tolikih ljudi na svijetu jedva četiri čovjeka. Stoj. 108. Stojanović tumači ovu poslovicu kao gramatičnu šalu — igru riječi. No može biti, da je u nje drugo značenje, ono, koje ima Planudova poslovica br. 50.: Πολλοὶ κακοί, ὀλίγοι δὲ ἄνθρωποι, koja ju je možda nama i dala.

99. Jedan čovjek ne može sve znati. Vuk 111., Kapet. 365. br. 5. Jedan čovjek sve ne zna, — ili sve ne vidi. D. 1358. Ova je dubrovačka poslovica, naročito drugi joj dio, sasvim jednaka grčkoj: Εἷς ἀνὴρ οὐ πάνθ' ὁρᾷ. Ap. VI. 55. (a to je zapravo stih Euripidov, Phoen. 743.). Vukova pak varijanta i dubrovačke prvi dio blizak je rimskoj poslovici, koju nalazimo kod Varona, De r. r. II. 1. 2.: Nemo enim omnia potest scire, pa u Varona, Sent. 56.: Omnia nosse impossibile. To isto kaže i Teognis 902.: Οὐδεὶς δ' ἀνθρώπων αὐτὸς ἅπαντα σοφός.

100. Kakav je čovjek, tako i zbori. Vuk 124. Kakav muž, taka i besjeda. D. 1576. Kakav človek, takve reči. Mikloušić, str. 161. Kakav je tko, onako i govori. Kapet. 78. br. 75. Što kažu naše poslovice, to je isto rekao u starini — vele neki — Sokrat. U Flor. Monac. (kod Stob. Flor. IV. 287.) stoji to ovako: Ὁ αὐτὸς (sc. Σωκράτης) ἔφη· ὁποία ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἐστίν, τοιοῦτος καὶ ὁ λόγος. Malo su drukčije te riječi Sokratove u Ioan. Siceliot. uz Hermog. rhet. gr. VI. 395.: καὶ γὰρ ὁ Σωκράτης εἰώθει λέγειν, οἷος ὁ βίος, τοιοῦτος καὶ ὁ λόγος, οἷος ὁ λόγος, τοιαῦται αἱ πράξεις. Jamačno je po Sokratovim riječima poslovica u Ap. XII. 42[c].: οἷος ὁ τρόπος, τοιοῦτος ὁ λόγος. Ispor. i Excer. e. ms. Flor. Ioan. Damasc. (Stob. Flor. IV. 232.): ὥσπερ τῶν δένδρων τὰ καλοὺς φέροντα καρποὺς πρὸ τῶν καρπῶν καὶ ἐκ τῶν φύλλων δυνατόν ἐστι κατανοεῖν, οὕτως ἔκ τῶν λόγων πρὸ τῶν ἔργων καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων διαγινώσκονται.

I Rimljani su imali poslovicu: „Qualis homo (vir), talis oratio“. Spominje je Terencije, Heaut. 384.: quale ingenium

[1] To odgovara starac u „Pitalicama“ V. Vrčevića, Srp. nar. prip. 1868., str. 212. br. 24.

haberes, fuit iudicio oratio; Ciceron, Tusc. disp. V. 16. 47.: .....qualis autem homo ipse esset, talem esse eius orationem; Seneka, Ep. 114. 1.: Hoc quod audire vulgo soles, quod apud Graecos in proverbium cessit: Talis hominibus fuit oratio, qualis vita; Ps.-Seneka, De mor. 72.: Imago animi sermo est: qualis vir, talis oratio. Gotovo bih rekao, da sve naše poslovice stoje bliže rimskoj nego grčkima. No time se još ne kaže, da su baš po rimskoj nastale naše, jer eno Seneka, Ep. 114. 1. kaže, da je i u Grka to poslovica. Samo ta grčka poslovica nije valjada sačuvana; dajbudi paremiografi nemaju druge, nego eno što Apostolije ima onu gore navedenu.

101. Kako čovjek dođe na prosjački štap, svak ga se kloni. Vuk 172. Nesta vina, nesta razgovora, — Nesta blaga, nesta prijatelja. Vuk 209. Nema vina, nema razgovora, — Nema para, nema ni jarana. Kapet. 112. br. 194. Dok imadoh ja u džepu mome, — Svak me fali i govori za me, — Dok ti nesta iz džepa dukata, — Svak me kudi i nemilo kara. Kapet. 265. br. 22. Dok je sreća, dosta prijatelja. Stoj. 173. Da blago i bogatstvo pribavlja i prijatelje, kazivali su poslovično i Grci; Ap. VIII. 7. ima poslovicu: Εὐτυχία πολύφιλος. To znači i poslovica: ζεῖ χύτρα, ζεῖ φιλία (= Menandr. 22.), Z. IV. 12., DV. II. 79., GCL. II. 21., M. IV. 30., Ap. VIII. 29. A da se ti prijatelji razbjegnu, čim nestane blaga, i to je kazivala grčka poslovica. Taka je: Ἀνδρὸς κακῶς πράσσοντος ἐκποδὼν φίλοι: ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς κακοῖς μηδεμίαν εὑρισκόντων βοήθειαν φευγόντων τῶν φίλων. Z. I. 90., DV. I. 45., D. I. 79., GCM. I. 5., Ap. III. 7. Što kaže ta poslovica, to veli i stih Euripidov, Phoen. 403., koji je Apostolije II. 90. uvrstio među poslovice: Εὖ πράττε· τὰ φίλων δ' οὐδὲν ἦν σὺ δυστυχής.

Taku su poslovicu imali i Rimljani; pisci je njihovi često spominju. Tako Plaut, Stich. 521.: Si res firma est, itidem firmi amici: si res labat, — Itidem amici conlabacunt. Ispor. Ovidija, Trist. I. 5. 27. i d., I. 8. 10., I. 9. 5., Ex P. II. 3. 23.; Fedra, Fab. III. 91. Petronije c. 38. kaže: ubi semel res inclinata est, amici de medio, a c. 80.: Cum fortuna manet, vultum servatis, amici, — Cum cecidit, turpi vertitis ora fuga. (Druga mjesta vidi u Otta, str. 22. s. v. amicus 7.).

102. Vô se veže za rogove, a čovjek za jezik. Vuk 39. Ljudi se jezikom, a živine konopom vežu. D. 2062. To

kaže grčka: Τὸ βόδι δένουν ἀπὸ τὰ κέρατα καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴ γλῶσσα. Altenkirch, str. 340. br. 19.

103. Zlu čovjeku svak je dužan. D. 5881., Kapet. 62. br. 124. Sasvim je takova i vizantinska poslovica (kod Krumbachera, Byz. Spr., str. 69. i 81.): Τὸν κακὸν ὅλοι χρεωστοῦν τον. O tatu govori poslovica u Planuda br. 78.: Τῷ κλέπτῃ πάντες χρεωστοῦσιν. Ona je vizantinska poslovica prešla i u srednje grčke pa tu glasi: Τὸν κακὸν ὅλοι χρεωστοῦν τον ili Τοῦ κακοῦ ὅλοι τοῦ χρεωστοῦσιν. (Ispor. Krumbachera, Mgr. Spr., str. 119. i 159.).

Čudo.

104. Svako čudo za tri dana. Vuk 279. Svako čudo za tri dana, al sramota do vijeka. Stoj. 187. Ovima je izvor u novogrčkima: Πᾶσα θαῦμα τρεῖς ἡμέρες i Κάθε πρᾶμα τρεῖς ἡμέρας φέρνει θαῦμα. Altenkirch 27. br. 18.

Čuti.

105. Što vidiš, ne viđeo, što čuješ, ne čuo (čini se). Vuk 353. Što čuo, ne čuo, što vidio, ne vidio. Stoj. 46., Kapet. 201. br. 32. Zovko u Zborniku za narodni život i običaje, knj. XI. sv. 2. str. 296. ima poslovicu: Što ga se čuo, da ga se čuo, što ga se vidio, da ga se vidio, učini ga se nevješt, reci ga se: ne znam, nisam ga se ništa vidio, ništa čuo. To je jedna od onih poslovica, koje narod u Bosni govori o Židovima. Taku su poslovicu, koja je preporučivala, što i one naše, imali Grci i Rimljani. Stob. Flor. I. 87. ima među Solonovim rečenicama i ovu: Ὃ δ' ἂν ἴδῃς, μὴ λέγε. Εἰδὼς σίγα, dok je u sv. IV. str. 296. donosi u ovom obliku: Ὃ ἂν μὴ ἴδῃς, μὴ λάλει, ἰδὼν δὲ σίγα. Da je taka poslovica bila poznata i Rimljanima, vidi se iz Terencija, koji u Eun 721. ovako veli: si sapis, — Quod scis, nescis. Donat dodaje: Proverbiale est et multum apud dialecticos tractatum, ut: facio et non facio... Donat dakle potvrđuje, da je ono bila poslovica, ali u tumačenju ostaje odviše gramatik. Šta je pak poslovica značila, vidi se iz Terencijeva Heaut. 748.: Tu nescies, quod scis, Dromo, si sapies, t. j. šta znaš, zadrži za sebe, učini se, da ne znaš. Tako je dakle ta rimska poslovica značila isto ono, što preporučuje Solon, a što kažu i naše.

Čuvati.

106. Čuvaj me, čuvam te (dućan veli trgovcu). Vuk 350. No zacijelo se ta poslovica upotrebljavala i u širem značenju, nego što joj ga daje Vuk. Tomu je dokaz i to, što se u Istri to govori o brodu. U Ist. posl., str. 90. ima naime ova: Brod govori: „čuvaj ti mene kraja, a ja ću tebe mora". Bit će, da ta poslovica znači isto ono, što i: Ruka ruku pere. Taku su paslovicu imali i Grci: Βοήθει μοι καὶ βοηθοίην ἄν σοι, Planud br. 44. Sasvim je po obliku i po značenju jednaka našoj rimska u Petronija 44.: Aediles male eveniat, qui cum pistoribus colludunt: serva me, servabo te. (Otto bez uzroka ovih riječi Petronijevih ne navodi među poslovicama).

107. Čuvaj ti mene od svoga, a od tuđega ću se ja sam (čuvati). Vuk 350. Čuvam se od neprijatelja, čuva' me, Bože, od prijatelja. D. 471. Sačuva' me, Bože, od onoga, u koga se uzdam, er od onoga, u koga se ne uzdam, čuvat ću se i sam. D. 4035. I ove poslovice imaju svoje podrijetlo u starini. Izvor im je naime krilatica kralja Antigona, o komu se pripovijeda u Cod. Vat. kod Sternbacha, Wien. Stud. X. (1888.) str. 17. br. 107.: Ἀντίγονος ὁ βασιλεὺς ἤτει τὸ θεῖον εὐχόμενος φυλάττειν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δοκούντων εἶναι φίλων· πυθομένου δέ τινος διὰ ποίαν αἰτίαν τοιαύτην εὐχὴν ποιεῖται, „ὅτι", ἔφη, „τοὺς ἐχθροὺς ἐγὼ φυλάξομαι". Po tim je Antigonovim riječima nastala krilatica, koja se raširila gotovo po svim narodima. (Ispor. Büchmanna, str. 352.). Kojim je putem došla k nama, ne mogu reći. Ona druga dubrovačka (br. 4035.) kao da je nastala po talijanskoj: „Da chi mi fido, — Guardi mi Dio, — Da chi non mi fido, — Mi guarderò io". (Navodi je Büchmann l. c.).

Ć.

Ćelav.

108. Nije za ćelava češalj (kao ni za slijepca ogledalo ni za gluha svirač). Vuk 215. Već Vukova zagrada pokazuje, da se govorila i sama za se poslovica: Nije za ćelava češalj. I Stojanović, str. 65. ima taku poslovicu: Ćelavoj glavi ne treba češalj. Ovaku su poslovicu imali i Grci, ali malo drukčiju po obliku, kako bar pokazuju sačuvane dvije varijante. Prva je: Φαλακρῷ κτένας δανείζεις. App. V. 12., Plut. Boiss.

26., a druga: Ὁ φλακρὸς τὸν κτένα εὑρών, οὐκ ἐμὸν τὸ χρῆμα, ἔφη. M. VI. 81., Ap V. 12.

Ćorav.

109. Među ćoravijem ko ima jedno oko, meću ga za cara. Vuk 76. U mjestu slijepih ko ima jedno oko, vidi mnogo. Vuk 333. Među slijepci kralj je tko ima jedno oko. D. 2210., Međ' slijepcima ćoravac namah kralj. Rkps A. B. Među ćoravima tko ima jedno oko, dobro je. Kapet. 97. br. 46. Prema ovima zacijelo su postale i one u Vuka, str. 338.: U ćoravoj zemlji i sakati konji prolaze. — U ćoravoj zemlji i slijepi konji prolaze. — U ćoravu zemlju prolaze i ćoravi konji. Sve te brojne varijante jedne te iste misli (samo posljednje te Vukove kao da su se malo i po značenju odmakle) pokazuju, da se poslovica mnogo govori u našem narodu. No uza sve to nije rođeno čedo narodno; podrijetlo je njoj u Grčkoj. Sasvim takvu poslovicu grčku ima Apostolije VII. 23.: Ἐν τοῖς τόποις τῶν τυφλῶν Λάμων βασιλεύει· ἑτερόφθαλμος γὰρ ἦν. Ne ću se prevariti, ako rečem, da se ova poslovica govorila i bez imena Lamon pa se mjesto njega odmah metalo ὁ ἑτερόφθαλμος. To potvrđuje poslovica kod Planuda br. 255.: Ἐν τῇ τῶν τυφλῶν πόλει καὶ ὁ ἑτερόφθαλμος ὡραῖος δοκεῖ. Malo drukčije opet glasi ta poslovica u sholij. Vit. Did. uz Il. XXIV. 192.: ἐν τυφλῶν πόλει γλαμυρὸς βασιλεύει. Poslovica je prešla i u novogrčki, gdje glasi: εἰς τῶν τυφλῶν τῇ χώρᾳ μονόφθαλμος βασιλεύει (ispor. Crusiusa, Rhein. Mus. 42. str. 423.). Već veliki broj varijanata naše poslovice pokazuje, da je bez sumnje odavna došla k nama, jer je imala kada, da se tako raširi i kojekako promijeni. To bi već bilo dosta, da joj prijelaz k nama postavimo bar u Srednji vijek. A to ona i sama pokazuje. Naše naime varijante, koje govore, da među slijepima ćorav kraljuje (caruje), kažu samo: Među ćoravima ili među slijepima (slijepcima), a starije grčke imaju tu: ἐν τοῖς τόποις, ἐν τῇ πόλει. Ovo je sačuvala ona Vukova na str. 333. (U mjestu slijepih ko ima jedno oko, vidi mnogo), dok iz novogrčke: εἰς τῶν τυφλῶν χώρᾳ imaju to tek one posljednje Vukove, koje su zacijelo najmlađe, jer su donekle i značenje promijenile, a govore o slijepim (ćoravim, sakatim) konjima.

Ćud.

110. Koliko ljudi, toliko ćudi. Vuk 146., D. 1741. To je opće poznata poslovica; nema zacijelo kraja, gdje se ne bi govorila. Izvor joj je stara rimska: Quot homines, tot sententiae iz Teren. Phorm. 454.: Quot homines, tot sententiae; suos cuique mos. Misao je bila poznata i Grcima. Hom., Od. XIV. 228.: ἄλλος γάρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπίτερπεται ἔργοις, a osobito Filemon (Meinecke, Fr. com. Gr. IV., str. 32.): Ἡμῶν δ' ὅσα καὶ τὰ σώματ' ἐστὶ τὸν ἀριθμὸν — Καθ' ἑνός, τοσούτους ἔστι καὶ τρόπους ἰδεῖν. Koji sve rimski pisci spominju poslovicu, ispor. Otta, str. 166. s. v. homo 9.

D.

Daleko.

111. Ako je daleko Bagdad, blizu je aršin. Rekli nekome, koji se hvalio, da je u Bagdadu vrlo daleko skakao. Vuk 2., Kapet. 16. br. 17. (jednako tumačenje). Ova je poslovica zajedno sa svojim oblikom i značenjem i anegdotom prešla k nama iz Grčke. Već su stari Grci imali poslovicu: Αὐτοῦ Ῥόδος, αὐτοῦ πήδημα. Poslovica je ta bila vrlo raširena, jer se nalazi gotovo u svih paremiografa, tako GC. I. 90, GCM. I. 86., M. II. 63., Ap. IV. 41., VIII. 98., D. V. 18. Zajedno se s njom pričala anegdota, kako se nekakav čovjek hvalio, da je na Rodu vrlo daleko skakao, a onda mu se reklo ono, što kaže poslovica. Poslovica je ta nastala po Esopovoj basni 203. Kod nas je Rod zamijenjen Bagdadom. Je li zato, što se taj grad mnogo spominje i u drugoj našoj narodnoj knjizi, ili su možda Turci tu poslovicu k nama prenijeli zamijenivši sami prije Rod sa svojim glasovitim Bagdadom, ne mogu zastalno reći[1]. Poznato je, da se ta poslovica u Srednjem vijeku pronosila u latinskoj formi: Hic Rhodus, hic salta.

Dan.

112. Crni dan. Ovaj se izraz često upotrebljava poslovično, a znači nevolju, bijedu. Tako ga ima poslovica: Čuvaj bijele novce za crne dane. I u običnom se govoru često čuje:

[1] Čitavu anegdotu, ali malo promijenjenu i prenesenu u Hercegovinu, ima Vrčević, Srp. nar. prip., ponajviše kratke i šaljive, Beograd 1868. str. 83.: Skočio i preskočio most.

kad dođu crni dani; doći će i njemu crni dan; u crnim danima i t. d. Sasvim su tako i Grci imali poslovičan izraz: μέλαιναι ἡμέραι. Ima ga među poslovicama Eustatije (ispor. Kurza, Philol. VI. Supplb., str. 315.).

113. Dan za danom, a iza dana noć. D. 506. Ova bi dubrovačka poslovica lasno mogla biti parafraza rimske poslovice, koju Horacije, Carm. II. 18. 15. izriče riječima: Truditur dies die. — Ispor. i poslovicu pod br. 60. („Brijeme goni brijeme").

114. Dan za noćim hodi, a noć za danom hrli. D. 507. Taku poslovicu sadrže Horacijeve riječi u Epist. I. 17. 25.: Urget diem nox et dies noctem; Seneka, Ep. 24. 26.: Diem nox premit, dies noctem. Ispor. i predašnju poslovicu pod br. 113.

115. Noć je uhata, a dan okast. D. 3161. Čitavoj ovoj poslovici takoj, kakva je, nijesam našao jednake u starini. No fraza „okast dan" bila je i kod Rimljana poslovična. Spominje je Plaut, Pseud. 301.: Emito die caeca hercle olivom, id vendito oculata die.

Danas.

116. Danas vezir, sjutra rezil. Vuk 52. Danas pišta, sutra ništa. Ilić, str. 245. Danas u zlatu, sjutra u blatu. Kapet. str. 362. br. 6. Jučer vezir, danas rezil. Vuk 115. Dopodne vezir, otpodne rezil. B. V. VIII. [1893.], str. 181. Jamačno su se ove poslovice govorile i obrnuto: Danas rezil, sjutra vezir; Danas u blatu, sjutra u zlatu i t. d. O promjenljivosti ljudske sreće govorile su i grčke i rimske poslovice, a grčke su poznavale i „kolo sreće". Ali je ovima našima najbliža ona, što je, a da ne kaže, odakle, ima Erasmus, str. 749.: Ὁ νῦν μὴ οὐδείς, αὔριον ὑπερμέγας.

117. Što danas ne bude, bit će sutra. D. 4497. Sjećam se, da sam slušavao i ovako: Što nije danas, može biti sjutra. Ovo kaže i rimska poslovica kod Petronija c. 45.: Quod hodie non est, cras erit. Na nju aludira i Tibul, II. 6. 19.: sed credula vitam — Spes fovet et fore cras semper ait melius. Da su sličnu poslovicu imali i Grci, pokazuje ona Teokritova, Id. IV. 41.: τάχ' ἄριον ἔσσετ' ἄμεινον.

117[a]. Što se danas može učiniti, ne ostavljaj za sjutra. Ili: Što se danas može učiniti, sjutra je dockan. Vuk 360. Danas je to potpuno internacionalna poslovica.

Imaju je i Grci: Τὴν ἀποβραδυνὴ δουλιμά μὴν φυλᾷς, μόν' τὴν ἀποβραδυνὴ μπουκιά. Ili: Ἀποβραδυσινὸ φαεῖ φύλαε, ἀποβραδυσινὴ μὴ φυλᾷς. Altenkirch 36. br. 1. No teško da je k nama došla od Grka; prije će biti, da nam ju je dala njemačka: „Was du heute tun kannst, verschiebe nicht auf morgen".

Dar.

118. Dari tïšê (tješe) Boga i čovika. Ovu sam čuo od starice gđe. L. Jovanović, a u Lici se prije često govorila. Što kaže ta naša poslovica, već je rekao Hesiod (frgm. 236. Kinkel): Δῶρα θεοὺς πείθει καὶ αἰδοίους βασιλῆας. Paremiografi tumače ovu krilaticu: ἐπὶ τῶν διὰ δῶρα τὰς δίκας ἀντιστρεφόντων. M. III. 43., Ap. VI. 42.

Dijeliti.

119. Bolje je dijeliti nego prositi. Vuk 23. Bolje je dijeliti nego iskati. Kapet. 25. br. 125. Bolje je sto nadeliti nego jednoga poprositi. Mikloušić, str. 158. Bolje je dati pomoć negli je iskati. D. 252. Što kažu ove naše poslovice, to kazuje sasvim jednako sentencija kod Melise, col. 864.: Μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. To su po svoj prilici riječi iz Sv. pisma, Djela apost. 20. 35.: „...i opominjati se riječi Gospodina Isusa, koju on reče: mnogo je blaženije davati negoli uzimati".

Dijete; djeca.

120. Da Bog djetetu ne da ono, što mu otac i mati misle. Jer otac i mati obično misle o svakojakoj nesreći, koja bi se djetetu, kad nije kod njih, mogla dogoditi. Vuk 48. Ovu sam poslovicu i ja slušao u Lici, ali u drugoj formi, kao što uopće teško da je ova misao i imala stalnu formu. Da su i stari Rimljani (a možda i Grci) imali takvu poslovicu, pokazuju riječi Terencijeve u Andr. 28.: Profecto hoc vere dicunt: si absis uspiam — Atque ibi si cesses, evenire ea satius est, — Quae in te uxor dicit, et quae in animo cogitat — Irata, quam illa, quae parentes propitii.

121. Djeca, budale i pijani pravdu govore. Vuk 78. Djeca i budale govore vavijek istinu. Skarpa 110. Djeca i lude istinu gude. Skarpa ibidem. Deca i bedaki istinu govoriju. Danica zagreb. god. 1836., str. 82. Već je u starom grčkom jeziku bila poslovica, koja je tvrdila, što i naša,

samo budale nije spominjala. To je: Οἶνος καὶ παῖδες ἀληθεῖς. Ap. XII. 49., Cohn, Philol. VI. Supplb., str. 263. br. 532. To isto kaže drukčija oblikom poslovica kod Planuda br. 10.: Ἐξ ἀνοήτου καὶ μεθύοντος μαθήσῃ τὸ ἀληθές. U Planudovoj dakle mjesto djeteta stoji budala. Sasvim je taka i srednjegrčka (kod Krumbachera, Mgr. Spr. str. 75. br. 9.): Ἀπὸ σκλοῦ καὶ μεθυστοῦ τὴν ἀλήθειαν ἄκουε. Ta se poslovica nalazi živa i u novogrčkom jeziku, a u njoj kao i u Skarpinima mjesto pijanca stoji dijete. (Ispor. Krumbachera, Mgr. Spr., str. 137.). Tu poslovicu poznaju i novi jezici gotovo svi. Lewy, Philol. 58. str. 76. nalazi je i u Talmudu. Samo Vukova kao da se odvojila od sviju. Dok druge sve spominju, da istinu govore: pijani i budale ili djeca i budale, naša ima sve troje. Srednjegrčke i novogrčke poslovice pozivaju, zapovijedaju, da se od pijanih (djece) i budala istina uči (sluša); naša poput starogrčke naprosto konstatira, da djeca, budale i pijani govore istinu (pravdu). Da nije naša nastala nekakvom kontaminacijom stare grčke i novogrčke?

122. Dok dijete ne zaplače, mati ga se ne sjeća. Vuk 63. Take su grčke: Παιδὶ μὴ κλαίοντι μαστὸν οὐ δίδωσι; — Ἂν δὲν κλαίῃ τὸ παιδὶ βυζὶ δὲν τρώγει; — Τὸ παιδὶ ἂν δὲ κλάψει βυσὶ δὲν τοῦ δίνουν. Altenkirch, str. 41. br. 56. Nešto je čudna ova kajkavačka: Mučećega deteta niti svoja majka ne pozna. Mikloušić, str. 91. Ovamo će ići i ova: Nijemom djetetu ni majka ne može pomoći. Vuk 215.

123. Imam djecu, imam svoja krila. Stoj. 94., Rkps A. B. Da su i Grci djecu uspoređivali krilima, koja roditelje i kuću nose i dižu, pokazuju ovi stihovi Euripidovi iz Meleagra (kod Stob., Flor. III. 70. br. 2.):

> Καὶ κτῆμα δ', ὦ τεκοῦσα, κάλλιστον τόδε,
> πλούτου δὲ κρεῖσσον· τοῦ μὲν ὠκεῖα πτέρυξ,
> παῖδες δὲ χρηστοί . . .

124. Ne da dojkinja najbolje zalogaje djetetu. Vuk 197. Ova je poslovica bez sumnje bila urijetko posijana. Nema je drugi nijedan zbornik. A ni ja ne mogu vjerovati, da je ikad bio običaj u našega naroda, da bi majka držala dojkinje za svoju naprščad. Stoga nije ova poslovica ni nastala u našem narodu, nego je u nj prešla. Mislim, da je došla od Grkâ. Oni su imali poslovicu o dojkinjama, uz koje su djeca gladna, jer joj ne daju najbolje

zalogaje, nego ih same pojedu. Samo je ta grčka poslovica bila po svojoj formi drukčija od naše; tek joj značenje pokazuje, da je ili ona ili koja joj više nesačuvana varijanta mati našoj poslovici. Ta je poslovica: Καθώσπερ αἱ τίτθαι σιτίζεις κακῶς, a Ap. IX. 55. tumači je ovako: λέγεται δὲ, ὅταν προφάσει τινὸς λαμβάνων τις χρήματα κατεσθίει αὐτά. αἱ γὰρ τίτθαι διαμασώμεναι τὰς τροφὰς, ἐξαίρουσαι τοῦ στόματος τοῖς τῶν παιδίων ἐντιθέασιν· εἶτα συμβαίνει αὐτὰς ὀλίγα μὲν τοῖς παιδίοις διδόναι, τὰ πλείω δὲ κατεσθίειν. Poslovicu imaju još GC. II. 82. i GCL. II. 35. Što dakle kaže to tumačenje, a naročito što kažu posljednje riječi, to govori i naša poslovica.

125. Nije za dijete nož. Muškat. 89. Vuk nema ove poslovice; valjada je slučajno nije čuo. No i danas se mnogo čuje. Nju su pak imali već stari Grci i Rimljani. Grčka je: Μὴ παιδὶ μάχαιραν· μὴ τοῖς ἀπείροις ἐγχειρεῖν μεγάλα πράγματα, μή πως καθ' ἑαυτῶν χρήσονται. D. VI. 46., GCL. II. 70., Ap. XI. 51. Njezina je varijanta: Μὴ παιδὶ ξίφος: ἐπὶ τῶν τὰ ἀσύμφορά τισι διδόντων. M. V. 94., GCL. II. 70. Od rimskih pisaca spominje je među drugima Augustin, Ep. 104. 2. 7. (Migne XXXIII. col. 391.): unde illud proverbium: Nec puero gladium.

126. Pozna djeca gotove sirote. Vuk 252. Od stara oca djeca siročad. Vuk 236. U stara oca sirotna djeca. Vuk 336. Kasna ženidba gotova siročad. Rkps A. B. Dijete pozno rana sirota. D. 558. I ovim poslovicama trebat će tražiti izvor u Grčkoj. Po svojem smislu jednaka im je vizantinska poslovica· Ὄψιμος υἱὸς οὐκ ὄψεται πατέρα (Krumbacher, Byz. Spr. br. 27.) pa srednjegrčka: Ὄψιμος υἱὸς οὐκ ὁρᾷ τὸν πατέρα (Krumbacher, Mgr. Spr. 121. br. 48.). Poslovica je ta prešla i u novogrčki jezik, pa je Novogrci imaju u mnogo varijanata. Jedna je od tih: Γάμος ὄψιμος, παιδιὰ τσ' ὀρφάνιας (citira je Krumbacher, Mgr. Spr., str. 180.). Uz tu se sasvim prislanja ona dalmatinska iz rukopisa A. Bijelića. Druga je novogrčka (kod Krumbachera l. c.): Ὄψιμη παντρειά, πρώιμ' ἀρφανιά. Ovoj je pak sasvim bliska ona Vukova, što sam je na prvom mjestu naveo. Uopće se vidi, da sve naše varijante stoje bliže novogrčkim varijantama negoli njihovim izvorima, vizantinskoj i srednjegrčkoj poslovici.

Dinari.

127. Dinari ne muče nego buče. D. 563. Dinar ne muči nego buči. Rkps L. B. Mjedi buče, a ne muče. D. 2262. Novci sitno zveče, al se daleko čuju. Vuk 226.

Sve su te poslovice zacijelo samo različne varijante, koje izriču jednu te istu misao. U starini im ne nađoh jednake, a ni slične poslovice. No da „dinari buče“, kaže i grčka poslovica: Ἀργύρου κρῆναι λαλοῦσιν. Nju tumači D. II. 93.: ἐπὶ τῶν ἀπαιδεύτων μὲν, δι' ὑπερβολὴν δὲ πλούτου παῤῥησιαζομένων. Nalazi se ta poslovica još u DV. I. 82., GCM. I. 29., Ap. III. 93.

Djelo.

128. Svako djelo dođe na vidjelo. Kapet. 163. br. 247., Stoj. 186. Izići će djelo na vidjelo. Vuk 98., Jukić, B. Prij. III. (1861.), str. 177. br. 679. Sve brijeme otkriva. D. 4381. Nije grijeh toli skriven, da napokon ne će bit' otkriven. D. 3018. Sve ove poslovice znače jedno: s vremenom dođe na javu, obazna se, sve, što tko čini, pa makar to i te kako sakrivao i tajio. To je — samo malo drukčije — rekao već Menandar, st. 11.: Ἄγει δὲ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν ὁ χρόνος (ispor. Jagića, Sp., str. 1. br. 12.). Kao poslovicu navodi taj Menandrov stih Ap. I. 27[b]. Drukčije pak to isto kaže Menandrov st. 459.: Πάντ' ἀνακαλύπτως ὁ χρόνος πρὸς φῶς φέρει. I taj stih donosi među poslovicama Apostolije XIII. 86[c]. I kod Stob., Flor. IV. 61. br. 97. ima rečenica, koja znači isto ono, što i Menandrovi oni stihovi. Kaže naime: Χρόνος τὰ κρυπτὰ πάντα εἰς φάος ἄγει.

Misao se i kod Rimljana izrazivala poslovično. (Ispor. Otta, str. 343. s. v. tempus 5.). Istu misao — samo malo drukčije — izriče Mat. 10. 26.

Djetao.

129. Djetao u kljunu nađe (zlo; čuje ga lovac, gdje kljuje pa ga dovreba i ubije). — Djetlići s jezika ginu (jer ih po kliktanju nalazi lovac). Vuk 78. Uijeda bijeda djetela (kod Daničića zacijelo grješkom: djeteta) u kljunu. D. 5416. Svaka tica od svog kljuna gine. Vuk 277. Da i ova poslovica znači isto, što i ona prva, pokazuje to, što kod nje Vuk upućuje na onu. Prema tomu bi značila, da svaka ptica skrivi sama sebi smrt, što kljunom kljuje ili dajbudi klikće, a time upozori na se lovca, koji je onda dovreba i ubije. To izlazi iz Vukova tumačenja. Da pak to nije istina, a da ne može ni biti, svakomu je jasno; niti sve ptice kljuju glasno, niti kliktanjem odaju svoje skrovište, a napokon sve se ptice i ne love[1]. Za mnoge

[1] To kaže i narodna poslovica: „Ne jede se meso od svake tice“. — „Ne jede se sve, što leti“. Vuk 200.

i mnoge ptice lovci nimalo ne mare. A ja držim, da ponajmanje mare za djetela, jer niti znam niti sam ikad čuo, da se diže lov na djetele. Vuk nije sam zapao u ovo neistinito ili dajbudi nevjerovatno tumačenje; on ga je bez sumnje čuo od naroda. Ja pak držim, da je narod poslovice te tako nevjerojatno tumačio, što nije znao, kako bi ih drukčije protumačio; tako mu se tumačenje činilo najprirodnijim. A da je došlo do takog tumačenja, koje je sasvim jednostrano, nepotpuno i nevjerojatno, razlog je, što te poslovice imaju svoje podrijetlo još u drevnoj starini, kad su malo drukčije bile, a i drugo značile. Kad im se prvi oblik i staro značenje izgubilo, narod je naš sam kušao, da ih protumači onako, kako se sam domišljao. Ja vjerujem, da su te poslovice potomkinje stare rimske poslovice, koju ima Servije uz Vergil. Aen. VI. 205.: (avis) ipsa sibi mortem creat ili kako je Burmann — po Ottovu (str. 52. bilj. **.) mišljenju s pravom — mjesto creat metnuo cacat. Poslovicu tu tumači Isid. Orig. XII. 7. 71.: turdela, quasi maior turdus, cuius stercore viscum generari putatur, unde et proverbium apud antiquos erat, malum sibi avem cacare". Stari su naime vjerovali, da sjeme imele, od koje se pravio ljepak za hvatanje ptica, tek onda može niknuti, kad je prošlo kroz crijeva pticâ. (Ispor. Otta, str. 52. s. v. avis 4.). Ta je dakle priča i to vjerovanje dalo Rimljanima poslovicu, koju su primjenjivali na onoga, koji je bez svoje volje i znanja, ali ipak svojim radom sam sebi škodio (ispor. Otta, l. c.). Upravo to znače i naše poslovice. Stoga mislim, da ono u našim poslovicama „u kljunu", „od svoga kljuna", „s jezika" nije ništa drugo, nego ljepše i pristojno rečeno, što je u rimskoj poslovici „cacat". Naš je narod dakle dobio tu poslovicu od Rimljana — već bilo kojim putem —, ali nije primio onog njihova vjerovanja, da sjeme imele tek onda nikne, kad prođe kroz tijelo ptićâ, a od te imele da se pravi onda ljepak, na koji se hvataju iste one ptice, koje su dale život imeli; tada je naš narod mjesto nepristojnoga izraza cacare upotrebio riječ kljun, kojim ptice traže i uzimaju hranu, i tako je nastala naša poslovica, koja se govori u onoj prigodi, u kojoj se govorila i rimska. Kad ju je pak trebalo protumačiti, onda se tumačila onako, kako je narodu bilo najbliže i najshvatljivije. To je tumačenje pomoglo i to, što djeteo doista vrlo glasno kljuje, da ga je na dosta veliku daljinu čuti.

Djevojka.

130. Djevojku lice udaje. Vuk 73. Lijepoj djevojci sreća ne manjka. Vuk 170. Lice curu udaje. Kapet. 93. br. 95. Da je kod djevojke ljepota na prvom mjestu, kad se udaje, kazivale su i rimske poslovice. Taka je kod Afranija v. 156. Ribb.: Formosa virgo est, dotis dimidium vocant. — Isti tibi dotis neglegunt uxorias; a tako i Publije Sir. 169.: Formosa facies muta commendatio est. Slično tvrdi i Aristotel kod Diog. Laert. V. 18.: τὸ κάλλος παντὸς ἔλεγεν ἐπιστολίου συστατικώτερον.

131. Nema gorega zaklada u kuću od djevojke[1]. Vuk 202. Valjada to znači i dubrovačka (zacijelo nepotpuna) poslovica: Curin zaklad. D. 402. To nešto drukčije formom tvrdi i Menandar. st. 750.: Χαλεπόν γε θυγάτηρ κτῆμα[2] καὶ δυσδιάθετον (= Meinecke, Fr. com. Gr. IV. 76. br. 6.). Po tome je Menandrovu stihu i kod Apostolija XVIII. 11[b].: Χαλεπὸν θυγάτηρ κτῆμα. (Apostolije izrijekom te riječi pripisuje Menandru).

Dlaka.

132. Cijepat dlaku na dvoje, ali na pola. D. 375. Cijepa dlaku na stotero. D. 373. Dlaku na četvoro cijepa. Kad ko što do najpošljednje istražuje. Vuk 59. Dijeli dlaku na sedmero. B. V. I. (1886.), str. 79. Cijepaj dlaku, kad ne imaš drugoga posla. Stoj. 43. Od poslovica je ovih zacijelo postao glagol cjepidlačiti pa imenice cjepidlaka i cjepidlačenje. Taku su poslovicu imali i Grci: θρὶξ ἀνὰ μέσον. Kurz. Eustat. u Philol. VI Supplb., str. 313., Teokrit, Id. 14. 9., Ap. VIII. 92[b].

133. Visi o dlaci (na pr. čiji život). Vuk 35. O dlaci mu život visi. D. 3194. Ne govori se ta poslovica samo o životu, nego i o drugome, o čem se hoće da kaže, da se umalo nije dogodilo[3]. Sasvim su tako govorili poslovično i Grci: ἐκ τριχὸς κρέμαται: ἐπὶ τῶν σφόδρα κινδυνευόντων. Z. III. 45., D. IV. 41., DV. II. 63. Valjada je po grčkoj postala i rimska: filo pendere,

[1] U „Pitalicama" V. Vrčevića, Srp. nar. prip. 1868., str. 215. starac kaže, da je djevojka najljepši i najteži zaklad u kući. U drugoj pak (str. 218. br. 115.) kaže to knez.

[2] κτῆμα = zaklad.

[3] Ovamo ide i česta fraza: o dlaci (je bilo, da se nije to i to dogodilo), na pr. „. . . i o dlaci se zbog te bljutave šale ne dogodi čitav pokolj . . .", Marko Car: Na Jadranu (Savremenik, VI., str. 97.).

koju nalazimo na pr. u Enija kod Makrobija I. 4. 18.: Hac nocte filo pendebit Etruria tota; Ovid., Ex P. IV. 3. 35.: Omnia sunt hominum tenui pendentia filo. (Više primjera navodi Otto, str. 136. s. v. filum).

Dobiti.

134. Tko bi dobit, umrije; a tko dobi, plače. D. 4706. Nigdje ne nađoh ovoj jednaku ili daj sličnu poslovicu, znak, da po narodu nije bila raširena. Ostala je valjada u onom obliku i tek na papiru, kako ju je napravio koji književnik. A napravio ju je, da je odnekle preveo grčku poslovicu: Κ αίει ὁ νικήσας, ὁ δὲ νικηθεὶς ἀπόλωλεν: αὕτη παρῆλθεν ἐκ χρησμοῦ Σιβύλλης τῆς Ἐρυθραϊκῆς, ἥτις περὶ Φιλίππου μαντευομένη μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην τὸ ἔπος εἶπεν. Ἐπειδὴ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Θηβαῖοι ἡττηθέντες ἀπώλοντο, Φίλιππος δὲ νικήσας εὐθὺς ὑπὸ τῶν Πυσανίου διεφθάρη. Bodl. 586., Z. 4. 78., D. 5. 75.

Dobar.

135. Bolje je dobroga služiti nego rđavu zapovijedati. Vuk 23. Bolje je dobra dvoriti nego u zla goditi. Vuk 25. Volim u dobra služiti nego u rđava zapovijedati. Vuk 38. Bolje je u dobru robovati nego u zlu gospodovati. Kapet. 27. br. 160. Bolje je čovjeku sluga nego kukavici gospodar. Rkps A. B. Bolje je u dobra dvoriti nego u rđava roditi. Kapet. 28. br. 178. Što kažu sve ove naše poslovice, to isto kazuju ova dva stiha grčka:

ὡς κρεῖττόν ἐστι δεσπότου χρηστοῦ τυχεῖν,
ἢ ζῆν ταπεινῶς καὶ κακῶς ἐλεύθερον.

Te stihove Meinecke, Fr. com. Gr. IV., str. 274. br. 179. pridaje Menandru, a tako i Stob. Flor. II. 362. br. 7., dok ih opet sam Meinecke o. c., str. 55. br. 63[b]. vrsta među fragmente Filemonove. Čiji bili, da bili, lasno je moguće, kako su došli u Stobejàninov Florilegij, da su tako bili i u drugim gnomologijima, a odatle da su dali izvor našim poslovicama. A možda su s vremenom prešli i u grčki narod, koji ih je pretvorio u poslovicu, a ta je onda došla k nama.

Dobro.

136. Dobro se brzo zaboravi. Vuk 61. Lasno se dobro zaboravi, ali zlo mučno. Vuk 168. Har se najbrže stara.

D. 906. Sve ove poslovice znače, da ljudi obično brzo zaborave, kad im se što dobro učini; da se dobro obično plaća nezahvalnošću. Dubrovački je oblik jamačno najstariji. Njoj je izvor kod Grka. U Flor. Monacen. (u Stob. Flor. IV. 271. br. 50.) ima gnoma: Οὐδὲν τῶν ἐν τῷ βίῳ τάχιστα γηράσκει ὡς χάρις (= Melis., col. 877.). U Stob. Flor. IV. 185. br. 23. pripisuje se slična misao Diogenu: Διογένης ἐρωτηθεὶς τί τάχιστα γηράσκει παρ' ἀνθρώποις εἶπε· χάρις.

Dobrota.

137. Dobrota je najveće blago. D. 632. Možda je ova poslovica, koja nema pàrice u novijim zbornicima, nastala po kojoj grčkoj, kakva je ona u Melise, col. 792.: Τιμιώτερον ἀρετὴ ἢ πλοῦτος.

Domaći.

138. Od domaćega lupeža ne more se sačuvati. D. 3244. Od domaćega hrsuzina teško je sačuvati. Vuk 232. Od kućnoga lopova ne sačuva. Stoj. 114. Kutnji lupež kuću kopa. Vuk 164. To isto kaže i grčka poslovica: Ἔσω κλέπτην καὶ ἔσω πόρνον, ὁπόσα βούλει ἐνέδρευε. Altenkirch, str. 332. br. 32.

Drag.

139. Što je lijepo, to je drago. D. 4518. Ova će poslovica biti prema glasovitoj krilatici Euripidovoj iz Bacch. 881. i 903.: ὅτι καλόν, φίλον ἀεί. Te su riječi paremiografi — a možda i sam narod — skratili u oblik: Τὸ καλὸν φίλον. M. VIII. 41., MP. III. 9., Ap. XVI. 87.

Drenovina.

140. Ko (suha) drenovina čvrst. Ovaka se poslovična poredba često čuje u Lici. Ali da je i općeno poznata, pokazuje narodna pjesma, koja daje Marku Kraljeviću, da svoju snagu okuša baš na suhoj drenovini (Vuk, Narodne pjesme, III. 404.). Začudo mi je, da te poredbe ne ima među poslovicama nijedan zbornik. Taku su poredbu imali i Grci, a eno je među onima, što ih iznosi Cohn, Philol. VI. Supplb., str. 238. br. 24.: Ἀγναμπτότερος βάτου κύου. Je li naš drijen i βάτος isto drvo? Može lasno biti, jer i βάτος znači rod drvljadi, koja je jednaka ili slična trnu, kao što u to kolo ide i drijen naš. Pa βάτος ima i plod „βάτινον", koji opisuje Gal., De alim. fac. 2. 13. i veli za nj da je sličan mur-

*

vama (dudovima). (Ispor. Stephan., Thes. gr. ling. s. v. βάτος). A to mi je dokaz, da je baš βάτος isto što i drijen.

Drugi.

141. Drugi dan, druga navaka. Što drugi dan treba — za jelo — to će Bog dati. Vuk 70. Vuk ovu poslovicu uspoređuje s Isusovom rečenicom: „Ne brinite se dakle za sjutra; jer sjutra brinut će se za se". Mat. VI. 34. Meni se ne čini, da će to tako biti; nije Isusova riječ stvorila naše poslovice. Ja držim, da je prije ova poslovica nastala prema grčkoj: Ἄλλος χρόνος, ἄλλη δίαιτα, od koje je još češća: Ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα: ἐπὶ τῶν ἐπ' ἀμείνονα βίον μεταβαλλομένων. Z. I. 22., M. I. 86., Bodl. 24.

142. Drugo doba, druge ćudi. D. 688. Ova je dubrovačka poslovica nastala po rimskoj, kakvu ima Ter., Andr. 189.: Nunc hic dies aliam vitam defert, alios mores postulat. Izvor je pak toj rimskoj u malo prije citiranoj grčkoj: Ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα.

143. Ko drugomu jamu kopa, sam će u nju pasti. Vuk 137. Dube sebi jamu, tko je druzijem kopa. D. 717. Jamu kopat pod kijem. D. 1336. Drugom jamu kopaj, a o sebi mjeri. Kapet. 47. br. 191. Zao čovjek s tobom jede i pije, a jamu ti kopa. Vuk 85. Izvor je ovim poslovicama Sv. pismo, i to Salam. Pr. 26. 27., 10. 8., Psal. 7. 16., 9. 16., 57. 7. No nijesu morale baš izravno odatle k nama doći. Rečenica je ta iz Sv. pisma zaređala bila i po gnomologijima. Tako je ima Melisa, col. 805.: Ὀρύσσων βόθρον τῷ πλησίον ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν. Zašla je bila ta rečenica i u Apostolijev zbornik XIV. 42.: Τεύχων ἑτέρῳ κακὸν ἑῷ ἅπαντι τεύχει. — Misao je bila poznata i Rimljanima. Publije Sir. 2.: Ab alio exspectes, alteri quod feceris. Enije kod Cic., Tusc. II. 17. 39.: Qui alteri exitium parat, — Eum scire oportet, sibi paratam pestem.

144. Ko nije za se, nije ni za drugoga (dobar ili valjan). Vuk 150., Ilić, str. 251. Ko ne zna za sebe, ne zna ni za mene. Vuk 149. Ko sebe ne zna sačuvati, ne zna ni drugog. Vuk 153. Tko ne zna svoje čuvati, tuđe ni pogotovu. Stoj. 198. Tko ne zna upraviti sobom, ne će ni drugim. Rkps A. B. Tko ne zna za se, ne zna ni za drugoga Kapet. 175. br. 192. Broj tih varijanata svjedoči, da je ova misao veoma raširena po našem narodu. Ali je naš narod nije izmislio, nego ju je gotovu dobio od Grkâ. Što govore sve

ove naše poslovice, to je — kazivali su Grci — rekao već Isokrat. Njegove riječi donosi Melisa, col. 801.: Ὁ κακῶς διανοηθεὶς περὶ τῶν οἰκείων οὐδέ ποτε καλῶς βουλεύσεται περὶ τῶν ἀλλοτρίων. Ima te riječi kao Isokratove i Maksim, col. 733. i Ap. XII. 58ª. Istu tu misao, ali drugim ponešto riječima izrečenu, iznosi i Schenkl, Wien. Stud. XI. (1889.), str. 13. br. 17.: Βουλευόμενος μετά τινος τὰ περὶ σεαυτοῦ σκόπει πρῶτον, πῶς ἐκεῖνος τὰ οἰκεῖα διώκησεν· ὁ γὰρ κακῶς ὑπὲρ τῶν οἰκείων διανοηθεὶς οὐδέποτε καλῶς βουλεύσεται περὶ τῶν ἀλλοτρίων. Jagić, Sp., str. 50. br. 116. citira već u staroj književnosti srpskoj prevedenu rečenicu: Ὁ τὸν ἴδιον οἶκον οἰκονομῶν κακῶς, πῶς ἂν σώσειεν οὗτος τῶν ἔξω τινά (Boissonade III. 472.).

145. Ko je sebi zao, kako će drugom biti dobar? Vuk 142. Koji je sebi zločest, komu bude dobar? Miklošić, str. 162. Tko je sebi dušman, kako će drugome biti prijatelj? Vuk 142., Kapet. 366. br. 25. Koji svojoj kapi dobra ne misli, kako će drugomu dobar biti? Ilić, str. 247. Ove poslovice kažu doduše isto ono, što i one gore navedene pod br. 144., pa bi se moglo misliti, da su se iz njih i razvile. No to ne mora biti. I Grci su naime pored one Isokratove sentencije misao ovu izricali upravo ovako, kao i ove naše poslovice, pitanjem. Tako je pitanje kod Melis., col. 873.: Ὁ πονηρός ἑαυτῷ τίνι ἀγαθὸς ἔσται (= Is. Sir. 14. 5.). Eno ona Vukova poslovica kao da je prijevod ove grčke.

146. Što nijesi rad, da ti drugi ljudi čine, ne čini ni ti nikome, a što želiš, da tebi drugi ljudi čine, čini i ti svakome. Vuk 359. Čini drugomu, što je tebi drago, da ti se učini. Jukić, Bos. Prij. II. (1851.), str. 180. br. 189. Ako hoćeš da si dobar, ne čini drugom, što tebi nije drago. Kapet. 1. br. 1. Ako hoćeš, da si štovan, štuj i ti drugoga. Kapet. 1. br. 3. Ne čini drugome, što nije tebi drago. Kapet. 109. br. 147. Sve su te naše poslovice samo varijante jedne misli, kojoj je izvor Sv. pismo, Luka VI. 31. Tu Isusovu rečenicu donosi Melisa, col. 876.: Καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσι ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. No i Sokrat je tako naučao. Njegovu rečenicu ima Maks., col. 753.: Ἃ πάσχοντες παρ' ἑτέρους ὀργίζεσθε, ταῦτα τοῖς ἄλλοις μὴ ποιεῖτε. Sternbach pak u Wien. Stud. XI. (1889.), str. 238. br. 562. donosi sličnu rečenicu Orionovu: Ὡρίων ὁ φιλόσοφος εἶπεν· ὅπερ σὺ μισεῖς παρ' ἑτέρων σοι γενέσθαι, τοῦτο εἰς ἑτέρους μὴ ποίει. Uopće ta se misao ponavlja veoma često i kod profanih i kod kršćanskih pisaca. Ima je među poslovicama Ap.

XII. 39b.: Οἷα παρ' ἄλλου μὴ παθεῖν ὅλως θέλεις, τοιαῦτα καὶ σὺ μὴ δρᾶν ἀνθρώπῳ θέλε. Dabome da je upotrebljuju i rimski kršćanski pisci. Lampridije, Alex. Sever. 51. pripovijeda za toga cara: clamabatque saepius, quod a quibusdam sive Iudaeis sive Christianis audierat, et tenebat... quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. (Ispor. Otta, str. 16. s. v. alter 2.). Kako se vidi iz gornjega razlaganja, nije tih riječi Aleksandar Sever trebao čuti od Židova i kršćana; mogao je to naučiti od Grka. Što se tiče naših poslovica, gotovo ne bih znao reći, je li njih stvorila ona iz Sv. pisma ili Sokratova krilatica. Jukićeva je varijanta bez sumnje najbliža Isusovoj rečenici. Vukova je pak taka, da bih rekao, e je nastala kontaminacijom grčkih rečenica i Isusovih riječi: u prvome njezinu dijelu stoji bliže Sokratovoj ili Orionovoj rečenici, a u drugome se slaže sasvim s Isusovom rečenicom. A možda je prvi dio Vukove poslovice nastao i po Tobiji 4. 15.: „Und was du (selbst) hassest, das thue Keinem" (po prijevodu Zöcklerovu).

147. Što u drugoga karaš, to ne čini. D. 4616. Slična je ovoj poslovici grčka: Ἃ τοῖς ἄλλοισιν ὡς φαῦλα ἐπιτιμᾷς, ταῦτα πρότερον αὐτὸς ποιεῖν φυλάσσου. Ap. IV. 23a. No još bliže naša poslovica stoji riječima Katonovima, Disticha I. 30.: Quae culpare soles, ea tu ne feceris ipse. Po ovoj je rečenici zacijelo i nastala dubrovačka poslovica.

Drvo.

148. Drva u šumu nositi. Vuk 69. Nosit' drva u goru. D. 3172. Grci su imali doista poslovicu, koja je značila isto, što i naša, ali je ta bila drukčija nego naša. Oni su to kazivali poslovicom: Γλαῦκα εἰς Ἀθήνας. „Nositi drva u šumu" jest Rimljanima poznata poslovica. Najpoznatija je iz Horacija, Sat. I. 10. 34.: In silvam non ligna feras. Citira tu poslovicu i Hieron., Adv. Rufin. I. 17., Adv. Pelag. III. 19.

149. Iz jednoga drveta ikona ilopata (biva). Vuk 99. To je, ma rekao bih, prijevod grčke rečenice: Παντὸς ἐκ ξύλου κλωφός τέ κα γένοιτο καὶ θεός, koju Lorenz p. 253. donosi među Epiharmovim fragmentima. Kao poslovicu ima te riječi — samo malo drukčije — Coisl. 168.: Ἐκ παντὸς ξύλου κλωὸς γένοιτ' ἂν καὶ θεός. Οἱ Δωρεῖς τὸν κύφωνα κλῶν λέγουσι. Λέγει γοῦν ἡ παροιμία, ἐκ τοῦ αὐτοῦ δύναται γενέσθαι καὶ καλὸν καὶ κακόν, καὶ μέγα καὶ μικρόν, καὶ ἐξ ἑνὸς πατρὸς υἱοὶ ἀνόμοιοι, δειλὸς καὶ ἀνδρεῖος. I Crusius, Philol. VI. Supplb., str. 289. drži, da su to riječi Epiharmove. Po njima

je i ona Babrijeva (Fab. 30.): Ἐκ παντὸς λίθου Ἑρμῆς γένοιτ' ἂν καὶ νεκρός. Onaj Epiharmov stih, kako vidjesmo, već je u starini prešao među poslovice, a kao poslovica živi i u Srednjem i u Novom vijeku kod Grka. Kurz, Philol. 49., str. 460. navodi paralela iz vizantinskog doba i iz novogrčkog jezika, a sve stoje sasvim blizu najstarijemu obliku. Po svom se značenju sve tiču braće, da od istoga oca mogu biti dva sasvim nejednaka sina; jedan može biti valjan, a drugi nevaljan. Vuk naše poslovice ne tumači nikako, ali će biti da to isto znači i ona. Marković, Rad 96., str. 181. dobro dakle nagađa, premda nije sasvim siguran, da naša poslovica znači, „da od istih roditelja može biti poroda različite vrijednosti".

150. Kakvo drvo, takav klin (kakav otac, taki sin). Kapet., str. 180. br. 109. I ako ove poslovice nema Vukov zbornik, ipak će biti dosta raširena po našem narodu; znam, da sam je nekoliko puta čitao i u novinama. Po obliku je ovoj poslovici slična, ali po značenju drukčija u B. V. I. (1886.), str. 110.: Za tvrdo drvo treba i tvrd klin. Prva znači, da je od dobra drveta dobar i klin, a od slaba drveta slab i klin, baš kao što je od dobra oca i sin dobar, a od nevaljala i sin nevaljao. Drugoj je pak značenje, da za težak kakav posao treba i ustrajan rad, baš kao što za tvrdo drvo, da ga razbiješ treba i čvrst klin. Sasvim su jednaku poslovicu imali i Rimljani. Spominje je Hieron, Ep. 69. 9.: iuxta vulgare proverbium, malo arboris nodo malus cuneus requirendus est, pa isti Hieronim, In Matth. 21. 24.: Hoc est, quod vulgo dicitur, malo arboris nodo malus clavus infligendus est. Na oba ta mjesta znači ta poslovica: na ljutu ranu treba metati ljutu travu; za tešku bolest treba i jak lijek, dakle upravo ono, što znači i ona naša iz Bos. Vile. Ali ja držim, da je i ona Kapetanovićeva nekada to isto značila. No onda je samo glasila: „Kakvo drvo, takav klin", a tek se kasnije poslovica raširila s dodatkom — jer se lijepo slaže —: „kakav otac, taki sin". Kad se to dogodilo, onda je poslovica sasvim promijenila svoje pređašnje značenje.

151. Krivo drvo nigda nije pravo. D. 1834. Krivo drvo prije se prikrši (ulomi) neg ispravi. D. 1836. Kriva drva na ognju se prave (a prava krive). D. 1831. Krivo drvo ognjem ispravi. D. 1835. Ovolike varijante jedne te iste misli pokazuju, da je ova poslovica živjela i u svagdanjem govoru. Dodanas kao da se sačuvala u obliku: Staro

drvo mučno je ispraviti. Kapet., str. 159. br. 155. Poslovicu sasvim jednaku — a osobito onomu prvom obliku dubrovačkom — imali su i Grci: ξύλον ἀγαύλον οὐδέποτ' ὀρθόν: ὅτι δυσχερὲς ἐκ φαύλων ἀγαθοὺς ἐπεργάζεσθαι. D. 6. 92., GCM. IV. 50., Ap. XII. 25., Coisl. 355. (tumači je: ἐπὶ τοῦ μὴ διορθουμένου). Jednaka je i ona u Plut. Boiss. 18.: Τὸ σκαμβὸν ξύλον οὐδέποτε ὀρθοῦν. Kurz, Philol. 49. str. 463. misli, da je ovoj poslovici podrijetlo u Bibliji (LXX. Eccl. 1. 15.): διεστραμμένον οὐ δυνήσεται ἐπικοσμηθῆναι. Može biti; naša je postala po grčkoj.

152. Matora drva ne dadu se presađivati. Vuk 175. Staro drveće ne dade se presađivati. Rkps A. B. To, što kaže naša poslovica, rečeno je i u nekim grčkim gnomama. Tako Melisa, II. 33. p. 172. ima ovu rečenicu: Μὴ νουθέτει γέροντα ἁμαρτάνοντα· δένδρον γὰρ παλαιὸν μεταφυτεῦσαι δύσκολόν ἐστιν. Rečenica je ta prevedena već u starini na naš jezik. (Ispor. Jagića. Sp. str. 35. br. 5.). Drugi dio te gnome navodi Melisa, col. 1084. kao samostalnu rečenicu: Δένδρον γὰρ παλαιὸν μεταφυτεῦσαι δύσκολόν ἐστιν. Tu rečenicu istu samo malo drukčije izrečenu („δένδρον παλαιὸν μεταφυτεύειν δύσκολον"), navodi Meinecke, Fr. com. Gr. IV., str. 54. br. 54. kao riječi nepoznata pjesnika iz nepoznate komedije. I paremiografi navode poslovicu: Γεράδρυον μεταφυτεύειν: ἐπὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς γέροντας ἐπὶ τὰ τῶν ἀκμαζόντων ἔργα προπέμπειν. γεράδρυον γὰρ τὸ γήρασκον φυτόν. Naša je dakle poslovica imala izobila vrela, iz kojih da poteče.

153. U dobru drvu i krs' i lopata. D. 5166. U dobru drvu i krs' i lopata, a u zlu ni pasje korito. D. 5167. Ove dubrovačke, zacijelo iz narodnih usta zabilježene[1] poslovice imaju svoj izvor u grčkoj poslovici, koju ima Planud br. 38.: Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ξύλου καὶ σταυρὸς καὶ πτύον. Je li sâm naš narod dodao ono „dobru", a tako kao da je poslovici i značenje ponešto promijenio, ne mogu reći. Poslovica pak Planudova nije ništa drugo nego mlađi oblik malo prije spominjana stiha Epiharmova: Ἐκ παντὸς ξύλου κλῶς γένοιτ' ἂν καὶ θεός, samo što je mjesto poganske ikone (θεός) došao kršćanski krst (σταυρός). Ispor. Crusiusa, Rhein. Mus. 42., str. 403. Kurz, Philol. 49., str. 460. donosi sasvim jednaku novogrčku poslovicu: Ἀπ' ἴδιο ξύλο βγαίνει σταυρὸς καὶ φκυάρι.

[1] Po ovima je i: Mož' učinit' u njemu i krs' i lopatu. D. 2326.

Držati se.

154. Drži se mene, kako parlipak morske hruste. Ist. posl., str. 89. Riječ „parlipak" tumači sakupljač tih poslovica kao „priljepak", a to je po Broz-Ivekovićevu Rječniku: „priljepak", priljepka, m. (u Dubr.) Napfschnecke, lepas, nekakva kamenica, ostriga, ostrika. Za primjer se navodi: Kako priljepak pritisniti se. D. 1609. Ima i ova dubrovačka: Pritisnuo se kako priljepak. D. 3787. Po svemu se vidi, da je taj priljepak nešto kao morski polip. Prema tomu bi istarska poslovica bila jednaka grčkoj: Ἔχεται δ' ὥσπερ πολύπους πέτρας. M. IV. 26.

Dub.

155. Kad dub pade, svak mu drva krade. D. 1478. Kad se dub obali, svak na nj teče s željezi. D. 1531. Lako je sjeći oboreno drvo. Rkps A. B. Ovim su poslovicama imali sasvim jednaku i Grci: Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται: ἐπὶ τῶν ῥᾳδίως λαμβανόντων ἃ πρότερον μόλις ἠδύναντο. M. III. 39., App. II. 1., Ap. VI. 36. Riječi se te navode i kao Menandrov stih, Monost. 123. Bile su pak prevedene već u staroj srpskoj književnosti (ispor. Jagića, Sp. str. 4. br. 69.). Altenkirch, str. 347. br. 44. donosi novogrčku poslovicu: Ὅταν πέσῃ τὸ δέντρο, καθένας τὸ κλαρίζει. Wen. 867. Prvoj je dubrovačkoj sasvim jednaka sentencija Publija Sir.: Arbore deiecta ligna quivis colligit. (Navodi je Leutsch u bilješci uz M. III. 39.).

156. Od jednoga udara dub ne pada. Vuk 233., Stoj. 86. Od jednoga udarca (kod Daničića griješkom: udorca) dub ne pada. D. 3248. Od prvoga udarca dub ne pada. D. 3271. Na jedamput se rast ne posiječe. Vuk 186. Ne more hrast na jen mah pasti. Danica zagreb. god. 1837., str. 93. Veliko se drvo ne može od jednoč posjeći. Kapet. str. 31. br. 38. Po tima je zacijelo nastala i ova: Od jednoga udarca ništa mu biti ne može. Vuk 233. Što ove naše poslovice kazuju negativno, to tvrdi grčka pozitivno: Πολλοῖσι πληγαῖς δρῦς δαμάζεται. Bodl. 808. (tumači je: πρὸς τοὺς δυσκλώτους καὶ δυσκατεργάστους), D. VII. 77ª., GCM. IV. 91., M. VII. 25., Ap. XIV. 39. Poslovica je ta prešla i u novogrčki, ali se i nešto promijenila i primila oblik naših. Altenkirch, str. 340. br. 16. donosi dvije varijante: Μιᾷ τομῇ ὁ δρῦς οὐ πέφτεται. Katz. 1554 — Τὸ δέντρο μὲ μιᾷ τσικουριὰ δὲν κόβεται. Wen. 265.

157. Po voću se dub poznava. D. 3557. Po listju se trava pozna, a po voću dub. D. 3547. Kakav je dub, tako je i voće. D. 1573. Kakva voćka, tako voće. Pobratim VI. (1896.), str. 169. Ovaku rečenicu ima i Sv. pismo, Mat. 12. 33. („jer se po rodu drvo poznaje"). Ta je rečenica postala krilatica već odavna. (Ispor. Büchmanna, str. 28.). I kod grčkih paremiografa D. V. 15. i Ap. VI. 90. ima poslovica: ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον. I Erasmus, str. 275. citira grčku poslovicu: Ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γιγνώσκω. Dakako, sve će to biti samo male varijacije rečenice Matijine.

158. Prvo pada listje, a pak dubje. D. 3862. Jamačno je ova poslovica nastala po kakvoj sredovječnoj restauraciji stare rimske poslovice, koju ima Plaut, Men. 375.: folia nunc cadunt, ... si triduum hoc hic erimus, tum arbores in te cadent.

Dubrovčanin.

159. Lasno je Dubrovčanina u Dubrovniku hvaliť. D. 1934. Ovo je samo lokalizirani prijevod poslovice: Haud difficile Atheniensem Athenis laudare, koju u toj latinskoj formi ima Erasmus str. 333., a velí za nju da je Sokratova riječ, da se pak nalazi u Aristot., Rhetor. lib. I.

Duša.

160. Bolje ti je izgubiti glavu — Nego svoju ogriješiti dušu. Vuk 27. Na prvi mah se čini, da je ovo sasvim kršćanska rečenica. No sličnu su riječ imali i Grci. Schenkl, Wien. Stud. VIII. (1886.), str. 278. br. 103. iznosi ovu: Τεθνάναι πολλῷ κρεῖττον ἢ δι' ἀκρασίας τὴν ψυχὴν ἀμαυρῶσαι. Tu su sivotivu rečenicu Grci pridavali sad Pitagori, sad Klitarhu i drugima, a i rijetko je nije bilo u kojem gnomologiju. (Ispor. Schenklovu bilješku uz nju l. c.). Pod imenom Pitagorinim je ima i Stob. Flor. I., str. 281. br. 27. Ispor. i Wien. Stud. VIII. (1886.), str. 278. br. 603., Maksim., col. 627., Melis. a. 58. Naša se poslovica od nje razlikuje samo u tome, što ona kaže općeno „ogriješiti dušu", dok grčka rečenica kaže i grijeh (δι' ἀκρασίας). Interesantno je, da i stari srpski prijevod ove grčke gnome ne prevodi onoga „δι' ἀκρασίας". (Ispor. Jagića, Sp. str. 21. br. 1.).

161. Runjave duše. U Lici se veoma često čuje, gdje se reče za čovjeka, koji je gotov učiniti svako zlo, da je runjave

duše. Stojanović 52. ima: Rutava mu je duša (Opak je, zločest, zloglav). Među poslovicama navodi Manutius, col. 762. uz poslovicu servilis capillus i frazu: hirsuto corde homines. Citira je pak iz Plin. XI. 37., koji da kaže, da se neki ljudi rađaju „hirsuto corde". Po poslovici ἀνδραπώδη τρίχα ἐπιδεικνύειν, na koju se Manutius poziva, bili bi to ljudi, „qui agrestibus et inelegantibus sunt moribus". A taki su i naši ljudi, koji su „runjave duše". Kako je naš narod došao do takoga izraza, po čemu je takim ljudima dao runjavu dušu, ako nije to shvaćanje primio gotovo, ne znam kazati.

Duvati.

162. Teško je duvati i srkati. Vuk 314. Mučno je ujedno i srkat' i puhat'. D. 2366. Srkati i puhati zajedno je teško. Danica zagreb. god. 1838., str. 88. Ne može se zvizdat' i napijat'. D. 2719. Dubrovački zbornik ima više ovakih poslovica, koje navode po dvije oprečne stvari, što se tobože ne mogu u isto vrijeme raditi. Ali su neke od njih baš besmislene i neistinite, na pr. Ne može se i duť i kovat. D. 2708., Ne može se i puhat' i udarat'. D. 2711. Te poslovice nijesu naprosto istinite, jer se može u isto doba i puhati i udarati, duti i kovati. Ispor. i D. br. 2709. i 2710. pa 2715. Baš poradi toga, što ih ima besmislenih i neistinitih, mislim, da su sve nastale po jednoj. Ta je pak bila onaka, kakva je Vukova, koja doista uzima takove dvije stvari, koje se nikako ne mogu obavljati u isto vrijeme. Po takoj su tek nastale one druge. Onaj, tko ih je pravio, nije valjada dobro upamtio oprečnih pojmova duvati i srkati pa je metao koješta drugo slično, ne misleći, da koji put ne govori istine. Da je onaka otprilike poslovica, kakva je Vukova, bez sumnje bila najstariji oblik, pokazuje i to, što joj je podrijetlo kod Rimljana, gdje se baš glagoli duvati (flare) i srkati (sorbere) spominju. Poslovicu rimsku ima Plaut, Most. 791.: Simul flare sorbereque haud factu facile est. Erasmus, str. 366. dao joj je oblik: Simul sorbere et flare difficile. Našoj je poslovici ova forma još bliža.

Dužan.

163. Dužan je i kosom na glavi. Vuk 71. Dužan je i kosu na glavi. Jukić, Bos. prij. II. (1851.), str. 188. br. 408. Za prezadužena čovjeka govorili su poslovično baš tako i Rimljani.

Tako ima u Petronija c. 38. rečenica: Non puto illum capillos liberos habere.

164. Ko je dužan, taj je tužan. Vuk 141. Vraćaj dug, da nijesi tužan. Vuk 39. Da je tužan, tko je dužan, a da se čovjek oslobodi te tuge, kad vrati dug, kazivale su i grčke poslovice. Vizantinsku taku poslovicu iznosi Krumbacher, Byz. Spr. str. 69. br. 16.: Κόπτε χρέος, κόπτε λύπας (umanji dug, umanji tugu). S tom se eto potpuno podudara i po značenju i po obliku ona druga Vukova poslovica. Poslovica se ta nalazi i među srednjegrčkima: Κόπτε χρέος, κόπτε λύπας (ili λύπην). Ispor. Krumbachera, Mgr. Spr., str. 119. br. 18. Iz novogrčkoga jezika ne navodi Krumbacher nijedne paralele, kako to čini kod drugih.

Dužnik.

165. Od zla dužnika i kozu bez jareta. Vuk 233. Od zla dužnika i kozu bez mlijeka. Kapet. 133. br. 81., D. 3289. Od zla dužnika i kozu bez kozleta. D. 3288. Ovaku su poslovicu imali i Grci, a bilježi je Planud 80.: Ἀπὸ κακοῦ δανειστοῦ κἂν σάκκιον ἀχύρου. Poslovicu ovu ima i Cod. Mosq. (Krumbacher, Mosk. Sam., str. 400. br. 8.): Ἀπὸ κακοῦ δανειστοῦ κἂν ὀρόβια. Novogrčka je poslovica bliže Planudovoj: Ἀπὸ κακοῦ χρεοφειλέτου καὶ σάκκος ἀχύρου καλός. (Krumbacher, l. c. str. 421.). Je li u poslovicu mjesto pljeve i graška došla već kod Grka u kojoj varijanti koza bez jareta ili mlijeka, ili je tu promjenu u grčkoj poslovici izveo naš narod, ne mogu reći

Dva.

166. Dva loša ubiše Miloša. Vuk 56. Dva lješnika orahu su vojska. Vuk 57., D. 739. Jača su dvojica nego sam Radojica. Vuk 111. Dva tretjemu vojska. D 742. Čudo pasa ujedoše vuka. Vuk 350. Sve te poslovice znače jedno te isto, a i svima je isti izvor. Najstariji im je oblik zacijelo onaj: Dva loša ubiše Miloša. To držim zato, što mislim, da je ova poslovica nastala po staroj i vrlo raširenoj grčkoj poslovici: Οὐδὲ Ἡρακλῆς πρὸς δύο, koju Zenobije V. 49. tumači ovako: Φασὶν Ἡρακλέα θέντα τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα, πιστεύσαντά τε τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει, τῇ δευτέρᾳ πεντετηρίδι πρὸς δύο πιστεύσαντα ἡττηθῆναι. Λέγουσι δὲ τούτους εἶναι οἱ μὲν Λάϊον καὶ Φέρανδρον· οἱ δὲ, Κτέατον καὶ Εὔρυτον. (Druge versije anegdote, kako je tobože postala ta poslovica, vidi kod Gaisforda u bilješci k toj poslovici na str. 358.).

Poslovicu tu imaju još M. VII. 42., DV. III. 44., Ap. XIII. 74., D. VII. 2., Bodl. 713. Poslovica se nalazi i među vizantinskima (ispor. Krumbachera, Byz. Spr. str. 71. br. 61.): Πρὸς δύο οὐδ' ὁ Ἡρακλῆς ἐκεῖνος. U tome obliku živi i među srednjegrčkim i novogrčkim poslovicama (ispor. Krumbachera, Mgr. Spr. str. 100. br. 51, pa str. 124. br. 73. i 196.). Poslovica je ova u novogrčkom jeziku doživjela različitih promjena. No nije samo kod Grka ostala ta poslovica, nego je dobila sestara i kod drugih naroda. Krumbacher, Mgr. Spr. str. 197. iznosi joj peralela iz arapskoga, arbanaskoga, turskoga i španjolskoga.

Naš je narod mjesto grčkoga Herakla uzeo svoga junaka Miloša, a pomogla mu je u tom junačka Miloševa smrt. Kad je jednom prenio poslovicu na Miloša, onda je poradi rime k riječi d v a dodao i l o š a, kao što je u drugoj prema d v o j i c a, da se slaže, dodao ime R a d o j i c a. Ostale varijante mogle su se iz tih dviju razviti, a možda su i gotove odakle došle; naročito mi se čini, da je ona o lješnicima i orahu odnekle došla gotova, kao što i ona dubrovačka: Dva tretjemu vojska.

167. D v a p s a j e d n u k o s t b e z s v a đ e g l o đ a t i n e m o g u. Skarpa 34. To je grčka poslovica: Δυὸ σκύλοι ἓ ἕναν κοκκᾶτο δὲ μονοιάζουν. Paralela joj ima i kod drugih evropskih naroda Ispor. Altenkircha, str. 41. br. 57.

168. D v i j e l u b e n i c e p o d j e d n i m p a z u h o m n o s i t i s e n e m o g u. Skarpa 315. P o d j e d n i m p a z u h o m n e m o g u s e d v i j e l u b e n i c e n o s i t i. Vuk 251. N i g d o n e m o r e d v e d i n j e p o d j e d n e m p a z u h o m n o s i t i. Danica zagreb. god. 1843., str. 6. To je grčka: Ἤπονες δύο οὐ μέρονται ὑπὸ μάλης ili Δυὸ καρπούζια σὲ μιὰ μασχάλη δὲ βαστιοῦνται. Altenkirch, str. 348. br. 53. (Naše ne navodi nijedne).

169. O d d v a l i s e č i n e t r i? D. 3245. Ova poslovica (u novijim zbornicima nema joj paralele) nije nego gotovo od riječi do riječi grčka: Ἐκ δυοῖν τρία βλέπεις: ἐπὶ τῶν ἄλλα ἀντ' ἄλλων ὁρώντων. GC. II. 29., Ap. VII. 97., dok je Bodl. 391. tumači drukčije: ἐπὶ τῶν διὰ γῆρας ἢ ἄλλο τι πάθος οὐκ ὀξυδορκούντων.

Đ.

Đavo; vidi **vrag.**

170. D o b r o j e (k a š t o) i đ a v o l u s v i j e ć u z a p a l i t i Vuk 60. Človek mora negda i vragu vužgati sveću.

Danica zagreb. god. 1842., str. 77. Malo su drukčije dubrovačke: Užež' Bogu svjećicu, a vragu dvije. D. 5536. Užeži Bogu svjećicu, da ti pomože, a vragu, da ti ne naudi. D. 5537. Vukovoj i kajkavačkoj sasvim je jednaka grčka: Καμμιὰ φορὰ καὶ τοῦ διαβόλου πρέπει ν' ἀνάφτης κερί. Pol. IV. 381.

171. Ni đavo nije onako crn, kao što ljudi govore. Vuk 213. Nije toliko vrag crn, koliko se piše. D. 3077. Nije ni vrag crn, kao što ga mažu. Stoj. 213. I ove nam je dala grčka: Μαῦρος εἶν' ὁ διάβολος, ἀλλ' ὄχι καθὼς λένε. Altenkirch, str. 332. br. 31.

E.

Espap.

172. Dobar espap lasno kupca nađe. Vuk 59. Dobra roba i bez vašara prođe. Kapet. 363. br. 18. Dobra se roba i sama hvali. Kapet. 43. br. 93. Vukova je paralela zacijelo najspretnija, a po svoj prilici i najstarija. Njoj je sasvim jednaka rimska poslovica kod Plauta, Poen. 342.: Proba merx facile emptorem reperit.

F.

Fäliti.

173. Svak može faliti. Vuk 278. Najpametneji faliti more. Miklošić, str. 164. Koji nije sagriješio, ko li ne će. Vuk 150. I pop u knjigu fali. Vuk 104. I pop se kod oltara prevari. U Lici. I pop se na misi smete. D. 1075. Koliko živih, toliko pogrešljivih. Ist. posl., str. 90. Istina je ova poznata bila i Grcima i Rimljanima, a i drugim narodima. Biblija je češće ističe, na pr. Knjiga o carevima I., gl. 8. 46. („jer nema čovjeka, koji ne griješi"). Od Grka spomenut ću Sofokla, koji u Antig. 1023. veli: Ἀνθρώποισι γὰρ — Τοῖς πᾶσι κοινόν ἐστι τοὐξαμαρτάνειν. Sličnu misao Lucijan, Demon. 7. daje Sokratu: (Σωκράτης) ἡγεῖτο, ἀνθρώπων μὲν εἶναι τὸ ἁμαρτάνειν. Stob. Flor. I., str. 70. br. 10. donosi Eshilovu: Ἁμαρτάνει τοι καὶ σοφοῦ σοφώτερος. I kod Rimljana se ta misao govorila poslovično; „errare humanum est" bila je kod njih vrlo raširena poslovica (ima je na pr. Hieron., Ep. 57. 12,). Poput naše poslovice kaže i Ciceron, Philipp.

XII. 2. 5.: Cuiusvis hominis est errare, a tako i Hieron., Adv. Rufin. III. 33.: Peccare enim hominis est, dok Petronije c. 75. ima ovako: Nemo nostrum non peccat. Homines sumus non dei. (Više primjera vidi kod Otta, str. 165. s. v. homo 3.).

G.

Galija.

174. Galija jednoga ne čeka. Vuk 40. Jednoga galija ne čeka. D. 1403. U istom tom značenju često se čuje u Lici poslovica: Za jednim veslom brod ne stoji. Dubrovačka i Vukova gotovo su sasvim jednake rimskoj poslovici, koju ima Marcijal, Epigr. X. 104. 19.: Navem, scis puto, non moratur unum.

Gavran.

175. Crn kao gavran. Stoj. str. 44., Kapet. str. 196. br. 13. Tu su poredbu kao poslovicu imali i Rimljani. Tako Petronije 43. ima: niger tamquam corvus; Apul., Met. II. 9. corvina nigredine caerulos columbarum collis flosculos aemulatus; Valer. (Migne LXXXVII., col. 443.): nigrior corvo.

Gladan.

176. Bolje je gladan ležati nego sit dužan biti. Kapet. str. 26. br. 141. Bolje je leći bez večere nego s dugom ustati. Kapet. str. 26. br. 144. Lezi bez večere, da ustaneš bez duga. D. 1985. Ove su lijepe poslovice bez sumnje uzete iz naroda. Samo se čudim, da ih nijedan drugi zbornik nema, stim više, što one živu u našem narodu već dosta dugo; živu u njemu, ali nijesu nastale u njemu, nego ih je rodila neka grčka gnoma ili poslovica. Jagić u Sp., str. 61. br. 70. među drugima s grčkoga prevedenim gnomama i apoftegmatima ima i ovu: Больше водопиець нежедень неже ли винопиець длужань. Rečenica je ova svakako prijevod s grčkoga, samo joj Jagić nije mogao zasada naći originala. Svak vidi, da su se iz te rečenice mogle razviti one današnje poslovice; ali je mogla i po grčkom joj izvoru nastati poslovica slična našima.

177. Gladan i patrijar hljeba će ukrasti. Vuk 41. Poslovicâ, koje znače, što i ova, da je naime gladan čovjek gotov svako zlo učiniti, ima više naš narod. To su kazivale i stare grčke

poslovice, od kojih je našoj najbliže ova: Ἀνδρὶ πεινῶντι κλέπτειν ἐστὶ ἀναγκαίως ἔχον: ἐπὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης τι ποιούντων. M. II. 14., MP. I. 16. Grčka poslovica samo ne spominje patrijara, a drukčije kaže, što i naša.

178. Gladna ruka kruh iz ognja vadi. D. 823. Gladan će čovjek i u vatru ubrusiti. Kapet. str. 361. br. 2. Sasvim je taka bila rimska poslovica: e flamma petere cibum. Ima je Terencije u Eun. 490.: nam qui adsentari huic animum induxeris. — E flamma petere te cibum posse arbitror. Donat dodaje: Nam antiquum verbum est: Petere cibum e flamma. Govorila se poslovica za one, koji su od nevolje ili od gladi pripravni na svako zlo. (Ispor. Otta, str. 137. s. v. flamma 5.).

179. Gladan pas o komađu sanja. Vuk 45. Psu se je kruh prisnio. D. 3871. Kad je pas gladan, sve mu komadi u snu izlaze na oči. Skarpa 603. Dubrovačkoj varijanti ima sasvim jednaku poslovicu Erasmus, str. 720.: Canis panes somnians. Ali niti Erasmus kaže, niti ja znam, odakle je ta poslovica. Među rimskim poslovicama je Otto ni od kud nema. No Grci su imali sasvim sličnu poslovicu. Ta je poslovica iz Srednjega vijeka u Cod. Mosq. (Krumbacher, Mosk. Sam., str. 401. br. 20.): Ἡ ὑς εἰς τοὺς ὀνείρους κριθὰς βλέπει. Govoreći o toj poslovici Krumbacher (o. c. str. 424.) navodi i dvije paralele iz novogrčkoga jezika, ali se i u njima govori o svinji-četu, a ne o psu. Prema tomu je poslovica ova došla od onake poslovice, kakvu ima Erasmus, budi da ju je dubrovački književnik baš iz Erasmusa preveo, kakva je eno i ona dubrovačka, a narod je onda dalje razvio do onog oblika, kakov je u Vuka. — budi da je kako drukčije došla odanle, odakle ju je i Erasmus uzeo.

180. Gladan trbuh razloga ne čuje. D. 821. Trbuh riječi ne će. D. 5083. Lačan trbuh ne će riječi. D. 1914. Gladan trbuh predike ne sluša. Kapet. 35. br. 12. Trbuh ne zna za šalu. Vuk 320. I ova Vukova jest ista kao i ove druge, jer ovdje šala znači: riječi, kojima se hoće tko da zabavi, zabenavi, pa da zaboravi svoje zahtijevanje. Što kažu sve ove naše poslovice, to gotovo sasvim jednako kaže i Menandar, st. 321.: Λιμῷ γὰρ οὐδέν ἐστιν ἀντειπεῖν ἔπος (= Ap. X. 73ª.). Stih je taj bio preveden s drugim Menandrovim stihovima u staroj srpskoj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 12. br. 208.). Takova je i rimska poslovica, koju među drugima ima Seneka, Ep. 21. 11.: Venter praecepta non audit. Senekinim

je riječima dubrovačka poslovica prva sasvim blizu; zacijelo je po njoj i nastala. Po njoj su pak po svoj prilici nastale sve druge, premda neke stoje sasvim blizu i Menandrovu stihu.

181. Gladno oko ne spava. Vuk 42. Gladno oko sna nema. Kapet. str. 212. br. 1. Što naše poslovice kažu o gladnu oku, to je grčka poslovica govorila uopćeno o gladnu čovjeku. Ta je poslovica: Πεινῶντι δὲ ὕπνος οὐκ ἐπέρχεται. M. VII. 13.

182. Gladnu čoeku slatke su i divljake. Vuk 42. Gladnu svatu i divljake u slast idu. Vuk ibidem. Gladnu nijedan kruh nije rđav. D. 826. Gladnu svaki je kruh rucela. D. 827. Lačnu svaki je kruh s medom. D. 1916. Lačnu sladak je i paljavac. D. 1917. Gladnome sirčanica kao i pogača. Kapet. 35. br. 15. Što kažu sve ove naše poslovice, kazivali su poslovicama i Grci i Rimljani. Taka je grčka: Πεινῶντι πᾶν ἐστιν χρῆμα ἐδώδιμον. M. VII. 17. A još bliže nekim našim varijantama stoji: Πεινῶντι δ' ἀνδρὶ μᾶζα τιμιωτέρα χρυσοῦ, koja se nalazi kod Eustatija (ispor. Kurza, Philol. VI. Supplb., str. 317.). I Rimljani su imali sličnih poslovica. Taka je u Seneke, Ep. 119. 4.: Nihil contemnit esuriens, u Horacija, Sat. II. 2. 38.: Ieiunus raro stomachus vulgaria temnit, u Schol. Bern. ad Lucan. X. 158.: fames quibusvis epulis solet esse contenta. Lewy, Philol. 58. str. 84. citira slične poslovice iz arapskoga i iz Talmuda. Ali ih imadu i drugi narodi.

Glas.

183. Bolji je dobar glas nego zlatan pas. Vuk 27. Bolje je dobro ime nego mlogo bogatstvo. Jukić, Bos. prij. II. (1851.), str. 179. br. 154. Obje poslovice znače jedno isto. Vukova je kudikamo ljepša oblikom, ali Jukićeva kao da pokazuje stariju formu. Dubrovačka je poslovica sasvim jednaka Vukovoj: Bolje je dobar glas negoli zlatan pas. D. 254. Ni ove poslovice nije stvorio naš narod, nego im je dala misao veoma stara sentencija. Istu misao izriče već Menandar st. 285.: Καλῶς ἀκούειν μᾶλλον ἢ πλουτεῖν θέλε. No ipak te riječi Menandrove nijesu izazvale naše poslovice. Nju je stvorila rečenica Salam. iz Priča gl. 22. 1., koju ima Melisa, col. 1129.: Αἱρετώτερον ὄνομα καλὸν ἢ πλοῦτος πολύς[1]. Ovoj rečenici sasvim je blizu još Jukićeva

[1] Ispor. kod Melis., col. 1129. rečenicu Isusa Sirah.: Φρόντισον περὶ ὀνόματος, αὐτὸ γάρ σοι παραμενεῖ ἢ χίλιοι μεγάλοι θησαυροί.

varijanta, — kao da ju je baš sam preveo. Nije daleko od ove sentencije i Publija Sir. br. 216.: Honestus rumor alterumst patrimonium.

184. Glas naroda glas sina božijega. Najviše književnici govore. Vuk 42. Glas od rusaga glas od Boga. D. 830. Ovo je ona poklasična: Vox populi vox dei. Ali je i toj sredovječnoj krilatici izvor u drevnoj starini — u Homera. U Homer. Odis. III. 214.—215. pita Nestor s obzirom na drzovitost Penelopinih prosaca Telemaha:

Εἰπέ μοι, ἠὲ ἑκὼν ὑποδάμνασαι ἦ σέ γε λαοί
ἐχθαίρουσ' ἀνὰ δῆμον ἐπισπόμενοι θεοῦ ὀμφῇ.

Ispor. Büchmanna, str. 253.

Glava.

185. A lijepe glave! nu ne ima moždana. D. 4. Glava aša hik, a u njoj ni mik. Stoj. 64. Glava a! (podignuvši ruke i raširivši šake prema glavi) a u glavi na! Kao uhvativši se palcem i kažiputom za zube, i znači: glava velika, ali prazna. Vuk 41. Lice bez mozga. Kad je ko prikladan, a bez pameti. Vuk 170. Sličnu poslovicu po obliku, a sasvim jednaku po značenju, imali su Grci[1]: ὦ οἵα κεφαλὴ καὶ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει: ἐπ' ἀνδρῶν μεγαλοπρεπῶν μὲν τῷ σώματι, κατὰ ψυχὴν δὲ ἀλογίστων. Ap. XVIII. 60. Dubrovačka je varijanta svakako rođena kćerka grčke poslovice. Od dubrovačke je lako moglo doći opet do Vukove, ako je nije sama grčka drugim putem došavši k nama stvorila.

186. Glava je skuplja s jezikom nego bez jezika. Vredniji je čovjek, koji umije govoriti, nego onaj, koji ne umije. Vuk 41. To bi mogla lako biti ista poslovica, koju ima Cod. Mosq. (kod Krumbachera, Mosk. Sām., str. 411. br. 94.): Τὰ λαλοῦντα στρουθία πολλοῦ πωλεῖται („Vrapci, koji govore, skuplje se prodaju"). Krumbacherovo tumačenje (ibidem, str. 445.) dovodi tu poslovicu taman do značenja naše poslovice.

187. Nema ni glave ni repa. Danica zagreb. god. 1838. str. 90. U novijim zbornicima poslovice ove ne nalazim, a čudim se, jer je to jako česta riječ u narodu. Ali ima njenih varijanti. Taka je: Nit ga možeš ni za rep ni za uši uhvatiti.

[1] Iz Esopove basne 47.: Ἀλώπηξ πρὸς Μορμολύκειον.

Ne može se da dozna. šta misli, jer sad govori jedno sad drugo. Vuk 223. Ni s kude ni s glave. D. 2948 Ako ne uhvati za glavu, za rep ne ćeš pogotovu. Kapet. str. 18. br. 53. No čini se, da ova Kapetanovićeva znači drugo nego ona Vukova; ja sam je naveo samo kao primjer spoja riječi: glava — rep. Ona prva: „Nema ni glave ni repa" znači doista ono, što i slična joj Vukova. No ima i šire značenje; znači, da netko nešto govori bez ikakva smisla, a onda: da je kakav posao tako smotan, da mu se ne zna ni početak ni svršetak. Da su baš taku i oblikom i značenjem poslovicu imali i Rimljani, vidi se iz Hieron. Comment. in Isac. (Migne XXIV., col. 294.): nec principium habuerint nec finem, id est, nec caput nec caudam. Od ove je poslovice bila kudikamo običnija: nec caput nec pedes (sc. habere). Ispor. Otta, str. 74. s. v. caput 1.

188. Ne imaš soli u glavi D. 2670. Ne ima soli u glavi. Stoj. str. 131. i 180. Obrnuto kaže kajkavačka: Ima dost soli v glavi. Danica zagreb. god. 1839., str. 105. Ovake se fraze čuju često i u Lici, kad se komu hoće da reče, da je budala ili pametan. Govoreći tu frazu misli se na onu sô, što se upotrebljava kod krštenja: komu tobože pop dade malo soli, taj onda za sav život ostane malouman. No ja mislim, da je ovo tumačenje pater post filium; držim naime, da je ova poslovica nastala po grčkoj: Ἅλμη οὐκ ἔνεστι αὐτῷ. GCM. I. 25., M. I. 75., Z. I. 63., Ap. II. 18. Paremiografi je doduše protežu ἐπὶ τοῦ ἀηδοῦς ili ἐπὶ τοῦ ἀλυκοῦ καὶ ἀηδοῦς κατ' εἰρωνείαν εἴρηται, ali je zacijelo značila, što i naša. Svakako tumačenje, da je poslovica ironija na preslano, ne čini mi se nikako vjerojatno, jer taka ironija ne bi zaista bila dobila značaj poslovice. I mi ćemo reći preslanu jelu ironično: nije slano, ali to niti jest niti može biti poslovica. Ovdje ἅλμη znači metaforski, što i latinska riječ: sal, sales, t. j. sô u glavi, oštroumnost, pamet. (Ispor. Stephan. Thes. gr. l. s. v. ἅλμη). Zato ovamo ide i ova: Neslan čovjek. Koji govori, što mu na usta dođe. Vuk 209.

189. Od glave do pete (na pr. odjenuti koga). Vuk 232. Izmjeriti koga od glave do peta. Jukić, Bos. prij. III. (1861.), str. 178. br. 709. Od glave do pete. D. 3246. Ovu frazu: „od glave do pete" ima već Homer, Il. XVI. 640.: ἐκ κεφαλῆς εἵλυτο διαμπερὲς ἐς πόδας ἄκρους (ispor. i Il. XVIII. 353.). I kod rimskih se pisaca nađe češće, na pr. Solin. I. 93.: inter calces et verticem; Plin. N. H. VII. 77.: a vestigio ad verticem; August. De civit. dei XII. 27.: a vestigio pedis usque ad verticem. Tako

isto je fraza: a pedibus usque ad caput kod crkvenih pisaca sasvim obična. (Ispor. Otta, str. 355. s. v. unguis).

190. Pokornu glavu sablja ne siječe. Vuk 253. Nijedna ponizna glava ne da se posjeći. Vuk 214. Poniženu glavu ni oštra sablja ne siječe. D. 3625. Priklonitu glavu sablja ne siječe. D. 3754. Sasvim su jednake grčke poslovice: Προσκινοῦσαν κεφαλὴν οὐ τέμνουσιν, a još bliže im stoje: Προσκυνισμένο κεφάλι σπαθὶ δὲν τὸ κόβει ili kraća: Προσκυνισμένο κεφάλι δὲν κόφτεται. Altenkirch[1], str. 30. br. 28.

Gledati.

191. Gledi kao štrk u jaje. Vuk 42. Pilji kao štrk u jaje. Vuk 248. Gledi kao mače u tiče. Vuk 42. Sve ove poslovice pokazuju pohlepno gledanje u ono, šta bi tko želio dobiti. Već same po sebi nekako pokazuju, da ne će biti samoniklice našega naroda Vuk str. 42. kaže, da Muškatirović mjesto štrk ima noj u poslovici: „Gledi kao štrk u jaje". I zbilja Muškatirović str. 35. ima: „Gledi u njega kao noj u jaje". Vuk nije čuo noj, nego štrk, a ja držim, da ni Muškatirović nije te poslovice tako čuo, jer sumnjam, da bi narod naš općeno znao za noja. Ali da je ipak ta poslovica živjela, svjedoči i to, što je pozna Šiško Menčetić, koji je spominje u svojoj pjesmi 270. 75. i 254. 345.: Kako struc u jaje zrčeći nje obraz[2]. Dubrovački je zbornik ne pozna, dakle je ni Menčetić nije uzeo iz naroda. Tuđa je dakle to poslovica; čija je pak, ja ne znam.

Takvu su pak poslovicu imali i Rimljani; druge su joj riječi, ali znači isto. Ima je Petronije c. 57.: Quid nunc stupes tamquam hircus in ervilia? „Ervilia" je neka trava, koju koze osobito slatko jedu. (Ispor. Friedländer, Cena str. 298.).

192. Gledi kao tele u šarena vrata. Vuk 42. Ne velim, da je ova poslovica potekla od Grka; nije bar od starih, ali ipak kao da joj najdavniji korijen potječe od stare grčke poslovice: Βοῦς ἐν πόλει: ἐπὶ τῶν θαυμαζομένων. GCL. I. 70., D. III. 67., Ap. V. 15.

---

[1] Altenkirch izvodi iz nje i ovu našu: Poklisaru se glava ne siječe. No to nije istina; ova ima drugi izvor. (Vidi br. 599.).

[2] To sam izvadio iz rasprave P. Krekovića, Najstarija hrvatska lirika, Nastavni Vjesnik, knj. XVI., str. 483. Kreković krivo drži, da je Menčetić ovu rečenicu sam napravio prema nekom sredovječnom bestijariju, a onda je i krivo tumači.

Glib.

193. Iziš'o je iz gliba. D. 1286. To je po grčkoj poslovici: Ἐκτὸς πηλοῦ πόδας ἔχεις: ἐπὶ τῶν ἔξω κινδύνου καθεστώτων. Z. III. 62., GC. II. 49., DV. II. 62., MP. I. 51., M. III. 67., GCM. III. 48., Ap. VII. 53.

Gluh.

194. Ne prdi ni uz gluha, er ima nos, ako i ne ima uha. D. 2736., Kapet. str. 117. br. 319. Prni mu za uho (ne će čuti, tako je gluh!). U Perušiću u Lici. „Uz gluha prdjeti" bilo je i kod starih Grka poslovično, ali u drukčijem značenju nego u dubrovačkoj poslovici, bliže onoj ličkoj. Grčka je poslovici: Παρὰ κωφῷ ἀποπέρδειν: ἐπὶ τῶν μὴ προσεχόντων. M. VI. 89., Ap. XIII. 99. (ἐπὶ τῶν ἀναισθήτων), D. VII. 43.

195. Ni gluhu šapći ni slijepu namiguj. Pamučina, Srp. dalm. mag. 1848., str. 122. — Ni slijepu kaži ni gluhu kazuj. D. 2952. Zove gluha, maha slijepa(!) D. 5904. Gluhu ne šapći, slijepu ne namiguj. BV. III. (1888.), str. 174. Zaludu je gluhu šaptati, a slijepu namigivati. Kapet. str. 56. br. 11. Gluhu šaptati, slijepu namigivati — ne koristi. Kapet. str. 36. br. 37. Gluhu šaptat', slijepu namigivat', — Baš ko tr'jezan pjana svjetovati. Kapet. str. 263. br. 5. Sve ove varijante jedne poslovice potječu od grčke, kakva je Planudova br. 11.: Οὐδὲν ἀνύσεις τυφλῷ διανεύων καὶ κωφῷ ψιθυρίζων. Da je ta poslovica podrijetlom iz starijih vremena, svjedoči ona kod Plut. Boiss. 43.: κωφῷ ὁμιλεῖς· τυφλῷ διανεύεις.

196. Nije za ćelava češalj (kao ni za slijepca ogledalo ni za gluha svirač). Vuk 215. Jamačno se i sama za sebe govorila poslovica: Nije za gluha svirač. I Rimljani su imali poslovicu, kakova je ova naša. Nalazimo je kod mnogih pisaca; tako je spominje Vergilije, Ecl. 10. 8.: Non canimus surdis; Proper. IV. 8. 47.: Cantabant surdo; Augustin, C. Faust. 22. 12.: quam surdis haec cantem.

Gnoj.

197. Ne tiči u gnoj, da ne smrdi. D. 2777. Ne tiči u govno, da ne smrdi. D. 2778. U govno ne tiči: i ako tegneš, sasma ga ne smeči. D. 5181. Koliko većma razgreblješ, toliko većma smrdi. D. 1744. Ne tegni.

da ne zasmrdi. D 2780. U kao da ne tiče, tko se izgnusit' ne će. D. 5199. Ne pehaj vu ono, kaj samo od sebe smrdi. Danica zagreb. god. 1837., str. 93. Bila je dakle ova poslovica dobrano proširena po narodu. I danas se jako često čuje. Noviji je zbornici nemaju, valjada jer je nepristojna[1]. Izvor će joj bez sumnje biti grčka poslovica, koja sestra one Planudove br. 69.: Ὅσῳ ταράττεις τὴν κόπρον, τοσούτῳ μᾶλλον ὄζει. Ili je baš ova bila izvor svima našim varijantama. Da je doista i ona pomogla, ako ništa drugo. a to dajbudi povećati broj naših varijanti, vidi se po tome, što je baš po njoj nastala ona dubrovačka pod br. 1744.: Koliko većma razgreblješ, toliko većma smrdi. Ili je samo hotimice ili slučajno izostala riječ „τὴν κόπρον", a drukčije su sasvim jednake.

Gô.

198. Gô ko od majke rođen. Vuk 43., Jukić, Bos. prij. III. (1861.), str. 171. br. 501., Kapet. str. 36. br. 40. Gotovo od riječi do riječi tako označivali su i Grci poslovično posvemašnju golotinju. Njihova je poslovica; Γυμνὸς ὡς ἐκ μέτρας: ἐπὶ τῶν ἀπόρων. GCL. I. 82., GCL. II. 72, D. IV. 2., Ap. V. 72. I u novogrčkom se kaže: Γδυμνὸς σὰν ἀπὸ τὴν κοιλιὰ τῆς μάννας του. Altenkirch 46. br. 82. Poslovicu su tu poznali i Rimljani. Ima je Lucilije kod Nonija p. 78. 14.: Ita uti quisque nostrum e bulga est matris in lucem editus; Apul. Met. I. 14.: nudus et frigidus et lotio perlitus quasi recens utero matris editus. Lewy, Philol. 58. str. 82. nalazi podrijetlo ovoj poslovici u Bibliji (Job. 1. 21., Salam. Priče 5. 14.). Naša paralela zacijelo nije odatle izravno došla; nju je stvorila grčka ili rimska poslovica.

199. Gô kao šipka. Vuk 43. Poslovica se ova čuje često i u Lici. Poredba ova zacijelo ima pred očima šipku puščanu; to je tanka šiba, koja mora biti sasvim ravna i bez ikakve kvržice, a i oguljena: i ja sam još kod starinskih pušaka gledao drvene šipke. A može biti, da se misli na šipku bubnjarsku, koja je također od drva. Prema tomu bi naša poslovica mogla biti isto, što i grčka: Γυμνότερος παττάλου[2]: ἐπὶ τῶν σφόδρα ἀπόρων. Bodl. 300., D. 3. 98., DV. II. 19., GCM. II. 59., M. III. 98. Pored te imali

[1] Nalazi se među Vukovim Erot. u. skat. Sprichwört. br. 21.: Ne muti govna, da ne smrde.

[2] πάτταλος = drveni kočić, klin.

su i Grci poslovicu: Ὑπέρου[1] γυμνότερος, GCL. III. 20, Ap. XVIII. 8., pa onda: γυμνότερος ἰκλέμου, Bodl. 316.; γυμνότερος λεβηρίδος. Bodl. 268., Coisl. 89., Z. 2. 95., D. 3. 73.

200. Gola guzica tvrda forteca. Ili: Gola je guzica tvrđa od Budima. Od koga se nema što uzeti, onaj se ne boji ni Turaka ni hajduka. Vuk 43. Nema tvrđega grada od prazna čovjeka. Vuk 204. Tko nema ništa, ne straši se od ništa. D. 4853. Ko ništa nema, rata se ne boji. B. V. VI. (1891.), str. 110. Neimanje je jače od cara. D. 2845. Neimanje tvrđe je od cara. D. 2846. Tvrđi je od cara, tko ne ima. D. 5139. Tko prazan ide, mučno pogine. D. 4887. Neimanje tvrđe od kamena. Kapet. str. 225. br. 14. Golo dupe tvrđe od Budima. Kapet. 262. br. 6. Neimanjstvo(?) tvrdi ključi. Rkps A. B. Mnoge varijante svjedoče, da se poslovica na sve strane našega naroda govorila[2]. Vuk piše uz drugu onu svoju, da ju je (god. 1849.) „čuo u Tršiću još prije pedeset godina". A i to, što se spominje tvrđa Budim, pokazuje, da je poslovica stara. Doista i jest stara; starija i od Budima. Izvor je naime ovoj poslovici još kod Rimljana, koji su također u poslovici govorili, da se čovjek gô, koji nema ništa, ne boji hajduka ni razbojnika. Taku rimsku poslovicu ima Seneka, Ep. 14. 9.: nudum latro transmittit: etiam in obsessa via pauperi pax est. Juven. X. 22.: Cantabit vacuus coram latrone viator, Eleg. Nux st. 44.: tutum carpit inanis iter.

201. Jednoga gola ne mogu sto gusara odrijeti. D. 1404. Ova poslovica znači doduše isto ono, što i malo prije navedena, ali opet čini se da se samostalno razvila, i to iz rimske, koju ima Apulej, Met. I. 15.: An ignoras, inepte, nudum nec a decem palaestritis despoliari posse. Altenkirch (str. 334. br. 35.) navodi i dvije jednake novogrčke paralele: Γυμνὸν ἕνα μύριοι ἐνδεδυμένοι ἐκδῦσαι ἀδυνατοῦσιν. Katz. 555.; — Γυμνὸν ἕνα χίλιοι ντυμένοι δὲν μποροῦν νὰ τὸν ἐγδύσουν. Pol. IV. 178.

202. Ne može se gô svući. Pamučina, Srp. dalm. mag. god. 1848., str. 122., Kapet. str. 116. br. 288. Gô se svući

[1] ὕπερον (ὔπερος) = pistillum, Mörserkeule; ovaka je naša: Čist kao flinta. Gô, siromah. Vuk 348.

[2] Ispor. i Vrčevićevu Pitalicu 93. (Srp. nar. prip. 1868., str. 216.): Pitali mudarca: koji je najtvrđi grad? — Prazan i gladan čovjek.

ne more. Kapet. str. 36. br. 43. I ovaku su poslovicu imali već stari Rimljani. Ima je u slobodnoj formi Plaut, Asin. 92.: Nudo detrahere vestimenta me iubes.

Godište.

203. Godište velika usta ima. D. 845. Ovo je grčka poslovica: Μέγα στόμα τὸ ἐνιαυτοῦ: τουτέστι πολλὴ παῤῥησία εὐθημίας γενομένης. D. VI. 48., Ap. XI. 33.

Gora.

204. Gora se s gorom ne sastaje, a čovjek s čovjekom vazda. Vuk 44. Brdo s brdom ne može se sastati. a živi se ljudi sastanu. Vuk 29. Gora se s gorom ne sastaje, a čovjek s čovjekom kad godi. D. 852. Gore na mjestu stoje, a ljudi se s ljudmi sastaju. D. 853. Bregovi se sastaju, a ne bi ljudi! Stoj. 107. Ljudi se sastaju, a planine miruju. Kapet. str. 95. br. 22. Sve ove varijante naše[1] potječu od grčke poslovice, kakva je ona kod Apostolija XIII. 2.: Ὄρος ὄρει οὐ μίγνυται, ἄνθρωπος δ' ἀνθρώπῳ: ἐπὶ τῶν ἀσυμπαθῶς πρός τινας διακειμένων. Njoj jednaku novogrčku iznosi Altenkirch 345. br. 38.: Βουνὸ μὲ βουνὸ δὲν ἀνταμώνεται· ἄνθρωπος μὲ ἄνθρωπον ἀνταμώνεται.

Gorak.

205. Gorko kao čemer. Vuk 46., Kapet. str. 36. br. 51 Gorak kao čemer. Broz-Ivekovićev Rječnik s. v. čemer. U Lici se govori i: Gorak kao čemerika. Ta je trava već starim Grcima bila najveći stepen gorčine, pa su s njome i uspoređivali što gorko. Tako u Anthol. Palat. V. 29. 2.: πικρότερον ἐλλεβόρου. Valjada po grčkom uzoru ima i Katul 99. 14.: Suaviolum ... tristius elleboro.

Gospodar.

206. Gospodareve oči konja goje. Vuk 44. i 244. Gospodarevo oko konja pase. D. 861. Gospodarevo oko konja pretili. D. 862. Ispor. i D. 3331. i 3332. Oko gospodara puni marše. Danica zagreb. god. 1845., str. 80. Oko gospodara tusti vola i konja. Mikloušić, str. 165.

[1] Možda je po njima i ova: Drvo se na drvo naslanja, a čovjek na čovjeka. Vuk 70.

Ova je poslovica bila poznata i Rimljanima i Grcima. Spominje je. Kolumela IV. 18. 1.: tum etiam oculos et vestigia domini res agro saluberrima. Kolumela dakle spominje njivu, a ne konja. Konja spominje Aristot. Oecon. I. 6.: Καὶ τὸ τοῦ Λίβυος ἀπόφθεγμα εὖ ἂν ἔχοι· ὁ μὲν γὰρ ἐρωτηθεὶς τί μάλιστα ἵππον πιαίνει, ὁ τοῦ δεσπότου ὀφθαλμός ἔφη. ὁ δὲ Λίβυος ἐρωτηθεὶς, ποία κόπρος ἀρίστη, τὰ τοῦ δεσπότου ἴχνη, ἔφη. Našoj je dakle poslovici izvor Libijeva apoftegma, koja je zacijelo već kod Grka poprimila otprilike ovaj oblik: ὁ τοῦ δεσπότου ὀφθαλμὸς μάλιστα ἵππον πιαίνει. Jamačno prosti narod nije pripovijedao kao Aristotel čitavu apoftegmu[1]. Konac Libijeve apoftogme, koji se mogao i samostalno govoriti (otprilike: τὰ τοῦ δεσπότου ἴχνη κόπρος ἀρίστη), dao je — i ako ne izravni — izvor još jednoj dubrovačkoj poslovici: Najbolji je gnoj od gosparevijeh potplata. D. 2493. Po ovoj je zacijelo sam Ferić skrojio: Plodna je zemlja, koju gospodar pleše. D. 3543.

207. Kakav gospodar, onaki i mlađi. Vuk 123. Kakav gazda, takav sluga Rkps A. B. Poslovicu su tu imali i Grci i Rimljani. Grci su i u slici govorili: Οἵαπερ ἡ δέσποινα, τοία χἠ κύων: παροιμία λέγουσα ὅτι ὁποία δέσποινα, τοιαύτη καὶ ἡ θεραπαινίς[2]. τοῦτο δ' ἂν εἴπῃς καὶ ἐπ' ἀνδρῶν. DV. III. 51. Pogotovu je bliza formi naše poslovice rimska kod Petronija, cap. 58.: Plane qualis dominus, talis et servus. Slična je u Arnob. Iun. In ps. 130. (Migne, LIII. col. 532. B.): usitata vulgo sententia est, quae dicit iuxta mores domini familiam constitutam.

208. Već put morat je preštimati cucka zarad gospodara. Mikloušić, str. 166. Izvor je ovoj poslovici grčka: Ἂν ἀγαπάει τὸ συγγενὴ μου, ἀγαπάει καὶ τὸ σκυλί μου. No po svoj prilici nije k nama došla ravno od Grka, nego su nam je dali Nijemci, koji također imaju poslovicu: „Man muss offt ein Hundt in Ehren halten umb seines Herrn willen". Altenkirch, str. 354. br. 81.

Gost.

209. Gostu je u gosta vazda dobro jutro. Rekao Hercegovac primorcu, kad je u njega zaiskao poslije podne rakije

[1] Altenkirch, str. 352. br. 68. navodi novogrčke poslovice: Ὀφθαλμὸς δεσπότου ἵππον πιαίνει i Τὸ μάτι τοῦ νοικοκύρη τροφὴ τ' ἀλόγου.

[2] Nešto slično kaže kajkavačka poslovica: Kad je gospodarica lena, niti družina ne valja. Mikloušić, str. 160.

i kafe, a onaj mu kazao, da se to ujutru pije. Vuk 45. Kako se vidi iz Vukove bilješke, ova je poslovica okrenuta malo na šalu. Ja držim, da ona nije takova bila nekad, a da nije ni sada uvijek. Ja mislim, da ona hoće da kaže, da prijatelj k prijatelju može u svako doba, da su prijatelju uvijek otvorena vrata prijateljeve kuće, pa da može doći, ako i nije pozvan. Poradi toga, a ponešto i poradi same anegdote o postanku poslovice, kako je Vuk priča, držim, da ne ću pogriješiti, ako ovu našu poslovicu izvedem iz grčke: Αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἵενται, koju Zenobije 2. 19. tumači: Οὕτως Ἡράκλειτος ἐχρήσατο τῇ παροιμίᾳ, ὡς Ἡρακλέους ἐπιφοιτήσαντος ἐπὶ τὴν οἰκίαν Κήϋκος τοῦ Τραχινίου, καὶ οὕτως εἰπόντος. Poslovicu tu ima i Bodl. 150., a i drugi zbornici, samo sam ja zaboravio pribilježiti druga mjesta. Toj je sasvim jednaka, a još više raširena, poslovica: Ἀκλητὶ κωμάζουσιν ἐς φίλους φίλοι. GCM. I. 78., M. I. 69., Ap. I. 92.

210. Najmilijega gosta — Tri dana je dosta. Vuk 187. Dva večera gostu dosta. Vuk 56. Dobra gosta i dan dosta. Ilić, str. 145. Medu novijim narodima ova je poslovica vrlo raširena; rijetko je valjada koji bez nje. Podrijetlo joj je u drevnoj davnini. Jesu li je imali i Grci, ne znamo, daj se nije sačuvala. Da su je Rimljani poznavali, pokazuje Plaut, Mil. glor. 741.: Nam hospes nullus tam in amici hospitium devorti potest, — Quin, ubi triduom (ibi) continuum fuerit. iam odiosus siet.

Govoriti.

211. Ako hoćeš, da se o tebi govori dobro, nikom ne govori zlo. D. 33. Ova poslovica kaže slobodno ono, što govori gnoma u Stob. Flor. I. br. 52.: Εἰ βούλει καλῶς ἀκούειν, μάθε καλῶς λέγειν, μαθὼν δὲ καλῶς λέγειν, πειρῶ καλῶς πράττειν, καὶ οὕτω καρπώσῃ τὸ καλῶς ἀκούειν.

212. Govorim ja o Grblju, a on o Mrkanu. D. 874. Pitam te od Brgata, a ti odgovaraš od Lokruma. D. 3511. Ja ga pitam od češnja, a on mi od črlenca odgovarja. Danica zagreb. god. 1836, str. 84. Sve su se ove poslovice zacijelo govorile, kad je jedan govorio o jednom, a drugi ne razumijevajući ga o drugom. Taku su poslovicu imali i stari Grci: Ἅμας ἀπῄτουν, οἱ δ' ἀπηρνοῦντο σκάφας: ἐπὶ τῶν ἄλλα μὲν ἀπαιτουμένων, ἄλλα δὲ μὴ ἔχειν ἀρνουμένων. Z. I. 83., GC. I. 45. Taka je i: Ἐγὼ σκόροδά σοι λέγω, σὺ δὲ κρόμμυ' ἀποκρίνῃ. Ap. VI.

48*., XVIII. 8. Erasmus, str. 611. prevodi je ovako: „Ego tibi de alliis loquor, tu respondes de cepis“ („allium“ je lûk češnjak, a „cepa“ crveni lûk, kapula). Planud br. 248. donosi je ovako: Σκόροδα μὲν ἠρωτᾶτο, κρόμμυα δ' ἀπεκρίνατο. Brojne paralele iz novogrčkoga navodi Krumbacher, Mgr. Spr. str. 148.

213. Govori, što mu naleti na jezik. Kapet. str. 37. br. 67. Što mu dođe na usta. D. 4548. Govori, što mu dođe (naleti) na jezik; što mu dođe u usta; što mu pane (dođe) na um (pamet). Ove se fraze čuju veoma često, kad se hoće za koga kazati da govori koješta, makar što. Vuk nije zabilježio nijedne osim ove: Što na um dođe, to i na usta (str. 358.). Ona znači doduše nešto sasvim drugo, ali opet i ona pokazuje, da se govore fraze: „što dođe na um“, „što dođe na usta“ (to govori). Tako su govorili i Grci i Rimljani. Tako kaže Atenej IV. p. 217.: ἔστι κεν ἐπ' ἀκαιρίαν γλῶτταν ἐλθῃ. Lucijan, Histor. scrib. 32.: ὅτι κεν ἐπ' ἀκαιρίαν γλῶσσαν, φασιν, ἐλθῃ. Platon, Republ. VIII. p. 563. C.: οὐκοῦν κατ' Αἴσχυλον, ἔφη, ἐροῦμεν ὅτι νῦν ἦλθ' ἐπὶ στόμα. I kod rimskih pisaca nađu se često take fraze. Tako Ciceron, Ad Att. IX. 19. 4.; XI. 25. 1. i drugdje upotrebljava frazu: quidquid venit in mentem[1]; Ad Att. I. 12. 4.: Si rem nullam habebis, quod in buccam venerit, scribito; 7. 10.: vel quod in buccam venerit. I Seneka, Ep. 118. 1. i drugdje ima tu frazu. Ispor. više kod Otta, str. 59. s. v. bucca. Fraze: „što dođe (naleti) na jezik“, koju imaju Grci kao i mi, ne navodi Otto nijedne, dok Erasmus str. 163. citira frazu: quidquid in linguam venerit iz Cicerona Ad Att. XIV.

214. Lasno je govoriti, al je teško tvoriti. Vuk 166.. Stoj. 68. Drugo je govoriti, a drugo činiti. Kapet. str. 47. br. 190. Lasno je zapovijedati, al je mučno izvršivati. Vuk 166. Lašnje je zabavit' nego opravit'. D. 1963. Lakše je ludsko delo kuditi kak bolše napraviti. Miklošić, str. 164. Što kazuju ove naše poslovice, to sasvim jednako kaže i Filemon (kod Meineckea, Frag. com. Gr. IV., str. 10.): Χαλεπὸν τὸ ποιεῖν, τὸ δὲ κελεῦσαι ῥᾴδιον. Filemonu („ἐξ Ἐφεβριζόντων“) daje ove riječi i Stob. Flor. IV., str. 67. br. 2. To kaže i Ciceron, Ad Quint. fratrem I. 4. 5.: Sunt facta verbis difficiliora.

[1] Kod nas: „što na um pane (dođe)“.

Grožđe.

215. Kiselo grožđe, ne valja, trnu zubi od njega. Kazala lisica, kad nije mogla da ga dohvati. Vuk 133. Po ovoj je bez sumnje i ova: Nijesu bile ni zrele. Rekao međed za nekakve kruške, kad ih nije mogao dohititi. Vuk 218. Iskesio zube kao lisica na šipak. Vuk 104[1]. Tako reče kuna grozdju ne mogući ga brat', da nije zrelo. D. 4637. Zabavlja lisica grožđu: kiselo je. Stoj. 227. Ne će ko ni lisica grožđa. Rkps A. B. Poslovicama je ovima izvor Esopova basna o lisici i grožđu (fab. 15. Halm), po kojoj je kiselo grožđe bilo poslovično već kod starih Grka. Oni su govorili: Ὄμφακας βλέπει: ἐπὶ τῶν δρυμὸν βλεπόντων καὶ ὀργιζομένων. M. VI. 30., App. IV. 21., Ap. XII. 70[c]., Coisl. 363. Poslovica je ta ostala i u novogrčkom u obliku: Ἡ ἀλεποῦ μὰ φθάνοντας τ' ἀπίδια λέγει πῶς δὲ φελοῦνε ili Ἡ γάτα ὅταν δὲν φτάνει τὰ ψάρια, τῆς βρομοῦν. Altenkirch 342. br. 27. I mi imamo poslovica, koje govore o mački. Take su: Mačka mauče, jer ne može da dokuči ili: Ona mauče, koja ne može da dokuči. Skarpa 157., Vuk 239.

Gruž.

216. Nije Gruž za svakoga. D. 890. Teško je pogoditi, što je značila ova poslovica Dubrovčanima, ako je uopće bila ikad stekla građansko pravo u narodu. No bojim se, da je narod nije nikad govorio. Ja mislim, da je ovu poslovicu napravio neki književnik dubrovački za Dubrovčane, ali samo ona nije s papira nikad prešla u narodna usta. Napravljena je pak ta poslovica tako, da je za Gruž rečeno ono, što su Grci poslovično govorili o Korintu. Bila je naime u Grka poslovica: Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθόν ἐσθ' ὁ πλοῦς. Ta se poslovica u Bodl. 734. tumači: Ἡ Κόρινθος πολλὰς ἔσχεν ἑταίρας, αἳ τοὺς ἀφικνουμένους τῶν ξένων ἐδασμολόγουν τὰ ἐφόδια λαμβάνουσαι. Λέγεται γοῦν ἐπὶ τῶν τρυφᾶν βουλομένων ἀπόρων. Naprotiv Apostolije XIII. 60. tumači postanak ove poslovice po tome, što je ulaz u luku korintsku jako težak, pa se hoće dobra i iskusna pomorca, koji će u nju srećno uploviti.

Grčku ovu poslovicu ima i Horacije, Ep. I. 17. 36.: Non cuivis homini contingit adire Corinthum. Smisao je Horacijevih riječi: nije svakomu dano doći do najveće sreće.

---

[1] Čitavu basnu ima Vrčević, Basne str. 101.: Lisica i šipak, samo se lisica u njoj zaskače za šipkom, a ne za grožđem.

H.

Hajduk.

217. Dva hajduka devet kapetana. Hajduci ovdje znači panduri ili četnici kao što se obično u vojvodstvu govori. Vuk 57. Tri hajduka devet kapetana. Vuk 320. Dva hajduka devet harambaša. Kaže se o nesložnom društvu, gdje bi rado svatko zapovijedati, a nitko ne će slušati. Stoj. 78. Vuk tumači samo, što znači ovdje riječ hajduk, ali nažalost ne kaže ničim, šta znači poslovica i kad se govori. Ja bih rekao, da znači, isto ono, što i Stojanovićeva, kako je on sam razlaže; drukčije ne može biti, kad riječ hajduk nije u svojem pravom značenju. No može biti, da ni Vuk nije pravo razumio (a možda ni onaj, koju mu ju je kazao), pa se pomogao tako, da je od hajduka napravio pandure. Da bi moje nagađanje moglo biti istinito, čini mi se, pokazuje i to, što se spominju u poslovici kapetani. Može se zaista i zapovjednik pandura zvati kapetan, ali da bi po našim selima igdje panduri (a i nema ih nego po dva tri) imali takog zapovjednika, koji bi se mogao nazvati kapetan, o tome jako sumnjam. Svakako prilike našega naroda i narodnoga života ne mogu protumačiti ni poslovice ni njezina postanja. To pokazuje i Stojanovićeva poslovica, u kojoj je narod kapetane zamijenio haramba šama, pa mu je poslovica bila tako kudikamo prirodnija i razumljivija. Ja držim, da je i ova doista čudna poslovica prešla k nama iz Grčke. U Planuda br. 103. ima ova poslovica: Εἷς κλέπτης καὶ δέκα μαγυταί, koju ima i Sathas V. p. 561., a tumači je: jedan davao — tat duša (!) — i deset zapovijedi božijih (Crusius, Rhein. Mus. 42. str. 409.). Naprotiv Crusius je ispoređuje po značenju s Menandrovim stihom 547.: ψευδόμενος οὐδεὶς λανθάνει πολὺν χρόνον. Ta se poslovica nalazi i među srednjegrčkima (kod Krumbachera, Mgr. Spr. str. 127. br. 113.). Krumbacher (l. c. str. 220.) tumači je tako, da u njoj vidi figurativno izrečenu općenu istinu, da svakoga zločinca sa svih strana progone i paze na nj, ali dopušta, da se može ta poslovica ticati i specijalnoga slučaja, gdje se mora upotrebiti mnogo ljudi, da se jedan zločinac nađe i uhvati. Taman bi to mogla značiti i naša poslovica ili je dajbudi to nekad značila. „U Bosni su kapetani starješine i upravitelji od gradova i njihovijeh okolina“, tumači se riječ kapetan u Vukovu Rječ. s. v. kapetan. Taki su se ljudi jamačno imali brinuti za sigurnost

kraja, kojemu su bili poglavari. U njihovu je službu pripadao i nekada veoma česti posao, da progone hajduke. Moglo se češće dogoditi, da se i po nekoliko susjednih kapetana združilo, da svaki sa svojega kraja udari u potjeru za hajducima, da ih tako sa svih strana stisnu i uhvate. Nema sumnje, da se takvih slučajeva dešavalo kroz nekoliko vijekova, što je kod nas hajduka bilo. Moglo se i to dogoditi, da se podigla golema sila, a za ništa; da se podiglo više kapetana s velikom silom, a kad na koncu našli dva hajduka, i to kakva rđakovića. Svijet mislio, puna gora hajduka, digla se na njih velika četa, a kad tamo — jedan ili dva kukavelja. Za taki se slučaj rekla onda poslovica ona, kojoj je izvor grčka. Tako isto može se iz naših prilika protumačiti i ono prvo značenje, što ga Krumbacher daje ovoj poslovici. Na hajduke se naime kod nas uvijek dobro pazilo, i ako im se nije uvijek moglo stati na kraj; to su radile i turske i naše vlasti. Broj je onih, koji su imali na njih vrebati, bio uvijek kudikamo veći, negoli je bilo hajduka. Prema svemu tomu dakle ja mislim, da je poslovica: „Dva hajduka devet kapetana" baš ona grčka poslovica. Što joj se značenje kasnije promijenilo, ne odlučuje ništa. Nestalo hajduka, nestalo kapetana, a poslovica ostala, pa ju je trebalo drukčije tumačiti.

Har.

218. Har har čeka. D. 903. Har rađa har. D. 905. Ljubav čeka ljubav. Ist. posl., str. 90. Dar dara čeka, ako je čoviku (ako ni tovaru) dan. Ist. posl., str. 90. Dar se uzdarju nada. D. 510. Dar uzdarje gleda. D. 511. Svaki dar ište uzdarje. Vuk 277. Druga ona dubrovačka poslovica ima sasvim jednaku paralelu u grčkoj: Χάρις χάριν γάρ ἐστιν ἡ τίκτουσ' ἀεί (Cohn, Philol. VI. Supplb. str. 439.). Sve su druge naše varijante mogle nastati po toj dubrovačkoj.

Hitar.

219. Hitar budi što čuti, a tih govoriti. Vuk 341. Ova poslovica samo je prijevod gnome, riječi iz Jakov. posl. 1. 19., koju ima Maksim, col. 937.: Ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι καὶ βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι (= Melis. II. 70. p. 225.). Riječi su te Jakovljeve iz nekoga gnomologija prevedene već u staroj srpskoj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 67. br. 108., str. 85. br. 19.).

Hlad (sjena).

220. Boji se i hlada. Boji se svakoga hlada. Tako se govori (u Lici) često za jako plašljive ljude. Baš tako su za strašivice govorili i Grci: σκιὰν δέδοικεν: ἐπὶ τῶν σφόδρα δειλῶν. M. VII. 67., GCL III. 18. Od rimskih pisaca ima taku poslovicu Ciceron, Ad Att. XV. 20. 4.: etsi mihi videtur iste, qui umbras timet, ad caedem spectare.

221. Boji se i svoga hlada. Jako obična riječ u Lici za vrlo plašljive ljude. „Svoje se sjene bojati" imaju poslovice i iz drugih krajeva. Tako Ist. posl., str. 90.: Svaki se svojega hlada boji. — Ne treba se od svoga sjena plašiti. Kapet. str. 119. br. 367.; Bojim se i sjeni njegove. Muškat. str. 22. I taj su oblik poslovice o hladu imali Grci: Τὴν ἑαυτοῦ σκιὰν δέδοικεν: ἐπὶ τῶν σφόδρα δειλοτάτων. GCL. II. 18., M. VIII. 14. I u novogrčkom se kaže: Φοβᾶται καὶ τὸν ἴσκιό του. Altenkirch. str. 344. br. 33. Da su tu poslovicu poznali i Rimljani, pokazuje Ciceron, De petit. cons. 2. 9.: umbram suam metuit.

222. Kao hlad (je; izgleda kao hlad). Tom se poredbom služe u Lici, kad se hoće za koga roći da je jako slab od bolesti ili od čega drugoga. I tu su poredbu upotrebljavali poslovično Grci, i to baš u tome istome značenju. Među poslovicama je ima M. III. 99. i VIII. 61.: Σκιᾶς εἴδωλον: ἐπὶ τοῦ σφόδρα ἀσθενοῦς. Poredba je ta česta kod grčkih pisaca.

Hljeb.

223. Iz mnogo je furuna jeo hljeba. Mnogo je išao po svijetu. Vuk 100. Io je kruha iz vele peći. D. 1189. Što kaže ova naša poslovica, to je kazivala, ali s drugim riječima, grčka: Πολλῶν πανηγύρεων Διὸς βαλλάνους ἔφαγεν: ἐπὶ τῶν ἐμπείρων. Još je običnija od te s istim značenjem: Πολλῶν ἐγὼ θηρίων κατήκοα ψόφους. Ap. XIV. 68., GCL. II. 99., D. 1. 70., 7. 92., Ap. XVI. 54. (tumači: ἐπὶ τῶν πεπειραμένων ἐν πράγμασιν).

Hranitelj.

224. Hranitelj je kao i roditelj. Vuk 343. Hranitelj kao i roditelj. Kapet. str. 194. br. 31. Naša poslovica kaže blaže ono isto, što i Menandar, st. 452.: Πατὴρ οὐχ ὁ γεννήσας ἀλλ' ὁ θρέψας σε. Stih je ovaj preveden u staroj srpskoj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 17. br. 297.).

Hrsuzin.

225. Hrsuzin hrsuzina lasno pozna. Vuk 343. Sasvim jednaku grčku poslovicu: Ἔγνω δὲ φώς τε φῶτα (καί λύκος λύκον) citira iz Eth. Eud. IX. p. 1234. a. Crasius u Philol. VI. Supplb., str. 302. Među srednjegrčkima je ova: Κακὸν κακοῦ οὐχ ἅπτεται. (Krumbacher, Mosk. Sam. 408. br. 72.).

Hrt; vidi pas.

226. Koji se hrt silom u lov vodi, onaj zeca ne hvata. Vuk 143. Koji se pas na zor u lov vodi, on lova ne lovi. Kapet. str. 83. br. 181. Obje ove poslovice govore o lovu, dok su Grci imali sasvim jednaku poslovicu, ali o psu, koji silom čuva stado. To je Planudova br. 270.: Οὐκ ἀπὸ τοῦ κυνὸς τοῦ ἄκοντος ἐξιόντος εἰς ποίμνην. Taku su poslovicu imali i Rimljani, a njihova je kao i naša govorila o silom lovu. Ta se rimska poslovica: invitis canibus venari nalazi u Plauta, Stich. 139.: Stultitia est, pater, venatum ducere invitas canes.

Htjeti.

227. Hoćeš — ne ćeš, t. j. moraš, bilo ti s voljom ili ne bilo. To je jamačno po svim našim krajevima obična fraza. Zbornici je poslovica nemaju, držim baš poradi toga, jer je svakidanja fraza, a poslovica nije. A ipak je uz druge „u običaj uzete riječi" mogla i ona ući daj u koji zbornik. Tako su govorili i Grci i Rimljani; i oni su imali tu frazu u značenju, koje ima i naša „hoćeš — nećeš" (lički: „oš — ne'š"). Grčku: ἑκών — ἀέκων navodi među Eustatijevim poslovicama Kurz, Philol. VI. Supplb., str. 311 I pisci je često upotrebljuju, na pr. Euripid, Hec. 566.: ὁ δ' οὐ θέλων τε καὶ θέλων; Hom. Il. IV. 43.: ἑκὼν ἀέκοντι γε θυμῷ i t. d. I kod rimskih je pisaca ta fraza česta, na pr. Cic. De deor. nat. I. 7. 17.: velim, nolim; Seneka, Rhet. contr. IX. 3. 8.; Seneka, Ep. 107. 11.: nolens — volens; Sen. Apocol. 1.: velit — nolit; Marcijal, Epigr. VIII. 44. 16.: velis — nolis. (Više vidi kod Otta, str. 362. s. v. velle).

Hvala.

228. Prazna hvala neće u torbu. Vuk 259. Hvala prazna i ništa, to je roba ista. Jukić, Bos. prij. III. (1861.), str. 173. br. 569. Hvala i ništa, to je barabar.

Vuk 341. Hvala je prazna plaća. Vuk 341. Hvala v žep ne more. Danica zagreb. god. 1836., br. 84. Hvala ne staje u torbu. Vuk 341., Jukić ibidem, br. 558. i 560. Prazne riječi džep ne pune. Vuk 259. Što kazuju naše ove poslovice, to je isto — samo malo drukčije — govorila vizantinska poslovica (kod Krumbachera, Byz. Spr., str. 69. br. 24.): Τὰ ἑκατὸν προσκυνήματα ἄξια φόλεως[1] οὐκ εἰσιν· ἀλλὰ εἰς τόπον ὠφελοῦσι. Ta se poslovica sačuvala i u Srednjem vijeku u tom obliku. (Ispor. Krumbachera, Mgr. Spr., str. 123. br. 61.). Naše se poslovice od ove grčke razlikuju po obliku sasvim, a po značenju ne razlikuje se nimalo.

Hvaliti.

229. Bolje je, da te drugi fali (nego da se sam fališ). Vuk 23. Ovamo pripadaju i ove: Tko se hvali, sam se kvari. Vuk 156. Ki se sam hvali, mala mu cena. Mikloušić, str. 161. Vukova je prva poslovica zacijelo postala prema sentenciji Salamonovoj, Priče 27. 2., koju donosi Maksim, col. 1012.: Ἐγκωμιαζέτω σε ὁ πέλας καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα, ἀλλότρια καὶ μὴ τὰ σὰ χείλη (= Melis., col. 232., Maks., col. 686.). Rečenica je ta iz nekoga gnomologija došla u naš jezik još u starini. (Ispor. Jagića, Sp. str. 37. br. 22.). Sasvim isto — samo s drugim riječima — kaže to i Menandar, st. 516.: Ὑπὲρ σεαυτοῦ μὴ φράσῃς ἐγκώμιον. I ta je Menandrova rečenica bila u starini prevedena. (Ispor. Jagića, Sp. str. 37. br. 21.). I u rimskoj se književnosti — ali kasnijoj — javlja ta misao. Tako je imaju Acta Pionii c. 17. p. 196.: Est enim in laudibus propriis ... odiosa iactatio; Cypr. Ad Dom. IV. p. 6. 13.: In proprias laudes odiosa iactatio; Ruricije Ep. 2. 1.: In propriis laudibus, sicut dicitur, est odiosa iactatio. Ovoj je rimskoj formi blizu poslovica: Samohvala smrdi. Tu sam poslovicu čuo češće, ali ne u narodu. No kako i Nijemci imaju tu poslovicu (Eigenes Lob stinkt), to je od njih prešla i k nama[2].

230. Tko huli, kupuje, a tko hvali, prodaje. D. 4759. Tko huli, misli kupit'. D. 4760. Tko hvali, prodaje, tko kupuje, kudi. Kapet. str. 171. br. 97. Prvi dio ove Kapetanovićeve poslovice bit će da je krivo zabilježen; logički smisao traži poredaj: Tko prodaje, hvali, tko kupuje, kudi. Ovako s pravom popravljenomu prvomu dijelu slična

[1] Vizantinski novac male vrijednosti.

[2] I sredovječna latinska poslovica kaže: Propria laus sordet.

je rimska poslovica, koju ima Horacije, Ep. II. 2. 11.: Laudat venales, qui vult extrudere merces. Otto, str. 220. doduše ne drži ovih riječi poslovicom, no da je Horacije imao pred očima baš narodnu poslovicu, vidi se po tome, što na nju aludira i Lucilije kod Aula Gelija N. A III. 14. 6.: scruta quidem ut vendat scrutarius laudat. Isporedi naše: Svak svoju robu hvali. Vuk 279. — Svaki ciganin svoga konja hvali. Vuk 278.

Hvaljen.

231. U hvaljene jagode ponesi najmanji sud. Pobratim VI., str. 233. Na hvaljene jagode ni triba kozule nosit. Danica zagreb. god. 1837., str. 91. Velje hvale u male bisage. Vuk 33. Najgore je ići u hvaljene jagode. Pobratim VI., str. 183. Hvaljene jagode prazne kotarice. Vuk 341. Gdje ti kažu mnogo, mali koš nosi. Vuk 78. Sve ove poslovice dođoše k nama iz Grčke. Tako je drugoj Vukovoj jednaka grčka: Τῷ πολλά σοι κλάσματα ἐπαγγέλοντι ἄρτων μικρὰν ἑτοίμαζε πήραν. Onoj prvoj ličkoj blizu su ove: Ὅπου ἀκοῦς πολλὰ κεράσια, βάστα καὶ μικρὰ καλάθια pa ova: Ὅπου ἀκοῦς πολλὰ σταφύλια, κράτει τσὶ μικρὸ καλάθι. Altenkirch, str. 26. br. 12.

I.

Igla.

232. Kao da sjedi na iglama; Sjedi kao na iglama. Fraza ovih Vuk nema, ali ja sam ih sâm često slušavao u narodu. Govore se za čovjeka, kojemu se kamo žuri, pa jedva čeka da ode. Tako kažu i Grci: Κάθεται 'ς τὰ βελόνια. Altenkirch 341. br. 34. Kako Vuk nije zabilježio ove poslovice, može biti, da smo je mi dobili u novije vrijeme od Nijemaca, koji također kažu: „Wie auf Nadeln sitzen“.

233. Od konca do igle. Kapet. 131. br. 37. Kapetanović ne tumači, šta znače ove riječi, a ja mislim, da one kažu: od početka do konca. Sličnu su frazu imali Rimljani, ali joj je bio drugi smisao. Ima je Petronije 76.: Ab acia et acu mi omnia exposuit, t. j. razložio mi je sve potanko, do najmanje sitnice. A uopće je aliteracija: „acia — acus“ bila veoma česta kod Rimljana. (Ispor. Otta, str. 3. s. v. acus 2.).

Ikad.

234. Bolje ikad nego nikad. Vuk 23., D. 242. Ovo je internacionalna fraza, a govori se i u novogrčkom: Κάλλιο ἀργὰ παρὰ ποτέ. Altenkirch 348. br. 49.

Imati.

235. Iman štiman. Kapet. str. 60. br. 55. Tko što ima, taj se i štima. U Lici se često čuje. Znači pak: ako imaš u rukama, ako si bogat, svijet će te štovati („štimati"); nemaš li ništa, siromah li si, nitko do tebe ništa ne drži. Taman su tako mislili i Rimljani. U sholijama uz Juven. III. 143. ima rečenica: Quantum habeas, tantum ipse sies, tantique habearis. Da je ta rečenica imala poslovičan značaj, vidi se po tome, što se češće javlja u rimskih pisaca. Horacije, Sat. I. 1. 62.: tanti, quantum habeas, sis; Petronije c. 77.: assem habeas, assem valeas: habes, habeberis; Augustin De disc. Christ. 11. 12. izrijekom kaže, da je to poslovica: Unde et illud proverbium: Quantum habebis, tantum eris. (Ispor. više kod Otta, str. 157. s. v. habere 1.). Da su pak i Grci poznavali taku poslovicu, vidi se iz Plutarha, Περὶ φιλοπλουσίας 7., gdje ima rečenica: τοσούτου νόμιζε σεαυτὸν ἄξιον, ὅσον ἂν ἔχῃς. Ispor. Lucijana, Nigr. 30. Istu je misao kazivala i poslovica: Χρήματ' ἀνήρ, πενιχρὸς δ' οὔποτ' ἐσθλός. GCM. V. 15., koje se sjeća i Pindar u Isthm. 2. 17.: χρήματ' ἀνήρ.

236. Tko vele ima, vele mu se i hoće (t. j. treba). D. 5003. Skem ko već ima, već želi. Mikloušić, str. 167. Tko više ima, više mu se i hoće. Vuk 136. Što ko više ima, to se više steže. Vuk 357. Dubrovačka je poslovica zacijelo nastala po rimskoj, koju donosi Gelije N. A. IX. 8.: Necessum esse, qui multa habeat, multis indigere. Horac., Carm. III. 16. 42.: Multa petentibus multa desunt: Boeth. Consol. phil. II. 4.: verumque illud est, permultis eos indigere, qui permulta possideant. Vukova poslovica znači: što tko više ima, to je škrtiji. Ali ipak nije nevjerojatno reći, da se ona mogla razviti iz one dubrovačke.

Ime.

237. Pošteno ime ne gine. Stoj. 154. Pošteno ime nikad ne gine. Rkps A. B. Poštenjak vjekovnjak Rkps A. B. Što kažu ove poslovice, to tvrdi gotovo s istim riječima

i sentencija kod Melise, col. 1129.: Ὄνομα ἀνθρώπων ἀγαθῶν οὐκ ἐξαλειφθήσεται. To kaže i Isus Sir. 41. 13. (u Zöcklerovu prijevodu): „Aber ein guter Name bleibt ewiglich".

238. Sam svoje ime zaboravit'. D. 4049. Zaboravio je sam svoje ime. D. 5712. Zaboravio sam i (za) svoje ime. Ili: Zaboravio sam i ime kako mi je. Vuk 82. Vršak zaboravnosti izražavali su upravo tako i Grci i Rimljani. Tako veli Ovidije, Ex P. II. 11. 5.: Nominis ante mei venient oblivia nobis — Pectore quam pietas sit tua pulsa meo; Petronije c. 66.: Nam tam bonae memoriae sum, ut frequenter nomen meum obliviscar, Hieron., Ep. 126. 2.: ut iuxta vulgare proverbium proprium quoque ignorarem vocabulum. Od Grka ima taku poslovicu Lucijan, Timon 6.: Θᾶττον γοῦν τοὔνομα ἕκαστος ἂν αὐτῶν ἐπιλάθοιτο τοῦ πατρὸς ἢ τὰς Ὀρέστου καὶ Πυλάδου πράξεις ἀγνοήσειεν.

Iskra.

239. Mala iskra velika vatra bude. Kapet. str. 95. br. 8. Od male iskre velik oganj. D. 3258. Od iskre je Moskva izgorjela. Kapet. str. 131. br. 32. I taku su poslovicu imali Rimljani. Tako je ima Lukrecije V. 609.: Accidere ex una scintilla incendia passim; Curt. VI. 3. 1.: Parva saepe scintilla contempta magnum excitavit incendium; Hieron. Ep. 127. 10.: Cernentes haeretici de parva scintilla maxima saepe incendia concitari. (Više Otto, str. 311. s. v. scintilla).

Istina.

240. Istina za sve da je gorka proždere se. D. 1204. Istina je gorka, al' se proždre. Kapet. str. 67. br. 64. Ovake poslovice nijesam našao ni kod Grka ni kod Rimljana. Naveo sam ih samo, da se vidi, da i naš narod daje istini epitet gorak. A tako su radili i Grci i Rimljani. Melisa, col. 844. navodi stih Menandrov: Τὸ μὲν ἀληθὲς πικρόν ἐστι καὶ ἀηδὲς τοῖς ἀνοήτοις.

241. Istina omrazu porađa. D. 1202. To tvrde i Vukove: Kad egeduš pravdu svira, gudilo ga po nosu bije (str. 116.), Ko istinu gudi, gudalom ga po prstima biju (str. 139., Ilić, str. 247.). Poslovice ove znače, da se istina nerado sluša, a tko je govori, lako nastrada. Dubrovačka poslovica samo je prijevod rimske, koju spominje Terencije u Andr. 68.: Obsequium amicos, veritas odium parit; Augustin kod Hieron., Ep. 116. 31. kaže, da je to „vulgare proverbium". (Druga mjesta vidi

u Otta, str. 361. s. v. veritas 3.). To je isto kazivala i grčka poslovica: ἕλκος γὰρ πέλει τῆς ἀληθείας φθόνος. Ap. VII. 9., a VI. 1ª.: Δημόκριτος τὸν φθόνον εἶπεν ἕλκος εἶναι τῆς ἀληθείας.

242. Nije ni sve istina, što se u pjesnijeh poje. D. 3048. Da pjesnici mnogo lažu, kazivala je i grčka poslovica: Πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί. GC. III. 49., GCM. V. 2., D. VII. 87., Ap. XIV. 41.

Izbljuvati.

243. Utrobu izbljuvati. Često sam u Perušiću u Lici čuo ovu frazu u prilici, kad se o kome kazivalo, da je jako i mučno bljuvao. Taku frazu nalazim u Petronija c. 66.: In prospectu habuimus ursinae frustum, de quo cum imprudens Scintilla gustasset, paene intestina sua vomuit. Otto doduše ove fraze ne navodi među poslovicama, ali čitavo mjesto pokazuje, da je taj drastični izraz u ustima libertinskima doista bio poslovičan izraz prostoga naroda rimskoga.

Iznutra.

244. S polja gladac, a iznutra jadac. Kad je što na očima lijepo, a u sebi nevaljalo. Vuk 292., Stoj. 73. S polja lijep, a iznutra slijep. Stoj. 74. Sasvim jednaku po značenju poslovicu ima Augustin. Ad psal. 95. 3. foris lucet, intum lutum est. Tu pak misao — samo drugim riječima — spominju i stariji rimski pisci. Tako Horacije, Sat. II. 1. 64. kaže: Detrahere et pellem, nitidus qua quisque per ora — Cederet introrsum turpis; Epist. I. 16. 45.: Introrsum turpem, speciosa pelle decorum.

J.

Jači.

245. Ko je jači, onaj i stariji. Vuk 141. Ko je jači, taj i tlači. Vuk ibidem. Ko je jači, onaj i kobači (grabi sebi ili prisvaja). Vuk 140. Tko je jači, taj i kvači. Stoj. 85. Jači vlada, nejači strada. Kapet. str. 365. br. 2. Sasvim su ovoj našoj poslovici imali jednaku Rimljani. Spominje je Plaut, Truc. 812.: Plus potest, qui plus valet, pa Varon kod Nonija 81. 9.: Qui pote, plus urget.

Jadro.

246. Ide na sva jadra. D. 1116. Ispor. i br. 1841. i 2445.: Na sva jadra. Ovim poslovicama po značenju odgovara rimska: plenis velis, na pr. u Cic. De domo 10. 24.: ipse... plenissimis velis navigares; Petronije 45.: scias oportet plenis velis hunc vinciturum. Ali oblikom bliže im stoji grčka: πάντα κάλων ἐκτείνειν. Z. V. 62.

247. Skupit' jadra. D. 4132. Ova je fraza sasvim po rimskoj, koju nalazimo među ostalima u Cic. Ad Att. I. 16. 2.: contraxi vela; u Horacij. Carm. II. 10. 22.: Sapienter idem — Contrahes vento nimium secundo — Turgida vela.

Jaje.

248. Ići po jajima. Ovo je česta fraza u Lici, kad se kome hoće da reče, da ide polako, samo se vuče i nabada, kao da se boji stati na zemlju: Što nabadaš, kao da ideš po jajima? To znači i dubrovačka: Para ti su jaja pod nogami. D. 3454. A i u kajkavačkom se kaže: Hodi kak ti po jajcih. Mikloušić, str. 160. Vuk ima drukčije: Ide kao da jaja nosi na glavi (str. 96.), a Kapetanović opet malo drukčije: Ide kao da jaja nosi na leđima (str. 64. br. 10.). Ličkoj onoj i kajkavačkoj frazi imali su sasvim jednaku Rimljani, a spominje je Hieron. Adv. Io. Hierosol. (Migne XXIII., col. 409.): quasi super ova pendenti gradu incedere. A ono „pendenti gradu" pokazuje, da se govorila u istoj prilici kao i naša.

249. Sličan kao jaje jaju. Rkps A. B. Znam, da se ova poredba i u Lici čuje često. I kod Rimljana je bila veoma česta; nalazi se često u pisaca, na pr. u Kvintil. V. 11. 30.: ut illud: non ovum tam simile ovo; Senek., Apocol. 11.: tam similem sibi quam ovo ovum. Ispor. Cic., Acad. II. 18. 57., II. 17. 54.

Jagnje, jagnjeći.

250. Umiljato jagnje i dvije majke pose (a omrzito ne će nijedne). Vuk 333. Umiljato jagnje i dvije ovce pose. Umiljato jagnje dvije ovce doji. Vuk ibidem. Blago dijete i dvije majke posisa. D. 195. Janje poniženo i dvije će majke posisat'. D. 1337. Kozle tiho svu mater sisa i svaku drugu, a plaho ni svoju ni tuđu. D. 1809. Dobro janje dvije matere sisa. Skarpa 293.

Tu poslovicu nije stvorio naš narod, nego ju je gotovu dobio. Izvor joj je u grčkoj poslovici Srednjega vijeka: Τὸ καλὸν ἀρνὶν δύο μάνας βιζάνη (Krumbacher, Mgr. Spr., str. 126. br. 97.). Između naših i srednjegrčke samo je razlika, što naše govore o umiljatu (dobru, poniženu) jagnjetu, a ònâ o lijepu. Tako imaju i sve novogrčke paralele (ispor. Krumbachera, l. c. str. 212.). No ipak ni umiljato ne će biti svojina naša; o umiljatu janjetu govore paralele talijanske i arapske. (Ispor. Krumbachera, l. c.). Prema tomu je naša poslovica, i ako joj je podrijetlo u Grčkoj, došla k nama preko Turaka s istoka od Arapa ili sa zapada od Talijana.

251. Više je jagnjećih koža na pazaru nego ovčijih. Vuk 36. To kaže i novogrčka: Πλιὰ ἀρνιὰ ᾽ς τὸ μακελλειό, παρὰ προβατίναις. Altenkirch, str. 327. br. 18.

Jare, jarad.

252. Besposlen i jariće krsti. Besposlen čovjek zabavlja se svakojakim besposlicama. Vuk 12., Kapet. str. 21. br. 31. Dokon pop i jarad krsti. U Lici. Dakako da ovdje krstiti ne znači obavljati obred krsta, nego nadijevati imena. To izrijekom kaže poslovica: Dokon i jarićem imena nadijeva. Stoj. Š. Z. 150. I među dubrovačkim poslovicama ima: Kozja imena brojit' — ali učit'. D. 1808. Držim, da ni ove poslovice nijesu nastale baš u našem narodu, nego da će biti i njima kolijevka kod Grka. Grčki paremiografi donose — očito nepotpuno zabilježenu — poslovicu: Αἰγῶν ὀνόματα: οἷον ἄχρηστα πράγματα· ὅμοιαι γὰρ αἶγες. Bodl. 178. Ovo tumačenje, naročito prvi mu dio, pokazuje, da se ta poslovica upotrebljavala za čovjeka, koji se „besposlen zabavlja svakojakim besposlicama". Očito je naime, da ondje fali u poslovici glagol, i to možda baš θεῖναι ili τιθέναι ili slično. To potvrđuje i Manutius, col. 1833., koji navodeći tu poslovicu tumači je: „Proverbium effertur de re frivola et inutili, nam cum similes inter se caprae sint, stulte operam collocat, qui illis nomina, quibus dignoscantur, imponit, quippe cum ista creari soleant, in differentibus specie, discriminis gratia, quod in caprarum genere nullum est aut exiguum admodum. Qui ergo consimilium rerum colluviem congerit, caprarum nomina recensere illum dictitabimus." I Manutius dakle potvrđuje, da „stulte operam collocat, qui illis (sc. capris) nomina . . . imponit". A to kaže i naša poslovica, da besposliči, tko kozama nadijeva imena.

Dubrovački oblik ove poslovice samo je prijevod grčkoga oblika s dodatkom „brojit' — ali učit'" jamačno dodatom po kakvom sredovječnom prijevodu ili tumaču, kao što je eno onaj Manutiusov, gdje stoji baš glagol recensere (brojiti). Onaj drugi dodatak „ali učit'" pokazuje, mislim, da se ta poslovica nalazi u prvom stadiju svojega opstanka, t. j. u onom, u kojemu ju je ostavio njezin autor, koji ju je preveo. Prema tomu Vukova se poslovica nije iz nje razvila, nego je došla samostalno i valjada izravno. Iz dubrovačke se nije ni mogla razviti, jer Vukova točno kazuje, što je kazivala i grčka, a iz dubrovačke nitko ne će moći razabrati, što hoće da kaže.

Jarac.

253. Musti jarca nad rešetom. D. 2384., Stoj. Š. Z., str. 164. („Veli se o čovjeku, koji radi bez osnove i cilja, nepromišljeno i ni sebi ni svojemu, darmar, utaman ćoravo i ludo"). Za oznaku beskorisna i luda posla imali su frazu: „musti jarca nad rešetom" i Grci i Rimljani, samo što rimske paralele spominjući muzenje jarca ne spominju rešeta. Tako tu frazu ima Vergil., Ecl. III. 91.: Atque idem iungat vulpes et mulgeat hircos. Od Grka je ima Lucijan, Dem. 28.: οὐ δοκεῖ ὑμῖν, ὦ φίλοι, ὁ μὲν ἕτερος τούτων τράγον ἀμέλγειν. No Grci su imali i poslovicu, koja spominje, da se muze jarac, i to nad rešetom. A to je: Πότερον ὁ τὸν τράγον ἀμέλγων ἀφρονέστερος ἢ ὁ τὸ κόσκινον ὑποτιθείς; εἶποις, ὁ τὸν τράγον. D. VII. 95., MP. II. 68.

Jaz.

254. Pred njim jazovi, a za njim vukovi. D. 3698. Ova je dubrovačka poslovica goli prijevod grčke: Ἔμπροσθεν κρημνός, ὄπισθεν λύκοι: ἐκ τῶν ἐν μέσῳ δύο κακῶν ἀφύκτων περιπαρέντων. Ap. VII. 15. Ako nije prijevod grčke, a onda je prijevod prijevoda Publija Sir. (Orelli, Suppl. Sent. Publ. Syr. p. 30.): A fronte praecipitium est, a tergo lupi. Inače istu misao izrazuje kod Rimljana česta poslovica: hac lupi, hac canes. (Ispor. Otta, str. 199. s. v. lupus 8.).

Čini se, da dubrovački prijevod grčke poslovice nije ostao samo na papiru, nego da je kao poslovica unišao u narod. Ali se tad i počeo mijenjati. Držim naime, da je ta poslovica stvorila sve druge naše poslovice, kojima je smisao kao i njoj. Take su: Otud Turci, odovud vuci. D. 3407. Ako u selu Turci, ako u polju

vuci. Vuk 9. Ako u brdo vuci, ako u polje Turci. Kapet. str. 19. br. 76. Ako u selo Turci, ako u goru vuci. Stoj. 10. Put je do ovih poslovica bio veoma lak. O vukovima se onako i onako već govorilo u poslovici. Kad se mjesto oblika vukovi upotrebio oblik vuci, onda je taj oblik rime radi vrlo lasno povukao za sobom riječ Turci. To se dogodilo stim lakše, što su kroz vijekove i vijekove Turci bili kudikamo veće zlo nego jazovi; bilo je mnogo bolje upasti u jamu (jaz) i skrhati vrat, negoli pasti Turcima u šake.

Jedan.

255. Jedan kao nijedan. D. 1362. Jedan i nijedan o malo se rastaju. D. 1360. Što kažu ove dvije poslovice, a pogotovu prva, isto je ono, što kaže gotovo sasvim jednaka grčka: Εἷς ἀνὴρ οὐδεὶς ἀνήρ: παρόσον ὑπὸ ἑνὸς οὐδὲν κατορθοῦται. Z. III. 51., DV. II. 52., GCL. II. 3., M. III. 52. Grčkoj je jednaka u naših kajkavaca: Jen človek nije človek. Danica zagreb. god. 1836., str. 84.

Jegulja.

256. Drži jegulju za rep. D. 703. Sasvim jednaku poslovicu grčku ima Erasmus, str. 142.: Ἀπ᾽ οὐρᾶς τὴν ἔγχελυν ἔχεις. Erasmus ne kaže, odakle je ta poslovica. Među poslovicama je kod paremiografa nema. Kao Katz. 310. navodi je Altenkirch 349. br. 57., koji uz nju donosi i novogrčku: Ἔπιασε τὸ χέλι ἀπ᾽ τὴν οὐρά. Wen. 244. Paremiografi imaju sličnu: Δελφῖνα πρὸς τοὐραῖον δεῖς: ἐπὶ τοῦ ἀδυνάτου διὰ τὸ εὐκίνητον εἶναι. Bodl. 352., Z. 3. 38., D. 4. 37.

257. Izmiče se kako jegulja. D. 1297. Nije ga za što uhitit': izmiče se kako jegulja[1]. D. 3013. Ovaku su poslovicu imali Grci i Rimljani. Od Grka je spominju: Aristofan fr. 218. Kock: λεῖος ὥσπερ ἔγχελυς, Lucijan, Tim. 29.: ὥσπερ αἱ ἐγχέλεις ... διὰ τῶν δακτύλων δραπετεύεις. Od Rimljana ima je Plaut, Pseud 747.: Anguilla est: elabitur.

Jesti.

58. Ili se sapunilo il' ne sapunilo, valja mi te jesti, kad sam za te novce dao. Vuk 102. Klapilo se, ne klapilo, ješću te, platio sam te. Vuk 134. Ali ti se pjenit',

[1] Ne mogu pravo reći, no čini mi se, da se fraza: „izmiče se kao jegulja“ čuje i danas.

al ne pjenit', za mantalu te kupih, za mantalu te jedoh. D. 143. Uz drugu paralelu Vuk priča i anegdotu, kako je tobože ta riječ nastala: „Pripovijeda se, da je kazao Hero, kad je jeo sapun, koji je bio kupio mjesto sira". Ta je anegdota zajedno s poslovicom došla k nama iz Grčke, gdje je poslovica: Ἀφρίζεις, ξαφρίζεις, τὸ παρὰ μου ἔδωκα, νὰ σὲ φάγω θέλω. Altenkirch, str. 46. br. 85.

259. Ne rađamo se, da ijemo (nego ijemo, da živimo). Vuk 209. Razuman se hrani, da žive, a bezuman bi rado živjeti, da se hrani i goji Rkps A. B. Rodio se, samo da ije i pije. Vuk 272. Najkorelatniji je oblik ove poslovice svakako Vukov u prvoj poslovici. Druga je Vukova rečenica bez sumnje nastala po prvoj, ali se tiče specijalna slučaja; zato i nije u pravoj svojoj formi. Dalmatinska iz rukopisa A. Bijelića nespretno parafrazira pravi oblik poslovice. Vukova forma pokazuje svime, da je rođeno dijete glasovite grčke sentencije, koju donosi Maksim, col. 876.: Οὗτος (sc. Σωκράτης) τοὺς μὲν ἀνθρώπους ἔλεγε ζῆν, ἵνα ἐσθίωσιν· ἐγὼ δὲ ἐσθίω, ἵνα ζῶ (= col. 610.). Kod Maksima se dakle te riječi meću u usta Sokratu. No Ap. VIII. 34ⁿ. daje sličnu misao Zenonu: Ζῆθι, ὦ ἄνθρωπε, μὴ μόνον ἵνα φάγῃς καὶ πίῃς, ἀλλ' ἵνα τὸ ζῆν πρὸς τὸ εὖ ζῆν καταχρήσῃ. Misao su tu prihvatili i Rimljani, ali kao Sokratovu, a ni čiju drugu. Ima je među ostalima Auct. ad Herenn. IV. 28. 39.: Oportet esse, ut vivas, non vivere, ut edas. Latinske forme ove rečenice pokazuju, da je naša poslovica prije po njima negoli po grčkima mogla nastati[1]. (Ispor. više kod Otta, str. 123. s. v. edere).

Jezik.

260. Jezik gore može posjeći nego mač. Vuk 113. Gora je rana od jezika negli od mača. D. 851. Gori je oštar jezik nego oštra sablja. B. V. I. (1886.), str. 126. Gori je zao jezik nego turska sablja. Rkps A. B. Gori je ženski jezik no turska sablja. Vuk 44. Prema tima je jamačno nastala i ova: Od noža rana zaraste, a od jezika nikad. Kapet. str. 132. br. 52. Ove su sve poslovice postale po jednoj, kakva je poprilici ona prva Vukova, a ova je opet potekla od stare grčke rečenice: Ξίφους πληγὴ κουφοτέρα γλώσσης· τὸ μὲν

[1] To vrijedi osobito za kajkavačku: Ne živemo, da jemo, nego jemo, da živemo. Danica zagreb. god. 1837., str. 93.

γὰρ σῶμα, ἡ δὲ ψυχὴν τιτρώσκει. Maksim, col. 941., donoseći ovu rečenicu, pripisuje je Pitagori.

261. Malo govori, a mnogo slušaj, zašto imaš jedna usta, a dva uha. Stoj. Š. Z. str. 164. Jedan jezik, a dvoje uši. D. 1361. Jedna usta, a dvije uši. D. 1381. Dubrovačka je poslovica zacijelo nepotpuna; nema joj drugoga dijela, otprilike: „za to manje govori, a više slušaj!“ Što kažu ove poslovice, to je kazivala jedna vrlo raširena grčka krilatica, koju Apostolije V. 53e. donosi pod imenom Epiktetovim: Γλῶσσαν μίαν τοῖς ἀνθρώποις ἡ φύσις δέδωκε, δύο δὲ ὦτα, ἵνα διπλασίονα ὧν λέγομεν παρ' ἑτέρων ἀκούωμεν (= Maks., col. 647. i col. 941., Wien. Stud. XI. [1889.], str. 15. br. 31.). Ima je i Floril. Monac. (kod Stob. Flor. IV., str. 277. br. 135.): Διὰ τί μίαν μὲν γλῶσσαν ἔχομεν, ὦτα δὲ δύο; ὅτι διπλασίονα δεῖ ἀκούειν τοῦ λέγειν. Sentencija je ova Epiktetova ili — kako drugi hoće — Demokritova, ili čija bila da bila, došla k nama još u stara vremena. (Ispor. Jagića, Sp. str. 38. br. 36., str. 39. br. 1., str. 52. br. 137.).

262. Na jeziku med, a na srcu jed. Vuk 186. Na srcu jed, u ustima med. Vuk 191. Med ima vu vustih, čemer vu srcu. Miklošić, str. 164. Da je i kod Rimljana bila poznata ova slikovita poslovica, pokazuje Plaut, Trucul. 178.: In melle sunt linguae sitae vostrae atque orationes — Lacteque; corda in felle sunt sita atque acerbo aceto.

263. Sva mu je pamet na jeziku. Ko govori, šta mu na usta dođe. Vuk 279. Sasvim jednaku frazu imali su i Grci, kako potvrđuje rečenica Platonova, što je iznosi Sternbach, Wien. Stud. XI. (1889.), str. 205. br. 447.: Ὁ αὐτὸς (sc. Πλάτων) φαῦλα μέν τινος πράττοντος, δίκας δὲ ὑπὲρ ἑτέρων λέγοντος εἶπε· οὗτος τὸν νοῦν ἐπὶ γλώττης φορεῖ.

264. U jeziku nema kosti. Vuk 331., Stoj. 87. Jezik nema kosti, ali more bosti. Ilić, str. 247. Jezik nema kosti, ali bode gore nego osti. Skarpa 550. Akoprem jezik nema kostih, tak vendar more kosti zdrobiti. Danica zagreb. god. 1843., str. 6. Sve su ove poslovice — i kraće i duže — potekle od Grka, koji također imaju poslovice: Γλῶσσα μὲν ἀνόστεος, ὀστέα δὲ θλάττει ili Ἡ γλῶσσα κόκκαλα δὲν ἔχει καὶ κόκκαλα τσακίζει. Altenkirch, str. 31. br. 32. Neke je promjene u našim paralelama skrivila rima.

June.

265. Kud je otišlo june, nek ide i uže. Vuk 162., Stoj. 93. Za romijenčom neka ide i konop. D. 5675. Gdje ide krava, nek ide i uže. Stoj. Š. Z. str. 154. Kud je otišla sjekira, nek ide i držalo. Vuk 162. Sve te poslovice znače ovo: kad je nestalo vrednije stvari, kad treba što skupo i vrijedno pregorjeti, nek ide zajedno i ono, što je malo ili ništa vrijedno. Kad vuk ujede, lopov ukrade, ili kad se izgubi bez traga june, krava, sjekira, onda nije vrijedno žaliti ni uža, priuze, na koju je bilo tele (krava) privezano; kad se izgubi sjekira, nije koristi ni od držalice, nek i ona ide bez traga[1]. Što kažu te naše poslovice, to su kazivali poslovicom i Grci, samo što grčka poslovica govori o psu i užu. Ima tu poslovicu Ap. XV. 68.: Σὺν τῷ κυνὶ καὶ τὸν ὕμαντα: ἐπὶ τῶν πάντα ἀπολωλεκότων. Možda je već grčka koja varijanta ove poslovice govorila o teletu ili kravi, a možda je i naš narod sam učinio tu promjenu. Isto znači i ova: Ὧδε ὁλκάδες κατέδωσαν καὶ, σύ, ἀκάτιον, ποῦ πλεῖς. Planud. 139. A i mi imamo još poslovicâ, koje izriču tu misao.

K.

Kamen.

266. I kamen bi riječima podigao. Kad ko lijepo ili žalostivo govori. Vuk 101. Iz kamena bi suza udarila. Kad se žalostivo govori ili čini. Vuk 99. Ovu su snažnu figuru imali poslovično i Rimljani. Tako kaže Ciceron, De orat. I. 57. 245.: Lapides mehercule omnes flere ac lamentari coegisses; Ovidije, Met. IX. 303.: moturaque duros — Verba queror silices; Ovidije, Am. III. 7. 57.: Illa graves potuit quercus adamantaque durum... movere; Ovidije, Ars. am. I. 659.: Lacrimis adamanta movebis; Met. XIII. 48.: saxa moves gemitu.

267. Kao da kamenu besjediš (tako ćuti i ne pomaže). Vuk 230. Ja njemu ja kamenu (sc. govorio). Kapet. str. 72. br. 28. Njemu ali kamenu poveđ. Danica zagreb. god. 1837.,

---

[1] Vuk, str. 347. ima poslovicu: Čije june, onog i uže. No ta samo po obliku ovamo pripada; po značenju nije ovima jednaka. Koliko ja znam, ta se poslovica govori na sajmu. Kad tko kupi june ili uopće goveče, pripada mu i uže, na kojem je blašče dovedeno na sajam.

str. 95. Sasvim jednaku poslovicu imali su i Grci: λίθῳ λαλεῖς: ἐπὶ τῶν ἀναισθήτων. M. V. 61., App. III. 68.

I Rimljani su čovjeka nemilosrdna i tvrda ispoređivali s kamenom. (Ispor. Otta, str. 185. s. v. lapis 2.).

268. Koji se kamen često premeće, ne će mahovinom obrasti. Čovjek, koji često mijenja mjesta, ne će se obogatiti. Vuk 143. Kami, ki se valja, maha ne prima. D. 1631. Kamen, koji se valja, na njemu mahovine nema. Kapet. str. 80. br. 112. Koji se kamen često kreće, za nj se mahovina ne prima. Kapet. str. 83. br. 174. I po obliku i po značenju svojem ovo je grčka poslovica: Λίθος κυλιόμενος ῥῦκος οὐ ποιεῖ: ἐπὶ τῶν διὰ τὰς συνεχεῖς μεταστάσεις πλοῦτον μὴ κεκτημένων. Ap. X. 72. Još je bliža našima novogrčka, koju iznosi Altenkirch 342. br. 25.: Ἡ πέτρα που κοιλάει μούχλα δὲν πιάνει. Wen. 185.

Kamila.

269. Kamilja i svrabljiva veće nosi neg deset osala. D. 1633. Ovo je prijevod grčke poslovice: Κάμηλος καὶ ψωριῶσα πολλῶν ὄνων ἀνατίθεται φορτία: ἐπὶ τῶν ἐν γήρει μὲν ὄντων ἢ δυστυχίαις, πολλῶν δὲ ἀμεινόνων ὄντων. Coisl. 243., D. 5. 81.

270. Ištući kamilja roge i uši izgubi. D. 1219. Pas, koji roge ište, i uši izgubi. D. 3463. Kako je u drugoj poslovici mjesto kamilje došao pas, ne mogu se dovrći, jer teško da je ova poslovica ikad živjela u narodu, pa da je mjesto slabo poznate u nas kamilje došao u poslovicu pas, koji također kao ni deva nema rogova. A ipak možda je dajbudi kratko vrijeme ta poslovica kolala po narodu i za to kratko vrijeme zamijenila kamilju s psom; a možda su već drugdje, odakle su te poslovice došle k nama, živjele uporedo obje varijante; napokon možda je to na svoju ruku izmijenio i koji dubrovački literat. Bilo kako mu drago, poslovice su te tuđe. Mogle su doći k nama s dva kraja: od Grka i od Rimljana. Grčku poslovicu ima Apostolije IX. 59b.: Κάμηλος ἐπιθυμήσασα κεράτων καὶ τὰ ὦτα προσαπώλεσεν: οἱ τὰ ξενὰ ζητοῦντες ἀπαλλοτριοῦνται καὶ τῶν οἰκείων. (= Ap. VIII. 43.)[1]. Po grčkoj je poslovici stvorio svoju sentenciju Publije Sir. 122.: Camelus cupiens cornua aures perdidit. Grčkoj je poslovici izvor Esopova basna 184.

[1] Altenkirch, str. 38. br. 39. donosi jednaku novogrčku: Ἡ καμήλα 'πῆγε νὰ τῆς βάλουν κέρατα, καὶ τῆς ἔκοψαν τ' αὐτιά.

Kap, kaplja.

271. Kap vina. Kap krvi. Vrlo male količine vina. krvi, vode i t. d. označuju se kod nas riječju kap, na pr. nijesam kušao ni kapi vina; nema u njemu kapi krvi i t. d. Upravo su tako govorili i Rimljani. Plaut, Cas. II. 3. 31. ima ovu frazu: Si ego in os hodie vini guttam indidi..., Most. 508. kaže: Guttam haud habeo sanguinis (sc. od velikoga straha). Baš tako se reče i kod nas.

272. Kaplja vina u vele vode ne čuje se. D. 1654. Ovo je samo slobodno rečeno ono, što kaže grčka poslovica: Σταλαγμὸς οἴνου μυρίοις χοεῦσιν ὕδατος οὐ μίγνυται: ἐπὶ τῶν ἁλυομένων καὶ μεταβαλλομένων. Ap. XV. 62.

Kasno.

273. Kasno, ali časno (na pr. ako je, bit će). Vuk 133. Pozno, ali skozno. Vuk 252. Ako je i kasno, barem je časno. Kapet. str. 16. br. 25. Ako je i pozno, ono je skozno. Kapet. str. 16. br. 28. Ovim poslovicama donosi jednaku, ali ne kaže odakle, Manutius, col. 1378.: Quae sero contingunt, magnifica; za najstariji izvor te poslovice navodi Homer. Il. II. 325.: ὄψιμον, ὀψιτέλεστον ὅου κλέος οὐκ ἀπολεῖται.

Kći, kćerka.

274. Jedna (kći) kao nijedna, dvije ka' i jedna, a tri, misli ti. Vuk 112. Vuk ovu poslovicu tumači: „Jednu je lasno udati, a i dvije kojekako, ali kad su tri, onda je nevolja.“ — Jedna (kći), koliko nijedna, dvije, koliko jedna, tri puna kuća[1]. B. V. X. (1895.), str. 201. Sličnu grčku poslovicu ima Cod. Mosq. (kod Krumbachera, Mosk. Sam., str. 412. br. 104.): Εἷς οὐδείς, δύο πολλοί, τρεῖς ὄχλος, τέσσαρες πανήγυρις, koja se razvila iz stare grčke: Εἷς ἀνὴρ οὐδεὶς ἀνήρ (Krumbacher, l. c. str. 448.). Naše poslovice idu samo do broja tri. Budući da se počela poslovica jednom govoriti o kćerima, onda se i modificirala prema tome.

275. Majka ćerku kara, snaši prigovara. Vuk 173. Majka kćercu kara, a nevjesti prigovara. D. 2138. Zaovu karaju, a nevjesti svjet davaju. D. 5774. Što

[1] U Vrčevićevoj pripovijetki, Nar. prip., Dubrovnik 1887., str. 183. Turci vjenčavaju svačije djevojke kaže hodža popu: „Jedna (žena) kao nijedna, dvije kao jedna, a tri misli ti.“

kažu naše poslovice, to sadržava i Planudova poslovica br. 118 : Καὶ σοί, νύμφη λέγω, τάδε, καὶ σύ δ', ἀνδραδέλφη τάδ' ἄκουε. Ova poslovica direktno navodi svekrvine riječi, dok naše samo konstatiraju, što svekrva kaže. Planudova se poslovica malo promijenjena sačuvala i u novogrčkom jeziku. Jednu citira Krumbacher, Mgr. Spr., str. 248.: Σένα τὰ λέγω πεθερὰ καὶ σύ νύφη ἄκουέ τα. (Više ibidem, str. 249.). Ali tu poslovicu imaju i drugi narodi. Arapsku citira Krumbacher, Mgr. Spr., str. 249. (u njemačkom prijevodu): „Sage es der Tochter, damit es die Schwiegertochter höre!" Tako i novogrčke, pače i španjolska varijanta („Dir sage ich es, Töchterchen; höre es du, mein Schwiegertöchterchen") imaju oblik direktnoga govora (ispor. Krumbacher l. c.), u čem su dakle sve od naših različne. Je li naš narod primivši misao od drugoga sâm joj dao oblik, teško je reći. Ali da je poslovica stranoga podrijetla, to je stalno.

Kisnuti.

276. Niti kisne nit ga sunce žeže, nego uzuri, jede i pije. Kad se kaže za koga, da dobro živi. Vuk 223. Nešto kraću, ali drukčije sasvim jednaku, poslovicu imali su Grci: Οὔθ' ὕεται οὔθ' ἡλιοῦται: ἐπὶ τῶν ἀναισθήτων ἢ ἐπὶ τῶν ἔξω πάσης φροντίδος. GCL. II. 94., Ap. XIII. 74., Bodl. 722., Z. 5. 53., D. 7. 8. Kako se dakle grčka poslovica govorila o onima, koji su bez ikakve brige živjeli, tako govori i naša o bezbrižnim ljudima, a ta se bezbrižnost eto crta i istim riječima, samo što naša dodaje još, da bolje istakne taj bezbrižan život, da se samo jede i pije.

Kiša.

277. Kad kiša hoće da udari, najprije počne prokapljivati. Vuk 117. Kiša kad hoće da padne, najprije počne kapati. Vuk 134. Ovamo pripada i ova: Kiša pada kapljicama pak napada lokvicama. Vuk 134. Drukčiju malo po obliku, ali po misli sasvim jednaku poslovicu imali su Grci: Φειδὲς ὄμβρον γεννῶσαι λιμνάζουσιν ὕδατα: ἐπὶ τῶν κατὰ μικρὸν ἐπὶ τὰ μείζω χωρούντων. Ap. XVIII. 52. Erasmus, str. 89. citirajući tu poslovicu i prevodeći je („Minuta pluvia imbrem parit") dodaje tumačenje: „Quoties res initio pusilla crescit in maius." To znače i naše poslovice.

278. Lije kiša kao iz kabla. Vuk 169. Ide kiša kao iz kabla. Jukić, Bos. prij. III. (1861.), str. 174. br. 587. Lijeva kiša kao iz kabla. Kapet. str. 295. br. 1. Za jako lijevanje

kiše upravo su i Rimljani imali taku poredbu. Ima je Petronije c. 44.: Statim urceatim plovebat.

Klin.

279. Klin se klinom ćera. Vuk 135. Klin klin izbija, a sjekira oba. Ili: Klin klin tjera, a sjekira obadva. Vuk 134. Klin klin izbija. D. 1674., Danica zagreb. god. 1837., str. 87. Prvoj Vukovoj i dubrovačkoj poslovici imali su sasvim jednaku poslovicu Grci i Rimljani. Grci su govorili: Ἧλος τὸν ἦλον, πάτταλος τὸν πάτταλον ἐξέκρουεν. D. V. 16., GCM. III. 60., M. IV. 47., Ap. VIII. 52., XIV. 45. Ali se i svaki dio poslovice govorio sam za se. Tako: Ἧλῳ τὸν ἦλον ἐκκρούει. Bodl. 488., Coisl. 251., D. 5. 17.; a u drugu ruku opet: Πάτταλος ἐξέκρουσε πάτταλον. Bodl. 486. Poslovica je grčka imala sasvim isti smisao kao i naša.

I kod Rimljana je bila veoma obična poslovica: „clavus clavum expellit“. Ima je na pr. Cic., Tusc. disp. IV. 35. 75.: Etiam nos quidam amore veterem amorem tamquam clavo clavum eiecendum putant; Hieron. Ep. 125. 14.: Philosophi saeculi solent amorem veterem amore novo quasi clavum clavo expellere; Isid. Sent. II. 39. 23.: clavus clavum expellit. (Više vidi kod Otta, str. 85. s. v. clavus 2.).

Klinac.

280. Ko čuva klinac, izgubi potkovu. Vuk 159. Danica zagreb. god. 1841., str. 41. Ko žali klinac, izgubi potkovu. Vuk 138. Cjeć jednoga čavla izgubi se ploča, a cić ploče konj, a cić konja konjik. D. 378. Ni ove poslovice nijesu samoniklice; i njih je naš narod dobio gotove. Daleko im je podrijetlo u srednjegrčkoj poslovici (kod Krumbachera, Mgr. Spr., str. 91. br. 52.): Ὁ ἐλεῶν φλασκὶν χάνει ἀσκίν („tko žali bocu, izgubi mješinu“). Iz ove poslovice razvilo se veoma mnogo varijanata, od kojih jedan skup mjesto boce i mješine govori o klincu i potkovi. Taka je promjena nastala i u nekim novogrčkima, od kojih ću spomenuti samo jednu, koja se sasvim slaže s Vukovima, a ta je: Ὅποιος λυπᾶται τὸ καρφί, χάνει τὸ πέταλο. (Ispor. Krumbachera, o. c. str. 153., gdje se navodi više paralela nesamo grčkih, nego i iz drugih jezika). Ona dubrovačka, i koliko je slična Vukovima, nije ipak potekla iz istoga izvora. Njoj je izvor talijanska paralela: „Per un chiodo si perde un ferro e per un ferro un cavallo.“ (Citira je Krumbacher, o. c. str. 184.).

Ključ.

281. Nek nosi bisage, ključ je u mene. Kazao Grk, kad su mu hajduci odnijeli bisage[1]. Vuk 201. Nek nosi škrinjicu, ključ je u mene: u Lici pričaju, da je rekao nekakav Kranjac, kad su mu kazali, da mu je netko ukrao škrinjicu. Ako su u tebe ključi, ali su u mene torbice. D. 111. Nosite skrinju, ali je u opata ključ, reče Mlečanin. D. 3176. Jamačno su po tima nastale i ove: Sanduk mu je brez ključa. D. 4058. Evo ključa, kamo brava. D. 759. Kud je otišao sanduk, nek ide i ključ. Kapet. str. 86. br. 246. Samo su ove — ako zbilja ovamo idu — morale nastati, kad se zaboravila anegdota, koja putuje zajedno s onima gore spomenutim rečenicama. Prema tome su ove posljednje možda dobile i drugo značenje. Kapetanovićeva svakako znači, što i ona: „Kud je otišlo june, nek ide i uže".

I ovima je poslovicama podrijetlo u srednjegrčkoj poslovici, kakvu ima Planud br. 263.: „Ἄνθρωπε, ἐνεπρήσθη σου ὁ οἶκος." Οὐδὲν δεινόν. ἐγὼ γὰρ κατέχω τὴν κλεῖν. Grčka poslovica priča dakle dialoški čitavu anegdotu, dok naša ima samo odgovor onoga, komu je sanduk (skrinja, bisazi) ukraden[2]. Sasvim je jednaka poslovica ostala i u novogrčkom: Γειτῶσα, ἡ οἰκία σου ἐκάη. Ἐγώ, ἔφη, τὴν κλεῖδα φέρω ili Γειτόνισσα τὸ σπῆτι σου καίεται. Ἐγὼ ἔχω τὰ κλειδιά. Altenkirch, str. 37. br. 7. I ako se u svim ovim grčkim poslovicama govori, da kuća gori, a gospodar joj se tješi, da ništa zato, samo kad on ima ključe, a naše govore o krađi sanduka ili bisaga: opet držim, da su grčke stvorile naše, stim više, što im je i značenje isto.

Kobasica.

282. Nigdje nije plot popleten kobasicama. U Lici. Neka traži, gdje je plot opleten kobasicama. Stoj. 132. Ne padaju iz neba pečene mušmule. Vuk 207. Ne vise nigdje kolači o drači. Vuk 196. Sve se ove poslovice govore, kad se hoće reći, da nikomu ništa ne dolazi samo od sebe; ako tko hoće, da što ima, mora se i mučiti. I Rimljani su tu misao kazivali poslovicom, ali nešto drukčijom, nego je naša. Ima je

[1] Ispor. Vrčevića, Srp. nar. prip. 1868., str. 156. Nosi ti sanduk, ključ je u mene.

[2] Ali se i uz nju priča anegdota, kako pokazuje Vukova i lička.

Petronije 45.: Tu si aliubi fueris, dices hic porcos coctos ambulare. Kad su takovu poslovicu imali Rimljani, mogli su imati i drukčiju, a pogotovu su mogli Grci imati sličnu našima.

Kobaš, koka.

283. I crna koka nosi bijela jaja. Stoj. 44. Bijelo jaje i od crne kokoši. D. 180. I črna kokoš bela jejca nese. Danica zagreb. god. 1839., str. 82. I crna kokoš bijelo jaje nosi. D. 992. To je novogrčka: Καὶ τί πρᾶγμα' ποῦχω 'γώ, μαῦρη κόττα, κ᾽ ἄσπρ' αὐγό. Altenkirch, str. 24. br. 7. Lasno može biti, da su iz istoga vrela i ove: I crna krava ima bijelo mlijeko. Vuk 106. Ako je i crna krava, bijelo mlijeko daje. Vuk 4. Dajbudi pored sličnosti imaju i jednako značenje.

284. Kokoš pije, a na nebo gleda. Vuk 144., D. 1719. Kokoš vodu pije, a na Boga gledi. Stoj. 242., D. 1721. Ako kokot i pije, ali na Boga gleda. D. 58. Ovima je sasvim jednaka novogrčka, koja baš kao i naša govori o nebu i o Bogu: Ἡ ὄρνιθα, πίνοντας νερό, σηκώνει τὸ κεφάλι της καὶ βλέπει τὸ θεό (τὸν οὐρανό). Altenkirch, str. 345. br. 37.

285. Kokoš pjeva. Ovo nije ni poslovica ni poslovična fraza. Kako kokoši „rakole“ ili „kokodaču“, a kvočke „kvocaju“, to se, ako slučajno kokoš poput pijetla zapjeva, to pjevanje drži za malum omen; kući će se, u kojoj kokoš pjeva, dogoditi kakvo veliko zlo. Tako je isto i kod starih Rimljana bilo kokošje pjevanje prodigium. Tako Otto, str. 152. u bilješci * tumači rečenicu u Terenc. Phorm. 708.: Gallina cecinit, koju neki drže poslovicom.

286. Stara kokoš dobra juha. Vuk 294. Stara koka masna čorba. Stoj. 105. Od stare kokoši dobra juha. D. 3279. Bez sumnje po tima je postala i ova: Staro meso dobra čorba. Vuk 294. Sve su ove potekle iz novogrčke: Ἡ παλιὰ κότα ἔχει τὸ καλὸ πάχυ (ζουμί). Wen. 171.

Kolijevka.

287. Od kolijevke (bešike) jest i u nas česta fraza, koja znači: od poroda, od malih nogu, otkad je čovjek na svijetu. Baš u tom značenju upotrebljavali su i Rimljani frazu: ab incunabulis ili a cunabulis. Tako Livije IV. 36. 5. ima: iam unde ab incunabulis imbutum odio tribunorum; Kolumela I. 3. 5.: cum a primis cunabulis audire... potuerit. (Više primjera vidi u Otta, str. 101. s. v. cunabula).

Kolo.

288. Jedno kolo iz blata, a drugo u blato. Vuk 113. Jedno kolo u kao, a drugo iz kala. D. 1393. Jedna gobelja u kao, a druga iz kala. Jukić, Bos. prij. III. (1861.), str. 180. br. 793., Pamučina, Srp. dalm. mag. 1847., str. 126., Kapet. str. 73. br. 49.[1] Samo je malo drukčija grčka poslovica: Τροχοῦ περιστείχοντος ἄλλοτε ἡ ἑτέρα ἀψὶς ἄνωθέν ἐστιν, ἄλλοτε ἡ ἑτέρα: ὅτι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ οὐδὲν μένει. M. VIII. 58.

289. U kakvo kolo dođeš, onako igraj. Vuk 332. U kom si selu, taku pjesmu pjevaj. Rkps A. B. Baš ovakih poslovica nijesam našao ni među grčkima ni među rimskima. No misao, što je kažu obje naše poslovice, kazivali su i Grci poslovicama. Takova je: Ἄλλ᾽ ἔπου χώρας τρόποις: ὅτι δεῖ τὰ ἑκάστης χώρας ἔθη μιμεῖσθαι τὸν ἐν ἑκάστῃ διατρίβοντα. App. I. 20. Taka je i ova: Ἄλλοτε δ᾽ ἀλλοῖον τελέθειν καὶ χώρα ἔπεσθαι: ὅτι προσήκει ἕκαστον ἑξομοιοῦν ἑαυτὸν τούτοις, ἐν οἷς ἂν καὶ γένηται τόποις. Z. I. 24., D. I. 23., GCL. I. 4. Taka je i ona u Bodl. 190.: Ἄλλος ποῦ χώρας τρόπος: ὅτι δεῖ τὰ ἑκάστης ἔθη μιμεῖσθαι τὸν ἐν ἑκάστῃ διατρίβοντα. To isto znači i poslovica: Κόσμει Σπάρταν, ἣν ἔλαχες: ὅτι δεῖ στέργειν τῇ διδομένῃ τύχῃ καὶ ἀνέχεσθαι. D. VIII. 16., GCM. III. 82., Ap. IX. 86., VIII. 59., M. VII. 78. A ne će daleko biti po značenju ni Planud. 209.: Τὸν καιρὸν ὃν ζητεῖς ἐπαίνει. Tu je misao izrekao i Menandar, st. 372.: Νόμοις ἕπεσθαι τοῖς ἐγχωρίοις καλόν (= Ap. XII. 24[b].). Stob. Flor. II. 83. br. 25. donosi taj stih kao Sofoklov. Napokon kaže to isto i Menandrov stih 394.: Ξένος ὢν ἀκολούθει τοῖς ἐπιχωρίοις νόμοις. Misao su tu kazivali Grci i Rimljani i drugim poslovicama; taka je u App. III. 87.: Μετὰ νοσούντων μαίνεσθαί φασι καλόν. Teognis. Galen. II. p. 56. 18.: ὡς ἡ παροιμία φησί, μαινομένοις ἀναγκασθέντες συμμανῆναι. Kalija frg. 20. Kock: Μετὰ μαινομένων φασὶν χρῆναι μαίνεσθαι πάντας ὁμοίως. Poslovica je ta bila poznata i među Rimljanima; tako veli Petronije c. 3.: qui necesse habent cum insanientibus furere. Ispor. Horacija, Sat. II. 3. 40. Otud je i dubrovačka: S mahnici trebuje mahnitat'. D. 4007.

Komšija.

290. Zao komšija veliko je zlo. Vuk 84. Bolje je imati rđavu godinu nego rđavu susjedu. Vuk 23. I

[1] Ovu poslovicu u ovom obliku ima i Vuk kao natpis narodne pripovijetke u Srp. nar. pripovijetkama, II. izdanju. U Beču 1870., str. 155.

Rimljani su držali zla komšiju velikim zlom. Tako kaže Plaut, Mercat. 771.: Nunc verum ego illud verbum esse experior vetus: Aliquid mali esse propter vicinum malum; Querol. I. 2., str. 14. 24. Peiper: Vicinus mihi malus est. Ecce rem malam. Palad. I. 6. 7.: Tria mala aeque nocent: sterilitas, morbus, vicinus. Paladije evo zla komšiju isporeduje s nerodicom baš kao i ona Vukova druga poslovica.

Konj.

291. Ako ne može po konju, može po samaru. Pamučina, Srp. dalm. mag. 1847., str. 125. Kad ne moš po konju, a ti po samaru. Rkps A. B. Ne može po konju nego po samaru. Kapet. str. 116. br. 304. Tko ne može biti konja, bije sedlo. D. 4859. Bije sedlo, tko ne može konja. D. 176. Sasvim jednaku rimsku poslovicu ima Petronije 45.: Qui asinum non potest, stratum caedit. Među starogrčkim poslovicama nema je, ali je imaju grčki pisci Srednjega vijeka i Novogrci. Iz Mihaila Glike citira je Krumbacher (Mgr. Spr., str. 236.): Ἐλάκτισεν ὁ γαϊδαρος καὶ δέρουσι τὸ σάγμα. Novogrci imaju čitav niz poslovica, koje izriču tu misao što u toj istoj slici, što u drukčijoj. Srednjegrčkoj je najbliža ova: Φταίγει ὁ γάδαρος καὶ δέρνουν τὸ σαμάρι. Danas je to potpuno internacionalna poslovica (Krumbacher l. c.).

292. Brzu konju ostruga ne treba. Kapet. 29. br. 216. Brzu konju ostruga ne služi. D. 340. Konj, koji leti, ostroge ne prosi. D. 1768. Misao naših poslovica i Rimljani su bili zaodjeli u poslovicu. Tako se njome slobodno služi Ovidije, Ex P. II. 6. 38.: Nec nocet admisso subdere calcar equo. Pravoj je formi poslovice zacijelo bliže Ovidijev stih u Rem. am. 788.: Non opus est celeri subdere calcar equo. (Ispor. više kod Otta, str. 103. s. v. currere).

293. Darovnome konju zubi se ne gledaju. Vuk 54. Poklonjenoj se kobili u zube ne gleda. Vuk 253. Darovanomu se konju zubi ne gledaju. D. 512. i 514. Prikazanomu konju ni treba zube gledati. Danica zagreb. god. 1838., str. 87. Poklonu se u zube ne gleda. Vuk 253. Ovo je dandanas potpuno internacionalna poslovica (Krumbacher, Mgr. Spr., str. 23.), a podrijetlo joj je u staroj grčkoj: Δῶρον δ' ὅτι δῷ τις, ἐπαίνει. Z. III. 42., Ap. VI. 42ª. No već je kod starih Rimljana, a jamačno i kod starih Grka, ova općena poslovica za-

mijenjena specijalnom, u kojoj je općeni pojam d a r zamijenio d a r o v a n i k o n j. Formu ove poslovice, kakvu imaju naše paralele, ima već i Hieronim, Comment. in Ephes. praef.: N o l i, ut vulgare proverbium est, e q u i d e n t e s i n s p i c e r e d o n a t i. Starogrčka nam se taka forma nije sačuvala, ali jest novogrčka. Altenkirch, str. 337. br. 4. donosi dvije takove novogrčke poslovice: 1. Ὄνος ἐχαρίζετό τινι, ὁ δὲ ὥρα τοὺς ὀδόντας. Katz. 1737. — 2. Τ' ἄλογο ποῦ σοῦ χαρίζουν στὰ δόντια μὴ τὸ βλέπεις. Wen. 65. Naše su — sudeći daj po ovim grčkim formama — bliže rimskoj poslovici po svojem obliku.

294. E t o p o l j a, a e t o k o n j a. Da se ogledamo, ko je jači. Vuk 79. Ovoj su poslovici i riječima i značenjem jednaku imali već stari Grci, a donosi je M. VI. 87.: Παρὰ μὲν πεδίον, παρὰ δ' ἵππος· τοῦτό φασι τὸν Θετταλὸν τύραννον εἰπεῖν προκαλούμενον Βοιωτοὺς εἰς πόλεμον.

295. J a h' o j e S e j a n k o v a k o n j a. D. 1323. Jamačno se ni ova poslovica nije nikud i nikad makla s papira; kao narodna poslovica nije kod nas nikad živjela. To je naime rimski poslovični e q u u s S e i a n u s, o kome veli Aulo Gelije N. A. III. 9. lemm.: Quis est cuiusmodi fuerit, qui in proverbio fertur equus Seianus. Pričalo se naime, da je Gnej Sej imao prekrasna konja, ali jao onomu, tko ga je dobio: toga je čekala smrt. Zato je i nastala poslovica o ljudima, koje je nevolja progonila: „I l l e h o m o h a b e t e q u u m S e i a n u m". (Ispor. Otta, str. 315. s. v. Seius).

296. K o n j s e k r o z d l a k u n e h v a l i n e g o k r o z b r z i n u. Vuk 150. Sličnu izjavu pripisuje Moskionu Maksim, col. 797.: Ὥσπερ οὐ τῷ ἵππῳ κόσμος οὐδὲ τοῖς ὄρνεσι καλὰ (?) ὑψοῦσθαι καὶ γαυριᾶν δίδωσι· ἀλλὰ τῷ μὲν τοῦ ποδὸς ἡ ὠκύτης, τοῖς δὲ τῶν πτερῶν... Kako se dalje u ovoj gnomi aplicira prvi dio o konju i pticama na čovjeka, to se vidi, da je doista tu rečenicu kalupio učen čovjek, makar to i ne bio Moskion. No opet se iz te rečenice vidi, da je već prije postojala rečenica, da konju ne daje vrijednost κόσμος nego τοῦ ποδὸς ἡ ὠκύτης, a ako nije prije postojala, da se mogla iz ove gnome izlučiti i živjeti dalje samostalno kao krilatica. A taka je mogla doći i k nama, samo što je naš narod κ ό σ μ ο ς zamijenio s d l a k a, ako se to nije dogodilo već prije u domovini te krilatice.

297. K o n j a s e d l a t r o j a n s k o g a. D. 1777. Jasno je, da oblik ove poslovice nije dobro sačuvan. Nije doduše ni ova poslovica nikad izišla iz kuće literata, koji ju je u naš jezik prenio.

ali opet držim, da je nije ni stvaratelj njezin ovake ostavio. Ni što bi imala značiti, ne mogu se domisliti. No možda je to nekaka kićena parafraza, kako li bih je nazvao, rimskoga poslovičnog izraza: equus Troianus. Kod Rimljana je taj izraz značio blizu pogibao. Tako Cic., Pro Mur. 37. 78. veli: Intus, intus, inquam, est equus Troianus. (Ispor. više kod Otta, str. 126. s. v. equus 7.).

298. Siš'o je s konja na tovara. D. 4090. Sit' s konja na osla. D. 4095. S konja na magarca (doći ili usjesti). Kad kome pođe sreća u nazadak. Vuk. 288. Izišel je iz konja na vola. Mikloušić, str. 160. Uzjahao je sa sedla na samar. Kapet. str. 191. br. 168. S konja na magarca. Stoj. 121., Ilić, str. 251. S konja na tovara. Kaže se, kad tko ostavi bolje, a pođe na gore. Rkps L. B. Ova naša tako obična i raširena poslovica jest stara grčka: Ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους[1]: τὴν παροιμίαν ταύτην ἐροῦμεν ἐπὶ τῶν ἀπὸ τῶν σεμνῶν ἐπὶ τὰ ἄσεμνα ἡκόντων. Z. II. 33. App. I. 38., DV. I. 56., M. VI. 28., Ap. IV. 52., Plut. Alex. 19.

299. Srebrno sedlo ne čini konja dobra. Vuk 292. Uzda pozlaćena ne čini vrednijega konja. D. 5507. Već je sprijeda (br. 296.) spomenuta sentencija Moskionova, u kojoj kaže, da „κόσμος" ne daje vrijednost konju nego τοῦ ποδὸς ἡ ὠκύτης. To doista kažu i ove dvije poslovice, koje su također mogle nastati po onakoj rečenici, kakva je Moskionova. No još bliže ovim dvjema našim poslovicama stoji Plutarhova sentencija — dajbudi je pod njegovim imenom navodi Maksim, col. 796. —: Οὔτε ἵππος εὐγενὴς κρίνοιτ' ἂν πολυτελῆ σκευὴν ἔχων, ἀλλ' ὁ τῇ φύσει λαμπρός· ὄντε ἀνὴρ σπουδαῖος ὁ πολύτιμον οὐσίαν κεκτημένος ἀλλ' ὁ τὴν ψυχὴν γενναῖος. Kako se ta rečenica širila gnomologijima, lasno se ovaj drugi dio mogao izostaviti, a zadržati se prvi dio kao poslovica, koja onako i onako znači već po sebi ono, što se kazuje u drugom dijelu. Od tako bi pak skraćene rečenice bio lak put do naših poslovica, koje također znače, da se čovjek ne sudi niti smije suditi po vanjštini, nego po duši i srcu.

Koplje.

300. I moje koplje bode. D. 1036. Ovoj jednaku poslovicu ima Erasmus, str. 82., i to u latinskoj formi: Et meum telum

[1] I u novogrčkom se kaže: Ἀπὸ τ' ἄλογο 'ς τὸ γάδαρο. Altenkirch 32. br. 35.

cuspidem habet acuminatum, kojoj da je izvor Homer. Il. XX. 437.: Ἔπειτά καὶ ἐμὸν βέλος ὀξὺ πάροιθεν. To mjesto kao da je bilo pred očima Ovidiju u Her. 15. (16.) 352.: Et mihi sunt vires, et mea tela nocent. Otto, str. 342. bilj. * ne drži tih riječi poslovicom. No i ako to nije bila možda poslovica u starini, eto sredovječni zbornici navode ih među poslovicama. Odatle je pak i dubrovačka poslovica.

301. Poslije boja kopljem u trnje. Vuk 256., D. 3649. Iza boja koplje u trnje. D. 1244. Poslije kiše japundže ne treba. Vuk 256. Tima našim poslovicama stoji sasvim blizu grčka poslovica, što je, veli, iz nekoga pisma Brutova Likijcima citira Manutius, col. 1108.: Τὰς μηχανὰς μετὰ τὸν πόλεμον κομίζειν. Toj je odgovarala rimska: post vulnera clipeum sumere, koju ima Ovidije, Trist. I. 3. 35.: Et quamquam sero clipeum post vulnera sumo.

Korist.

302. Mrsko na stranu, a korist preda se. Kapet. 101. br. 131. Mrzost na stranu, a korist preda se. Vuk 183. To kaže i grčka poslovica: Κέρδος αἰσχύνης ἄμεινον: ἐπὶ τῶν διὰ κέρδος αἰσχύνην προσποριζόντων ἑαυτοῖς καὶ μὴ ἐπιστρεφομένων ταύτης. Ap. IX. 68., D. V. 42., Z. IV. 67., M. V. 13.

Kormaniti.

303. Lasno je na dobrom vremenu kormaniti. Vuk 166. U tišini svak je mrnar. D. 4291. Dubrovačka varijanta samo je slobodan prijevod rimske poslovice u Senek., Ep. 85. 34.: Tranquillo quilibet gubernator est. Poslovicu tu ima malo drukčije i Greg. M. reg. past. I. 9.: Quieto mari recte navem et imperitus dirigat.

Kosa.

304. Stala se kosa s kamenom. D. 4200. Namjerila se kosa na brus. Vuk 189. Doć' će kosa do brusa (do kamena). Vuk 69., Kapet. 44. br. 115. Namjerila se sjekira na brus. Kapet. 106. br. 86. Toj je poslovici izvor grčka: ξυρὸς εἰς ἀκόνην: πρὸς τοὺς ὧν βούλονται τυγχάνοντας. Coisl. 356., D. VI. 91., GCM. IV. 51., Ap. XII. 23.

Kost.

305. K o ž a i k o s t i. Vuk 138. Poslovica ta znači: mršav, gotovo umro. (Ispor. poslovicu: J e d v a m u k o ž a k o s t i d r ž i. Vuk 111.). Tu su poslovicu, i baš u tome značenju, imali i Grci i Rimljani. Tako Teokrit, Id. 2. 89. ima: αὐτὰ δὲ λοιπὰ — Ὄστι ἔτ' ἦς καὶ δέρμα. Od rimskih pisaca spominje tu poslovicu Plaut, Aulul. 565.: Quia o s s a a c p e l l i s totus e s t; Capt. 135.: Ossa atque pellis sum miser.

306. K o i z i j e m e s o, v a l j a i k o s t i d a g l o đ e. (Kad ko prijatelja zove od ručka na večeru ili od večere na ručak, da pojedu ono, što ostane). Vuk 139., Stoj. Š. Z. str. 183. A k o s i m e s o i z i o, a t i k o s' g l o đ i. D. 104. Vuk daje toj poslovici odveć usko značenje. Ja mislim, da se ona ne proteže samo na onako specijalan slučaj. Bit će, da ona znači ovo: tko je izio bolje, neka jede i gore; tko je trošio, a nije štedio, nek se sada, kad je sve potrošio, zadovolji onim, što ima. Izvor je ovoj poslovici grčka poslovica: Ἂν μὴ παρῇ κρέας, τάριχον στερκτέον: παρεγγυᾷ ὅτι δεῖ τοῖς παροῦσιν ἀρκεῖσθαι. Z. I. 84., DV. I. 40., Bodl. 111., D. 1. 5.

Košulja.

307. B l i ž a j e k o š u l j a o d h a l j i n e. Vuk 16. B l i ž a j e t i j e l u r u b i n a n e g o s u r i n a. Stoj. 15. B l i ž e j e k o š u l j a n e g l i d o l a m a. D. 202. B l i ž e j e r u b a č a t e l a n e g h a l j i n a. Danica zagreb. god. 1836., str. 81. To je stara rimska poslovica, koju nalazimo u Plaut., Trin. 1154.: T u n i c a p r o p i o r p a l l i o e s t. Grci su imali poslovicu, koja je značila, što i rimska, ali je riječima bila drukčija: Γόνυ κνήμης ἔγγιον: ἐπὶ τῶν ἑαυτοὺς μᾶλλον τῶν ἑταίρων ἀγαπώντων. Z. III. 2., D. III. 78., GCM. II. 50., Ap. V. 59. Možda je po grčkoj — Bog zna kako! — i ona dubrovačka: R u k e s u b l i ž e n e g o b r a z i(!) D. 3981.

Koza.

308. Č e š l j a k o z j u v u n u. D. 434. Mislim, da je ova poslovica stvorena po rimskoj l a n a c a p r i n a, koju spominje na pr. Horacije, Ep. I. 18. 15.: Alter rixatus de lana saepe caprina. (Više kod Otta, str. 73. s. v. c a p e r 2.). Tu je rimsku poslovicu tako izrazio neki dubrovački književnik. Da pak u narod nije nikad zašla, vidi se i po tome, što se u njoj govori o k o z j o j v u n i, što naš narod zove k o s t r i j e t.

309. Još (se) nije koza okozila, a kozle igra po polju. Vuk 114., D. 1454. Skače kozlić po polju, a još se koza nije okozila. D. 4113. Vuk tumači ovu poslovicu drugom: „Sad jaja kokoću, a kokoši ćute.“ Poslovica je ova, rekao bih, prijevod grčke: Αἰξ οὔπω τέτοκεν, ἔριφος δ' ἐπὶ δώματι παίζει: ἐπὶ τῶν οὔπω τεχθέντων καὶ ὁμοίως λεγομένων. Z. I. 54., D. I. 40.

310. Koza je našla nož. D. 1801. I ovo je grčka poslovica: Αἰξ τὴν μάχαιραν: ἐπὶ τῶν κακῶς τι καθ' ἑαυτῶν ποιούντων. Uz poslovicu se pričala anegdota, kako je koza, kad su je htjeli žrtvovati, sama nekako našla nož, koji je bio sakriven, i odatle da je potekla ta poslovica. Z. I. 27., GC. I. 13., GCM. I. 13.

311. Koze nisu podložne na jaram. D. 1806. Ove niti njoj slične poslovice nemaju noviji zbornici. Ali ima poslovica, koje govore o kozi u jarmu. Taka je Vukova (str. 47.): Da bih znao i na kozi ne orati. Vuk tu poslovicu tumači: „Da bih znao sve volove prodati“. No nije Vukovo tumačenje dobro. Iz same se poslovice vidi, da znači: makar ne imao ni kučeta ni mačeta, makar nemao ni koze, da na njoj uzorem, kad volova i onako nemam. Onoj je drugoj slična i ova: Makar znao i na kozi orati (prodavši sve volove). Vuk 174. Ima tu poslovicu i Stojanović, str. 118.: Makar ni na kozi ne orao, ne ću to i to učiniti. Sjećam se, da smo mi Perušićani idući u osnovnu školu dražili Bunjevce Pazarištane ovom pjesmicom:

Oj Bunjevče nebore,
Što ti koza ne ore?
Dugi rozi, kratak vrat —
Tu ne može jaram stat'.

Jesu li sve ove poslovice, u kojima se koza i jaram ističu kao nešto osobito, čudno, dà nemoguće, u kakvoj svezi s onom dubrovačkom, gotovo je nemoguće reći. Ali je lako, da je i njima kao i dubrovačkoj podrijetlo kod Grka. Dubrovačka je poslovica zacijelo nastala po grčkoj: Ἐλεύθεραι αἶγες ἀρότρων: ἐπὶ τῶν βάρους τινὸς ἢ κακῶν ἀπηλαγμένων (ἢ κακοῦ λυομένων). Z. III. 69., DV. II. 68., GCM. III. 21., M. III. 75., Ap. VII. 8.

Koža.

312. Ne može stat' u svojoj koži. D. 2720. Ne može u svojoj koži stat'. D. 2723. Poslovice su ove načinjene po rimskoj, koju spominje Horacije, Sat. I. 6. 22.: Quoniam in

propria non pelle quiessem. Porfirije dodaje: Ex proverbio sumptum est; eos namque, qui mediocritatis suae obliti maiora se ipsis adpetunt, solemus dicere, non continere se intra pelliculam suam. (Više u Otta, str. 272. s. v. pellis 1.). Ne bih rekao, da nije blizu rimske, a po tom i dubrovačke poslovice, ova naša veoma obična: Iz ove kože nikud se ne može. Kad je čovjek u kakvoj nevolji, a ne može se pomoći. Ili: Iz ove kože nema se kud. Iz ove kože nikud nikamo. Vuk 100. Naše poslovice kazuju, da čovjek ne može iz svoje kože izići, t. j. da ne može promijeniti stanja, prilika, u kojima se nalazi; a i rimska promjenu stanja, prilika, u kojima se tko nalazi, označuje prelaženjem iz svoje kože u drugu.

Krasti.

313. Stidnije je ukrasti nego pitati. Vuk 295. Bolje je prositi nego krasti. Ova se potonja čuje u Lici, a čuo sam je jeseni god. 1907. i ovdje u Zagrebu od jednoga prosjaka, koji je pravdao njome svoju prošnju. Planud br. 224. ima sasvim jednaku poslovicu, samo što ta zapovijeda: Αἴτει καὶ μὴ κλέπτε. No kako Planud nije ostavljao u miru forme kod svojih poslovica, lako može biti, da je on i ovoj sâm dao imperativni oblik.

314. Nema slađega mesa od kradenoga. Vuk 204. Kradeno je slatko, a prekradeno još slađe. Čuo sam u Lici, ali rečeno više u šali nego ozbiljno. Čini se, da su naše poslovice same umetnule meso mjesto vode u krilaticu iz Salamonovih Priča, gl. 9. 17.: Κλόπης ὕδωρ γλυκερόν. Ta se krilatica nalazi i među Eustatijevim poslovicama. (Philol. VI. Supplb., str. 314.).

Krava.

315. Svaka krava noćom crna. Vuk 276. U mraku je svaka krava crna. Vuk 333. Kod Apostolija X. 90. ima poslovica: Λύχνου ἀρθέντος γυνὴ ἡ πάσα ἡ αὐτή: τοῦτο πρὸς τοὺς μοιχικοὺς καὶ ἀκολάστους εἴρηται καλῶς. (Ispor. Plut., Praec. coniug. 46. p. 144.). Poslovica je dakle nepristojna. Znači: kad se svijetlo ugasi, sve su žene jednake, tako kažu kurvari. Upravo to znači i naša poslovica. Vuk joj doduše o značenju ne kaže ništa, ali se u tome smislu govori u Lici, a tako ju je zacijelo čuo i Vuk, samo joj tumačenje poradi nepristojnosti nije htio donijeti. Dakle naša poslovica: „Svaka krava noćom crna“ znači isto, što i grčka: „Sve

žene u mraku jednake", a možda je od nje i postala, samo što je naš narod, da malo ublaži nepristojnost poslovice, mjesto o ženi počeo poslovicu govoriti o kravi. Kad je jedamput uveo tu promjenu, onda je morao grčki izraz: λύχνου ἀφθέντος zamijeniti izrazom noćom, što znači: u mraku.

Krilo.

316. Leti bez krila. D. 1986. Bez krila ni soko ne leti. Kapet. str. 21. br. 24. Ovamo pripada i ova: Ne valja (prije) letjeti, dokle krila ne narastu. Vuk 195. Stariji je bez sumnje onaj dubrovački oblik ove poslovice. To se vidi i po tome, što tu poslovicu u tom obliku imaju i Grci i Rimljani. Grčka je: ἄνευ πτερῶν ζητεῖς ἵπτασθαι. Plut. Boiss. 25. Rimsku poslovicu ima Plaut, Poen. 871.: Sine pinnis volare haud facile est; Asin. 93.: tu sine pennis vola. Navodeći ovu poslovicu Erasmus str. 637. kaže, da „manet etiam hodiernis temporibus vulgo celebre".

Kriv.

317. Krivo stečenje kratko uživanje. Kapet. str. 85. br. 220. Kako došlo, onako i prošlo. Vuk 125. Bogatstvo zlo stečeno domalo trpi. D. 218. Što po zlu dođe, po zlu pođe. D. 4562., Rkps A. B. Što sa zlom dođe, s vragom pođe. D. 4566. Što kazuju ove naše varijante jedne te iste misli[1], to je smisao i Menandrova st. 301.: Κέρδος πονηρὸς ζημίαν ἀεὶ φέρει. Još im bliže stoji sentencija, što je ima Maksim, col. 793.: Πλοῦτος ἀδίκως συναγόμενος ἐξεμεθήσεται. No dubrovačke su varijante još bliže rimskoj poslovici u Cic., Philipp. II. 27. 65.: Sed ut est apud poetam nescio quem: male parta male dilabuntur. Riječi te ima Nevije v. 51. Ribb. [a na Nevija valjada Ciceron i misli]. (Ispor. više u Otta, str. 206. s. v. male 1.).

Krv.

318. Krv nije voda. Vuk 160., Ilić, str. 247. Od krvi ne može biti voda. Vuk 234. Našim je poslovicama sasvim jednaka grčka kod Planuda br. 86.: Τὸ αἷμα ὕδωρ οὐ γίνεται[2].

[1] Ove pak dvije: Krivičnomu blagu tretji odvetek naj se ne veseli. Mikloušić, str. 162. i Nepravedno tecivo na treće koljeno ne slazi. Vuk 208. zacijelo su nastale po sredovječnoj latinskoj: Male partorum non gaudet tertius heres.

[2] Altenkirch, str. 356. br. 85. citira je: Αἷμα ὕδωρ οὐ τελεῖται.

319. Vruće krvi. Ta se fraza često u nas govori za čovjeka nagla, koji ne razmišlja puno, kad treba što učiniti. U tom značenju imali su i Rimljani tu istu frazu. Ima je Petronije c. 59.: Sanguen illi fervet. Otto je ne navodi među poslovicama.

Kuća.

320. Ako komšijnska kuća gori, pazi na svoju. Vuk 5., Stoj. 10. Kad susjedu kuća gori, ti na tvoju vodu nosi. D. 1553. Kad u selu kuća gori, svak se sebi boji. D. 1560. Ta je poslovica potekla od one Horacijeve, Ep. I. 18. 84.: Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet. Navodeći ove riječi dodaje Erasmus, str. 649.: Et hodiernis temporibus indocto vulgo passim in ore est: tum nobis esse cavendum, cum vicini domus ardet. Evo ovomu je obliku poslovice Vukova i prva dubrovačka sasvim blizu. Ali ima i novogrčka sasvijem kao naša: Ὅταν καίεται τοῦ γείτονά σου τὸ σπίτι, βάστα καὶ τὸ δικό σου. Warn. 48. (Citira je Altenkirch, str. 338. br. 7.).

321. Svoja kućica svoja voljica. Ili: Svoja kućica svoja slobodičica. Vuk 283. Moja kuća moja slobodica. Vuk 182. Čini se, da je i ovoj poslovici izvor kod Grka, koji su također tu misao, što je izriču naše ove poslovice, kazivali samo malo drukčijim poslovicama. Takva je ova: Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος. Bodl. 750., App. IV. 15., Ap. XII. 39. Gaisford uz ovu poslovicu (str. 91.) dodaje, da znači: Domus cuique optimus est amicus. Već su u starini ovu poslovicu u šali prenosili na kornjaču: Ἔνιοι τὴν παροιμίαν ἐπὶ τὸ γελοιότερον μεταφράζοντες, ταύτην ἐπὶ τῆς χελώνης φασίν. (Bodl. 750., App. IV. 15.). Crusius, Plut. Alex. II. str. 40. navodi i ovu poslovicu: Ἀνδρὶ Γεφυραίῳ οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος.

Kučka, kuja.

322. Bî kuju (tako je pomaman za ženskima). Tako se drastično reče u Lici o čovjeku perverznu. Baš tako su za take ljude govorili i Rimljani. Kod Petronija c. 43. kaže jedan gost o takom čovjeku: Non mehercules illum puto in domo canem reliquisse. Otto, str. 72. s. v. canis 17. krivo tumači te riječi. One znače baš ono, što i ona naša fraza. (Ispor. Friedländera, Cena, str. 256.).

323. Kad se kučka nauči ždrmnje lizati, ili kučku ubij ili ždrmnje slomi. Ili: Kad se kučka nauči na

ždrmnje, ili kučku ubij ili ždrmnje slomi. Vuk 120. Ili kučku ubij ili žrvni razbij. D. 1154. Ispor. i D. br. 139. Dubrovačka poslovica nije potpuna; jasno se vidi, da je ispao jedan dio, i to otprilike onaj, kakav je Vukov prvi dio: „Kad se kučka nauči žrvni lizati.“ Kao što naše poslovice u ovom obliku pokazuju veliku moć navike, tako su sličnom poslovicom, i to baš o kuji, kazivali i Grci, ali su mjesto izraza lizati ždrmnje imali izraz remen glodati. Ta je grčka poslovica: Οὐδὲ κύων παύσαιτ' ἂν ἅπαξ σκυτοτραγεῖν μαθών (μαθοῦσα): ὅτι τὸ ἔθος σχεδὸν ἀμετάβλητον. Ap. XIII. 49., GCM. IV. 74. To je kod Grka značila i poslovica: Κύων παρ' ἑντέροις: ἐπὶ τῶν μὴ δυναμένων ἀπολαύειν τῶν προκειμένων. Bodl. 563., D. 5. 67.

324. Kučka prešna slijepe rađa kučiće. D. 1868. Nagla mačka slijepe mišiće rodi. D. 2489. Slične poslovice nema nijedan noviji zbornik; valjada se u narodu našem nije nikad ni govorila. Poslovica je ova prenesena od kojega književnika grčka poslovica: Κύων σπεύδουσα τυφλὰ τίκτει: ἐπὶ τῶν διὰ σπουδὴν ἁμαρτανόντων. Poslovicu ovu ima već Aristofan, Pac. 1078., a od paremiografa donose je M. V. 32., Ap. X. 23. Samo je oblikom malo drukčija Planud. br. 51.: Ἡ κύων ἐπειγομένη τυφλὰ σκυλάκια τέτοκε. Dubrovački književnik nije dakle imao pred sobom stare grčke forme, koja govori samo o τυφλά, nego ovaku, kaka je Planudova, gdje se k τυφλά kaže: σκυλάκια. Tako kaže i vizantinski oblik ove poslovice: Ἡ σκύλα μας σπουδάζουσα τυφλὰ κουτζούδια γέννησε. I među srednjegrčkima ostala je ova poslovica, a tako isto u više varijanata i u novogrčkom jeziku. (Ispor. Krumbachera, Mosk. Sam., str. 403., Mgr. Spr., str. 153.)[1]. No sudeći po onima, što ih iznosi Krumbacher, dubrovačka poslovica nije nastala ni po jednoj od njih, a ni po vizantinskoj, nego baš po nekoj srednjegrčkoj varijanti. Druga ona poslovica dubrovačka, koja govori o nagloj mački, i ako je drukčije sasvim jednaka prvoj, ipak se nije od nje razvila, nego je postala samostalno; nijesu one jedna za drugu znale, kad su prenošene na naš jezik. Kako je eno prva prevedena s grčkoga, tako je druga prevedena s talijanskoga, gdje se ona stara grčka poslovica o „nagloj kuji“ pretvorila u poslovicu o „nagloj mački“. Mjesto kuje je došla mačka i u nekim novogrčkim varijantama, ali je vjerojatnije, da je Dubrovčanin imao

[1] Jednu navodi Altenkirch, str. 345. br. 39.: Ἡ σκύλ' ἀπὸ τὴ βιάσι

pred sobom talijansku varijantu, kakvu citira Krumbacher, Mgr. Spr., str. 153. uz br. 6.: La gatta frettolosa fece i gattini ciechi. Možda je po poslovicama o nagloj kučki i mački nastala u Dubrovniku ova: Lakoma kvočka ne može piplića izvesti. Vuk 165.

325. Zla kao kuja. Kaže se o zloj ženi. Vuk 90. Ovako su i Rimljani zle i svadljive ljude, osobito žene, zvali psima i kujama. Tako Plaut., Men. 936. veli: Nam dudum uxorem suam esse aiebat rabiosam canem, ibidem st. 838.: illa me ab laeva rabiosa femina adservat canis. (Ispor. više u Otta, str. 69. s. v. canis 2.). U Lici se u ovakoj prilici često dodaje, kako to ima i Plaut, adjektiv bijesan k riječi pas ili kuja.

Kurjak (vuk).

326. Kad kurjaku što u grkljan upadne, teško je iščupati. Vuk 118. Mučno je iz čeljusti vuku ugrabit'. D. 2335. To je kazivala i grčka poslovica: Ἐκ λύκου στόματος: ἐπὶ τῶν ἀνελπίστως τι λαμβανόντων. Z. III. 48., D. IV. 42., GCL. II. 8., M. III. 70., Ap. VI. 99. Ovoj je slična: Ἐκ λύκου στόματος ἀφείλω. Z. III. 48., D. IV. 42. Podrijetlo je ovim poslovicama Esopova basna br. 276. i 276[b].

327. Kurjak dlaku mijenja, a ćudi nikad. Vuk 164. Vuk dlaku promijeni, ali ćudi nikad. D. 5620. Ovo je jako obična i veoma raširena poslovica, a nije naša izvorna, nego je k nama prešla od Grka. Po njoj je valjada kod nas nastala: Ostario, a ćudi ne ostavio. Vuk 252. Odakle su ove dvije: Promijenila svraka gnijezdo, ma ne ćud. D. 3820. i Promijenit zube, ma ne pameti. D. 3820., ne znam. Krumbacher, Mgr. Spr. 211. navodi paralela iz mnogo jezika, ali se svraka ne spominje nigdje, a tako isto nigdje se ne govori o mijenjanju zubi. Da te promjene nije učinio sam naš narod? Ima onu gore prvu Planud br. 180.[1]: Ὁ λύκος τὴν τρίχα ἀμείβει, τὴν δὲ γνώμην οὐκ ἀμείβει. Sasvim je slična ovoj kod Apostolija XII. 66.: Ὁ λύκος τὴν τρίχα οὐ τὴν γνώμην ἀλλάττει. Kod Sathasa V., str. 567. ima ta poslovica ovaj oblik: Ὁ λύκος τὸ μαλλὶν ἀλλάσσει, τὴν δὲ γνώμην οὐκ ἀλλάσσει. Poslovica je ta prešla i u novogrčki jezik, gdje se govori u više varijanata. No sudeći po onima, što ih uz ovu poslovicu iznose Crusius, Rhein. Mus. 42., str. 414. i Krumbacher,

[1] Po Piccolominiju br. 178.

Mgr. Spr., str. 211., bit će da je naša poslovica nastala još u starija vremena, dok se poslovica govorila o vuku, dakle u Srednjem vijeku, jer novogrčke varijante govore tu poslovicu o lisici i o psu. — Poslovicu su ovu imali i Rimljani, ali se u njoj govorilo o lisici. Spominje je Suet. Vesp. 16.: Vulpem pilum mutare non mores.

328. Kurjače reci: amen! Kurjak: janje, janje! Stoj. 98. I ovo je grčka poslovica, kakvu ima Planud br. 179.: Μυουμένῳ τῷ λύκῳ ἐκέλευον εἰπεῖν· ἀμήν, ὁ δὲ ἔλεγεν· ἄρνιν. Ova sredovječna poslovica ima paralelu u novogrčkoj: Τὸν λύκο τὸν ἐκούρευαν κι ἔλεγε· πᾶν τὰ πρόβατα. (Ispor. Krumbachera, Mgr. Spr., str. 211.). I arapski jezik ima poslovicu: „Doveli vuka u školu i učili ga a, b, c, ali je on govorio: janje, jare, koza.“ (Ispor. Krumbachera l. c.). Kako se vidi, naša je poslovica po sredovječnoj grčkoj poslovici. Možda je po ovoj poslovici, koju ima jedini Stojanović, nastala ona mnogo običnija i raširenija: Krsti vuka, a vuk u goru[1]. Vuk 161.

329. Na kurjaku stado ostaviti. Vuk 188. Kurjak mu koze pase (a lisica živad čuva). Stoj. 98. D'o je vuku pastit kozliće. D. 508. Dat vuku kozliće pastit. D. 521. i 5625. Pripustio je vuka u kozliće. D. 3778. O vuku kao lošu čuvaru stoke govorila je i grčka poslovica: Λύκος ποιμήν: ἐπὶ τῶν μετὰ σχήματος φιλικοῦ ἐπιβουλευόντων τισί. Ap. X. 96^{b}., Cohn, Philol. VI. Supplb., str. 232. br. 86. Taka je i ova: Λύκος καὶ ὃν ποιμαίνει. D. V. 96. Poslovica je taka bila poznata i Rimljanima. Ima je Plaut, Pseud. 140.: hoc — Eorum opus est, ut mavelis lupos apud oves linquere — Quam hos domi custodes. Teren., Eun. 832.: Scelesta, ovem lupo commisisti.

Kupiti, kupovati.

330. Ne ima za kupit kruha, a kupuje smoka. D. 2667. (Kod Daničića jamačno griješkom „moska“). To je grčka poslovica: Ἄρτον οὐκ εἶχεν ὁ πτωχὸς καὶ τυρὸν ἠγόραζεν. MP. I. 26. Podalje već stoji sredovječna: Ἄρτον τις φαγεῖν οὐκ ἔχων προσφάγιον ἐζήτει. (Krumbacher, Mosk. Sam., str. 410. br. 85.; ispor. i str. 443.).

331. Prodaj oca pa kupi magare te se naslanjaj na njega. Kad se tko na koga nasloni. Vuk 263. Prodaj oca,

[1] Kako su krstili vuka, ali vuk ostao vuk, priča Vrčević, Basne, str. 94 : Krstili seljani vuka.

a kupi osla. D. 3806. Ako hoćeš imati norca, kupi si ga. Danica zagreb. god. 1836., str. 80. Sasvim sličnu poslovicu su imali i Rimljani, samo u njoj nije bilo govora o ocu i magaretu; rimska je poslovica mnogo blaža. Ima je Plaut, Trin. 1061.: Emere melius est, quoi imperes, t. j. kupi drugoga pa njemu zapovijedaj, meni lje ne ćeš. Slično ima Plaut, Pers. 273.: Emere oportet, quem obedire velis tibi. Nešto slično ima i Teokrit, Id. 15. 90.: Πασάμενος ἐπίτασσε.

332. Ko kupuje, što ne treba, prodavat će i ono, što mu treba. Vuk 144. Tko kupuje, što mu ne treba, ne će moći kupiti ni ono, što mu treba. Kapet. str. 172. br. 128. Kapetanović dodaje, da je ovo prijevod neke turske poslovice, ali ne kaže, je li je on sam preveo ili ju je čuo od naroda, a prijevodom je drži zato, što joj je sasvim jednaka turska poslovica. Može biti, da je ta poslovica paznata i Turcima, no ja bih rekao, da je ovima obadvjema poslovicama najstariji izvor i oblik sentencija Hilonova: Δαπανώμενος ἐφ' ὃ μὴ δεῖ, ὀλίγος ἔσῃ ἐφ' ὃ δεῖ. Donosi je Melisa, col. 916.

L.

Labud.

333. Bijel kao labud. Kapet. str. 288. br. 4. Drugi zbornici ne donose ove poslovične poredbe, ali ja znam, da se često čuje. Eno je i narodna pjesma o Hasan-aginici — dabogme na drugi način — upotrebljava: „Šta se b'jeli u gori zelenoj? — Al su sn'jezi, al su labudovi?“ Poslovično su tu poredbu upotrebljavali i Rimljani, na pr. Marcijal, I. 115. 2.: candidior puella cycno; Silije Italik, Pun. XIII. 116.: candore anteiret olores; Ausonije, Parent. 5. 5.: qui clarior esset olore.

334. Pjesan od kufa (labuda). D. 3518. Tu su frazu imali i Grci i Rimljani. Kod Grka je bila poslovica: κύκνειον ᾆσμα. D. V. 37., Ap. X. 18. A i kod Rimljana je izraz cygnea carmina i cycnea vox bio poslovičan. (Ispor. Otta, str. 105. s. v. cycnus 3.).

Lakomac.

335. Lakomcu je vazda malo. Vuk 166. Skupu nije ništa dosta. D. 4133. Ubogu malo nedostaje, a skupu

sve. D. 5335. Taku su poslovicu imali i Rimljani. Ima je Horacije, Ep. I. 2. 56.: Semper avarus eget, Hieron., Ep. 100. 15.: eget semper, qui avarus est. Specijalno je onoj drugoj dubrovačkoj izvor Publije Sir., Sent. 236.: Inopiae desunt multa, avaritiae omnia. (Ispor. više u Otta, str. 50. s. v. avarus 2.). Ali su tu misao kazivale i neke grčke gnome. Taka je Hrisostomova kod Melise, col. 893.: Ὁ φιλάργυρος οὐδέποτε στήσεται τῆς ἐπιθυμίας, a onda ove dvije, col. 897.: Ἀνδρὶ ἐπιθυμητῇ χρημάτων οὐκ ἐγγένεται κόρος i Οἱ δὲ πλεονέκται κόρον οὐκ ἔχουσιν.

Lani.

336. Sve bolje lani. Vuk 279. Taman je to s istim riječima tvrdila grčka poslovica: Ἀεὶ τὰ πέρυσι βελτίω: ἐπὶ τῶν κατόπιν ἐν ταῖς χερσὶ γινομένων. Ταπεινούμενοι γὰρ Ἀθηναῖοι κατὰ τὰ Μακεδονικὰ ἐπεφώνουν τι τοιοῦτον. D. 2. 54., GCL. I. 17., M. I. 31., D. II. 54., Ap. II. 73., XIII. 57.

Lasta.

337. Jedna lasta ne čini proljeća. Vuk 112. Jedna lastovica ne čini pramaljetja. D. 1375. Ovo je stara grčka poslovica, koja se od Grka raširila širom svijeta. Glasi sasvim kao i naša: Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. Z. V. 12., App. III. 96., GCL. II. 71., Ap. XI. 63. U tomu je obliku ostala još i među srednjegrčkim poslovicama: Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ κτίζει. (Krumbacher, Mgr. Spr., str. 125. br. 83.), dok u novogrčkoj poslovici mjesto lastavice ima kukavica. (Ispor. Krumbachera, l. c. str. 206.).

Lav.

338. Ako lavska koža nije dovoljna, a ono i lisičju valja nadošiti. Muškat. str. 16. I od risa podstavi, lisičine dostavi. D. 1055. Vuk nije ove poslovice prenio od Muškatirovića u svoj zbornik, jer je jamačno nije sâm čuo u narodu. I teško da se ova poslovica ikad govorila u ovom obliku u širim slojevima naroda. No ipak kao da je od nje (ali može biti i otkud drukud) došla poslovična fraza: lisičja koža. Tako sam u novinama „Srbobranu“ od 10. veljače god. 1908. čitao na jednom mjestu: „Obukao lisičju kožu“. Muškatirovićevoj je poslovici izvor grčka: Ἂν ἡ λεοντῆ μὴ ἐξίκηται τὴν ἀλωπεκῆν προσάψον: ἂν μὴ φανερῶς δύνῃ βλάψαι, πανουργίᾳ χρῆσαι. Ἂν μὴ κατὰ

ῥώμην τὸ προκείμενον ἐξανύοιτο, μηχανῇ καὶ τέχνῃ παραινέσθω τὸ λειπόμενον. Τάττεται ἡ παροιμία ἐφ' ὧν σοφίᾳ μᾶλλον ἢ τῇ δυνάμει προσήκει χρῆσθαι. Z. I. 93., GCM. I. 83. Da je poslovica veoma stara, pokazuje i to, što je ima u latinskom prijevodu Fedro, Appendix fab. 23. tit.: Ubi leonis pellis deficit, vulpinam induendam esse. *Možda je baš po latinskoj formi Muškatirovićeva.* Ja bih to i rekao sudeći po njezinoj formi.

339. Lav domome, a zec u boju. D. 1966. Pod selom gizdav, na domu lav. D. 3568. To je po rimskoj poslovici, koju ima Apol. Sid. Ep. V. 7. 5.: cum sint in praetoriis leones, in castris lepores, a koju malo drukčije ima i Tertulijan, Coron. mil. 1.: Novimus pectora eorum in pace leones, in proelio cervos. Grci su tu misao drukčije kazivali: Οἶκοι λέοντες ἐν ὑπαίθρῳ δ' ἀλώπεκες ili Ὄντες οἴκοι μὲν λέοντες, ἐν μάχῃ δ' ἀλώπεκες. GCM. I. 83. s bilješkom Schneidewinovom.

340. Lavica okoti jedno, ali lava. Ili: Lavica okoti jedno, ali vrijedno. Vuk 265., Stoj. 86. Taku su poslovicu imali i Grci: Οὐ πολλοὺς' ἔτεκε, τεκοῦσα δὲ μέγαν ἔτεκε, koja se nalazi među Eustatijevim poslovicama (Philol. VI. Supplb., str. 317.). Podrijetlo je poslovici u Esopovoj basni br. 241. Halm. (Ispor. i Büchmanna, str. 241.).

341. Mučno je lava bričit'. D. 2356. I kod starih je Grka bila poslovica: lava brijati. Ali njihova poslovica kaže samo: Λέοντα ξυρεῖν (ξυρᾶς): ἐπὶ τῶν τὰ ἀδύνατα ἐπιχειρούντων. MP. I. 97., DV. II. 61., Ap. X. 54.

342. Na mrtva lava i kunijelj udara. D. 2421. Kad lav umre, i zec na njega udre. D. 1508. Izvor ovoj poslovici, kako sâm veli, iz nekog epigrama, ima Manutius, col. 1660.: Νεκροῦ σῶμα λέοντος — ἐφυβρίζουσι λαγωοί, koju on prevodi: „Mortuo leoni et lepores insultant". Ja bih rekao, da je dubrovačka poslovica baš po ovom latinskom prijevodu načinjena.

343. Po glasu tica, a po šapama se lav poznaje. Vuk 250. Drugi dio ove poslovice, koji se jamačno i sam za sebe govorio nekad kao poslovica, sasvim je jednak grčkoj: Ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντα. M. III. 95. Ili: Ἐξ τῶν ὀνύχων τὸν λέοντα. D. V. 15. (tumači: ἐπὶ τῶν δεικνυόντων ἀπὸ μικρᾶς πράξεως τὸ ἦθος). Ili: Ἐξ ὀνύχων λέοντα ἔνεστι μαθεῖν καὶ ἐκ μικρᾶς γεύσεως πηγήν. Ap. VII. 57. Latinska poslovica: „Ex ungue leonem" nije antikna, nego je sredovječni prijevod grčke poslovice.

Laž.

344. U laži su kratke noge. Vuk 332. U laži je plitko dno. Vuk ibidem. Laž je debela, ali kratka. Kapet. str. 90. br. 53. Ove i sve druge na ovu nalik znače, da se laži brzo stane na kraj; laž se može neko doba i vjerovati, ali se brzo istina otkrije. Sve su ove poslovice — pored toga, što su istinite, — oblikom upravo prekrasne. Jesu li originalni produkti našega naroda, ne znam. Jednakih im nijesam našao ni kod Grka starih ni kod Rimljana. No istinu, što je sadržavaju naše poslovice, kazivale su i neke grčke krilatice. Tako ono, što govore one, kaže i Menandar, Mon. 547.: Ψευδόμενος οὐδεὶς λανθάνει πολὺν χρόνον (= Boiss. Anecd. I. p. 134.) Taj stih iznosi i Sternbach, Wien. Stud. XI. (1889.), str. 39. br. 156.: Ψευδόμενος οὐδεὶς λανθάνει χρόνισας. Stih je Menandrov preveden kod nas u staroj srpskoj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 20. br. 375.).

345. Laž se pređe primi nego istina. Vuk 165. Samo po smislu izdaleka sjeća ova poslovica rečenice u Melise, col. 844.: Τὸ μὲν ἀληθὲς πικρόν ἐστι καὶ ἀηδὲς τοῖς ἀνοήτοις· τὸ δὲ ψεῦδος γλυκὺ καὶ προσηνές.

Leća.

346. Kad obogati, leća mu se omrazi. D. 1522. Ova je poslovica postala po grčkoj, kakva je: Ἔπειτα πλουτῶν οὐκέθ' ἥδεται φακῇ, πρὸ τοῦ δ' ὑπὸ τῆς πενίας ἅπαντ' ἀπῄσθιεν. GCL. I. 100. Još bliže joj je ova: Ἔπειτα πλουτῶν οὐκέθ' ἥδεται φακῇ. Aristot. Plut. 1005.

Led.

347. Piši kukom po ledu (na pr. kad je komu dužan ko, od koga se ne može naplatiti). Vuk 248. Upiši na ledu, a prigri' k ognju. D. 5468. Zapiši na led pa pripeci k vatri. U Lici. Stari Grci nijesu govorili u svojoj poslovici o ledu, nego o vodi: Καθ' ὕδατος γράφειν: ἐπὶ τῶν ἀδυνάτοις ἐπιχειρούντων. D. V. 83., DV. II. 59.

Lemješ.

348. Strijeljat' se lemješom. D. 4289. To je prijevod, koji po svoj prilici nikad nije ušao u narod, grčke poslovice: Ἀρότρῳ ἀκοντίζεις: ἐπὶ τῶν ἀπερισκέπτως (εὐπερισκέπως) τὶ ποιούντων καὶ κατόπιν μὴ προορωμένων, ἀλλὰ καθ' ἑαυτῶν ἐπιτελούντων. D. 3. 33.

*

Ležati.

349. Kako prostreš, onako ćeš i ležati. Vuk 126. Kako si tko postelj stere, onako i spava. Stoj. 102. Sasvim je jednaka ovima novogrčka: Ὅπως στρώσῃ καθένας, ἔτζι θὰ κοιμηθῇ. Altenkirch, str. 357. br. 90.

Lice.

350. Pljuni mi u lice! (ako te prevarim; ako slažem i t. d.). Ta se poslovična fraza često čuje, ali je ni u jednom zborniku nema zabilježene. Tako nije ni Otto donio među poslovicama jednake rimske fraze, koju ima Petronije c. 75.: Si quid perperam feci, in faciem meam inspue.

Liječiti.

351. Druzijeh liječiš, a ti si vas ranav. D. 691. Ovo je samo slobodan prijevod grčke krilatice: Ἄλλων ἰατρὸς αὐτὸς ἕλκεσι βρύων, koju ima Ap. II. 26. kao: ἐκ τοῦ τραγῳδοῦ, a po Suidi je to Εὐριπίδου ἔπος.

352. Jednijem lijekom svakoga liječit'. D. 1389. Sličnu poslovicu, ali nešto specijalniju, ima Hieron., Comment. in Ep. Ad Ephes. praef.: ita et sanctus apostolus Paulus per singulas ecclesias vulneribus medetur illatis nec ad instar imperiti medici uno collyrio omnium oculos vult curare.

Lijen.

353. Lijenom Bog ne pomaže. Vuk 169., Stoj. 30. Leža ćemu Bog ne pomaga. D. 1987. Lijenčini Bog ne pomaže. Kapet. str. 94. br. 1. Bog daje težaku, a ne ležaku. Stoj. 30., Rkps A. B. Ovu misao naših poslovica sasvim tako izriče Menandar, st. 242.: Θεὸς δὲ τοῖς ἀργοῖσιν οὐ παρίσταται, koji među poslovicama imade Ap. VIII. 84[b]. Stob. Flor. II., str. 24. br. 6. navodi taj stih kao Σοφοκλέους Ἰφιγενείας.

354. Lijenu je svaki dan svetac. D. 2013. Lenjaku je navek god. Danica zagreb. god. 1837., str. 89. Ispraznijem vazda je svetac. D. 1305. Lijenu je uvijek svetkovina. Kapet. str. 91. br. 72. To je govorila sasvim jednako i stara grčka poslovica: Ἀργοῖς αἰὲν ἑορτή, koju donosi Kurz među Eustatijevim

poslovicama u Philol. VI. Supplb., str. 309. Poslovicu tu ima i Teokrit, Id. 15. 26. Novogrčka je: Ὁ ἀργὸς κάθε μέρα τό 'χει γιορτή. Wen. 30. (Altenkirch 354. br. 77.).

Lijep.

355. Što je lijepo, mučno je. D. 4517. Mučno je, što je lijepo D. 2365. To je grčka poslovica: Χαλεπὰ τὰ καλά: ἔνιοι τὸν χαλεπὸν ἀκούουσιν ἐπὶ τοῦ ἀδυνάτου. Ἀδύνατον οὖν εἶναι ἐφ' ἅπαντα ἀγαθόν. Bodl. 940., Z. VI. 38., App. V. 22., GCL. III. 30., Ap. XVIII. 7.

356. Što nije lijepo gledati, nije lijepo ni ljubiti. Vuk 358. Ova poslovica samo malo drukčije kaže ono, što tvrdi Euripid u Phoen. 814.: Οὐ γὰρ ὃ μὴ καλὸν, οὐδέποτ' ἔφυ φίλον. Taj je stih već u starini bio krilatica i tako dobio značaj narodne poslovice.

Lijer.

357. Bijel kao lijer (ljiljan). Među poslovicama ne nalazim ove poredbe nigdje zabilježene. Ali da je poznata u narodu, pokazuje narodna pripovijetka (kod Vuka, Srp. nar. prip.[2], str. 130.), gdje se kaže: „(Śći bijaše) rumena kao jabuka i u licu bijela kao gorski lijer". Poredbu su tu poslovično upotrebljavali i Rimljani. Ima je Marcijal, Epigr. I. 115. 2.: candidior puella... lilio; Klaudijan 31. 126.: superatque nives ac lilia candor.

Lisica.

358. Matora lisica čuva se gvožđa. Vuk 175. Mučno je staru lisicu uhitit' u stupicu. D. 2364. Stara lisica mučno u tonote upade. D. 4217. Matora lisica ne pada lako u stupicu. Stoj. 112. Staru je lisicu teško uhititi. Kapet. str. 159. br. 158. Kunu staru ako olovom ne stiže, ne ufati u ošce. D. 1887. Stara kuna lasno se ne privari. D. 4214. Stara kuna mučno u očce upade. D. 4215. I ako je ova poslovica evo jako rašírena po svim krajevima našega naroda, nije naša, nego grčka: Γέρων ἀλώπηξ οὐχ ἁλίσκεται (πάγῃ): ἐπὶ τῶν διὰ χρόνου πλῆθος ἁμαρτανόντων. Z. II. 90., DV. II. 23., GCM. II. 63., Ap. V. 31. Ostala je i u novogrčkom: Παληὰ λεπoῦ ς τὴν παγίδα δὲ πιάνεται. Altenkirch, str. 330. br. 23. Mjesto lisice spominje majmuna poslovica: Γέρων πίθηκος οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ Ap. V. 37[a].

359. Mudar kao lisica. Vuk 183., Kapet. 295. br. 19. Uopće se kod nas riječ lisica govori o prepredenu i lukavu čovjeku. Tako su radili i stari Grci i Rimljani. Već Arhiloh o lukavu čovjeku veli da je: κερδαλέη ἀλώπηξ (Fr. 89. Bergk). Ispor. Aristofan. Equit. 1069., Pac. 1067. Ispor. Platona, Republ. II. p. 365. C.: τὴν δὲ τοῦ σοφωτάτου Ἀρχιλόχου ἀλώπεκα ἑλατέον ἐξόπισθεν κερδαλέαν καὶ ποικίλην. I Horacije, De arte poet. 437. kaže: Numquam te fallant animi sub vulpe latentes, a Paul Diac. (Migne XX., col. 715.): Sed vulpecula fuit, fraudibus semper studens.

360. Po drugiput se lisica ne hvata u gvožđa. Vuk 251. Lisica se ne da dva puti prevariti. Danica zagreb. god. 1836., str. 164. Lisica u tonote često ne upada. D. 2033.[1] Ovoj sasvim jednaku poslovicu grčku iznosi Cohn: Ἀλώπηξ διαφυγοῦσα πάγης αὖθις οὐχ ἁλώσεται, a samo je malo drukčija i ova: Ἀλλ᾽ οὐκ αὖθις ἁλώπηξ (πάγαις) ἁλώσεται. Z. I. 67., GC. III. 17., Ap. XI. 45. U novogrčkom ima također ta poslovica: Εἰς τὸν δόκανο δὲν μπαίνει δυὸ φοραῖς ἡ ἀλεπού. Altenkirch 348. br. 50.

361. Po repu se lisica pozna. D. 3552. To je grčka poslovica: Ἡ κέρκος τῇ ἀλώπεκι μαρτυρεῖ[2], koju paremiografi ispoređuju s onom: Ἐκ τῶν ὀνύχων τὸν λέοντα. D. V. 15., DV. II. 87., M. IV. 41., Ap. VIII. 44. Po smislu su onoj poslovici jednake naše: Poznaje se koza po rozima. — Poznaje se pijetao po kresti. Vuk 252. No može biti, da su se one razvile samostalno bud kod nas, bud kod Grka, koji su možda onu staru poslovicu o lisici i repu prenijeli na kozu i rog, pijetla i krestu, a može biti da je i sam naš narod od one dubrovačke forme kasnije stvorio ove forme o kozi i pijetlu.

362. S lisicom lihat'. D. 4005. Erasmus, str. 66. ima poslovicu: Vulpinari cum vulpe, koja da odgovara grčkoj: Ἀλωπεκίζειν πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα: ἐπὶ τῶν ἐξαπατᾶν ἐπιχειρούντων τοὺς ὁμοίους. Bodl. 98., Z. I. 70., GCM. I. 37., M. I. 92., Ap. II. 31. Latinsku je formu ove poslovice stvorio ili sam Erasmus ili tko drugi od njegovih savremenika. Neki je naš Dubrovčanin htio, da tu poslovicu steče za naš narod, ali nije radio po grčkom izvoru, nego je naprosto preveo Erasmusov prijevod. Da ga pak uzmogne što vjernije prevesti, eno je stvorio i glagel lihati, kojega u značenju vulpinari nema Broz-Ivekovićev Rječnik.

[1] Ispor. basnu kod Vrčevića str. 25.: Lisica i gvožđa.

[2] Po njoj je sredovječna latinska: Cauda de vulpe testatur.

List.

363. Neko se za list sakrije, a neko ne može ni za dub. Vuk 201. Neko se za list sakrije, a nekoga ne može ni dub da pokrije. Vuk ibidem, D. 4744. Nijesam ovim poslovicama našao jednake ni među grčkima ni među rimskima. Ali ipak nešto njihovo imali su i Rimljani: ovo „sakriti se za list" bilo je i kod njih poslovično; „in rutae folium coniicere" bila je rimska poslovična fraza. Ima je Petronije c. 37.: quemvis ex istis babaecalis in rutae folium coniiciet; c. 58.: nec sursum nec deorsum non cresco, nisi dominum tuum in rutae folium coniecero. Riječi „rutae folium" jesu poslovičan izraz za veoma malen prostor, baš kao i naš „sakriti se za list". Friedländer, Cena str. 236. domišlja se (a tako i u Sittengeschichte Roms[9], I. str. 528.), da je tomu poslovičnom izrazu izvor u priči o „Palčiću", koji se sakrije za list.

Lonac.

364. Kakav lonac, taki i zaklopac. B. V. I. (1886.), str. 110. Kakav lonac, onaki i poklopac. Kapet. 79. br. 97. Našla je lopiža pokriv. D. 2539. Našla je tikva zatak. D. 2541. Našla tendžera i poklopac. Kapet. 107. br. 101. I ako su ove posljednje tri poslovice nešto drukčije od prvih dviju, opet mislim, da im je isto podrijetlo, a i značenje im je jednako. Dubrovačkima i drugoj Kapetanovićevoj sasvim je jednaka grčka poslovica: Εὗρεν ἡ λοπὰς τὸ πῶμα (navodi je, a ne kaže, odakle, Otto, str. 254. s. v. olla). Sačuvala se i u novogrčkom, odakle Krumbacher, Mgr. Spr., str. 151. navodi ove dvije: Ἐκύλισετ τὸν τέτζερο κι ηὗρετ τὸκ καπάκι i Ηὗρε τσοῦκα ποῦμαν της. Nešto drukčiju poslovicu ima Katul 94. 1.: ipsa olera olla legit, t. j. lonac sam sebi izbira kupus, t. j. kakav lonac, taki u njem kupus.

365. Nek zovu i loncem, samo nek ne razbiju. Kad se ko tješi, što mu se ime izdijeva. Vuk 200. Zovi me lopižom, ištom me ne razbi. D. 5905. Po značenju jednaku, ali po formi drukčiju poslovicu govore i Grci: Τῷ μὲν στόματι λόγον, ταῖς δὲ χερσὶ νάρκην ἔχε ili Μὲ τὸ στόμα μπράδα, μὲ τὰ χέρια κρατημάρα. Altenkirch 355. br. 85. Ovako kaže dubrovačka: Govori s jezikom, a ne rukama. D. 873. A iz istoga je bez sumnje vrela i Vukova, Erot. u. skat. Sprichwörter br. 60. Ustima govna jedi (koliko ti drago), samo rukama ne diraj (t. j. možeš govoriti, što ti drago, samo se rukama ne dovataj).

366. Teško loncu iz sela začina čekajući. Vuk 315., Stoj. 203. Teško kupusu iz sela smok čekajući. Vuk 315. Teško kaši tuđe mlijeko čekajući. Vuk 314. Teško puri čekajući iz sela začinu. Kapet. 371. br. 1. Zlo je iz susjedstva čekat' večeru. D. 5854. Koji se na ludsku zdelu zanaša, već put se nastrada. Mikloušić, str. 162. Po tima su zacijelo i ove: Tko iz sela večeru čeka, teško će je pričekati. Rkps A. B., Skarpa 442. Teško onome, tko pogleda iz tuđe ruke. Stoj. 204. Kome selo konja kupuje, bit će bez njega. B. V. III. (1888.), str. 173. Sve se ove poslovice slažu sasvim u značenju svojem pa su zacijelo i nastale po jednoj poslovici. Broj njihov pokazuje, da se govore po svim krajevima našeg naroda, pa su odatle i nastale one neznatne razlike u riječima. Izvor im je grčka poslovica: Οὐκὶ τῷ ἐκδεχομένῳ ἄριστον ἀπὸ τῆς κώμης. Planud 272. Ovoj je jednaka i novogrčka: Δηλὶ τὸν ἐκδεχόμενον τὸ γιόμαν ἐκ τὸ χωρίον. Altenkirch, str. 24. br. 6. Naša dubrovačka i ona Skarpina ovima su sasvim bliske, a nijesu ni druge daleko od njih.

Lončar.

367. Lončar lončaru, a kovač kovaču zavidi. D. 2070. Od nje se odijelio prvi dio, pa se govorio i sam kao poslovica: Lončar lončaru nenavidi. Mikloušić, str. 164. Prvoj je sasvim jednaka grčka poslovica kod Hesioda, Opp. 25.: Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει καὶ τέκτονι τέκτων, koju u latinskoj formi ima Tertulijan, Adv. nat. 1. 19.: Sic figulus figulo, faber fabro invidet. Kraći oblik: Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει imaju i M. IV. 86., App. III. 36. Ovoj je jednaka eno ona Mikloušićeva.

Lopiža.

368. Lopiža općena zlo spjenjena, a gore skuhana. D. 2071. Bit će da je ovo parafraza rimske poslovice u Petronija c. 38.: Sociorum olla male fervet. Otto, str. 254. s. v. olla 1. krivo tumači ovu poslovicu ispoređujući je s grčkom: ζεῖ χύτρα, ζεῖ φιλία. Z. IV. 12. i s njemačkom: Siedet der Topf, so blüht die Freundschaft. Bolje ju je shvatio Friedländer, Cena str. 241. On je prevodi: Viele Köche verderben den Brei. Tako poslovica Petronijeva znači ono, što Kapetanovićeva (str. 50. br. 23.) — koja mi se čini da je opet po njemačkoj —: Gdje je mnogo maja, preslana je čorba.

369. Lopiža puna, prijazan duga. D. 2072. Bez sumnje je ova poslovica po grčkoj: ζεῖ χύτρα, ζεῖ φιλία: ἐπὶ τῶν διὰ τοῦ δείπνου συνιόντων εἰς φιλίαν. Z. IV. 12., DV. II. 79., GCL. II. 21., M. IV. 30., Ap. VIII. 29. Držim, da je ova poslovica bud izravno bud preko dubrovačke poslovice, a možda i po kojoj svojoj kasnijoj sredovječnoj varijanti, dala nama i drugih poslovica, kakve su ove: Kad se jede i pije, onda je dosta prijatelja. Vuk 120. Dok je čorbe, dosta čorboloka. Vuk 64. Dok je trajalo, dotle lajalo, a kad nestalo, onda prestalo. Vuk 65. Dok je komada, dosta pasa. Vuk 64. Drag i mio, dok je io i pio. D. 682. Gdje je zgoda, tu su i prijatelji. Kapet. str. 50. br. 37., str. 52. br. 82. Pobratime, dok je krmetine, kad nestane krmetine, iza leđa kume. B. V. I. (1886.), str. 110. Obrnuto: Gdje se ne jede i ne pije, tu ljubavi nema. Vuk 76. Prazna barila prijatele ne brojila. Danica zagreb. god. 1842., str. 75.

Luč.

370. Kao da ga je s lučem tražio. Vuk 129., Kapet. 293. br. 1. Kao da ga je sa svijećom tražio. Kad ko što osobito rđavo nađe. Vuk ibidem. Ispor. Lud se sa svijećom ne traži. Vuk 171. Uopće je ova fraza tražiti sa svijećom (lučem) dosta općena u našem narodu. Lako može biti, da je ona prešla k nama iz one anegdote o Diogenu, koji je sa svijećom u pô bijela dana tražio čovjeka. Ta je anegdota bila jako rašírena, pa su je i gnomologiji donosili. Tako je ima Maksim, col. 1016.: Ἡμέρας ποτὲ λύχνον ἅψας περήει· πυνθανομένων δέ τινων πρὸς τί τοῦτο, ἔλεγε ἄνθρωπον ζητεῖν.

Lud.

371. Ako je netko lud, ne budi mu drug. Vuk 4., Stoj. 11., Kapet. 17. br. 32. Misao ove poslovice kazuje više grčkih rečenica. Tako Melisa, col. 853. ima tobože Menandrovu sentenciju: Ἄφροσι μὴ χρῶ φίλοις, ἐπεὶ κληθήσῃ καὶ σὺ παντελῶς ἄφρων. Schenkl u Wien. Stud. XI. (1889.), str. 11. br. 13. iznosi krilaticu: Ἀρετῆς ἴδιόν ἐστι τὸ φεύγειν ἀεὶ πᾶν ἄτοπον. Onoj je Menandrovoj slična kod Melise, col. 800.: Μετὰ ἄφρονος μὴ πληθύνῃς λόγους καὶ πρὸς ἀσύνετον μὴ πορεύου, pa onda: Μετὰ μωροῦ μὴ συμβουλεύου. Plut. Boiss. 43. i Ap. X. 36. imaju poslovicu: Κωφῷ ὁμιλεῖς.

372. Lud ne umije mučat'. D. 2095.[1] Sasvim jednaku grčku poslovicu: Μωρὸς σιωπᾶν οὐ δύναται ima Apostolije XI. 92.

373. Lud se po smijehu poznaje. Vuk 171. Budale se mnogo smiju. Vuk 30., Stoj. 19. Gdi je vele smijeha, tu je malo pameti. D. 795. Rkps A. B., Kapet. 50. br. 24. To kaže i Menandar, st. 108.: Γελᾷ δ' ὁ μωρὸς κἄν τι μὴ γέλοιον ᾖ. Taj stih Menandrov kao poslovicu ima[2] Ap. V. 29[b].

374. Luda pamet pogibija gotova. Vuk 171. Samo malo drukčije kaže to i Menandar, st. 224.: Ἡ μωρία δίδωσιν ἀνθρώποις κακά.

375. Ludim se brod kuša. Vuk 171., D. 2102. Zločestijem se brod brodi. D. 5878. S mahnitijem brod kušaju. Kapet. str. 157. br. 107. Planud br. 2. ima poslovicu: Μωρὸς δείξει πόρον, t. j. lud će nam pokazati put. Crusius, Rhein. Mus. 42. str. 40. misli, da se ova poslovica odnosi na kakvu basnu ili anegdotu, kao što je na pr. Esopova br. 30. Halm, u kojoj lisica hoće da svojim drugovima pokaže put preko rijeke, ali se utopi. Po njezinoj dakle ludoj pameti postali su drugi mudri i oprezni. Stoga Crusius i tumači poslovicu njemačkom: „Ein Narr wird für andre die Kastanien aus dem Feuer holen". A baš taki smisao imaju i naše poslovice.

376. Ludo je oca ubit', a sinu prostit'. D. 2103. Ovo je slobodno rečen smisao grčke poslovice: Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας παῖδας ἐγκαταλίποι. Ap. XII. 8[a].

377. Na bradi ludoj svak se uči bričit'. D. 2393. Te poslovice nema nijedan noviji zbornik, ali ja znam dobro, da se govori i danas u Lici. Izvor je toj poslovici sredovječna grčka: Εἰς σαλοῦ κεφαλὴ πολλοὶ κουρίσκοι. (Krumbacher, Mgr. Spr., str. 126. br. 102.). Poslovica se u više varijanata sačuvala i u novogrčkom. (Ispor. Krumbachera, l. c. str. 102. i d.). Naša je bliže srednjegrčkoj formi negoli novogrčkima.

378. Što jedan lud baci kamen u bunar, deset pametnijeh ne mogu ga izvaditi. Vuk 356. Lasno je kami u more vrć', da mučno ga je izeti. D. 1938. Po onoj su Vukovoj jamačno nastale i ove: Što jedan lud zamrsi, sto

[1] Ispor. kajkavačku: Bedaki niti znaju govoriti niti mučati. Mikloušić, str. 158.

[2] I sredovječna latinska poslovica kaže: Per risum multum poteris cognoscere stultum.

mudrijeh ne mogu razmrsiti. Vuk 356. Što jedan lud kupi, sto pametnijeh ne može prodati. Vuk ibidem. Što ludi zaludi, sto mudrijeh ne liječe. Vuk 357. Što mahniti veže, sto mudrijeh ne razdrešuju. Vuk 357. Prvoj onoj Vukovoj sasvim je jednaka grčka poslovica kod Planuda br. 247.: Μωρὸς ῥίψει λίθον εἰς φρέαρ καὶ δέκα φρόνιμοι τοῦτον οὐκ ἀνελκύσουσι. Poslovica se ta nalazi i kod Psela, Μεσαιων. βιβλ. V. p. 542., samo što on govori o sto mudrijeh, a tako i novogrčke varijante, koje se ni u čem ne razlikuju od Planudove forme. (Ispor. Crusiusa, Rhein. Mus. 42. str. 422.). Je li iz njih došao u one naše broj 100, ili je taj stajaći broj sam naš narod uzeo govoriti, ne može se reći. Još veći broj ima ova novogrčka: Ἑνὰς τρελλὸς ῥίχθει μία πέτρα 'ς τὴ θάλασσα καὶ χίλιοι φρόνιμοι δὲ μποροῦν νὰ τὴν βγάλουν (kod Krumbachera, Mgr. Spr., str. 242.). Broj 100 ima novogrčka, što je donosi Altenkirch, str. 351. br. 64.: Ἕνας λωλὸς ῥίπτει πέτραν εἰς τὸ πηγάδι, καὶ ἑκατὸν φρόνιμοι δὲν τὸν ἐβγάλλουν. Warn. 82., Wen. 201.

Lük.

379. Da je luk dobar, i psi biga jeli. Reče šaljivo u Lici onaj, koji ne će da jede luka. Što psi ne će luka, upotrebili su u poslovici i Grci, ali drukčijoj nego je naša. Ima je Planud br. 40.: Οὕτω σε ἀγαπῶ ὡς ὁ κύων τὸ κρόμμυον καὶ ἡ γραῦς τὸ ἀνώφορον.

Lûk.

380. Luk dugo napet puca. D. 2109. Luk odveće otegnut lasno pukne. D. 2112. Ne oteži odveće luka, da ne pukne. D. 2729. Što ova poslovica ima evo tri oblika, pokazuje, mislim, da se nekad govorila u narodu, ali onda, kad je narod i znao, što je lûk (arcus). Stoga nije ni čudo, što je nema ni u jednom novijem zborniku. Tko danas zna već, šta je lûk? Našima ovima imali su jednaku poslovicu i Grci: Ἀπορραγήσεται τεινόμενον τὸ καλώδιον: ἐπὶ τῶν βίᾳ τι καὶ ἀνάγκῃ ποιούντων. D. II. 89. (= Herodot, II. 173.). Ovoj je baš jednaka dubrovačka: Puca (i tvrdo) uže, kad se odveće priteže. D. 3876. Baš luk spominje Plutarh, An seni sit administranda respublika 66.: τόξον μὲν, ὥς φασιν, ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται. Da je ta poslovica bila poznata i Rimljanima, vidi se iz Fedra, Fab. III. 14. 10.: Cito rumpes arcum, semper si tensum habueris.

Luka.

381. Razbio se u luci. D. 3914. U portu se razbit'. D. 5244. Podrijetlo je ovoj poslovici kod Rimljana. Tu rimsku poslovicu ima Seneka, Rhet. controv. II. 6. 4.: Navem in portu mergis, t. j. kad si već na cilju, sve pokvariš i propaneš. Malo drukčije je ima Hieron., Adv. Joann. Hieros. 37.: In portu, ut dicitur, naufragium.

Lj.

Ljeljenov.

382. Naće ga, đe i roge ljeljenove. D. 2474. Ište roge ljeljenove. D. 1211. Prva je od ovih poslovica samo nadopunjena i malo drukčije rečena grčka poslovica: Ὅπου αἱ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσιν: ἐπὶ τῶν ἐργώδεις τὰς διατριβὰς ποιουμένων. αἱ γὰρ ἔλαφοι ἐν δυσβάτοις καὶ τραχέσι τόποις τὰ κέρατα ἀποβάλλουσι. Ap. XII. 96., DV. III. 48., D. VII. 7., GCM. IV. 57., M. VI. 44.

Ljeti.

383. Gdje si pjevao ljetos, pjevaj i zimus. Vuk 77. Ko ljeti hladuje, zimi gladuje. Ko ljeti planduje, zimi gladuje. Ko ljeti gori, zimi godi. (Ko ljeti radi, onaj se zimi veseli). Vuk 146. Ko u ljeto ne radi, u zimu gladuje. Vuk 158. Jasno je, da je svim ovim poslovicama, koje su samo varijante iste misli, izvor dobro poznata basna Esopova (br. 401. Halm) o cvrčku i mravu[1]. Ta je basna već Grcima dala poslovicu: Εἰ θέρους ὥραις ἠύλεις, χειμῶνος ὄρχου: ἐπὶ τῶν παρὰ καιρὸν πραττόντων τὰ ἑαυτῶν. Ap. VI. 84ª.

384. Ljeti razdrijeti kožuh. D. 2046. Ovaku su poslovicu, po kojoj je i ova dubrovačka, govorili i Grci onima, koji su što radili u nepravo vrijeme: Ἐν θέρει χλαῖναν κατατρίβεις: ἐπὶ τῶν μὴ καθ' ὥραν τοῖς ἀναγκαίοις χρωμένων. Bodl. 414., Z. 2. 72., D. 4. 51.

Ljetni.

385. Zimno štene i ljetna mlada ne valja. Vuk 90. Proljetna mlada i jesensko ždrijebe ne vrijede.

[1] K nama je došla i basna, ali malo promijenjena. Priča je Vuk uz onu prvu poslovicu (str. 77.): „Kazale pčele bumbaru, kad je bio došao, da prezimi kod njih, pa ga pitale, šta je ljeti radio te se nije za zimu starao, a on rekao, da je pjevao."

B. V. III. (1888.), str. 155. Kvar, da Vuk nije ni jednom riječju rastumačio te poslovice. Vjerojatno je, da se ona osniva na kakvom narodnom praznovjerju, koje se možda u posljednje vrijeme i pozaboravilo. To kao da potvrđuje poslovica iz „Bosanske Vile", koja kaže, da proljetna mlada ne valja. Zanimljivo je, da su i Rimljani vjerovali, da se u mjesecu svibnju ne valja ženiti, i to zato, što su se u svibnju svetkovale svetkovine u čast pokojnika (Lemuria). Rimljani su odatle izveli i poslovicu, koju spominje Ovidije, Fast. V. 489.: Hac quoque de causa, si te proverbia tangunt, — Mense malas Maio nubere vulgus ait. Ispor. Plut. Quaest. Rom. 86.: Διὰ τί τοῦ Μαίου μηνὸς οὐκ ἄγονται γυναῖκας.

Ljubav.

386. Gospodstvo i ljubav druga ne hoće. D. 866. Izvor je ovoj poslovici rimska poslovica, koju nalazimo u Ovidija, Ars am. III. 564.: Non bene cum sociis regna Venusque manent, pa u Seneke, Ag. 259.: Nec regna socium ferre nec taedae sciunt.

387. Ljubav je puna i meda i jeda. Vuk 172. Vuk dodaje uz ovu poslovicu, da misli, da je postala skoro u varošima u vojvodstvu. To je istina samo toliko, da ova poslovica nije iz varoši prešla u sela, u prosti narod. Ali nije postala „skoro", jer je ima već Plaut, Cistell. 1. 71.: Namque ecastor amor et melle et felle est fecundissimus.

388. Ljubav razlog zaslijepi. D. 2052. Tako su govorili o ljubavi i Rimljani i Grci. Tako kaže Propercije, II. 14. 18.: Insano nemo in amore videt, Horac. Sat. I. 3. 38. također spominje „amorem caecum". Među grčkim poslovicama ima i ova: Τυφλοῦται περὶ τὸ φιλούμενον ὁ φιλῶν. MP. III. 30. I Teokrit, Id. 10. 19. kaže: τυφλὸς... ὁ Ἔρως. (Više vidi u Otta, str. 23. s. v. amor 1.).

Ljubiti.

389. Ljubi kao da imaš mrzit', a mrzi kao da imaš ljubit'. D. 2059. Ovo načelo nije postavio naš narod, nego još jedan od „sedam mudraca" — Bijas: Δεῖ φιλεῖν ὥσπερ μισήσοντα, μισεῖν δὲ ὥσπερ φιλήσοντα. Ap. V. 90m. Kao Katonovu donosi tu rečenicu MP. I. 77. I Ciceron, Laelius de amicit. 16. 59.

citira tu rečenicu („ita amare oportet, ut si aliquando esset osurus“) kao Bijasovu, no sam ne vjeruje, da bi tako naopako načelo bio mogao postaviti mudrac, kakav je bio Bijas.

M.

Maćeha.

390. Maćeha zla ućeha. Vuk 176. Ima naš narod više poslovica o maćehi, ali gotovo sve je prikazuju zlom. Kao što poslovice, tako i narodne pjesme i pripovijetke prikazuju maćehu kao pravu neman spram pastorčadi. Taman je taki glas imala maćeha i kod Grka i kod Rimljana. Tako kaže Menandar, st. 127.: Δεινότερον οὐδὲν ἄλλο μητρυιᾶς κακόν. Kod Rimljana je također noverca bila na veoma rđavu glasu. (Primjere navodi Otto, str. 245. s. v. noverca).

Mač.

391. Mač medom pomazan. D. 2124. Ova je poslovica nastala kod Rimljana. Spominje je Hieron., Ep. 105. 2.: nec, ut vulgi de quibusdam proverbium est, litum melle gladium; Augustin kod Hieron., Ep. 116. 2.: ne litum melle gladium stringere videamur.

392. Mač mu visi vrhu glave. D. 2125. Sablja mu je sveđ na vratu. D. 4034. Izvor je ovim poslovicama zacijelo priča o Damoklovu maču, koji spominju i rimski pisci, na pr. Cic., Tusc. Disp. V. 21., Horac., Carm. III. 11. 17., Pers. III. 40. Kao poslovica teško da se u starini upotrebljavao. (Ispor. Otta, str. 136. bilj. **).

393. Mač od olova u zlatnoj nožnici. D. 2126. Čitavoj ovoj poslovici, kakva je ova, nema, što ja znam, jednake u starini ni kod Grka ni kod Rimljana. Ali je mač od olova bio i kod rimskih pisaca poslovičan. Tako ga spominje Cic., Ad Att. I. 16. 2.: Cum illum plumbeo gladio iugulatum iri; De finib. IV. 18. 48.: O plumbeum pugionem; i Augustin C. Iulian. I. 4. 12., III. 7. 16. spominje mač od olova (plumbei pugiones).

Mačka.

394. Bit će i u moje mačke (mace) loja. U Lici. Kaže onaj, kojemu tko što ne da, a on veli, da će biti jednom toga i u njega. Što mačka voli osobito loj, upotrebili su i Grci za po-

slovicu, samo drukčiju nego je ova naša. Uz poslovicu Βατράχῳ ὕδωρ navodi se jednakoga značenja poslovica: καὶ γαλῇ στέαρ: ἐπὶ τῶν ταῦτα διδόντων οἷς χαίρουσιν οἱ λαμβάνοντες. Z. 2. 79., D. 3. 58., D. I. 65., DV. II. 9. Grčkoj ovoj poslovici odgovara naša: Ne će mačka slanine! Vuk 210. Ne će mačka larda. D. 2593. A baš su po njoj mogle one i nastati, jer στέαρ znači nesamo loj, sebum, nego i adeps, slanina. (Ispor. Stephan., Thes. gr. l. s. v. στέαρ).

395. Što mačka koti, sve miše lovi. Vuk 357., D. 4540. i 4539. Štogod maca omaci (okoti), sve miše lovi. Vuk 355. Kaj se od mačke rodi, vse po miših gledi. Mikloušić, str. 161. Gotovo od riječi do riječi slaže se s našima grčka poslovica: Τὸ γέννησε ἡ κάτα ποντικὸν πιάνει. Altenkirch, str. 348. br. 51.

Magarac (tovar, osao).

396. Ne zna ništa, koliko ni magarac. Vuk 119. „Magarac" je i u našega naroda riječ za bukvane i tupe ljude. Odatle i poslovica: Ima pamet oslovu. D. 1169. Često se čuje i ovako o kome: Zna on to (već što bilo), koliko i magare. To znače i primjeri iz Broz-Ivekovićeva Rječnika, s. v. magarac 1.: Ovdje moramo kazati, da je Ljubomir pravi magarac i bezobrazna budala. Nov. Srb. 1817., 477. Samo vas molim, da ne gledate na kojekakve magarce nego da radite onako, kao što bi se dopalo učenim ljudima. Straž. 1887., 15. Odatle i poslovica za neznalice: Ne zna, ni koliko magarac u kantaru. Upravo su tako i stari Rimljani budale zvali magarcima. Tako ima Plaut, Pseud. 136.: Neque homines magis asinos umquam vidi; Terencije, Andr. 935.: Asine! (Više primjera navodi Otto, str. 40. s. v. asinus 1.).

397. Ne lipši, magarče, dok trava naraste. Vuk 202. Čekaj, magarče, dok ti Đurđev dan dođe. Vuk 345. Ovima jednaku poslovicu, ali o volu, navodi Erasmus, str. 617.: Μένε βοῦς ποτε βοτάνην (= Ap. XI. 11.), i o njoj kaže: dicendum, ubi quid sero contingit. I u novogrčkom se sačuvala ta poslovica u obliku: Ζῆσε μαῦρέ μου νὰ φᾷς γλόη τὸ Μάϊ (νὰ φᾷς τριφύλλι καὶ τὸν Αὔγουστο σταφύλι). Wer. II. 3.

398. Magareći glas na nebo ne ide. Vuk 173. Ne čuju se magareća trubesa na nebesa. Pobratim VI. (1896.), str. 183. Ovima je po obliku i jamačno po značenju jednaka grčka poslovica u Planuda br. 194.: Ὄνου φωνὴ εἰς τὸν οὐρανὸν οὐκ ἀνέρχεται

Sasvim se nepromijenjena ova poslovica sačuvala i u novogrčkom. (Ispor. Crusiusa, Rhein. Mus. 42., str. 415.)[1]. Možda su samo mlađe varijante onoj Vukovoj poslovici ove: Što pas laje, vjetar nosi. Vuk 359. Što pas na zvijezde laje, to Bog ne sluša. Vuk ibidem. Molitva pasja ne prohodi vrata od raja. D. 2317. Pasja molitva ne dopire do neba. D. 3473.

399. Ne zna magarac, što je majdonos. Vuk 199. Ne zna tovar, što je petrusin. Vuk ibidem, D. 2835. i 2833. Što zna magarac, što je petrusin. Vuk 355. Ne zna pseto za poskurno brašno. Vuk 199. Što ove sve poslovice kažu, to je govorila i rimska poslovica, samo ne o magaretu i majdonosu (petrusinu), nego o svinjčetu i mažurani. Poslovicu tu ima Aul Gelije N. A. I. praefat. 19.: Vetus adagium: nihil cum fidibus graculo est, nihil cum amaricino sui. Svinju spominju naše poslovice: Zna svinja, što je dinja. — Zna svinja, što je poskurno brašno. Kad se hoće da kaže, da što nije za koga. Vuk 93. Ne zna svinja, što je dinja. Skarpa 559.

400. Razumijeva se (u čemu) kao magarac u kantaru. Vuk 269. Vješt kao magarac u kantaru. Vuk 96. Kad se tko u čemu baš ništa ne razumijeva, reče mu se ova poslovica, jer se dakako ni magare ne razumije u kantar. Ja bih rekao, da je ova poslovica nastala po grčkoj: Ὄνος λύρας ἀκούων: ἐπὶ τῶν ἀπαιδεύτων. D. VII. 37., GCM. IV. 66., Ap. XII. 82. Tumačenje paremiografâ pokazuje, da su i Grci govorili ovu svoju poslovicu o ljudima, koji su se razumjeli u što kao magarac u liru. S vremenom se možda već kod Grka lira zamijenila kantarom.

401. Valja da je nestalo vode ili drva. Kazao magarac, kad su ga pozvali na svadbu. Vuk 31. Magarca su zvali na svadbu, da vodu nosi[2]. Vuk 173. Kad tovara na pir zovu, ili drva ili vode ne ima. D. 1559. i 1568. To je novogrčka poslovica: Γαίδαρο καλοῦν 'ς τὸ γάμο, γιὰ νερὸ ἢ γιὰ κούτσουρα ili Τὸ γάδαρο θέλουν 'ς τὸ γάμο γιὰ νὰ κουβαλᾷ νέρο. Alterkirch, str. 33. br. 37.

---

[1] Navodi je Altenkirch 45. br. 76.: Γαδάρου φωνὴ 'ς τὸν οὐρανὸ δὲ σώνει.

[2] Poslovica je ova dala nama čitavu basnu. Ispor. Vrčevića Narodne basne[2], str. 95. Magarac i svadba, str. 110. Opet zvali magarca na svadbu. A među „Pitalicama" V. Vrčevića (Srp. nar. prip. 1868., str. 217. br. 109.) ima i ova: „Pitao magarčić oca: što te ono danas zovu na svadbu? Biće nestalo drva."

Mahnit.

402. S mahnici trebuje mahnitat'. D. 4007. To je prijevod rimske poslovice, koju ima Petronije 3.: qui necesse habent cum insanientibus furere. Poslovicu su tu imali i Grci. (Ispor. Otta, str. 151. s. v. furere).

Majka.

403. Gledaj majku, a uzmi šćercu. Vuk 42. Gledaj majku pa joj uzmi ćerku. Kapet. 36. br. 29. Gledaj konju, je l' debela vrata, — A djevojci, kakva joj je majka. Vuk 42. Vukovoj prvoj i Kapetanovićevoj sasvim je jednaka grčka poslovica: Βλέπε μητέρα καὶ ἄγου θυγατέρα. Planud br. 236. Crusius u Philol. 42., str. 420. navodi i dvije novogrčke paralele, ali su naše bliže ovoj Planudovoj nego njima.

404. Sretna majka, koja te takoga rodila! — Blago majci, koja ga rodila! Ove i ovake se fraze često čuju, i to što u pravom im značenju, a što opet kao ironija. Taku frazu ima Petronije c. 94.: O felicem matrem tuam, quae te talem peperit! Kod Petronija je to rečeno ironički. Otto nema te fraze među rimskim poslovicama. No ako nije poslovica, ali zacijelo jest „sprichwörtliche Redensart".

Majmun (mojemuča).

405. Majmun je majmun, ako ćeš ga i u kakve haljine oblačiti. Vuk 173. Mojemuča i od zlata mojemuča je. D. 2309. Vukova forma jest stara grčka poslovica: Πίθηκος ὁ πίθηκος κἂν χρυσᾶ ἔχῃ σάνδαλα. M. VII. 12., Plut. Alex. 46ª. Pored tog oblika ima i ovaki: Πίθηκος ἐν πορφύρᾳ: οἱ φαῦλοι κἂν καλοῖς περιβλήδῶσι ὅμως διαφαίνονται πονηροί. D. VII. 94. Samo se malo razlikuje od prve: Πίθηκος ὁ πίθηκος κἂν χρυσέα σύμβολα ἔχῃ. Ap. XIV. 33. Po onoj Diogenijanovoj formi ima i Amijan Marcel. 17. 11. 1.: hirsutum Iulianum carpentes ut purpuratam simiam.

Držim, da su se iz one Vukove poslovice razvile baš kod nas još i ove: Begovac je begovac, ako ne će imati ni novac; a magarac je magarac, ako će imati i zlatan pokrovac. Vuk 11. Carevac je carevac, ako ne će imati ni novac; a magarac je magarac, ako će imati i zlatan pokrovac. Vuk 343. Banovac je banovac, ako ne ima ni novac; a oslovac je oslovac, ako bi im'o svioni po-

krovac. D. 153. Gospodar da ne ima ni dinar, ali je gospodar; oslovac da ima zlatni pokrovac, ali je oslovac. D. 865. Magarac ostaje magarac, makar imao i zlatan pokrovac. Stoj. 121. Put je do ovih varijanata bio lak: mjesto slabije poznate životinje majmuna uzeo se magarac, a onda mu se rime radi dao pokrovac. Da je pokrovac zlatan, ima već Apostolije. Ono pak raširenje s banovcem i carevcem samo je slikoviti tumač poslovice.

406. Najljepša mojemuča gruba je. D. 2505. Najljepša opica gruba je. Stoj. Š. Z. 168. Izvor ovim poslovicama, grčku poslovicu, donosi Erasmus, str. 435.: Τῶν πιθήκων εὐφορμότατος δυσφορμός ἐστιν. Odakle je ta poslovica, Erasmus ne kaže.

Magla.

407. Sjećati se kao kroz maglu. Čuo sam često, gdje se reče, kad se tko čega slabo sjeća: „Sjećam se tek kao kroz maglu". Tu su poslovičnu frazu imali i Rimljani. Spominje je Plaut. Pseud. 463.: quae quasi — Per nebulam nosmet scimus; Capt. 1023.: In memoriam regredior audisse me — Quasi per nebulam Hegionem meum fratrem vocarier.

Malo.

408. Bolje je i malo, a dobro, negli vele, a zločesto. D. 269. Bolje je i malo s blagoslovom negli i dosta s prokletstvom. D. 261. Bolje je malo, pak dobro, kak zlo, pak vnogo. Miklošić, str. 158. Što kažu ove poslovice, samo malo drukčije kaže sentencija, koju Maksim, col. 1014. pridaje Isokratu: Προαιρετέον μέτριον μετὰ δικαιοσύνης μᾶλλον ἢ μέγαν πλοῦτον μετ' ἀδικίας. To isto — samo malo drukčije — kazuju stihovi, koje Stob. Flor. IV. 192. donosi pod imenom Menandrovim:

Κρεῖττον ὀλίγ' ἐστὶ χρήματ' ἀνυπόπτως ἔχειν
ἢ πολλὰ φανερῶς ἀλλὰ μετ' ὀνείδους λαβεῖν.

Mogu navesti još dvije slične sentencije, koje donosi Melisa, col. 880. Prva je iz Psalama (36.): Κρεῖσσον ὀλίγον τῷ δικαίῳ ὑπὲρ πλοῦτον ἁμαρτωλῶν πολύν, a druga iz Salom. Priča (21.): Κρεῖσσον ὀλίγη λῆψις μετὰ δικαιοσύνης ἢ πολλὰ γεννήματα μετὰ ἀδικίας (= Maksim, col. 749.). Napokon to kaže sentencija kod Maksima, col. 568.: Τὸ καλῶς ἔχειν ὀλίγα πολὺ τιμιώτερον τοῦ κακῶς ἔχειν πολλά, koja je

prevedena u staroj srpskoj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 60. br. 62.). I prva dubrovačka poslovica kao da je nastala po ovoj gnomi.

409. Tko ne čuva malo, ne može ni dosta imati. Vuk 150. Tko ne čuva karantane, ne broji cekine. Vuk ibidem, Kapet. str. 174. br. 164. Tko ne čuva pare bjelice, ne će imat' rušne žitnice. Kapet. str. 173. br. 163. Misao ovih poslovica kazuje i Menandrov Mon. 172.: Εἰ μὴ φυλάσσεις μικρ', ἀπολεῖς τὰ μείζονα.

Maslo.

410. Da ima sira i masla, i moja bi mati znala gibati gibanicu. Vuk 49. I moja bi majka znala gibanicu umijesiti, da je sira i masla. Vuk 104. Da imamo masla, kako nemamo brašna, pa bismo posudili u selu tepsiju te bismo načinili pitu. Vuk 49. Vuk priča i anegdotu, kako je ta poslovica nastala[1]. Po njoj su doista i ove: Kad je masla, nije brašna; a kad je brašna, nije masla. Vuk 117. Kad je masla, nije brašna. Stoj. Š. Z. 159. Kad ima hljeba, nema soli; a kad ima soli, nema hljeba. Vuk 117. Prvima je onima — a po njima i ovima potonjima — izvor u grčkoj poslovici: Ξέρ' ἡ μάνα μας νὰ φτιάσῃ πήτα, μὰ 'σὰν ἔχ' ἁλεῦρι. Altenkich, str. 39. br. 43. (naše ne navodi nijedne).

411. Tko izobila masla ima, i muda maže. Kapet. str. 171. br. 105. Isto znači: Tko vele meda ima, i na kupus ga stavlja. D. 5004. Premda obje poslovice nijesu nego varijante jedne misli, ipak nijesu kod nas postale jedna od druge, nego je svaka svojim putem došla k nama. Kapetanovićeva je valjada postala po vizantinskoj: Ὅλος ἔχει πολὺν ἐλάδιον, βάνει καὶ εἰς τὰ λάχανα (kod Krumbachera, Byz. Spr., str. 70. br. 32.) ili po mlađoj kojoj joj varijanti, koja je ulje zamijenila maslom, ili je pak naš narod to učinio u onim krajevima, gdje se ulje malo ili nikako upotrebljava. Dubrovačka je pak postala po drugoj novogrčkoj varijanti, koja mjesto ulja spominje med. Takove dvije citira Krumbacher, Mgr. Spr., str. 166. uz br. 32.: Ὅπ' ἔχει πολὺ μέλι, βάλλει κι εἰς τὴ φάβα i Πό 'χει πολύ μέλιν βάλλει καὶ 'ς τὸ γάλαν τ' ὄξινον.

[1] Ispor. i Vrčevića, Srp. nar. prip. 1868., str. 33. Ciganska porodica.

Med.

412. Ako je i med sladak, ne treba prst ugrizati. Vuk 4. Ako je i med, ne valja odgristi prste. Stoj. 11. Ne trebuje med lizat' za poslije prst odgrizat'. D. 2782. Ako se jede med, ne treba odgristi prste. Pobratim VI. (1896.), str. 168. Ne otkini prst pri medu. Vuk 207. Sve ove varijante izriču jednu misao: upućuju, da ne treba biti odviše lakom. Možda su ove naše poslovice postale po onoj iz Salam. Priča gl. 25. 16., koju ima Melisa, col. 880.: Μέλι εὑρὼν φάγε τὸν ἱκανὸν μή ποτε πλησθεὶς ἐξεμέσῃς.

413. Ko rukama med miješa, prste oliže. Vuk 152., Stoj. 125. To kažu i grčke: Τίς ἐν χερσὶ μέλι ἔχων, οὐ λείχει τὰ δάκτυλα; — Ὅποῦ βαστᾶ μέλι, γλύφει τὰ δαχτυλά του. Altenkirch, str. 342. br. 24.

414. Puna kuća kao sat (meda). Vuk 266., Kapet. 300. br. 63. Tako su i Rimljani obilje izricali poredbom sa satom meda. Tako ima Petronije 43.: crevit, quicquid crevit, tamquam favus, a c. 39.: terra mater... omnia bona in se habet tamquam favus. (Otto nema ovoga posljednjega primjera.)

415. Slatko kao med. Vuk 289., Kapet. 301. br. 18. Ovu su poslovičnu poredbu imali i Grci i Rimljani. Među poslovicama je ima D. VI. 51.: μέλιτος μυελός: ἐπὶ τοῦ ἄγαν ἡδέος. Kod rimskih je pisaca veoma česta, na pr. Plaut, Asin. 614.: O melle dulci dulcior; Cic., De sen. 10. 31., Orat. 9. 32.: sermo... melle dulcior; Ovid., Trist. V. 4. 29.: dulcior illo — Melle. (Više kod Otta, str. 216. s. v. mel 1.).

Medvjed.

416. Medvjeda vidiš, a stope (kod Daničića griješkom: stupe) mu paziš. D. 2199. To je grčka poslovica: Ἄρκτου παρούσης ἴχνη μὴ ζήτει: ἐπὶ τῶν δειλῶν κυνηγῶν εἴρηται ἡ παροιμία. Z. II. 36., D. II. 70., GCM. I. 54. Ap. III. 89. (tumači: ἐπὶ ἀδήλων), M. II. 42. (tumači: ἐπὶ προδήλων). Poslovici je ovoj izvor u Esopovoj basni 114.

417. Ne diraj u medjeda, kada mu nos dimi. (Kad je tko najeđen, ne zadirkuj ga). Pamučina, Srp. dalm. mag. 1848., str. 121. To je rimska poslovica, koju ima Marcijal, Epigr. VI. 64. 27.: Sed miserere tui, rabido nec perditus ore — Fumantem nasum vivi temptaveris ursi.

418. Ne trebuje prodavat' kožu od medvjeda, prije neg ga uhitiš. D. 2784. Prodava kožu vučju, a još nije vuka uhitio. D. 3809. U novijim zbornicima nema ove poslovice, premda se govori gotovo kod svih evropskih naroda. Izvor joj je, ako i ne direktni, grčka: Ζωντανῆς ἀρκούδας τομάρι μὴν πάρῃς. Altenkirch, str. 330. br. 26.

Meso.

419. Meso dobre cijene i psi jedu. D. 2218. To je grčka poslovica: Τὸ εὔωνον κρέας οἱ κύνες ἐσθίουσιν: ἐπὶ τῶν διὰ φειδῶ πλείονος διαπάντος φαῦλα ὤνια ἐωνημένων. Ap. XVI. 83. Novogrčka je: Τὸ φτενὸ κρέας, τὰ σκυλιὰ τὸ τρῶνε. Wen. 571. Zacijelo su prema ovoj preko dubrovačke i ove: Od jeftina mesa čorba za plot. — Od jeftina mesa čorba na dolinu. Vuk 233.

420. Nokat i meso (na pr. oni su ili on je s njim, t. j. paze se). Vuk 226. Sličnu poslovicu donosi Krumbacher, Mgr. Spr., str. 231.) iz Jovana Klimaksa: Κεκολλημένα ἔχοντας τὰ ὄστᾶ τῇ σαρκί, s kojom da se slažu različne novogrčke (ali ih ne navodi) i turska: „Man kann das Fleisch nicht vom Nagel trennen".

Mijeh.

421. U šupalj mijeh puhat'. D. 5286. Valjada je ova poslovica po grčkoj: Ἀσκῷ φλαυρίζεις: κενῷ σώματι διαμάχῃ. D. 11. 100. Odatle je i ova: Zaludu je u šupalj mijeh puhat'. D. 5745.

Mijenjati se.

422. Sve se mijenja do volje božije. Vuk 281. Sve se promijenilo do volje božije. Vuk ibidem. Misao ovih poslovica izriče Menandar, st. 15. (= 489.): Τὰ θνητὰ πάντα μεταβολὰς πολλὰς ἔχει. I kod Rimljana se ta misao govorila kao poslovica. Ima je Ovid., Met. XV. 265.: Omnia mutantur[1]; Proper. II. 8. 7.: Omnia vertuntur; Terencije, Querol. 13. 16.: Sic vertuntur omnia. (Više kod Otta, str. 255. s. v. omnis 5.).

Milo.

423. Što je jednom milo, to je drugom drago. Vuk 356. Ako je tebi ljupko, ali meni nije mrsko. D. 54.

[1] Često spominjana: Tempora mutantur et nos in illis mutamur nastala je u Srednjem vijeku.

Tebi drago, a meni milo. Stoj. 57. Ako je tebi drago, nije ni meni mrsko. Kapet. str. 17. br. 31. Ovima je poslovicama sasvim jednaka grčka: Ὅτι σοι φίλον, οὐδ' ἐμοὶ ἐχθρόν: ἐπὶ τῶν τὰ αὐτὰ φρονούντων. M. VI. 55. Osim jedine Vukove varijante druge se naše s grčkom slažu gotovo od riječi do riječi.

Mir (zid).

424. Jednom lađicom dva mira obijeliť. D. 1412. Izvor je ovoj poslovici rimska kod Cicerona, Ad fam. VII. 29. 2.: noli hanc epistolam Attico ostendere; sine eum errare et putare me virum bonum esse nec solere duo parietes de eadem fidelia dealbare. Izvor je pak ovoj rimskoj poslovici grčka: Δύο τοίχους ἀλείφειν: ἐπὶ τῶν ἐπαμφοτεριζόντων καὶ διὰ μέσου χωρούντων ἐν μάχαις ἢ φιλίαις. App. II. 2.

Mir.

425. Bolji je i mršav mir nego debeo proces. Vuk 27. Bolja je mršava pogodba nego pretila pravda. Pravda ovdje znači raspra i tjeranje po sudu. Vuk 21. Bolje se s dužnikom nagoditi nego sudom potezati. Vuk 26. Probitačnije je i mršavo se nagoditi nego debelu parnicu voditi. Stoj. Š. Z. 134. Bolji je i mršav sulh (pogodba) nego pretila dava (parnica). Kapet. 28. br. 192. Bolje je s mirom zalogaj hljeba pojesti nego s inadom ćasu masne čorbe. B. V. V. (1890.), str. 343. Samo je malo drukčija rečenica Filonova kod Melise, col. 861.: Εἰρήνη, κἂν ᾖ σφόδρα ἐπιζήμιος λυσιτελεστέρα πολέμου. Posljednjoj je pak našoj poslovici osobito bliska ona kod Melise, col. 856.: Κρεῖσσον ψωμὸς μεθ' ἡδονῆς ἐν εἰρήνῃ ἢ οἶκος πλήρης πολλῶν ἀγαθῶν καὶ ἀδίκων θυμάτων μετὰ μάχης. Ali su tu misao kazivali Grci i poslovicom, koju ima Katziules: Κρεῖσσον κακῶς συμβιβασθῆναι ἢ καλῶς κριθῆναι. Ovoj su jednake i novogrčke: Κάλλιο ἕνας κακὸς συμβιβασμὸς παρὰ μιὰ καλὴ κρίσις (δίκη). Altenkirch 324. br. 11. i Κάλλια ξερὸ ψωμὶ μὲ ἡσυχία, παρὰ τραπέζι μὲ μελαγχολία. Altenkirch 39. br. 47.

Mirisati.

426. Svakomu svoje govno miriši. Ova se poslovica nalazi među onima, što ih je objelodanio iz Vukove ostavštine Fr. Kraus u svojoj Anthropophytei sv. IV., str. 295. Sličnu, ali nešto blažu, poslovicu ima odnekle Manutius, col. 1217.: Ἕκαστος αὑτοῦ

τὸ βδέμα μήλυν γλυκίον ἠγεῖται (Suus cuique crepitus bene olet). Kako se vidi, Vukova je poslovica bliže latinskom prijevodu negoli grčkom izvoru. Altenkirch (39. br. 46.) ima sličnu novogrčku: Ὁ καθεὶς τὸν πόρδο του μοσχολίβανο τὸν ἔχει. Wen. 143.

Misao.

427. Misli su posljednje vazda bolje. D. 2254. To je grčka poslovica: Αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι. Ap. I. 58c. nott. Z. III. 15. Zapravo je ovo Euripidov stih iz Hipp. 436. Poslovicu tu, ili da bolje rečem, krilaticu poznavao je i Cic., Philipp. XII. 2. 5.: Posteriores enim cogitationes, ut aiunt, sapientiores solent esse. Možda je ova krilatica dala nama poslovice: Da je pamet do kadije kao od kadije. Ili: Da je pamet do suda kao od suda! Vuk 50. Prva pamet magarcu pod rep. Kad čovjek učini što rđavo ne razmislivši po drugiput, kakva će šteta od onoga u napredak biti. Vuk 259. Sve te poslovice, samo drukčije, kazuju ono isto, što ona grčka krilatica i po njoj nastala rimska i dubrovačka poslovica, pa nije nemoguće, da im je u njima i podrijetlo.

Misliti.

428. Što tko misli, o onom i sanja. Vuk 357., Stoj. 126. Što se komu hoće, o tomu besjedi. D. 4577. Ono „misli“ u Vukovoj poslovici znači: hoće, što sebi želi. Toj našoj poslovici ima jednaku Eustatije (Philol. VI., Supplb. 316.): Ὅ γάρ τις βούλεται, τοῦτο καὶ οἴεται (= Demost. Ol. III. 33.). Ispor. Αἱ ἐλπίδες ἐγρηγορούντων εἰσὶν εὐύπνια u Wien. Stud. XI. (1889.), str. 54. br. 375.

Miš.

429. Mokar kao miš. Ova se poslovica često čuje u Lici, kad se kaže, da je tko na pr. tako pokisao, da na njemu nema, štono se kaže, suha ni pod pazuhom. Vuk ima (str. 241.): Opuzao kao miš (na pr. kad ko pokisne). Za sasvim mokra čovjeka upravo su tako govorili i Rimljani, ispoređivali ga s mišem. Petr. 44.: et omnes redibant udi tamquam mures.

430. Nabređa se zemlja, tere rodi miša. D. 2469. Gora bređa rodi miša, velike hvale, a paka ništa. D. 850. Velika buka, bređa je gora, sve će biti ništa, rodit će miša. Rkps L. B. Dakle je i ova poslovica bila zašla u narod, pače se i danas eno u Konavlima čuje. No svakako općena nije

nikad bila, a teško da će i biti ikad. Književnici je često spominju, ali latinski po Horaciju, a narod prosti teško da će je ikad usvojiti. Izvor je toj poslovici kod Grka. Oni su imali veoma raširenu riječ: Ὤδινεν ὄρος, εἶτα μῦν ἀπέτεκεν: ὅταν ἐλπίσας τὶς μεγάλα μικροῖς ἐντύχῃ. D. 8. 75., GCL. III. 43., M. VIII. 94., Ap. XVIII. 99., Plut. Alex. 47. Novogrčka je: Ἐγγαστρώθη τὸ βουνὸ καὶ ἐγέννησε ποντίκι. Wen. 15. Grčku je staru poslovicu primio Horacije, De art. poet. 139.: Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus[1]. Horacijev je stih postao vrlo popularan, i bit će da je baš on stvarao nove poslovice kod raznih novijih naroda.

431. Ne mogao se miš provući kroz jamu pa svezao tikvicu. Vuk 205. Ovo je grčka poslovica: Μῦς εἰς τρώγλην οὐ χωρῶν, κολοκύνθην ἔφερεν: ἐπὶ τῶν μείζοσιν ἐπιχειρούντων τῆς οἰκείας δυνάμεως. Apostol. XI. 90. Ovoj jednaku novogrčku iznosi Altenkirch, str. 32. br. 36.: Ὁ ποντικὸς 'ς τὴν τρῦπα δὲν ἐχώρεσε καὶ κολοκύθι ἔσυρνε.

Mjera.

432. Mjera vjera. Vuk 180. Mera je vera. Danica zagreb. 1841., str. 42. Vjera mjera. Vuk 36. Kantar kadija. Vuk 129. I ako se čini, da se ovdje govori o pravoj mjeri (vagi, polučaku i t. d.), a poslovice da se upotrebljavaju samo kod mjerenja čega, možda im je ipak daleki izvor stara grčka: Μέτρον ἄριστον, koju su Grci pridavali sad jednomu sad drugomu od „sedam mudraca".

433. Priko mjere nikuda. D. 3756. Preko mjere nikakva dobra nije (nikakva stvar, ništa). Vuk 261. Štogod je saviše, sve je odveće. D. 4502. Nije dobro, što god je saviše. D. 2997. Odviše dobro nije dobro. Rkps A. B. Što je previše, nije ni s maslom dobro. U Lici. Sve te poslovice kazuju isto ono, što je — samo ukraće — kazivala glasovita grčka krilatica: Μηδὲν ἄγαν, koja se pridaje sad Kilonu, sad Pitaku, Solonu i drugima. Njoj je sestra poslovica: Μηδὲν ὑπὲρ τὸ μέτρον. GCL. II. 79., Ap. XIV. 30. Po onoj su prvoj stvorili Rimljani svoju: nil nimis (Teren., Haut. 519.) ili: Ne quid nimis (Teren., Andr. 61.), koju Afranije v. 78. Ribb. izreče ovako: Nemini nimium bene est, a Seneka De tranquil. an. IX. 6.: Vitiosum est ubique, quod nimium est. (Više ispor. Otta, str. 243.

[1] Ispor. Phaedr. fab. IV. 22.

s. v. nimis). Ne bi bilo ništa čudnovato, da je ovako česta i raširena rečenica izazvala i kod nas poslovicu, koja se razvila u više varijanata.

Mjeriti.

434. Dva puta mjeri, a treći kroj. Vuk 57. Dvaput mjeri, trećom kroj. Vuk ibidem. Jednom mjeri, drugom kroj. Vuk 113. Bolje je omjeriti pa krojiti. Vuk 24. Dvaš mjeri, a jednom pristrizi. D. 743. Sedamkrat odmjeri, a jednom ostrizi. D. 4072. Trikrat omjeri, a jednom pristrizi. D. 5100. Misli toj, koja eto ima tako izobila varijanata, izvor je grčka poslovica: Δέκα μέτρει καὶ ἓν τέμνε. Planud br. 7., ili ona sama ili koja kasnija varijanta, koja je broj δέκα zamijenila brojem δύο ili kojim drugim. I novogrčka kaže: Δέκα μέτρα κι ἕνα κόψε. Wen. 15.

435. Svojom se pedom mjeri. D. 4448. Jednijem laktom mjerit'. D. 1388. Svojijem laktom druzijeh mjerit'. D. 4447. Ne možeš svojim aršinom mjeriti svakoga. Kapet. 117. br. 311. Uzimlje mjeru za me o sebi. B. V. I. (1886.), str. 93. Ovamo zacijelo pripada i ona: Omjeri o se. Pomisli, kako bi tebi bilo, da ti se to učini. Vuk 238. Sličnu su poslovicu imali i Rimljani. Ima je među drugima Horacije, Ep. I. 7. 98.: Metiri se quemque suo modulo ac pede verum est, t. j. neka se svatko svojom mjerom mjeri pa prema tome neka živi; Enod., Ep. 9. 1.: Tu te ut metiaris imploro, t. j. omjeri o sebe. Po onoj je Horacijevoj Erasmus, str. 204. restaurirao poslovicu: Tuo te pede metire. A ova je izvor onoj prvoj dubrovačkoj, koja je onda mogla lako šireći se u narodu steći onake varijante, kakve su one gore navedene.

Mjesečina.

436. Mjesečina kao dan. Ovo je vrlo obična fraza. Sasvim su jednaku frazu imali i Rimljani. Navodi je Petronije 62.: Luna lucebat tanquam dies.

Mlad.

437. U mlada za snagu, a u starca za savjet pitaj. Kapet. str. 186. br. 65. U stara glava, u mlada snaga. Kapet. str. 188. br. 105. Stare u savjet, a mlade u boj. B. V. VI. (1891.), str. 110. To su sve kazivale i grčke poslovice.

Tako poslovica: Νέοις μὲν ἔργα, βουλὰς δὲ γεραιτέροις. App. IV. 6. Malo jače distingvira Hiperidova rečenica u Ap. VII. 90.: Ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαὶ δὲ γερόντων. Prvoj je poslovici slična ova, što je Apostolije XIII. 100ª. citira kao Euripidovu: Παλαιὸς αἶνος· ἔργα μὲν νεωτέρων, βουλαὶ δ' ἔχουσι τῶν γεραιτέρων κράτος.

Mlijeko.

438. Bijel kao mlijeko. Poredba se ova čuje u Lici, a osobito kad se govori o bijelu licu. Onda se kaže i ovako: Bijeli se u obrazu kao mlijeko. I stari su Rimljani upotrebljavali poslovično tu poredbu, na pr. Ovid., Am. III. 5. 13.: Candidior lacte; Heroid. 15. (16.) 248.: Pectora vel puris nivibus vel lacte... candidiora. (Više primjera ima Otto, str. 183. s. v. lac 1.).

439. Još mlijekom babinijem vonja. D. 1449. Još mu duša materinijem mlijekom vonja. D. 1450. Još mu se materinsko mleko iz zubih cedi. Još po materinskom mleku smrdi. Danica zagreb. god. 1840., str. 105. Miriše majčinim mlijekom. Stoj. Š. Z. str. 164. Još mu mlijeko iza zuba teče. Pobratim VI. (1896.), str. 168. Što kazuju ove naše poslovice, koje se govore o čovjeku, za kojega se hoće da reče da je još mlad, gotovo dijete, kazivali su Rimljani adjektivom lacticulosus. Tako se kod Petronija 57. veli jednom: tu lacticulosus nec mu nec ma argutas. Otto nema tog adjektiva među poslovicama. No ne može biti sumnje, da je ta vulgarna forma adjektiva bila poslovična u prostom narodu i da je baš ono značila, što i naše poslovice.

440. Lijepa je vruća pogača i kiselo mlijeko. A okle ti znaš? Viđeo je moj otac, đe jede popov đak[1]. Vuk 169. To je gotovo riječ po riječ grčka poslovica: Τι γλυκὸ 'ν' τὸ γάλα! Ποῦ τό εἶδες; Τὸ εἶδ' ὁ μπάρμπας μου, ποῦ τό τρωγ' ἕνας ἄλλος τὴν πέρα μεριὰ τὸ ποτάμι. Altenkirch, str. 45. br. 75.

441. Samo tičjeg mlijeka nema. Vuk 274., Stoj. 126. Ni ptičjeg mu mlijeka ne manjka. D. 2946. Do tičjeg mlijeka. D. 588. Ima i ptičjeg mlijeka. Kapet. 64. br. 44. Ima svašta, samo što ne ima ptičjeg mlijeka. Stoj. 79. Prema ovima je i ona: Ima i djevojačkog mlijeka. Vuk 102. Poslovica se ova govori i drukčije; forma joj nije stalna.

[1] Ispor. Vrčevićeve „Pitalice" u Srp. nar. prip. 1868., str. 215. br. 75.

Stalno je samo u njoj ptičje mlijeko, koje znači nešto ili sasvim nemoguće ili baš sasvim rijetko, pa kad se o kom kaže, da ima i ptičjega mlijeka, znači, da ima svega izobila. Ptičje je mlijeko bilo poslovično i kod starih Grka i Rimljana. Paremiografi tumače poslovicu: γάλα ὀρνίθων: ἐπὶ τῶν σπανίων. D. IX. 92., DV. II. 15. (Ispor. paralele u Leutschevoj bilješci uz tu poslovicu)[1]. Kod Rimljana je spominje Plinije, N. h. praefat. 24.: ut vel lactis gallinacei sperare possis in volumine tantum, Petronije 38.: Lacte gallinaceum, si quaesieris, invenies. Poslovici se toj traži podrijetlo u pričama o „Schlaraffenlandu". (Ispor. Friedländera, Cena str. 237.).

442. Usisao je s majčinim mlijekom (bilo već što, kakovu misao, nazor, običaj i t. d.). Zbornici ne navode ovake fraze, ali ja znam, da se govori i čuje. Sasvim su tako govorili poslovično i Rimljani. Tako veli Cic., Tusc. disp. III. 1. 2.: ut paene cum lacte nutricis errorem suxisse videamur, Prudencije C. Sym. 1. 201.: puerorum infantia primo — Errorem cum lacte bibit. (Više navodi Otto, str. 183. s. v. lac 3.).

Mlin.

443. Ko ide u mlin, taj se omuči. Vuk 139. Ko u mlinicu uniđe, brašnav iziđe. Vuk 158. Najstariji je izvor ovim poslovicama stara grčka: Ὁ φεύγων μύλον ἅλφιτα φεύγει. Ap. XIII. 78., Arsen. LII. 8., koja se sačuvala i u novogrčkom: Ὅποιος πάει 'ς τὸ μύλο ἀλευρώνεται. Altenkirch, str. 45. br. 79. Ova je novogrčka izvor našima.

Mnogo.

444. Mnogo naukijera drijevo razbiju. D. 2297. Gdje je mnogo maja, tu je malo jaja. Vuk 74. Gdje je mnogo babica, kilava djeca. Vuk ibidem. Gdje je vele naukijera, brzo se brod razbije. D. 794. Štogod kažu ove naše poslovice, to su govorili i Grci u poslovicama, ali drukčijima. Taka je ova: Πολλοὶ στρατηγοὶ Καρίαν ἀπώλεσαν: ἐπὶ τῶν μὴ ὁμογνωμονούντων. D. VII. 72., Ap. XIV. 51. Taka je i ona, što ju je po Kasiju Dionu tobože car Hadrijan rekao: Πολλοὶ ἰατροὶ βασιλέα ἀπώλεσαν, nott. D. VII. 72. Među srednjegrčkima izriče misao naših poslovica ova: Ὅπου πολλοὶ πετεινοί, ἐκεῖ ἡμέρα οὐ γίνεται. (Krumbacher, Mgr. Spr., str. 121. br. 42.). No ni ta ni one starogrčke

[1] Ispor. i Altenkircha, str. 23. br. 2.

nijesu doprle do nas, nego su našim poslovicama, daj nekima, bile izvor novogrčke paralele starih poslovica. Tako su one dvije dubrovačke o naukijerima i drijevu nastale od novogrčke, kakva je ova[1]: Οἱ πολλοὶ καραβοκῦροι πνίγουν τὸ καράβι. (Ispor. Krumbachera, l. c. str. 177.), kojoj paralelu imaju i Turci i Arapi (Krumbacher l. c.). Vukova pak paralela o mnogo babica i kilavoj djeci potekla je valjada od novogrčke: Οἱ πολλὲς μαμμὲς πνίγουν τὸ παιδί. (Citira je Krumbacher l. c.).

Moći.

445. Ako ne možemo, kako hoćemo, a mi ćemo, kako možemo. Vuk 6., D. 76., Stoj. 9., Kapet. 17. br. 48. Sasvim je taka grčka poslovica: Ζῶμεν οὐχ ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα: ἐπὶ τῶν μὴ κατὰ προαίρεσιν ζώντων. Z. IV. 16., D. IV. 100., DV. II. 81., GCM. III. 57., M. IV. 31., Ap. VIII. 36. Poslovica je ta bila poznata i Rimljanima. Spominje je Terencije, Andr. 305.: Quoniam non potest id fieri, quod vis, — Id velis, quod possit. Donat citira iz Cecilija Stacija: Vivas, ut possis, quando nequis, ut velis.

446. Svak sve ne može. D. 4330. Ova je poslovica nastala po rimskoj, koju ima Vergil., Ecl. 8. 63.: Non omnia possumus omnes. Makrob., Sat. V. 16. 7. veli za nju: vice proverbiorum in omnium ore funguntur. Upotrebljava tu poslovicu i Lucilije kod Makrobija, Sat. VI. 1. 35., zatim Auct. ad Herenn. IV. 5. 8.: non putare, unum posse omnia i dr. (Ispor. Otta, str. 254. s. v. omnis 1.).

Moliti.

447. Koga valja moliti, ne valja ga srditi. Ili: Koga je moliti, nije ga srditi. Vuk 136. Ove poslovice imaju više varijanti, a zacijelo su postale po onakoj kojoj sentenciji, kakva je u Melise, col. 1001.: Θεραπεύειν οὐκ ἐρεθίζειν δεῖ τὰς ἐξουσίας. Smisao je te rečenice sasvim jednak smislu naših poslovica.

More.

448. Ko se u bari udavi, onom drugo more ne treba. Vuk 155. Ta se u bari, ta u moru udavio (sve jednako je). Vuk 312. Tko se utopi u lokvi, nek se rijeke ne boji.

[1] Altenkirch, str. 36. br. XI. ima ovu: Οἱ πολλοὶ καραβοκυραῖοι πνίγουν γλήγορα τὸ καράβι.

Stoj. Š. Z. str. 181. Među vizantinskim poslovicama (kod Krumbachera, Byz. Spr., str. 68. br. 8.) ima poslovica: Ἐμὲ χερσὶ νερὸν πνίγει με, καὶ τὸ ἄλλον ἔχε το! („Mene utopi šaka vode, a drugo neka bude tebi!“) Poslovica je dosta nejasna, pa je svak drukčije tumači. (Ispor. Krumbachera, l. c. str. 74.). Krumbacher pobija staro alegorijsko tumačenje: Mors omnibus una pa je sâm tumači ovako: „Etwa anzuwenden von einem dem Tode oder Untergange Nahen, zu dessen völliger Vernichtung die Feinde übermässige und überflüssige Mittel anwenden“. Ja mislim, da su po grčkoj poslovici nastale one naše, koje potvrđuju ovo Krumbacherovo tumačenje. I one kažu: čemu treba drukčija smrt, kad se može i s lakšega umrijeti; čemu more ili rijeka (dakle mnogo vode), kad je lokva (bara), dakle malo — šaka vode — dovoljna, da se utopiš. Nego začudo jedna od naših varijanata („Ta se u bari, ta u moru udavio“) stoji nekako blizu onom alegorijskom tumačenju: Mors omnibus una.

449. More nevjerno polje. Vuk 182. Tako je more zvala nevjernim i grčka poslovica: Ὑ πιστή, ἄπιστος θάλασσα. MP. I. 41.

450. More, oganj i žena, tri najgora zla. D. 2520. Oganj, žena i more, ne znaš, što je gore. D. 3323. Isto su oganj, žena i more, a istom riječi ih vezat' nitko ne more. D. 1206. Žena, vatra i more, ne zna se koje je gore. Kapet. 54. br. 16., str. 134. br. 103. Što i u zborniku Kapetanovićevu stoji ova poslovica, dokazuje, da se sačuvala u narodu, i ako ne će biti jako rašírena. Nama je tu poslovicu dao Menandar, st. 231.: Θάλασσα καὶ πῦρ καὶ γυνὴ τρίτον κακόν. Da je taj stih bio već u starini krilatica, svjedoči to, što se nalazi među poslovicama samo malko promijenjen: Θάλασσα καὶ πῦρ καὶ τρίτον κακὴ γυνή. M. IV. 61. Što je uz onu dubrovačku poslovicu pod br. 1206. u zagrebačkom rukopisu dodana bilješka, da se oganj, žena i more ne mogu „vezati“ riječju, koja ima tri roda, jer su one različnoga roda (ispor. Daničićev predgovor k Poslovicama str. V.), bit će nespretni dodatak nekoga, koji nije poslovice razumio. „Vezati“ u poslovici znači zacijelo: obuzdati, krotiti, „u kordi držati“, zapovijedati im.

451. Najljepša je šetnja blizu mora, a brodidba blizu kraja. D. 2504. To je prijevod poslovice Erasmusove str. 83.: Iucundissima navigatio iuxta terram, ambulatio iuxta mare. Erasmus tvrdi, da se ova poslovica nalazi u Plutarha, Sympos. I.

452. To je, kako da u more lijevaš. Kad se nešto čini bez uspjeha. Rkps L. B. Lijevaš vodu u more. D. 2049. K morju vode prilevati. Danica zagreb. god. 1837., str. 87. Ljevati vodu u more. D. 2051. Ne ljevaj vodu na vodu. Kapet. 225. br. 16. Za zališan posao imali su tu poslovicu i Grci i Rimljani; Grci su pače imali nekolike varijante. Take su: Πόντον σπείρειν: ἐπὶ τῶν μάτην πονούντων. D. VII. 67., Z. III. 55.; Θάλασσαν σπείρες. Plut. Boiss. 41., Z. III. 55., M. IV. 62.; Αἰροπίνῳ κομίζεις ὕδωρ (zametnula mi se bilješka, odakle je); Εἰς ὕδωρ σπείρειν: ἐπὶ τῶν μάτην πονούντων. Z. 3. 55., DV. II. 59. Isto su tako govorili i Rimljani, na pr. Ovid., Am. III. 2. 34.: In flammam flammas, in mare fundis aquas; II. 10. 14.: In freta collectas alta quid addis aquas?; Trist. V. 6. 44.: In mare fundat aquas.

453. U more pijesak sipati. Vuk 333. Nijesam našao, da bi to kazivala koja grčka poslovica. No da su Rimljani tako govorili, vidi se iz Ovid., Trist. V. 6. 43.: His qui contentus non est, in littus harenas — In segetes spicas... fundat. Sasvim je lako moguće, da je sam naš narod pijesak zamijenio sa solju u poslovici: U more ne treba soli sipati. Kapet. 186. br. 69.

Mrav.

454. I muha (ili mrav) ima srce. D. 1043. Mjesto mrava govori se i o drugim bubama, da imaju srce ili žuč. Tako: I u buhe žuč ima. Vuk 106. I komar ima srce. Kapet. 65. br. 31. I u komaru ima žuča. Rkps L. B. I komar je muška glavica. D. 1010. Napokon među dubrovačkim poslovicama ima i ova: I pseto srce ima. D. 1081. Mislim, da su ovo sve varijante jedne ili dviju poslovica, u kojima se govorilo samo o mravu i muhi. To su grčke poslovice: Ἔνεστι καὶ μύρμηκι χολή: παρεγγυᾷ μηδὲ τῶν μικρῶν καταφρονεῖν. Z. III. 70., GC. II. 35., GCM. III. 8., M. III. 84., Ap. VII. 18.; Ἔχει καὶ ἡ μυῖα σπλῆνα = ἔχει καὶ χολὴν ὁ μύρμηξ: ἐπὶ τῶν εὐκαταφρονήτων. Ap. VIII. 25.

455. Kada mrav krila steče, tada pogine. D. 1516. Slično su mislili i Grci. Tako Eustatije (Philol. VI. Supplb., str. 317.) ima poslovicu: Οὐκὶ μύρμηκι πτεροῖς ἀρθέντι. Kao paralelu ovoj poslovici iznosi Kurz, Philol. 49., str. 468. novogrčku poslovicu: Ὁ θεὸς ὅταν ὀργισθῇ τὸ μύρμηγκα, τοῦ δύνει φτερὰ καὶ πετᾷ.

456. Radi kao mrav. Vuk 268. Mrav i pčela uče, kako se teče. Vuk 183. Poslen je kao pčela. Stoj. 150., Kapet. 299. br. 30. Već Salamun, Priče gl. 6. 6. kaže: „Idi k mravu,

ljenivče, gledaj putove njegove i omudruj." No i stari su Grci i Rimljani držali mrava i pčelu uzorom marljivosti. Tako kaže Horac., Sat. I. 1. 33.: Parvola, nam exemplo est, magni formica laboris, a Teokrit, Id. 17. 107.: μύρμακες ἀεὶ μογέοντες. (Ispor. više kod Otta, str. 141. s. v. formica).

A da se tako i o pčeli mislilo, vidi se i iz Senek.. Ep. 84. 2.: Apes, ut aiunt, debemus imitari.

Mreža.

457. Up'o je u mreže. D. 5473. Upasti u mrežu. D. 5467. Zametnuti komu mrežu (kao da bi ga uhvatio u nju, t. j. namjestiti pletke). Vuk 84. Upao je u kljusu[1]. Kad se ko uhvati u tijesno. Vuk 334. I Grci su i Rimljani imali poslovicu uhvatiti se u mrežu, ali u svoju. Taku poslovicu ima M. III. 85.: Ἐν τοῖς ἐμαυτοῦ δικτύοις ἁλώσομαι: ἐπὶ τῶν ὑπὸ τῶν ἰδίων πανουργιῶν ἁλισκομένων. Taman su taku poslovicu imali i Rimljani, a spominje je i Ovid., Art. am. I. 646.: In laqueos, quos posuere, cadant. (Više u Otta, str. 187. s. v. laqueus 1.). Smisao je i grčke i rimske poslovice: Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju padne. Naše nemaju toga smisla; njihova je upotreba slobodnija.

Mrtav.

458. Mrtvi ne ujedaju. D. 2339. To je grčka: Νεκροὶ οὐ δάκνει. Apostol., Arsen. XII. 4'.

459. Mrtvu liječnika voditʼ. D. 2342. Mrtvu čovjeku što ću rane pokazivati. B. V. I. (1886.), str. 93. Mislim, da i ova druga poslovica znači, što i ona dubrovačka, da je mrtvu badava voditi liječnika; ima se dakle razumjeti: čemu mrtva čovjeka rane komu pokazivati, kad im i onako nema lijeka; bile teške, bile male, sad im se više ne može pomoći. Da su taku poslovicu imali i Grci, pokazuju riječi, što se pridaju Diogenu: Νεκρὸν ἰατρεύειν καὶ γέροντα νουθετεῖν ταὐτόν ἐστι (ispor. Fr. philos. Gr. ed. Mullach II. p. 302. br. 36.). Da su i Rimljani poznavali poslovicu, da je kasno mrtvu liječnika voditi, vidi se iz Propercija, II. 14. 16.: Cineri nunc medicina datur, Kvintilijana, Declam. 11. 23.: Quid, quod medicina mortuorum sera est? (Ispor. Otta, str. 87. s. v. cinis).

[1] Kljusa = laqueus. Ispor. Broz-Ivekovićev Rječnik s. v. kljusa.

460. Mučno je s mrtvijem govoriti. D. 2360. Mrtva glava ne zna govoriti. Vuk 183. „Mrtvu govoriti“ bilo je poslovično i kod Grka i kod Rimljana. Tako D. VI. 82. ima poslovicu: Νεκρῷ λέγων μύθους εἰς οὖς: ἐπὶ τοῦ μὴ ἐπαίοντος (= Bodl. 691.). Tu poslovicu od rimskih pisacas pominje Plaut, Bacch. 518.: mortuo narrare logos. (Ispor. Otta, str. 229. s. v. mortuus 2.). Grčkoj je poslovici po značenju jednaka dubrovačka. Vukova znači drugo, a ima se zacijelo shvatiti onako, kako se kaže: tko je mrtav, ne može kazati, što je bilo, kako je umro i drugo, što živi ne znaju, a jedini bi pokojnik znao reći, kad bi mogao govoriti.

461. Uzeo bi od mrtva pokrov. Vuk 330. Ta je poslovica po Vukovu tumačenju jednaka onoj: Skinuo bi s matere božje pokrov. Kad tko krade ili onako grabi sebi. Vuk 288. O ovakim ljudima govorila se i kod Grka slična poslovica: Κἂν ἐπὶ νεκροῦ κερδαίνειν (φέρειν): ἐπὶ τῶν κερδαινούντων ἐκ πενήτων καὶ τεθνεώτων. GCL. II. 37., M. III. 92., Ap. IX. 97., D. V. 84. Slična je i ova: Ἀπὸ νεκρῶν φορολογεῖν: ἐπὶ τῶν ἀπὸ τῶν οὐ προτηκόντων πλουτούντων. D. 1. 9.

Mučiti (se).

462. Što muči, uči. Vuk 358. Ovoj je poslovici po svojem značenju jednaka ona: Jesi li ti padao s tavana. Vuk 114. Tako je, priča anegdota, Nasradin hodža pitao ljekara, koji ga je došao liječiti, kad je hodža pao s tavana. „A kad je ljekar odgovorio, da nije, on ga oćerao i kazao, da zovu čoeka, koji je padao s tavana“. Po značenju ide ovamo i poslovica: Da nijesam patila, ne bih se u srijedu spratila. Vuk 53. (zajedno s basnom, po kojoj je tobože poslovica postala). Misao ovih naših poslovica izriče srednjegrčka (kod Krumbachera, Mosk. Sam., str. 414. br. 120.): Ὁ παθὼν ἰατρός, t. j. tko je patio, on je liječnik. Ovoj je pak poslovici misao prastara. (Ispor. Krumbachera, l. c. str. 452.). I u grčkom novom jeziku ima ova misao više poslovica, koje je izriču[1]. Onoj prvoj našoj najbliža je ruska paralela: Что мучить, то и учить (citira je Krumbacher l. c.).

463. Tko u mlados trudi, u staros sudi. D. 4977. Ko se ne muči u mladosti, kuku mu u starosti. Vuk 154. Ko u mladost stenje, u starost sjede. Vuk 158. Dok si

[1] I sredovjećna latinska to kaže: Quod nocet, docet.

mlad, ti se trudi, a pod starost sudi. Kapet. 46. str. 157. Ko je rad da u starosti otpočine, u mladosti valja da se trudi. Vuk 142. Prva muka, a potonja oblast. Vuk 259. Što kažu sve ove naše poslovice, to su kazivale i mnogobrojne grčke krilatice i poslovice. Taka je rečenica Orionova u Flor. Monac. br. 266. (kod Stob. Flor. IV., str. 284.): Ὡρίων ἰδὼν νεανίαν φιλοπονοῦντα ἔφη· κάλιστον ὄψον τῷ γέρατι ἀρτύεις. Našim je poslovicama nekim osobito blizak stih Menandrov 385.: Νέος ἂν πονήσῃς, γέρας ἕξεις εὐλαλές. Orionovoj sentenciji sličnu poslovicu ima Ap. XIII. 84.: Ὄψον ἄριστον πόνος τῷ γεραΐ: ὅτι δεῖ πονεῖν ἐν νεότητι, ἵνα πρὸς γῆρας ἔχῃ.

Mudar, mudro.

464. Ako ne umiješ mudro zborit, a ti mudro muči. Kapet. str. 353. br. 7. Sasvim je ovoj poslovici bliza grčka: Χρὴ σιγᾶν ἢ κρείσσονα σιγῆς λέγειν. MP. III. 46., Ap. VIII. 69b. Tu rečenicu neki pripisuju Pitagori, ali se nalazi i među Menandrovim Monst. br. 290. Prevedena je bila na naš jezik već u staroj srpskoj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 11. br. 186.).

465. Bolje je s mudrim plakati nego s ludim pjevati. Vuk 25. Bolje je s mudrim orati negli s ludijem vino piti. D. 291. Ovim je dvjema poslovicama jednaka grčka: Μετὰ φρονίμων ζημίαν καὶ μὴ σὺν μωρῷ κέρδος. Planud. 120. Ispor. Menadr., Mon. 330. Misao se često javlja u starini u raznim gnomama. (Ispor. Crusiusa, Rhein. Mus. 42., str. 410.).

466. Bolji mudri jes protivnik neumjetni neg prijaznik. D. 307. I ako je ova poslovica samo varijanta misli, što je izriče poslovica pred ovom, pak se nije kod nas iz nje razvila. Varijanta se ova razvila kod Grka, i to u novogrčkom jeziku, gdje glasi: Κάλλιον ἔνας φρόνιμος ἐχθρὸς παρὰ ἕνα ζουπλὸν φίλον. (Navodi je Crusius, Rhein. Mus. 42., str. 411.).

467. Nije mudar, tko u brijeme ne umije bit' lud. D. 3042. Oni je mudar, koji umije biti i lud i pametan. Kapet. str. 136. br. 138. Ja bih rekao, da se u ovim poslovicama krije ona stara, koju navodi Seneka, De tranquil. an. 17. 10.: Nam sive Graeco poetae credimus, aliquando et insanire iucundum est; Horac., Carm. IV. 12. 28.: Dulce est desipere loco; Katon, Dist. mor. II. 18.: Insipiens esto,

cum tempus postulat aut res (ipsum). Baš ove riječi Katonove kao da su bile izvor dubrovačkoj poslovici.

468. Teško je mudromu među budalama besjediti. Vuk 314. Teško je mudromu među budalama sjediti. Rkps A. B. Vukova je poslovica gotovo riječ po riječ jednaka grčkoj: Ἀργαλέον φρονέοντα πὰρ' ἄφροσι πολλ' ἀγορεύειν. D. II. 90., GCM. I. 80., Ap. II. 90.

Mudrina.

469. Više vrijedi mudrina nego jačina. Stoj. 117. Bolje je s pameću nego sa snagom (raditi). Vuk 25. Bolji je razum negli snaga. D. 305. Više valja i malo razuma — Nego puno drzovite snage. Kapet. 262. br. 7. Bolje je unča pameti nego sto litara snage. Vuk 21., Dan. 5559. To je danas internacionalna poslovica, da razum više vrijedi od snage. Dabogme da su i Grci i Rimljani to u poslovicama kazivali. Tako Ap. V. 56^{b}. ima, kako veli, Sofoklovu gnomu: Γνῶμαι πλέον κρατοῦσιν ἢ σθένος χερῶν, a V. 56^{c}. Agatonovu: Γνώμη δὲ κρείσσων ἐστί ἢ ῥώμη χερῶν. Melisa, col. 801. citira Diodorovu: Κρείσσων σοφὸς ἰσχυροῦ. Planud. br. 23. ima poslovicu: Πρώτη ἀνδρεία φρόνησις. Od rimskih pisaca imaju takove rečenice Fedro, Fab. I. 13. 13.: Virtute semper praevalet sapientia, Avijan, Fab. 27. 9.: viribus... quam sit sapientia maior.

Muha; vidi mrav.

470. Hitat muhe. D. 915. Hita muhe po aeru. D. 910. Hitat muhe po zraku. Govori se, kad netko nema nešto stalno(?). Rkps L. B. Hvata ili ganja muhe. Rkps A. B. Lovi po zraku mušice. Kapet. 93. br. 106. Erasmus, str. 675. citira ovaku poslovicu iz Aristofana, Vespae: τὰς μυίας ἀπαμύνειν, koju on prevodi: Muscas depellere i tumači: „etiam hodie vulgato ioco dicitur, qui otioso atque inutili fungitur officio.“ To znače i naše poslovice.

471. Od muhe vola učiniť. D. 3262. Miša mi za lava kažeš. D. 2257. Od muhe pravi elefanta. Vuk 234. Napravio od muhe konjče. Rkps A. B. U Lici se čuje i ovaka: Od muhe pravi medvjeda. Sve su ovo samo varijante jedne poslovice, i to one, što je ima Vuk: „Od muhe pravi elefanta.“ A to je pak grčka poslovica: Ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖν: ἐπὶ τῶν τὰ

ἐλάχιστα ἐπαιρόντων τῷ λόγῳ καὶ μεγαλοποιούντων. Z. III. 68., DV. II. 67., GCM. III. 4., Ap. VII. 5. Od nje je i novogrčka: Τὴν μυῖγα κάνει βόδι. Altenkirch, str. 349. br. 56. Kako se mjesto elefanta počelo govoriti o volu, konjčetu i medvjedu, lasno se dade razumjeti: mjesto nepoznate zvjerke slona odabrao je narod dobro poznate životinje, koje su svojom veličinom mogle zamijeniti slona.

Mùka.

472. Bez muke nema nauke. Vuk 11., Stoj. 34., Kapet. 21. 26. Nema nauke bez muke. Vuk 203. Tko se muke ne namuči, pameti se ne nauči. Stoj. 123. Dok se ne namuči, donde se ne nauči. Vuk 66. Ko se ne namuči, ta se ne nauči. Vuk 154. Valja se namučiti pa naučiti. Kapet. 30. br. 13. Bèz mukê nema ni múkê. Kapet. 21. br. 27. Ko hoće časno, ne može lasno. Vuk 158. Ako hoć slatko, podnosi i gorko. D. 30. Kao što evo naš narod u raznim varijantama kazuje istu istinu, tako su činili i Grci; i kod njih se ta istina bila odjela u poslovicu narodnu i širila u mnogim varijantama. Tako kod Makarija III. 44. nalazimo lijepu poslovicu: Ἐὰν μὴ πάθῃς, οὐ μὴ μάθῃς, koja je jako bliska nekim našim varijantama. Njoj je slična: Τὰ παθήματα τοῖς ἀνθρώποις μαθήματα γίνεται. MP. II. 92., Fab. Aesop. br. 370. Halm. Slična je Simonidova rečenica, što je iznosi Sternbach, Wien. Stud. XI. (1889.), str. 226. br. 511.: Ὁ αὐτὸς (sc. Simonid) ἔφη τὰ πάθη τοῖς ἀνθρώποις μαθήματα εἶναι περὶ τὸν βίον. Apostolije XIII. 93ª. donosi Pitagorinu rečenicu: Παντὸς καλοῦ κτήματος πόνος προηγεῖται ὁ κατ' ἐνέργειαν. Onoj našoj varijanti: „Ko hoće časno, ne može lasno“ odgovara Menandrov st. 338.: Μοχθεῖν ἀνάγκη τοὺς θέλοντας εὐτυχεῖν (= Flor. Monac. kod Stob. Flor. IV., str. 276. br. 127.). Misao tu izriče Menandar i u st. 149.: Ἐκ τῶν πόνων γὰρ τἀγαθ' αὔξεται βροτοῖς. Napokon ću spomenuti Hrisostomovu, što je ima Melisa, col. 889.: Πανταχοῦ διὰ διακολίας καὶ πόνων τοῖς ἀνθρώποις πέφυκε τὰ χρήσιμα.

473. I prave muke polovinu đavo nosi (a kamo li što je s nepravom stečeno). Vuk 104. Prvomu dijelu jednaka je grčka: Τὰ καλὰ συναγμένα εἶναι καὶ τοῦ διαβόλου τὰ μισά. Altenkirch 43. br. 67.

474. Prava muka nikad ne gine. Vuk 258. Poslovica ova znači: dobra djela, što ih tko učini, ne propadaju bez nagrade i

priznanja. (Ispor. narodnu pripovijetku: „Prava se muka ne da sakriti“ kod Vuka, Srp. nar. prip., str. 46.). Tu misao kazuje i Menandrov stih 27.: Ἀνδρὸς δικαίου καρπὸς οὐκ ἀπόλλυται.

Mutav.

475. Mutav mutavoga najbolje razumije. Vuk 184. Sasvim jednaku poslovicu rimsku ima Hieron., Ep. 50. 4.: est quippe proverbium balbum melius balbi verba cognoscere.

(Svršit će se.)

RAD

JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE

ZNANOSTI I UMJETNOSTI.

KNJIGA 191.

RAZREDI HISTORIČKO-FILOLOGIČKI I FILOZOFIČKO-JURIDIČKI

53.

79.

U ZAGREBU 1912.

KNJIŽARA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE (NAKLADA TISKARE)

(GJURO [illegible]NAC)

Sadržaj.

Strana

Vladoje Dukat: Život i književni rad Ivana Krizmanića 1—67

Dr. Ivan Kasumović: Hrvatske i srpske narodne poslovice spram grčkih i rimskih poslovicâ i krilaticâ. (Svršetak.) . . . . . 68—264

Hrvatske i srpske narodne poslovice spram grčkih i rimskih poslovicâ i krilaticâ.

Primljeno u sjednici razreda historičko-filologičkoga Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti dne 2. jula 1908.

Napisao član dopisnik dr. Ivan Kasumović.

(Svršetak.)

N.

Nag.

476. Nagi smo na ovaj svijet došli, nagi ćemo s njega i otići. Vuk 185. Taku grčku rečenicu iz Lukijana citira Melisa, col. 893.: Γῆς ἀπέβην γυμνός, γυμνὸς δ' ὑπὸ γαῖαν ἄπειμι. Rečenica je ta ušla u naš narod prevedena u staroj srpskoj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 60., br. 63.).

Nakovan.

477. Među nakovanom je i maljicem. D. 2206. Stat' među maljicem i nakovanom. D. 4237. Ispor. i D. br. 4274. Ovo je ona poslovica grčka, što je citira Erasmus str. 29.: Μεταξὺ τοῦ ἄκμονος καὶ σφύρας (inter malleum et incudem). Erasmus kaže, da je ta poslovica iz Origena „de his, qui anxietatibus et ingentibus malis premuntur".

Nebo.

478. Ni na nebu ni na zemlji. Kad se tko ponosi. Vuk 221. D. 3044. Mni mu se, da nije ni na nebu ni na zemlji. D. 2291. Taku su poslovicu s ponešto drukčijim značenjem imali i Grci: Οὔτε γῆς οὔτε οὐρανοῦ ἅπτεται: ἐπὶ τῶν περιττῶν καὶ μηδὲν πρὸς τὸ πράγμα συντελούντων. Coisl. 386. App. IV. 47. Luc. Pseudom. 54.: ὀκτώ μοι χρησμοὺς ἔπεμψεν οὔτε γῆς, φασιν, οὔτε οὐρανοῦ ἁπτομένους.

479. Nitko nije s neba pao. D. 3133. Nije to (već što bilo) palo s neba, t. j. samo od sebe, bez muke. U Lici. Ovamo pripada i ona: S neba te u rebra. Kad se što iznenada, bez ikakva uzroka, reče ili učini. Vuk 291. I kod Rimljana je fraza: de caelo decidere (delabi) bila poslovična i vrlo česta. (Primjere vidi u Otta, str. 62. s. v. caelum 8.). Što ta fraza znači, razbira se iz Laktancija, Inst. I. 11. 5.: „Saturnum caeli filium dictum, quod soleamus eos, quorum virtutem miremur, aut qui repentino advenerint, de caelo decidisse dicitur." Jamačno će ona dubrovačka poslovica biti u kojem od ta dva značenja; u kojem, teško je reći. No i u ovom značenju, u kojem se govori ona fraza iz Like, imali su Rimljani sličnu frazu. Tako piše Livije, VII. 12. 13.: Qui nihil agenti sibi de caelo devolaturam in sinum victoriam censeat. t. j. misli, da će mu pobjeda s neba pasti, sama od sebe, bez ikakve muke i njegova posla. (Ispor. Otto, str. 62. s v. caelum 8).

480. Od neba do zemlje. D. 3263. To nikako nije mogla biti samostalna poslovica, nego se za označivanje nečega veoma velika upotrebljavala onako otprilike, kakva je ona u Vuka 341.: Hvala ti od neba do zemlje. Tu su frazu: od neba do zemlje (ili obrnuto) upotrebljavali poslovično i Grci i Rimljani. Grčku: Ἀπ' οὐρανοῦ μέχρι γῆς citira Erasmus str. 443., a rimsku spominje Plaut, Pers. 604.: A terra ad caelum quidlibet (licet percontari).

481. U devetom nebu biti. Cesta fraza u narodu, a govori se o onom, koji je srećan i blažen (ili se daj takim drži). To su isto kazivali Rimljani frazom: in caelo esse. Ima je na pr. Cic. Ad Att. II. 9. 1.: Si vero, quae de me pacta sunt, ea non servantur, in caelo sum, ja sam u nebu, t. j. presrećan. (Ispor. više kod Otta, str. 62. s. v. caelum 9.). Kako je kod nas došlo do devetog neba? Narod vjeruje (a to i moli u molitvi „Jedinstvu"), da su devetera nebesa. Nijemci govore: „Im siebenten Himmel sein". Po Muhamedovoj su nauci sedmera nebesa. Muhamed je to prihvatio od Židova, pa se preko njegove nauke raširilo to vjerovanje i među druge narode. Kako su i sedam i devet tipični brojevi, lako se kod nas sedmera nebesa zamijenila s devetera.

482. U nebo strijeljati. Muškat. 121. Vuk nema te poslovice; nije je čuo sâm u narodu, pa je nije htio ni uzimati od Muškatirovića. To je pak grčka: Εἰς οὐρανὸν τοξεύεις: ἐπὶ τῶν διακενῆς πονούντων. Z. III. 46., V. 27. DV. II. 61., Ap. VI. 71., M. VII. 60.

Nepravo.

483. Bolje je nepravo trpljeti nego nepravo činiti. Vuk 24. Bolje je zlo trpjeti nego zlo činiti. Kapet. 27. br. 167. Tako kaže Platon kod Maksima, col. 752.: Ἐγὼ γὰρ δὴ οἶμαι, καὶ ἐμὲ καὶ σὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι κάκιον ἡγεῖσθαι. Još je bliskija formi naše poslovice Platonova rečenica iz Georg. 469.: Εἰ δ' ἀναγκαῖον εἴη ἀδικεῖν ἢ ἀδικεῖσθαι, ἑλοίμην ἂν μᾶλλον ἀδικεῖσθαι ἢ ἀδικεῖν. Isto znači Kilonova rečenica u Ap. VIII. 34[b].: Ζημίαν αἱροῦ μᾶλλον ἢ κέρδος αἰσχρόν. No ipak kudikamo su bliže našim poslovicama rečenice kod dvaju rimskih pisaca: Cic. Tusc. disp. V. 19. 56.: Nam cum accipere quam facere praestat inuriam, i Augustina, In ps. 125. 8. (Migne, XXXVII col. 1655.): Melius est enim iniustitiam ferre quam facere.

Neprijatelj.

484. Čas' od neprijatelja nije čas'. D. 406. To su tvrdile i grčke poslovice: Ἐχθρὸς δὲ κἂν καλὰ (χρηστὰ) ποιήσῃ, κακά ἐστιν. App. II. 94., M. IV. 27., a dubrovačkoj još bliskija: Ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα κοὐκ ὀνήσιμα. Bodl. 452., Z. 4. 4., D. 4. 82., Coisl. 229.

Nestašica.

485. U nestašici ljudi i Staniša sudi. Vuk 334. Na nestadak ljudi i Staniša sudi. Vuk 189. U nestašu ljudi i Bećir sudi. Vuk ibidem. Za nevolju od ljudi i da bi tko sudi. D. 5666. Sve tri ove poslovice, koje su varijante samo jedne, vuku svoju lozu iz Grčke. Grci su imali više poslovica, koje su izrieale misao, što je izriču i naše. Takova je: Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ Ἀνδροκλέης πολεμαρχεῖ: ἐπὶ τῶν εὐτελῶν τῶν διὰ περιπέτειάν τινα τιμῆς ἀξιουμένων. Druga je: Ἐν γὰρ ἀμηχανίῃ καὶ Καρκίνος ἔμμορε τιμῆς. Ili: Ἐν γὰρ διχοστασίῃ καὶ ὁ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς. Ili: Ἐν γὰρ ἀμούσοις καὶ κορυδὸς φθέγγεται. Z. III. 77., Ap. VII. 16., GCM. III. 44. Napokon valja spomenuti, da to znači i Planudova br. 225.: Ἐν τῇ λείψει τῶν ἀγγέλων καὶ ὁ Μάρδαρις ἄγγελος (= Ap. VI. 543.). Ja bih rekao, da su one naše poslovice postale prema onima prvima, gdje se spominje po koje ime (Ἀνδροκλέης, Καρκίνος), jer eno i Vukove imaju taka imena. Što se u grčkima kaže: πολεμαρχεῖ i ἔμμορε τιμῆς, a u našoj „sudi", nije ništa čudnovato; riječ „ljudi" izazvala je i „sudi".

Nevolja.

486. Nevolja svačemu čovjeka nauči. Vuk 196. Nevolja je najbolji majstor. D. 2896. Od nevolje nema škole bolje. Kapet., str. 276. br. 5. To kaže gotovo sasvim jednako našim poslovicama i grčka: Πενία δὲ σοφίαν ἔλαχε: Κομματικῶς τοῦτο ἐκ τῶν Εὐριπίδου εἴλκυσται· παρ' ὅσον οἱ πένητες πολλὰς τέχνας ἐπιτηδεύουσιν. Z. V. 72., Bodl. 769., DV. III. 59., GCL. III. 100., Ap. XIV. 69. To kaže i još jedna poslovica, koja mjesto nevolje govori o gladi, a ta je: Πολλῶν ὁ λιμὸς γίνεται διδάσκαλος, koja M. VII. 24. tumači: ἐπὶ τῶν δι' ἀπορίαν τι καλὸν πραττόντων. Među poslovicama je navode još Ap. XIV. 36ª. i MP. II. 65. No to je Menanderov stih br. 282. Sličnu sentenciju ima Publije Sir. 209.: Hominem experiri multa paupertas iubet.

487. U nevolji ne treba plakati nego lijek tražiti. Vuk 334., Kapet. 187. br. 74. Sasvim jednaku poslovicu, ja ne znam, odakle, ima Manutius, col. 1399.: Non luctu sed remedio opus in malis. Stara rimska nije ova poslovica; dajbudi je kod Otta nema.

488. U nevolji se jako Bog moli. Vuk 334. Brez nevolje nema bogomolje. Jukić, Bos. prij. I. (1850.), str. 123. br. 109. Nužda uči Bogu se moliti. Stoj. 135. Ovima sličnu poslovicu ima Ap. I. 38ᵉ.: Ἀεὶ νομίζονθ' οἱ πένητες τῶ δεῶν. I Rimljani su imali poslovicu, koja je kazivala, što i naše. Ima je Livije V. 51. 8.: Adversae res admonuerunt religionum, Seneka, Rhet. contr. VIII. 1., p. 360. 5.: magis deos miseri quam beati colunt.

489. Za nevolju i krmka ujakom zovnuti. Vuk 84. To je isto — samo malo drukčije — preporučavala i srednjegrčka poslovica (Krumbacher, Mosk. Sam. str. 411. br. 95.): Ἐν καιρῷ ἀνάγκης τὴν λάμιαν μητέρα κάλει, t. j. u nevolji zovi i vještieu majkom.

Neznanje.

490. Neznanje rađa uzdanje. D. 2902. Ovo je prijevod poslovice, koju spominje Hieron. Ep. 73. 10.: „ut illud verissimum comprobavit, quod apud Graecos canitur: Imperitia confidentiam, eruditio timorem creat." Grčku poslovicu ima Tukidid II. 40.: ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει. Odmah se vidi, da je dubrovački književnik imao pred sobom latinsku formu. Ja bih pače rekao, da čitave Hieronimove rečenice nije ni

poznavao, nego samo prvi dio, koji je u sredovječnim zbornicima sam za sebe činio poslovicu; dajbudi je tako ima Erasmus, str. 798., ali u formi: „Inscitia confidentiam parit.“ U drugu je ruku tako bio poznat odnekle i onaj drugi dio grčke poslovice, pa je po njem poslovica: Znanje rađa bojazan. Dan. 5900.

Noga.

491. Jednom nogom stao u grob (gotovo umrijeti). Vuk 113. Vise mu noge u grobu. Vuk 35. Nad grobom mu noge vise. D. 2475. Sasvim jednaku grčku poslovicu ima Erasmus, str. 330.: Καὶ τὸν ἕτερον πόδα φασὶν ἐν τῇ σορῷ ἔχων. No ne kaže, odakle je. Ona, što se češće čuje: „Alterum pedem in cumba Charontis habet“, nije antikna.

492. Kud me oči vode i noge nose (ići ću). Vuk 162. Hajde, kud te noge nose. Jukić, Bos. prij. III. (1861.), str. 172. br. 528. Idem, gdi me noge nose — ali vode. D. 1121. Poslovičnom frazom: Kud noge nose označivali su i Grci i Rimljani neodređeni pravac putovanja. Tako već Teokrit, Id. 17. 70. ima tu frazu: ᾗ πόδες ἄγον, ἐχώρει (= Id. 14. 42.). App. II. 59. ima Vukovoj jednaku poslovicu: Ἔνθα ἂν οἱ πόδες φέρωσιν, ἐκεῖσ' ἄπιμεν: ἐπὶ τῶν ἐπεγνωκότων καὶ ὡς ἔτυχε τὶ ποιούντων. Da su tu frazu imali i Rimljani, vidi se iz Horac. Epod. 16. 21.: Ire pedes quocumque ferent. Ima je i Fedro, Append. 18. 15.: Abire destinavi, quo tulerint pedes. (Više ispor. kod Otta, str. 275. s. v. pes 8.).

493 Ne ima gdje noge stavit'. D. 2652. To je česta rimska poslovica, kojom se govorilo, da tko nema nigdje ništa. Ima je Cic. De finib. IV. 25. 64.: Quod enim sapientia pedem ubi ponat non habebat; Ad Att. XIII. 2. 2.: pedem ubi ponat in suo non habet.

494. Podmetnuti (podmetati) nogu komu Ta se figura često čuje u Lici (a jamačno i drugdje po našem narodu) u značenju: praviti komu zapreke, smetati mu u kakovu poslu. U tom su istom značenju imali tu frazu i Rimljani. Navodi je Petronije 56.: et habebam in domo, qui mihi pedem opponerent. Ispor. i Ovidija Ex P. IV. 6. 7.

495. Pruži noge, dokle bijelj zapovijeda. Vuk 265. Pruži noge, koliko je bijelja. Vuk 265. Tko pruža noge izvan bjeljine, ozepst će mu. Vuk 152. Proću gubera se valja pružati. Vuk 264. Prema guberu valja se pru-

žati. Vuk 261. Ne pružaj se dalje od gubera. Vuk 208. Koliko bijelja ćutiš, toliko noge stavi. D. 1733. Prostri nogu, koliko čuješ bijelja. D. 3831. Sasvim je jednaka ovim našim poslovicama srednjegrčka (kod Krumbachera, Mosk. Sam., str. 413. br. 107.): Κατὰ τὸ παλλίον σου τεῖνε καὶ τοὺς πόδας σου, a još im je bliža: Κατὰ τὸ πάπλωμα σου ἅπλωσε τὰ ποδάρια σου, koju citira Krumbacher l. c. br. 449. iz zbornika Vernerova (oko god. 1650.). Altenkirch, str. 338. br. 10. iznosi i ove dvije: Καθ' ἣν ἕκαστος χαίρει στρωμνὴν ἐξαμπλούτω τοὺς πόδας i Κατὰ τὸ πάμπλωμα καὶ τῶν ποδῶν τὸ ξαμπλωμα. Naše su bliže onima starijim grčkima.

Nos.

496. Duša mu je u nosu (gotovo umro). Vuk 71. Stoji mu duša u nosu. Vuk 295. Duša došla do vrh nosa. Rkps A. B. Došla mu je duša u nos. Kapet. 47. br. 172. Da ga za nos stisneš, duša bi mu izašla. Kapet. 38. br. 9. U tom istom značenju imali su i Rimljani tako istu poslovicu, a donosi je Petronije 62.: Mihi anima in naso esse, stabam tamquam mortuus. Otto, str. 238. s. v. nasus 2 krivo tumači, da poslovica znači napeto iščekivanje, što će se dogoditi. Crusius. Rhein. Mus. 46., st. 319. tumači: „Morientis animam per os vel nasum effugere volgo credebatur." Tako i rimska poslovica znači: „gotovo umro" sasvim kao i naša: Duša mu je u nosu. No ja ne znam, da naš narod vjeruje, da duša izilazi na nos.

497. Ima pasji nos (slabo se što od njega može sakriti.) Vuk 103. Čovjeka, koji sve brzo nanjuši, uspoređivali su i Rimljani poslovično s psom, da, davali mu baš pasji nos. Plaut, Curc. 110.: Canem esse hanc quidem magis par fuit: sagax nasum habet; Mil. glor. 268.: ibi odorans quasi canis venaticus; Apulej. Apol. 57.: vincit idem sagacitate odorandi canes.

Novac.

498. Čuvaj bijele novce za crne dane. Vuk 349. Bijele novce valja ostavljati za crne dane. Vuk 12. Bijele mjedi za crnijeh dana. D. 177. Kupe se mjedi za crne dnevi. D. 1888. Bijelo blago za crne dane. Kapet. 22. br. 51. Tima je našim poslovicama jednaka grčka kod Planuda 246.: Καλά μου χρήματα ἐν κακῷ μοῦ καιρῷ. Ovako je čita Crusius, Rhein. Mus. 42., str. 422. Prema toj formi znači poslovica: Lijepi novci u zloj mi prilici. Kako je tekst poslovice rđavo sačuvan,

tumači se i poslovica različno. No ja bih rekao, da je i njoj bila poglavito istaknuta antiteza između καλὰ (χρήματα) i κακός (καιρός), baš kao što je i u našima antiteza između bijeli (novci, pare, mjedi) i crni (dani, t. j. vrijeme, prigoda, καιρός). Iz ove forme Planudove ne vidimo, je li ta antiteza značila, što znači u našim poslovicama, da treba bijele novce štedjeti za crne dane. No ako ova poslovica to i ne traži, lasno je ona mogla imati koju varijantu, koja je to tražila. Ta se varijanta dabogme mogla i poslije razviti. Bilo kako mu drago, ja bih se svakako usudio reći, da je našim poslovicama podrijetlo u Planudovoj ili Planudovoj vrlo bliskoj kojoj drugoj grčkoj poslovici, kao što je novogrčka: Τἄσπρα γιὰ ταῖς μαύραις μέραις. Altenkirch, str. 25. br. 11.

499. Novce mjeriti na vagane (maliće i sl.). Češće se ova hiperbola čuje u narodu, kad se hoće za koga da kaže, da ima veoma mnogo novaca. Taku su hiperbolu u takoj prilici imali Grci i Rimljani. App. III. 83. ima poslovicu: Μεδίμνῳ ἀπομετρῶν παρὰ πατρὸς ἀργύριον. Tako se u Petronija c. 37. kaže za Fortunatu, ženu Trimalhionovu: quae nummos modio metiretur. Ima frazu i Horacije, Sat. I. 1. 95.: dives — Ut metiretur nummos. (Više primjera vidi u Otta, str. 225. s. v. modius). Frazu izvodi Friedländer iz priče koje (ispor. Sittengesch. Roms[6] I., str. 527.).

500. Usta sprdaju, a novci govore. Ili: Usta sprdaju, a kesa odgovara. Vuk 336. Novci govore, usta sprdaju. Stoj. 136. Kad zlato govori, svak muči. D. 1567. Gdje zlato gospoduje, razlog se ne čuje. Kapet. 52. br. 83. Gdje novac zveči, pravda ječi. Kapet. 51. br. 56. Što znače sve ove naše poslovice, kaže i grčka: χρυσοῦ λαλοῦντος πᾶς ἀπρακτείτω λόγος: πείχθειν γὰρ οἶδε καὶ πέφυκε μὴ λέγειν. Ap. XVIII. 38. Osobito je ovoj grčkoj bliska ona Kapetanovićeva: Gdje zlato gospoduje, razlog se ne čuje. No i sve druge jednake su grčkoj, samo je u njima izraz: novci govore izazvao onaj: usta sprdaju, t. j. njihov govor nema vrijednosti, kao da ništa i ne govore, ne pazi se na riječi.

Nož.

501. Na nož bi udario. Stoj. 138. Hitat' se za go mač. D. 917. Hita se za go mač. D. 912. Za go bi nož uhvatio. Kaže se u Lici o naglu i kindišljivu čovjeku. Sasvim su jednaku poslovicu imali i Grci: Κὰν εἰς μάχαιραν κυβιστήσειεν: ἐπὶ τῶν

φρασέων καὶ παραβόλων. MP. I. 89. Ili: Κατὰ μαχαιρῶν κυβιστᾶς. Plut. Bois. 49., Z. III. 19.

502. Jedan nož druzijem se oštri. D. 1366. Ovo je krilatica iz Salamonovih Priča gl. 27. 17., a ima je i Maksim, col. 913.: Σίδηρος σίδηρον ὀξύνει.

503. Kolje se svojijem nožem. D. 1746. To je rimska poslovica, koju ima i Terencije, Andr. 958.: Suo sibi gladio hunc iugulo. (Više kod Otta, str. 156. s. v. gladius 3.).

O.

Običaj.

504. Običaj je druga narav. D. 3204. Sveudiljna obika naravi je sestra. D. 4426. Ovo su kazivale grčke i rimske poslovice. Među srednjegrčkim poslovicama (kod Krumbachera, Mosk. Sam., str. 407. br. 65.) ima ova: Δευτέρα φύσις συνήθεια[1], kojoj je sasvim jednaka prva dubrovačka. Ali tu istinu kao posloviću spominju i rimski pisci. Tako Ciceron, De fin. V. 25. 74. kaže: deinde consuetudine quasi alteram quandam naturam effici, Makrob. Sat. VII. 9. 7.: consuetudo, quam secundam naturam pronuntiavit usus. (Ispor. više u Otta, str. 90. s. v. consuetudo).

505. Zla običaj dobar zakon čini. D. 5832. To je stara poslovica, kako kaže navodeći je Makrobije, Sat. III. 17. 10.: Vetus verbum est, — Leges, inquit, bonae ex malis moribus procreantur. Ispor. Tac. Ann. XV. 20., Liv. XXXIV. 4. 8.

Obrijati.

506. Bez britve obrijati. Prevariti. Vuk 11., Stoj. 145. Briči hitro brez sapluna. D. 319. Bez britve ga je obrijao (prevario ga je). Stoj. 35. U istom značenju čuje se u Lici i ošišati. Dobro ga je ošišao, t. j. ogulio ga, prevario ga. To valjada znače i ove dvije dubrovačke: Striže bez nožica. D. 4292. i Ostrizi do kože. D. 3380. U značenju tomu naših glagola: obrijati i ošišati upotrebljavali su Rimljani poslovično glagol attondere u značenju: prevariti, oguliti, na pr.

[1] Ispor. Maksima, col. 989.: Τινὲς τῶν ἔξωθεν δευτέραν φύσιν τὴν συνήθειαν ἐκάλεσαν.

Plaut, Bacch. 1095.: Is me scelus auro usque attondit dolis; Mercat. 526.: tondetur nimium scite; Bacch. 242.: tondebo auro usque ad vivam cutem (ispor. Ostrizi do kože. D. 4292.). Slična se fraza: πρὸς φθεῖρα κείρασθαι nalazi i kod Eubula (Meinecke, Fr. com. Gr. III., str. 221.).

Odjeća.

507. Odjeća ne čini čovjeka čovjekom. Kapet. 134. br. 93. Mantija ne čini kaluđera. D. 2177. Drugoj je varijanti sasvim bliska grčka: Οὐ γὰρ ἡ στολὴ ποιεῖ κύνα ἀλλ' ὁ κύων στολήν, Krates, Ep. 19. Možda je već u Grčkoj kinik zamijenjen kaluđerom. Ispor. Maksima, col. 773.: Οὐκ ἐν τῇ χλανίδι καὶ τῇ ζώνῃ οὐδὲ ἐν τῇ φωνῇ τοῦ κήρυκος ἄρχων . . .

Oganj.

508. K ognju ognja ne prilagaj. D. 1464. Oganj k ognju prilagati. D. 3320. Ne loži vatru na vatru. Kapet. 225. br. 16. Zacijelo sve ove poslovice znače, da na jedno zlo ne valja još i drugo dodavati, jer se time samo zlo uvećava. Takih su poslovica imali i Grci. Platon, Leg. 666 A ima frazu: Πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύειν, koju u kraćoj formi: πῦρ ἐπὶ πῦρ = κακὸν ἐπὶ κακῷ imaju Bodl. 767., D. 6. 71., Z. 5. 69., dok D. VI. 71. ima: Μὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ. Poslovica je grčka prešla i k Rimljanima. Spominje je Seneka, De ira II. 20. 20.: Plato . . . ignem vetat igne incitari. Platonove je riječi zacijelo imao pred očima i Ovidije, Ars. am. I. 244.: Et venus in vinis ignis in igne fuit, Her. 15. (16.), 230.: et ebrietas ignis in igne fuit.

509. Ne stavi oganj polak slame. D. 2762. Vatra i slama ne mogu ublizu stajati. Vuk 32. I Grci su vatru i slamu (pljevu) upotrebili za poslovicu, ali nešto drukčiju negoli su naše. Ap. VII. 39ª. ima ovu poslovicu: Ἐν ἀχύροις πῦρ ἐγχεῖ: ἐπὶ τοῦ ῥαδίως γινομένου.

510. Ne valja gvozdjem oganj sjeći. D. 2811. Nožem oganj ne preći. D. 3186. To je grčka poslovica, koju ima Apostolije XI. 5ª., a pripisuje je Pitagori: Πῦρ μαχαίρᾳ μὴ σκαλεύειν. Od Grka su je primili i Rimljani, pa je spominje Horacije, Sat. II. 3. 275.: Adde cruorem — Stultitiae atque ignem gladio scrutare, pa Hieron. Adv. Rufin. 3. 39.: Ignem gladio ne fodias.

Okameniti se.

511. Okameniti se od straha ili od čuda jest jako česti narodni izraz. (Ispor. Broz-Ivekovićev Rječ. s. v.). Ta je figura bila poznata i Rimljanima. Ima je na pr. Plaut, Trucul. 808.: Lapideus sum; Ovidije Her. 10. 50.: Quamquam lapis sedes, tam ipsa lapis fui; Apulej, Met. III. 10.: Fixus in lapide steti.

Oko.

512. Daleko od očiju daleko od srca. Vuk 51., D. 502. Ko je daleko od očiju, daleko i od srca. Vuk 141. S očiju s pameti. Stoj. 141. Izvan očiju izvan pameti. Vuk 97. Što ga nije na oči, nije ga ni na srcu. Vuk 354. Što je daleko od očiju, daleko i od srca. Vuk 356. Dok s očiju, odmah i sa srca. Kapet. 45. br. 148. Što kažu ove sve naše poslovice, kazivale su i grčke: Ἀπελθόντων τῶν ὀμμάτων τὰ τῆς μνήμης ἄξια ἐκ τοῦ νοῦ ῥᾳδίως ἐκφεύγει, Ap. III. 42. pa druga: Τὰ μὴ φαινόμενα πρόσωπα ταχέως εἰς λήθην ἔρχονται. Još bliže stoji našim poslovicama rimska, što je ima Propercije III. 21. 10.: Quantum oculis, animo tam procul ibit amor, pa Venant. Fort. VII. 12. 71.: Quantum ex oculo, tantum tibi corde recedo.

513. Igra mi oko, nješto će mi se dogodit'. D. 1127. Lijevo mi oko igra. D. 2027. Noviji zbornici nemaju ove rečenice, nemaju poradi toga, jer nije poslovica ni u kojem značenju te riječi. Tim se riječima još i danas narod služi, kad komu oko igra, dakle u pravom njihovu značenju. Samo pak igranje oka po narodnom vjerovanju jest omen kakva događaja, koji će se dogoditi onomu, komu oko igra; taj će događaj biti dobar ili zao, već prema tomu, koje oko igra. Ja sam u Perušiću slušao, gdje kažu, da će se nešto milo dogoditi, ako komu igra lijevo oko, a ako desno, da će se dogoditi nešto, za što će taj plakati. No vjerojatno je, da se drugdje i drukčije tumači igranje oka. Tako u članku „Iz narodnih praznovjerica u Svrljugu" u Bos. Vili XII. (1897.), str. 189. kaže se, da igranje oka znači vrijeme (kišu). Da će se što dogoditi onomu, kome igra oko, vjerovali su i Grci i Rimljani. Tako ima Teokrit, Id. III. 37.: ἄλλεται ὀφθαλμός μευ ὁ δεξιός. Od rimskih pisaca spominje igranje oka Plaut, Pseud. 107.: supercilium salit, igra mi oko, dogodit će mi se nešto ugodno.

514. Drži ga kao oči u glavi. Vuk 70. Čuva ga kao oči u glavi. Vuk 349., Stoj. 140. „Voljeti koga ili paziti ko oči“ bila je i kod Grka i kod Rimljana poslovična fraza. Tako kaže Plaut, Mil. glor. 984.: quae te tamquam oculos amet; Terencije, Andr. 702.: in magis te quam oculos nunc ego amo meos; Augustin, De serm. Dom. I. 13. 37. (Migne XXXIV., col. 1248.): amo eum ut oculos meos. Tako se govorilo i kod Grka, na pr. Mosh. 4. 9. veli: τὸν μὲν ἐγὼ τίεσκον ἴσον φαέεσσιν ἐμοῖσιν. Ispor. Eshila, Sept. 530., Teokrita, Id. 11. 53. Sličnu poredbu upotrebljava i Biblija, na pr. Mojs. V. 32. 10., Psal. 17. 8., Salam. Priče 7. 2. i t. d. Samo što sva ova mjesta govore o zjenici oka. I taku frazu ima naš narod. Tako kod Vuka, Srp. nar. prip.[2], str. 93., kaže se: „ali ga čuvaj kao zjenicu od oči.“ Ispor. i Broz-Ivekovićev Rječ. s. v. zjenica.

515. Oči komu otvoriti, t. j. dovesti ga razlozima, da uvidi istinu. To znači i u poslovici: Šteta i ludomu otvori oči. Vuk 353. Baš u tom značenju imaju i Rimljani frazu: oculos aperire. Da se ta fraza govorila poslovično, potvrđuje Fronto p. 56.: quom cotidie non desinis in viam me veram inducere et oculos mihi aperire, ut vulgo dicitur.

516. Kusalom ga zakusuje, a drškom mu oči vadi. Kad se ko pokazuje, da je kome prijatelj, a misli mu i radi o zlu. Vuk 164. To je novogrčka poslovica: Μὲ τὸ χουλιάρι δοῖ τὸ γάλαν καὶ μὲ τὸ στελὶν ἐβγάλλει ἀτο(!). Altenkirch, str. 24. br. 3.

517. Oko sokolovo; oči sokolove. Tom poredbom narod označuje oko bistro, koje vidi dobro i daleko. Pjeva se i u nar. pjesmi: „Da su meni oči sokolove.....“ Taman su taku frazu imali i Rimljani. Spominje je Apulej, Met. VI. 27.: Nec tamen acutalas anus milvinos oculos effugere potui. Još su češće i Grci i Rimljani ispoređivali bistro oko oku orlovu. Ispor. Otta, str. 32. s. v. aquila 2.

517[a]. Oko je prvi u ljubavi poklisar. D. 3336. Očima se ljubav kuje. Rkps A. B. To je tvrdila grčka poslovica: Ἐν τοῦ γὰρ ἐσορᾶν γίνετ' ἀνθρώποις ἐρᾶν. D. IV. 49. Njoj je jednaka novogrčka: Ἀπὸ τὰ μάτια ἡ ἀγάπη πιάνεται. Altenkirch, str. 354. br. 79.

518. Više valja vjerovati očima nego ušima. Vuk 35. Očima se više vjeruje nego ušima. Stoj. 140. Vjerovanije je oku nego uhu. D. 5585. Oči su svjedok, a ne uši. Kapet. 130. br. 17. Očima se veće vjeruje nego rukama(!). D. 3230. Oči su varalice. Vuk 244. Ako je

vjernije oko, ali je službenije uho. D. 55. Što čuješ, ne vjeruj; što vidiš, to vjeruj. Vuk 361. Već je Herodot, I. 8. rekao: ὦτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισιν ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν. Grčku poslovicu ima Ap. XVIII. 71.: Ὠτίων πιστότεροι ὀφθαλμοί: ἐπὶ τῶν ἀλόγως τὰ μείω τοῖς κρείττοσι παραβαλλομένων. Sasvim jednaku poslovicu ima i Seneka, Ep. 6. 5.: quia homines amplius oculis quam auribus credunt. Možda je samo slučaj, da Vukova poslovica stoji najbliže prijevodu grčke kod Erasmusa, str. 54.: Oculis magis habenda fides quam auribus.

519. Više vide četiri oka nego dva. Vuk 35. Više vide oči nego oko. Vuk 35. Više vide dva oka nego jedno. Vuk 22. To isto kaže i novogrčka poslovica: Περισσότερο (πρὸ καλὰ) βλέπουν τὰ τέσσαρα παρὰ τὰ δυὸ μάτια. Wen. 88.

Okovi.

520. Sebi kovat' okove. D. 4071. Ideš u verigah, ke si sam skovao. D. 1122. Kuje sebi verige. D. 1879. Tim je poslovicama izvor grčka, koju ima Teognis 539.: Οὗτος ἀνὴρ, φίλε Κύρνε, πέδας χαλκεύεται αὑτῷ. Od rimskih je pisaca ima Ausonije, Id. 7.: Compedes, quas ipse fecit, ipsus ut gestet faber.

Onaki.

521. S kim si, onaki si. Vuk 287. S kim te vide, s tijem te pišu. Vuk ibidem., Kapet. 156. br. 75. S kakim si dopodne, onaki si otpodne. Vuk ibidem. S kim si dopodne, onakav si otpodne. Kapet. 156. br. 74. Kaži mi, s kim si, da znam, tko si. Kapet. 81. br. 132. Drug drugu zrcalo. D. 687. Drug ti zrcalo, a sermija pamet. Vuk 71. Kad se ne da poznati, motri ga, s kim se miješa. Vuk 154. Koji se po sebi ne pozna, pozna se po pajdašu. Mikloušić, str. 162.[1] Reci mi, s kim općiš, dat' rečem, što činiš. D. 3930. Misao naših svih poslovica već je u starini bila zaodjeta u formu bud poslovica bud krilatica. Već sam naveo krilatice grčke, koje spominju, da se ne valja družiti sa zlim, jer ćeš i sam biti zao. Sličan je našim poslovicama stih Euripidov (Frg. 812.), što ga donosi Manutius, col. 2003.: Τοιοῦτός ἐστιν οἷσπερ ἥδεται ξυνών. Poslovica je bila poznata i Rimljanima. Spominje je

[1] Ovo je zacijelo po sredovječnoj latinskoj: Noscitur ex sociis, qui non cognoscitur ex se.

Arnobije, Jun. Comment. in psalm. 19. (Migne LIII., col. 347.): Nam quod memorat: Cum sancto sanctus eris, non ad illud respicit, quod usitata vulgo sententia dicimus: Cum quo aliquis iungitur, talis erit. I Priscijan, Praeexercit. p. 433. 4 K. navodi je: talis est, quales illi, cum quibus conversatur. Neke su od naših varijanti zacijelo i samostalno došle k nama od drugdje; nijesu se sve kod nas razvile iz jedne prvobitne forme. Tako onoj dubrovačkoj varijanti (D. 3930.) pa Kapetanovićevoj (str. 81. br. 132.) kao da je izvor onaka, kakvu Otto, str. 178. s. v. iungere citira iz Düringsfeldovice: „Sage mir, mit wem du umgehst, und ich will dir sagen, wer du bist."

Orao.

522. Orao ne hita muhe. D. 3357. Ne hita soko muhe. D. 2639. Soko muhe ne hvata. Kapet. 158. br. 119. Prva je od ovih poslovica po grčkoj: Ἀετὸς μυίας οὐ θηρεύει. Ap. I. 44.[1] Mjesto orla došao je u posloviću soko zacijelo kod nas; soko je našem narodu miliji od orla pa se uopće više u narodnom blagu spominje nego orao. Možda je po ovoj poslovici nastala i ona: Ne mari marva za jednoga mrava. Vuk 204. Dajbudi im je misao ista. Istu su tu misao izražavali Grci i poslovicom: Ἐλέφας μῦν οὐχ ἁλίσκει: ἐπὶ τῶν τὰ μικρὰ ὑπερορώντων. Bodl. 409. Z. 3. 67., D. 4. 45.

523. Orla uči letjeti. Muškat. 96. To je grčka poslovica: Ἀετὸν ἵπτασθαι διδάσκεις: ἐπὶ τῶν ἐγχειρούντων διδάσκειν τινὰς ἃ ἐπίστανται μᾶλλον τῶν θειλόντων διδάσκειν. Z. II. 49. GC. I. 17. GCL. I. 9.

Osao; vidi: magarac.

524. Al' car, al' osao. D. 130. Car li, os'o li. D. 357. To je grčka poslovica: Βασιλεὺς ἢ ὄνος: ἤγουν νικῶν ἢ ἡττώμενος. MP. I. 34.

525. Kad ne mož' goniť vola, a ti goni osla. D. 1517. Ova je po grčkoj poslovici: Εἰ μὴ δύναιο βοῦν, ἔλαυν' ὄνον: ἐπὶ τῶν ὃ κατὰ δύναμιν ἔχουσιν πράττειν παρεγγυωμένων. Z. III. 54., DV. II. 58., Ap. VI. 51.

526. Osao među pčelami. D. 3365. Sasvim joj je jednak izvor — grčka poslovica: Ὄνος ἐν μελίσσαις: ἐπὶ τῶν ἐν κακοῖς

[1] Taka je i novogrčka: Ἀετὸς μυίγες δὲν πιάνει. Altenkirch 340. br. 15.

περιπεσόντων. D. VII. 32., GCM. IV. 65., App. XII. 80., Ap. XII. 80. Možda je ta poslovica nastala po kakvoj basni, u kojoj se pričalo, kako je osao zabasao među pčele pa stradao.

527. Osao vino nosi, a vina ne pije. D. 3366. Po smislu, a donekle i po obliku, jednaka je ovoj gnoma, što je u Cod. Vat. kod Sternbacha, Wien. Stud. X. (1888.), str. 23. br. 120.: Ἀρίστων ὁ φιλόσοφος τοὺς πλουσίους καὶ φειδωλοὺς ὁμοίους ἔφησιν εἶναι τοῖς ἡμιόνοις, οἵτινες χρυσὸν καὶ ἄργυρον φέροντες χόρτον ἐσθίουσιν.

528. Parbu tjera rad oslove sjene. D. 3445. Kod Daničića je zacijelo griješkom „orlove" mjesto „oslove". To dokazuje to, što je izvor ovoj poslovici u grčkoj: Περὶ ὄνου σκιᾶς: ἐπὶ τῶν ἐπ' εὐτελέσι μαχομένων. M. VII. 8., VI. 37., DV. III. 43. I Apulej, Met. IX. 42., kaže, da je „de prospectu et umbra asini frequens proverbium".

529. Pitat' u osla vune. D. 3513. Ne traži u magarca vune. B. V. VI. (1891.), str. 110. Dubrovačka je poslovica sasvim jednaka grčkoj: Ὄνου πόκους ζητεῖς: ἐπὶ τῶν ἀνυπόστατα ζητούντων. παρόσον τὴν ὄνον οὔτε πέξαι τὶς δύναται οὔτε κείραι. Z. V. 38., M. VI. 35., Ap. XII. 89.

530. S osla usadit' se na konja. D. 4015. Ovo je samo preokrenuta: S konja na magarca i dr. (ispor. br. 298.). Ali su i Grci imali ovako obrnutu poslovicu: Ἀπ' ὄνων ἐφ' ἵππους. App. I. 38. Nije dakle ni ta dubrovačka obrnuta forma češće one poslovice trebala kod nas nastati.

531. Tko osla mije, saplun gubi. D. 4879. Koji mije glavu magarcu, gubi trud i sapun. Ambrozović, str. 75. Sličnu grčku poslovicu navodi, a da ne kaže, odakle, Manutius, col. 1196.: Ὄνου κεφαλὴν μὴ πλύνειν νύτρῳ. No ove dvije naše nijesu ravno od nje nastale, nego su načinjene po talijanskoj, kakova je ova: „Chi fa la verba (= barba) all'asinu, perde a fatica e u savone". (Navodi je Krumbacher, Mgr. Spr., str. 190.).

Otac.

532. Kakav otac, taki sin. Vuk 124. Kakvi otac, takav sin; kakva mati, takva kći. Stoj. 102. Od zla oca još gora su djeca. Kapet. 133. br. 79. Po ocu se poznaje sin, a po majci šći. Vuk 255. Stara je to misao, koju su Grci izricali poslovicama i krilaticama. Među poslovicama ima: Τοῦ πατρὸς τὸ παιδίον: ἐπὶ τοῦ ὁμοίου. M. VIII. 43., Ap. XVI. 72. Već je u

starini bila krilatica Euripidov stih (= Fr. 167.): Πατράσιν παῖδες εἰκέναι. Kapetanovićevoj je varijanti najbliže ona, što je, a ne kaže, odakle, ima Manutius, col. 805.: Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός. I Erasmus, str. 870. uz poslovicu: Qualis hera, tales pedissequae kao zausput navodi poslovicu: Qualis pater, talis filius, za koju veli: „et hodie vulgo ex Athanasii symbolo detortum". S ovom se slažu neke naše potpunoma.

Ovca.

533. Jedna šugava ovca cijelo stado ošuga. Vuk 112., Kapet. 37. br. 74. Gubava jedna ovca sve stado razgubavi. D. 891. Šogava ovca sve stado ošoga. Vuk 352. Poslovici ovoj, koju imaju danas mnogi narodi, jest podrijetlo kod starih Rimljana. Spominje je već Juvenal II. 79.[1] Hieron., Comment. in Galat. 3. izrijekom kaže: iuxta vulgare proverbium: Unius pecudis scabies totum commaculat gregem.

534. Ko se ovcom učini, kurjaci ga izjedu. Vuk 154. Tko se ovcom čini, vuk ga uije. D. 4920. To isto i tako isto kaže i novogrčka poslovica: Ὅποιος γίνεται ἀρνὶ τὸν τρώει ὁ λύκος. Pol. II. 471.

535. Miran kao ovca (na pr. konj). Vuk 179, Kapet. 98. br. 67. I Rimljani su poznavali tu poredbu, ali su je upotrebljavali i za ljude. A ja znam, da se i kod nas mirna čeljad, osobito ženska, isporeduje s ovcom. I ona naša, koja se govori o dobroćudnu čeljadetu, da je „ko (nijemo) blago", jamačno misli ponajprije na ovcu. Još češće se kod nas u poredbi govori jagnje: Miran kao jagnje. Kapet. 98. br. 66. Krotak kao jagnje. Vuk 161. Od rimskih pisaca spominju poredbu s ovcom na pr. Terencije, Andr. 534.: tam placidum quasi ovem reddo, Laktancije, Instit. III. 26. 4.: tam placidum quam ovem reddam; Sulpicije Sever, Dial. II. 9. 4.: ove placidior. (Ispor. više u Otta, str. 261. s. v. ovis 2.). Poredbe s jagnjetom nijesu Rimljani poznavali.

536. Ovca bez pastira ne ima mlika ni sira. D. 3415. Možda je po ovoj: Teško marvi, kad čobana nema. Kapet. 168. br. 36. Dubrovačka stoji kao parafraza prema grčkoj: Προβάτων οὐδὲν ὄφελος, ἐὰν ποιμὴν ἀπῇ: ἐπὶ τοῦ ἀναγκαίου. Bodl. 787., D. VII. 58., Ap. XIV. 89.

[1] „ . . . grex totus in agris — unius scabie cadit . . . "

537. Potragljivu[1] ovcu najprvo vuk izjede. Skarpa 351. To kažu i grčke poslovice: Πρόβατον ὑστεροῦν ποίμνης θήραμα λύκου i Τὸ πρόβατο ποῦ ἀναχωρίζει ἀπὸ τὴ μάντρα τὸν τρώει ὁ λύκος. Altenkirch 341. br. 22. (naše ne spominje).

P.

Pamet.

538. Duga kosa kratka pamet. U Lici. Dugi lasi kratka pamet. Mikloušić, str. 159. U žene je duga kosa, a kratka pamet. Vuk 329. Vuk citira i narodnu pjesmu, gdje govori ljuba Ivanu Crnojeviću: „Kog su dosle ljube sjetovale — S dugom kosom, a pomeću kratkom?“ Izvor je ovoj poslovici grčka: Μακρὰ μαλλιὰ καὶ λίγη γνώσι. Altenkirch, str. 322. br. 6. (naše nijedne ne spominje).

539. Ko nema pameti, ima noge. Vuk 149. Ako nema pameti, ono ima noge. Vuk 6. Tko ne ima u glavi, ima u nogama. Skarpa 270. Kad nima v glave, mora v peteh imeti. Mikloušić, str. 160. Po tima su bez sumnje i ove: Teško nogama pod ludom glavom. Vuk 315. Joj nogama poleg pozabljive glave. Danica zagreb. god. 1845., str. 77. Svima je pak izvor grčka: Ὅποιος δὲν ἔχει κεφάλι, ἔχει πόδια. Altenkirch, str. 328. br. 20.

540. Pamet caruje. Stoj. 146., D. 3447., Kapet. 138. br. 4. Pamet vojuje i kraljuje. Pobratim VI. (1896.), str. 204. Pamet caruje, a snaga đubre kida. Kapet. 138. br. 4. Da „pamet caruje“, kazivala je već starogrčka poslovica, a ima je Eustatijev zbornik (Philol. VI. Supplb., str. 310.): Βουλὴ μὲν ἄρχει, χεὶρ δὲ ἐπεξεργάζεται. Slična joj je i krilatica u Wien. Stud. VIII., str. 266.: Βασιλέα φρόνησις οὐ διάδημα ποιεῖ· νοῦς γάρ ἐστιν ὁ ἄρχων. Posljednji se dio ove gnome govorio i sam za se pa je sâm preveden već u staroj srpskoj književnosti (ispor. Jagića, Sp. str. 82. br. 6., str. 60. br. 57.).

Panj.

541. I panj je lijep obučen i nakićen. Vuk 104. Lijepo je ruho i na panju lijepo. Vuk 170. Ove su

[1] Potragljiv, der zurückzubleiben pflegt, qui vestigiis sequitur. Broz-Iveković s. v. potragljiv.

*

poslovice potekle iz novogrčke: Στόλιζε τὸ κούτσουρο νὰ ἰδῇς τὴν εὐμορφιά του, koja ima paralela gotovo u svim evropskim jezicima. Altenkirch, str. 29. br. 24.

542. Iz svakoga panja ne može se svetac istesati. Vuk 100. Izvor je ovoj poslovici Pitagorina rečenica, koju navodi Apulej, Apol. 43.: Non enim ex omni ligno, ut Pythagoras dicebat, debet Mercurius exsculpi. Merkurija je zamijenila svecem već talijanska poslovica, što je citira Otto, str. 220 s. v. Mercurius u njemačkom prijevodu: Nicht aus jedem Holze werden die Heiligen gemacht. Pitagorina je krilatica izvor, i ako ne direktni, i dubrovačkoj poslovici: Klopci se od svakoga drveta ne čine. D. 1676.

Papar.

543. Gdje je papra dosta, i koprive se papre. Vuk 74. Tko ima papra, i u sočivo ga meće. Rkps A. B. Ovo je stara grčka poslovica: Ὁ ἔχων πολὺ πέπερι τίθησι κἂν λαχάνοις: ἐπὶ τῶν εὐπόρως καὶ ἀφθόνως βιούντων. Ap. XII. 36. Na latinski ju je preveo Publije Sir., Sent. 646.: Pipere qui abundat, oleribus miscet piper. Sačuvala se i u srednjegrčkom: Ὅπου ἔχει πολὺν πιπέρι, βάνει καὶ 'ς τὰ λάχανα (Krumbacher, Mgr. Spr., str. 120. br. 32.). Nalazi se i među novogrčkim poslovicama (ispor. Krumbachera, l. c. str. 166.). Vizantinski oblik njezin govori o ulju, a jedna novogrčka o medu. I te su prešle k nama. (Ispor. br. 411.).

Par.

544. Par para iu crkvi nađe. Kapet. 138. br. 8. Par para iu crkvi traži. U Lici Našla slika priliku. Vuk 193. Sve traži slika priliku. Stoj. Š. Z. str. 178. Podoban podobna traži. Kapet. 134. br. 80. Slika priliku traži. Kapet. 157. br. 98. Svaki svoga druga traži. Kapet. 163. br. 245. Već stih Homer. Odys. XVII. 218.: Ἀεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ἐς τὸν ὅμοιον znači isto, što i naša: Par para i u crkvi traži, i druge joj varijante[1]. Taj je stih bio već u starini krilatica, pa ga među poslovicama navode gotovo svi paremiografi, na pr. GCL. I. 7., GC. I. 15., Ap. XII. 68. Spominje je kao staru riječ i Platon, Sympos. 18. 3. p. 195. B.:

[1] Spodoben se spodobnom raduje. Mikloušić, str. 167. samo je goli prijevod sredovječne: Similis simili gaudet.

ὁ παλαιὸς λόγος εὖ ἔχει, ὡς ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει. Tako je isto česta stara poslovica: Ἥλιξ ἥλικα τέρπει. Bodl. 486., D. V. 16., GC. I. 15., DV. II. 88., GCM. III. 59., M. IV. 48., Ap. VIII. 48., Plut. Alex. 15. Prema Homerovu je stihu nastala poslovica: Ὅμοιος ὁμοίῳ: δηλονότι συναγορεύει· ἡ φαῦλος φαύλῳ, ἡ ἀμαθὴς ἀμαθεῖ. Ap. XII. 68. Mnogo paralela ima novogrčki jezik, a navodi ih Krumbacher, Mgr. Spr., str. 151. Poslovicu su poznavali i Rimljani. Cic., De sen. 3. 7. izrijekom kaže: pares autem vetere proverbio cum paribus facillime congregantur (citira je i Kvintil. V. 11. 41.). Još je poznatija ona iz Makrobija VII. 7. 12.: Similibus enim similia gaudent, koju je Srednji vijek preokrenuo u: Similis similí gaudet. (Više kod Otta, str. 264. s. v. par). Danas je poslovica, koja sadržaje tu misao, potpuno internacionalna.

Papati.

545. Slatko je papati, al je gorko plaćati. Vuk 289. Rekao bih, da je ovo pristojnosti radi malo promijenjena vizantinska poslovica: Γλυκὺν τὸ φάγει (καὶ) πικρὸν τὸ χέσει (kod Krumbachera, Byz. Spr., str. 70. br. 35.), koja se nalazi i među srednjegrčkima samo nešto jezično izmijenjena: Γλυκὺν τὸ φαγεῖν, πικρὸν δὲ τὸ χέσειν (Krumbacher, Mgr. Spr., str. 85. br. 34.). I u novogrčkom jeziku ima više paralela, ali stoje podalje od naše. (Ispor. Krumbachera, Mgr. Spr., str. 168.—169.).

Pas.

546. Bezobrazan kao pašče. Vuk 11., Kapet. 21. br. 29. I Rimljanima je pas bio slika bezobraznosti. Zato su i upotrebljavali riječ canis za psovku, kojom su psovali bezobraznu čeljad. Tako Terencije u Eun. 803.: Ain vero, canis? Ispor. Katula 42. 16., Ovidija, Ibis 168., Petronija 74. i t. d. Psom zove bezobrazne ljude već Homer, Il. VI. 344., VIII. 423, XXI. 481., Od. XVI. 91. i dr. I u Bibliji je riječ „pas" psovka za bezobrazne ljude, na pr. Salam., Priče 21. 11., Job 13. 1. (Ispor. više kod Otta, str. 68. s. v. canis 1.).

547. Gdje pas loče, tu i laje. Vuk 76. Gdje kučak loče, tu i laje. Vuk 75. Ove nam je dala novogrčka poslovica: Ὁ σκύλος ἐκεῖ ποῦ γλύφει γαυγίζει. Pol. III. 686.

548. Hrani pseto, da te uje. Kad ko kome učini dobro, pa mu se vrati zlom. Vuk 342. Tu su poslovicu imali već stari Grci. U Excer. e ms. Flor. Ioan. Damasc. br. 17. (kod Stob. Flor. IV.,

str. 185.) ima Teokritova: Θρέψαι λυκιδεὶς, θρέψαι κύνας, ὥς τε φάγονται. Među poslovicama ima je Ap. VIII. 92ª.

549. I pas i čovjek (na pr. on je, t. j. ima u njem i zla i dobra). Vuk 104. Zao kao kučak. Zao kao pas. Vuk 84. I u Rimljana su se zli i svadljivi ljudi ispoređivali s psima. Tako kaže Plaut, Bacch. 1146.: est istic clam mordax canis; Horacije, Epod. 6. 1.: Quid immerentis hospites vexas, canis? Ispor. više u Otta, str. 69. s. v. canis 2.).

550. I pas poznaje svoga gospodara. Vuk 104. Po smislu je toj jednaka i ova: I konj poznaje, tko ga jaše. Kapet. 65. br. 33. Jednaku poslovicu, ali o volu, citira iz dodatka k Erasmusovim poslovicama, vol. II. (god. 1547.) Crusius u Philol. VI. Supplb., str. 302.: Bos cognoscit possessorem. Izvora poslovici toj ne zna ni Crusius.

551. Ja psu, a pas repu, a rep dlaci: idi, dlaka, ti si laka. Vuk 109. Ćaća baći, baća ćuki, ćuka dlaki, a dlaka zaplaka: lijepa posluga. Stoj. 147. Po tima su zacijelo i ove: Ja zapovjedih đaku, a đak crkvenjaku. Vuk 107., Stoj. 245. Zapovjeď psu, a pas repu. D. 5782. Zapovjeď djevojci, a djevojka mačci, a mačka repu. D. 5780. Pop zapovjedi đaku, a đak crkvenjaku. Vuk 255. Svima je ovim poslovicama, ja mislim, podrijetlo u grčkoj: Τὴν ἀλεποῦ ἐμπρόσταξαν, κ' ἐκείνη τὴν οὐρά της. Altenkirch, str. 41. br. 55. (ali naše nijedne ne spominje).

552. Jedna kuća mučno može dva psa hraniť. D. 1373. Tu poslovicu ima Erasmus, str. 351., kako veli, iz Aristofanova komentara, a grčki glasi: Εἰς οἶκος οὐ δύναται τρέφειν δύο κύνας.

553. Kao pas i mačka. Kapet. 55. br. 38. Prijatelji kako pas i mačka. D. 3718. Ugađaju se kako pas i mačka. D. 5389. Paze se kao mačka i pseto. Vuk 245. Gledaju se ko pas i mačka. D. 835. Ovamo pripada i ova: Paze se kao mačka i miš. Vuk 245. I Grci su neprijateljstvo između psa i mačke upotrebili za poslovicu, koju su onda govorili za zavađene ljude. I njihova je poslovica bila sasvim kao i naša: Φιλοῦσιν ἀλλήλους ὥσπερ γαλῆ καὶ κύων. Planud 55. I ako je drugi paremiografi nemaju, nema sumnje, bila je u govoru svih vremena. Tako se i u novogrčkom kaže: Συμφωνοῦσι ὡς ὁ σκύλος μὲ τὴν κάτταν. Altenkirch, str. 358. br. 93. Kako nema prijateljstva među mišem i mačkom, lasno je nastala, valjada i u nas, ona posljednja o mački i mišu.

554. Kao pas kad leži na sijenu (pa sijena sam ne jede, a stoci, koja bi ga jela, sam ne da). Govori se za ljude, koji što imaju, pa sami ne uživaju, a drugima ne dadu. Vuk 132. Kako pas vrtarski: ni sam ije ni drugomu da jesti. D. 1601. Pas vrtarski niti kosti gloće niti drugomu da. D. 3471. Zlo pseto niti gloće kosti niti je drugomu daje. Rkps A. B. Sve su ove poslovice potekle iz Grčke; ondje im je podrijetlo. Već su stari Grci imali sličnu i vrlo raširenu poslovicu: Ἡ κύων ἐν τῇ φάτνῃ: πρὸς τοὺς μήτε ἑαυτοῖς χρωμένους μήτε ἄλλους ἐῶντας· παρόσον ἡ κύων κριθὴν οὐκ ἐσθίει μένουσα ἐν φάτνῃ καὶ τὸν ἵππον οὐκ ἐᾷ. GC. II. 61., DV. II. 83., GCL. II. 22., M. IV. 43., V. 34., Ap. VIII. 42., Bodl. 468. Poslovici je ovoj izvor Esopova fabula br. 228. Halm. Poslovica je bila veoma mila vizantinskim piscima, pa je često spominju. Ima je i moskovski zbornik srednjegrčkih poslovica: Κύων ἀναπεσὼν εἰς φάτνην αὐτός τε οὐκ ἐσθίει, τῷ τε ὄνῳ ἐμποδίζει. (Krumbacher, Mosk. Sam., str. 404. br. 42.). Krumbacher se (l. c. str. 429.) poziva i na jednu novogrčku varijantu iz zbornika P. Katziulesa († 1730.). ali je ne citira[1]. I stara grčka i ona iz moskovskoga zbornika govore o psu na koritu, koji u staroj grčkoj ne jede ječma, a ne dâ ga ni konju, a u srednjegrčkoj ga i novogrčkoj ne da magarcu. Vukova pak eno govori o psu, koji leži na sijenu, sam ga ne jede, a stoci ga ne da. Je li ta promjena nastala kod nas, teško je reći. No da u dubrovačkim varijantama nije sam naš narod k riječi pas dodao bližu oznaku vrtarski, mislim da smijem utvrditi[2]. No da je mjesto ječma ili sijena data psu kost, to bi se moglo i kod nas dogoditi.

555. Koje pseto hoće da ubiju, poviču: bijesno je. Vuk 142. To je novogrčka: Ὅποιος ἔχει ὄρεξι νὰ σκοτώσῃ τὸ σκύλο του, τὸν λέγει λυσσασμένον. Altenkirch, str. 47. br. 87.

556. Koji me pas ujedao, svojom dlakom liječio. Vuk 143. Nije ga nigda pas uio, da ga svojom dlakom nije izliječio. D. 3009. Ako ga zmija pecne, ali ga svojijem mesom izliječi. D. 23. Ako ga je zmija uklala, ona ga je i izliječila. Kapet. str. 1. br. 10. Šteta, što se nijedna ova poslovica nigdje ni s jednom riječi ne objašnjava:

[1] Citira je Altenkirch, str. 326.: Μήτε κύων ἄχυρα, μήτε ὄνον ἐᾷ. Katz. 1543. Altenkirch navodi i ovu novogrčku: Μήτ' ὁ σκύλος τρώγει τ' ἄχερο, μήτε τὸ γάδαρο ἀφίνει νά τα φάγῃ Wen. 203.

[2] Vrtlarskog psa imaju paralele njemačke i francuske, koje citira Altenkirch l. c.

ni šta znači, ni u kojoj se prilici govori. Ja se ne mogu sjetiti, da sam ikad ijednu od njih čuo. No čini mi se, da narodna medicina poznaje liječenje rane od psa dlakom onoga psa, koji ugrize. Zastalno ne mogu ništa reći. A pogotovu ne znam, šta znače ove poslovice. No možda je njima, i ako vrlo daleko, izvor u grčkoj poslovici: Ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται. MP. II. 28. Te je riječi, pripovijedalo se, odgovorio Apolon Telefu, kad ga je ranio Ahil, pa on pitao proročište, kako bi se izliječio. Kasnije se tomu tobožnjem odgovoru Apolonovu podmetnulo značenje: tko rani srce, taj će ga i izliječiti; prenijela se dakle poslovica na polje ljubavi[1]. Da ne znače šta slično i naše poslovice?

557. Ko s psima leži, s buhama ustaje. Vuk 156., D. 4901., Mikloušić, str. 162. Ko s psima lježe, pun buha ustaje. Vuk 152. To je grčka: Ὅποιος κοιμᾶται μὲ σκύλους, σηκώνεται μὲ ψύλλους. Wen. 531. Možda se kod nas iz te razvila i ova: Ko s đecom spi, politan osviće. Vuk 153. Tko s djecom lijega, sasran ustane. D. 4899.

558. Lasno je štap naći za psa udrit'. D. 1946. Koji svoga cucka obesit hoće, lehko vužinec najde. Mikloušić, str. 162. Slična je grčka poslovica: Ὅποιος ἔχει ὄρεξι νὰ σκοτώσῃ τὸ σκύλο του, τὸν λέγει λυσσασμένον. No bit će, da smo je mi dobili preko zapadne Evrope. Altenkirch, str. 335. br. 38.

559. Miri se sa psom, nu štap drži. D. 2248. Tako kaže i grčka: Τὸν κύνα ποίησον σύντεκνον καὶ τὸ ῥαβδίον σου βάσταζε ili Τὸ σκύλο δῶσε τὸ ψωμὶ καὶ τὸ ῥαβδί σου βάστα. Altenkirch, str. 33. Možda je istog podrijetla i ova: Kad ideš vuku na čast, povedi psa uza se. Vuk 116.

560. Ne budi psa, koji spi. D. 2581. Ne diraj pseto, koje spava. Skarpa 268. Speće cucke ne treba buditi. Mikloušić, str. 167. To je novogrčka: Ἄφησε τὸ σκύλο νὰ κοιμᾶται. Wen. 486.

561. Nije pas onaj, koji gleda, nego onaj, koji ne da. Čuo sam često ove riječi. Govore se — ponajviše u šali —, kad tko što jede, a drugi gledaju, pa on nikoga ne nudi. Lasno bi moglo biti, da se u ovim riječima sačuvala uspomena na poznatu anegdotu o Diogenu, koja se u Gnom. Vat. (Wiener Studien X. [1888.], str. 39. br. 175.) priča ovako: Ὁ αὐτός (sc. Diogen)

[1] To otprilike znači i Publija Sir. sentencija 31.: Amoris volnus idem qui sanat facit.

ἀριστῶν ἐν ἀγορᾷ ἀκούων παρὰ τῶν παρεστώτων κύων εἶπε· καὶ μὴν ὑμεῖς κύνες ἐστέ· οἱ γὰρ κύνες βλέπουσι πρὸς τοὺς ἐσθίοντας.

562. Pas, koji (mnogo) laje, ne ujeda. Vuk 246. Što pas više laje, manje ujeda. Vuk 359. Strašiv pas većma laje. D. 4284. Pas, koji laje, ne uijeda. D. 3459. Pas, koji hoće ujestit', ne laje. D. 3461. Poslovicama je ovima podrijetlo u drevnoj starini. Spominje je Kurcije VII. 4. 13.: Adicit deinde, quod apud Bactrianos vulgo usurpabant, canem timidum vehementius latrare quam mordere. Ovoj je formi bliska ona dubrovačka br. 4284. I druge naše paralele kazuju, što i ta stara, ali samo što nijesu potekle izravno iz nje, nego zacijelo iz kasnijih poslovica, koje su se iz stare ove razvile. Kod nas teško da je ijedna stekla oblik, u kojem se danas nalazi. Poslovicu tu imaju i Novogrci: Σκυλί, ὅπου γαυγίζει, δὲ δαγκάνει i Σκύλος, ποῦ δὲ δαγκάνει, ἄφησέ τον, νὰ γαυγίζῃ. Obje citira Krumbacher, Mosk. Sam., str. 437.

563. Pas od psa ne jede. Vuk 246. Pas pasjega mesa ne ije. D. 3466. Pas psa čuva. D. 3467. I ovima je poslovicama izvor stara grčka: Κύων κυνὸς οὐχ ἅπτεται· ἐπὶ τῶν τοὺς ὁμοίους φυλαττομένων. M. V. 36., App. III. 55. I Varon De l. lat. VII. 31. citira kao poslovicu riječi: Canis caninam non est. Iz stare se poslovice razvio u srednjegrčkom ovaj oblik: Κακὸν κακοῦ οὐχ ἅπτεται (Krumbacher, Mosk. Sam., str. 408. br. 72.). Novogrčke paralele ne spominje Krumbacher nijedne.

564. Pasji grijeh ovca plaća. D. 3475. Pasju krivicu ovce plaćaju. Kapet. 138. br. 15. Taku grčku poslovicu ima GC. III. 77.: Τὸ κυνὸς κακὸν ὅς ἅπετισεν. Što naše poslovice spominju ovcu, možda je ta promjena došla već zajedno s poslovicom; možda se i kod Grka mjesto ὅς govorilo, kako je i prirodnije, ὅις. Sličnost tih dviju riječi čini moje nagađanje sasvim vjerojatnim.

565. Povraća se, kako pas na bljuvotine. D. 3671. Povraća se kao pseto na bljuvotine. Pamučina, Srp. dalm. mag. god. 1849., str. 93. Povraća se na bljuvotinu. D. 3672. Taku su poslovicu imali i Grci: Κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον. GCL. II. 36., GC. II. 83., GCM. III. 90., Ap. X. 30.

566. Psu odar prostrijet' veoma je mučno. D. 3872. Bit će, da je ovo po grčkoj: Πολλαὶ κυνὸς ἄρσενος εὐναί: ἐπὶ τῶν κατωφερῶν πρὸς ἀφροδίσια. Bodl. 810., D. 7. 79.

567. Stari pas uzalud ne laje. Kapet. 159. br. 153. Star pas ne laje zaludu. D. 4207. Stari psi u vjetar ne laju.

D. 4226. Kad stari pas laje, valja vidjeť, šta je. Vuk 121. Kad mator pas laje, (onda) valja vidjeti, šta je. Vuk 119. Star pas kad laje, svjet daje. Vuk 294. Taku poslovicu ima Manutius, col. 175.: Canes veteres non temere latrant. Odakle ju je uzeo, ne kaže. Uz nju i sam dodaje: „Idem nunc vulgus nostratium effert sub sordida quidem sed tamen apta metaphora, cum aiunt: Prospectandum vetulo latrante cane.“ Obje su forme ove poslovice sačuvane u našim varijantama: Kapetanovićeva i dubrovačke pokazuju stariju formu, a Vukove mlađu. Tako su valjada s dva kraja i došle k nama.

568. Teško je psa od namazana kajiša oćerati. Vuk 314. Sasvim je jednaka stara grčka poslovica: Χαλεπὸν χορίου κύνα γεύειν. DV. III. 94., GC. III. 97., Ap. XVIII. 11., Bodl. 950. (tumači: Τὸ ἔλυτρον τοῦ ἐμβρύου χόριον καλεῖται. Οἱ δὲ κυνὲς (!) γευσάμενοι τούτου καὶ τοῖς ἐμβρύοις ἐπιβουλεύουσι διὰ τὸ λίχνον). Po toj je grčkoj poslovici Horacijev Sat. II. 5. 83.: Ut canis a corio nunquam absterrebitur uncto. Podjedno Horacijev stih pokazuje, da ne treba onakoga tumačenja riječi χόριον; iz Horacija se vidi, da ta riječ znači i corium unctum, baš kao što i u našoj poslovici namazan kajiš.

Pastir.

569. Dobroga je pastira (posao) ovce strići, a ne derati. Vuk 60. Dobar pastir ostriže ovce, a ne dere. D. 594. Bolje je veće puta ostrić' nego jednom odrijeť. D. 281. Ovce se imaju strić', a ne bričiť. D. 3420. Strizi ovcu, ma ne do kože. D. 4291. Pastijer ovcu striže, a vuk dere. D. 3483. Ako i strižeš, ma ne guli. Stoj. 67. Ta eto dosta kod nas raširena i dosta mijenjana u formi poslovica nastala je po staroj jednoj krilatici, koju caru Tiberiju meće u usta Svetonije Tib. 32.: Praesidibus onerandas tributo provincias suadentibus rescripsit (sc. Tiberius) boni pastoris esse tondere pecus non deglubere. Eno Vukova poslovica kao da je prijevod od riječi do riječi ove Tiberijeve rečenice, a tako i prva dubrovačka. Tiberijevu rečenicu ima u grčkoj formi MP. II. 16.: Τὸν πόκον περικείρεσθαι βούλομαι τῶν προβάτων, ἀλλ' οὐ ξυρᾶσθαι δυσμενῶς ἄχρις ἐπιδερμίδος: Τιβερίου βασιλέως Ῥωμαίων αὕτη ἡ παροιμία. λέγεται δὲ ἐπὶ τῶν βαρέως φορολογούντων. Ispor. i Suidu, s. v. Τιβέριος. Tiberijeva je rečenica bila poslovica i u Srednjem vijeku, kako potvrđuje Erasmus, str. 667.:

„hodieque vulgo celebratum durat.“ U novogrčkom se govori također ova poslovica: Ὁ φρόνιμος ἐκούρευε, μὰ δὲν ἐκωλοκούριζε (κείρω τὰ ὄπισθεν μαλλια τῶν προβάτων). Altenkirch, str. 325. br. 14.

Paun.

570. Širi se kao paun. Vuk 352. Diči se djelom kao paun perjem. Kapet. 290. br. 4. Poredba ohola čovjeka s paunom mora biti veoma stara. Nedavno nije mogla nastati, jer na pr. u Lici, gdje se također jako često čuje, ne znam dali itko od prostoga svijeta i zna, kakav je paun, tako da već i ne znaju, zašto avanice isporeduju s paunom. Poredbu su tu poznavali i Rimljani i upotrebljavali je poslovično. Ima je Ovidije, Met. XIII. 802.: Laudato pavone superbior. Ispor. Ovid., Ars am. I. 627., Prop. II. 18. 59., Marcij. XIV. 67. 2.

Pčela; vidi mrav.

571. Jedna pčela ne čini roja. B. V. I. (1886.), str. 175. Samo je malo drukčija grčka: Μία μέλισσα μέλι οὐ ποιεῖ. M. V. 100., Coisl. 340.

572. Malena je i pčela, ali med pravi. Stoj. 150. Slična je sentencija Hrisostomova kod Melis., col. 1121.: Μικρὰ ἐν πετεινοῖς ἡ μέλισσα καὶ ἀρχὴ γλυκασμάτων ὁ καρπὸς αὐτῆς.

Pero.

573. Lako kao pero. Vuk 165., Kapet. 294. br. 1. Lakši d pera. D. 1927. Lake su predmete i Rimljani poredivali s perom, a ta je poredba bila poslovična. Plaut, Men. 488.: homo — levior quam pluma; Poen. 812.: levior pluma est gratia; Cic., Ad Att. VIII. 15. 2.: qui ipsi pluma aut folio facilius moventur. Sva se ova mjesta tiču doduše moralne lakoće, t. j. prevrtljivosti i promjenljivosti, ali ne može biti sumnje, da se poredba upotrebljavala i u materijalnom značenju.

Pijan; vidi pjan.

574. Pijanu čoeku ne metnu lasno lokota na usta. Vuk 247. Po značenju sasvim jednaku, a po obliku sličnu, grčku poslovicu iz Atenejeva djela De potationibus citira Manutius, col. 758.: Τὸν οἶνον οὐκ ἔχειν πηδάλια. (Vinum caret clavo).

Pijevac.

575. Kus pijevac pile do vijeka. Vuk 164., Stoj. 103. Kuso pseto uvijek štenešce. B. V. II. (1887.), str. 318. Zlo govedo vazda june. Skarpa 35. Jednaku poslovicu o magarcu imali su stari Grci: Μικρὸς ὄνος ἀεὶ πῶλος: ἐπὶ τῶν διὰ βραχύτητα ἡλικίας νέων νομιζομένων. M. V. 99., Ap. XI. 61., D. VI. 64, Coisl. 342.

576. Prvi (drugi, treći) pijevci pjevaju; kad pijevci zapjevaju... Po pjevanju pijevaca računaju naši seljaci vrijeme noći. Rečenice dakle te nijesu poslovice niti poslovične fraze. No spomenuo sam ih, jer Otto pjevanje pijevaca uvrštava u svoju knjigu. Kako naši seljaci naime računaju, tako je i starim Grcima i Rimljanima pjevanje pijevaca pokazivalo, koje je doba noći. Aristofan, Eccl. 390.: Οὐδ' εἰ μὰ Δία τότ' ἦλθες, ὅτε τὸ δεύτερον Ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο. Plaut, Mil. glor. 689.: priusquam galli cantent; Horacije, Sat. I. 1. 10.: sub galli cantum.

577. Svaki pijevac na svom bunjištu jači. Vuk 277. Svaki je kokot u svom buništu gospodar. D. 4356. Svaki je prasac u svom oboru vepar. D. 4357. Svaka je vaška na svom toru jača. Vuk 276. Svaka je kvočka na svom gnijezdu jaka. Vuk ibidem. Svaka je koka na svom sjedalu pijetao. Vuk ibidem. Svako pseto na svom koritu jače. Vuk 278. Na svom gnijezdu jači vrabac od orleša. Stoj. 69. Vsaka maca na svom banjku jaka. Danica zagreb. god. 1842., str. 76. Prvima dvjema od ovdje navedenih poslovica, koje sve izriču jednaku misao, svakako je izvor u grčkoj poslovici: Καὶ ὁ ἀλέκτωρ ἐν τῇ οἰκείᾳ κοπρίᾳ ἰσχυρός ἐστιν. Planud. 264. Novogrčka je: Κάθε πετεινὸς 'ς τὴν κοπριάν του κράζει. Altenkirch, str. 351. br. 67. I ako ove poslovice nemaju drugi paremiografi grčki, ipak je ona starija. Spominje je naime Seneka, Apocol. 7.: gallum in sterquilinio plurimum posse. Brojne varijante ove poslovice mogle su se i kod nas razviti.

Pitati.

578. Bolje je, da pitaju: čija je ovo nevjesta, nego: čija je ovo djevojka. Vuk 23., Kapet. 360. br. 7. Slično je rekao o ženi Solon, čiju apoftegmu donosi Sternbach, Wien. Stud. XI. (1889.), str. 224. br. 504.: Ὁ αὐτὸς (sc. Σόλων) ἔγραψεν ἐντὸς πεντήκοντα ἐτῶν γυναῖκα εἰς τὸ δημόσιον μὴ προιέναι. ἐρωτώμενος δὲ

„διὰ τί τοῦτο ἐποίησας;“ εἶπεν· „ἵνα μή τις πυνθάνηται, τίνος γυνὴ, ἀλλὰ τίνος μήτηρ“.

579. Pitajući u Carigrad (može se otići). Vuk 248. Općenitija je ova: Pitan s puta ne zalazi. Stoj. 153. i kajkavačka: Ki pita, dalko zajde. Mikloušić, str. 161. Taka je i dubrovačka: Pitajući dalko se može poć'. D. 3510. To kaže i grčka poslovica: Ἐρωτῶντας πᾶς τὴν πόλι. Taka je i ova: Ὅποιος ῥωτᾷ, βρίσκει τὴν πόλι. Altenkirch, str. 44. br. 69.

Piti.

580. Kad ću piti, a zlo biti, — A ne piti, a zlo biti; — Volim piti pa zlo biti. Vuk 122. Bolje piti, a zlo biti, — No ne piti, a zlo biti. Vuk 26. Sasvim jednaku poslovicu — samo što je u njoj jesti — ima Planud 144.: Ἄν τε φάγῃς, ἄν τε μὴ φάγῃς, ἀκούσεις· κἂν γοῦν φάγε. („Jesi li jeo, ili nijesi jeo, čut ćeš [prigovor], dakle barem jedi“). Piccolominijev tekst korigira Crusius (Rhein. Mus. 42., str. 412.) ovako: ἄν τε φάγῃς, ἄν τε μὴ, φάγος ἀκούσεις· κἂν γοῦν φαγέ, t. j. ili jedeš ili ne jedeš, nazvat će te izjelicom; dakle barem jedi. I Krumbacher, Mgr. Spr. 251. pristaje uz Crusiusovo tumačenje; gl. ἀκούω — da u ovoj poslovici ne znači čuti nego zvati se (heissen; gelten früetwas), samo on ne pristaje, da treba posebice dodavati predikat φάγος (Esser), jer se taj sam od sebe nadaje iz dvaput spomenutoga φάγῃς. Baš poradi naše poslovice i ja držim, da ne treba mijenjati teksta Piccolominijeva. Ja držim, da je po toj poslovici postala naša, a ona pokazuje, da je Piccolominijev tekst baš onaki, kako je Planud poslovicu našao i zabilježio, a kako se ona i govorila. Što se tiče značenja gl. ἀκούειν, njegovu tumačenju slabo što može donijeti naša poslovica. Ali ipak po njezinim riječima: a zlo biti ja bih se odlučio za prvo značenje: čuti prigovore. Da je mjesto jesti grčke poslovice došlo u našu piti, ne znači ništa osobito; taka se promjena lako dogodila, stim više, što čitava poslovica bije humorom, koji se još povećava, ako se govori o piću.

581. Što tko više pije, to više žedni. Vuk 357. S kem već pije, s tem bolje žeđa. Mikloušić, str. 167. Sasvim su jednaku poslovicu imali Rimljani, samo nije bila kao naša općena, nego se govorila specijalno o Partima. Spominje je Plinije N. h. XIV. 184.: Scitum est Scytharum legati, quanto plus biberint, tanto magis sitire Parthos. No zacijelo je kasnije dobila općeno značenje.

Pitom.

582. Ostaviti pitomo pa hvatati (tjerati, tražiti) divlje. U Lici se čuje ova fraza, a znači: ostaviti što dobro pa ići tražiti što tobože bolje, o čem se zapravo ne zna, je li bolje, i hoće li se uopće naći; znači otprilike, što i ona: tražiti kruha nad pogačom. Taku su poslovicu imali i Grci; Planud 227.: Μωρὸς κυνηγὸς τὰ μὲν ἥμερα ἀπολύει, τὰ δ' ἄγρια διώκει. U App. uz IV. 9. ima u bilješci poslovica: Νήπιος, ὃς τὰ ἑτοιμα λιπὼν ἀνέτοιμα διώκει.

Pjan; vidi pijan.

583. Kad svi poviču: pjan si, lezi, ako i nijesi. — Kad svi poviču: pjan si, povedi se. Vuk 119., Stoj. 101. Sasvim je taka i novogrčka: Ὅταν σοῦ λέγουν πῶς μεθᾷς, βάστα τὸν τοῖχον καὶ πήγαινε. Wen. 872. Možda je po toj i ova: Kad ti svak reče, da si osao, zarevi. D. 1558.

Pjesan.

584. Sveđer jednu pjesan pjeti. D. 4419. Sve jednu pjesan poje. D. 4391. Poslovice ove znače zacijelo: raditi uvijek jedan te isti posao, držati se uvijek jednoga načela[1]. U tom se smislu taka poslovica upotrebljavala i kod Rimljana. Terencije, Phorm. 495.: Cantilenam eandem canis. Slična je Teofilova (Meinecke, Fr. Com. Gr. III., p. 629. fr. 7.): οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν τ' αὐτὸν ἄσεται μέλος. Ispor. Cic., Ad Att. XI. 19. 8.

Pješik.

585. Pješik na konjika uvijek mrzi. Vuk 249. Da se pješik i konjik ne slažu, kaže i grčka poslovica: Ἔφιππος καὶ πεζὸς ἄφαντος συνοῖα. Planud 169.

Pjevati.

586. Bolje je u kolibi pjevati nego u ćošku[2] plakati. Kapet. 27. br. 161. Volim u kolibi pjevati nego u ćošku plakati. Kapet. str. 33. br. 68. Bolje je u pojatu fukati no u palaču hukati. Vuk 26. Gotovo sasvim je jednaka ovim

[1] U Lici sam nešto slično čuo: „Zaintačio kao Švaba svoj tralala."

[2] Ćošk znači veliku, lijepu odaju, salon. Ispor. Kapetanovićevu bilješku uz tu poslovicu.

poslovicama grčka krilatica, štono je iznosi Schenkl u Wien. Stud. XI. (1889.), str. 20. br. 54.: Ζῆν κρεῖττον ἐπὶ στιβάδος κατακείμενον καὶ θαρρεῖν ἢ ταράττεσθαι χρυσῆν ἔχοντα κλίνην. Tu gnomu ima iz Porfir., Ep. ad Merc. c. 29. i Stob. Flor. I., str. 115. br. 28. Slična je i sentencija Isus. Sir. br. 29 22. (u Zöcklerovu prijevodu): „Besser das Leben eines Armen unter dem Bretterdach — Als glänzende Mahlzeiten in fremden Häusern."

Plaća.

587. Kakva služba, onaka i plaća. Vuk 124. Kakvi posao, onakva i plaća. Stoj. 102. Kakva građa, taka i plaća. Kapet. 80. br. 103. Kakvo delo, takva plaća. Ist. posl., str. 91. Kakva zarada, takva nagrada. Rkps A. B. To načelo izriče samo formom malo drukčija poslovica grčka: Δείκνυε ἔργα καὶ ἁπάτει μισθούς. Planud br. 86. Od nje se neznatno razlikuje rečenica kod Melis., col. 873.: Δεῖξον, ἄνθρωπε, τὰ ἔργα, καὶ ἐπαίτει τοὺς μισθούς. Možda su ove rečenice nastale po poslovici — ili poslovica po ovim rečenicama — otprilike ovakoj: οἷον ἔργον, τοῖος μισθός.

Plačidrug.

588. Daj ti meni plačidruga, a pjevidruga je lasno naći. Vuk 51. Dosta ima pjevidruga, al je malo plačidruga. Stoj. 58. Lasno je naći pjevidruga, al je mučno plačidruga. Kapet. 89. br. 34. Po smislu je ovim poslovicama sasvim jednaka rečenica u Floril. Monac. br. 69. (kod Stob. Flor. IV., str. 272.): Ἐν εὐτυχίᾳ φίλον εὑρεῖν εὐπορώτατον, ἐν δὲ δυστυχίᾳ ἀπορώτατον. Ispor. Planuda 34.: Φίλε μου, ἐν τῇ ἀνάγκῃ μου, καὶ μὴ ἐν τῇ σπατάλῃ μου.

Plamen.

589. Plamen je blizu dima. D. 3524. To je rimska poslovica, a ima je Plaut, Curcul. 53.: flamma fumo est proxima.

Pljunuti.

590. Ko na nebo pljuje, na obraz mu pada. Vuk 57. Tko pljuje u nebo, na obraz mu pada. D. 4880. Ki u nebo pljuca, na obraz mu pada. Ist. posl., str. 89. Pljuni vrh sebe, kad li na obraz. Vuk 249. Kad čovjek nada se pljune, na obraz će pasti. Vuk 122. Pljuni više sebe,

ono će na tebe. B. V. VIII. (1893.), str. 181. Pljuni nada se, pa ćeš vidjeti, gdje će pasti. B. V. I. (1886.), str. 126. Ne pljuj više sebe, da t' na lice ne pade. D. 2734. Grci su već u starini imali poslovicu: Εἰς οὐρανὸν πτύεις: ἐπὶ τῶν καθ' ἑαυτῶν τι πραττόντων ἢ ἐπὶ τῶν ὑβριζόντων εἰς ἐξαίρετα. Ap. VI. 57. Tumačenje ove poslovice pokazuje, da je ta poslovica značila isto, što i naša; ono ἐπὶ τῶν καθ' ἑαυτῶν τι πραττόντων pokazuje, da je poslovica kazivala, da ono, što tko pljuje u nebo, pada na njega[1]. To je isto značila i poslovica: Ὑπὲρ κάρα πτύειν: ἐπὶ τῶν ὑπερηφανευομένων. M. VIII. 66., Ap. XVII. 66[b]. No već se kod Planuda br. 9. raširila grčka poslovica u onaj oblik, što ga imaju i naše: Οὐδεὶς ἔπτυσεν εἰς τὸν οὐρανόν, ὡς μὴ τὸ πτύσμα πρὸς τὸ αὐτοῦ καταπεσεῖν πρόσωπον. Malo je od te drukčija srednjegrčka: Ὁ πτίων εἰς τὸν οὐρανὸν τὰ γένειά του πτίει (Krumbacher, Mgr. Spr., str. 120. br. 29.). Poslovica je ta prešla i u novogrčki jezik u različnim varijantama. Jedne od tih varijanata sačuvale su starinsko „u nebo" pljuvati, dok su druge „nebo" zamijenile riječju: u vis (ἀπάνω). Ispor. Krumbachera, l. c. str. 163.—164. Bit će, da je odatle i u našim poslovicama dvojaki oblik: jedne imaju u nebo, a druge više sebe (nada se). Krumbacher l. c. citira i tursku paralelu: „Wer gegen den Wind speit, speit sich selbst ins Gesicht". I ova je turska paralela dala nama jednu poslovicu, koju ima Ilić, str. 251.: Tko proti vjetru pljuje, popljuvat će se. Opet jak dokaz, kako se ne smiju ma kako blize varijante koje poslovice uvijek izvoditi iz jednoga oblika; jak dokaz, kako su mnoge varijante jedne te iste poslovice došle k nama već kao takove.

591. Sam na sebe pljuvat'. D. 4044. Može biti, da je ova poslovica na kakav način postala od onih malo prije navedenih, ali može biti, da se u njoj krije grčka: Εἰς κόλπον πτύειν: ἐπὶ τῶν μεγαλαύχων. GCM. III. 27., Ap. VI. 64., D. IV. 82[b]. Tu poslovicu ima i Petronije 74.: inflat se tamquam rana et in sinum suum non spuit. Stari naime, kad bi što rekli, za što su se morali bojati bogova, pljunuli bi sebi u njedra, da tako odvrate gnjev bogova; tko to ne bi učinio, tomu nije bilo oproštenja. (Ispor. Otta, str. 324. s. v. sinus 3.).

[1] Erasmus tumači tu poslovicu (str. 618.): In caelum exspuis, id est, facis, quod in tuum ipsius recidat caput... deinde fit saepius, ut sputum in ipsius faciem recidat.

Početak.

592. Kakav početak, taka i svrha. D. 1578. Taku su poslovicu imali i Rimljani. Varon kod Gelija XVI. 9. 5.: si non ... similia essent principia et postprincipia. Dubrovačkoj je poslovici sasvim jednaka ona u Hieron., Ep. 69. 9: quale principium, talis et clausula. (Ispor. više u Otta, str. 287. s. v. principium 2.).

593. Svaki je početak težak. Vsaki početek je težek. Danica zagreb. god. 1838., str. 92. Veoma se čudim. da ove poslovice nema ni u jednom novijem zborniku. Ja znam, da se u narodu često čuje. Podrijetlo joj je kod Grka. Ima je App. I. 41.: Ἀρχὴ δήπου παντὸς ἔργου χαλεπώτερόν ἐστιν. Ili: Ἀρχὴ δή τοι ἔργου παντὸς χαλεπωτάτη ἐστίν. App. I. 41., D. II. 97. Planud br. 223. ima ovu formu: Πᾶσα ἀρχὴ δύσκολος. Ta se forma sačuvala i u novogrčkom (ispor. Crusiusa, Rhein. Mus. 42., str. 417.). Ovoj je formi i naša poslovica jednaka. Stariji rimski pisci ne spominju te poslovice; tek je kršćanski pisci upotrebljuju, ali u sasvim slobodnu obliku. (Ispor. Otta, str. 287. s. v. principium 3.).

594. Zao početak, a gora svrha. D. 5770. Tko zlo počne, gore vrši (valjada: svrši?). D. 5026. Tko zlo živе, gore umre. D. 5031. Zao početak, gori svršetak. Kapet. 58. br. 61. Zao početak, gori dočetak. Zlo početo, gore dočeto. B. V. VI. (1891.), str. 110. Ovim je našim poslovicama sasvim jednaka Euripidova krilatica (fr. 32. N.): Κακῆς ἀπ' ἀρχῆς γίγνεται κακὸν τέλος, koju ima i Stob. Flor. I., str. 96. br. 11. s oznakom: Τοῦ αὐτοῦ (sc. Εὐριπίδου) Αἰόλῳ: Κακῆς ἀπ' ἀρχῆς γίνεται τέλος κακόν. Krilatica je ta prevedena na naš jezik još u staroj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 48. br. 100.). I Melisa, col. 957. ima sličnu gnomu: Πονηρᾶς βιοτῆς πονηρὸν ἔσται τὸ τέλος.

Početi.

595. Napola je učinio, tko je dobro počeo. D. 2432. U dobru je početku veća polovica. D. 6168. Ko je dobro počeo, dopola je svršio. Rkps. A. B. To je kazivala poslovica, koju ima već Hesiod: ἀρχὴ ἥμισυ παντός. D. II. 97., DV. I. 83., App. I. 41., M. II. 46., Ap. III. 94. Po toj je i Horacijeva, Ep. I. 2. 40.: Dimidium facti, qui coepit, habet. Naše su prva i treća po toj Horacijevoj.

596. Nije tko počne, neg tko svrši. D. 3069. Taku poslovicu ima zbornik vizantinskih poslovica (Krumbacher, Byz.

Spr., str. 68. br. 6.): Ἔργον τοῦ τελεώσαντος καὶ μὴ τοῦ ἐπιχειρήσαντος. Samo je malko drukčija i srednjegrčka (Krumbacher, Mgr. Spr., str. 142. br. 12.): Ἔργον τοῦ τελειώσαντος καὶ μὴ τοῦ ἀποκινήσαντος. Krumbacher (l. c. str. 142.) navodi svu silu novogrčkih i drugih paralela, ali su sve već malo dalje odstupile. Ona je dubrovačka zacijelo ili po vizantinskoj ili po srednjegrčkoj.

Podati.

597. Podaj rukama pa traži nogama. Vuk 251. Daj z rukami, išći z nogami. Danica zagreb. god. 1844., str. 10. Davat' rukami, a skođavat' nogami. D. 258. To je grčka poslovica: Μὲ τὰ χέρια τὰ δίνει καὶ μὲ τὰ ποδάρια τὰ μαζώνει. Altenkirch, str. 344. br. 30.

Pogibija.

598. Ne spi se pomorcu u tešku pogibiju. D. 276. Sličnu poslovicu ima Manutius, col. 1393.: In periculoso negotio non est dormitandum. Ne kaže, odakle ju je uzeo.

Poklisar.

599. Poklisaru se glava ne siječe. Vuk 252. Poklisaru se glava ne odsijeca. D. 3611. Poklisara ni penju (valjada: na vješala) ni vežu. Pamučina, Srp. dalm. mag. 1849., str. 92. Manutius, col. 1637. donosi iz sholijasta uz Homer. Il. IV. poslovicu: Πρέσβυς οὐ τύπτεται οὐδὲ ὑβρίζεται, koja je bez sumnje izvor našim poslovicama. Sasvim je drukčija: Ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι τέμνεται. App. III. 1.

Pokliznuti.

600. Bolje je pokliznuti nogom nego jezikom. Vuk 24. To je stara grčka rečenica, koja se u Cod. Vat. (Sternbach, Wien. Stud. XI. [1889.], str. 56. br. 382.) pripisujek iniku Kratesu: Ὁ αὐτὸς (sc. Κράτης ὁ Κυνικός) ἔφη κρεῖττον εἶναι τῷ ποδὶ ὀλισθῆσαι ἢ τῇ γλώττῃ, a ibidem str. 217. br. 483. daju se Sokratu ove riječi: Σωκράτης ἀκαίρως τινὸς ἀδολεσχοῦντος „κρεῖττον“ ἔφησε „τῷ ποδὶ διολισθαίνειν ἢ τῇ γλώττῃ· τὸ μὲν γὰρ ἱματίῳ μολύσματα παρέχει, τὸ δὲ αὐτῷ (ἀνθρώπῳ) πολλάκις εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον κηλίδα (περιάπτει)· καὶ τὸ μὲν ἰατρὸν ἔχει τὸ ὕδωρ, τὸ δὲ ῥητὸν οὐκέτι ἄῤῥητον δύναται γενέσθαι.“ (Ima rečenicu ovu i Maks., col. 647.). Flor. Monac. (kod Stob. Flor IV., str. 272.) br. 65. stoji sama za sebe: Κρεῖττόν ἐστι ποδὶ

ὀλισθάνειν ἢ γλώσσῃ. Rečenica je ta prešla u naš jezik još u staroj srpskoj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 27. br. 61.).

Polako.

601. Ko polako ide, prije doma dođe. Vuk 151. Ko lagano ide, dalje će otići. Vuk 144. Pametan polako ide, a brzo dođe. Vuk 246. Kolakše ide, prije doma dolazi. Vuk 144. Koji polekše ide, dalje zajde. Mikloušić, str. 162. Kolako hodi, prije doma dođe. D. 4814. Lako polako ide se daleko. D. 1920. Brzo hodi, tko tiho stupa. D. 339. Iz tiha hodeći prije se doma dođe. D. 1240. Hajde polagano, prije ćeš doći. Kapet. 193. br. 12. Lako stupa' za prije doći. D. 1922. Ta tako raširena poslovica danas je potpuno internacionalna[1]. Dajbudi kojoj je od ovih naših varijanata izvor grčka, koju ima Planud br. 42.: Ὃς πορεύεται βράδιον, πορεύεται τάχιον. Pored te imali su Grci i kraću: Σπεῦδε βραδέως (Gel., N. A. X. 11.), po kojoj je napravljena u Srednjem Vijeku i danas često spominjana: Festina lente. Crusius (Rhein. Mus. 42., str. 403.) misli, da je izvor ovoj poslovici u Esopovoj basni (Fab. 420. Halm) o zecu i kornjači.

602. Polako idu božja kola. U Lici. Znači isto, što i ona: Bog je spor, ali dostižan. To znači i dubrovačka: Lako melju boži žrvni. D. 1919. Dubrovačka je poslovica po onoj u Erasmusa, str. 787.: Sero molunt deorum molae, za koju kaže Erasmus da je iz Plutarha: Περὶ τῶν ὑπ' τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων, ὥστε οὐχ ὁρῶ τὶ χρήσιμον ἔνεστι τοῖς οὐδὲ δὴ τούτοις ἀλεῖν λεγομένοις μύλοις τῶν θεῶν. Zapravo je ta rečenica iz Orac. Sibyll. VIII. 44.: Οὐδὲ θεοῖο μύλοι ἀλέουσι τὸ λεπτὸν ἄλευρον.

Pokučiti.

603. Pokuči pa dokuči. Najprije podaj, pa onda gledaj, da ti se dâ. Vuk 253. Ako ne pokuči, ne dokuči. Kapet. 18. br. 51. Uzujmić — vratić. B. V. II. (1887.), str. 318. Načelo, što ga izriču ove naše poslovice, izrekli su već Grci. Tako Stob. Flor. I. 236. br. 34. pripisuje Prodiku: Δός τι καὶ λάβοις τι. Kao Epiharmova nalazi se među Eustatijevim poslovicama (Philol. VI. Supplb., str. 311.) ovaka: Δός τι καὶ λάβε τι. Slična je i Pla-

[1] I među sredovječnim latinskim poslovicama ima: Paulatim longius itur.

nudova br. 125.: Οὔτε ἔδωκας, οὔτε ἔλαβες, kojoj Crusius, Rhein. Mus. 42., str. 411. navodi vizantinsku paralelu: Λαβὼν δός, ἵνα πάλιν λάβῃς.

Ponijeti se.

604. Ni se u dobru ponesi ni se u zlu poništi. Vuk 223. U sreći se ne ponesi, a u nesreći ne poništi. Stoj. 173. Ni se u dobru ponesi ni u nevolji poništi. Rkps L. B. Prema ovima je jamačno kod nas nastala: U dobru se lako podnijeti. Vuk 327. One su prve tri naše poslovice postale i bilo kojim putem k nama došle po staroj grčkoj rečenici: Εὐπορούντα μὴ ὑπερήφανον εἶναι, ἀπορούντα μὴ ταπεινοῦσθαι, koju Stob. Flor. I., str. 87. donosi kao rečenicu mudraca Kleobula.

Pop.

605. Ko popa, ko popadiju (voli). Vuk 151. Tako kažu i grčke poslovice: Ἄλλος ἱερέα θέλει, ἕτερος ἱέρειαν pa Ἄλλος ἀγαπάει τὸν παππᾶ, κ᾽ ἄλλος τὴν παππαδιά. Altenkirch, str. 25. br. 10.

Popodne.

606. Kasno je popolne na mašu. Ist. posl., str. 89. Kasno je poslije podne na mašu. U Lici. Popoldan kesno je k meši. Mikloušić, str. 165. Dockan, kume, popodne u crkvu. Vuk 69. U zadnje (dockan) se nema rašta ni u crkvu hoditi. Vuk 329. Ne ću se prevariti, da je ovim poslovicama izvor stara grčka: Κατόπιν ἑορτῆς ἥκεις: ἐπὶ τῶν ἀπὸ καλοῦ πράγματος ἀπολειπομένων. D. V. 73., GCM. III. 89., Ap. IX. 44. Po ovoj je grčkoj poslovici Srednji vijek stvorio onu poznatu: post festum. Da je ἑορτή grčke poslovice zamijenjeno mašom (misom) ili crkvom, moglo se dogoditi već u Grčkoj, a i kod nas; kršćanstvo je to učinilo.

Posao.

607. Pazi tvoj posao, a na tuđ se uhabi. D. 3487. Što ponešto odviše drastično kazuje ova poslovica, to je rekao i Menandar, st. 448.: Πρᾶττε τὰ ἑαυτοῦ, μὴ τὰ τῶν ἄλλων φρόνει. Stih je ovaj u nas preveden u staroj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 17. br. 298.). Misao ovu kazuju i druge neke naše poslovice, na pr. Pred sobom prti, a u tuđe se ne uprti. Rkps A. B. Neka svak mete ispred svojih vrata. Ali ove su dalje oblikom, a jamačno i postanjem od Menandrova stiha.

Posijati.

608. Jedni su posijali, a druzi će požnjet'. D. 1385. Posijah ja njivu, a druzijem žetva bi. D. 3641. Da se ova poslovica sačuvala i u novije doba, pokazuje po njoj zacijelo ne odavno načinjena: Srbin kosi, Švaba nosi, — Srbin bere, Švaba ždere. Vuk 292. Već su stari Grci imali poslovicu: Ἄλλοι κάμον, ἄλλοι ὤναντο: ἐπὶ τῶν παρ' ἐλπίδα κληρονομησάντων τὰ ἀλλότρια. Z. I. 65., D. II. 13., DV. I. 13. Ili: Ἄλλοι μὲν σπείρουσιν, ἄλλοι δὲ ἀνήσονται. D. II. 62., GC. I. 55., Ap. II. 55. Ta se ista misao izriče brojnim novogrčkim paralelama. A imaju ih i drugi narodi. Našima je bliska i turska: „Der eine säet, der andere erntet." (Ispor. Krumbachera, Mgr. Spr., str. 142. uz br. 12.).

609. Kako posiješ, onako ćeš i požnjeti. Vuk 126. Kak si sijal, tak buš i žel. Danica zagreb. god. 1837., str. 86. Tko što posije, to i požnje. Vuk 160. Kako posiješ, tako ćeš požnjeti. D. 1614. Što tko posije, toj i požnje. D. 4610. Kako je tko posijao, onako i žanje. Stoj. 101. Kakvo sjeme posiješ, onako ćeš i žito vrći. Vuk 125. Kakva sjetva, taka i žetva. Kapet. 80. br. 106. Zlo sjeme, zao plod. Kapet. 61. br. 123. Zlo sjeme, zao plod, zlo ime, zao rod. Stoj. 224.. Kapet. 61. br. 123. Misao se ova raznosi od davnih davnina što u poslovicama, a što u krilaticama. Neki paremiografi imaju poslovicu: Καρπὸν, ὃν ἔσπειρας, θέριζε: ἐπὶ τῶν τοιαῦτα πασχόντων, οἷα ἔδρασαν. GCL. II. 57., M. IV. 93. Uz tu navodi GCL. još dvije: Εἰ δὲ κακὰ σπείραις, κακά κεν ἀμήσαιο i Ὃς δὲ κακὰ σπείρει, θερισεῖ κακὰ κήδεα παισίν. Poslovicu ima na umu i Arist., Rhet. III. 3.: σὺ δὲ ταῦτα κίσχρῶς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δὲ ἐθέρισας. Melisa, col. 841. citira Gregor. Nis.: Ἄξιόν σοι τῆς σπορᾶς τὸ θέρος (= Melis., col. 873.). Poslovicu spominje i Ciceron, De orat. II. 65. 261.: M. Servilius: Dic mihi, inquit, M. Pinari, num si contra te dixero, mihi male dicturus es, ut ceteris fecisti? Ut sementem feceris, ita metes, inquit. Poslovica je poznata i u Sv. pismu. Ima je na pr. Pavao u Posl. Galać. 6. 7.: „jer šta čovjek posije, ono će i požnjeti."

Poštenje.

610. Bolje je poštenje u siromaštvu nego bogatstvo bez poštenja. Vuk 25. To je kazivala stara grčka krilatica: Καλῶς πένεσθαι μᾶλλον ἢ πλουτεῖν κακῶς, koju Ap. IX. 43.

pripisuje Kratonu, dok je Meinecke uvrštava među Menandrove Monostihe br. 300. Riječi su te prevedene u starini na naš jezik. (Ispor. Jagića, Sp. str. 11. br. 197.). Slična je i ova: Δικαίαν μᾶλλον ἀποδέχου πενίαν ἢ πλοῦτον ἄδικον, koju iznosi Schenkl, Wien. Stud. XI. (1889.), str. 15. br. 32.

611. Poštenje je pretežnije od novaca. Vuk 258. Bolje je poštenje nego biser i drago kamenje. Rkps A. B. Što naše poslovice kažu o poštenju, to veli općeno o kreposti rečenica u Melis., col. 791.: Τιμιώτερον ἀρετὴ ἢ πλοῦτος. Sličnu misao izriče Menandrov stih kod Stob. Flor. II., str. 42. br. 8.: Μέγιστον ἀγαθόν ἐστι μετὰ νοῦ χρηστότης. Ispor. poslovicu: „Bolji je dobar glas . . . " br. 183.

Pošteno.

612. Ko ne zna pošteno, njemu je prošteno. Vuk 149. Ludu se ništa u grijeh ne piše. Kapet. 93. br. 113. Ovu misao samo nešto drukčije izriče Menandar, st. 430.: Ὁ μηδὲν εἰδὼς οὐδὲν ἐξαμαρτάνει. Kapetanovićevoj je poslovici blizu vizantinska (kod Krumbachera, Byz. Spr., str. 69. br. 12.): Σαλοὺς κι ὀξήχους ὁ θεὸς οὐ κρίνει, kojoj je jednaka Planudova br. 4.: Μωροὺς καὶ ἐξεστηκότας θεὸς οὐ κρίνει. Onoj vizantinskoj nalazi se jednaka i među srednjegrčkim poslovicama. (Ispor. Krumbachera, Mgr. Spr., str. 122. br. 58.).

Povoj.

613. Od povoja do pokrova. Vuk 235. Fraza od povoja govori se i sama u značenju: od malih nogu, otkad je čovjek živ. Tu su frazu imali i Grci: ἐξ ἔτι σπαργάνων; Filon 2. p. 361. 7.; Seksto, Adv. mathem. I. 41. p. 224.

Pravda.

614. Odveće velika pravda velika je nepravda. D. 3319. Pretjerana pravda velika nepravda. Kapet. str. 145. br. 175. I ako Kapetanović ima tu poslovicu, sumnjam ipak, da ju je ikad itko čuo iz ustiju prostoga naroda. To je naime poznata rimska: summum ius summa iniuria, koju teško da je ikad pravno shvaćanje našega moglo dokučiti i usvojiti. Rimsku poslovicu ima i Ciceron, De off. I. 10. 33. i dr. pisci. (Ispor. Otta, str. 179. s. v. ius 1.).

Pravica.

615. Pravicu Bog pomaga i ljubi. D. 3691. Što je pravo, i Bogu je drago. Vuk 356. To znači rečenica kod

Petronija, c. 34.: Aequum Mars amat. Otto, str. 214. bilj. ** ne priznaje te rečenice za poslovicu; on tvrdi, da je to samo dosjetka („Witzwort") Trimalhionova. No Friedländer, Cena str. 225. vidi u tim riječima pravu narodnu poslovicu. Možda je doista u toj rečenici i dosjetka Trimalhionova toliko, što možda na svoju ruku pridaje tu poslovicu Martu, dok se valjada običnije u njoj govorilo deus ili Juppiter.

Praviti.

616. Ja pravim držalicu, a ono se načini kijak: ja kijak i volim. Kad čovjek počne što da učini, pa se okrene na nešto drugo, što mu je gotovo milije od onoga, što je mislio da učini. Vuk 109. Ne bih rekao, da je Vukovo tumačenje sasvim istinito. Kad tko ide praviti držalicu, ona mu i treba, na kijak i ne misli, jer mu ne treba. Zato mu ne može biti „gotovo miliji" kijak, na koji nije ni mislio, od držalice, koju je htio praviti, jer mu je trebala. Zato ja držim one riječi: „ja kijak i volim" kao izraz resignacije; njome se tješi onaj, koji nehotice iskvari posao, pa mu se ono, što je htio napraviti, okrene na nešto drugo. To je bilo samo zausput rečeno. Za čudo, ova naša poslovica sjeća nas Horacijevih riječi iz De arte poet. 22.: Amphora coepit institui; currente rota cur urceus exit, t. j. ja pravim bačvu (amforu), a ono se načini vrč. Kiessling u svojem izdanju Horacijevih pjesama tumači ove riječi kao „ein ans Sprichwörtliche klingender Ausdruck". No bio to ili ne bio poslovičan izraz, poslije su te riječi bile krilatica, pa ih spominje Hieronim, Ep. 107. 3., 127. 3. i dr.

Prāvo.

617. Sjedi krivo, a pravo reci. Vuk 160. I krivo sjedi i pravo reci. Vuk 102. Zbori pravo, sjedi gdje ti drago. Vuk 88. Tko zlo sjedi, (još) gore misli. Vuk 138. Sjedi krivo, a sudi pravo. D. 4098. Ovaj se potonji oblik čuje često i danas. To je grčka poslovica: Λοξὰ καθέζου, ὀρθὰ δὲ κρῖνον ili Κάθησε στραβὰ καὶ κρίνε ἴσια. Altenkirch, str. 37. br 4. Od slavenskih paralela spominje Altenkirch samo rusku, a za našu nije znao.

Prelja.

618. Sjetila se prelja kudjelje uoči nedjelje. Vuk 287. I ovoj je poslovici podrijetlo u Grčkoj. Krumbacher, Mgr.

Spr., str. 159. u bilješci 1. samo zausput navodi novogrčku: Νύφη μου καματερή, κάθε Σάββατο βραδύ, t. j. Marljivo, moja snašo, svake subote uveče! Kako Krumbacher ne govori ništa izbliže o njoj, ne kaže, ima li još sličnih poslovica u novogrčkom[1]. No i s ovom formom ima naša poslovica nešto zajedničko: oštru ironiju na lijenčine, koji se pokazuju vrijednima uoči nedjelje; pa kako su im i neke riječi zajedničke, jasno je, da je grčka mati, a naša kći. Još je bliže grčkoj ova dubrovačka: U subotu veče r da ima baba kudjelju. D. 5269.

Prevariti.

619. Prevari me u dva puta, ubio ga Bog! a prevari treći put, ubio me Bog! Vuk 260. Ko me jedamput prevari, onaj je nevaljao, a koji više puta, vrijedan je čovjek. Vuk 147. Izvor je ovima u novogrčkim poslovicama: Ὅποιος μὲ γελάσῃ μιὰ φορά, ἀνάθεμα τὸ κεφάλι του i Ὅποιος μὲ γελάσῃ δυὸ καὶ τρεῖς, ἀνάθεμα τὸ δικό μου. A ima i ova: Ὅποιος μὲ γελάει μιὰ φορὰ, ἀνάθεμά τονε, καὶ ὅποιος δυὸ φορὰς, θεὸς συγχωρές τονε. I Erasmus, str. 800. citira odnekle sličnu poslovicu: „Decipienti me semel, dii male faxint, faxintque bene, si bis idem deceperit.“

Prigoda.

620. Prigoda je tjemena kosmata, a zatiljka ćelava; ako je za perčin latiš, u rukama ti je, ako pustiš, da se okrene, s Bogom Biograde! Rkps A. B. Ovu poslovicu ima i Skarpa 415., a noviji zbornik drugi nijedan nema ni nje niti njoj slične. Stoga je valjada narod govori veoma rijetko ili ne govori nikako. Poslovica je ta parafraza Fedrove basne V. 8. Occasio (Tempus): Cursu volueri pendens in novacula. — Calvus, comosa fronte, nudo corpore, — Quem si occuparis, teneas; elapsum semel — Non ipse possit Juppiter reprehendere. Po njoj je i Katonov Dist. mor II. 26.: Fronte capillata, post est occasio calva.

Prijatelj.

621. Ako naš'o prijatelje nove, ne zaboravi stare. D. 71. To je grčka: Νέων φίλων εὐπορῶν παλαιῶν μὴ ἐπιλανθάνου. Ap. XII. 1., kojoj je jednaka novogrčka: Καινούργιο φίλον ἔπιασες, παληὸν μὴ λησμονήσῃς. Altenkirch, str. 337. br. 3.

[1] Ni Altenkirch ne navodi nikakve.

622. Bolje je i prijatelj nablizu nego i brat nadaleko. D. 263. Bolje je bližnji susjed nego udaljeni brat. Stoj. 174. Bolji je u komšiluku prijatelj nego u svijetu brat. Kapet. str. 260. br. 12. Bolji bližnji prijatelj nego daljnji brat. B. V. I. (1886.), str. 142. Već su stari Grci imali poslovicu: Τηλοῦ φίλοι ναίοντες οὔκ εἰσιν φίλοι. App. III. 99. No ovima našima nije ta izvor. Sve one potječu iz rečenice Salam. Prič. 27. 10., koju imaju i Excerpta e ms. flor. Ioan. Damasc. kod Stob. Flor. IV., str. 228. br. 3.: Κρεῖσσον φίλος ἐγγὺς ἢ ἀδελφὸς μακρὰν οἰκῶν. Rečenica je ova prevedena u staroj našoj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 55. br. 5.). I Novogrci po njoj imaju poslovicu: Μακρὰ ὁ ἀδελφὸς καὶ σμὰ ὁ γείτονας. Pol. III. 452.

623. Među prijatelji sve su stvari općene. D. 2208. To kaže i grčka poslovica: Κοινὰ τὰ τῶν φίλων. GCL. II. 54., Z. IV. 79., Ap. IX. 88. Poslovica se pripisivala Pitagori. Bila je i u Rimljana dobro poznata. Terencije, Andr. 803.: Nam vetus verbum hoc quidem est: — Communia esse amicorum inter se omnia. Cic., De off. I. 16. 51. napominje poslovicu: amicorum esse communia omnia i kaže, da je grčka. (Više ispor. u Otta, str. 20. s. v. amicus 1.).

624. Prijatelj do otara. D. 3723. To je grčka poslovica: Μεχρὶ βωμοῦ φίλος εἰμί. Ap. XI. 31ª.

625. Starog vina i stara prijatelja drži se. Vuk 294., Stoj. 179. Drž se — Nova puta stara prijatelja. Vuk 70., Jukić, Bos. prij. II. (1851.), str. 183. br. 263. Drž se puta čavlenika, — A prijatelja starenika. Jukić, ibidem br. 264. Ne odvajaj se od novog puta i starog prijatelja. Kapet. str. 117. br. 317. Čuvati staroga prijatelja preporučivale su poslovice i krilatice mnoge i grčke i rimske. Ali da se stari prijatelj poredio sa starim vinom, pokazuje sentencija, što je ima Melisa, col. 852. (i Maksim, col. 756.): Μὴ ἐγκαταλίπῃς φίλον ἀρχαῖον. Ὁ γὰρ πρόσφατος οὐκ ἔστιν ἐπισος (?) αὐτῷ. Οἶνον νέον φίλος νέος. ἂν δὲ παλαιοθῇ μετ' εὐφροσύνης πίεσαι αὐτόν (= Is. Sir. 9. 14.—15.). Kako se u ovoj krilatici kaže: nov prijatelj novo vino[1], tako je mogla biti i rečenica, gdje se izrijekom govorilo, da je stari prijatelj kao staro vino, jednoga i drugoga da se valja držati. Staro prijateljstvo preporučuje i Pitagora kod Maksima, col. 757.: Σκεύη μὲν τὰ καινὰ

[1] Skarpa, str. 331. ima baš taku poslovicu: Novi prijatelj kao i novo vino. No ne znam, je li prava narodna.

κρείττονα· φιλία δὲ ἡ παλαιοτέρα[1]. Kako se ovdje govori o σκεύη τὰ καινά, tako se možda u kojoj govorilo i o novu putu. Za to su načelo znali i Rimljani. Plaut, Trucul. I. 2. 71. kaže: Certe, hercle veterrumus homini optimus est amicus; Bonifacije, Ep. 34. p. 285.: Sapientis cuiusdam sententiae, qui dixit: serva antiquum amicum.

626. U potrebi se prijatelj gleda. D. 5245. U potrebi se prijatelj pozna. D. 5246., Kapet. 188. br. 89. U zlu se čovjek gleda, kakav je. Vuk 331. Zlo godište roda ište, — A nevolja prijatelja. Vuk 91. Potreba prijatelja kaže. D. 3666. Prijatelj se hita u volji, a kuša u nevolji. D. 3720. Na potrebu se prijatelj poznava. D. 2434. A da zašto te imam, kad mi u nevolji ne ćeš pomoći. Vuk 1. Takih su, što poslovica, a što krilatica, imali dosta Grci i Rimljani. Tako Euripid, Hec. 1226. kaže: Ἐν τοῖς κακοῖς γὰρ ἀγαθοὶ σαφέστατοι — φίλοι, Orest. 454.: Ὄνομα γάρ, ἔργον δ' οὐκ ἔχουσιν οἱ φίλοι, — Οἱ μὴ 'πὶ τοῖσι συμφοραῖς ὄντες φίλοι. Da se prijatelj pokazuje tek u potrebi, kakov je, kazuje i ova kod Melise, col. 850.: Ὄνου χρείαν ἐλέγχει τραχύτης ὁδοῦ καὶ φίλου εὔνουν αἱ συμφοραὶ διακρίνουσιν. Nešto slično veli i Plutarh (kod Melise I. 24. p. 45., Excerpta Vindobonensia br. 22.) [Stob. Flor. IV. 291.]: Ἵππου μὲν ἀρετὴν ἐν πολέμῳ, φίλου δὲ πίστιν ἐν ἀτυχίᾳ κρίνε. Ova je Plutarhova gnoma prevedena u staroj srpskoj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 59. br. 51.). Da se prijatelj ima baš u nevolji pokazati prijateljem, kaže i poslovica Planudova br. 34.: Φίλε μου, ἐν τῇ ἀνάγκῃ μου, καὶ μὴ ἐν τῇ σπατάλῃ μου[2].

Od rimskih krilatica, koje kazuju što i naše poslovice, najpoznatiji je stih Enijev, štono ga citira Ciceron, Laelius de amicit. 17. 64.: Quamquam Ennius recte: Amicus certus in re incerta cernitur, pa Publija Sir. Sent. 42.: Amicum an nomen habeas, aperit calamitas. I Petronije 61. kaže: scitis autem, in angustiis amici apparent, a Seneka, De morib. 51.: Amicos secundae res parant, adversae certissime probant. (Više primjera vidi kod Otta, str. 21. s. v. amicus 6.).

---

[1] Ispor. Jagića, Sp. str. 52. br. 131., gdje se nalazi stari prijevod ove rečenice.

[2] Čini se, da je Planud nije takove našao, nego da ju je po svojem ćefu parafrazirao, kako je to on i drugdje radio.

627. Zlato se u vatri probira, a čovjek u nesreći (nevolji). Vuk 91. Zlato se u vatri, a čovjek u muci poznaje. Kapet. 61. br. 113. Prijatelj se u nevolji poznaje kao zlato u vatri. Vuk 262. Stara je ovo misao, pa su je već Grci zaodjeli u formu, koju je naš narod zajedno s mišlju primio od njih. Takov je Menandrov st. 276.: Κρίνει φίλους ὁ καιρὸς ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ (= Ap. X. 8.). Stih je došao k nama u staroj srpskoj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 10. br. 173.). U Excerpta Vindob. kod Stob. Flor. IV. 295. br. 62. nalazi se slična rečenica: Τὸ χρύσιον ἐν πυρὶ δοκιμάζεται, οἱ δὲ φίλοι ἐν ταῖς ἀτυχίαις διαγινώσκονται. Ova je rečenica osobito blizu našim poslovicama. Napokon mogu spomenuti još jednu sličnu krilaticu, koju navodi Meinecke, Fr. Com. Gr. IV. 267. br. 143. od nepoznata komika: Χρυσὸς μὲν οἶδεν ἐξελέγχεσθαι πυρὶ — ἡ δ' ἐν φίλοις εὔνοια καιρῷ κρίνεται.

Od rimskih pisaca spominje taku poslovicu Seneka, De provid. 5. 8.: Ignis aurum probat, miseria viros fortes. (Ispor. s ovom Vukovu onu prvu i Kapetanovićevu!) Takova je i Hieron.: aurum probat ignis et miseria bonos viros. (Vidi više kod Otta, str. 170. s. v. ignis 2.).

Prijazan.

628. Prijazan u nebrijeme neprijazan je. D. 3730. U nebrijeme prijatelj bude neprijatelj. D. 5227. Milos u nebrijeme velika je nemilos. D. 2234. Dobro u nebrijeme učinjeno obraća se u zlo. D. 627. Ne bih znao, kako su nastale ove četiri varijante jedne te iste misli. Kod nas teško da su se razvile, jer po svoj prilici nije ta misao bila zašla u narod[1]. Može biti, da su i ove varijante nastale samostalno prema različnim varijantama starima ili uopće tuđima, koje su ovu misao izricale. Ta je misao naime već kod Grka bila raširena kao poslovica: Ἄκαιρος εὔνοι οὐδὲν ἔχθρας διαφέρει: ταύτην φασὶν Ἱππόλυτον εἰπεῖν πρὸς Φαίδραν φάσκουσαν φιλεῖν αὐτὸν καὶ στέργειν παρὰ πάντας ἀνθρώπους. Bodl. 80., Z. 1. 50., D. 1. 48., GCL. I. 40. Melisa, col. 853. donosi tu misao ovako izrečenu: Τὸ φιλεῖν ἀκαίρως ἴσον ἐστί τῷ μισεῖν, a Schenkl, Wien. Stud. XI. (1889.), str. 39. br. 41. ovako: φιλεῖν ἀκαίρως ἴσον ἐστὶ τοῦ μισεῖν.

[1] Samo im je nalik ova: Preprijatelj neprijatelj. Vuk 261.

Prositi.

629. Dokle prosi, zlatna usta nosi, — A kad vraća, pleća obraća. Vuk 65., Danica zagreb. 1840., str. 103. Dokle dâ: mile, lale! a kad dâ: vraže, sotono! Pobratim VI., str. 168. Obje ove poslovice dobro karakterišu dužnike. I Grci su imali sličnu poslovicu: Ἐδανειζόμην καὶ ἤσθιον καὶ ἔλεγον ὡς ὁ θεός μοι πέμπει ταῦτα. ἦλθε καιρὸν ἀποδοῦναι, καὶ ἔλεγον ὡς ὁ θεός μοι ὠργίσθη. Planud 81. No našima je još bliže rečenica Isusa Sir. 29. 5.—6. (u prijevodu Zöcklerovu): „Bis er's (sc. ein Darlehen) erhält, küsst er ihm die Hände — Und um des Nächsten Geld redet er demütiglich: — Aber zur Zeit des Widergebens zieht er es hin — Und führt betrübte Reden und klagt über die Zeit..... Mit Flüchen und Lästerworten vergilt er ihm — Und statt Ehre zahlt er ihm Schmähung zurück."

Prosjački; prosjak.

630. Prosjačka torba ne može se napuniti. Vuk 264. Prosjačka torba vazda je prazna. Vuk l. c. Prosjački bisaci vazda su prazni. D. 3827. Kajkavačka kaže: Bogečka torba nema dna. Danica zagreb. god. 1836., str. 81. Po svoj je prilici naš narod ovu poslovicu prenio na zeta: Zetnja vreća nije nigda puna. D. 5816. Kao što naše poslovice kažu, da se prosjačka torba ne može napuniti, i prosjački bisaci da su vazda prazni, upravo su tako dvojako govorili i Grci. Jedna njihova poslovica kaže: Πτωχοῦ πήρα οὐ πίμπλαται: ἐπὶ τῶν ἀπλήστων. Bodl. 781., Z. 5. 66., D. 7. 51., DV. III. 61., GCM. IV. 55., M. VII. 45., Ap. XV. 8., a druga: Πτωχοῦ οὖλαι ἀεὶ κεναί. Bodl. 781., App. IV. 62.

631. Prosjak nije mio ni onome, koji ga je rodio. Ili: Prosjaka ne miluje ni onaj, koji ga je rodio. Vuk 264. Prosjak nije ni Bogu mio. Kapet. str. 147. br. 209. Vukovim je poslovicama sasvim jednaka grčka: Πτωχοῦ φίλοι οὐδ' οἱ γεννήτορες. Ap. XV. 7.

Prst.

632. Prst mu samo pruži, uhvatit će te za cijelu šaku. Vuk 265. Pokaže mu človek prsta, on već hoće celu ruku. Danica zagreb. god. 1838., str. 86. Ako mu daš prst, on će ti uzeti cijelu ruku. Rkps L. B. Dat sebru

prst, da t' svu ruku obzine. D. 517. Kad se mlađemu prs' da, on svu ruku obhiti. D. 1539. Ja sam čuo i ovu: Pruži psu prst, zgrabit će te za cijelu ruku. Poslovica se ova govori i drukčije, ali u svakoj formi ostaju dva glavna pojma: pružati prst i hvatati za cijelu ruku (šaku). Govori se pak poslovica o lakomim i bezobraznim ljudima, kojima kad se samo malo popusti, oni tim nijesu zadovoljni, nego prisvajaju i više, nego što im se daje. Izvor joj je u grčkoj poslovici: Εὐήθει δάκτυλον μὴ δείξῃς, ἵνα μὴ τὴν παλάμην σου καταπίῃ: ὅτι οὐ χρὴ θάρρος διδόναι τοῖς ἀνοήτοις. Ap. VIII. 10.

633. Prstom ga kažu. D. 3847. Prstom je kazan. D. 3848. Biće ukazan od svakoga, tko svakoga prstom kaže. D. 173. Teško onom, koga prstom kažu. Kapet. 230. br. 6. I u Lici se čuje često fraza: pokazivati prstom na koga, a govori se za onoga, koji se okalja kakom sramotom[1]; na nj se pokazuje prstom kao na kakovo čudovište i izmet ljudski. U tom je značenju i Kapetanovićeva i druga dubrovačka poslovica, dok se za prvu ne može zastalno to reći. Taku su poslovičnu frazu imali i Grci i Rimljani, samo što su se kod njih pokazivali prstom znameniti ljudi. Taku frazu ima Ap. V. 81ª.: δακτύλῳ δείκνυται: ἐπὶ τῶν ἐπισήμων. U tom je značenju i izraz Eshilov, Ag. 1331.: δακτυλόδεικτος. To može biti da znači i prva dubrovačka poslovica. Je li se kod Grka upotrebljavala ta fraza i u zlu smislu, iz ovih se primjera ne može odlučiti. No Rimljani su istu frazu: digito monstrare upotrebljavali u dobru i u zlu smislu. U prvom je značenju u Horacija, Carm. IV. 3. 32.: Quod monstror digito praetereuntium, u Persija I. 28.: At pulchrum est digito monstrari, a u drugom je kod Ovidija, Am. III. 6. 77.: Quid moror et digitis designor adultera vulgi, Hieron., Ep. 117. 6.: vos cunctorum digiti denotabunt. (Više u Otta, str. 116. s. v. digitus 8.).

634. Prstom je teg'o u nebo. D. 3849. Tegnuo je prstom u nebo. D. 4659. Te su poslovice po rimskoj, koju ima i Ciceron, Ad Att. II. 1. 7.: nostri autem principes digito se caelum putent attingere, t. j. misle, da su na nebu, da su se tako podigli, da im nitko nije ravan. (Više kod Otta, str. 63. s. v. caelum 10.).

[1] To valjada znači i kajkavačka: Već ista deca s prstom na njega kažeju. Danica zagreb. god. 1838., str. 91.

635. Prstom se dotaknuti čega. To je veoma česta poslovična fraza, a znači: ma ne dotaknuti se čega, na pr. jela, i ne okusiti ga; čeljadeta kojega, i ne dotaknuti ga se, a kamoli ga tući i t. d. Ispor. Vuka, Srp. nar. prip.[2], str. 231.: i niko te ne će ni prstom taknuti, a kamoli ubiti. U tom značenju imali su i Rimljani poslovičnu frazu: digito attingere Plaut, Pers. 793.: Ne sis me uno digito attigeris; ispor. Rud. 810.; Teren., Eun. 740.: si illam digito attigerit uno, oculi illico ecfodiantur; Katon kod Aula Gelija, N. A. X. 23. 5.: digito non auderet contingere. Sve se ove fraze upotrebljuju sasvim jednako i formom i značenjem i kod nas.

Pržina.

636. Broji pržinu. D. 336. To je grčka: Ἄμμον μετρεῖν: ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων. Bodl. 108., Z. 1. 80., D. 2. 27., DV. I. 15., MP. I. 13. Poslovicu su poznavali i Rimljani; Vergil. Georg. II. 106.: Discere, quam multae zephyro turbentur harenae; Horac., Carm. I. 28. 1.: Te maris et terrae numeroque carentis harenae — Mensorem.

637. Od pržine konop sukat'. D. 3272. I to je grčka poslovica: Ἐξ ἄμμου σχοινίον πλέκεις: ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων. GCM. III. 46., M. III. 97., Aes. 10., Ap. VII. 70. Poslovica se ta nalazi i među srednjegrčkima (Krumbacher, Mosk. Sam., str. 409. br. 81.) u ovom obliku: Ἤστασαι ἀπὸ ἄμμου σχοινίον πλέξαι.

638. Sjeme gubi, tko po pržini sije. D. 4106. Podrijetlo je ovoj poslovici u rimskoj. koju ima Ovid., Her. V. 115.: quid harenae semina mandas; Proper. II. 11. 2.: Laudet, qui sterili semina ponit humo. (Više vidi kod Otta, str. 159. s. v. harena 4.).

Psovati.

639. Ko rad psuje, nađe uzrok. Vuk 155. Od ove se poslovice samo neznatno razlikuje Publ. Sir. Sent. 336.: Male facere qui vult, nunquam non causam iuvenit. Razlika je samo između: „psovati“ i „male facere.“

Ptica.

640. Brz kao tica. Vuk 29. Ovu su poredbu poslovično upotrebljavali i Rimljani. Plaut, Bacch. 290.: Neque aves neque venti citius.

641. I drugi će ptići ptjeti. D. 1002. Zapjevala mu ševa. Našla ga sreća. Vuk 85. Samo sam po slutnji prislonio ovdje i onu dubrovačku poslovicu; mislim, da i ona znači: naći će ga

sreća, kao što kod Vuka to znači pjevanje ševe. Kvar, da Vuk nije potanje što rekao o toj poslovici, zašto pjevanje ševino znači sreću. U Lici sam čuo često ovu poslovicu: Druge će ptice (bilo već komu) zapjevati, a znači: bit će kudikamo bolje nego sada. Po formi je ovoj jednaka dubrovačka, a bit će da i znači to isto. Ne sjećam se, da narod išta zna, zašto druge ptice donose bolju sreću. Možda se i ovim poslovicama krije davno podrijetlo u grčkoj: Ἀμεινόνων οἰωνῶν τυχεῖν: ἐπὶ τῶν ἐκ κακῶν εἰς ἀγαθὰ μεταβαινόντων. Z. I. 76., DV. I. 35., M. I. 93., Ap. II. 68.

642. Ne jede se meso od svake tice. Ne jede se sve, što leti. Vuk 200., D. 3280. Taman tako na dva načina kažu isto i grčke poslovice: Οὐ γὰρ πτηνὰ ἐδώδιμα πάντα. Ili: Ὅσα πουλιὰ πέτονται δὲν τρώγονται. Altenkirch, str. 24. br. 5.

643. Svaka tica k svome jatu (leti). Vuk 277. Svaka tica svome jatu ide. Vuk ibidem. Svaka ptica k svomu jatu. D. 4339. Po značenju je ovim poslovicama jednaka vizantinska (kod Krumbachera, Byz. Spr., str. 69. br. 13.): Πᾶν ζῷον τὸ ὅμοιον ἑαυτῷ ἀγαπήσει. Njoj je sasvim jednaka i srednjegrčka (kod Krumbachera, Mgr. Spr., str. 151. br. 15.). Poslovica ta ostavila je i u novogrčkom brojne paralele, ali našoj poslovici nema jednake. (Ispor. Krumbachera, Mgr. Spr., str. 151. i d.). Zato joj je red potražiti drugdje izvor. Taj pak, što ja znam, može biti s dva kraja: prvi je rečenica Isusa Sirah. 27. 9., koju donosi Melisa, col. 841. ovako: Πετεινὸν πρὸς τὰ ὅμοια καταλύει[1], a drugi je ovoj sasvim jednaka arapska, koju Krumbacher (l. c.) citira njemački: „Jeder Vogel fliegt mit seines Gleichen."

Puh.

644. Spava kao puh. Za tvrd san upotrebljava se poslovično ova poredba u Lici. Spi kak puh. Danica zagreb. god. 1842., str. 77. Poznavali su je i poslovično se njome služili i Rimljani. Laber. v. 4. Ribb.: et iam hic me optimus somnus premit — Ut premitur glis. Ispor. Marcijala, III. 58. 36., XIII. 59.

Pustiti.

645. Pustio bih ja njega, ali ne će on mene. Vuk 266. Vuk uz poslovicu priča anegdotu, kako je ta poslovica nastala:

[1] Lewy, Philol. 58., str. 83. citira je ovako: Πετεινὰ πρὸς τὰ ὅμοια αὐτοῖς καταλύσει.

rekao je te riječi Turčin, kojeg je uhvatio hajduk, a on stao vikati, da je uhvatio hajduka, pa mu drugi Turčin rekao, neka ga dovede ili pusti[1]. Poslovica je ova zajedno s anegdotom prešla k nama od Grka. Njihova je: Κλέφτ' ἔπιασα, δὲν ἔρχεται· ἄφσε τὸν, δὲν μ' ἀφίνει. Altenkirch, str. 27. br. 20.

Puška.

646. Pune se puške boji jedan, a prazne dvojica. Vuk 266. Prazne se puške i dva boje. Skarpa 158. To kažu i novogrčke poslovice: Τὸ τουφέκι τ' ἀδειανό σκάζει ἕναν κι ἕναν δυό i Ἡ ἀδειανὴ πιστόλα δυό φοβίζει. Altenkirch, str. 25. br. 9.

Put.

647. Ako puta k moru ne znaš, rijeka ti provodić. D. 90. Tko na more puta ne zna, hodi niz rijeku. D. 4840. To je po rimskoj poslovici, koju ima Plaut, Poen. 627.: Viam qui nescit qua deveniat ad mare, — Eum oportet amnem quaerere comitem sibi.

648. Kad ima put, ne idi stramputicom. Kapet. 75. br. 13. Ne gazi blato, kad imaš suh put. Stoj. Š. Z., str. 170. Ne gliba' kad imaš priječac suh. D. 2633. To je kazivala našima gotovo sasvim jednaka grčka poslovica: Ὁδοῦ παρούσης τὴν ἀτραπὸν μὴ ζήτει: ἐπὶ τῶν καταλιμπανόντων τὰ δῆλα καὶ ζητούντων τὰ ἀφανῆ. App. IV. 2. Samo je malo drukčija po obliku i ova: Ὁδοῦ παρούσης τὴν ἀτραπὸν ζητεῖς. M. VI. 21., Ap. XII. 34.

Putovati.

649. Tko putuje, najgori dan ima, dokle izide iz doma. D. 4896. Podrijetlo je ovoj poslovici u rimskoj, koju u slobodnoj formi ima Varon De r. r. I. 2. 2.: Sane, inquit Agrius, et simul cogitans portam itineri dici longissimam esse, ad subsellia... procedit. Ako je dubrovačka izravno po ovim riječima nastala, onda je samo parafraza. No lako je moglo biti, da je Srednji vijek po Varonovoj poslovici načinio nov oblik, po kojem je načinjena i naša dubrovačka. Po značenju je rimskoj poslovici jednaka naša: Kućni je prag najveća planina. Vuk 165.

[1] Drukčije tu anegdotu priča Vrčević, Srp. nar. prip. 1868., str. 77. Puštio bih ja njega, ali ne će on mene.

Puž.

650. Ide kao puž, t. j. polagano. Poslovične ove poredbe nema u zbornicima poslovica naših, ali se govori, i to često. Da su i Rimljani poredili spora čovjeka s pužem, vidi se iz Plauta, Poen. 532.: vicistis cochleam tarditudine, t. j. išli ste sporije nego puž.

R.

Raditi.

651. Ko radi, izradi. Vuk 152. Koji se muči, ta i izmuči. Vuk 143. To znači poznata rimska: Labor omnia vincit, koju imaju Makrobije, Sat. V. 16. 7., Vergil., Georg. I. 145. i drugi. (Ispor. Otta, str. 181. s. v. labor 2.).

652. Ko što radi, ono će i patiti. Vuk 357. Ovoj je sasvim jednak prvi dio srednjegrčke poslovice (kod Krumbachera, Mgr. Spr., str. 138. br. 9.): Τὸ ποιήσεις, πάθῃς καὶ ἄλλον περισσότερον, t. j. što radiš, to ćeš i patiti i još drugo više. Poslovica ta ima brojne varijante u novogrčkom jeziku, od kojih su neke formom jednake srednjegrčkoj, a neke su jednostavnije — kao i naša. (Ispor. Krumbachera, l. c.).

653. Radi kao da ćeš sto godina živjeti, a moli se Bogu, kao da ćeš sjutra umrijeti. Vuk 268., Stoj. 122. Radi kao da ćeš uvijek živjeti, a moli se Bogu, kao da ćeš sjutra umrijeti. Kapet. 149. br. 2. Misao je ovu — samo po obliku malo drukčije — izrekao već Bijas (kod Maks., col. 729.): Οὕτω πευρῶ ζῆν, ὡς καὶ ὀλίγον καὶ πολὺν χρόνον βιωσόμενος (= Stob. Flor. I. 115. br. 27.). No još je bliže našim poslovicama krilatica, što ju je Diogen rekao o Megaranima. Spominje je Tertul. Apol. 39.: De nobis scilicet Diogenis dictum est: Megarenses obsonant, quasi crastino die morituri; aedificant vero, quasi nunquam morituri; Hieron., Ep. 123. 15.: Et illud, quod de Megarensibus dicitur, iure miseris coaptari potest: Aedificant, quasi semper victuri, vivunt, quasi altera die morituri. No našoj je formi najbliža u Hieron., Ep. 128. 4.: Vivimus, quasi altera die morituri, et aedificamus quasi semper in hoc saeculo victuri. Baš ova posljednja forma te krilatice mogla je lasno biti most do naših poslovica. Naše su poslovice nastale svakako po formi, koja već nije

ništa znala o Megaranima, nego je poprimila općeno značenje. Je li joj kršćansko značenje podmetnuo naš narod ili ju je taku već dobio, ne mogu reći.

Rak.

654. Učiš raka uprav hodit'. D. 5363. Rak ne može uprav hodit'. D. 3910. Ispor. i D. br. 1083. Takih su poslovica imali već stari Grci: Καὶ καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις (Rhein. Mus. 38., str. 416.) pa Οὔτε τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάξεις. M. VI. 79. (Ispor. Aristofana, Pax 1083.).

Räniti.

655. Ko rano rani, dvije sreće grabi. Vuk 152. Ima naš narod i drugih rečenica, koje izriču misao ove lijepe poslovice. Nijednoj jednake ne znam ni među grčkim ni među rimskim poslovicama. No misao je ipak antikna. Nalazimo je u Carm. epigr. 36. Bährens: Vigula matutina et captabis aes cito; Kolumb. 48. (Bährens P. L. M. III. p. 242.): Qui bona sectatur, prima bene surgit in hora.

Rđa.

656. Što je tvrđe od gvožđa? pa ga opet rđa izije. Vuk 356. Rđa i gvožđe i drukčije se upotrebljuju kod nas poslovično. Da rđa gvožđe jede, već su i stari Rimljani kazivali poslovično. Kurcije VII. 8. 25.: ferrum rubigo consumit; Prop. II. 25. 15.: Teritur rubigine mucro. (Ispor. više u Otta, str. 134. s. v. ferrum 2.).

Rđav.

657. Od rđava seljana sve selo prikorno. Rkps A. B. Grijeh jednoga sve selo plaća. Kapet. 37. br. 70. Tu misao izriču grčke poslovice: Πολλάκι δὴ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἀπηύρα. M. VII. 32. pa Αἰσχύνη πόλεως πολίτου ἁμαρτία. Ap. I. 70. Ova je potonja sasvim jednaka našoj prvoj i po formi.

Reći.

658. Ispeci pak reci. Smisli dobro pa onda reci. Vuk 105. Priđe negoli rečeš, gledaj, kako će ti ispasti. Vuk 262. Prvo pomisli, a pak učini (ali: pak govori). D. 3864. Razmisli pa reci. Vuk 269. Misli, a paka govori. D. 2252.

Razmisli, a pak pljuni. D. 3923. Misao, što je kazuju ove sve naše poslovice, veoma je stara. Ne poznam doduše kod paremiografa nijedne poslovice, koja bi izricala tu misao, no mogu navesti više grčkih sentencija, koje su u raznim oblicima kazivale ono, što govore i naše poslovice. Te su se sentencije raznosile po različnim gnomologijima. Tako Flor. Monac. (Stob. Flor. IV., str. 272.) br. 67. ima ovu: Βουλεύου πολλὰ πρὸ τοῦ λέγειν ἢ πράττειν, οὐ γὰρ ἔδεια ἀνακαλέσασθαι τὰ λεχθέντα[1] ἢ πραχθέντα. Neki pripisuju Epiktetu rečenicu, što je iznosi Schenkl, Wien. Stud. VIII. (1886.), str. 265. br. 12.: Βουλευσάμενος πολλὰ ἧκε ἐπὶ τὸ λέγειν ἢ πράττειν· οὐ γὰρ ἔξεις ἐξουσίαν ἀνακαλέσασθαι τὰ πραχθέντα ἢ λεχθέντα (ispor. Schenklovu bilješku). Maksim, col. 940. donosi Isokratovu: Πᾶν ὅ τι ἂν μέλλεις ἐρεῖν, πρότερον ἐπισκόπει τῇ γνώμῃ (=F lor. Monac. br. 117. [Stob. Flor. IV., str. 276.]) Poput naših je kratka gnoma u Stob. Flor. I., str. 74. br. 29.: Νόει καὶ τότε πράττε. Isto znači i ona kod Melis., col. 800.: Πάσης πράξεως βουλὴ εὐσταθὴς ἡγείσθω.

659. Ko bi rekao, da je kurvin sin. Vuk 135. Niko ne će reći: ja sam kurvin sin. Vuk 220. Zacijelo kurvin sin ovdje znači zao čovjek, lopov. Poslovice dakle kažu, da nitko ne će za sebe reći i priznati, da je nepošten, nevaljao, zao čovjek, lopov; svak sam sebe drži poštenim i valjanim. To kaže i Menandrov st. 158.: Ἑαυτὸν οὐδεὶς ὁμολογεῖ κακοῦργος ὤν. Stih je preveden u staroj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 5. br. 88.).

Rep.

660. U repu nož slomiti. Vuk 335. Nož u repu slomiti. Na svršetku posla učiniti štetu. Vuk 226. Nož u kudi ulomiti. D. 3184. Najmučnije se rep odire. D. 2508. I ova posljednja rečenica ide pod istu kapu s predašnjima. I ona kao i one pred njom znači, da najveća muka i teškoća stoji baš na koncu kojega posla. To je kazivala i grčka poslovica istom slikom: Ἄλλος ἔφαγεν τὸν βοῦν καὶ εἰς τὴν οὐρὰν ἀπεστάθην (kod Krumbachera, Mgr. Spr., str. 118. br. 11.), koja u vizantinskom zborniku (kod Krumbachera, Byz. Spr., str. 68. br. 4.) glasi: Ὅλον τὸ βόϊδιν ἔφαγε καὶ ἐς τὴν οὐρὰ ἀπεστάθη, a kod Planuda 1.: Ὅλον τὸν βοῦν ἔφαγε, κατὰ δὲ τὴν κέρκον ἀπηγόρευσε. Poslovica se ta sačuvala u toj formi i kod Novogrka, samo što u nekim varijantama mjesto vola dolazi magarac.

[1] Ispor. Što pređe preko devet zuba ode preko devet brda. Vuk 359.

(Ispor. Krumbachera, Mgr. Spr., str. 141.). Možda su već i Grci imali koju varijantu, koja je tu misao kazivala u formi naših. Ona je posljednja dubrovačka po talijanskoj varijanti: La coda è la più cattiva a scorticare (kod Krumbachera, Mgr. Spr., str. 142.). Ima je i Stojanović, Š. Z. 169.: Na repu se koža najteže guli.

Rešeto.

661. Nosi vodu u rešetu. Rkps A. B. Ovoj je sasvim jednaka grčka poslovica: Κοσκίνῳ ὕδωρ φέρει: ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων. Ap. IX. 91., Plut. Boiss. 50. Ima i u novogrčkom poslovica: Μὲ τὸ κόσκινο τραβᾷ τὸ νερό. Wen. 117. Tako kaže i naša: Rešeto vode ne drži. Kapet. str. 151. br. 57.

Riba.

662. Dvije se ribe na jednoj vatri peku, pa jedna drugoj ne vjeruje. Vuk 57. To je gotovo od riječi do riječi grčka poslovica: Ἰχθύες δύο συντηγανίζονται καὶ ἀλλήλοις ἀπιστοῦσιν, kojoj je jednaka i novogrčka: Δύο ψάρια εἰς ἕνα τηγάνι ἐτηγανίζονται καὶ ἕνα τὸ ἄλλο δὲν ἤξευρε. Altenkirch, str. 32. br. 33. Može biti, da su po njima nastale i ove: Noga mu nozi dobra ne misli. Vuk 226. Jedna mu noga drugoj dobra ne misli. Vuk 112.

663. Ko ne skvasi guzice, ne uhvati ribice. Vuk 150. Ova ima više varijanata, na pr. Ako gaće ne skvasi, ribe ne uhiti. D. 24. Ne skvasi zadnjicu, ne uhiti ribicu. D. 2754. Nema raka bez mokrijeh gaća. Vuk 204. Tako kažu i Grci: Θὰ βρέξῃς κῶλο νὰ πιάσῃς ψάρια ili Βρέξε κῶλο νὰ φᾷς ψάρι. Altenkirch, str. 338. br. 9.

664. Nijem kao riba. Vuk 215., Kapet. 296. br. 22. Muči kao riba. Kapet. 101. br. 134. Poredbu su tu imali kao poslovicu i Grci. Erasmus, str. 153. navodi grčku: Ἀφωνότερος ἰχθύων, a tvrdi za nju da je bila česta i kod Rimljana („pisce magis mutus"). Otto nema nijednoga primjera.

665. Riba hoće da pliva, t. j. poslije ribe valja da se pije vino, jer na ribu voda ne valja. I ako je nijedan zbornik naših poslovica nema[1], ipak ja znam, da se govori. No ne ću reći, da se čuje među prostim narodom. Poslovicu su tu i oblikom i zna-

[1] Ima je kao natpis jedne pripovijetke Vrčević, Srp. nar. prip. II., Dubrovnik 1882., str. 200. Hoće riba da plije, a vô da pije.

čenjem jednaku ovoj našoj imali i Rimljani. Spominje je Petronije 39.: Pisces natare oportet. Danas je imaju Englezi, Francuzi i Nijemci (ispor. Friedländera, Cena str. 243.). K nama je valjada prešla od Nijemaca.

666. Riba ne valja ništa, ako nije freška. D. 3949. Tu su poslovicu imali i Rimljani, kako pokazuje Plaut, Asin. 178.: Quasi piscis itidem est amator lenae: nequam est nisi recens. Uz nju dodaje Erasmus, str. 747.: manet in hunc usque diem vulgo celebre.

667. Ribu uči plivati. Vuk 272., Ilić, str. 250. Učiš ribu plivat'. D. 5364. Ovima je sasvim jednaka grčka: Ἰχθὺν νήχεσθαι διδάσκεις: ἐπὶ διδασκόντων, ἃ ἐπίστανται. D. V. 33., GCL. II. 31., M. IV. 83., Ap. IX. 15.

668. S glave riba smrdi. Vuk 283., D. 5628. Riba s glave smrdi. D. 3950. Riba od glave smrdi. Mikloušić, str. 166. S glave počima riba smrditi. Stoj. 64. Ova je posljednja sasvim jednaka grčkoj: Ἰχθὺς ἐκ τῆς κεφαλῆς ὄζειν ἄρχεται: ἐπὶ τῶν ἐπιστάτας φαύλους ἐχόντων. Ap. IX. 18. Taka je i novogrčka, a oblikom jednaka onim prvim našima: Τὸ ψάρι ἀπὸ τὸ κεφάλι βρωμᾷ. Warn. 126. Altenkirch, str. 349. br. 58.

669. Velike ribe male proždiru. Vuk 33. Velika riba malu proždere. Rkps L. B. Veća riba manju jede. Rkps A. B. Poslovica je ova bila poznata već starim Grcima i Rimljanima. U slobodnoj je formi ima Polibije XV. 20.: ὥστε προσοφείλειν τὸν λεγόμενον τῶν ἰχθύων βίον, ἐν οἷς, φασίν, ὁμοφύλοις οὖσι τὴν τοῦ μείονος ἀπώλειαν τῷ μείζονι τροφὴν γίγνεσθαι καὶ βίον. Od rimskih je pisaca spominje Varon kod Nonija p. 81. 9.: Qui pote, plus urget, piscis ut saepe minutas — Magnu' comest. Srednji je vijek formirao po ovim piscima poslovicu: Pisces magni parvulos comedunt, kako je ima i Manutius, col. 2021., a veli o njoj: „Apud Graecos et maiores nostros (sc. Romanos) in usu fuit et adhuc hodie vulgo nos usurpamus cum de iniuriis opulentorum querimur.“

670. Zdrav kao riba — ili kako pastrvica. D. 5804. Poredba se: zdrav kao riba govori i danas u Lici. Erasmus, str. 788. citira iz Juvenala kao rimsku poslovicu: sanior es pisce, a dodaje: „nam ad eum modum hodieque loquitur.“ Otto te poredbe ne navodi.

Ribar.

671. Oboden ribar pametuje. D. 3216. To je stara grčka poslovica: Ἁλιεὺς πλήγεὶς νοῦν σῴζει: Ἁλιεὺς γάρ, ὥς φασιν, τοὺς ἁλισκομένους ἰχθῦς ἀφυλάκτως μεταχειριζόμενος ἐπλήγη ὑπὸ σκορπίου, ἔφη τοίνυν· νοῦν σῴσω. Bodl. 147., Z. 2. 14., D. 2. 31. Naš oblik te poslovice grčke, kako je postao, tako je jamačno i ostao; u narod nije zašao.

Riječ.

672. Kam iz ruke, a riječ iz ûsta. Vuk 128., D. 1630. Riječ iz usta, kami iz ruke. D. 3955., Vuk 272. Nije nikako narodna: Strijel iz luka, riječ iz usta povratit' se vik ne more. D. 4288. Lijepa ova poredba nije djelo našega naroda; misao tih poslovica donijela je sa sobom i ovo ruho. Meinecke, Fr. com. Gr. IV., str. 257. br. 88. donosi iz nepoznate komedije Menandrove ove stihove:

Οὐκ ἐκ χειρὸς μεθέντα καρτερὸν λίθον
ῥᾷον κατασχεῖν, οὔτ' ἀπὸ γλώσσης λόγον.

Sličnu rečenicu ima Flor. Monac. br. 66. (Stob. Flor. IV., str. 272.): Αἰρώτερόν ἐστι λίθον εἰκῇ βαλεῖν ἢ λόγον.

I Rimljani su tu misao poznavali, ali su je drukčije izricali. Horac., Ep. I. 18. 71.: Et semel emissum volat irreparabile verbum. Ispor. De art. poet. 390. Našoj je poslovici već bliže Hieron., Ep. 13. 14.: lapis emissus est sermo prolatus.

673. Ne treba svaku riječ za istinu držati. Kapet. 118. br. 356. Ne valja svakoj riječi kolač mijesit'. D. 2817. Misao tih poslovica izriče i Menandar, st. 335.: Μὴ πάντα πειρῶ πᾶσι πιστεύειν ἀεί. Takih su poslovica imali i Rimljani. Kv. Cic., De petit. cons. 10. 39.: Quamobrem Ἐπιχάρμειον illud teneto: nervos atque artus esse sapientiae non temere credere, Petronije 43.: nunquam autem recte faciet, qui cito credit, Ovid., Ars. am. III. 685.: Nec cito credideris. (Ispor. više kod Otta, str. 97. s. v. credere 2.).

674. Riječi treba mjeriti, a ne brojiti. Vuk 272. Taku su poslovicu imali i stari Rimljani. Plin., Ep. II. 12. 5. veli: numerantur sententiae non ponderantur, samo što je ovdje baš obrnuto od naše poslovice. No da je Plinije ili hotice ili nehotice preokrenuo poslovicu, vidi se iz Cic., De off. II. 79.:

non enim numero haec iudicantur sed pondere. To potvrđuje i Konstant. 8. p. 3. M.: si, ita sapientibus placuit, aestimanda sunt non numeranda iudicia.

Rijeka.

675. Nasred rijeke iskat' vode. D. 2533. To je rimska poslovica, kako je ima Propercije I. 9. 16.: Insanus medio flumine quaeris aquam.

676. Rijeka blizu zemlju mimohodi, a daleku nataplja. D. 3957. To je gotovo od riječi do riječi grčka poslovica: Ποταμὸς τὰ πόρρω ποτίζων, τὰ δ' ἔγγιον καταλείπει: ἐπὶ τῶν τοὺς ξένους εὐεργετούντων, τῶν οἰκείων δὲ ἀμελούντων. Z. 7. 70.

677. Rijeka se s morem bori. D. 3958. I ovo je grčka poslovica: Ποταμὸς θαλάττης ἐρίζει: ἐπὶ τοῦ ἀδυνάτου. D. VII. 74., GČM. IV. 86., Ap. XIV. 64.

678. Sama rijeka ne izmeće vazda sikire. D. 4054. I ova je poslovica prijevod grčke: Οὐκ ἀεὶ ποταμὸς ἀξίνας φέρει: ἐπὶ τῶν οὐκ ἀεὶ τὰ αὐτὰ δωρουμένων. M. VI. 68., Ap. XIII. 64ª. Poslovici je podrijetlo u Esopovoj basni br. 129.

Ročiti.

679. Ne može jedan ročit' i svjedočit'. D. 2698. Prica i kmet ne može biti. Vuk 268. Nitko ne može biti i sudac i parac. Vuk 220. Nitko sam sebe sudija ne može biti. Vuk 220. Istu misao kazuju — samo u drugoj formi — i ove poslovice: Ako te onaj pre, koji ti i sudi, onda (samo) od Boga valja suda iskati. Vuk 8. Turčina preš, a Turčin ti sudi. Vuk 323. Dubrovačka je poslovica sasvim kao i Menandrov st. 287.: Κατηγορεῖν οὐκ ἐστι καὶ κρίνειν ὁμοῦ. Po misli i po formi stoje uz ove Menandrove riječi i ona prva Vukova: „Prica i kmet ne može biti", t. j. jedan te isti čovjek. Druge su se lako iz nje razvile.

Rog.

680. Podvignuti rogove. D. 3577. Dignuti rogove, t. j. uzobijestiti se, biti arogantan, prkositi svakomu. U Lici. Sličnih fraza ima više Stoj, str. 169.: Rastu mu rogovi (Povlašćeno mu je, pak je bijesan, dira u svakoga, bocka, peca, vrijeđa druge, dosađuje drugima); Zbit će mu se rogovi (Obustavit će mu se

sila, uzet će mu se vlast, zapriječit će se, da ne može provoditi silu svoju i druge vrijeđati, drugima dosađivati); Uvuko je rogove (Povukao se natrag, odustao od nasilja, nije više bijesan, silovan, dosadan drugima, ne zagriza, ne vrijeđa više druge; zaplašen je, ne smije više napadati na druge); Razmakao je rogove (raširio svoju vlast, osilio se, sve većma vrijeđa druge, više se grozi). Uzrasli su mu rozi. D. 5330. Visoko diže rogove. Stoj. Š. Z., str. 185. Kao što kod nas rogovi znače u svim ovim poslovičnim frazama: silu, jačinu, drzovitost, tako su i kod Rimljana cornua slika sile, jačine. Tako kaže Plaut, Pseud. 1021.: Ne in re secunda nunc mi obvortat cornua, t. j. protivio mi se silom. Horac., Epod. 6. 12.: Parata tollo cornua, t. j. dižem rogove, silom ću odbijati silu. Petronije 39. kaže za ljude, koji se rađaju pod znakom ovna (aries), da imaju „cornum acutum", t. j. da su drzoviti; Tertul., De mort. percec. 32.: ille tollit audacius cornua. Ispor. Horac., Carm. III. 21. 18.: Viresque et addis cornua pauperi: Ovid., Am. III. 11. 6.: Venerunt capiti cornua sera meo; Ars. am. I. 239.: tum pauper cornua sumit. Da su i kod Grka rogovi značili silu, pokazuje poslovica kod D. VII. 89.: Κέρατα ἔχειν: ἐπὶ τῶν ἀνδρείας ὑπόληψιν ἐχόντων.

681. Suh kao rog. U Lici. Poredbu su imali i Rimljani. Katul, 23. 12.: sicciora cornu aut si quid magis aridum.

682. Tvrdo kao rog. Čuje se u Lici; osobito se govori za smrznutu zemlju, a i druge smrznute predmete. Sasvim su jednaku poredbu imali i Rimljani. Petronije 134.: nisi illud tam rigidum reddidero quam cornu. Tako se ima shvatiti izraz u Persija I. 47.: cornea fibra i u Petronija 43., gdje veli o jednom čovjeku: corneolus fuit, aetatem bene ferebat.

Ruho.

683. Hrana hrabra, a ruho gospodara (čini). Vuk 342. Da odijelo daje čovjeku ugled, da ga čini čovjekom viđenim, kazivala je i neka grčka poslovica, koju napominje Kvintilijan, VIII. proem. 20.: Et cultus concessus atque magnificus addit hominibus, ut Graeco versu testatum est, auctoritatem. Ta grčka poslovica nije sačuvana. Erasmus, str. 559. ima poslovicu: εἶμα᾽ ἀνήρ, ali je tu izmislio Scaliger. Tako isto latinska poslovica: vestis virum reddit nije antikna. (Ispor. Otta, str. 100. s. v. cultus). Ali i srednjegrčka kaže: Εὐείμαντος ἔντιμος, ἀνείμαντος ἄτιμος (Krumbacher, Mosk. Sam., str. 403. br. 33.).

Ruka.

684. Desna ruka. To je općeno poznata poslovična fraza, koja se govori za onoga, koji je komu od velike pomoći i tako koristan, kao što mu je korisna desna ruka, kojom sve radi. Stojanović, str. 168. ima kao poslovicu: On (ona) je moja desna ruka. Baš je to značila i Rimljanima riječ dextra ili dextella, na pr. Cic., Ad Att. XIV. 20. 5.: Quintus ... Antonii est dextella, t. j. Antonijeva desna ruka; Eleg. ad Maecen. 1. 13.: An Caesaris almi dextra.

685. Gospoda duge ruke imaju. D. 863. Velikašni imaju duge ruke i velika vuha. Miklošić, str. 168. To je kazivala o vladarima i grčka i rimska poslovica. Grčka je: Μακραὶ τυράννων χεῖρες: ἐπὶ τῶν ἄγαν δυναμένων. Ap. XI. 7ª., a rimsku ima Ovidije, Her. 16. (17.), 166.: An nescis longas regibus esse manus. U novijim našim zbornicima nema ni te ni njoj sasvim slične poslovice. No ipak nam je ta grčka i rimska poslovica dala poslovičnu frazu: Dugih ruku, koja se govori za onoga, koji „hoće da krade". Vuk 71.

686. Jednom rukom daje, a dvjema uzima. Vuk 113. To je grčka: Μὲ τό 'να χέρι τοῦ δίνει καὶ μὲ τἄλλο τοῦ παίρνει. Pol. IV. 475.

687. Koju ruku ne možeš posjeći, valja je poljubiti. Vuk 143. To uči grčka: Χέρι ποῦ δὲ μπορεῖς νὰ δαγκάσῃς φίλα το. Altenkirch 358. br. 94. Malo je drukčija, ali iz istoga vrela, i ova naša: Koja ruka može posjeći, valja je cjelivati. Vuk 140.

688. Mahni i ti rukama, mahni! Kazao sveti Nikola čovjeku, koji je pao u vodu pa samo vikao: „Pomozi, sveti Nikola!" a nije gledao, da pliva ili od vode da se otima. Vuk 176. Po ovoj će biti nastala i ova: Bogu se moli, ali k brijegu[1] grebi. Vuk 20. Izvor je ovim poslovicama stara grčka: Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει: ἐπὶ τοῦς μὴ χρῆναι ἐπὶ ταῖς τῶν ἐλπίσι καθημένους ἀργεῖν. MP. I. 32., M. VII. 84., Plut. Alex. 36. Treu (Philol. 47., str. 197.) iznosi uz nju ovo staro tumačenje[2]: ὀνηλάτης τὶς ὥς φασι τὸν ὄνον εἰς βόθρον ἀφεὶς εἶτα ταῖς χερσὶν ἀνέλκων τῷ

[1] Brijeg, das Ufer, der Rain, ripa. Broz-Iveković, Rječnik s. v. brijeg 2.

[2] A to je malo promijenjena basna Esopova 81. Βοηλάτης καὶ Ἡρακλῆς.

Ἡρακλεῖ προσηύξατο· ὁ δὲ Ἡρακλῆς ἐκέλευσεν αὐτὸν τὴν χεῖρα σπουδαιοτέρως προσφέρειν καὶ τὴν θεὸν ἐπικαλεῖσθαι. Nalik dakle nešto na našeg utopnika i sv. Nikolu[1]. No ipak nije naš narod sam to grčko pripovijedanje tako stvorio i po njemu napravio poslovicu. Ima naime novogrčka poslovica našoj sasvim jednaka: Ἄγι Νικόλα, βάηθα! „Κούνα καὶ τὸ χέρι σου" i Ἅγιε Νικόλα βάηθα με! „Σεῖσε καὶ σὺ τὸ πόδι σου". Altenkirch, str. 29. br. 27. Jamačno se i uz grčku poslovicu priča anegdota našoj slična, pa je tako sve zajedno k nama došlo.

689. Na rukama nositi. Fraza se ova čuje veoma često u Lici (a zacijelo i drugdje), a znači osobito koga voljeti pa stoga s njime osobito lijepo i nježno postupati. Sasvim se jednaka fraza nalazi među Eustatijevim poslovicama (Philol. VI. Supplb., str. 312.): ἐπὶ χεῖρας φέρειν = ἔνδοξον εἶναι. Ima tu frazu i biblija, Psal. 91 12., Mat. 4. 6., Luk. 4. 11. I Rimljani su imali takov izraz: Cic., Ad fam. I. 9. 10.: sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fovebant.

690. Prekrštenih ruku stajati, t. j. ništa ne raditi, nikakva se posla ne prihvaćati. Nema je u zbornicima poslovica, a ipak se često čuje. Taku su frazu imali i Rimljani. Liv. VII. 13. 7.: cur ... compressis, quod aiunt, manibus sedeas; Lukan, II. 292.: complosas (drugi: compressas) tenuisse manus.

691. Ne bi mu ni oraha iz ruke uzeo. (Tako je neopran i gadan). Vuk 193. Gotovo su sasvim jednaku poslovicu i po obliku i po značenju imali stari Grci i Rimljani, samo što njihove mjesto oraha imaju što drugo. Grci su govorili: Οὐδὲ ῥοιὰν γλυκεῖαν ἐκ τῆς δεξιᾶς δέξαιτο ἄν· ἥγουν παρὰ πονηρῶν οὐδὲ χρηστὰ λαμβάνειν. Aleksis fr. 73. Kock. Još je oštrija Difilova (Meinecke, Fr. com. Gr. IV., str. 418. br. 6.): Παρ' ἧς τὸν ἄρτον ἡ κύων οὐ λαμβάνει. Nema sumnje, da je tumačenje one Aleksisove rečenice, kako je paremiograf tumači, silom navučeno ili joj je daj to značenje sekundarno; prvo joj je značenje kao i Difilovoj bilo ono, što ga ima i naša poslovica. To potvrđuje i rimska poslovica kod Petr. 37.: noluisses de manu illius panem accipere. Tu se ova poslovica kaže za Fortunatu, ženu Trimalhionovu, koja je sad u svili i kadifi, a nema tomu dugo, da je bila tako jadna, blatna, siromašna, da joj ne bi bio iz ruke uzeo komad kruha. Naša stoji

[1] Potpunu tu pripovijetku ima Vrčević u Srp. nar. prip. 1868. str. 25. Utopnik i sv. Nikola.

blizu i rimskoj i grčkoj, ali mislim ipak, da je postala od grčke, u kojoj se šipak (ῥοιά) zamijenio lasno orahom.

692. Punom rukom. D. 3892. To je prijevod ili grčke ili rimske poslovice. Grčka je: ὅλῃ χειρί: λείπει ἢ εὐεργετεῖν ἢ ἀδικεῖν. M. VI. 27. Poslovicu su tu imali i Rimljani. Cic., Ad Att. II. 25. 1. quam plena manu, quam ingenue, quam ornate nostras laudes in astra sustulit. Petr. 43.: Frater eius fortis fuit, amicus amico, manu plena. (Ispor. više u Otta, str. 212. s. v. manus 17.).

693. Raširenim rukama (dočekati, primiti koga). Nema te fraze u zbornicima poslovica, ali je u narodu dosta česta. U tom su značenju imali Rimljani frazu: obviis manibus. Hieron., Ep. 48. 1.: amicum obviis, ut aiunt, manibus excipis; Ep. 53. 10.: obviis te manibus excipiam.

694. Ruka ruku pere, a obraz obadvije. D. 273. Ruka ruku tre. D. 3977. Ruka k ruci, a obje k obrazu. D. 3976. Ruka ruku umiva, a obje obraz. D. 3978. To je stara grčka i rimska poslovica. Ap. I. 36ª. s dodatkom: „Ἐπιχάρμου ἀπόφθεγμα κατὰ φιλαργύρων“ ima ovu poslovicu: Ἁ δὲ χειρ τὰν χεῖρα νίζει. Poslovicu je upotrebio i Menandar, st. 543.: Χειρ' χεῖρα νίπτει, δάκτυλοι δὲ δακτύλους. Proširena je pak, kao i naša, novogrčka (navodi je Altenkirch, str. 355. br. 82.): Τὸ ἕνα χέρι νίβει τ' ἄλλο, καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπο. Wen. 363. Od rimskih pisaca spominje poslovicu Seneka, Apocol. 9.: Manus manum lavat. Sasvim je jednako ima i Petronije 45.

695. Rukama i nogama (raditi oko čega). Fraza ova vrlo obična i rašrena znači: svim silama, na sve načine raditi oko čega. Figuru su tu poslovično upotrebljavali i Grci i Rimljani. Grčka je taka poslovica: Καὶ χειρὶ καὶ ποδὶ βοηθεῖ. M. V. 5. Njoj je jednaka: Καὶ χερσὶ καὶ κύμασι καὶ ποδῶν βάσει: ἐπὶ τοῦ παντὶ τρόπῳ. App. III. 38. Ispor. Hom. Il. XX. 360.: Ἀλλ' ὅσσον μὲν ἐγὼ δύναμαι χερσίν τε ποσίν τε. Tu frazu u jednakom značenju imaju i Rimljani. Terencije, Andr. 161.: Quem ego credo manibus pedibusque obnixe omnia facturum. Donat tu dodaje: proverbiale, i. e. omnibus membris. Teren. ibid., st. 676.: manibus pedibus noctisque et dies.

696. Svaki svetac sebi ruke drži. Vuk 278. Vsaki svetec k sebi prste drži. Danica zagreb. god. 1838., str. 93. Nijedan kip nije pružio ruku od sebe nego svaki prigrlio k sebi. Slabo ko daje, nego sve ište. Vuk 214. Fratar i mrtav ruku prostire. D. 767. Ovim bi poslovicama moglo biti podrijetlo u Grčkoj. Doista pružati

ruku u značenju dijeliti dolazi već u rečenici Is. Siraha gl. 4. 36., ali drukčije ta rečenica nema ništa zajedničko s našim poslovicama. Njima bliže, a po značenju sasvim blizu, stoji poslovica kod Planuda br. 171.: Διὸς ἱερεῦ. — καὶ συνέστελλε τὴν χεῖρα· λάβε. καὶ προέτεινεν. U ovoj poslovici svećenik, kad treba davati, uzmiče ruku k sebi[1], a kad treba primati, pruža je. Tako i naša poslovica (ona Vukova prva) govori o svecu, koji „sebi ruke drži" baš kao i u grčkoj svećenik, kad mu se reče: daj! I u drugoj je Vukovoj kip — kao i u grčkoj svećenik — ruke „prigrlio k sebi", dakle zaludu od njega iskati. Kao što u grčkoj svećenik na riječ: λάβε pruža ruku, tako i u dubrovačkoj „fratar i mrtav ruku prostire". Tako ima nešto zajedničko u našim poslovicama i u grčkoj, ali u cijelosti su ipak oblikom različne. No lako je Planudova poslovica mogla imati ili ostaviti za sobom koju varijantu, koja je čuvajući one slike o pružanju ruku i povlačenju ih sebi bez dialoške forme bila našima bliže od Planudove.

697. U jednoj nosi kam, a u drugoj hljeb. D. 5189. U jednoj ruci nosiš kruh, a u drugoj štap. D. 5191. Prva je rimska poslovica, koju ima Plaut, Aulul. 195.: Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera; Hieron., Ep. 81. 1.: Altera manu lapidem tenere, panem offere altera. Erasmus, str. 786. dodaje k ovoj poslovici: „Mirum est autem idem dictum hodie totidem verbis in ore esse vulgo." Kako se poslovica eto govorila i u Srednjem vijeku, možda je već drugdje gdje nastala njoj slična varijanta, koja je kao i ona druga dubrovačka kamen zamijenila štapom, a može biti opet, da se to dogodilo i u Dubrovniku. No da su obje poslovice drukčije jednake i iz istog izvora, to je jasno.

698. U jednoj ruci nosit oganj, a u drugoj vodu. D. 5192. To je grčka poslovica, koju navodi i pripisuje Arhilohu Plutarh, De primo frigid. 14. 5.: Ὁ δ' Ἀρχίλοχος ἐπὶ τῆς τἀναντία φρονούσης οὐ κακῶς εἶπε· Τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονεῦσα χειρί, θἠτέρῃ δὲ πῦρ.

699. U ratara crne ruke, a bijela pogača. Vuk 334. U kopača mrke noge, a bijela pogača. D. 5210. Obje ove poslovice znače jedno te isto, i ako nijesu možda postale od jedne

[1] Ispor. Vrčevića, Srp. nar. prip. 1868., str. 47. Pop ne dava nego uzima; Stoj. Š. Z. 138. Zašto se utopio pop? Vuk, Srp. nar. prip.[2], str. 294. Utopio se pop, što nije dao ruku.

te iste forme. Ja mislim, da je ipak objema podrijetlo u grčkoj: Μέλαν πρώσοπον, πολλὰ δηλοῖ χρήματα. Planud 249. No već su se iz ovoga trimetra kod Grka morale razviti varijante, po kojima su naše poslovice. Grčkoj je poslovici još bliže kajkavačka: Nema blaga bez črnoga obraza. Danica zagreb. god. 1841., str. 43.

Rukav.

700. Otkinuti komu rukave. Ni te narodne fraze nema ni u jednom našem zborniku poslovica, a ipak je veoma česta u Lici, a jamačno i drugdje. Znači pak: silno koga zvati na gozbu, na kakvu čast, k jelu, ili ga ustavljati, da ostane na ručku, večeri i t. d. Sličnu su frazu u istoj prigodi upotrebljavali poslovično i Rimljani. Tako piše Ciceron, Ad Att. XIII. 33. 4.: Sed ego ita egi, ut non scinderem paenulam, t. j. nijesam mu ustavljajući ga razdro haljinu, nijesam ga odviše silio, da ostane.

Rusa, ruža.

701. I drača rusu rađa. D. 1001. Iz drače se ruža rađa. Vuk 98., Jukić, Bos. prij. III. (1861.), str. 176. br. 672. Iz bodljike ruža raste, a bodljika iz ružice. Rkps A. B. Iz trnja ruža se rađa. Stoj. 245. I među dračam cvijet se nađe. Kapet. 66. br. 51. I na trnu cvijet raste. D. 1046., Kapet. 67. br. 53. Sve te poslovice znače isto, a jamačno su i sve iz istoga vrela potekle. Da se u posljednjima drača zamjenjuje trnom, a ruža općeno cvijetom, nije ništa osobito. Izvor im može biti ili u staroj Grčkoj ili Italiji; takih su naime poslovica imali i Grci i Rimljani. Sternbach iznosi u Wien. Stud. IX. (1887.), str. 187. br. 22. Anaharsisovu rečenicu: Ὁ αὐτὸς (sc. Ἀνάχαρσις) ὀνειδιζόμενος ὑπό τινος, ὅτι Σκύθης ἐστίν, εἶπεν· „καὶ γὰρ τὰ ῥόδα ἐν ἀκάνθαις φύεται, ἀλλ' ἐν ἡδονῇ καὶ κάλλει διαφέρει". To kaže i Menandar, st. 286.: Κάλλιστον ἐν κήποις φύεται ῥόδον. (Stih je taj kod nas preveden: Биваеть на трьнн доóрь цвѣтьць; ispor. Jagića, Sp. str. 10. br. 180.). To kazuju i grčke poslovice: Ἐκ ῥόδων ἄκανθα — Ἐξ ἀκάνθης ῥόδον. Katz. II. 7. Ἀπ' ἀγκάθι βγαίνει ῥόδο, κι' ἀπὸ ῥόδο βγαίνει ἀγκάθι. Altenkirch, str. 39. br. 12. Poslovicu tu spominju i rimski pisci. Tako je ima Am. Marcel. XVI. 7. 4.: sed inter vepres rosae nascuntur; Hieron., Vita Hilar. 1.: Hilarion... cum haberet parentes idolis deditos, rosa, ut dicitur, de spinis floruit. Podjedno ove Hieronimove i one

Anaharsisove riječi kažu, što poslovica znači: i od rđavih roditelja mogu poteći valjana djeca.

702. Na trnu se rusa ne rađa. D. 2456. Iz koprive ne izhaja ruža. Danica zagreb. god. 1836., str. 85. Možda su prema ovoj nastale: Na trnju grožđa tražiti. Vuk 192. Vrba grožđem ne rađa. Kapet. 33. br. 86. Da su pak ove poslovice sasvim protivne malo prije navedenima, nije krivnja na našem narodu; on je i ove primio ovake, kao što je i one gotove dobio. Ovima je mogla biti izvor Teognisova rečenica, koju među poslovicama ima Apostolije XIII. 76.: Οὔ ποτε ἐκ σκύλλης ῥόδα φύεται οὐδ' ὑάκινθος. Manutius, col. 805. donosi samo prvi dio bez onoga οὐδ' ὑάκινθος (= Rosa non nascitur e squilla).

S.

Sebi.

703. Otkako je Novi, svak sebi voli. Vuk 233. Nitko sebe zlotvor nije. Vuk 220. Volim sebe nego tebe. Vuk 38. Svak sebi voli. Vuk 279. Svatko sebi najvoli. Stoj. 189. Sve je sebi milo. D. 4389. Misao je poznata već starim Grcima i Rimljanima, pa se i kod njih širila krilaticama i poslovicama. Jednu taku grčku krilaticu (ili poslovicu) iznosi Schenkl u Wien. Stud. XI. (1889.), str. 37. br. 138.: Φιλεῖ ἑαυτοῦ πλέον οὐδεὶς οὐδένα (= Menandr., Mon. 528.). Slično kaže Menandar, Mon. 407.: Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ὅστις οὐχ αὑτῷ φίλος. I ovaj je stih preveden u staroj srp. književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 13. br. 223.). Ap. XIII. 99^{b}., XVIII. 66^{a}. ima Euripidov stih: ὡς πᾶς τις αὑτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ (= Eurip., Med. 86.). Ispor. Arist., Mor. Eudem. c. 6.: δοκεῖ γὰρ ἐνίοις μάλιστα ἕκαστος αὐτὸς αὑτῷ φίλος. Platon, Leg. V. 5. p. 731. E: Τοῦτο δὲ ἔστιν ὃ λέγουσιν, ὡς φίλος αὐτῷ πᾶς ἄνθρωπος φύσει τέ ἐστι. Onim riječima Euripidovim slična je rimska poslovica, što je ima Teren., Andr. 426.: Verum illud verbum est, vulgo quod dici solet: Omnis sibi malle melius esse quam alteri. Donat potvrđuje, da su te riječi bile poslovica.

704. Svak je sebi najbliži. Vuk 278. Ova poslovica znači sasvim isto, što i one čas prije navedene. No opet kao da nije kod nas od njih postala. Ima njoj sasvim jednaka rimska poslovica u Terencija, Andr. 636.: Proximus sum egomet mihi. Spo-

minje je i Katon, Dist. I. 40.: Cum fueris felix, semper tibi proximus esto.

705. Sebi oreš, sebi siješ, sebi vlačiš, sebi ćeš i žnjeti. Vuk 283. Ovoj je poslovici bez sumnje izvor sasvim joj jednaka rimska u Plauta, Merc. 71.: Tibi aras, tibi occas, tibi seris, tibi item metes. Da je to bila prava pučka poslovica, svjedoči i to, što je u kraćem obliku i malo okrenutu ima Plaut i drugdje: Most. 799., Epid. 265.

Sila.

706. Luda sila brza pogibija. Vuk 171. To kaže i Euripidov stih u Stob. Flor. II., str. 317. br. 17.: Ῥώμη δὲ γ' ἀμαθὴς πολλάκις πίπτει βλάβην.

707. Sila Boga ne moli, a pravde ne pita. Vuk 284. Sila i pravda ne idu zajedno. Kapet. 154. br. 34. Di je sila, tu nije razlog. D. 542. Gdje sila gospodi, s razlogom ne hodi. D. 807. Protiv sile razloga nema. Kapet. 147. br. 214. Kod sile razloga nema. Kapet. 81. br. 145. Sila neće da za pravdu znade. Kapet. 154. br. 37. Sasvim to isto, što kažu naše sve ove poslovice, njima slično tvrdi i Menandar, Mon. 409.: Ὅπου βία πάρεστιν, οὐδὲν ἰσχύει νόμος. Po tom je stihu postala i srednjegrčka poslovica (Krumbacher, Mosk. Sam., str. 415. br. 123.): Ὅπου ἡ βία πάρεστιν, οἱ νόμοι ἀσθενοῦσιν.

Siromah.

708. Siromah čovjek gotov đavo. Vuk 285. Ubog muž gotova laža. Vuk 325. Siromah človek gotov cigan. Danica zagreb. god. 1838., str. 89. Misao ovih poslovica izriče grčka poslovica: Πενιχρὸς δ' οὐδέποτ' ἐσθλός. M. VIII. 85., GCM. IV. 15., Ap. XVIII. 23. Slično kaže Publije Sir. 405.: Necessitas egentem mendacem facit. Po značenju su joj jednake i ove naše: Ubоštvo čovještvo gubi. D. 5338. Potreba poštenje krati. B. V. I. (1886.), str. 126.

709. Siromah čovjek i od gladi spava. Vuk 285. To isto, samo pod prilikom lisice, kaže i grčka poslovica: Πεινῶσαν ἀλώπεκα ὕπνος ἐπέρχεται: ἐπὶ τῶν πενήτων τῶν δ' ἀπορίαν τροφῆς ὑπνούντων. Ἀλώπεκα δ' εἶπε παρ' ὅσον οἱ πένητες πολλὰς τέχνας ἐπιτηδεύουσιν. D. VII. 91., GCM. V. 4., Ap. XIV. 23.

Siromaštvo.

710. Siromaštvo i kašalj ne dadu se sakriti. Vuk 285. Siromaštvo ne da se sakriti kao ni šuga. Stoj. 185. Kašalj, šuga i ašikovanje ne može se sakriti. Vuk 133. Kašalj, šuga i ljubav sakriti se ne mogu. Skarpa 167. Iz tih su potekle zacijelo i ove: Godine i potreba malo se mogu sakriti. Vuk 43. Šuga se ne može sakriti. Vuk 361. Najstarija im je forma ona druga Vukova i Skarpina. Njima je naime izvor u grčkoj poslovici, kakva je: Ἀγάπη, φωτιὰ καὶ βῆχας δὲν κρύβονται ili Πλούτη, νεφότη καὶ βῆχας δὲν κρύβουνται. Altenkirch, str. 349. br. 54. Ostale su se i kod nas mogle onako promijeniti, a ja držim, da i jesu.

Sirota.

711. Hrani sirotu na svoju sramotu. Vuk 343., Kapet. 194. br. 30. Po značenju ima sasvim ovoj našoj poslovici jednaka sentencija u Flor. Monac. br. 51. (Stob. Flor. IV., str. 271.): Τοῦτόν ἐστιν ὅφιν ἐκτρέφειν καὶ πονηρὸν εὐεργετεῖν· ἑκατέρου γὰρ ἡ χάρις εὔνοιαν οὐ γεννᾷ. Vidi br. 548., 954. i 895.

712. Na sirotu i žaba diže nogu. Rkps A. B. Na sirotnoga svakom je laka ruka. Vuk 191. Na nejačicu svak nasrće. Vuk 189. Sličnu su poslovicu imali i Grci: Τὸν ἀτυχῆ καὶ πρόβατον δάκνει. Aes. 12. Od nje se samo malo odvojila srednjegrčka (Krumbacher, Mosk. Sam., str. 411. br. 92.): Τὸν ἀτυχῆ καὶ τὸ πρόβατον ἔδακεν. Običnija je još kod starih Grka: Κἂν αἰξ δάκῃ ἄνδρα πονηρόν. Mjesto koze ima u jednoj varijanti prase: Κἂν ὗς δάκοι ἄνδρα πονηρόν. Kako dakle varijira kod Grka sad ovca, sad koza pa svinja, lako je moglo biti, da je kod njih već bila koja varijanta, gdje je te životinje zamijenila žaba. No možda je tu promjenu učinio i naš narod. Tako je on po svoj prilici sam dao formu i onim drugim dvjema varijantama. Krumbacher dajbudi (l. c. str. 445.) navodi novogrčku paralelu, ali ta je bliže starogrčkoj i srednjegrčkoj: Τὸν κακότυχον ἄνθρωπον ἐδάκασέ τον ὁ σκύλος ἀπάνω εἰς τὸν κάμηλον καὶ ἐκακοδίκησεν.

Sit.

713. Sit gladnu ne vjeruje (ne razumije). Vuk 286. Sit lačnu ne razumije. D. 4091. To sasvim jednako kažu i grčke poslovice: Ἐμπεπλησμένος ἀπιστεῖ τῷ πεινῶντι i Ὁ χορτασμένος τοῦ νηστικοῦ δὲν πιστεύει. Altenkirch, str. 350. br. 60.

Sito.

714. Novo sito o klinu visi. Kad je ko u kući nov — na pr. mlada i sluga — pa ga štede. Vuk 226., Kapet. 128. br. 562. Novo sito na visoko visi. Kapet. 128. br. 561. Novo sito na visoko sije. Vuk 225. Stari su Rimljani imali oblikom jednaku poslovicu. Ima je Varon kod Nonija p. 153. 5.: Ut novum cribrum novo paxillo pendeat. Varon kod Nonija p. 153. 4.: Ubi dicatur primus Zenon novam haeresim novo paxillo suspendisse, t. j. novu sadržaju treba i nova forma. Prema tomu rimska poslovica: „novo sito visi o novu klinu" kao da se nešto razlikuje po značenju od naše. Po njoj su i grčke (navodi ih Altenkirch, str. 328. br. 21.): Κόσκινον καινὸν οἵ σὲ δεξιῶς κρεμάσω. Katz. 1300. — Καινούργιο κοσκινάκι μου καὶ ποῦ νά σε κρεμάσω. Wen. 95. i 96. — Καινούργιο εἶν' τὸ κόσκινο, ψηλὰ ἔναι κρεμασμένο. Wer. II. 9. Drugoj je Vukovoj izvor grčka: Ὑψηλὰ κρεμοῦν τὰ καινούργια κόσκινα.

Sjen, sjena; vidi hlad.

715. Sjena od dima manja od ništa. D. 4107. To je parafraza grčke poslovice: Καπνοῦ σκιά: ἐπὶ τῶν λίαν ἰσχνῶν, καὶ ἐπ τῶν ἀστάτων ἀφανῶν. Coisl. 289.

716. Slijedit' koga godi kako sjen. D. 4147. To je rimska poslovica, koju ima Plaut, Cas. I. 1. 3.: Quia certum est mihi — Quasi umbra, quasi ibis tu, te persequi.

Slàgati.

717. Ko jedamput slaže, drugiput mu se ne vjeruje, ako i istinu kaže. Vuk 141. Ko jedamput slaže drugiput zaludu kaže. Vuk ibidem. Lašcu se ni istina ne vjuruje. D. 1976. Laživac dobiva, da mu se ni istina ne vjeruje. D. 1979. Laživcu nije ni istina vjerovana. D. 1980. Ovu je istinu, što je kazuju naše poslovice, već u staroj Grčkoj širila krilatica, koju Stob., Flor. I. 254. br. 18. daje Demetrij: Δημήτριος ἐρωτηθεὶς τί φαῦλον τοῖς ψευδομένοις παρακολουθεῖ εἶπε· τὸ μηδ' ἂν τἀληθῆ λέγωσι ἔτι πιστεύεσθαι. Maksim, col. 900. donosi tobože Esopovu: Αἴσωπος ἐρωτηθεὶς τί ὄφελος τοῖς ψευδομένοις ἐκ τοῦ ψεύδους, ἔφη· τὸ κἂν ἀληθῆ λέγουσιν μὴ πιστεύεσθαι. Diog. Laert. V. 11. 17. taku rečenicu daje Aristotelu, a Crusius u Rhein. Mus. 42., str. 411. navodi epimitiju Esopove basne 353.:

ὅτι τοσοῦτον ὄφελος τῷ ψεύστῃ, ὅτι καὶ ἀληθῆ λέγων πολλάκις οὐ πιστεύεται[1]. Lewy, Philol. 58. str. 79. citira sličnu rečenicu iz Talmuda. I Planud br. 135. donosi poslovicu: Τὸ ἴδιον τῷ ψεύστῃ; ὅτι καὶ ἀληθὲς λέγων οὐ πιστεύεται, koja nije ništa drugo nego malo izmijenjena Esopova epimitija. Poslovicu su tu poznavali i Rimljani. Tako ima Cic., De divin. II. 71. 146.: cum mendaci homini ne verum quidem dicenti credere soleamus; Hieron., Ep. 16. 1.: Antiquus sermo est: Mendaces faciunt, ut nec sibi vera dicentibus credatur. Ispor. Fedra, Fab. I. 10. 1.

Slama.

718. Iz vele slame malo žita. D. 1243. To je grčka poslovica: Πολλῶν ἀχύρων ὀλίγον καρπὸν ἀνήγαγον: ἐπὶ τῶν πολλὰ ποιούντων, ὀλίγα καρπουμένων. Ap. XIV. 40., GC. III. 31., GCM. 88. Čini mi se, da se i danas čuje poslovica: Mnogo pljeve, a malo zrnja.

Slavuj, slavić.

719. Slavić poje, a čavka grače. D. 4146. Ja mislim, da je ova poslovica načinjena po staroj grčkoj: Ἄλλο γλαῦξ, ἄλλο κορώνη φθέγγεται: ἐπὶ τῶν τοῖς κρείττοσιν ἐριζόντων, ἢ τῶν ἀλλήλοις μὴ συμφωνούντων. Bodl. 97., Coisl. 11., Z. 1. 69., D. 2. 16.

720. U zatvoru slavuj ne pjeva. Kapet. 190. br. 149. U kajpi morski slavić ne poje. D. 5198. Ovim objema jednaku poslovicu ima Manutius, col. 1952.: Ἡ ἀηδὼν ἐν οἰκίσκῳ μὴ ᾄδει (In cavea non canit luscinia); kaže za nju da potječe od Filostrata. Citira je i Otto, str. 201. u bilješci, ali bez navoda, odakle je.

Slijep, slijepac.

721. I slijep (slijepac) bi to pogodio. Fraza se ova čuje češće u Lici, a reče se, kad se hoće da kaže, da je što sasvim jasno, sasvim se lako može pogoditi, naći i t. d. Frazu su taku imali i Grci: Δῆλόν ἐστι καὶ τυφλῷ: ἐπὶ τῶν προφανῶν. M. III. 29., IV. 91., Plut. Boiss. 27.

722. Slijepca za put i budalu za savjet ne valja pitati. Vuk 289. Gotovo sasvim istim riječima kaže to i grčka poslovica: Μήτε τυφλὸν ὁδηγὸν μήτ' ἀνόητον ξύμβουλον. Ap. XI. 50.

[1] Es. fab. 353[b]. ima ovu epimitiju: ὅτι τοῦτο κερδαίνουσιν οἱ ψευδόμενοι, τὸ μηδὲ ὅταν ἀληθεύωσι πιστεύεσθαι.

Samo malko drukčiju rečenicu iznosi Schenkl, Wien. Stud. XI. (1889.), str. 28. br. 95.: Ὅμοιόν ἐστιν ὁδηγὸν τυφλὸν λαβεῖν καὶ σύμβουλον ἀνόητον. Naša poslovica stoji bliže Apostolijevoj formi ove grčke rečenice.

723. Šta će slijepcu ogledalo. Stoj. 143., Vuk 361. Što ima slijep sa zrcalom činit'. D. 4507. Da slijepcu ne treba ogledalo, govorili su i Grci poslovično. Plut. Boiss. 27. ima ovu poslovicu: Τυφλῷ κάτοπτρον χαρίζῃ. Malo drukčija je u MP. II. 10.: Τίς γὰρ κατόπτρῳ καὶ τυφλῷ κοινωνία;

Sloga.

724. Gdje je sloga, tu je i božji blagoslov. Vuk 74. Misao ove poslovice ima i grčka poslovica kod Planuda 134.: Συμφώνημα νίκημα, kojoj je jednaka Publija Sir. Sent. 205.: Ibi est victoria, ubi concordia est. Od ove Publijeve nije daleko ni Vukova, u kojoj božji blagoslov znači uspjeh, pobjedu.

725. Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari. Stoj. 188., Ilić, 250. To je poznata krilatica Salustijeva, Iug. 10. 6.: Concordia parvae res crescunt, discordia maxumae dilabuntur. Niti se u dubrovačkim zbornicima, a niti u Vuka nalazi ona naša poslovica, a ni ja se ne mogu sjetiti, da sam je ikad čuo iz usta prostoga čovjeka. Što je Stojanović i Ilić imaju, još ne znači, da su je oni čuli baš u narodu; ja mislim, da su je i oni čuli od školovanih ljudi, jer se među njima često čuje.

Sluga.

726. Sluga neka mnogo čuje i zna, ali malo neka besjedi. Vuk 289. Podrijetlo je ovoj poslovici u staroj rimskoj, koju ima Plaut. Mil. glor. 476.: Ergo si sapis, — Mussitabis; plus oportet scire servom quam loqui; Epid. 59.: sed taceam, optumum est; plus scire satius est quam loqui — Servom.

727. Teško onome gazdi, koga sluga uči. Vuk 316. Zao gazda, koga sluga uči. Stoj. 74. Teško gospodaru, kojega sluge uče. Kapet. 167. br. 24. U ovim našim poslovicama kao da se sačuvala riječ Katonova, koju citira Kolumela XI. 1. 4.: Male agitur cum domino, quem vilicus docet.

Slušati.

728. Ko svakoga sluša, zlo čini, a ko nikoga ne sluša, još gore (čini). Vuk 152. Ne valja ni svakomu ni nikomu vjerovati. Stoj. 130. Istu misao — samo s manje riječi — kaže Seneka, Ep. 3. 4.: Utrumque enim vitium est et omnibus credere et nulli; Ps.-Sen., De morib. 77.: Vitium est omnia credere, vitium nihil credere. Ispor. Fedra, Fab. III. 10. 1.

729. Svačiju slušaj, a svoju sviđaj. Ili: Svačiju slušaj, a svoju smatraj. Slušaj, štogod ko o kakvom poslu misli i govori, ali najposlije radi, kako sam nađeš, da je najbolje. Vuk 279. To isto preporučuje malo drukčije Menandar, Mon. 566.: Ἄκουε πάντων, ἐκλέγου δ' ἃ συμφέρει. Menandrovoj je sentenciji slična novogrčka poslovica (kod Altenkircha, 45. br. 74.): Πολλῶν τὴ γνώμη ἄκουε, κι' ἀπ' τὴ 'δίκη σου μὴ βγαίνῃς. Pol. IV. 61.

Služiti.

730. Ko ne zna služiti, ne zna ni zapovijedati. Vuk 149. Tko nije služio, ne umije ni zapovijedat'. D. 4868. Rijetko umije dobro gospodariti, koji nigda nije služio. Vuk 272. Dobro umije zapovijedat', tko umije služit'. D. 628. To je stara istina, koju su ovako poslovično govorili i Grci. Plat., Leg. VI. 762^{e}. ima: Ὁ μὴ δουλεύσας οὐδ' ἂν δεσπότης γένοιτο ἄξιος (= Ap. XII. 74^{b}., Stob. Flor. II., str. 367. br. 50.). Apostolije III. 97^{c}. ima sličnu Klitarhovu rečenicu: Ἄρχεσθαι μὴ μαθὼν ἄρχειν μὴ ἐπιχείρει (= Melis., col. 1005.), a III. 77^{a}. ima Solonovu: Ἄρχε πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι· ἄρχεσθαι γὰρ μαθὼν ἄρχειν ἐπιστήσῃ (= Stob. Flor. I. 87.). Taka je i ona, što je „ex antiquitatibus Josephi" donosi Melis., col. 968.: Πάντες οἱ ἄρχεσθαι καλῶς μεμαθηκότες καὶ ἄρχειν εἴσονται παρελθόντες εἰς ἐξουσίαν. Erasmus navodeći poslovicu: Nemo bene imperat, nisi qui paruerit imperio dodaje: „Manet hoc adagium hodieque vulgo celebre neminem recte dominum agere, qui non ante ministrum gesserit."

Smijati se.

731. Gdje drugi plače, nemoj se smijati. Kapet. 263. br. 3. Manutius, col. 1983. ima među poslovicama rečenicu Demetrija Faler.: Ἐν πενθοῦσι παίζειν, koju on prevodi: Inter lugentes iocari. Ako se ta rečenica ikad govorila, to je zacijelo zabranjivala: ἐνπενθοῦσι παίζειν.

Smion.

732. Smionu čovjeku sreća dava ruku. D. 4159. To je slobodan prijevod rimske poslovice, koju ima Vergil., Aen. X. 284.: Audentis fortuna iuvat. Terencije, Phorm. 203.: Fortes fortuna adiuvat. Poslovica je ta bila jako raširena i poznata. (Ispor. Otta, str. 144. s. v. fortuna 9.).

Smok.

733. Ištući smoka izgubila mi se je čoha. D. 1220. Poslovica ova, koja jedva da je ikad u ovoj formi kolala po narodu, jest prijevod grčke: Ζητῶν γὰρ ὄψον θοιμάτιον ἀπώλεσα: ἐπὶ τῶν ἀτυχεστάτων. GCM. III. 58., Z. IV. 13., D. IV. 97., Ap. VIII. 33. Ili je ona dubrovačka forma one poslovice, kad je došla u narodna usta, prometnula se u oblik: Ištući hranicu izgubi glavicu. D. 1218., Išćući hranu izgubi glavu. Stoj. Š. Z., str. 155., ili su ove forme nastale po novijoj kojoj varijanti one stare grčke poslovice. Da su obje ove potonje poslovice samo varijante one prve, to je jasno.

Smokva.

734. Slađa smokva preko plota (nego ona, što se može uzabrati, kad čovjek hoće). Vuk 289. Iz Vukova tumačenja izlazi, da se „smokva preko plota“ ne može uvijek ubrati, „kad čovjek hoće“, nego da treba do nje s mukom i trudom doći; treba se oprezno do nje došuljati i uzabrati je, kad nitko ne vidi, kad nema u blizini onoga, čija je, ili onoga, tko na nju ima opasku. Slađa je dakle smokva, oko koje se ti sam ne trudiš sadeći je, njegujući i nadgledajući, nego ona, oko koje bi sam morao raditi i nastojati. Ukratko, ja mislim, poslovica ova znači, što i ona: „Nema slađeg mesa od kradenog“. Vuk 204. U tom su značenju imali sličnu poslovicu i Grci, ali ta nije govorila o smokvi, nego općeno o voću. To je: Γλυκεῖ' ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος: ἐπὶ τῶν ἄνευ μόχθου τὰ ἀλλότρια καρπουμένων. DV. II. 17., D. III. 95., GCM. II. 17.

Smrt.

735. Svakom je zlu smrt lijek. Vuk 278. Svakom zlu smrt je kraj. Kapet. 229. br. 13. Najvećem zlu smrt je lijek. Kapet. 106. br. 76. Od ovih je naših poslovica samo nešto užega značenja Sofoklova krilatica iz Filokteta kod Stob. Flor.

IV. 102. br. 7.: Ἀλλ' ἔσθ' ὁ θάνατος λοιγὸς ἰατρὸς νόσων. Tu misao izriču i Eshilovi stihovi kod Stob. Flor. IV. 103. br. 12.:

Ὦ θάνατε παιάν, μή μ' ἀτιμάσῃς μολεῖν·
μόνος γὰρ εἶ σὺ τῶν ἀνηκέστων κακῶν
ἰατρός, ἅλγος δ' οὐδὲν ἅπτεται νεκροῦ[1].

736. Za dažd i za smrt ne treba Boga moliti, sami će doći. Vuk 83., Rkps A. B. O smrti kaže to i Euklidova krilatica, štono je iznosi Schenkl u Wien. Stud. XI. (1889.), str. 18. br. 49.: Εὐκλείδης ἐπικαλουμένου τινὸς τὸν θάνατον ἐπὶ τέκνων ἀπολείᾳ, „τί αὐτόν, ἔφη, ἄνθρωπε, καλεῖς, ὃν κἂν μὴ καλήσῃς, ἥξει."

Snijeg.

737. Bijelo kao (bijeli na gori) snijeg. Vuk 12., Kapet. 288. br. 4. i 5. Taka je poredba bila poslovična i kod Rimljana. Ovid., Ex P. II. 5. 37.: Tua pectora lacte — Et non calcata candidiora nive; Am. III. 5. 11.: candidior nivibus. (Više vidi u Otta, str. 244. s. v. nix 1.).

Spavati.

738. Kad spava, hljeba ne ište. Vuk 121. Dobar je, kad spi, er kruha ne pita. D. 591. Kakva je ova dubrovačka, tako se govori i sad u Lici. Vukova je do riječi jednaka grčkoj: Ὅποιος κοιμᾶται, ψωμὶ δὲ γυρεύει. Pol. IV. 258.

Srce.

739. Otišlo mu je srce u petu. D. 3395. Spalo mu srce u gaće, t. j. prestrašio se, nestalo njegova junaštva. Govori se u Lici, ali više u šali. Tašto srce pada u gaće. Veli čovjek žedan i gladan pak ne može odvažno i veselo raditi, dok se jelom i pićem ne okrijepi. Stoj. Š. Z., str. 182. Dubrovačka je poslovica zacijelo načinjena prema onakoj, kakvu ima Erasmus, str. 257.: Animus in pedes decidit, a koja je stvorena po Hom. Il. XV. 280.: Πᾶσιν... ποσὶ κάππεσε θυμός. Da od dubrovačke, makar od nje i ne postale, one druge dvije ne stoje daleko, to se vidi iz njih i njihova značenja.

[1] Ispor.: Mrtvoga već zubi ne bole. Vuk 183.

740. Tvrđeg srca od kamena; srca kamenoga jesu česte fraze (u zbornicima poslovica nema ih), koje se govore o nemilosrdnoj čeljadi, o ljudima, koji nemaju smilovanja ni za što. Taku su frazu imali i Grci: Σοὶ ἀεὶ καρδίη στερευτέρη ἐστὶ λίθοιο. Nalazi se među poslovicama Eustatijevima, Philol. VI. Supplb., str. 318., a potječe iz Hom. Od. XXIII. 103.

Sreća.

741. Ako te sreća ne pričeka, na veljega je hata stići ne možeš. Vuk 9. Tko sreće ne srete, ne stiže je nigda. Skarpa 425. Da čovjek sreću, pa makar koliko letio za njom, ne može stići, ako ga ona sama ne pričeka, kaže i grčka poslovica: Ἂν ἔχῃς τύχην, τί τρέχεις; καὶ ἂν οὐκ ἔχῃς, τί τρέχεις; Planud 197. Planud je rado mijenjao poslovice po svoju, pa je možda i ovoj bio prvi oblik otprilike: Ako imaš sreću, ne trči, a ako nemaš, opet ne trči, jer je ne ćeš stići.

742. Bolje ti se roditi bez pameti nego bez sreće. U Lici. Bolje se roditi bez nosa nego bez sreće. Skarpa 426. Bolje se roditi bez ruke nego bez sreće. Skarpa 426. Da više vrijedi sreća nego pamet, kazivale su rimske poslovice. Publ. Sir., Sent. 192.: Fortuna ad hominem[1] plus quam consilium valet; Liv. 44. 40. 3.: fortuna, quae plus consiliis humanis pollet. Tako tvrdi i Menandar, Mon. 725.: Τύχη τὰ ἀνητῶν πράγματ' οὐκ εὐβολία. Fr. com. adesp. 147. Kock: Γνώμη γὰρ οὐδέν ἐστιν, ἡ τύχη δὲ πᾶν.

743. Bolji je dram sreće nego sto oka pameti. Vuk 27. Ova poslovica samo jače i slikovitije kaže ono, što i netom kazane rimske i grčke, ali je nije, primivši onu misao, sam naš narod ovako odjenuo, nego ju je baš ovaku primio. Da su baš tako govorili i Grci, svjedoči Menandrov Mon. 240.: θέλω τύχης σταλαγμὸν ἢ φρενῶν πίθον (= Diogen., Sinop. fr. 2. p. 809. N). Otto, str. 143. s. v. fortuna 7. citira iz Düringsfeldice poslovicu: „Ein Quentlein Glück ist besser als ein Pfund Weisheit". Marković, Rad, 96. str. 170. misli, da je ona Vukova poslovica „valjda priesadnik (!) naših pomoraca iz engleskih krajeva", t. j. da je ona engleska poslovica dala nama onu Vukovu. Ja to ne bih rekao; Vukova je poslovica došla k nama iz Grčke. To je prirodnije, a i one riječi dram i sto oka bolje stoje prema grčkim riječima

[1] Drugi čitaju: in homine.

σταλαγμός (= kap) i πίθος (= badanj, bačva) negoli onoj mjeri, kojom se poslovica engleska služi. Ja bih pače prenio ovamo i onu Vukovu (str. 22.): „Bolja je unča uma nego sto badanja mozga“. Držim naime, da je i tu nepravo došlo uma, nego da bi imalo stajati sreće, jer naš narod ne pravi tako tankih razlika između uma i mozga; za nj su to prilično jednaki pojmovi.

744. Gdje je sreća, tu i nesreća, — Gdje nesreća, tu i sreće ima. Vuk 74. Gdje je sreća, tamo je i nesreća. Kapet. 50. br. 30. U svakoj nesreći i sreće ima. Stoj. 174. Tu su misao kazivali poslovicom i Rimljani. Plin., N. h. 27. 9.: Aperta professione malum quidem nullum esse sine aliquo bono. Ispor. Varona, Sat. Men. 155. R. br. 241. B: neque in bona segete nullum est spicum nequam, neque in mala non aliquid bonum.

745. Srednja je sreća najbolja. Vuk 293. Srednji je posao najbolji. Kapet. 158. br. 133. Nije nemoguće, da je Vukovoj poslovici, a i ovoj Kapetanovićevoj, izvor Horacijeva aurea mediocritas iz Carm. II. 10. 5.: Auream quisquis mediocritatem — Diligit tutus..., koja je brzo postala krilatica.

746. Svatko je kovač svoje sreće. Stoj. 104., Kapet. 161. br. 200., Muškat. 109. Vsaki svojc sreće kovač. Mikloušić, str. 167. Začudo mi je, da Vuk nema ove poslovice, da je nije prenio iz Muškatirovićeva zbornika u svoj. Slučajno je valjada nije nigdje čuo, a govori se jamačno po svem našem narodu. Ali nije u njem nastala. Poslovica je ta danas internacionalna, a nastala je još kod starih Rimljana, koji su je pripisivali Apiju Klaudiju. Ps.-Sen. De re publ. I. 1. 2.: Quod in carminibus Appius ait fabrum esse suae quemque fortunae. Teuffel, Röm. Litgesch. 90. 5. restituira poslovicu ovako: Fabér suae fortúnae únus quisque est ípse, a Bährens, Fr. poet. Rom., str. 36.: Est únus quísque fáber ípse suae fortúnae.

Srećan.

747. Nitko ne može ovoga svijeta u svačem srećan biti. Vuk 220. Istina je ova već kod Grka i Rimljana kolala kao poslovica i krilatica. Izriče je Menandrov Mon. 627.: Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ (= Aristof., Ranae 1217., Euripid. fr. 662. N i 46. N). Sličan je i Menandrov Mon. 419.: Οὐκ ἔστιν εὑρεῖν βίον ἄλυπον οὐδενός (= Maks., col. 880.). Stih je ovaj pre-

veden u staroj srpskoj književnosti. (Ispor. Jagića, str. 13. br. 228.). Od rimskih pisaca osobito je poznata ona Horacijeva, Carm. II. 16. 17.: Nihil est ab omni parte beatum.

748. Tko je sretan, i pijevac mu jaja nosi. — Komu je sreća, i pijevac mu jaja nosi. Skarpa 427. Taman to kažu tako i grčke poslovice: Ὅποῦ ’ναι καλορρίζικος, γεννᾷ κι ὁ κόκοράς του. Altenkirch 31. br. 31. (naše mu nijesu poznate).

Star, stariji, starac.

749. Kako stariji svira, onako mlađi valja da igra. Vuk 127. Kako gospodar svira, onako mlađi igra. Vuk 125. Kako svirac svira, onako valja igrati. Vuk ibidem. Kako pop kanta, onako đak odgovara. D. 1602., Kapet. 79. br. 86. Kako pop poje, tako đak otpijeva. D. 1605. Ove posljednje dvije poslovice znače jamačno, što i one prve, samo im je novije vrijeme posudilo slike iz katoličkoga crkvenog obreda. Kako stariji svira, onako mlađi igra. Kapet. 79. br. 93. Kako mi sviraš, tako ću igrat’. D. 1596. Prvim našim poslovicama jednaka je po značenju Planudova br. 211.: Τοιαῦτα παίει[1] ὁ δοῦλος, ὅσα βούλεται ὁ δεσπότης. U grčkim poslovicama nema ova nijedne paralele (Crusius, Rhein. Mus. 42., str. 416.). No kako su došli u naše poslovice izrazi svira i igra? Posljednja od rečenih varijanata, ona dubrovačka, i ne spominje starijega i mlađega; ona općeno govori u drugom i prvom licu: Kako mi sviraš, tako ću igrat’. Ta se promjena nije dogodila kod nas; dubrovačka je poslovica samo hrvatski rečena srednjegrčka: ὡς αὐλεῖς, ὀρχοῦμαι σοι (Krumbacher, Mosk. Sam., str. 412. br. 102.), t. j. kako mi sviraš, tako ja igram. Ako nije po toj, a ono je po kojoj novogrčkoj, kakve dvije navodi Krumbacher (l. c. str. 448.): Καθὼς τραγουδεῖς, ἔτσι χορεύω i Καθὼς μου παίζεις, ἔτσι χορεύω. No vjerojatnije je, da je baš po srednjegrčkoj nastala dubrovačka. Kako je ova poslovica već po tomu, što je iz dubrovačkoga rukopisa (pisana god. 1697.), jamačno već odavna kod nas, lako je moguće, da je baš ona svojim sličnim družicama, kakve su ono o gospodaru i o sluzi, dala i izraze: svirati i igrati.

750. Stara čoeka ne pitaju: što te boli? no: što te ne boli? Vuk 294. To kaže baš tako i novogrčka poslovica: Τὸ γέρο δὲν τόν ῥωτοῦν ποῦ τόν πονεῖ, ἀλλὰ ποῦ δὲν τόν πονεῖ. Pol. III. 615.

[1] Neki čitaju: πτύει.

751. Starcu su desni najjači štap. D. 4221. To je grčka poslovica: Ἀνδρὸς γέροντος αἱ γνάθοι βακτηρία: ἐπὶ τῶν πρὸς τὸ γῆρας πολλὰ ἐσθιόντων. D. I. 78., DV. I. 44.

752. Stari ljudi pogotovu djeca. Vuk 294. Stari ludi su ka i mala deca. Danica zagreb. god. 1839., str. 54., Stoj. 179. Ovu su nam poslovicu dali Grci, kod kojih je bila vrlo rašírena: Δὶς παῖδες οἱ γέροντες: ἐπὶ τῶν πρὸς τὸ γῆρας εὐηθεστέρων. D. IV. 18., App. IV. 68., DV. II. 31., GCL. I. 89., M. III. 31., Ap. VI. 28.

Starješina.

753. Kakva starješina, taka sva općina. D. 1619. Kakav otac iguman, taka i braća. Stoj. 81. Taku poslovicu ima Cic., Ad fam. I. 9. 12.: Quales in re publica principes essent, tales reliquos solere esse cives. Rečenicu taku ima Isus Sirahov 10. 2. (u prijevoeu Zöcklerovu): „Wie eines Volkes Richter, so seine Diener — Und wie der Regent einer Stadt, so alle ihre Bewohner". Dakako da su naše poslovice mogle nastati i po sredovječnoj: Qualis rex, talis grex, koja je postala po rimskoj onoj u Cicerona.

Starost.

754. Staros' je najveća nemoć. D. 4233. Starost je bolest, od koje svaki umire. B. V. VI. (1891.), str. 110. Starost slabost gotova bolest. Stoj. 179. U Lici se jako često čuje: Starost slabost. Da je starost slabost (nemoć), govorili su poslovično i Grci i Rimljani. Terencije, Phorm. 575.: Senectus ipsa est morbus; Seneka, Ep. 108. 28.: Senectus enim insanabilis morbus est. Donat uz onu Terencijevu rečenicu dodaje: Apolodorus: Τὸ γῆρᾶς ἐστιν αὐτὸ νόσημα. Ispor. Flor. Monac. br. 64. (Stob. Flor. IV. 272): Γῆρας καὶ πενία δύο τραύματα δυσθεράπευτα.

Steći.

755. Lakše je steći nego sačuvati. Vuk 166., Kapet. 89. br. 23. Mučnije je sačuvati nego steći. Vuk 184., To je rekao već Demosten, Olynth. I. 23.: διόπερ πολλάκις δοκεῖ τὸ φυλάξαι τἀγαθὰ τοῦ κτήσασθαι χαλεπώτερον εἶναι. I Rimljani su imali poslovicu, koja je to kazivala. Ovid., Ars am. II. 13.: Nec minor est virtus quam quaerere parta tueri; Kurcije IV. 11. 9.: Facilius est quaedam vincere quam tueri. (Više ispor. kod Otta, str. 265. s. v. parere).

Stidjeti se.

756. Kod astala ne valja se stiditi nego samo red paziti. Vuk 137. Možda je ogranak ove: Ne treba se stiditi jela nego sramotna djela. Kapet. 119. br. 358. Izvor je ovim poslovicama rimska, koju ima Plaut, Trin. 478.: Verecundari neminem apud mensam decet. Za ove riječi kaže Otto, str. 219. s. v. mensa, da u starini nijesu bile poslovice, nego samo Plautova dosjetka, no uza sve to da je izvor modernoj poslovici: „Bei Tische und im Bette soll' man nicht blöde sein." Kako je bila izvor ovoj, tako je mogla dati i nama one dvije, stim lakše, što je Plautova rečenica u sredovječnim zbornicima putovala kao poslovica.

Stidljiv.

757. U stidljiva slijepca prazna torba. Vuk 336. Ubogu čovjeku udi sram. D. 5332. Malo je drukčije kazivala stara grčka poslovica, da prosjaku stid ništa ne koristi: Αἰδὼς δ' οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ προίκτῃ: ἐπὶ τῶν δι' ἐπιείκειαν βλεπτομένων. App. I. 9.

Stolac.

758. Na dva stoca ne može se sjediti. Kapet. 103. br. 11. Ki na dveh stolceh sedi, lehko med nje opade. Mikloušić, str. 162. Tko među(!) dva stoca sjedne, lako na zemlju padne. Rkps A. B. Ovamo će ići i ova: U jednomu stolu dvojica sidjet' ne mogu. D. 5194. Izvor je ovim poslovicama rimska krilatica, koju je rekao Laberije Ciceronu, kad mu on nije htio dati uza se mjesta, tobože da je i njemu samu tijesno, a Laberije mu nišaneći na njegovu političku prevrtljivost odgovorio: Atqui soles duabus sellis sedere. (Ispor. Senek., Rhet. controv. VII. 3. 9., Makrob., Sat. VI. 3. 10., VII. 3. 8.). No kako poslovica ne će biti odavno kod nas, a jamačno ni sad nije jako raširena, — jer je nema osim Mikloušića, Kapetanovića i nepouzdanoga A. Bijelića nijedan zbornik —, bit će da je došla k nama od Nijemaca i zaustavila se samo kod književnih ljudi.

Strah.

759. Gdje nema straha, nema ni stida. Vuk 75. Po njoj su zacijelo i ove: Ko se ljudi ne stidi, ni Boga se ne boji.

Vuk 154. Ko se Boga ne boji i ljudi ne stidi, bježi od njega. Vuk 153. Gdje je strah, ondje je i stid. Vuk 74. Tko izgubi sram ljudski, izgubi i strah Božij. Vuk 139. Onoj Vukovoj: „Gdje je strah, ondje je i stid" sasvim je jednaka strara grčka: Ἵνα δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς. D. V. 30., Ap. IX. 6., MP. I. 71. Druge su iz nje lako mogle nastati i kod nas: samo su jedne uzele negativnu formu, a druge su se prometnule u kršćanske rečenice. Tu misao, ali u drugoj formi, izriče i Publije Sir. 492.: Pudor (si) quem non flectit, non frangit timor.

Strašiv.

760. Strašivu trgovcu govno u tobocu. D. 4286., Vuk 296. Strašivu trgovcu mišakinje u tobocu. D. 4287. U strašiva trgovca prazna kesa. Kapet. 189. br. 104. Strašljivom trgovcu brabonjak u tobocu. Kapet. 160. br. 173. Tanahan kupac nigda dobar objed ne izije. D. 4643. Sve ove poslovice znače jedno te isto, da trgovac, ako hoće da obogati, mora i riskirati višeput. To kaže malo drukčije i grčka poslovica: Οὐδεὶς δυσώνης χρηστὸν ὀψωνεῖ κρέας. Ap. XIII. 30., koju Erasmus, str. 599. slobodno prevodi: Nullus emptor difficilis bonum edit obsonium. Ova je poslovica, i to baš latinski joj oblik, dala onu dubrovačku: Tanahan kupac nigda dobar objed ne izije.

Struna.

761. Struna preveć napeta pukne. Mikloušić, str. 167. Po svoj prilici ovamo pripada i ova: Puca (i tvrdo) uže, kad se odveć priteže. D. 3876. Izvor im je grčka poslovica, što je ima Altenkirch, str. 348. br. 48.: Μὴ παρατραβᾶς τὸ σχοινὶ νὰ μὴ σπάσῃ, koja je opet izišla iz ove: Ἀποφάγήσεται τεινόμενον τὸ καλώδιον. Diog. II. 89.

Stupica.

762. Uhitit' miša u stupicu. D. 5413. Miš je upao u stupicu. D. 2255. Prva je poslovica po grčkoj: Εἵληφεν ἡ παγὶς τὸν μῦν: ἐπὶ τῶν ἀξίως ἁλισκομένων. GC. II. 41., GCL. I. 98., Ap. VI. 86. Kako ni druga nije daleko od nje ni po obliku ni po značenju, jamačno je i njoj izvor ista ova grčka poslovica.

Sud.

763. Čim se nov sud napuni, na ono uvijek udara. Vuk 347. Ova je poslovica postala po rimskoj krilatici, koju ima Horacije, Ep. I. 2. 69.: Quo semel est imbuta recens, servabit odorem — Testa diu; Hieron., Ep. 107. 4.: Rudis testa diu et saporem retinet et odorem, quo primum imbuta est; Senten. Varon. 58ª. (Riese, Ant., Lat. p. 267.): Sapiunt vasa, quicquid primum acceperunt. Vukova poslovica još najbliže stoji Horacijevim riječima.

764. Krnj sud ne može se lasno razbit'. D. 1843. Samo je malko drukčija grčka poslovica: Κακὸν ἔγγος οὐ κλᾶται. Ap. IX. 36. Uz nju dodaje Erasmus, III. 2. 99.: „Simili metaphora dicunt et hodie vulgo malam herbam non perire". Ovu poslovicu svojega vremena očito ne citira Erasmus točno, nego joj kaže samo smisao. Ali se i iz toga vidi, da bi joj mogla biti jednaka naša: Ne će grom u koprive. Vuk 210. Da je pak misao veoma stara, vidi se iz Drakont. Satisf. 277. i d.: fulmina non feriunt reptantia gramina terris nec modicas salices flamma trisulca cremat... U riječima dakle: fulmina non feriunt reptantia gramina terris eto majke našoj: „Ne će grom u koprive."

Suđeno.

765. Nije, komu je namijenjeno, nego komu je odlučeno. D. 3022., Stoj. 137. Nije, komu je rečeno, već komu je suđeno. Vuk 215., Kapet. 124. br. 476. Sličnu poslovicu rimsku ima Petronije 43.: Cui datum, non cui destinatum. Otto je ne navodi među poslovicama. Ali da je doista to poslovica prostoga naroda, pokazuje njezin oblik, a i prilika, u kojoj je kod Petronija rečena. Pripovijeda se naime o čovjeku, koji je bio pravi bolvan (stips), ali je bio „Fortunae filius", olovo mu se u rukama pretvaralo u zlato, sve mu je išlo u ruku. Na nj pripovjedač primjenjuje onu rečenicu, upravo kako bismo i mi u toj prilici našu rekli.

Sunce.

766. I sunce prolazi kroz kaljava mjesta, al se ne okalja[1]. Vuk 105., Rkps A. B. Sunce prođe i kroz kaljavo misto, a ipak ostaje čisto. Rkps A. B. Sunce se blatom ne zamaza. B. V. I. (1886.), str. 110. Podrijetlo je ovim poslovicama kod starih Grka u krilatici: Ὀνειδίσαντος αὐτῷ (sc. Διογένει) τινος, ὡς εἰς ἀκαθάρτους τόπους εἰσέρχεται, ἔφη· καὶ ὁ ἥλιος, ἀλλ' οὐ μιαίνεται. Rečenicu donosi Maksim, col. 729.

767. Sunce svakog jednako grije. Kapet. 160. br. 187. Sunce svakoga grije. D. 4308. To je kazivala i rimska poslovica kod Petronija 100.: Sol omnibus lucet, t. j. priroda ne pozna razlike, nego jednako daje svoje darove svima. Ispor. Ovid., Met. I. 135., VI. 350.

768. Suncu svitlost zaimat'. D. 4309. To je grčka poslovica: Ἡλίῳ φῶς δανείζεις: ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων. Ap. VIII. 81.

Suza.

769. Krvave valja (suze). Vuk 160. Vi pjevate, a nama krvave (sc. suze) polijeću. Vuk 35. Za jako plakanje taku su hiperbolu imali i Grci: Αἵμασι κλαίειν: κατὰ ὑπερβολήν, οὐ δάκρυσιν ἀλλ' αἵμασι κλαίειν. Z. I. 34., GCL. I. 14.

770. Ništor se do suze prije ne osuši. D. 3122. To je rimska poslovica, a ima je Auct. Ad Herenn. II. 31. 50.: Nihil enim lacrima citius arescit. Cic., De invent. I. 56. 109. tvrdi, da je te riječi prvi izrekao retor Apolonije. (Ispor. Otta, str. 184. s. v. lacrima 1.).

Sveti, svetac.

771. I između svetijeh ima riječi. Vuk 101. I među svetijem budu riječi. D. 1029. I među anđelima bilo je inada. Skarpa 339. Tvrdim, da je ova poslovica nastala po grčkoj: Καὶ ἐν θεῶν ἀγορᾷ. Paremiografi tumače tu poslovicu različno. Z. IV. 30. dodaje joj ovo tumačenje: παροιμία ἐπὶ τῶν τολμώντων τι λέγειν ἐπὶ τοῖς τοσοῦτον ὑπερέχουσιν, ὅσον οἱ θεοὶ τῶν ἀνθρώπων. No Bodl. 521. tumači je ovako: ἐπὶ τῶν καθ' ὑπερβολὴν κακηγορούντων.

[1] Možda je po toj i ova: Igla, ako i kroz zlato prođe, gola izilazi. Ili: Igla kroz zlato i srebro prolazi, pa je opet gola. Vuk 95.

Εἴρηται δὲ ἡ παροιμία, ὅτι καὶ ἐν θεῶν ἀγορᾷ δυσφημήσειαν. (Ispor. i bilješku Leutschevu uz Z. IV. 30.). Ovo je drugo tumačenje svakako po samoj poslovici prirodnije negoli ono prvo; konstrukcija same poslovice pokazuje, da su se njome opravdavale svađe, razmirice i oštrije riječi izgovorom: i bogovi se u svom društvu porječkaju, a i koju oštriju reknu jedan drugomu. Da je baš po toj staroj grčkoj poslovici nastala i naša, vidi se već i po tome, što se u njoj spominju s v e t i; kršćanstvo je dakako izbacilo b o g o v e pa metnulo svoje s v e c e. Je li se to dogodilo tek kod nas ili već kod Grka u kršćansko vrijeme, ne mogu reći bez poznavanja novogrčkih poslovica[1].

772. K o j i s v e t a c n e p o m a ž e, n e v a l j a m u s e m o l i t i. Vuk 143. K o j a c r k v a n e p o m a ž e, n e v a l j a j o j s e m o l i t i. Skarpa, str. 59. N e m o l i s e c r k v i, k o j a n e p o m a ž e. Stoj. 122. To uče i grčke poslovice: Ἅγιον οὐ βοηθοῦντα μὴ προσκύνει i Τὸν ἅγιο ποῦ δὲ σὲ βοηθᾷ, νὰ μὴ τὸν προσκυνᾷς. Altenkirch, str. 29. br. 25.

Svi.

773. K u d s v i T u r c i, t u d i ć e l a v i M u j o. Vuk 163., Stoj. 93. K u d s v i T u r c i, t u d i m a l i H a s o. Kapet. 87. br. 254.[2] K u d s v i T u r c i, t a m o i o d ž a. Ilić, str. 248. K u d s v i v o l o v i, t u d i M a c o n j a. Pobratim VI. (1896.), str. 183. Ovima je poslovicama izvor kod Grka. Među vizantinskim poslovicama (kod Krumbachera, Byz. Spr., str. 68. br. 7.) ima poslovica: Ὡς ὁ κόσμος καὶ ὁ Κοσμᾶς, t. j. kako svi (ljudi), tako i Kuzma. Nepromijenjena se nalazi ova poslovica i među srednjegrčkima (kod Krumbachera, Mgr. Spr., str. 89. br. 47.), a i među novogrčkima ima više varijanata, na pr. Σὰν ὁ κόσμος, καὶ ὁ Κοσμᾶς (ispor. Krumbachera, Byz. Spr., str. 74.), ali su našoj još najbliže: Ὅπ' ὁ κόσμος, κι ὁ Κοσμᾶς, t. j. gdje su svi ljudi, tu je i Kuzma, Ὅπως ὁ κόσμος κι ὁ Κοσμᾶς: ὅτι δεῖ συμμορφοῦσθαι ταῖς περιστάσεσι καὶ πράττειν, ὅτι οἱ πλεῖστοι πράττουσιν. (Ove i druge ispor. kod Krumbachera, Mgr. Spr., str. 180.). Novogrčke su forme bile izvor našim poslovima. A kako grčke govore u svim varijantama samo o κ ό σ μ ο ς i K o σ μ ᾶ ς, to je sam naš narod κ ό σ μ ο ς pro-

[1] Altenkirch ne navodi iz novogrčkoga nijedne slične joj.

[2] Kapetanović veže uz postanje poslovice ove čitavu snegdotu.

mijenio u Turci, a mjesto Κοσμᾶς uzeo i tursko ime Mujo ili Haso, ono i opću riječ: odža, a napokon prenio svu poslovicu na volove.

Svijeća.

774. Svijeću u podne žeći. Vuk 282. U podne svijeću paliti. Vuk 334., Stoj. 187. U podne svijeću užeć'. D. 5240. Ovima je sasvim jednaka stara grčka poslovica: Λύχνον ἐν μεσημβρίᾳ ἅπτειν: ἐπὶ τῶν ἀκαίρως τι ποιούντων. D. VI. 27., DV. III. 12., Ap. XI. 50. To zacijelo znače i naše.

Svijetao.

775. U noći svijetao, a u dne taman. D. 5232. To je grčka poslovica: Ἐν μὲν τῷ φάει σκοτεινός, ἐν δὲ τῷ σκότει φαεινός. GC. I. 85., GCL. II. 95. Tumač sam zaboravio pribilježiti.

Svjetina.

776. Svjetine glasi morski talasi. Rkps A. B. Tako su i stari Rimljani svjetinu (vulgus) zbog njezine prevrtljivosti i nestalnosti uspoređivali s morskim talasima. Tako kaže Seneka, Herc. fur. 170.: Fluctuque magis mobile vulgus. Ispor. Cic., Pro Mur. 17. 36.: Nihil est incertius vulgo. (Više vidi kod Otta, str. 378. s. v. vulgus).

Svinja.

777. Izmuči sebarski, a izjeđ' vlasteoski. D. 1299. To isto, ali drastičnije, kaže i ova: Izrij kao svinja, a izjedi kao gospodar. Vuk 100. Objema je isto podrijetlo, a to je grčka dubrovačkoj posve jednaka poslovica: Σὰν σαλάβος δούλευε καὶ σὰν ἀφέντης τρῶγε. Pol. IV. 561.

778. Ko se s tricama pomiješa, valja da ga svinje izjedu. Vuk 155. I Grci su imali poslovicu, koja je govorila o svinjama i tricama (mekinjama). To je: Μετὰ συῶν μὴ ὁμιλήσῃς καὶ οὐκ ἀναπλησθήσῃ τῶν πετύρων. Planud 191. No ta znači, što i naša: Ko s psima leži, s buhama ustaje. Vuk 156. Našoj je izvor sasvim joj jednaka novogrčka: Ὅποιος μαλάζεται μὲ τὰ πίτουρα, τὸν τρῶν' οἱ χοῖροι. Wen. 554. Altenkirch 353. br. 75.

779. Pasti (čuvati) svinje. To je poslovična fraza, koja se govori, kad se hoće da reče o kome, da nije vrijedan ni za kakav bolji posao, da je potpun prostak. Tako se poslovično kaže

i ovako: Nijesam s tobom svinje čuvao. Odgovori se onome, koji bi šćeo da se druži i poredi s onijem, koji se od njega ponosi. Vuk 222. U Bos. Vili I. (1886.), str. 79. ima među poslovicama i ova, koja se i u Lici često čuje: Gospodine i gospodski sine, čini mi se, da ćeš čuvat' svinje. Ovo se u Lici govori[1] onome, koji pokazuje svojim radom i vladanjem, da će doskora doći na ništa. Taku su frazu: porcos pascere govorili poslovično i Rimljani. Spominje je na pr. Marcijal, Epigr. X. 11. 4.: Dignus es... porcos pascere, t. j. nijesi ni za što; ne valjaš ništa.

Svirac.

780. Živi kao svirac (dobro; jer svirac ide po svadbama i po drugijem veseljima te svira i časti se). Vuk 81. To je grčka poslovica: Ἀὐλητοῦ βίον ζῇς: ἐπὶ τῶν ἐξ ἀλλοτρίων ῥούντων. D. III. 14., DV. I. 92., GCM. I. 67., Ap. IV. 33.

Svoj.

781. Sa svojim i pij i jedi, ali ništa ne miješaj. Vuk 275. Vuk dodaje, da se „mjesto ne miješaj govori i ne trguj". Jeđte i pijte s svojemi prijateli, al z njemi nikakveh poslov ne opravljajte. Danica zagreb. god. 1843., str. 6. Po ovoj je: Sa svojim se valja krǫz cijev ljubiti (da ne odgrize usta). Vuk ibidem. Onima je prvima gotovo od riječi do riječi jednaka grčka poslovica u Planuda br. 116.: Μετὰ προσήκοντός σοι φάγε καὶ πίε, συνάλλαγμα δὲ μὴ ποιήσῃς. Ovoj poslovici sasvim je jednaka Vukova, kad se u njoj mjesto ne miješaj reče ne trguj. Ali je mogla naša poslovica nastati i po novogrčkoj varijanti: Μὲ τὸ φίλο σου φάγε πιὲ καὶ ἀλισβερίσι μὴν κάνῃς („Alisveris" turska riječ, a znači: posao, trgovina). Poslovicu ovu navodi Krumbacher, Byz. Spr., str. 76.; Mgr. Spr., str. 143., gdje se navodi i više takih varijanti[2].

782. Svakom svoje lijepo. Vuk 278. Svakom se svoje čini najljepše. Vuk ibidem. Sasvim su jednaku poslovicu imali i Rimljani. Cic., Tusc. disp. V. 22. 63.: in hoc enim

[1] U Lici se samo kaže: „da ćeš pasti svinje".

[2] Altenkirch, str. 47. navodi dvije novogrčke paralele: Μὲ τὸ δικό σου φάγε πιέ, καὶ πραματεῖα μὴν κάμῃς. Pol. IV. 429.; — Μὲ τὸ δικό σου φάγε πιέ, καὶ ἀλισιβερίσι μὴ κάνῃς. Wen. 119.

genere... suum cuique pulchrum est; Plin. N. h. 14. 71.: quando suum cuique placet; Petr. 15.: videmus, inquit, suam cuique rem esse carissimam.

783. Svakom svoje treba. Vuk 278. Svakom svoje pa mirna Bosna. Kapet. 163. br. 260. Svak svoje traži. Vuk 279. Možda je ove naše poslovice stvorila rimska krilatica, koja je valjada sve krajeve svijeta obišla: suum cuique, a izvodila se iz Plutarhovih „Apophthegmata Laconica", pa se pripisivala Lisandru. Ima je i Ulpijan, Corp. iur. civ. I. 10. (Ispor. Büchmanna, o. c. str. 254.).

Svrbjeti.

784. Svrbe ga leđa. Traži, da ga ko bije. Vuk 283. Upravo je taka i to znači rimska poslovica u Plaut. Mil. glor. 397.: dorsus totus prurit, t. j. svrbe ga leđa, sluti, da će dobiti batina po njima.

785. Svrbe me šake. Kaže onaj, koji je spreman, da se tuče s kime, koji bi rad koga istuć'. U Lici. U tom istom značenju tu frazu: pruriunt pugni ima i Erasmus, str. 410. On kaže, da je i ta fraza iz Plauta, ali je Otto nema. Drugo znači dubrovačka: Srbe me dlani, mjedi ću brojit'. D. 4189.

Svudar.

786. Ako budeš svudar, ne ć' bit' nigdje. D. 16. Tko hoće bit' svugdje, ne će bit' nigdje. D. 4748. Te su poslovice po rimskoj, koju ima Seneka, Ep. 2. 2.: Nusquam est, qui ubique est, Marcijal, Epigr. VII. 73. 6.: Quisquis ubique habitat, nusquam habitat.

Š.

Šiljak.

787. Suproć šiljku kopitom. D. 4310. To je grčka poslovica: Πρὸς κέντρα λακτίζειν: παροιμία ἡς μέμνηται Εὐριπίδης. Καὶ Αἴσχυλος δὲ ταύτης μέμνηται. Z. 5. 70., D. 7. 84. (= Eshil., Ag. 1624.; Eurip., Bacch. 794.). Poslovicu spominje i GCM. IV. 100., Ap. VI. 57., XIV. 100., gdje je tumači: ἐπὶ τῶν ἑαυτοὺς βλαπτούντων. Od rimskih je pisaca imaju Teren., Phorm. 77.: adversum stimulum calces, Augustin, C. sec. Iul. resp. 3. 188.: contra stimulum calcitrare i dr.

Štedjeti.

788. Dockan je onda štedjeti, kad nestane. Vuk 69. Ako čovjek ne štedi svrh vreće i savrh pila, zaludu štedi, kad je u dno. Vuk 9., Rkps A. B. Štedi s petlje, a ne s roglja. Rkps A. B. Kasno je štedjeti, kad brašno (žito) dođe u rogljeve (nuglove)[1]. Kasno je štedjeti, kad dođe na dno. Obje u Lici. Tko hoće da štedi, nek zarana počne. Vuk 158. Misao je ovih poslovica antikna; kazivale su je grčke i rimske poslovice. Već Hesiod, Opp. 369. ima: δειλὴ δ' ἐπὶ πυθμένι φειδώ. Sasvim je jednaka i rimska poslovica. Ima je Seneka. Ep. 1. 5.: Nam ut visum est maioribus nostris: sera parsimonia in fundo est. Ispor. Pers. II. 50. Veget. r. mil. 3. 3. p. 69. 11. L: Sera parsimonia est tunc servare, cum deficit. Sve naše varijante stoje rimskima sasvim blizu; svakako su dakle nastale prije po rimskima nego po grčkoj (ako nijesu možda i Grci imali ie u obliku, kakav je u naših).

Štednja.

789. Stednja je prva dobit. D. 4477. Štednja je prvo tečenje. Vuk 353. Bolja je dobra štednja nego rđavo tečenje. Vuk 21. Štednja je prava dobit. D. 4479. Štednja mnogo vrijedna. B. V. I. (1886.), str. 110. Od ovih se naših poslovica gotovo ni oblikom ni značenjem ne razlikuje rimska poslovica, koju ima Cic., Parad. VI. 8. 49.: Non intellegunt homines, quam magnum vectigal sit parsimonia. Len. Monit. 22.: Et facillimum vectigal et honestissimum parsimonia.

Šteta.

790. Šteta i ludomu oči otvori. Vuk 353. Svaka šteta uči čovjeka pameti. Vuk 277. Svak je mudar po šteti. D. 4319. Stvar, koja udi, uči. D. 4299. Lud pedepsan usvijesti se. D. 2096. I mahnit pedepsan usvijesti se. D. 1022. Po značenju svima, a ovim posljednjim dvjema sasvim je jednaka grčka poslovica: Πληθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω. DV. I. 61., GCL. II. 98., D. II. 31. Očito je, da su te posljednje dvije dubrovačke poslovice po onoj grčkoj i nastale. Osim nje imali su

[1] Sc. hambara, velike škrinje od dasaka, u kojoj se drži žito i brašno.

Grci u istom značenju: Ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω. D. II. 31., Bodl. 826. (dodaje: Καὶ Πλάτων· ὥσπερ νήπιον παθόντα γνῶναι)[1]. Ap. XIII. 90. ima ove dvije: Ἐξ ὧν ἔπαθες ἔμαθες = Παρὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος. Prvoj je jednaka dubrovačka: Stvar, koja udi, uči, a drugoj: Svak je mudar po šteti. Ova je pak lako mogla stvoriti one Vukove dvije.

Šupalj.

791. Iz šuplja žmula pit'. D. 1239. To je prijevod grčke poslovice: Ἐκ τετρημένης κύλικος πιεῖν· ἐπι τῶν ἐψευσμένων φίλων. GC. II. 37., GCM. III. 9., Ap. VI. 93[d]., MP. I. 50. (tumači: ἐπὶ τῶν διημαρτημένων ἐν πίστει).

T.

Tajna.

792. Zemlja se Bogu klela, da što god se na njoj učini, ne će se potajati. D. 5812. Zemlja se Bogu zaklela, da ne zataji, što se na njoj učini. D. 5813. Zaklela se zemlja raju, da se svake tajne znaju. Kapet. 57. br. 45., Ilić, str. 252., Stoj. 230., Rkps L. B. Sve ove poslovice potječu iz Grčke. Njima je jednaka Planud. 8.: Ἡ γῆ ὤμοσεν οὐρανῷ μὴ κρυβῆναι μυστήριον, kojoj je jednaka vizantinska (kod Krumbachera, Byz. Spr. 68. br. 5.): Ἡ γῆ ὤμοσε τῷ οὐρανῷ· μυστήριον οὐ κρυβᾶται(?) i srednjegrčka (kod Krumbachera, Mgr. Spr., str. 121. br. 46.): Ἡ γῆ ὤμοσε τῷ οὐρανῷ μυστήριον οὐ κρυβᾶται. Kako ovima ima među novogrčkima samo jedna slična, a i ta je po obliku dalja od njih, to su i naše postale po kojoj od tih starijih formi. Dubrovačke obje još jasno pokazuju, da nijesu daleko od časa, kad su nastale; još su u onoj formi, u kojoj ih je neki književnik po njihovim izvorima napravio. Novije su varijante već prošle narodom, koji im je dao i zgodniji oblik. Ista je ova misao izrečena i Mat. 10. 26.: „jer nema ništa sakriveno, što se ne će otkriti, ni tajno, što se ne će doznati." No nje nijesu poznavale naše poslovice, kad su nastajale. I ovo je jedan dokaz, kako Sv. pismo nije mnogo direktno utjecalo na postanak naših narodnih poslovica.

[1] Rečenica potječe iz Hom. Il. XVII. 33.

Tanko.

793. Gdje je tanko, ondje se i kida. Ili: Gdje je tanko, ondje i puca. Vuk 74. Gdje je konac najtanji, tu se najprije pretrgne. Stoj. 52., D. 538. To je grčka: Τὸ σχοινὶ ἐκεῖ ποῦ 'ναι λιγνὸ κόβεται. Altenkirch, str. 347. br. 47.

Tele.

794. Tele za tele, ako i nije šareno. Što si ti meni — zlo — učinio, vratit ću ti, ako baš onako i ne uzmogu. Vuk 313. June za june, ako i nije šareno. Kapet. 74. br. 90. Jaje za jaje, ako i nije šareno. Vuk 107., B. V. I. (1886.), str. 175. Ova se potonja zacijelo izvila iz onih prvih; izraz šareno povukao je za sobom mjesto tele (june) riječ jaje (sc. uskrsno). Prvoj i drugoj sasvim jednaku poslovicu grčku ima Ap. VII. 98f.: Ἔστι τόκος πρὸ τόκοιο· τόκος γε μέν ἐστι καὶ ἄλλος. Po značenju je jednaka onoj: Ἓν ἀνθ' ἑνός: ἐπὶ τῶν ποιούντων κακῶς ἀνθ' ὧν ἔπαθον (M. III. 78., App. II. 57.). Kako τόκος znači i mlado živinče, dakle i tele, to je jasno, da je po toj poslovici postala i naša: Tele za tele. Onaj dodatak „ako i nije šareno" može biti naš, jer se poslovica, koliko ja znam, govori i bez toga dodatka.

Tih.

795. Tih je kako ulje. D. 4693. To je rimska poslovica, koju ima Plaut, Poen. 1236.: Ita hanc canem faciam tibi oleo tranquilliorem. Rimska se poslovica govorila o čeljadi, a tako i dubrovačka. U novijim zbornicima naših poslovica nema primjera, da bi se govorilo o čeljadetu ili uopće o živu da je mirno kao ulje. S uljem se poređuje samo more: Tiho more kao ulje. Vuk 317. Rimljani pak nemaju take poredbe. Ali imaju nešto slično Grci. Otto, str. 253. s. v. oleum 1. citira iz Plat. Theaet. p. 144. B: οἷον ἐλαίου ῥεῦμα.

Tikva.

796. Tikva kaže se pogrdno za glavu. (Ispor. Broz-Ivekovićev Rječnik s. v. tikva 5.). No ja znam, da se riječ tikva upotrebljuje u narodu uopće u značenju: budala, ćulum, glupan. Odatle za takog čovjeka i izraz tikvan (Broz-Ivekovićev Rječnik nema te riječi). Upravo su tako riječ tikva (καλοκύντη) upotrebljavali i stari Grci, a upotrebljavaju je i novi. (Ispor. Bern. Schmidta,

Zur Apocolocyntosis, Rhein. Mus. 33. [1878.], str. 367. i d.). I Rimljanima je c u c u r b i t a značilo ludu, šuplju glavu. Na tom je značenju sagradio Seneka svoju satiru Ἀποκολοκύντωσις divi Claudii. Kod Petr. 39. riječ c u c u r b i t a e znači „glupani". Apul., Met. I. 15.: nos cucurbitae caput non habemus.

797. J a t i k v u u v o d u, a t i k v a i z v o d e. Kad bi ko šćeo kome dobro kakvo da učini, pa onaj sam kvari. Vuk 110. Jukić, Bos. prij. III. (1861.), str. 180. br. 775. S v e t i k v u u v o d u, a t i k v a n a d v o d u. Pamučina, Srp. dalm. mag. 1848., str. 123. Po značenju, a donekle i po obliku, jednaka je ovim poslovicama grčka u Manutiusa, col. 1227.: Ἀσκὸν βαπτίζεις πνεύματος πλῆρη (Utrem mergis vento plenum), koju tumači: „Competit in eum, qui frustra conatur, ut qui castigat in emendabilem, quod inflatus uter, quantumvis inmergas, rursum emicet." Odakle je poslovicu uzeo, Manutius ne kaže ništa. Po njoj bi ravno mogla biti ova: M i j e h n a d m e n n e t o n e. D. 2226.

798. K o j a t i k v a č e s t o n a v o d u i d e, r a z b i t ć e s e. Vuk 140. Sličnu srednjegrčku poslovicu ima Cod. Mosq. (Krumbacher, Mosk. Sam., str. 415. br. 124.): Οὐκ ἀεὶ τὸ κεράμιον ὑπάγει εἰς τὴν κρήνην καὶ ἔρχεται στερρόν, t. j. ne ide uvijek vrč na bunar i ne vraća se čitav. Među novogrčkim poslovicama ima ovoj slična samo jedna (ispor. Krumbachera, l. c. str. 452.), ali i ta se ne slaže u obliku s našom[1]. Prema tomu je naš narod po svoj prilici sam misli dobivenoj od Grka dao ovaj oblik. Ta je grčka poslovica izvor i njemačkoj: „Der Krug geht so lange zum Brunnen, bis er bricht" (Krumbacher l. c.). Kako se vidi, naša stoji dalje od njemačke nego od grčke.

Tištiti.

799. N i t k o n e z n a, g d i g a h a l j i n a a l i c r e v l j a t i š t i, i a k o d o b r o s t o j i, n e g o t k o j e n o s i. D. 3132. Izvor se ovoj poslovici nalazi kod Hieron., Adv. Iovin. I. 48.: Legimus quendam apud Romanos nobilem cum eum amici arguerent, quare uxorem formosam et castam et divitem repudiasset, protendisse pedem et dixisse eis: Et hic soccus, quem cernitis,

[1] Ispor. kod Altenkircha, str. 356. br. 87.: Ὑδρία πολλάκις εἰς φρέαρ ἀπιοῦσα, ἐσθ' ὅτε οὐκ ἐπάνεισι. Katz. 2395. — Πολλαὶς φοραὶς πάει τὸ σταμνὶ 'ς τὸ νερὸ (στὴ βρύσι), μὰ κάποτε πά' καὶ δὲ γυρίζει. Wen. 182.

videtur vobis novus et elegans, sed nemo scit praeter me, ubi me premat. Anegdotu ovu priča i Plutarh, Vita Aemil. Pauli 5., a i Stob. Flor. III., str. 59. br. 45. Otto, str. 326 s. v. soccus tvrdi, da se iz te anegdote još nije bila u starini razvila poslovica; tekar je kasnije postala po njoj internacionalna poslovica, koju imamo i mi: Svak zna, gdje ga opanak[1] žulji. Skarpa 430. Dubrovačka ònâ nije taka; ona je potekla ravno iz one anegdote, ako i ne u Dubrovniku, a ono u sredovječnom kojem zborniku poslovica. Po njoj je i ova naša: Gdje koga tišti, to on najbolje zna. Vuk 75.

Trava.

800. Da nema nosa, pasao bi travu. Vuk 52. Da nije kršten, bi valjalo od njega meso jesti. Lud je kao marvinče. Vuk 52. Samo što trave ne pase. Vuk 274. Sasvim je govedo, još da ima rep. Vuk 275. Sve ove poslovice ističu, da se lud čovjek samo obličjem razlikuje od govečeta. To tvrdi i Aristotelova krilatica, što je iznosi Sternbach u Wien. Stud. X. (1888.), str. 31. br. 146.: Ἀριστοτέλης εἶπε τοὺς ἀπαιδεύτους μόνῃ τῇ μορφῇ τῶν θηρίων διαφέρειν. I Rimljani su uspoređivali budale sa životinjama, a to su kazivali poput našega naroda, govoreći o njima, da bi trebalo da sijeno jedu. Tako kaže Ciceron, De orat. II. 57. 233.: quem cum Catulus nuper audiisset, fenum alios aiebat esse oportere, t. j. drugi su toliko poslije njega, te bi morali sijeno jesti; pravo su blago.

Trbuh.

801. Lasno je s punim trbuhom post hvaliti. Vuk 167. Nešto je drukčija kajkavačka: Lehko je sitomu od posta prodekuvati. Danica zagreb. god. 1837., str. 89. Izvor je ovim poslovicama rimska, koju ima Hieron., Ep. 58. 2.: Plenus venter facile de ieiuniis disputat.

802 Trbuh nema ušiju. Vuk 320. Sasvim jednaku grčku poslovicu ima Erasmus, str. 505.: Γαστὴρ οὐκ ἔχει ὦτα. Nju kao Katonovu spominje Plutarh, Apophthegm. Caton. 1. (Cato maior 8.): Χαλεπόν ἐστι λέγειν πρὸς γαστέρα ὦτα μὴ ἔχουσαν. Sačuvala se pak i u novogrčkom ovako: Ἡ κοιλιὰ αὐτὰ δὲν ἔχει. Wen. 102. i 103.

[1] Kaže se i: cipela.

Treptjeti.

803. Prije trublje treptiš. D. 3749. To je rečenica Vergil., Aen. XI. 424.: Cur ante tubam tremor occupat artus? Otto, str. 352. bilj. * misli, da te riječi Vergilijeve nijesu poslovica. Možda nijesu bile u starini. No Srednji vijek ih je držao poslovicom, kao takve ih je i neki dubrovački književnik prenio u naš jezik.

Tri puta.

804. Do tri puta Bog pomaže. Kapet. 47. br. 176. I u Lici se veoma često čuje. Znači: ako ti kakav posao ne pođe za rukom odmah, počni ga iznova, a ako i tad još ne bude dobro, počni i po treći put, pa ćeš jamačno uspjeti. Od treće sve valja. D. 3284. Izvor je ovim objema poslovicama kod Grka. Planud 49. ima poslovicu: Μέχρι τοῦ τρίτου τὸ ἀληθές. Crusius, Rhein. Mus. 42., str. 403. navodi iz Glike: ἕως τὸ τρίτον ἡ ἀλήθεια εὑρίσκεται. Ovaj se oblik poslovice sačuvao i u vizantinskoj poslovici (kod Krumbachera, Byz. Spr., str. 71. br. 54.), a nije se udaljila od te forme ni srednjegrčka (kod Krumbachera, Mgr. Spr., str. 127. br. 108.), a ni novogrčka (ispor. Crusiusa, Rhein. Mus. 42., str. 403.). Zato taj oblik: Ἕως τὸ τρίτον καὶ ἀλήθεια i drži Krumbacher (Byz. Spr., str. 92.) pravim, dok je Planudova samovoljna njegova preradba. Crusius (l. c.) izvodi poslovicu ovu iz Esopove basne o vuku i lažljivom dječaku (Fab. br. 353. Halm). Krumbacher ne drži toga potrebnim, nego misli, da je poslovica u svezi sa sretnim brojem tri. (Ispor. Byz. Spr., str. 92.). Kako je i ovoj poslovici značenje: do tri će puta uspjeti (ispor. Krumbachera, Byz. Spr., l. c.), to je jasno, da je ona doprla i do nas, a naš je narod upleo onda u nju i Boga. Dubrovačka: „Od treće sve valja" kaže joj samo smisao.

Trijesak.

805. Najvišijeh se vrha treskovi hitaju. D. 2515. Ovo nije bila nikad prava narodna poslovica. Izvor joj je u starini. Već Herod. VIII. 10. veli: ὁρᾷς τὰ ὑπερέχοντα ζῷα ὡς κεραυνοῖ ὁ θεός. No našoj je dubrovačkoj poslovici bio po svoj prilici izvor Horacije, Carm. II. 10. 11.: Feriuntque summos — Fulgura montes. (Više u Otta, str. 148. s. v. fulmen 1.).

Trijezan.

806. Što trijezan misli, to pijan govori. Vuk 360., Stoj. 159., D. 4614., Kapet. 205. br. 117. Što u glavi trijeznoj, to u jeziku pjanu. D. 4531. Ovima je objema izvor grčka poslovica: Τὸ ἐν καρδίᾳ τοῦ νήφοντος, ἐπὶ τῆς γλώσσης τοῦ μεθύοντος: ἐπὶ τῶν ἐν μέθῃ τὴν ἀλήθειαν λεγόντων. D. VIII. 43., M. VIII. 40., Ap. XVII. 4. Od ove je i novogrčka: Ἐκεῖ ποῦ θέλεις νηστικὸς τὰ κάνεις μεθυσμένος. Wen. 140.

Trpjeti.

807. Mudrost je trpjeť, što se trpjeť ima. D. 2372. To kao da je samo parafraza rečenice: „Ἀλέξιδος ἐκ Φιλοτραγῳδοῦ“ kod Stob. Flor. IV., str. 41. br. 52.: Σοφοῦ γὰρ ἀνδρὸς τὰς τύχας ὀρθῶς φέρειν. Ta se misao javlja često kod Grka i Rimljana. Ima je i Publ. Sir., Sent. 176.: Feras, non culpes, quod mutari non potest; Senek., Ep. 107. 9.: Optimum est pati, quod emendare non possis. (Više vidi u Otta, str. 134. s. v. ferre 2.).

Trûd; vidi muka.

808. Bez truda ništa biti ne može. Kapet. 360. br. 2. Nema kruha bez truda. Kapet. 112. br. 195. Bez truda ne jedu se gruda. Kapet. 22. br. 37. Misao ovih, a i drugih nekih njima sličnih poslovica, nije nova; već se u starini širila u raznovrsnim krilaticama i poslovicama. Tako kaže Platon. Leg. IV. 719.: Οὐδὲν ἄνευ καμάτου πέλει εὐπετὲς ἔργον. Horac., Sat. I. 9. 59.: Nil sine magno — Vita labore dedit mortalibus.

Tuđ.

809. Bolje vidi čovjek u tuđ pos'o neg u svoj. D. 301. Sokolovijem okom tuđa, a ljilkovijem naša pazimo. D. 4168. Ona je prva poslovica po rimskoj, koju ima Plaut, Haut. 503.: Ita comparatam esse hominum naturam omnium — Aliena ut melius videant et diiudicent — Quam sua; Cic., De offic. I. 46. 146.: Fit enim nescio quomodo, ut magis in aliis cernamus quam in nobismet ipsis, si quid delinquitur. Prvoj je dubrovačkoj poslovici pogotovu blizu Senek., Ep. 109. 16.: Aiunt homines plus in alieno negotio videre quam in suo. Baš po ovim je riječima i nastala ta dubrovačka poslovica.

810. Dere se uz tuđa nosila. Kad tko bez uzroka žali za tuđom stvari. Vuk 58. Ne treba se uz tuđa nosila derati. B. V. III. (1888.), str. 173. Ima mrca na stanu, a plače seljanina. D. 1168. U tuđoj kući plakat' mrca. D. 5301. Tu su poslovicu imali Rimljani. Petr. 54.: nec necesse haberent alienum mortuum plorare; Senek., Ep., 12. 3.: Quid te delectavit alienum mortuum tollere. (Ispor. Friedländera, Cena str. 286.). Otto ih bez razloga ne navodi među poslovicama.

811. Iz tuđeg oka slamu vaditʼ. D. 1241. Izvor toj poslovici navodi Erasmus, str. 204.: Testucam ex alterius oculo eiicere, za koju kaže da je nastala po onoj iz Mat. 7. 5. (ispor. br. 823.).

812. Ko tuđ posao gleda, svoj zaboravlja. Vuk 157. Ko tuđ posao pazi, svoj zaboravlja. Vuk ibidem. Tko tuđe prede, svoga ne ima. D. 4975. Tko pazi tuđe poslove, svoje zanemaruje. Kapet. 175. br. 201. Tko tuđe posle pazi, svoje gazi. Rkps A. B. Tko tuđe posle gleda, svoje gubi. Rkps A. B. Ovima je svima poslovicama izvor stara koja poslovica ili krilatica, kakva je ona, što je Excerpta e ms. Flor. Ioan. Damasc (Stob. Flor. IV., str. 197.) br. 61. pripisuju Diogenu: Ὅταν ἄλλου τινὸς φροντίζῃς, τότ' ἀμελεῖς σαυτοῦ. I rimska je poslovica kod Teren., Haut. 76.: „Aliena ne cures, ea quae nil ad te attinent" prikričavala, da se ne brine nitko za tude poslove. No naše su, kako se odmah vidi, kudikamo bliže Diogenovoj krilatici, koja se jamačno i kojekako drukčije govorila, a da pri tom smisla nije mijenjala.

813. Ko za tuđom vunom pođe, sam ostrižen kući dođe. Vuk 138. To je novogrčka poslovica: Ἐπῆγε γιὰ μαλλί, κ' ἐγύρισε κουρεμένη. Altenkirch donoseći ovu poslovicu (str. 322. br. 5.), a uz nju i našu, misli, da je ova naša došla k nama preko zapadnih Slavena.

814. Potukle se zebe oko tuđeg prosa. Vuk 257. Svadili se vrapci oko tuđe prohe. Vuk 276. Svadile se žene za tuđe tele. Kapet. 161. br. 192. Po značenju je ovima sasvim jednaka novogrčka poslovica: Δυὸ γαϊδάροι μάχονται γι' ξένη θεμονιά, t. j. dva se magarca svađaju oko tuđeg naviljka slame. (Poslovicu ovu citira Krumbacher, Mgr. Spr., str. 163. uz br. 28.).

815. S tuđim dobrom dobar biti. Vuk 296. Lasno je s tuđim dobrom dobar biti. Vuk 167. Tuđijem dobar. D. 5121. Lako je biti tuđim dobar. Stoj. 109. Lasno je

s tuđim dobrom dobro činiti. Kapet. 90. br. 42. Tuđim se dobrom dobar čini. Kapet. 182. br. 349. Kod Rimljana je taka poslovica: de alieno liberalis (bonus). Ima je Seneka, De clem. I. 20. 3.: Nam quemadmodum non est magni animi, qui de alieno liberalis est; Ep. 16. 7.: Adhuc de alieno liberalis sum; Cic., Ad fam. III. 8. 8.: quum... natura... ad largiendum ex alieno fuerim restrictior.

816. Sto tabana po tuđem poplatu ne bole. Vuk 295. Trista bata po tuđem brbatu ne boli nijedan. Vuk 320. Iza tuđih ušiju stotinu šamara pa nikomu ni petka. B. V. I. (1886.), str. 93. Po tuđijem leđima sto štapova pa nikomu ni petka. B. V. I. (1886.), str. 100. Po tuđem prknu hiljadu štapova. Kapet. 144. br. 140. Tuđim rukama zmije hvatati (lasno je). Vuk 322. Lasno je tuđim rukama za vrelo gvožđe hvatati. Vuk 167. Tuđim rukama zmiju hitat'. D. 5125. Tuđom rukom zmiju iz procijepa vadit'. D. 5126. Tuđom rukom lasno je žeravu grtati. Kapet. 182. br. 352. Lasno je tuđim k..... gloginje mlatiti. Kapet. 90. br. 43. Sve ove poslovice, i koliko različne riječima, znače sve jedno te isto. Po značenju sve i jednoj, a nekima i po obliku, sasvim je jednaka grčka poslovica kod Planuda 269.: Ἑκατὸν πληγαὶ ἐπὶ νῶτα ἑτέρου οὐδὲν εἰσιν. Ova ili njoj slična iz poznijih vremena dala je i nama ovolike poslovice, ako ne jedna sama, a to s pomoću koje svoje varijante, u kojoj su kao i s našima radile, bilo što, tuđe ruke. Altenkirch (str. 35.) ima novogrčke: Σὲ ξένη πλάτη γίλιαις ξυλιαὶς δὲν πονοῦν. Wen. 66. B; — Ξένα χέρια γιὰ τὰ φειδία. Wen. 6. Obje se ove nalaze kod nas.

817. Svoje ne pušti, a tuđe ne prihiti. Vuk 283. Svoje ne daj, a tuđe ne diraj. Stoj. 125., Kapet. 164. br. 265. Ni tuđega uzmi ni svojega pusti. D. 2964. Točno je to tako preporučivala grčka krilatica, koju Stob. Flor. I. 90. donosi među rečenicama onih sedam mudraca: Ἴδια φύλασσε, ἀλλοτρίων ἀπέχου.

818. Ti tuđim zubima hljeb jedeš. Vuk 317. Još on tuđim zubima hljeb jede. Kapet. 74. br. 86. Tuđijem ustmi kruh jesti. D. 5124. Tuđim zubima kruh grize. Kapet. 182. br. 350. Taku su poslovicu imali i Grci: στόματι ἀλλοτρίῳ ἐσθίειν (među Eustatijevim poslovicama, Philol. VI. Supplb., str. 319.). Da kod nas „zubi" znače veoma često „usta", dobro je poznato.

819. Tuđa muka vražja guka. Vuk 321. Tuđa muka vražja muka. Vuk ibidem. Vuk nažalost ne dodaje ovim poslovicama nijedne riječi razjašnjenja, što znače i kad se govore. No ja se domišljam, da znače isto što i ona: Sto batina po tuđem poplatu ne bole, t. j. kad se jedan muči, drugom to svejedno, njega ne boli. Ako je tako, onda su ove poslovice jednake grčkoj: Ἀλλότριον ἄλγος, ὄνειρος. Planud 268. ili novogrčkima: Ξένος πόνος, ὅλον γέλα. — Ξένο πόνο ὅλο γέλοια. Altenkirch 34. br. 7.

820. Tuđijem vinom nadgrobnice djedim ispija. D. 5124. Ovo je slobodan prijevod grčke poslovice: Ἀλλοτρίαις χοαῖς τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ ἐναγίζει. Planud 105.

821. U tuđe kolo nogu stavit'. D. 5298. U tuđe kolo nogu ne meći. Kapet. 190. br. 133. Tim poslovicama jednaku navodi iz Plutarha i drugih Erasmus, str. 357.: Ἐν ἀλλοτρίῳ χορῷ πόδα τίθεσθαι. Erasmus je tumači: „sese miscere negotiis alienis et aliorum sibi vendicare partes." A to će značiti i naše.

822. U tuđe krave veliko vime. D. 5299. Pamučina, Srp. dalm. mag. 1848., str. 123. U tuđe krave vazda veće vime. Kapet. 190. br. 134. Tuđa koza puna loja. Vuk 321. Tuđa koza gô loj. Vuk ibidem. U tuđoj kozi više loja. Vuk 337. U tuđoj ruci uvijek je komad veći. Vuk 337. Kruh tuđ draži je. D. 1857. Misao, što je sve ove naše poslovice izriču, bila je i kod starih Rimljana poslovična, pa je često — dakako slobodno — upotrebljuju rimski pjesnici. Tako su poznati Ovidijevi stihovi iz Ars am. I. 349.: Fertilior seges est alienis semper in agris — Vicinumque pecus grandius uber habet. Izrijekom kozu spominje Horacije, Sat. I. 1. 110.: Quodque aliena capella gerat distentius uber. Koliko su ovi stihovi rimskih pjesnika pomagali stvarati naše poslovice, ne bih znao reći. One prve dvije o tuđoj kravi bit će da smo dobili gotove, jer Otto, str. 13. s. v. alienus 1. citira taku poslovicu iz Düringsfeldove: „Anderer Leute Kühe haben immer das grösste Euter".

823. U tuđem oku vidi slamku, a u svome grede ne vidi. Vuk 337. Vidi tuđu dlaku, a svoga brvna ne vidi. Vuk 34. Za drugim vidi dlaku, a za sobom ne vidi gredu. Kapet. 55. br. 3. U tuđem oku vidi dlaku, a u svom ne vidi ni brvna. Kapet. 190. br. 135. U tuđem oku vidi trun, a u svom ne vidi brvna. U Lici. U tuđoj kući svašta vidi, a u svojoj ništa

ne vidi. Vuk 337. Poslovice je te dala krilatica iz Mat. 7. 5. (Luka 6. 42.), koju ima Melisa, c l. 960.: Τί βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; Ova je Melisina forma našim poslovicama kudikamo bliže od riječi evanđelista, koje tu misao izriču. Misao je bila poslovična i kod Rimljana. Našim poslovicama najbliže stoji Petron. 57.: In alio peduclum vides, in te ricinum non vides. Istu misao izriče i Seneka, De ira II. 28. 8.: Aliena vitia in oculis habemus, a tergo nostra non sunt. Da ljudi tuđe mane vide, a svoje ne vide, to je odatle, što svaki čovjek ima dvije torbe na sebi: jednu pred sobom, u kojoj su tuđe pogrješke, a jednu na leđima, u kojoj su vlastiti grijesi. (Ispor. Fedra, Fab. IV. 10.; Babrijeve Fab. br. 66.). Valjada je samo slučaj, da je Kapetanovićeva poslovica: „Za drugim vidi dlaku, a za sobom ne vidi grede" kao neka kontaminacija ovih dviju torbi i krilatice o slami u tuđem oku a brvnu u svojem. (Druga mjesta, gdje se kod rimskih pisaca i grčkih nalazi ta poslovica, ispor. kod Otta, str. 13. s. v. alienus 2.; str. 209. s. v. mantica; str. 352. s. v. tuber; str. 354. s. v. ulcus 2., Nachträge, str. XLII.).

U.

Uboštvo.

824. Uboštvo nije sramota. D. 5341. Ovakih su rečenica imali Grci. Takve su u Melis., col. 889. ove dvije: Οὐδεμίαν αἰσχύνην τὸ πενεσθαι προξενεῖ i drugu: Οὐ τὸ πένεσθαι ἐπονείδιτον. Nešto je šira rečenica u Flor. Monac. br. 88. (kod Stob. Flor. IV., str. 274.): Οὐ τὸ πένεσθαι αἰσχρόν, ἀλλὰ τὸ αἰσχρῶς εὐπορεῖν.

Udica.

825. Vidi se, da je prožderao dobru udicu. Ovo se pripisuje sucima, kad za mito krivo govore i presuđuju. Stoj. Š. Z., str. 185. Čuo sam i ja često frazu pojesti udicu u značenju: dati se podmititi ili predobiti novcem i darovima za što. U tomu su značenju imali tu frazu Rimljani i Grci. Plaut., Trucul. 42.: Interim ille hamum vorat; Curcul. 431.: meus hic est, hamum vorat. Od grčkih pisaca ima tu frazu Lukijan, Dial. mort. 6. 4.: τοσοῦτον δέλεαρ καταπιών.

826. Zlatnom udicom lovit'. D. 5843. To je rimska poslovična fraza: aureo hamo piscari. Suet. Oct. 25.: Minima commoda non minimo sectantes discrimine similes aiebat esse (sc. Octavianus) aureo hamo piscantibus, cuius abrupti damnum nulla captura pensari posset.

Udrobiti.

827. Kako udrobiš, onako ćeš i kusati. Vuk 127. Kako tko drobi, onako će i kusati. Ilić, str. 247. Što si sam udrobio, izjeđ'. D. 4592. Ne može biti govora, da su poslovice ove nastale po rimskoj, koju ima Terencije, Phorm. 318.: Tute hoc intristi, tibi omne exedendum est. Ispor. Teren., Eun. II. 3. 89. Erasmus, str. 48. dodaje uz nju: „Quae quidem sententia vel hodie quoque vulgo nostrati in ore est."

Ugljen.

828. Crn kao ugljen. Vuk 345. Taku su poredbu imali i Rimljani. Terencije, Andr. 849.: Tam excoctam reddam atque atram quam carbo est.

Ugoditi.

829. Ni Bog ne može svakomu da ugodi. Vuk 212. Svemu svijetu ni Bog nije ugodio. Vuk 281. Još se nije rodio, tko bi svakomu ugodio. Stoj. 85. Nije se nitko rodio, da je svijetu ugodio. Kapet. 125. br. 495. Nije se rodio, tko bi svijetu ugodio. Ilić, str. 249., Rkps L. B. I ovima je poslovicama podrijetlo kod Grka. Erasmus, str. 479. donosi ovu: Οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς οὗθ' ὕων πάντας ἀνδάνει οὔτ' ἀπέχων. Sam kaže, da su to riječi pjesnika Teognisa. Prevodeći on na latinski Teognisovu sentenciju skraćuje je: „Nec Juppiter quidem omnibus placet." Ili je ta krilatica i kod Grka kolala skraćena: Οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς πάντας ἀνδάνει, ili je onako skraćena forma, kako je ima Erasmus, bila izvor Vukovim poslovicama, u kojima je samo kršćanski Bog zamijenio Zeusa. No imali su Grci i onim ostalim našim poslovicama sličnih rečenica. Maksim, col. 760. ima Aristotelovu rečenicu: Ὁ αὐτὸς ἔλεγεν, ὅτι τὸ πᾶσιν ἁρέσαι δυσχερέστατόν ἐστιν. Sternbach u Wien. Stud. X. (1888.), str. 217. br. 221. ima Demostenovu sličnu gnomu: Ὁ αὐτὸς ἐρωτηθεὶς τί δυσκολώτατον ἐν βίῳ εἶπε· τὸ πᾶσιν ἁρέσαι (= Stob. Flor. II. 207. br. 22.). Dabogme da je ova rečenica kolajući po

svijetu kojekako svoj oblik mijenjala pa možda prelazeći k nama bila već u onakom otprilike ruhu, kakovo naše poslovice imaju. Da je mjesto Demostenova „δυσκολώτατον“ došao izraz ἀδύνατον, pokazuju dvije joj varijante, što ih citira Sternbach u bilješci uz tu gnomu. Jedna je: τὸ μὲν γὰρ πᾶσιν ἀρέσκειν τὸν συμβουλεύοντα καὶ τὰ κοινὰ πράττοντα ἀδύνατον, a druga: μὴ δύνατον εἶναι τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν, εἰ μὴ πλακοῦντα γενόμενον ἡ Θάσιον.

Uho.

830. Iz tvojijeh usta u Božje uši. Kad se govori što dobro. Vuk 100. Što meni iz usta, Bogu u uši. D. 4542. Naveo sam poslovice samo poradi fraze: (doći) u božje uši, koju poznaju i Grci. Oni su imali poslovicu: Εἰς θεῶν ὦτα ἦλθεν: ἐπὶ τῶν οὐ λανθανόντων ἐφ' οἷς ἔπραξαν. Z. III. 49., GCL. II. 2., Ap. VI. 62.

831. Kroz jedno uho ulazi, a kroz drugo izlazi. D. 1843. Na jedno uho ušlo, na drugo izišlo. Stoj. 212. Čez jedno vuho uuter, čez drugo van. Mikloušić, str. 158. Vuk nema takove poslovice, premda se često čuje u narodu. A uopće to je internacionalna rečenica. Ima je i novogrčki jezik: Ἀπὸ τό ν' αὐτὶ μπαίνει, κ' ἀπὸ τ' ἄλλο βγαίνει. Altenkirch, str. 345. br. 35.

832. Naspavati se sit na obadva uha. Vuk 191. Tu su frazu imali i Grci: ἐπ' ἀμφότερα καθεύδειν τὰ ὦτα: ἐπὶ τῶν ἔξω φροντίδος. Ap. VII. 72ª., App. II. 78. Poslovicu ima i Menandar (Meinecke, Fr. com. Gr. IV. 189.), samo malo slobodnije: Ἐπ' ἀμφότερα νῦν ἂτ' ἐπίκληρος οὖσα δή — μέλλει καθευδήσειν... Poslovica je ta bila poznata i Rimljanima. Teren., Haut. 341.: Ademptum tibi iam faxo omnem metum — In aurem utramvis otiose ut dormias; Simah, Ep. 4. 61. 1.: Tuentius tuus in utramvis aurem somnum capessat.

833. Otvori oči, uzdigni uši. D. 3410. Ovaj drugi izraz: uzdigni uši kao da nije naš narodni izraz, nego je načinjen po rimskom poslovičnom izrazu: aures arrigere, koji ima Teren., Andr. 933.: Arrige auris, t. j. slušaj pažljivo. Ispor. Vergil., Aen. I. 153.: Arrectisque auribus adstant. Imali su i Grci poslovicu: ὠσὶν ἑστῶσιν: ἐπὶ τῶν πρὸς τὸ ἀκοῦσαί τι τὰ ὦτα εὐτρεπισμένα ἐχόντων. D. 8. 74., Bodl. 955. Naš narod ima za taku priliku frazu: uši naćuliti, koja znači upravo: „aures arrigere“, ali može biti, da je uzeta od konja, koji naćuli uši, kad što sluša.

834. Pjeva uho. Nije ovo poslovica ni poslovična fraza. Narod vjeruje, da pjevanje uha nešto znači, već prema tome, koje pjeva, da li lijevo ili desno. Dakako da se narodno vjerovanje razilazi u tumačenju pjevanja ušiju. Pjevanje ušiju znači ponajviše, da će doći kakov glas. Erasmus, str. 410. uz već spomenutu poslovicu: „Igra mi oko" dodaje: „Hodieque per iocum aiunt sibi dextram tinnisse aurem significantes alicubi sermonem de se absentibus factum cum laude." Nadalje pripovijeda Erasmus, da je to vjerovanje bilo kod starih Grka i Rimljana; od Grka pjevanje uha da spominje Lukijan, Dial. de meretr., a od rimskih pisaca Plinije koji da tvrdi, da pjevanje lijevoga uha znači, da netko o onom, komu uho pjeva, govori ružno i psuje ga, a pjevanje desnog uha, da ga netko hvali.

835. Uši voskom začepit'. D. 5490. To je po grčkoj poslovici: Κηρὸν τοῖς ὠσὶν ἐπαλείφεις: ἐπὶ τῶν παραιτουμένων ἀκοῦσαί τινων εἴτε φαύλων εἴτε σπουδαίων. Ap. IX. 77. Poslovicu su poznavali i Rimljani. Horac., Ep. II. 2. 105.: Obturem patulas ... legentibus auris; Am. Marcel. 27. 11. 6.: nec exorari posset nec ad ignoscendum erroribus inclinari, ideoque aures eius non cera sed plumbis videbantur obstructae. Izvor je poslovici priča o lukavoj dosjeci Odisejevoj, kad je plovio mimo ostrvo Sirenâ. (Ispor. Hom. Od. XII. 165. i d.).

Ukrasti.

836. Tko ukrade jaje, taj će i koku. Kapet. 179. br. 278., Rkps A. B. Tko ukrade jaje, taj će i koku, a tko koku, taj će i voku. Pobratim VI. (1896.), str. 233., Rkps A. B. Prvoj je poslovici riječ po riječ jednaka grčka kod Planuda 113.: Ὃς κλέπτει τὸ ὠόν, κλέψει δὴ καὶ τὴν ὄρνιν. Druga se lasno i kod nas izvila iz prve. Po njoj će biti i dubrovačka: Lupež od igle doće na vola, a s vola na vješala. D. 2117.

Umjeti.

837. Bolje je umjeti nego imati. Vuk 25. Bolje je znati nego imati. Kapet. 27. br. 168. Bolje je imati u glavi nego u sanduku. Kapet. 25. br. 135. Bolje je znanje nego imanje. Rkps A. B. Znanje je pravo imanje. Rkps A. B. Bolji je razum neg imanje. D. 306. Komu znanje, tomu i imanje. D. 1760. Znanje je gotov novac. Stoj. 136. Bolje je pametna glava nego dolina para. Kapet. 24. br. 109. Bolje je biti bez pjeneza neg bez pameti.

D. 244. Eto kako je ta misao raširena po našem narodu! Pa ipak teško da je njegova originalna misao. Bila je ona poznata dobro i Grcima i Rimljanima, koji su je izricali u sentencijama i poslovicama. Tako Menandrov Mon. 482.: Σοφία δὲ πλούτου κτῆμα τιμιώτερον kaže, što i naše poslovice: „Bolje je znanje nego imanje" i dr., a taj je stih preveden na naš jezik još u staroj srpskoj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 15. br. 270.). Isto znači i njegov stih 12.: Ἀγαθὸν μέγιστον ἡ φρόνησίς ἐστ' ἀεί, a i taj je stih kod nas preveden, kad i onaj pred njim spomenuti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 2. br. 14.). Istu misao izriče Menandar i u st. 2.: Ἀναφαίρετον κτῆμ' ἐστι παιδεία βροτοῖς, koji je također s predašnjima dvjema bio preveden. (Ispor. Jagića, Sp. str. 1. br. 2.) Napokon istu misao. izriče i Menandrov Mon. 416.: Οὐκ ἔστι σοφίας κτῆμα τιμιώτερον. Melisa, col. 972. ima sentenciju, koja poput naših poslovica kaže: Κρεῖσσον λογισμὸς πράξεων ἢ χρημάτων. Schenkl u Wien. Stud. XI. (1889.), str. 18. br. 43. donosi Plutarhovu rečenicu, koje drugi dio znači, da je bolje umjeti nego imati: Ἐν μὲν πολέμῳ πρὸς ἀσφάλειαν σίδηρος χρυσοῦ κρεῖττον, ἐν δὲ τῷ ζῆν λογισμὸς πλούτου. Da je i kod Rimljana bila ta misao poznata i u poslovicu zaodjenuta, pokazuje Petronije, koji je u c. 46. donosi ovako: Litterae thesaurum est.

Umrijeti.

838. Bolje je pošteno umrijeti nego sramotno živjeti. Vuk 25., Kapet. 26. br. 125., Stoj. 21., Ilić, str. 245. Bolje je časno umrijeti negoli zlo živjeti. D. 249. Bolje ti je muški poginuti nego ženski sto godina živjeti. Kapet. 28. br. 184. Bolja je dobra smrt negli zao život. D. 255. Bolja je poštena smrt nego sramotan život. Stoj. 178. Ne straši se muški umrijeti, — Već se boji sramotno živjeti. Kapet. 273. br. 4. Misao, što je sadržavaju sve ove naše poslovice, potječe iz starih vremena; nju su poznavali već stari Grci i izricali je gotovo istim riječima, kojima je kazuju naše poslovice. Melisa, col. 952. ima Epiktetovu sentenciju: Ψυχὴν σώματος ἀναγκαιότερον ἴσθι· τοῦ γὰρ καλῶς ζῆν τὸ τεθνάναι κρεῖσσον. Sokratu pripisuje Maksim, col. 901. ovu rečenicu: Αἱροῦ καλῶς τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῆν αἰσχρῶς (= Melis., col. 957.). I dva stiha Menandrova ističu tu misao: Mon. 193.: Ζοῆς πονηρᾶς θάνατος αἱρετώτερον; Mon. 296.: Κρεῖττον τὸ μὴ ζῆν ἐστιν ἢ ζῆν ἀθλίως. Oba su ova stiha prevedena kod nas već u starini.

(Ispor. Jagića, Sp. str. 7. br. 111.; str. 47. br. 91.). I Flor. Monac. br. 134. (Stob. Flor. IV., str. 277.) ima rečenicu toga značenja: Βίου πονηροῦ θάνατος εὐκλεέστερος. Ap. I. 67c. ima ovaku poslovicu: Αἱρετώτερον καλὸν θάνατον ἀντὶ τοῦ αἰσχροῦ βίου, a u M. IV. 35. baš zapovijeda poslovica: Ἢ καλῶς ζῆν ἢ τεθνηκέναι.

839. I Gvozden je umro. D. 1005. Ja bih rekao, da je ovako neki dubrovački književnik izrekao Homerovu krilaticu iz Il. V. 107.: Κάτθανε καὶ Πάτροκλος ἔπερ σέο πολλὸν ἀμείνων. Te su riječi bile već u starini krilatica, a takove su ostale kroz čitav Srednji i Novi vijek (Büchmann, str. 105.).

840. Jedanput mi je umrijeti. Ili: Jedanput se mre. Vuk 111. To znači i srednjegrčka poslovica (kod Krumbachera, Mosk. Sam., str. 415. br. 128.): Ὁ Χάρων ἕνα λαμβάνει, t. j. Haron uzima svakoga samo jedamput; svak umire samo jedamput.

841. Ko se rađa, ta i umire. Vuk 155. Ko se rodi, onaj će i umrijeti. Vuk ibidem. Drevna je to misao i istina, a zaodijevali su je u formu poslovica i krilatica i Grci i Rimljani. Tako kaže Menandar, Mon. 69.: Βροτοῖς ἅπασιν ἀποθανεῖν ὀφείλεται a te su riječi prevedene na naš jezik još u staro vrijeme. (Ispor. Jagića, Sp. str. 3. br. 42.). Slično tu misao izrazuje stih u Fr. trag. adesp. 574. N: Ἅπαντα θάλλει καὶ πάλιν μαραίνεται Našim poslovicama još su bliže po obliku neke rimske: Kasija Hemine kod Nonija 101. 28.: Quae nata sunt, ea omnia denasci aiunt; Senek., Her. Oet. 1099.: Quod natum est, poterit mori; Minucija Fel. Oct. 31.: Quis ignorat, omnia, quae orta sunt, occidere, quae facta sunt, interire.

842. Umri ja, umri vas svijet. D. 5453. Ovo egoistično načelo nije postavio naš narod, nego ga je neki književnik dubrovački stvorio po poslovici, kojoj je izvor grčka: Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί: ὅτι οὐ δεῖ περὶ τῶν μελλόντων φροντίζειν ἢ δεδιέναι. App. II. 56., Coisl. 181.

Upasti.

843. Up'o je u jamu, što je on izdubo. D. 5472. U jamu sam upao, koju sam druzijem kopao. D. 5186. Mislio bi tko, da se ova poslovica razvila kod nas po onoj: „Ko pod drugim jamu kopa . . .“ No nije, nego je to prijevod poslovice, što je doduše nastala po toj, ali tek kasnije, a ima je Erasmus, str. 40.: Incidit in foveam, quam facit.

Upengan.

844. Nije ga vidio ni upengana. D. 3012. Ne može ga ni upengana vidjet'. D. 2696. Izvor je ovoj frazi u rimskoj, koju ima Cic., De fin. V. 27. 80.: Quae quidem dicunt ii, qui nunquam philosophum pictum, ut dicitur, viderunt.

Usta.

845. Jednijem istijem ustmi grijat' i hladit'. D. 1387 To je prijevod poslovice, što je Erasmus navodi na str. 246.: Ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἐξάγειν = Ex eodem ore calidum et frigidum efflare. Zacijelo joj je izvor u Esopovoj basni 64.: Ἄνθρωπος καὶ Σάτυρος.

846. Što iziđe iz usta, to se ne povrće u usta. Vuk 335. Što izleće, ne uleće. B. V. I. (1886.), str. 110. Što prođe preko devet zuba, ode preko devet brda. Što se reče, ono se ne može povratiti. Vuk 359. To kaže i Menandrov Mon. 710.: Ῥῆμα λόγον τις οὐκ ἀναιρεῖται πάλιν. To kazuju i rimske rečenice. Horac., Ep. I. 18. 71.: Et semel emissum volat irreparabile verbum; Ars poet. 390.: nescit vox missa reverti, Sulpic. Sev. vit. Mart. praef. p. 109. Halm: emissus semel revocari non queat.

Utonuti.

847. Mnogo puta i najbolji plivač utone. Vuk 181. I najbolji plivač utone. (I junak padne, podlegne). Stoj. 148. Samo je malko drukčija oblikom, a značenjem sasvim jednaka grčka sentencija u Flor. Monac. br. 54. (Stob. Flor. IV. 271.): Καὶ κυβερνήτης ἀγαθὸς ἐνίοτε ναυαγεῖ, καὶ ὁ ἀνὴρ σπουδαῖος ἀτυχεῖ. Kako je ta grčka gnoma prevedena već u staroj srpskoj književnosti (ispor. Jagića, Sp. str. 51. br. 125.), nije nemoguće, da je baš ona dala ovu našu poslovicu, samo što je narod „krmilara“ i „razbijanje broda“ zamijenio „plivačem“; tako je poslovica postala svakomu razumljiva, jer velik dio našeg naroda i ne zna pravo, što je krmilar.

V.

Valjati.

848. Ko u Pešti ne valja, u Budim nek ne ide. Vuk 158. Ko je budala u Rimu, taj je i u Budimu. B. V. III. (1888.), str. 156. Ove naše poslovice znače ono, što kazuje — ali

sasvim drukčijim riječima — grčka krilatica u For. Monac. br. 255. (Stob. Flor. IV., str. 288.): Τόπων μεταβολαὶ οὔτε φρόνησιν διδάσκουσιν οὔτε ἀφροσύνην ἀφαιροῦνται. Ako je ova ili njoj slična gnoma izazvala ove naše poslovice, onda je prije njih morao postojati kakov posredni oblik, koji je bio na pô puta između grčke gnome i sadašnjih naših poslovica. Taku jednu poslovicu ima rukopis A. Bijelića: Mijenja li se mjesto, ne mijenja pamet. Ne mogu reći, jesu li ove riječi uzete iz usta prostoga naroda, ali možda je otprilike taka poslovica živjela kad u našem narodu, a iz nje su se onda razvile one spomenute poslovice.

Vatra.

849. Ako i krivo vatra gori, pravo dim na badžu izlazi. Skarpa 77. Ljepše to kaže mati njena — grčka poslovica: Τὸ σκαμβὸν ξύλον τὸ πῦρ ἰθύνει ili Τὸ στραβὸ τὸ ξύλο ἡ φωτιὰ τὸ σιάζει. Altenkirch, str. 356. br. 88. Jamačno je po njoj i ova: Ako je dimnjak nakrivo, upravo dim izlazi. Vuk 3. Vuk dodaje i anegdotu: „Kazala nekakva varoška đevojka, kad su prosci gledajući je rekli između sebe: „Lijepa kuća, ali dimnjak stoji nakrivo.“ Sve je ovo po mojem mišljenju kasnije nastalo, kad se i poslovica tako — ad hoc — izmijenila. To se je pak, mislim, dogodilo kod nas

850. Gdje se god puši, ondje vatre ima. Vuk 76., Stoj. Š. Z. 153. Nijedan dim bez (malo) ognja nije. Vuk 214. Baš obrnuto: Gdje je vatre, tu je i dima. Kapet. 50. br. 32., str. 52. br. 76., Rkps A. B. Ovoj je posljednjoj poslovici jednaka Publ. Sir., Sent. 389.: Nunquam, ubi diu fuit ignis, defecit vapor. Poslovicu ima Ps. Klem. Recogn. 3. 16. p. 86.: impossibile est fumum non consurgere, ubi ignis est. Vukovim je pak poslovicama izvor novogrčka: Καπνὸς χωρὶς φωτιά. Altenkirch 339. br. 14.

851. Vatra se uljem ne tuli. Ili: Vatra se zeitinom ne gasi. Vuk 32. Uljem oganj gasit'. D. 5435. Na oganj ulja ne ljevaj. D. 2425. Tu su poslovicu imali i stari Grci i Rimljani. Grčka je: Ἐλαίῳ πῦρ σβεννύεις. Plut Boiss. 22. Ima je i Lukijan, Tim. 44.: πίττῃ καὶ ἐλαίῳ κατασβεννύναι (πῦρ). Iz Jovana Klimaksa (6. vijeka) citira Krumbacher (Mgr. Spr., str. 230.) ovu poslovicu: Μετὰ ἐλαίου σβεννύειν ἐμπρησμόν. Češće je navode i rimski pisci. Tako Nonije p. 22. 21.: M. Tullius in Hortensio: Ad iuvenilem libidinem copia voluptatum gliscit ita, ut ignis oleo.

Horac., Sat. II. 3. 321.: Adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino. Porfirije dodaje uz ove riječi: et usus est vulgari proverbio: oleum in incendium.

852. Vatra vatru ne gasi. Kapet. 31. br. 20. Oganj se ognjem gasi. D. 3322. Zacijelo su te poslovice po grčkoj: Μὴ πῦρ ἐπὶ πυρί: παρεγγυᾷ, μὴ κακοῖς ἐπισωρεύειν κακά. M. V. 93., II. 15., GCL. II. 74., D. VI. 71., DV. II. 94. A pogotovu im je jednaka ona, što je donosi Manutius, col. 1197.: πυρὶ οὐ σβέννυται πῦρ. U dubrovačkoj je varijanti valjada griješkom ispalo ne.

Večer.

853. Niko ne zna, što nosi jutro, što li veče. Ili: Niko ne zna, što nosi dan, što li noć. Vuk 220. Sličnu su poslovicu imali Rimljani. Liv. XLV. 8. 6.: Nec praesenti credere fortunae, cum, quid vesper ferat, incertum sit. Aul Gelije N. A. XIII. 11. 1., Makrob. I. 7. 12. spominju satiru Varonovu, kojoj je bio natpis poslovica: Nescis, quid vesper serus vehat.

Vepar.

854. Vepar po moru, a krap uz goru. D. 5565. Vepra sred vala, a raka sred gaja. D. 5566. Obje su ove rečenice načinjene po Horac., De art. poet. 30.: Delphinum silvis adpingit, fluctibus aprum. Erasmus, str. 419. donosi taj Horacijev stih među poslovicama, i ako poslovica nije nikad bio.

Vino.

855. Tko ište vina, daj mu vode. B. V. III. (1888.), str. 154. Valjada ova poslovica preporučuje vodu kao piće zdravije od vina. No može biti, da je nastala po grčkoj: Ἂν οἶνον αἰτῇ κόνδυλον αὐτῷ δίδου: ἐπὶ τῶν ἀγαθὰ μὲν αἰτούντων, δεινὰ δὲ λαμβανόντων. Z. I. 92., GCL. I. 47. Poslovicu su izvodili iz priče o Odiseju i Kiklopu.

856. U vinu je istina. Stoj. 221. U golemu vinu tvrda istina. D. 5180. Na vrh bokare laž, a na dnu je istina. D. 2553. Čaša iza čaše, a napokon istina. D. 410. Čaša iza čaše, a iza čaša istina. D. 409. Kako čaša za čašom, tako za čašama istina. D. 1584. Čaša iza čaše, a za njima istina. Kapet. 197. br. 1. Pjana usta istinu govore. B. V. VI. (1891.), str. 110. Svima je ovim poslovicama makar i daleko podrijetlo u staroj grčkoj: Ἐν οἴνῳ ἡ ἀλήθεια: παρ' ὅσον

ὁ οἶνος τοὺς ἐμπιπλαμένους αὐτοῦ ὁποῖοί εἰσι παραδείκνυσιν. Bodl. 451., Z. IV. 5., Ap. VII. 37., D. IV. 81., M. VI. 26. Od rimskih pisaca spominje tu poslovicu Plinije, N. h. 14. 141.: vulgoque veritas iam attributa vino est[1].

857. Vino i starca zaigra. Vuk 35. Vino i mudroga pobudali. Vuk ibidem. Vino i starca razigra i babu razdraga. Stoj. 221. Tako je kazivala i grčka: Οἶνος ἄνωγε γέροντα καὶ οὐκ ἐθέλοντα χορεύειν. M. VI. 25. Uz tu citira Manutius, col. 717. i ovu: Vinum dementat et sapientes = Οἶνος καὶ φρενήρεις ἐς ἀροσύνην ἀναβάλλει. Ovoj pak sasvim jednaka je ona druga Vukova: Vino i mudroga pobudali.

Vinograd.

858. Sam svoj vinograd sjeći. D. 4048. To je rimska poslovica, a ima je Horacije, Ep. II. 1. 220.: Ut vineta egomet caedam mea. Comm. Cruq. dodaju uz ove riječi: proverbium in eos dicitur, qui sibi volentes nocent.

Visjeti.

859. Svaki ovan visi o svojoj nozi. D. 4360., Stoj. Š. Z. 177. Svaka koza za svoj pikalj[2] visi. Vuk 276. Svaki bravak za svoj papak. Skarpa 385. Svaka utrobica o svom grkljanu visi. Vuk 277. Prvoj je poslovici našoj sasvim jednaka grčka: Κάθε ἀρνάκι κρέμεται ἀπὸ τὸ ποδαράκι του. Wen. 4. A i druge su potekle iz nje[3]. Altenkirch ne navodi nijedne naše paralele.

860. Što visoko leti, na nisko pada. Vuk 353. Tko visoko uzlazi, nizoko izlazi (možda: silazi?). D. 5013. Koja tica na visoko leti, nisko pada. Kapet. str. 82. br. 163. Visoko polijeće, al nisko pada. Vuk 35. Tko se više uspenje, niže pada. D. 4930. Sve su ove poslovice potekle iz riječi Luk. 14. 11., koje ima među krilaticama Maksim, col. 944.: Πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν

[1] Česta rečenica: „In vino veritas“ nije antikna.

[2] Pîkalj, pîklja, uvrh buta kraj, za koji se drži stražnji čerek, kad se nosi. Broz-Ivekovićev Rječnik s. v. pikalj. Poslovica je ta dakle ista, koja i ona pred njom.

[3] Bravak je također ovan, pa je tako i Skarpina poslovica sasvim jednaka ovoj dubrovačkoj; u njoj je „papak“ zamijenio „nogu“ poradi rime.

ὑψωθήσεται. Kod Rimljana spominju tu misao tek kršćanski pisci, na pr. Hieron., Reg. monach. 15. (Migne XXX., col. 417.): Quanto altior est ascensus, tanto durior descensus; Petr. Hrisol. (Migne LII., col. 273.): Quanto altius ascendit homo, lapsus tanto altius cadet.

Vjerovati.

861. Lasno se vjeruje, štogod se želi. D. 1953. Što tko žudi, lasno vjeruje. D. 4612. To je rimska poslovica, a ima je Cesar, B. G. III. 18. 2.: fere libenter homines, quod volunt, credunt; B. C II. 27. 2.: Quae volumus, et credimus libenter.

Vješala.

862. Ko se za vješala rodio, ne će utonuti. Vuk 153. Tko se rodio za vješala, od puške ne gine. Skarpa 433. To kaže i novogrčka poslovica: Ὅπου τοῦ μέλλει νὰ πνιγῇ, ποτέ του δὲν πεθαίνει. Altenkirch, str. 334. br. 36.

Vjetar.

863. Besjedi u vjetar (uzalud, luduje). Vuk 12. Sasvim su jednaku i oblikom i značenjem poslovicu imali Grci: Ἀνέμῳ διαλέγῃ: ἐπὶ τῶν ἀνεκούστων. Podl. 66., Z. 1. 37., Plut. Boiss. 23., DV. I. 14. Od nje se ne razlikuje ništa ni rimska, koju ima Lukrecije IV. 930.: tu fac, ne ventis verba profundam. Ispor. Marcel. 15. 5. 8.: ventis tamen loquebatur incassum.

864. Kako koji vjetar puha, tako mu se valja obrtati. Vuk 125., Kapet. 79. br. 84. Otkud vjetar duva, odonud valja i japundže okrenuti. Vuk 253. Po vetru se obraća. Mikloušić, str. 165. Obrnuto: Svakom vjetru jedra ne otvaraj. Kapet. 280. br. 28. Slikovitu ovu poslovicu imali su i Rimljani. Plaut, Epid. 49.: Utcumque in alto ventus est... exin velum vortitur; Poen. 754.: Utcunque est ventus, exin velum vortitur. Ispor. Ter., Hec. 380.

865. Vjetar kapom ćerati. Misliti ili činiti ono, što biti ne može, biti vjetrogonja. Vuk 36. Po svom je značenju jednaka ova poslovica grčkoj: Διατύῳ ἄνεμον θηρᾶς: ἐπὶ τῶν μάτην καὶ ἀνοήτως τι ποιούντων. Z. III. 17., DV. V. 83., Ap. VI. 13., D. IV. 29. I ako je razlika između grčke i naše poslovice u onome, čime se vjetar tjera, ja opet držim, da je baš ova grčka izvor našoj.

866. Vjetrom se pase, tko ne zna za se. D. 5588. Poslovica je ova nastala po rimskoj, koju ima Augustin C. Faust.

15. 6. (Migne XLII., col. 309.): adhuc pascis ventos, t. j. zanosiš se praznim mislima i uzaludnim nadama.

Vladati.

867. Brod ne umiješ vladat', a hoćeš drijevo. D. 329. To je rimska poslovica. Spominje je Fulg., Expos. serm. antiqu. p. 565. 22. Merc.: Apuleius in libro de republica(?) ait: qui celocem regere nequit, onerariam petit.

Vlas.

868. I vlas ima svoju sjenu. Jukić, Bos. prij. III. (1861.), str. 176. br. 666. To je sentencija Publ. Sir. 159.: Etiam capillus unus habet umbram suam. Poslovica znači, da se treba bojati i nejaka neprijatelja, jer se i on brani.

Vlast.

869. Ako hoćeš koga da poznaš, podaj mu vlast (u ruke). Vuk 9. Daj mu vlast u ruke pa da vidiš, tko je i što je. Stoj. 51. Obje su ove poslovice potekle od glasovite grčke rečenice: Ἀρχὴ τὸν ἄνδρα δείκνυσι: ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ οἷοί εἰσι φαινομένων. D. II. 94., GCM. I. 80., M. II. 44., Ap. IV. 1., XVIII. 32. Grci su ovu krilaticu pripisivali sad Pitaku, sad Solonu i drugima.

Vô.

870. Kola potežu vola. D. 1727. To je grčka poslovica: Ἅμαξα τὸν βοῦν ἕλκει: ἐπὶ τῶν ἀντιστρόφως τι ποιούντων. D. III. 30., GCM. I. 74., MP. III. 14., M. IV. 33., Ap. VI. 55.

871. Ne može nosit' junca, a hoće nosit' vola. D. 2703. Koze ne mogu nosit', a vola mi hoće naprtit'. D. 1805. Obje su te poslovice valjada napravljene po rimskoj, koju ima Petr. 25.: hinc etiam puto proverbium natum illud, ut dicatur posse taurum tollere, qui vitulum sustulerit.

872. Stara vola ni gospodar ne žali. D. 4218. Ova je poslovica samo slobodan prijevod grčke: Γέρων βοῦς ἀπένθητος δόμοισιν: ἐπὶ τῶν καθ' ὥραν τελευτησάντων. Z. II. 97., D. IV. 11., DV. II. 25., GCM. II. 6., Ap. V. 36.

873. Štogođ voko buče, sebi na roge baca. Vuk 354. Kad vol bariče, na glavu si sam zemlju baca. Ilić, str.

247. Kaj detelj kljuje, na prsa mu pada. Mikloušić, str. 162. Podrijetlo je ovim poslovicama u grčkoj: Βοῦς ἐφ' ἑαυτῷ κονιεῖται: ἐπὶ τῶν εὐχερῶς ἐπὶ κακῷ σῳῶν ἑπομένων. Οἱ γὰρ βόες πρᾷοι ὄντες, ῥᾳδίως τοῖς δεσμοῖς ὑπακούουσιν. Τινὲς δὲ ἐπὶ τῶν εἰς προῦπτον κίνδυνον ἑαυτοὺς ἐμβαλλόντων. Z. II. 69., App. III. 34. Možda su iz istoga vrela kod nas nastale i ove: Štogod tko djelja, sve preda nj pada. Vuk 354. Što tko djelja, preda nj pada. Vuk 357., D. 4962. Što remeta djelja, pred remetu pada. D. 4564. Sve, što tko djelja, prida nj pada. D. 4410. Dajbudi sve značе, što i one prve dvije.

Voda.

874. Ali vodu mutiš? D. 144. Mutio mu je vodu uz rijeku. D. 2388. Ove su obje poslovice nastale po poznatoj Fedrovoj basni I. 1., gdje vuk reče jagnjetu: „Cur (inquit) turbulentam fecisti mihi — Aquam bibenti?“ Možda je prema toj basni i ova: Mučno je s vucima vodu lokati. B. V. III. (1888.), str. 156. To se moglo zbiti stim lakše, što je i sama basna prešla u naš narod. Ima je Vrčević, Basne, str. 98.: Vuk i jagnje.

875. Bacio ko u mutnu vodu. Jukić, Bos. prij. I. (1850.), str. 122. br. 65. Bacio ko štetu niz vodu. Jukić, Bos. prij. II. (1851.), str. 178. br. 133. Ko da je bacio u vodu (tako je otišlo bez koristi). U Lici. Sve te naše poslovice značе, što i ova lička: to, što je učinjeno komu, što je potrošeno i t. d., otišlo je bez koristi; ma kao da je voda odnijela, nije ostalo od njega ni traga ni glasa. U tom su značenju imali sličnu poslovicu i Grci i Rimljani. Grčka je: Βάλλ' εἰς ὕδωρ: ἐπὶ τῶν ὀλέθρου ἀξίων. Z. II. 72., D. III. 51., DV. II. 4., M. II. 72., Ap. IV. 84. Da se ta poslovica i formalno upotrebljavala baš kao i naša, pokazuje rimska, koju ima na pr. Horacije, Sat. II. 3. 242.: Qui sanior ac si —. Illud idem in rapidum fluvium iaceretve cloacam, Seneka, Ep. 87. 16.: quae (sc. pecunia) sic in quosdam homines, quomodo denarius in cloacam cadit; Petr. 42.: Aeque est enim, ac si in puteum conicias.

876. I voda zube ima. Što se često pere, brzo se podere. Vuk 94., Stoj. 228. Sasvim jednaku rimsku poslovicu ima Petr. 42.: Aqua dentes habet. I značenje joj je kao i naše poslovice

877. Mnogo će donde Dunavom vode proteći Vuk 181. Dosta će dotle vode Dunavom proteći.

Vuk 68. I ovim su poslovicama[1] jednaku imali Rimljani. Prop. I. 15. 29.: Multa prius vasto labentur flumina ponto. Samo je, ja mislim, tuđa čija poslovica, valjada njemačka, koja je čedo te rimske, stvorila našu.

878. Na vrelu se voda muti. Kapet. 105. br. 49. Dok se voda s vrela ne zamuti, — Drugačije se mučno zamuti. Kapet. 266. br. 28. Misao ovu kaže rimska poslovica kod Hieron., Ep. 48. 15.: Si turbidae et nebulosae aquae fluunt, non est alvei culpa sed fontis; Ep. 17. 2.: Si rivus tenuiter fluit, non est alvei culpa sed fontis.

879. Nije vode uzeo u usta svoja (toliko i toliko vremena; još je sasvim natašte; od bolesti nije mogao). Sasvim su jednaku frazu imali i Rimljani. Ima je Petr. 42.: quinque dies aquam in os suum non coniecit. I ako je jasno, da je to vulgarna poslovična fraza, Otto je nema među poslovicama i poslovičnim izrazima.

880. Plivat' uz vodu — uz rijeku. D. 3541. Trudno je uz vodu plivat'. D. 5106. Fraza je ta načinjena prema grčkoj ili rimskoj, jer su je imali i Grci i Rimljani. Grčka je: Κατὰ ῥοῦν φέρεται: ἐπὶ τῶν εὐπλούντων. D. V. 82., GCL. II. 38., M. V. 3., Ap. X. 12. Rimsku spominje Hieron., De XII. doctor. 12.: contra impetum torrentis natare.

881. Tiha voda brijeg roni. Vuk 317. Tiha voda brijeg dere. Ilić, str. 251. Mučeća voda bregi dere. Ist. posl., str. 91. Tiha voda breg podjeda. Danica zagreb. god. 1838., str. 90. Izvor je tim poslovicama u grčkoj, kakva je ova: Ῥανὶς ἐνδελεχοῦσα κοιλαίνει πέτραν: ὅτι οἱ ἐπιμόνως πρός τι σπουδάζοντες αὐτὸ κἂν δυνήσονται. Ap. XV. 19. Ima poslovicu i Heril (Fr. epic. Graec. I. p. 271., fr. 10. Kinkel): πέτρην κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείη. Sačuvala se i u novogrčkom: Τὸ ἥσυχο νερὸ τρυπάει τὸ βουνό. Wen. 281. (Altenkirch, str. 328. br. 19.). Veoma je česta ta poslovica kod rimskih pisaca. Ovid., Ex P. IV. 10. 5.: Gutta cavat lapidem; Ars am. I. 476.: Dura tamen molli saxa cavantur aqua; Lukrecije IV. 1280.: Nonne vides etiam guttas in saxa cadentis — Umoris longo in spatio pertundere saxa. Onaj redoviti atribut tiha u našim poslovicama pokazuje, da su one došle od Grka, kod kojih ῥανίς ima atribut ἐνδελεχοῦσα ili, kako kaže novogrčka: τὸ ἥσυχο νερὸ, baš kao i naša.

[1] Mjesto Dunava govore se i druge vode; svaki kraj govori svoju vodu. Tako Ličani kažu: Mnogo će Likom vode proteći.

882. Tko bistru vodu muti, žeđa ga umori. D. 4709. Voda, ka se pije, mutit' se ne ima. D. 5592. Vodu, ka se često pije, mutit' ne valja. D. 5596. Koju vodu imaš piti, nemoj je mutiti. Kapet. 83. br. 186., Rkps L. B. Ja bih rekao, da su ove naše poslovice nastale po grčkoj: Βορβόρῳ ὕδωρ λαμπρὸν μιαίνων οὐδέποθ' εὑρήσεις ποτόν: ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν τὰ κάλλιστα τοῖς αἰσχύστοις μιγνύντων. DV. II. 7., D. III. 55., GCL. I. 68., M. II. 84., Ap. V. 14. Najbliže ovoj stoji prva naša. No može biti i to, da je ova stara grčka poslovica ostavila za sobom i koju varijantu, koja je onda putujući kojekako došla i k nama pa nam dala ove poslovice.

883. Tuče vodu u mortaru. D. 5113. Vodu u avanu[1] tući. Vuk 37. Tuci vodu u mortaru, niti sluzi ni gosparu. Kaže se, kad se nešto radi bez uspjeha. Rkps L. B. Izvor ovim poslovicama navodi iz Lukijana Erasmus, str. 331.: ὕδωρ ὑπέρῳ πλέκτειν (aquam in mortario tundere).

884. U plitkoj je vodi. D. 5239. Doć' na plitku vodu. D. 643. Nahodi se u plitkoj vodi. D. 2491. Ove su potekle iz rimske poslovice: in vado esse. Plaut, Aulul. 803.: Haec propemodum iam esse in vado salutis res videtur, t. j. na sigurnu mjestu. Plaut, Rud. 170.: At in vado est, iam facile enabit. Terencije, Andr. 845.: Omnis res est iam in vado.

885. Voda svašta opere do pogana jezika. Voda svašto opere do crna obraza. Voda sve nosi izvan sramote. Voda sve pere osvem grijeha. Vuk 37. Poslovice ove imaju svoj korijen u Euripid. Iphig. Taur. 1193.: Θάλασσα κλύζει πάντα τἀνθρώπων κακά. Taj je Euripidov stih bio već u starini krilatica, a kasnije je bez sumnje zašao i u prosti narod kao narodna poslovica. Je li se Euripidovoj misli steglo značenje još kod Grka, ili je naš narod sam izuzeo od moći vode pogan jezik, sramotu i grijeh, ne mogu reći. Iz ovih se naših — zacijelo kod nas — razvile i ove: Ne će ga oprati ni Sava ni Drava. Tako će biti pogrđen. Vuk 210. Dunav te ne bi oplakao. D. 2917.

[1] Avan, Der Mörser, mortarium (Broz-Ivekovićev Rječnik s. v. havan).

Vojska.

886. Ne čeka vojska, dok se kobila popiša. Kapet. 109. br. 146. Misao, što je nešto drastično kazuje ova poslovica, kazivali su i Grci, i to baš narodnom poslovicom o vojsci, a spominje je Suida: Ἀγὼν οὐ δέχεται σκήψεις. Malo je drukčija ova: Ἀγὼν πρόφασιν οὐκ ἐπιδέχεται. Bodl. 4., Z. 2. 45. Njoj je jednaka: Ἀγὼν πρόφασιν οὐκ ἀναμένει. Z. 2. 45. bilj. Kao poslovicu ima GCL. I. 1. Eshilove riječi: Ἀγὼν γὰρ ἄνδρας οὐ μένει λελειμένους.

Vô.

887. Na jednom volu ne mogu dvije kože biti. Stoj. S. Z. 171. Od jednoga vola ni moći dve kože imati. Danica zagreb. god. 1845., str. 77. Poslovica se ova govori i o ovci: Svaka ovca po jedno runo daje. Skarpa 28. Jedna ovca ne ima dvije kože. D. 1376. Ovcu je zamijenila koza u ovoj: Od jedne koze dva mijeha ne mogu biti. Vuk 283. Ovamo pripada i ova: Jedna koža ne može dva mesa dati. Vuk 112. Što naše poslovice kažu za vola, ovcu i kozu, to kaže novogrčka za jagnje: Ἀπὸ ἕνα ἀρνὶ δυὸ ἀρνακιὰ δὲ βγάνει ὁ μακελλάρης. Altenkirch, str. 335. br. 37. Ali kako paralele drugih evropskih naroda sve govore o volu, kao i one naše dvije prve, to je jasno, da su ove naše varijante dolazile k nama dajbudi s dva kraja: sa zapada i s istoka od Grka.

Vrabac.

888. Bolji je vrabac u ruci nego golub na krovu. U Lici. Bolji je svračak u ruci nego soko u planini. Vuk 28. Bolje je danas jaja nego sjutra kokoš. Vuk 23. Ovakih poslovica imamo još i više. Nijednoj njoj nijesam našao jednake ni među grčkima ni među rimskima. Ali su samu misao Grci poznavali i baš u poslovicu zaodjeli. Taka je poslovica: Τὰ ἐν χερσὶ κρατούμενα μείζονά ἐστι τῶν προσδοκωμένων: ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι αἱρετώτερόν ἐστι τὸ παρὸν κέρδος κρατεῖν, κἂν μικρὸν ᾖ, ἢ τὸ προσδοκώμενον, κἂν μέγα ὑπάρχῃ. Ap. XVI. 6. Izvor je poslovici Esopova basna 20. Taku su općenu poslovicu imali i Rimljani. Fronto p. 102. a. ima je ovako: Potior est certus praesens fructus quam futuri spes incerta. Tako kaže i Salustije, Cat. 20. 3.: neque ego incerta pro certis captorem, a Avijan, Fab. 20. 15.: nam stultum est, inquit (sc. piscator) praesentem amittere praedam, stultius ... vota sequi.

Vrag; vidi đavô.

889. Bježi kao vrag od tamnjana. Stoj. 23. Isto znači i ova: Miluje kao vrag tamjan (mrzi na to). Vuk 178. Tako govore i Grci: Φεύγει σὰν ὁ διάβολος ἀπὸ τὸ θυμίαμα. Altenkirch 40. br. 51. (naše ne navodi).

890. Zašto vrag zna mnogo? Zašto je star[1]. Vuk 88. Zna vele vrag, er je star. D. 5893. Ovoj je potonjoj sasvim jednaka grčka poslovica: Ὁ διάβολος ξέρει πολλά, γιατὶ εἶνε γέρος. Altenkirch, str. 20. br. 23.

Vran, vrana.

891. Ako si vran, mrcine čekaj. D. 106. Ovo je goli prijevod poslovice, što je ima Erasmus, str. 212.: Si vultur es, cadaver exspecta. Za nju kaže Erasmus da je uzeta iz Seneke. I doista je Seneka ima, ali drukčije, i to u Ep. 95. 43.: Amico aliquis aegro adsidet: probamus; et hoc hereditatis causa facit: vultur est, cadaver exspectat.

892. Bijela vrana. To je poslovična fraza za nešto, što je vrlo rijetko ili ga uopće i nema. Taka je poslovica: Rijetko kao bijela vrana. Vuk 272. Graknuše (na njega) kao na bijelu vranu. Vuk 45., Stoj. 218. Ta je „bijela vrana“ došla k nama od Grka, kod kojih je također bila poslovična: Λευκὰς κορώνας: ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων. M. V. 52. I kod Rimljana je bila poslovična: rara avis, a to je bio gavran[2], kako potvrđuje Juvenal, VII. 202.: Felix ille tamen corvo quoque rarior albo. Ispor. više kod Otta, str. 52. s. v. avis 2.

893. Izbio je vranom oči. D. 1265. To je prijevod rimske poslovice, koju ima Ciceron, Pro Mur. 11. 25.: Inventus est scriba quidam,... qui cornicum oculos confixerit (citira je Kvintil. VIII. 3. 22.). Poslovica je nastala odatle, što vrana ima oštar vid, pa se hoće velika opreza onomu, tko je hoće prevariti i dovrebati je. Poslovica se ta dakle govorila za one, koji mogu i najlukavijega prevariti. (Ispor. Otta, str. 93. s. v. cornix 2.).

894. Iz vrane što ispane, teško soko postane. Vuk 97. Nigda nije sova izlegla sokola. Vuk 213. Iz vranina

[1] To sam vrag kaže u Vrčevićevim Pitalicama, Srpske narodne pripovijetke 1868., str. 216. br. 88.

[2] Ispor. dubrovačku poslovicu: Dugoljetna sreća bio vran. D. 728.

gnijezda ne izleti soko. Stoj. 218. Nigdar ni vrana goluba izlegla. Danica zagreb. god. 1837., str. 94. Po onima je prvima zacijelo postala i ova: Soko iz vranjega gnijezda. Vuk 291. Gdje je sova izlegla sokola. Vuk 74. Prug izleć orla ne more. D. 3851. Od zla vrana i zlo piple. D. 3293. Svima je ovim poslovicama podrijetlo u staroj grčkoj: Κακοῦ κόρακος κακὸν ὠόν: εἴρεται δὲ ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν πονηρῶν πονηρὰ ποιούντων. Z IV. 82., D. V. 39., GCL II. 34., Ap. IX. 20. Poslovica se tumači i ovako: ἐπὶ τῶν ἐκ κακῶν γονέων ὄντων (D. 5. 39.). Poslovica je ta jako stara. Od naših je njoj najbliža ona dubrovačka: „Od zla vrana i zlo piple". Druge su se formom od nje odvojile, ali u značenju se nijesu promijenile. Kako je našem narodu soko slika junaka, može biti, da je baš on sam ovoj staroj grčkoj poslovici dao taj oblik. Kod Grka je još i među srednjegrčkim poslovicama ona stara grčka sačuvala svoju formu s vrlo neznatnom promjenom. (Ispor. Krumbachera, Mosk. Sam., str. 401. br. 19. i str. 424.).

895. Othrani vrana, da ti iskljuje oči. — Hrani vranu, da ti oči iskljuje. Skarpa 103. To je grčka: Θρέψε τὸν κόρακα γιὰ σοῦ βγάλῃ τὸ μάτι. Wen. 54.

896. Vrana s vranom, soko sa sokolom. Kapet. 33. br. 74. Poslovica znači, što i ona: „Par para i u crkvi traži". Tu su misao i Grci kazivali baš ovako, kako i prvi dio ove Kapetanovićeve poslovice: Ἀεὶ κολοιὸς ποτὶ κολοιὸν ἵζάνει: ἐπὶ τῶν τοῖς ὁμοίοις προσομιλούντων. Z. II. 47., GCL. I. 7., DV. II. 88., M. I. 35.

897. Vrana vrani očiju ne vadi. Vuk 39. Vran vranu oka ne izbi. D. 5607. Vran vraniću oka ne izbi. D. 5606. Vrana vrani ne će oči iskljuvati. Stoj. 218. Vrag vragu oči ne vadi. Vuk 39. Podrijetlo je ovim poslovicama, koje imaju sestara valjada kod svih novih naroda, u poslovici starih Rimljana. Tu poslovicu rimsku ima Makrobije Sat. VII. 5. 2.: tamquam cornix cornici oculos effodiat. U pravoj je formi, koju čuvaju i naše poslovice, ima Gregor Turonski, Hist. V. 18.: impletur in te proverbium illud, quod corvus oculum corvi non eruit. Dakle je već u starini bila stalna forma: Cornix cornici (corvus corvo) oculos non effodit. U ovoj formi je i novogrčka: Κόραξ κόρακος ὀφθαλμοὺς οὐκ ἐκβάλλει. Katz. 1291. (kod Altenkircha 355. br. 83.).

Vreća.

898. Prazna vreća uspravo ne može da stoji. Vuk 259. Prazna vreća uzgor stat' ne može. D. 3695. Prazna vreća uz brdo stat' ne more. D. 3694. i 3696. Obrnuto: Puna vreća stubočke stoji. Stoj. 219. Ni ove poslovice nijesu izvorne našega naroda. Dobiti ih je mogao s više strana. Takva je novogrčka: Ὄφκαιρη σακοῦλα δὲν στένεται ὀρθή ili ova kod Altenkircha 337. br. 1.: Ἄδειο σακκὶ δὲν στέκει. Wen. 25., pa njemačka: „Ein leerer Sack steht nicht", turska: „Ein leerer Sack bleibt nicht aufrecht stehen", talijanska: „Sacco vodo no stà in pie". (Sve ove poslovice citira Krumbacher, Mgr. Spr., str. 254. uz br. 182.).

899. Prodrta vreća ne može se napuniti. Vuk 263. Razdrta vreća ne može se napuniti. Vuk 269. Teško je prodrtu vreću napuniti. Vuk 314. Sve ove poslovice potječu iz grčke: Σάκκῳ διερρωγότι μὴ ἐπίβαλε. Katz. II. 98., Altenkirch, str. 340. br. 18.

Vrijeme.

900. Vreme gradi niz Kotare kule, — Vreme gradi, vreme razgrađuje. Vuk 39. Vrijeme gradi, vrijeme razgrađuje. Stoj. 215. Vrijeme grad gradi pa ga vrijeme i razgradi. Vuk 40. Brijeme sve napravja. D. 328. Svakoja vrijeme napravja. D. 4368. Tu su misao kazivali poslovično i Grci. Melisa, col. 928. ima ovu krilaticu: Χρόνος μαλάσσει πάντα καξεργάζεται. Među srednjegrčkim poslovicama ima onoj Stojanovićevoj jednaka: Καιρὸς ἀνάγει καὶ καιρὸς οὐ κατάγει (kod Krumbachera, Mosk. Sam., str. 404. br. 41.). Njoj je slična i novogrčka: Ὁ καιρὸς τὰ φέρνει, ὁ καιρὸς τὰ παίρνει. (Ispor. Krumbachera, l. c. str. 429.).

Vrtar.

901. I vrtar kadgod spametno reče. D. 1104. Ovo je prijevod grčke poslovice, koju navodi Erasmus, str. 176.: Πολλάκι καὶ κηπωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν. (Ispor. i Krumbachera, Byz. Spr. str. 77.).

Vuk, vučji; vidi kurjak.

902. Hranit vučje štene. D. 958. Tko vučju štenad hrani, on ovcama trag utire. Kapet. 179. br. 288. Dubro-

vačka je poslovica možda nastala po grčkoj: Οὐ χρὴ λέοντος σκύμνον ἐν πόλει τρέφειν. M. VI. 71., koju Erasmus, str. 394. ima u ovom obliku: Οὐ χρὴ λέοντος σκύμνον τρέφειν. Ali može biti, da su ove poslovice naše potekle, ako i ne kod nas, iz Esopove basne 373. Ποιμὴν καὶ Λυκιδεῖς, u kojoj pastir othrani vučju štenad, pa mu ona ponarastavši pokla ovce.

903. I brojene ovce vuk jede. Vuk 94. Vuk i od brojenog krade. D. 5622. I od brojenijeh kozlića vuk odnese. D. 1054. I od brojena vuk ukrade. D. 1053. Misao se obrnuto promijenila u ovima: Broj ovce čuva. B. V. I. (1886.), str. 119. Brojenu ovcu malo kad vuk ujede. Kapet. 29. br. 207. Podrijetlo je ovim poslovicama u starini. Vergil., Ecl. 7. 51. napominje u slobodnoj formi rimsku poslovicu: Hic tantum Boreae curamus frigora, quantum — Aut numerum lupus. Dakle je već stara rimska poslovica imala oblik otprilike onakav, kakav i naša. Sudeći po Vergilijevim riječima bila je poslovica: Lupus numerum (s. c. ovium) non curat. Među srednjegrčkim poslovicama glasi ta poslovica: Λύκος ἀπὸ ἀριθμοῦ οὐ φοβεῖται λαβεῖν (kod Krumbachera, Mosk. Sam., str. 408. br. 74.). Sasvim je jednaka novogrčka: Ὁ λύκος ἀπὸ τὰ μετρημένα τρώγει (citira je Krumbacher, l. c. str. 438.)[1]. Naše su jednake ovoj novogrčkoj, pa su jamačno i nastale po kojoj takoj novijoj formi, ako i ne baš novogrčkoj, a ono čijoj drugoj. Erasmus, str. 422. naime dodaje uz rimsku poslovicu, kako je ima Vergilije, ovo: „Extat hodieque vulgo iactatum adagium: Lupus non veretur etiam numeratas oves devorare."

904. I sve ovce i siti vuci (ne može biti). Vuk 104. Siti vuci (i) cijele ovce (ne može biti). Vuk 286. I vukovi siti i kozlići cijeli ne more biti. D. 1105. Ove nam je poslovice dala novogrčka: Καὶ ὁ λύκος χορτασμένος καὶ τὰ πρόβατα σωστά ili Καὶ σῶος ὁ ἄρτος, καὶτὸς κεκορεσμένος. Altenkirch, str. 324. br. 12.

905 Mi o vuku, a vuk te u ovce. Vuk 178. Mi o psu, a pas te na vrata. Kad ko gdje dođe baš onda, kad se za njega pita. Vuk 178. Mi o vuku, a vuk na vrata. Ilić, str. 248. Kapet. 98. br. 73. Kad se vuk imenuje, rad dojde. Danica zagreb. god. 1837., str. 85. Spomenek od vuka, a

[1] Malo drukčije je ima Altenkirch 340. br. 17.: Ἀπὸ τὰ μετρημένα τρώγ' ὁ λύκος. Wen. 344.

vuk z grma luka. Mikloušić, str. 168. Ovim je poslovicama i o vuku i o psu najstariji izvor u staroj rimskoj, koju ima Terencije, Andr. 537.: Lupus in fabula. I drugi je rimski pisci češće spominju. Poslovica se ova govorila, kad je tko došao baš u času, kad je o njemu bio govor, i tako prekinuo razgovor o sebi, — taman kao i naša. Nastala je pak iz vjerovanja, da se vuk ne smije spominjati, jer će i zbilja doći, ako se spominje. Ispor. Otta, str. 199. s. v. lupus 10. Sličnu su poslovicu imali i Grci: Εἰ καὶ λύκου ἐμνήσθης: ἐπὶ τῶν ὧν ἂν μνησθῇ τις καὶ εὐθὺς παραγινομένων. Ap. VI. 50. Takova je i novogrčka: Τὸ λύκο ἀναμένεις, τὴν οὐργιά του θὰ ἰδῇς. Altenkirch 333. br. 33.

906. Na vuka vika, a iza vuka i lisice vuku. Vuk 185. Na kurjaka vika, a lisice meso jedu. Vuk 188. Sva je huka na vuka, a iza vuka i lisica sita. Vuk 276. Na vuku je glas, a iza vuka se i lisice najedu. D. 2464. Vika na kurjaka, a iza njega kradu i lisice. Stoj. 97. Na vuka sva buka, a lisice meso pojedoše. Kapet. 105. br. 50. Iza vuka i lisica se naije. Ili: Iza vuka i lisica fuka. Vuk 97. Svim je ovim poslovicama podrijetlo u grčkoj: Λύκος ἐν αἰτίᾳ γίνεται κἂν φέρῃ κἂν μὴ φέρῃ: πρὸς τὸν ἐκ παντὸς τρόπου ἐν αἰτίᾳ γινόμενον. Coisl. 323., M. V. 71., App. III. 74. Misao je bila poslovična i kod Rimljana, kako se vidi iz Querolusa p. 18. 9. Peip.: Saepe condita luporum fiunt rapinae volpium. No naše su nastale po novogrčkima: Ὁ λύκος ἔχει τ' ὄνομα κι ἡ ἀλεποῦ τὰ τρώγει ili Ἐ λύκος τῶσει τὄνομαν τ' ἐ ἀλεποῦ τὴ χάρη. Ispor. Krumbachera, Mgr. Spr. 165.

907. Nije lasno vuka za uši uhvatiti. Pamučina, Srp. dalm. mag. 1848., str. 121. Vuka je teško za vuha zgrabiti. Danica zagreb. god. 1843., str. 6. Tu su poslovicu imali i stari Grci i Rimljani. Grčka je: Τὸν λύκον τῶν ὤτων ἔχειν: ἐπὶ τῶν ἐν κινδύνῳ καθεστότων. οὔτε γὰρ κατέχειν οἷόν τε οὔτε ἀφεῖναι ἀκίνδυνον. M. VII. 44., a citira je i Donat uz Terencija, Phorm. 506. Od rimskih je pisaca napominje Terencije, Phorm. 506.: immo, id quod aiunt, auribus teneo lupum. Nam neque quo pacto a me dimittam neque uti retineam scio. (Ispor. više u Otta, str. 199. s. v. lupus 9.).

908. Star vuk pasja maskara. Vuk 294., D. 4211. Star vuk pasja prdačina. Vuk 294. Star vuk pasja šala. Danica zagreb. god. 1845., str. 81. Obrnuto: Star je pas vuku za maskaru. Vuk 294. One su prve po novogrčkoj poslovici:

Λύκος γεράσας παίγνιον κυναρίοις. Katz. 1439. ili: Ὁ λύκος σὰ γεράσῃ μασκαρᾶς τῶ σκυλιῶν γίνεται. Altenkirch, str. 23. br. 1.

909. Teško je vuka s ovcom pomiriti. Kapet. 167. br. 27. Teško je pseto s mačkom i kurjaka s ovcom pomiriti. Vuk 314. Neprijateljstvo između vuka i ovce bilo je poslovično i kod Grka i kod Rimljana. Tako veli grčka poslovica: Πρίν κε λύκος οἶν ποιμάνῃ: ἐπὶ τοῦ ἀδυνάτου. D. VII. 63., Ap. XVI. 82. Aristofan, Pax 1076. kaže to ovako: πρίν κεν λύκος οἶν ὑμεναιοῦ. Srednjegrčka poslovica ima ovaki oblik: Λύκου καὶ προβάτου ποία συνοδία; (Krumbacher, Mosk. Sam., str. 414. br. 116.). I Rimljani su znali za taku poslovicu. Verg., Ecl. 8. 52.: Nunc et ovis ultro fugiat lupus; Horac., Carm. I. 33. 8.: sed prius Apulis — Iungentur capreae lupis.

910. Uhvatio se vuk u gvožđa. Kapet. 185. br. 38. Sasvim su jednaku poslovicu imali Grci: Λύκος εἰς πάγας: ἐπὶ τῶν εἰς κίνδυνον προὔπτων ἡκόντων. Z. III. 52., Ap. VI. 70[f].

911. Vuk na vuka ni u gori ne će. Vuk 40. Vuk na vuka ni u gori ne će, a kamoli brat na brata svoga. Kapet. 34. br. 92. Grci su imali poslovicu: Ἔγνω δὲ φώς τε φῶτα καὶ λύκος λύκον (citira je iz Eth. Eud. IX. p. 1234. γ Crusius, Philol. VI. Supplb., str. 302.). Ispor. br. 223.

912. Vuk se mesom hrani. U Lici. Reče se onomu, koji za obrokom jede samo meso, a na drugo i ne gleda. I Grci su imali poslovicu; Λύκος κρέας νέμει: ἐπὶ τοῦ πλεονεκτεῖν καὶ διδόναι βουλομένου. App. III. 75., Coisl. 324.

913. Zinuo kao gladan vuk. Kapet. 61. br. 103. Zinuo kao bijesan vuk. B. V. III. (1888.), str. 174. Grci su imali poslovicu: Λύκος ἔχανεν: ἐπὶ τῶν τῆς ἐλπίδος ἀποτυγχανόντων. Οἱ γὰρ λύκοι ἀθηρίᾳ περιπεσόντες χαίνουσι διερχόμενοι. D. VI. 20., Bodl. 614.[1], Coisl. 318.[2] Prema ovom tumačenju grčkoj poslovici sasvim odgovara naša: „Zinuo kao gladan vuk". Poslovicu tu imaju i Rimljani Plaut, Stich. 605.: inhiat quasi esuriens lupus. Capt. 912.: qaasi esuriens lupus.

[1] Bodl. je tumači: ἐπὶ τῶν ἐλπιζόντων μὲν χρηματίσεσθαι διαμαρτόντων δὲ τῆς ἐλπίδος.

[2] Tumači je: Ἐπὶ τῶν ἐλπιζόντων μέν τι ἕξειν, διαμαρτόντων δέ.

Z.

Zacrljeniti se.

914. Bolje se jedamput zacrljeniti nego sto puta ublijediti. Bolje je jedamput pregnuti te kazati ono, što čovjeku nije po volji, nego da ga ono muči. Vuk 26. Bolje je stokrat zacrljenit' negli jednom ublijediti. D. 276. Volim se jednom zacrveniti nego uvijek blijediti. Kapet. 34. br. 97. Dubrovačka poslovica kazuje baš obrnuto; u njoj je bolje stokrat se zacrvenjeti nego jednom ublijedjeti, dok je u Vukovoj i Kapetanovićevoj bolje jednom se zacrvenjeti nego stoput (uvijek) blijedjeti. No uza sve to potječu sve tri te poslovice iz jednog vrela. A to je vrelo grčka poslovica: Ἅπαξ πυῤῥός καὶ δέκατον χλωρός, koju iz Suide iznosi Erasmus, str. 637. Erasmus je tumači ovako: „Suidas admonet dictum de iis, qui mutuum accipiunt, quos necesse est crebro tum rubescere pudore tum metu pallescere. Rubescere dum petunt mutuum, pallescere dum solvendo non sunt et metuunt, ne trahantur in ius aut in nervum." Erasmusovo tumačenje traži drukčiju upotrebu poslovice, drugi logični odnošaj između πυῤῥός i χλωρός negoli je između naših zacrvenjeti se i blijedjeti. Ali Erasmusovo tumačenje pokazuje, da je odviše nategnuto i neprirodno; baš iz njega izlazi ono značenje poslovice, što ga imadu i naše: bolje se jednom zacrvenjeti pa zaiskati, da ti tko posudi, nego deset puta blijedjeti od nevolje, gladi i t. d. Ili se možda iz Suidine forme razvila kasnije tek otprilike ovaka forma: κρεῖττον ἅπαξ πυῤῥόν ἢ δέκατον χλωρὸν εἶναι?

Zanat.

915. Zanat je u nevolji hrana. Vuk 84. Zanat je u nevolji najbolji pomoćnik. Kapet. 58. br. 83. Lako može biti, da je ovim poslovicama izvor Menandrov Mon. 309.: Δειλὸν ἀτυχίας ἐστὶν ἀνθρώπους τέχνη, jer je taj stih preveden na naš jezik već u staroj književnosti. (Ispor. Jagića, Sp. str. 11. br. 193.).

Zao.

916. I zli lov ulove. D. 1108. I zločes lovac lov ulovi. D. 1110. Te su obje poslovice samo slobodan prijevod grčke: Δέδοται καὶ κακοῖσιν ἄγρα: ἐπὶ τῶν παρ' ἀξίαν εὖ πραττόντων. Bodl. 349., Z. 3. 31., D. 4. 34.

917. Ko zlima oprašta, dobrima škodi. Vuk 138. Ko kriva žali, pravom griješi. Vuk 144. Ko zlijem prašta, dobrijem udi. D. 5020. Te je poslovice dala nama krilatica iz knjige proroka Isaije, što je donosi Melis., col. 977.: Ἀδικεῖ τοὺς ἀγαθοὺς ὁ φειδόμενος τῶν κακῶν (= Maksim, col. 685.), a kao poslovicu ima je Apostolije I. 34[a].

918. Ko se zla ne bi bojao! Priča se u Lici, da je rekao Ciganin, kad su ga pitali, boji li se Boga[1]. Samo je možda slučaj, da od riječi do riječi jednaku poslovicu ima i Planud br. 79.: Τὸν κακὸν καὶ τίς οὐ φοβεῖται;

919. Ko se s zlijem druži, — On se vazda tuži. — Ko se s zlijem druži, — Ta se vijek tuži. — Ko se s rđom druži, — Vazda mu se tuži. Vuk 155. Ko sa zlima druži, sveđer tuži. D. 4902. Od zle žene i rđava druga ukloni se, da te ne obruga. Vuk 233. Sve ove poslovice odvraćaju od drùženja sa zlim i rđavim čovjekom, jer odatle nikakva dobra nego naprotiv svako zlo, a u prvom redu da će i sam biti zao i rđav družeći se sa zlim i rđavim. Tu su misao kazivale i brojne grčke krilatice i poslovice. Već je u staroj srpskoj književnosti preveden Menandrov Mon. 274.: Κακοῖς ὁμιλῶν καὐτὸς ἐκβήσῃ κακός. (Ispor. Jagića, Sp. str. 10. br. 171.). Taj se stih nalazi i među Apostolijevim poslovicama IX. 20[a]. I Solon je preporučivao: Μὴ κακοῖς ὁμίλει (Stob. Flor. I. 87.). Malo samo drukčija je od Menadrova onoga stiha gnoma, što je iznosi Schenkl, Wien. Stud. XI. (1889.), str. 23. br. 74.: Κακοῖς συνεχῶς ὁμιλῶν γενήσῃ καὐτὸς ἐκείνοις ὅμοιος, a tako se isto malo od njega razlikuje gnoma kod Maksima, col. 756.: Κακοῖς δ' ὁμιλῶν καὶ κακὸς πάντως ἔσῃ. Sasvim je vjerojatno, da je baš onaj Menandrov stih ili njemu slična krilatica bila izvor našim poslovicama, samo što je naš narod prvoj poli stiha (κακοῖς ὁμιλῶν = tko se sa zlijem druži) tražio drugu polu s rimom za druži, pa je doista i našao, ali ujedno jasnoću grčke sentencije malo potamnio.

920. Sa zlijem se nemoj sadružiti, — Jera ti se hoće satužiti. Vuk 274. Ova se mogla razviti iz onih gore spomenutih, jer i znači isto, što i one. No i Grci su imali ovakih imperativnih rečenica. Jedna je taka prevedena na naš jezik u starini, i to: Ἀνδρὸς πονηροῦ φεύγε συνοδίαν ἀεί. (Ispor. Jagića, Sp. str. 2. br. 22.).

[1] To kaže baba u Vrčevićevim „Pitalicama", Srp. nar. prip. 1868., str. 212. br. 20.

Ap. XV. 95e. ima Platonovu: Τὰς δὲ τῶν κακῶν συνουσίας φεύγε ἀμεταστρεπτί (= Plato, Legg. IX. 854.). Želja za rimom mogla je i od ovih stvoriti onaku poslovicu, kakva je Vukova.

921. Ni zlu teci ni dobru ostavi. Vuk 213. Ni vrijednu teci ni malo vrijednu ostavi. Vuk ibidem. Ni čestitu teci, ni zločestu ostavi. Vuk 225. Ni zlu ostavi ni dobru teci. D. 2982. i 2983. Ispor. i br. 2928. Ni sretnu teci ni nesretnu ostavljaj. B. V. I. (1886.), str. 126. Misao ovu, što je kazuju ove poslovice, izrekao je Krates u rečenici, što je iznosi Sternbach, Wien. Stud. XI. (1889.), str. 57. br. 387.: Ὁ αὐτὸς (sc. Κράτης ὁ Κυνικός) τελευτῶν τριάκοντα τάλαντα Θηβαίοις κατέλιπεν ἐπιφθεγξάμενος ὅτι, ἐὰν μὲν γένηται αὐτοῦ ἄξιος ὁ υἱός, οὐκ ἀπορήσει χρημάτων, ἐὰν δὲ ἀνάξιος, οὐδὲ ταῦτα ἔχειν ἐπιτήδειος ἔσται. Ta se rečenica mnogo spominjala kod kasnijih pisaca (ispor. Sternbachovu bilješku uz nju), pa se možda već kod Grka stvorila od nje kratka rečenica, kakve su naše poslovice, a možda je u obliku anegdote došla i k nama, pa onda sam naš narod izvadio iz nje samo poslovicu, a anegdotu zapustio i poslije sasvim zaboravio. Prvo mi se ipak čini vjerojatnije, da je tu metamorfozu doživjela anegdota o Kratesu već kod Grka.

922. Sa zlim žlje, a beza zla još gore. Vuk 274. (Sa) zlim zlo, a bez zla još i gore. Kapet. 61. br. 115. Sa zlim zlo, a bez zla i ruke odsječene. Stoj. 35. Ao moj tupi tupane! S tobom zlo, a bez tebe i gore. Vuk 10. Jao moj tupi tupane! S tobom tupo, a bez tebe zarubljeno. Vuk 109. O moja kapice! s tobom zlo, a bez tebe i crnje i gore. Stoj. 107. Po značenju sasvim jednaku, a prvima i po obliku sličnu, grčku poslovicu ima Erasmus, str. 523.: Οὔτε σὺν πανολέθροισιν οὐτ' ἄνευ (neque cum malis neque sine malis). Poslovicu tu citira Erasmus po Suidi iz Aristofan. Lisistrate. Uz nju navodi iz nekog epigrama posljednjim našim trima sličnu: Nec tecum possum vivere nec sine te.

923. Sa zlim (ili: lopovom, rđom, kukavicom i t. d.) ni u raj. U Lici. Ne će s njim ni u raj. D. 2601. Sasvim jednaku frazu ima Planud br. 119.: Μετὰ κακοῦ μηδ' εἰς παράδεισον.

Zapovijedati.

924. Veži konja, gdje (ti) gospodar zapovijeda. Vuk 33. Veži konja, gdje ti gospodar reče, pa makar ga vuk ujio. Kapet. 32. Veži magarca, gdje ti gospodar

zapovijeda. Skarpa 529. To je grčka poslovica, samo što ova kao i Skarpina govori samo o magarcu: Δέσε τὸ γομάρι ὅπου θέλει ὁ γομαριάρης. Od ove je šira i jednaka onoj našoj kod Kapetanovića ova: Δέσ' τὸ γάδαρο ὅπου θέλει ὁ νοικοκύρης, κι ἂς τὸν φάῃ ὁ λύκος. Altenkirch, str. 45. br. 81.

Zapovijest.

925. Velike gospode molba pogotovu zapovijest. Vuk 33. Izvor je ovoj poslovici grčka kod Apostolija IV. 97.: Βία πενήτων πλουσίων παράκλησις: παρόσον οἱ μὲν πένητες ἀναγκάζονται, οἱ δὲ πλούσιοι θρύπτονται καὶ θωπεύονται. Slična je i ova: Πλουσίου παράκλησις, πτωχοῦ βία. Planud 243. Na tu poslovicu misli i Platon, Ep. 7. p. 329. D: τὰς τῶν τυράννων δεήσεις ἴσμεν ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσίν. Po tima je nastala sredovječna poslovica: Magnatum preces imperia. (Ispor. Kurza, Neue Jahrbücher für kl. Philol. u. Päd. 143. [1891.], str. 6.). Ali su i stari Rimljani tu misao poznavali i govorili poslovično. Tako kaže Makrobije, Sat. II. 7. 2.: Sed potestas non solum si invitet, sed etiam si supplicet, cogit, a Publije Sir., Sent. 661.: Dominari ex parte est, cum superior supplicat.

Zasukivati.

926. Još nije do vode došao, a gaće zasukuje. Vuk 114. Ne valja se izuvati prije vode. Vuk 196. Ne svlači se prije neg na rijeku dođeš. D. 2768. Ne treba se prije gaza izuvati. Kapet. 119. br. 361. I ove su poslovice starinom iz Grčke. Planud 215. ima poslovicu: Πρὸ ποταμοῦ τὰς ἐσθῆτάς σου αἶρε, koju Crusius, Rhein. Mus. 42., str. 416. tumači da znači ovo: prije neg si došao do vode, digni haljinu, t. j. pripravi se prije nego dođe nevolja. No može biti lako, da je Planud i tu poslovicu svojevoljno „popravljao" (ispor. Krumbachera, Byz. Spr., str. 90. uz br. 47.). I među vizantinskim poslovicama ima slična poslovica: Πρὶν ποταμοῦ τὰ ῥοῦχά[1] σου σήκωσον! (Krumbacher, Byz. Spr., str. 70. br. 47.). Vizantinsku formu čuva i srednjegrčka poslovica. (Ispor. Krumbachera, Mgr. Spr., str. 121. br. 39.). No naše se od svih njih razlikuju; ònê zapovijedaju, da se „gaće zasuču", prije no se dođe do vode, a naše naprotiv odgovaraju od toga, da se

[1] ῥοῦχον jest slavenska riječ ruho, koju su Grci primili. Krumbacher, Byz. Spr., str. 79. uz br. 18.

to ne čini. Grčke dakle kazuju, da se čovjek treba daleko unaprijed spremiti za dane nevolje, a naše govore, da se ne treba pripravljati za ono, čemu još nije vrijeme. Prema tome ove grčke poslovice nijesu mogle biti izvor našima. No imali su Grci ovu poslovicu i u onakom značenju, kakvo je naših poslovica. To je ponajprije u MP. II. 70.: Πρὸ ποταμοῦ ἀναστέλλεται: ἐπὶ τῶν ἀκαίρως τι δρώντων (= ἀντὶ τοῦ ἀνατείνει τὰ ἱμάτια, ἐπὶ τῶν ἀκαίρως τι ποιούντων). Poslovica se dakle ova rugala: podiže haljine prije vode, t. j. imala je značenje, što ga imaju i naše poslovice. A baš tako zapovijedajući govorila je to srednjegrčka: Πρὸ ποταμῶν μὴ ἀναστέλλου (kod Krumbachera, Mosk. Sam., str. 409. br. 79.). Od novogrčkih varijanata citira Krumbacher samo ovu: Πρὸ ποταμῶν ἀναστέλλει τὰ ἱμάτια. Po svemu se vidi, da su naše sve tri nastale po onakoj, kakva je grčka u moskovskom rukopisu.

Zavičaj.

927. Naš zavičaj, naš običaj. Stoj. 144. Koliko krajeva, toliko krojeva. Stoj. Š. Z., str. 161. Koliko sela, toliko je navičaja. Vuk 145. U svakom selu svoj zakon. D. 5280. Svako mjesto svoj adet ima. Kapet. 163. br. 248. Svaka vas jima svoj glas. Ist. posl., str. 91. Misao, da svaki kraj ima posebne običaje i navike, izrazivali su i Grci poslovicama. Taka je: Νόμος καὶ χώρα: ἡ παροιμία αὕτη λέγεται διὰ τὸ ἕκαστον ἔθνος ἰδίοις νόμοις χρῆσθαι (ili drugi: ἐπὶ τῶν ἰδίοις κεχρημένων ἤθεσι.). Z. V. 25., M. VI. 11., MP. II. 31., Ap. XII. 12ª., Plut. Alex. 10. Takva je i Planud. 198.: Πόλις καὶ νόμος, κώμη καὶ ἔθος.

Zavidjeti.

928. Volim, da mi ljudi zavide, nego da me žale. Vuk 38. Bolje je, da ti zavide, nego da te žale. — Bolje da na te viču, nego da te žale. Skarpa, Hrv. nar. posl., str. 549. Sve su te naše poslovice iz grčke: Κάλλια νὰ σὲ ζελεύουν, παρὰ νὰ σ' ἐλέουν. Altenkirch 30. br. 30. Po njima su i ove naše: Jao onome, koga žale. Vuk 109. Teško onom, koga žale. Vuk 316.

Zdrav.

929. Lasno je zdravomu bolesnoga svjetovati. Vuk 166. Lasno zdrav nemoćnu zabavlja. D. 1955. To je kazivala i rimska poslovica, koju ima Terencije u Andr. 309.:

Facile omnes quom valemus, recta consilia aegrotis damus. Dubrovačka je varijanta bliže grčkoj krilatici: Ῥᾷον παραινεῖν ἢ πάθοντα καρτερεῖν (= Eurip., Alcest. 1078.). U njoj je valjada izvor i ovoj: Zdrav bolesnu ne razumije. Vuk 89.

Zdravlje.

930. U nemoćnika zdravlje pita. D. 5229. Čini se, da je ova poslovica — ako i nije direktno — postala od grčke: Εἰς ἀσθενοῦντας ἀσθενῶν ἐλήλυθας: ἐπὶ τῶν ὁμοια καὶ παραπλήσια πασχόντων. Z. III. 56., GCM. III. 6., Ap. VI. 52.

931. Zdravlje je najveće blago ovog svijeta. Ili: Zdravlje je najveće bogatstvo. Vuk 89., Ist. posl., str. 89. Sa zdravljem se ništa pomiješalo nije. Vuk 274. Bez zdravlja nema bogatstva. Vuk 11. Ništa se sa zdravljem pomiješalo nije. Vuk 225. Bez zdravlja nije sreće. Stoj. 35. Sasvim su tako kazivale ovu misao i grčke poslovice. Taka je: Ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρί. Ap. XVII. 48ª. (pripisuje je Simonidu). A osobito je blizu našima Menandrov Mon. 408.: Οὐκ ἐσθ' ὑγιείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ. Baš ova krilatica kao da je izvor našim poslovicama. Erasmus, str. 265. citira Platonovu (Legg. II.): Λέγεται γὰρ ὡς ἄριστον ὑγιαίνειν, δεύτερον δὲ κάλλος, τρίτον δὲ πλοῦτος. Našim je poslovicama bliska i Isus. Sir. 30. 15. (u Zöcklerovu prijevodu): „Gesundheit und Wolbefinden ist besser denn alles Gold"; ibid. 16.: „Kein besseres Reichtum als Gesundheit des Leibes".

Zec.

932. Jednijem tekom dva zeca stignuť. D. 1391. Ta je poslovica načinjena po rimskoj, koju ima Plaut, Cas. II. 8. 40.: Iam ego uno in saltu lepide apros capiam duos. Je li dubrovački književnik — jer teško da se ova poslovica ikad u narodu govorila — mjesto vepra umetnuo zeca, ili je to drugi koji sredovječni paremiograf učinio, ne znam.

933. Lovi zeca na kolijeh. D. 2081., Stoj. Š. Z., str. 162. Tjera zeca na kolijeh. D. 4703. Dostignuť zeca na kolijeh. D. 668. Turci zeca na kolima hvataju (majstorijom posao rade). Vuk 322. Hvata zeca na kolima (t. j. zgodom). Jukić, Bos. prij. III. (1861.), str. 173. br. 569. Otmanlija na kolijeh zeca stiže. D. 3400. Kao što se naše poslovice dijele na dva reda: jedne govore općeno o hvatanju

zeca na kolima, a druge pripisuju to hvatanje Turcima, tako su i kod Grka jamačno bila dva skupa: jedan je govorio samo općeno o hvatanju zeca na kolima, a drugi je o Agarenima kazivao, da oni love zeca na kolima. Prvi skup zastupa starija vizantinska poslovica: Μὲ τὸν ἀραμπᾶ πιάνετ' ὁ λαώς, u kojoj turska riječ ἀραμπᾶς znači kola; poslovica dakle znači: „lovi zeca na kolima", i treba je razumjet kao ironiju na ljude, koji u kakvu poslu upotrebljuju nevaljala i nespretna sredstva. (Ispor. Krumbachera, Mosk. Sam., str. 458.). Poslovice pak naše, koje govore o Turcima, nastale su po novogrčkoj varijanti, koju iz zbornika Katziulesova († 1730.) citira Krumbacher (l. c.): Ἀμάξῃ Ἀγαρηνοὶ ἁλίσκονται τὸν λαγών. Kako Ἀγαρηνοί ovdje znači pogane, to može biti, da su sami Grci mjesto te riječi govorili Turci, ali može biti, da je tu sebi sasvim nerazumljivu riječ i naš narod zamijenio Turcima. Kako pak i ova forma poslovice znači ironiju na budale, koji sasvim nespretno rade kakov posao, ne razumijem, kako su Vuk i Jukić mogli podmetnuti onaka tumačenja poslovici: „Turci zeca na kolima hvataju". Je li joj zazbilja narod mogao dati tako tumačenje? Može biti. Turska je sila bila toliko zatjerala strah u kosti našemu narodu, da je on vjerovao, da Turci mogu i smiju sve, što hoće, a što drugi nitko ne može i ne smije.

934. Koji hrt dva zeca tjera, nijednoga ne hvata. Kapet. 83. br. 173. Hrt, koji dva zeca ćera, nijednoga ne hita. D. 964., Rkps A. B. Govori se i u Lici, ali mjesto hrt kaže se pas ili kuja. Oba, beno! (vikao nekakav lovac hrtu, koga je bio napustio za dva zeca) pa nijednoga. Vuk 228. Ove su poslovice mogle s dva kraja poteći. Sasvim im je jednaka grčka poslovica: Ὁ δύο πτῶκας διώκων οὐδέτερον καταλαμβάνει. Ap. XII. 33., a tako isto Publije Sir., Sent. 404.: Lapores duos qui insequitur, is neutrum capit. A mogla ih je dati i novogrčka: Ὅποιος κυνηγᾶ δυὸ λαγοὺς, κανένα δὲν πιάνει. Altenkirch 337. br. 2.

935 Plašiv kao zec. Vuk 249., Stoj. 225., Kapet. 298. br. 11. Strašiv kao zec. D. 4283. Tu su poredbu upotrebljavali poslovično i Grci: δειλότερος εἶ τῶν λαγωῶν. Ap. V. 90[b]. ili: Ἀψυχότερος λαγωοῦ φεύγοντος: ἐπὶ τῶν σφόδρα δειλῶν. Ap. IV. 68[b].

936. S volom otit' u zecove. D. 4024. To je grčka poslovica: Τῷ βοὶ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν. Kod kojeg se paremiografa nalazi, zaboravio sam zabilježiti, a jest iz zbornika Leutsch-Schneidewinova.

937. Zec mu je put pritekao. D. 5808. Zec te je srio. D. 5809. Ovo nijesu zapravo poslovice; treba ih shvatiti onako, kakve su. Naš narod naime vjeruje, da nije dobro, da zec komu prijeđe preko puta. Komu zec prijeđe put, dogodit će mu se nesreća na putovanju. To su vjerovali i stari Grci pa su prema tomu načinili i poslovicu, koju iz Suide ima Erasmus, str. 530.: Φανεὶς ὁ λαγὼς δυστυχεῖς ποιεῖ τρίβους (Lepus apparens infortunatum fecit iter). Erasmus dodaje: „Vulgo creditum etiam his temporibus occursum leporis omen esse parum felix iter ingressis."

Zgriješiti.

938. Što zgriješe banovi, plaćaju gradovi. D. 4589. Luduju banovi, plaćaju pukovi. D. 2106. Kaj veliki sakriveju, mali platiti moraju. Mikloušić, str. 161. Kad se gospoda med sobom svade, onda muž kečku podati mora. Danica zagreb. god. 1841., str. 41. Sve su ove poslovice nastale, ako i ne izravno, po glasovitoj krilatici Horacijevoj, Ep. I. 2. 14.: Quicquid delirant reges, plectuntur Achivi, a može biti (daj kajkavačke) po isto takoj poznatoj Fedrovoj, Fab. I. 30. 1.: Humiles laborant, ubi potentes dissident. Možda je tek puki slučaj, da misao rimskih krilatica izriče i ova naša: Što zaradi Ivan-planina, to plati selo Bradina. (Po Ivan-planini su četovali mnogi hajduci, pa vlasti, kad ne mogu ništa hajducima, one iskaljuju i svete se mirnim ljudima u najbližem selu Bradini). B. V. II. (1887.), str. 172. Njoj je nalik i ova: Čaglavica se svađala, Priština globu davala. B. V. god. 1910., str. 336.

Zidati.

939. Zida kule po oblaku. Vuk 90. Zidat kaštjele u ajeru. D. 5819. Gradi kule u zraku. Kapet. 37. br. 68. Taku su poslovicu imali Rimljani, i baš je ona izvor modernim poslovicama, kakve su i naše. Tu rimsku poslovicu ima Augustin, Serm. 8. prooem. (Migne XXXVIII., col. 67.): ne subtracto fundamento in aëre aedificare videamur; ibidem, col. 30.: quasi in aëre quaeratis aedificare.

Zlato.

940. Čista se zlata rđa ne hvata. Vuk 348. Za zlato rđa ne prijanja. Vuk 83. Čisto zlato potamniti ne će.

Kapet. 198. br. 25. Zlata se rđa ne hita. D. 5839. Gotovo sasvim jednaku poslovicu, a u značenju potpuno jednaku, imali su i Grci: Ὁ χρυσὸς οὐ μιαίνεται: ἐπὶ τῶν μὴ κακουμένων. M. VI. 82.

941. Nije sve zlato, što se sija. Vuk 217. Internacionalna je to poslovica[1], a imaju je i Grci: Ὅτι λάμπει δὲν εἶναι χρυσός. Wen. 907.

Zlatan.

942. Zlatna brda obećavati. Vuk 91. Izvor ovoj hiperboli može biti i kod Grka i kod Rimljana, jer su je jedni i drugi imali. Terencije, Phorm. 68.: modo non montis auri pollicens. Shol. uz Pers. III. 65.: in proverbio est: montes aureos (sc. polliceri). Hieron., Adv. Rufin. 3. 39.: cum montes aureos pollicitus fueris. Erasmus na str. 268. uz rimsku poslovicu citira grčku: χρυσᾶ ὄρη ὑπισχνεῖσθαι, ali ne kaže, otkuda[2].

943. Zlatan ključ gvozdena vrata otvara. — Zlatan ključić carev grad otvori. — Zlatna balota probija vrata. Vuk 91. Zlatan ključić najtvrđa vrata otvara. Kapet. 61. br. 109. Kesa otvara nebesa. Pobratim VI. (1896.), str. 169. Da je srce od gvozdja, nu bi ga zlato razlupilo. D. 476. Gvozdjena vrata zlatna ruka razbija. D. 895. Da je srce od kamena, zlato bi ga rastopilo. Kapet. 39. br. 32. Kesa krči put. Rkps A. B. Lijepa riječ gvozdena vrata otvara. Vuk 169. Medena usta gvozdena vrata otvaraju. Vuk 176. Slatka riječ gvozdena vrata otvora. D. 4140. Ispor. i br. 4141. i 4142. Medna strijela gvozdena vrata probija. D. 2196. Sve ove brojne poslovice jesu varijante jedne te iste misli, kojoj je podrijetlo u starini, u staroj Grčkoj. Već su stari Grci tu misao izražavali u različnim formama, a s vremenom se zacijelo tih forama još više prikupilo, pa tako nije nužno ni naše sve ove poslovice izvoditi iz jedne; u više su navrata i u više oblika mogle doći one k nama. Najstariji im je izvor odgovor Pitije, što ga je ona dala Filipu, kralju makedonskomu: Ἀργυραῖς λόγχαις μάχου καὶ πάντων κρατήσεις. Taj je odgevor brzo postao krilatica, a imaju ga i paremiografi s ovim tumačem: ἀντὶ τοῦ διὰ χρυσοῦ πάντας νικήσεις. D. II. 81., GCM. I. 64., M. II. 29., Ap. III. 91., MP. I. 23. Tu je krilaticu preveo i neki Dubrovčanin

[1] Taka je i sredovječna: Non omne, quod nitet, aurum est.

[2] Altenkirch (354. br. 80.) navodi je kao novogrčku poslovicu iz Wen. T. 32.

ovako: Kopljem srebrnijem boj biti. D. 1782. Njoj je paralela: Δῶρα θεοὺς πείθει καὶ αἰδοίους βασιλῆας[1]: ἐπὶ τῶν διὰ δῶρα τὰς δίκας ἀντιστρεφόντων. D. IV. 21., GC. II. 18., GCM. II. 83., M. III. 43., Ap. VI. 42. Kraći je oblik ovoj — jednak našoj: „Kesa otvara nebesa" —: Δῶρα καὶ θεοὺς πείθει. M. III. 43., D. IV. 21., GCM. II. 83. Ispor. Heraklitovu rečenicu u Wien. Stud. X. (1888.), str. 249. br. 312.: Ὁ αὐτὸς (sc. Ἡράκλειτος ὁ φυσικός) ἔφη· τιμαὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους καταδουλοῦνται. Već je sasvim blizu formi naših poslovica Menandr. Mon. 538.: Χρυσὸς δ' ἀνοίγει πάντα καὶ θύρας. Ako se mjesto Adovih vrata, koja su svakako bila veoma čvrsta, uzmu željezna (gvozdena), onda samo od sebe dolazi, da će se mjesto zlato reći zlatan ključ — i jedna je forma naših poslovica gotova. Po Menandrovu stihu kao da je rimska forma ove poslovice kod Apuleja, Met. IX. 18.: Auro soleant adamantinae etiam perfringi fores pa Tiberijanova kod Servija uz Verg., Aen. VI. 136.: Aurum, quo pretio reserantur limina ditis.

Zlo.

944. Dokle ne bi kome zlo, ne bi nekome dobro. Vuk 65. Dokle nekome ne bude žlje, ne može nekome da bude dobro. — Dok se jedan ne otegne, ne može drugi da se protegne. — Dok se jednome ne smrkne, ne može drugome da se svane. Vuk 66., Kapet. 46. br. 155. Ne bi jednome dobro, dok drugome ne bude zlo. Vuk 193. Jednog greb, drugog hljeb. Stoj. 178. Dok se jedan ne ožalosti, ne može se drugi veseliti. B. V. III. (1888.), str. 154. Misao je ovih poslovica antikna. Zaodio ju je u krilaticu Publije Sir., Sent. 297.: Lucrum sine damno alterius fieri non potest. To znači i Senekina, De ira II. 8. 1.: Nulli nisi ex alterius iniuria quaestus est.

945. Nijedno zlo ne dolazi bez velike prćije. Vuk 214. Nijedno zlo samo ne dođe. D. 3101. Jedno zlo drugo poteže kako kriješa kriješu. D. 1402. Prva se dubrovačka forma govori i danas u Lici. To kaže i grčka poslovica: Κακὸν κακῷ ἕπεται. Misao se pak nalazi već u Hom. Il. XVI. 111.: Πάντῃ δὲ κακὸν κακῷ ἐστήρικτο. Slično se kaže i u Herodota I. 67.: πῆμ' ἐπὶ πήματι κεῖται. I kod Rimljana je bila

[1] Riječi se te pripisuju Hesiodu fr. 236. Kinkel.

poslovica, koja je sadržavala tu misao. Teren., Eun. 988.: Aliud ex alio malum. Donat uz Teren., Phorm. III. 3. 11.: In malo aliud malum.

946. Kad dva zla dođu, manje odaberi. Kapet. 75. br. 5. Od zla manje. D. 3290. Ne bih rekao, da je ijedna od ovih poslovica uzeta narodu iz usta; bit će da je Kapetanovićeva uzeta od kojega školovanoga čovjeka, a dubrovačku je napravio koji književnik po tuđoj poslovici. Obje su naime ove poslovice po rimskoj, koju ima Plaut, Stich. 120.: Ex malis multis malum quod minimum est, id minime est malum, a Ps.-Cic., De Octav. 8. ima je ovako: In duobus malis... levius est eligendum. (Ispor. više kod Otta, str. 207. s. v. malum 3.).

947. Kad zlo spava, ne budi ga. Kapet. 77. br. 58. Kad zla sreća spi, ti je ne budi. D. 1566. Taka je grčka: Μὴ κινεῖν κακὸν εὖ κείμενον: ἐπὶ τῶν παρακινούντων τινὰ ἐπὶ σφετέρᾳ βλάβῃ. Ap. XI. 44., DV. II. 23., D. VI. 54. (tumači: ἐπὶ τῶν ἑαυτοῖς κακὰ ἐγειρόντων).

948. Ko zlo radi, valja zlo i da dočeka. — Ko zlo čini i dočekat će ga. — Ko zlo čini i dočeka (ga). Ko zlo čini, nek se dobru ne nada. Vuk 138. Ko zlo čini, dobru se ne nada. D. 5021. Ko zlo čini, goremu se nada. D. 5022. Ko zlo čini, zlo i čeka. D. 5023. Zlo činila Đurova Jerina, — Zlo činila, gore dočekala. Vuk 92. Zlo činio, sijaset primio. Vuk ibidem. Zlo činiti, a dobru se nadati, nije moguće. Vuk 92. Sasvim isto kaže sentencija Isusa Sir., 27. 30., koju donosi Maksim, col. 724.: Ὁ ποιῶν πονηρά, εἰς αὐτὸν κυλισθήσεται, καὶ οὐ μὴ ἐπιγνῷ πόθεν ἥκει αὐτῷ. To isto, samo u drugoj formi, kaže Isus Sir. kod Melise, col. 791.: Μὴ ποίει κακὰ καὶ οὐ μή σε λήψει κακά. Stob. Flor. II. 213. br. 14. donosi Euripidov stih: Κακὸν γὰρ ἄνδρα χρὴ κακῶς πάσχειν. Riječi te Euripidove ima među poslovicama MP. I. 83. Misao tu kazuju i Menandrovi stihovi (Meinecke, Frg. com. Gr. IV. 268. br. 147.):

Ὁ γὰρ ἀδίκως τι καθ' ἑτέρους ζητῶν κακόν,
αὐτὸς προπάσχει τοῦ κακοῦ τὴν ἔκβασιν.

Jednako kaže i Menandrov Mon. 689.: Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν ἂν μὴ προσποιῇ. Stih taj donosi među poslovicama M: VI. 62. i D. VII. 38., gdje se tumače: ἐπὶ τῶν ὑποκρινομένων δεινὰ πεπονθέναι.

949. Sve zlo te gore. Vuk 280. Todore! svaki dan to gore. Vuk 317. Po misli jednaku, a po obliku sličnu frazu ima Petronije 44.: Heu, heu, quotidie peius. Otto je nema među poslovicama.

950. Udri zlo, da je grđe. Ko je od sebe rđav, na pr. žena ili dijete, ne možeš ga bojem doćerati da bude bolji. Vuk 328. Bi' zlo, da je gore, a dobro, da je bolje. D. 175. Ova je potonja sasvim jednaka grčkoj: Βάρ' τοῦ καλοῦ, νὰ γείνῃ καλίτερος· βάρ' τοῦ κακοῦ, νὰ γείνῃ χειρότερος. Altenkirch, str. 40. br. 48. Po njoj je i Vukova, ali je zadržala samo drugi joj dio.

951. Zlo ne treba zvati (samo dođe). Pobratim VI. (1896.), str. 233. Ne zovi zla, er samo dohodi. D. 2840. Ne zovi zlo, jer samo može doći. Vuk 199. Po zlo ne valja elčije slati. (Ono samo dođe). Vuk 252. I nezvano zlo dohodi. D. 1051. Za zlo ni tribi Boga molit'. Istar. posl., str. 89. Misao, što je izriču sve ove poslovice, kaže i grčka kod Erasmusa, str. 758.: Διζημένοισι τ' ἀγαθὰ μόλις παραγίνεται, τὰ δὲ κακὰ καὶ μὴ διζημένοισιν. Od te Erasmus stvara kraću: Mala ultro adsunt.

952. Zlo se ne ima za zlo vraćati. D. 5871. To kaže i gnoma kod Melise, col. 1136.: Ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδῷ τινι (I. Thess. V.).

953. Zlo se zlim ćera. Vuk 92., Kapet. str. 61. br. 122. Već Tukidid V. 65. ima: Κακὸν κακῷ ἰᾶσθαι, dok iz Sofokla i Herodota, kako kaže, donosi Erasmus, str. 57. ovu: Τὸ κακὸν κακῷ θεραπεύειν. Ali ti pisci kažu baš obrnuto: μὴ κακοῖς ἰῶ κακά, Sof., Ai. 362., Herod. III. 53. Paremiografi pak donose poslovicu: Κακὸν ἐπὶ κακῷ (= πῦρ ἐπὶ πῦρ). Z. 5. 69., M. IV. 100., Ap. XV. 15. Gaisford u bilješci uz Z. 5. 69. misli, da bi u ovoj poslovici morala biti negacija. I u novogrčkom se govori poslovica: Κακὸ τὸ κακὸ θεραπεύεται. Wen. 152.

Zmija.

954. Blazni zmiju u skutu. D. 198. Zmiju u njedrima nositi. Vuk 93. Hrani zmiju u njedrima. Jukić, Bos. prij. III. (1861.), str. 173. br. 553. Grije zmiju u skutu. D. 882. Ugrij guju u njedrima, da te ujede za srce. Stoj. 67. Ogri' zmiju, da te uje. D. 3328. Ogrij'o je zmiju, da ga upekne. D. 3329. Ove su poslovice postale po staroj grčkoj poslovici, koju poznaju i Rimljani. Apostolije XIII. 79ª. ima Plutarhovu: ὄφιν τρέφειν. Tu poslovicu ima i Teognis 602.: ψυχρὸν ὄν

ἐν κόλπῳ ποικίλον εἶχον ὄφιν. Erasmus, str. 756. donosi iz Esopa: ὄφιν ἐν τῷ κόλπῳ τρέφειν. Od rimskih pisaca ima tu poslovicu Petron. 77.: tu viperam sub ala nutricas. Poslovica je u svim svojim formama iz Esop. Fab. br. 97. (Ispor. Fedr. Fab. IV. 19.).

955. Dok zmija zmiju ne proždere, ne može aždaha postati. Vuk 63. To je grčka poslovica — ma kao da je prevedena: Ὄφις ἂν μὴ φάγῃ ὄφιν δράκων οὐ γενήσεται. Ap. XIII. 79., kojoj je jednaka i novogrčka: Τὸ φεῖδι ἂν δὲν φάγῃ φεῖδι, δράκος δὲ γίνεται. Wen. 569. (kod Altenkircha, str. 28. br. 22.). Altenkirch navodi i latinsku (a Otto je nema): Serpens nisi edat serpentem, draco non erit.

956. Koga su zmije klale, i gušćera se boji. Vuk 136. Koga je zmija ujela, i gušterice se boji. D. 1697. i 1703 Samo se u jednom razlikuje od naših poslovica srednjegrčka: Ὁ δηχθεὶς ὑπὸ ὄφεως καὶ τὸ σχοινίον φοβεῖται (kod Krumbachera, Mosk. Sam., str. 414. br. 119.). Govoreći o toj poslovici ne donosi Krumbacher nijedne novogrčke paralele[1]. Stoga ne mogu reći, je li mjesto „užeta“ počeo govoriti u poslovici „gušćera“ naš narod ili je zajedno s poslovicom dobio i to.

957. Zmijo šarena! Vuk 92. Vukovo tumačenje, da se ova fraza govori: „Kad žene djecu karaju kao žaleći ih“ nije dajbudi potpuno. Ja znam, da se ova fraza govori i čovjeku lukavu i prepredenu. Češće se čuje ovako: „Treba se njega čuvati; zmija je ono (šarena)“. To znači i grčka poslovica: Ποικιλώτερος ὕδρας: ἐπὶ τῶν δολερῶν. Ap. XIV. 67., D. VII. 69.

958. U toj travi zmija se taji. D. 5293. Ta je poslovica po krilatici Vergilijevoj iz Ecl. 3. 93.: Latet anguis in herba.

Znanje.

959. Imanje ukopano, znanje skroveno. D. 1176. To je po nekakvoj preradbi rečenice Isusa Sirahova, koju ima Melisa, col. 990.: Σοφία κεκρυμμένη καὶ θησαυρὸς ἀφανὴς τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις; (= Isus Sir. 20. 29.).

Znati.

960. Blago onom, tko zna, da ne zna, a hoće da zna. Kapet. 23. br. 68. Koji priznaje svoje neznanje, taj je pametan. Kapet. 83. br. 180. Ove Kapetanovićeve poslovice

[1] Nema je ni Altenkirch.

jamačno nijesu odavna nastale. Ja pače držim, da njih narod nije nikad ni govorio, nego da ih govore samo školovani ljudi. Držim naime, da su one načinjene po onim riječima, koje se pripisuju ponajviše Sokratu, a u Cod. Vatic. ined. (Wien. Stud. X. [1888.], str. 232. br. 267.) Demokritu: Ὁ αὐτὸς (sc. Δημόκριτος) εἶπε· μόνον οἶδα, ὅτι οὐκ οἶδα. Obično se pak pripisuju te riječi Sokratu, na pr. kod Cic., Academ. prior. II. 23. 74., Academ. poster. I. 4. 16.; De divinat. II. 72. 152. i t. d. i t. d.

961. Bolje je ništa ne znati nego kojekako. Vuk 24. Malo je samo drukčija Menandrova gnoma u Excerpta e ms. Flor. Ioan. Damasc. br. 5. (Stob. Flor. IV., str. 190.):

Πολὺ κρεῖττόν ἐστι ἓν καλῶς μεμαθηκέναι
ἢ πολλὰ ῥαύλως περιβεβλῆσθαι πράγματα.

962. Ko mnogo zna, mnogo i pati. Vuk 148. Manje znao, manje i patio. Kapet. 97. br. 42. Mnogo znao, mnogo i patio. Kapet. 100. br. 97. Zna mnogo, mnogo će i patiti. Stoj. 229. Više znao, više i patio. Kapet. 32. br. 65. Da znanje može i škoditi, već su govorili stari Grci. Sternbach, Wien. Stud. XI. (1889.), str. 212. br. 469. iznosi Protagorinu rečenicu: Ὁ αὐτός (sc. Πρωταγόρας) ἔφη· πολυμαθίη κάρτα μὲν ὠφελλέει, κάρτα δὲ βλάπτει. Tu rečenicu, ali kao Anaksarhovu, ima Stob. Flor. II., str. 35. br. 19.

Zrno.

963. Mnogo zrna gomilu načine. Vuk 181. Zrno do zrna pogača, — Kamen do kamena palača. Zrno do zrna eto pogača; dlaka po dlaka eto bjelača; kaplja po kaplja eto Morača. Vuk 94. Drevo k drevu, bu palača; zrno k zrnu, bu pogača; novac k noveu bu osmača. Danica zagreb. god. 1845., str. 77. Zrno po zrno kokoši volju napuni. D. 5908. Mnogo zrnja gomila, mnogo dlaka bjelača. Kapet. 100. br. 98. Kami vrh kami uzraste do neba. D. 1632. Naviljak po naviljak baglić; baglić po baglić plast. Stoj. 215. Misao, što je sadrže ove poslovice, potječe iz drevne starine. Ima je već Hesiod, Opp. 361.: Εἰ γάρ κεν σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κὲν μέγα καὶ τὸ γένοιτο. Kod Rimljana se upotrebljavala poslovično. Ovid., Am. I. 8. 90.: postmodo de stipula grandis acervus erit;

Rem. am. 424.: de multis grandis acervus erit. Našoj je prvoj još najbliža vizantinska: Κουκκὶν κουκκὶν ἐὰν σωρευθῇ τὸ μόδιν νὰ γεμίσῃ. Gotovo svi evropski jezici poznaju ovu poslovicu. Ispor. i Altenkircha 35. br. VIII.

Zvati.

964. Gdje te ne zovu ne idi, jer nezvanu gostu mjesto za vratima. Kapet. 52. br. 72. Prvom dijelu ove poslovice — a drugi je dio i onako sam za se poslovica — jednaka je rimska u Ps.-Kat. Dist. 7.: Antequam voceris, ne accesseris.

Zvono.

965. Ako u zvono čobo ne tegne, ne će ikad zvoniti. D. 122. Zvona zvone, er su potezana. D. 5913. Ovo kao da su parafraze rimske poslovice, što je ima Plaut, Trin. 1004.: Nunquam temere tinnit tintinnabulum. Parafraze su nastale valjada u Srednjem Vijeku.

Ž.

Žaba.

966. Lako je žabu natjerati u vodu. Stoj. 109. i 236., Kapet. 90. br. 46. Stojanović je tumači: „Lako je koga nagovoriti, da učini ono, što mu je milo, ugodno, drago, povoljno, da ide onamo, kamo ga vuče srce.“ To isto znači samo malko oblikom drukčija grčka: Βατράχῳ ὕδωρ: ἐπὶ τῶν ταῦτα διδόντων οἷς χαίρουσιν, οἱ λαμβάνοντες. Z. II. 79., D. III. 58., DV. II. 9., M. II. 76., Ap. IV. 86.

967. Vid'la žaba, gdje se konji kuju, pa i ona digla nogu. Vuk 34. Podignu žaba nogu, da je potkuju. D. 3572. Ispor. i br. 3664. i 3665. Vuk donosi i pjesmicu, koja pjeva o tom, kako je žaba digla nogu, da i nju potkuju. Sve su nam to dali Grci, koji su imali poslovice: Ἅλον κἀμοὶ ἐμβάλετε i Βάλτε μου κ' ἐμὲν καρφάκι. Politis dodaje uz ovu potonju poslovicu: Ὁ μῦθος, ὅτι βάτραχος ἰδών ποτε νὰ πεταλώνουν ἄλογον, ἅπλωσε καὶ αὐτὸς μὲ ἔπαρσιν τὸ πόδι του εἰς τὸν πεταλωτὴν καὶ εἶπε· Νὰ ποῦ ἔτυχα κ' ἐγὼ ἐδῶ εἰς κατάλληλον καιρόν· κάμετε λοιπὸν γρήγορα γιὰ νὰ πεταλώσετε κ' ἐμέ. Altenkirch, str. 333. br. 34.

Žeđati.

968. Kladenci žeđaju. D. 1672. Ovo je prijevod stare poslovice, koju ima Cic., Ad Qu. fratrem III. 1. 1.: Tibi quod rogas, quoniam fontes iam sitiunt, si quid habebo spatii, scribam; Ad Att. XII. 5. 1.: non ad διψῶσαν κρήνην sed ad Πειρήνην eum venisse. Ovo drugo mjesto ujedno pokazuje, da je tu grčku poslovicu Ciceron valjada prvi prenio k Rimljanima.

Žeđa.

969. U vodi stati, a od žeđe umirati. D. 5312. Toj je poslovici podrijetlo u priči o Tantalovim mukama. Po toj priči ima Ovidije, Met. IX. 761.: Mediis sitiemus in undis. Te su riječi dale dubrovačku poslovicu.

Žena.

970. Ko ima lijepu kuću i lijepu ženu, nije gospodar od nje. Vuk 139. O lijepoj ženi slično kaže Solon kod Melise, col. 912.: Σόλων ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος, εἰ γήμῃ, ἔφη· ἐὰν μὲν αἰσχρὰν γήμῃς, ἕξεις ποινήν· εἰ δ' ὡραίαν, ἕξεις κοινήν. Taku rečenicu, ali pod imenom Antistenovim, iznosi i Sternbach u Wien. Stud. IX. (1887.), str. 179. br. 2.

971. Ne vjeruj ljetini, dok je ne metneš u ambar, ni ženi, dok je ne metneš u grob. Vuk 196. Ne uzda' se u ženu ni u mrtvu. D. 2806. Ove su poslovice potekle iz grčke: Γυναικὶ μὴ πίστευε μηδ' ἂν ἀποθάνῃ. D. IV. 4., GC. II. 8., GCM. II. 61., M. III. 13., Ap. V. 77. Tu poslovicu ima i Antifan u stihovima:

> Ἐγὼ γυναικὶ δ' ἕν τι πιστεύω μόνον,
> ἐπὰν ἀποθάνῃ μὴ βιώσεσθαι πάλιν.
> τὰ δ' ἄλλ' ἀπιστῶ πάνθ' ἕως ἂν ἀποθάνῃ.

(Stob. Flor. III., str. 44. br. 48.).

Ženiti se.

972. Ušima, a ne očima valja se ženiti. Vuk 339. To kažu i grčke poslovice: Νύμφη μὴ ὡς οἶδες, ἀλλ' ὡς εὗρες i Νύμφη, οὐχ καθὼς ἤξερες, ἀλλὰ καθὼς ηὗρες. Altenkirch 339. br. 11.

Žežen.

973. Žežen kašu hladi. Vuk 79., Stoj. 235., D. 3429. Kose jedamput ožeže, i na hladno puše. Vuk 153., Stoj. 235. Po ovoj se potonjoj valjada kod nas razvila i anegdota o hodži, koji se opekao vrućom tikvom pa poslije puhao na nju i preko plota. Ima je Vrčević, Srp. nar. prip. 1868., str. 48. Duva hodža na tikvu. Po anegdoti je opet nastala poslovica: Puha ka' i hodža na tikvu. Vuk 267. Ovoj drugoj našoj poslovici iznosi sasvim jednaku novogrčku Krumbacher, Mosk. Sam., str. 451.: Ὁ τῷ ζέοντι καεὶς ἐμφυσᾷ καὶ τὸ ψυχρόν. Poslovica je iz zbornika Katziulesova († 1730.). Iz nje je lasno mogla poteći i ova: Žežen kašu hladi.

Žito.

974. Još je žito u klasu. D. 1448. To je rimska poslovica, koju ima Ciceron kod Gelija XIII. 18. 1.: Nunc ita aiunt, in segetibus. in herbis bona frumenta esse (ispor. Plin., N. h. 18. 52.); Ovid., Her. 16. (17.) 263.: Sed nimium properas et adhuc tua messis in herba est, t. j. daleko si još od cilja.

Živjeti.

975. Dosta živeo tko dobro živi, ali tko dobro umre. D. 667. Ja mislim, da se ova poslovica nalazi još u stadiju svojega postajanja. Njezina forma pokazuje, da ju je njezin autor ostavio još nedogotovljenu potpuno i neizgladenu; htio je sastaviti poslovicu, ali nije sam znao, kako bi bilo najbolje. Odatle i ona neodlučnost: tko dobro živi, ali tko dobro umre. Očito nije čovjek znao, što bi bilo bolje i ljepše, pa je ostavio oboje. Sastavljao je pak tu poslovicu po glasovitoj rečenici Solonovoj: Τέλος ὅρα τοῦ βίου: τοῦτο τὸ ἀπόφθεγμα Σόλων εἶπε τῷ Κροίσῳ. MP. II. 96. Ako nije baš po ovoj radio, a ono je zacijelo po kojoj njezinoj kćerci — sredovječnoj poslovici.

Dodatak prvi.

Stalno je ustaljeno, da su kod Grka, a i kod drugih naroda, mnoge poslovice nastale po basnama. Ja sam već uz mnogu i mnogu poslovicu prstom pokazao na basnu, koja je toj poslovici izvor, pa je gdjekada oboje zajedno prešlo k nama. U ovom ću

dodatku navesti još neke naše poslovice, kojima je izvor u basni grčkoj i rimskoj, samo ne znam, je li iz tih basni već grčki i rimski narod stvorio poslovice, koje je onda nama dao, ili je samo basna prešla k nama, pa naš narod sam po njoj načinio poslovicu. Ja dajbudi nijesam našao već gotovih poslovica među grčkima i rimskima, pa je lako moguće, da je naš narod primio samo basnu, a po njoj sam napravio poslovicu. Neke pokazuju, da je doista tako.

1. A k o k o z a l a ž e, r o g n e l a ž e. Valja da je neko bijući kozu odbio joj rog, pa se poslije odgovarao, da nije istina. Vuk 5. A k o k o z a i t a j i, r o z i n e t a j e. D. 59. Vukov onaj dodatak, kojim tumači poslovicu, pokazuje, da se jamačno nekada pričala basna, po kojoj je ta riječ nastala. Te basne nije, što ja znam, nitko kod nas zabilježio; valjada se više i ne pripovijeda. Ima je pak Esop 17.: Αἴξ καὶ Αἰπόλος, a u njoj se pripovijeda, kako je pastir kamenom odbio kozi rog, pa je onda molio, neka ne kaže gospodaru, a ona mu rekla: „Ako ja budem i šutjela, odat će te odbijeni rog.“ Ovaj kozin odgovor pokazuje jasno, da je baš po toj basni nastala naša poslovica.

2. D o k j a g l e d a m m o j r e p, a t i t v o g a s i n a g r o b, n e m a p r a v o g p r i j a t e l j s t v a m e đ u n a m a. Vuk 63. Uz poslovicu Vuk priča i basnu, po kojoj je nastala ova poslovica. Basnu nam je tu dala Esopova basna 96. (96ᵇ.) Γεωργὸς καὶ Ὄρις, ali u nekoj svojoj novijoj preradbi, kako je ima Dositej Obradović u svojim Basnama 64. Z m i j a i z e m l j e d e l a c. Čitava je basna prešla u narod; ispor. Vrčevića, Basne str. 100. O t a c b e z s i n a, a z m i j a b e z r e p a.

3. I l i v u k d o ć i i l i š u š e n e n a ć i. Vuk 102. Vuk dodaje ovo tumačenje: „Oboje se misli d r u g i p u t, jer se pripovijeda, kako je vuk bio uhvatio nekaku šušu i šćeo da je izije, a ona ga molila, da je za onaj par ostavi pa drugi put da dođe“. To isto opširnije pripovijeda Vuk uz poslovicu: D a n i j e s a m p a t i l a, n e b i h s e u s r i j e d u s p r a t i l a. Vuk 53. Što se tu priča o kozi i vuku[1], to priča o vuku i psu Esopova basna 231. Κύων καὶ Λύκος.

4. I p a s b i u z i m i g r a d i o k u ć u, a u l j e t u p r o t e ž e n o g e u h l a d u i s p a v a. Stoj. 160. Ovu je poslovicu dala Esopova basna 222. Κυνὸς οἰκία, u kojoj se pripovijeda, kako se

[1] Ispor. i Vrčevića, Basne str. 97. V u k i k o z a.

pas zarekao zimi, da će doljeta graditi kuću, a kad je došlo ljeto, nije na to ni pomislio. Basna je ta prešla i k nama; ima je Vrčević, Basne str. 108.: Pas hoće da gradi kuću pa ne će.

5. Ja pseto iz bunara vadim, a ono me ujeda. Vuk 109. Tako se u Esopovoj basni 192. Κηπωρὸς καὶ Κύων događa vrtlaru, koji vadi pseto iz bunara, a ono ga ujeda.

6. Lijepo poje, tko nosi sira u kljunu. D. 2027. Poslovicu je tu dala Esopova basna 204.: Κόραξ καὶ Ἀλώπηξ (= Fedro I. 13. Vulpes et Corvus), u kojoj lisica izmami gavranu sir tako, da je hvalila njegovu ljepotu, a onda htjela još čuti, je li mu i glas tako lijep.

7. Muha orala volu na rogu stojeći. Vuk 184. Ova je poslovica lasno mogla nastati po Esopovoj basni 235. Κώνωψ καὶ Ταῦρος. I basna je ta prešla k nama (kod Vrčevića, Basne str. 112. Muha volu na rog) pa nam je dala pored one po svoj prilici i ovu: Pala muha na medvjeda. Vuk 216.

8. Nije mi žao, da mi je miš priko brka prišao nego da je druzijem put ukazao. D. 3029. Nešto slično kaže lav u Esopovoj basni 257ᵇ. Λέων, Μῦς καὶ Ἀλώπηξ, kad mu je miš prešao preko glave, a on se trgnuo, pa mu se lisica rugala, da se boji miša.

9. Puštat' meso za sjen. D. 3905. Ova je poslovica nastala po Esopovoj basni 233. Κύων κρέας φέρουσα ili po Fedrovoj I. 4. Canis per fluvium carnem ferens. U obje pas pusti meso poradi sjene svoje, koju je vidio u vodi, pa od nje mislio da je drugi pas, koji ima veći komad mesa.

10. Što bi valjalo, da volovi riču, to kola škripe. Vuk 353. Što bi kola škripala, to volovi riču. Vuk 353. Što volovi muču, ništa, samo da kola ne škripe. Vuk 353. Što bi volovi rikali, to kola škripju. D. 4486. Što kažu ove poslovice, to se događa u Esopovoj basni 79. Βόες καὶ Ἄξονες: volovi vukući teški teret, kažu kolima, koja škripe: Tä što vi škripite, kad mi vučemo teret?

11. Teško loncu, kad se stane s kotlom igrati. Vuk 315. Ali lopiža k kačulu, al kačuo k lopiži, sveđ lele lopiži. D. 140. Izvor će biti ovim poslovicama Esopova basna 422. Χύτραι (= Avijan 11. Olla lutea et aenea), u kojoj voda nosi zemljen i bakren lonac, pa zemljeni moli bakrenoga, neka se odmakne od njega, jer teško njemu, ako se sudare. Avijanova je još bliža našim poslovicama. U njoj bakreni

lonac kaže zemljenomu, nek on njega samo ne udari, a on njega ne će. Na što mu zemljeni odgovara: „Nam me sive tibi, seu tu mihi conferat unda, — Semper ero ambobus subdita sola malis.“ Ja mislim, da je isti izvor — a preko onih prvih — i ovim poslovicama: Ili loncem o kamen ili kamenom o lonac, teško loncu svakojako. Vuk 102. Ili lonac o kršu ili krš o lonac, loncu kami svakojako. Vuk 102. Ako stijena kotluši, jao kotluši; ako kotluša stijen , jao kotluši. Vuk 8.

12. To mu je kost u grlu. To ga mrzi i muči. Vuk 319. Kost u grlu. Vuk 156. Ove su poslovice mogle lasno nastati po Esopovoj basni 276b. Λύκος καὶ Γέρανος (= Fedr. Fab. I. 8. Lupus et gruis), u kojoj vuku zapane kost u grlo, pa mu je ždral vadi. I basnu je naš narod preuzeo od Grka, pa je priča u raznim varijantama. Ispor. Vrčevića, Basne str. 4. Vuk i orao, str. 12. Lisica i vuk, str. 26. Bolestan vuk i majka mu. Ispor. i br. 326.

13. Tuđim se perjem kititi. Stoj. 172. Ova je narodna fraza nastala zacijelo po Esopovoj basni 200b. Κολοιὸς καὶ Ὄρνεις (= Fedr. I. 3. Graculus superbus et Pavo), u kojoj se čavka nakiti tuđim perjem, da bude ljepša. Po njoj će biti i ova: Od svake tice po perce u njemu ima. B. V. I., str. 140.

14. Tuta, smrče, na unuče. Pripovijeda se, kako je nekakva baba govorila, da bi već željela umrijeti, a kad se neko preobuka i došavši noću preda nju kazao joj, da je smrt i da je došla po nju, ona rekla: „Tuta, smrče, na unuče!“ pokazujući rukom dijete. Vuk 323. Ova je basna i poslovica nastala po Esopovoj 90. (90b.) Γέρων καὶ Θάνατος, koja je nama dala Vrčevićeve basne str. 13. Smrt i starac, str. 41. Starac i smrt. Vrčević, Srp. nar. pripovijetke 1868, str. 154. Baba i smrt i str. 155. Starac i đavao. Ali se zacijelo najprije sama basna promijenila prešavši od starca, koji nosi breme drva, na baku, koja se muči pazeći nepokornu unučad.

Dodatak drugi.

Tražeći izvore i paralele našim narodnim poslovicama među grčkima i rimskima našao sam izvore i paralele nekim našim poslovicama i u novim jezicima i u Sv. Pismu. Te ću dodati u ovome drugom dodatku. Rečenicâ iz Sv. Pisma već je prilično izneseno u ovoj radnji, ali su ove, što ću ih ovdje iznijeti, drukčije; one

su prve bile krilatice, koje su paremiografi i gnomologisti primili u svoje zbornike poslovicâ i gnomâ, pa su tim putem dospjele i u usta prostoga naroda. Ne ću reći, da nijesu i ove, koje ću iznijeti ovdje, takav život živjele. No ja ih nijesam ondje našao pa ih nijesam — principa radi — ni htio miješati s o ima. Nijesam pak ni ove sve ja sam povadio iz Sv. Pisma, nego sam ih najveći dio našao u novijim zbornicima krilatica, koje se još i danas kao takove raznose po svijetu[1]. Najviše sam ih vadio iz Büchmannova djela. No kako sam imao pri ruci tek jedanaesto izdanje tog vrsnoga djela, a izašlo je već, ako se dobro opominjem, i u devetnaestom izdanju, nije moj posao ni s toga kraja potpun. Poslovice drugih novih naroda, što ih ovdje navodim, upotrebio sam samo one, koje sam slučajno našao kod Büchmanna, Krumbachera ili gdje drugdje. Ovaj je moj dodatak, kako već rekoh, nastao samo kao zausput, pa ga takvim valja i gledati.

* * *

1. Ako slijepac slijepca vodi, obadva će u jamu pasti. Vuk 8., D. 1551. To su riječi iz Mat. 15. 14.: „Ostavite ih: oni su slijepi vođi slijepcima; a slijepac slijepca ako vodi, oba će u jamu pasti."

2. Ako uzišteš, naćeš. D. 125. Nađe, tko ište. D. 2487. Ova je zacijelo po Mat. 7. 7.: „Ištite, i daće vam se; tražite i naći ćete."[2] Ispor. Luk. 11. 9.

3. Biser ne valja pred svinje bacati. Vuk 14. Prosut' biser pred prasca. D. 3833. Ta je nastala po Mat. 7. 6.: „Ne dajte svetinje psima; niti mećite bisera svojega pred svinje, da ga ne pogaze nogama svojima i vrativši se ne rastrgnu vas."

4. Bogu božje, a caru carevo (valja davati). Vuk 19. Bogu Bogovo, a cesaru cesarovo. D. 228. Po toj je doista i ova kasnije nastala: Podaj popu popovsko, a gospodi gospodsko pa bježi od njih. Vuk 250. Izvor im je krilatica iz Mat. 22. 21. (ili Marka 12. 17.): „Tada reče im: podajte dakle ćesarevo ćesaru i božje Bogu".

[1] Nijesu to samo kod nas poslovice, nego su kao takove i kod drugih naroda. Stoga je jasno, da i nijesu došle k nama izravno iz Sv. Pisma, nego smo ih mi primili već kao gotove poslovice od drugih.

[2] Može biti, da je odatle i ova: Što iskao, to i našao. Vuk 355.

5. Bolje je i suha krušca pojesti nego se naopako u smok hvatati. Vuk 24. Bit će da je ova nastala po Salam. Prič. 17. 1.: „Bolji je zalogaj suha hljeba s mirom nego kuća puna poklane stoke sa svađom."

6. Bolje je umrijeti bez djece nego po smrti ostaviti zle sinove. D. 279. Bolja je istraga nego rđava natraga. Bolje je, da se čovjeku koljeno zatre, nego da zao porod iza sebe ostavi. Vuk 21. To isto uči Isus Sir. 16. 3. (u prijevodu Zöcklerovu): „Und (besser) kinderlos sterben als gottlose Kinder haben."

7. Carska se (riječ) ne poriče. Vuk 343. Po njoj su jamačno i ove: Nijesi careve riječi. Vuk 218. Careve riječi. D. 360. Ja držim, da je našoj poslovici izvor glasovita krilatica kralja Konrada III., što ju je izrekao, kad je zauzeo Weinsberg i dopustio ženama, da idu slobodno, kud hoće, a sa sobom da mogu ponijeti, šta hoće, pa one ponijele na leđima svoje muževe. Tad je, kažu, kralj rekao: „Eines Kaisers Wort will sich nicht gebühren zu drehen oder zu deuteln." (Büchmann, str. 380.).

8. Čovjek snuje, a Bog boguje i odlučuje. Stoj. 27. Čovjek određuje, a Bog razređuje. Jukić, Bos. prij. II. (1851.). str. 180. br. 194. Čovjek nalaže, a Bog raspolaže. Vuk 348. Bog daje, a ljudi raspolažu. B. V. VIII. (1893.), str. 325. Izvor je ovim poslovicama Salam. Prič. 16. 9.: „Srce čovječije izmišlja sebi put, ali Gospodin upravlja korake njegove." No teško da su postale izravno po njoj, nego po sredovječnoj poslovici nastaloj od nje: Homo proponit, sed deus disponit, koju je osobito Toma Kempenac (De imit. Christi I. 19. 2.) učinio popularnom. (Ispor. Büchmanna, str. 17.).

9. Djela i meštra fale. D. 577. Zanatliju posao pokazuje. Vuk 84. Najstarije je podrijetlo ovim poslovicama u riječima Isusa Sir. 9. 24.: „Durch des Künstlers Hand empfängt das Werk (sein) Lob." Od tih je riječi nastala u Srednjem Vijeku krilatica: „Das Werk lobt den Meister", a ta je valjada dala naše poslovice.

10. Gdje je strvina, tamo se i psi kupe. Vuk 74. Gdje je lešina, tu je i orlova. Kapet. 51. br. 47. Kapetanovićeva se poslovica sasvim podudara s Mat. 24. 28.: „Jer gdje je strvina, onamo će se i orlovi kupiti."[1] Ispor. Luk. 17. 37. Ali je odatle i Vukova; što se mjesto orlova spominju psi, ne smeta ništa.

[1] Po ovima je riječima i sredovječna latinska poslovica: Ubicumque cadavera, ibi et aquilae.

11. Grijeh ide iz usta, a ne u usta. Vuk 46. Ovu je poslovicu dala krilatica iz Mat. 15. 11.: „Ne pogani čovjeka, što ulazi u usta; nego što izlazi iz usta, ono pogani čovjeka.“ Ispor. Mark. 7. 15.

12. Ispod mire devet (đavola) vire. Vuk 105. Iz mire dva šejtana vire. Kapet. 68. br. 87. To kaže i arapska poslovica, koju citira u njemačkom prijevodu Krumbacher, Mgr. Spr., str. 224.: „Unter jedem gesenkten Kopf wohnen tausend Bubenstücke.“

13. Kakav pozdrav, onaki i odzdrav. Vuk 124. Ovaku poslovicu navodi uz poslovicu: „qui, quae vult, dicit, quae non vult, audiet“ Erasmus, str. 30.: „Ut salutabis, ita et resalutaberis“, a kaže za nju da se govori u narodu u njegovo doba.

14. Koga Bog miluje, onoga i kara. Vuk 136. To kaže Salamon. Prič. 3. 12.: „Jer koga ljubi Gospodin, onoga kara, i kao otac sina, koji mu je mio“

15. Mačka se u vreći ne kupuje (nego se gleda, što se kupuje). Vuk 176. Kupit' mačku u mijehu. D. 1897. i 1902. To je njemačka krilatica: „Die Katze im Sack kaufen.“ (Ispor. Büchmanna, str. 55.).

16. Nevjerni Toma. Vuk 196. To je sad internacionalna krilatica, a nastala je po pričanju Ivanovu 20. 24.—29.

17. Ništa nije novo na svijetu. Vuk 225. Ova je krilatica nastala po riječima iz Knjige propovjednikove 1. 9.: „Što je bilo, to će biti, što se činilo, to će se činiti, i nema ništa novo pod suncem.“ Po njoj je i sredovječna: „Nihil novi sub Iove.“

18. Nova metla dobro (lijepo) mete. Vuk 225., D. 3181. To je riječ po riječ njemačka krilatica: „Neue Besen kehren gut“, koja je nastala još u 13. vijeku, a danas je i kod Nijemaca prava pravcata narodna poslovica (ispor. Büchmanna, str. 43.).

19. Po glasu se ptica pozna. D. 3546. Po glasu te poznajem, ptico. Stoj. 70. Po glasu tica (a po šapama se lav) poznaje. Vuk 250. Ovu poslovicu ima Erasmus, str. 753.: „E cantu dignoscitur avis.“ Ne kaže, odakle je ima.

20. Pod jagnjećom kožom mnogo puta kurjak reži. Vuk 251. Ovčije runo, a vučje srce. Ili: Ovčije runce, a vučije srce. Vuk 231. Ovima je podrijetlo u Mat. 7. 15.: „Čuvajte se od lažnijeh proroka, koji dolaze k vama u odijelu ovčijemu, a unutra su vuci grabljivi.“ Te su riječi dale i drugim narodima poslovicu sličnu našoj.

21. Poredom se i u vodenici melje. Vuk 255. Tko prvi u mlin, prvi melje. U Lici. Tko prvi u mlin, prije samelje. D. 4889. Tko se prije javi, prvi pomeljavi. D. 1687. Sasvim jednaku poslovicu ima Manutius, col. 1069.: „Primus veniens primus molet", a kaže za nju da se govori u njegovo vrijeme, a uzeta da je „ex lege molitoria".

22. Poznaje se ptica po perju. U Lici. Uz onu: „E cantu dignoscitur avis" navodi Erasmus l. c. i ovu: „E plumis avis dignoscitur."

23. Svak svoj krs' nosi. D. 4332. Ni cirkvice bez oltarića ni oltarića bez križića. Ist. posl., str. 89. Svaki oltarić ima svoj križić. U Lici. Manje više svak ima svoga vrana. Svaki čovjek — koji manje, koji više — ima svoju nevolju. Vuk 175. To pak znači i „križić" u prednjima. Podrijetlo je svima[1] u riječima Mat. 10. 38.: „I koji ne uzme križa svojega i ne pođe za mnom, nije mene dostojan." Ispor. i Mat. 16. 24., Mark. 8. 34.

24. Svijeća pod mjericom. Vuk 282. Ne kri' svijeću pod četvrt. D. 2677. Ova je potekla iz Mat. 5. 15.: „Niti se užeže svijeća i meće pod sud..." Ispor. Mark. 4. 21., Luk. 11. 33.

25. To mu je trn u oku. U Lici. Vuk ima (str. 239.): On mu je trun u oku. Ovo je i kod drugih naroda obična fraza, a izvor joj je u IV. knjizi Mojs. 33. 55.: „Ako li ne otjerate od sebe onijeh, koji žive u onoj zemlji, onda će oni, koje ostavite, biti trnje u očima vašima i ostani vašim bokovima, i pakostiće vam u zemlji, u kojoj ćete živjeti."

26. Tko kuca, tomu se otvara. Vuk 144. Ova je zacijelo po Mat. 7. 7.: „Kucajte, i otvorit će vam se." Ispor. Luk. 11. 9.

27. Tko svijeće ije, sere stijenje. D. 4953. To je talijanska poslovica (navodi je Krumbacher, Mgr. Spr., str. 169.): „Chi ga magnà le candele, caga i stopini."

28. U svakom žitu ima kukolja. U svakoj pšenici ima snijeti. Vuk 173. Ja bih rekao, da su ove po riječima Mat. 13. 25.: „A kad ljudi pospaše, dođe njegov neprijatelj i posija kukolj po pšenici pa otide."

Našao sam nekoliko naših poslovica, kojima su izvor tuđe priče i basne. Neke su od njih donijele sa sobom i tu priču ili basnu,

[1] Grci su tu misao kazivali poslovicom: "Εκαστος τὸν ἑαυτοῦ ὀβελίσκον τρέφει: ἐπὶ τῶν φροντίδα τῶν οἰκείων ποιουμένων. App. II. 34.

a neke — dajbudi danas — nemaju uza se nikakve priče ili basne.

29. Dosta je đavo opanaka poderao, dok je to i to učinio. Vuk 68. Vuk priča i priču, koja je dala tu poslovicu[1]. Priča je ta došla k nama izvana; ima je Romuli Appendix 35. (Oesterley) De fure credenti dyabolo i Apstemije, Fab. 58. De viro maligno et daemone.

30. Košeno strižено. Vuk 159. Vuk ukratko pripovijeda uz poslovicu i priču, po kojoj je nastala[2]. I tu priču ima Romuli Appendix 57. (Oesterley) De uxore proterva.

31. Laglje je čuvati vreću buha nego nevjernu ženu. Skarpa 579. To kazuje Apstemijeva basna 62. De viro zelotypo, qui uxorem dederat custodiendam.

32. Oparen pas i kiše se boji. Skarpa 116. Mačka oparena od studene vode strah ima. D. 2130. Kako je tobože to bilo, kazuje Apstemijeva basna 119. De cane pluviam timente, quia ferventi aqua fuerat excoctus.

33. Ti ćeš svirati. Vuk 317. Uz poslovicu se pripovijeda i anegdota, kako je došlo do nje[3]. Upravo tako priča tu anegdotu Kamerarije, Fab. 408. Pastoris memoria.

34. Tko će mački zvonce privezati? D. 4723. Garbiješe mački privezat'. D. 789. Izvor je ovoj poslovici, kojoj nema paralele u novijim zbornicima, u poznatoj Apstemijevoj basni 195. De muribus tintinnabulum feli appendere volentibus, koja je prešla i u naše narodno pričanje[4].

35. Vala nam je sve jedno, nemamo nikakva posla ni kod kuće. Kazali psi bolesnom konju, kad su oni čekali više njega, dok lipše, a on im govorio, da idu kući, jer on ne će lipsati[5]. Vuk 31. Sličnu basnu o bolesnu magarcu i vukovima ima Apstemije 64. De asino aegrotante et lupis visitantibus.

---

[1] Ima priču i Vrčević, Srp. nar. prip. 1868., str. 4. Grješnik i njegov ortak đavao.

[2] Ispor. Vrčevića, Srp. nar. prip. 1868., str. 5. Nije strižено nego košeno.

[3] Ispor. i Vrčevića, Srp. nar. prip. 1868., str. 25. Trgovac i dijete.

[4] Ispor. Vrčevića, Basne str. 2. Miši vješali mački zvono.

[5] Ispor. Vrčevića, Basne str. 101. Vukovi i bolesni konj.

36. Znadu psi za mir? Vuk 93. Tako je pitala lisica, kad je kokoši varala, da je uglavljen mir među životinjama, a one joj rekle, da eno i psi dolaze noseći glasove od mira[1]. Tu basnu ima i Kamerarije 362. Vulpes et gallus gallinaceus. Basnu je tu odnekle preveo i Dositej Obradović, Basne br. 124. Lisica, petao, kokoši i psi, i u njoj baš s tim riječima pita lisica, kada kokoši vara.

[1] Ispor. i Vrčevića, Basne str. 107. Lisica i kokoške.

Gdje je koja naša poslovica, koja se ovdje spominje?

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
626.	A da zašto te imam, kad mi u nevolji ne ćeš pomoći	191. 106
185.	A lijepe glave, nu ne ima moždana	189. 194
70.	Ajd! hajd, ite najdete pri ciganici kiseloga mleka	189. 155
786.	Ako budeš svudar, ne ć' bit' nigdje	191. 146
87.	Ako čovjek ne može biti lijep i bogat, hao što bi ćeo, može biti dobar i pošten	189. 161
788.	Ako čovjek ne štedi svrh vreće i savrh pila, zaludu štedi, kad je u dno	191. 147
556.	Ako ga je zmija uklala, ona ga je i izliječila	191. 87
556.	Ako ga zmija pecne, ali ga svojijem mesom izliječi	191. 87
663.	Ako gaće ne skvasi, rlbe ne uhiti	191. 116
869.	Ako hoćeš da koga poznaš, podaj mu vlast	191. 168
211.	Ako hoćeš, da se o tebi govori dobro, nikom ne govori zlo	189. 201
146.	Ako hoćeš da si dobar, ne čini drugomu, što tebi nije drago	189. 181
146.	Ako hoćeš, da si štovan, štuj i ti drugoga	189. 181
331.	Ako hoćeš imati norca, kupi si ga	189. 240
472.	Ako hoć' slatko, podnosi i gorko	189. 275
849.	Ako i krivo vatra gori, pravo dim na badžu izlazi	191. 164
111.	Ako je daleko Bagdad, blizu je aršin	189. 170
849.	Ako je dimnjak i na krivo, upravo dim izlazi	191. 164
283.	Ako je i crna krava, bijelo mlijeko daje	189. 226
273.	Ako je i kasno, barem je časno	189. 222
412.	Ako je i med, ne valja odgristi prste	189. 260
412.	Ako je i med sladak, ne treba prst ugristi	189. 260
273.	Ako je i pozno, ono je skozno	189. 222
371.	Ako je netko lud, ne budi mu drug	189. 249
423.	Ako je tebi drago, nije ni meni mrsko	189. 262
423.	Ako je tebi ljupko, ali meni nije mrsko	189. 261
518.	Ako je vjernije oko, ali je službenije uho	191. 78
284.	Ako kokot i pije, ali na Boga gleda	189. 226
319.	Ako komšijska kuća gori, pazi na svoju	189. 236

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
1.*	Ako koza i taji, rozi ne taje	191. 196
1.*	Ako koza laže, rog ne laže	191. 196
338.	Ako lavska koža nije dovoljna, a ono i lisičju valja nadošiti	189. 241
632.	Ako mu daš prst, on će uzeti cijelu ruku	191. 108
15.	Ako mu tko reče: črn ali bel, njemu je vsejedno . .	189. 139
621.	Ako naš'o prijatelje nove, ne zaboravi stare . . .	191. 104
75.	Ako ne curi, a ono kaplje	189. 157
291.	Ako ne može po konju, može po samaru	189. 228
445.	Ako ne možemo, kako hoćemo, mi ćemo, kako možemo	189. 268
603.	Ako ne pokuči, ne dokuči	191. 99
464.	Ako ne umiješ mudro zborit', a ti mudro muči . .	189. 273
539.	Ako nema pameti, ono ima noge	191. 83
647.	Ako puta k moru ne znaš, rijeka ti provodič . . .	191. 112
412.	Ako se jede med, ne treba odgristi prste	189. 260
306.	Ako si meso izio, a ti kos' gloći	189. 232
891.	Ako si vran, mrcine čekaj	191. 173
1.**	Ako slijepac slijepca vodi, obadva će u jamu pasti .	191. 199
11.*	Ako stijena kotluši, jao kotluši; ako kotluša stijeni, jao kotluši	191. 198
569.	Ako strižeš, ma ne guli	191. 90
281.	Ako su u tebe ključi, al su u mene torbice . . .	189. 225
679.	Ako te onaj pre, koji ti i sudi, onda (samo) od Boga valja suda iskati	191. 119
741.	Ako te sreća ne pričeka, na veljega je hata stići ne možeš	191. 135
254.	Ako u brdo vuci, ako u polje Turci	189. 217
254.	Ako u selo Turci, ako u gore vuci	189. 217
254.	Ako u selu Turci, ako u polju vuci	189. 216
965.	Ako u zvono čobo ne tegne, ne će ikad zvoniti . .	191. 193
2.**	Ako uzišteš, naćeš	191. 199
264.	Akoprem jezik nema kosti, tak vendar more kosti zdrobiti	189. 219
524.	Al' car al' osao	191. 80
11.*	Ali lopiža k kaćulu, al kačno k lopiži, sveđ lele lopiži	191. 197
258.	Ali ti se pjenit', al ne pjenit', za mantalu te kupih, za mantalu te jedoh	189. 217
874.	Ali vodu mutiš?	191. 169
922.	Ao moj tupi tupane! S tobom zlo, a bez tebe i gore (zatupljeno)	191. 181
11.	Babi se snilo, što joj je milo	189. 137
6.	Babu vode, kad djevojke ne nahode	189. 135

* Poslovice označene jednom zvjezdicom nalaze se u „Dodatku prvom“.

** Dvije zvjezdice nad brojem znače, da se ta poslovica nalazi u „Dodatku drugome“.

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
875.	Bacio ko štetu niz vodu	191. 169
875.	Bacio ko u mutnu vodu	191. 169
405.	Banovac je banovac, ako ne ima ni novac, a oslovac je oslovac, ako bi im'o svioni pokrovac	189. 257
48.	Banu je i knezu sveđ nedjelja	189. 149
372.	Bedaki niti znaju govoriti niti mučati	189. 138
405.	Begovac je begovac, ako ne će imati ni novac, a magarac je magarac, ako će imati i zlatan pokrovac	189. 257
863.	Besjedi u vjetar	191. 167
252.	Besposlen i jariće krsti	189. 215
43.	Beteg na cente gore ide, a zdravje se na lote nazad povraća	189. 147
506.	Bez britve obrijati	191. 75
316.	Bez krila ni soko ne leti	189. 235
472	Bèz mukê nema ni mûkê	189. 275
472.	Bèz mukê nema ni nauke	189. 275
808.	Bez truda ne jedu se gruda	191. 153
808.	Bez truda ništa biti ne može	191. 153
931.	Bez zdravlja nema bogatstva (nije sreće)	191. 184
546.	Bezobrazan kao pašće	191. 85
18.	Bezočni svijet uživaju	189. 140
322.	Bi kuju!	189. 236
12.	Bi to još prije Tomine kuge	189. 137
950.	Bi' zlo, da je gore, a dobro, da je bolje	191. 190
633.	Biće ukazan od svakoga, tko svakoga prstom kaže	191. 109
291.	Bije sedlo, tko ne može konja	189. 228
333	Bijel kao labud	189. 240
357.	Bijel kao lijer (ljiljan)	189. 245
438.	Bijel kao mlijeko	189. 266
892.	Bijela vrana	191. 173
498.	Bijele novce valja ostavljati za crne dane	191. 73
498.	Bijelo blago za crne dane	191. 73
283.	Bijelo je jaje i od crne kokoši	189. 226
737.	Bijelo kao snijeg	191. 134
3.**	Biser ne valja pred svinje bacati	191. 199
394.	Bit će i u moje mačke loja	189. 254
17.	Bježanova majka pjeva, a Stojanova plače	189. 139
16.	Bježao od vaške, pak pao međedu u šake	189. 139
16.	Bježeći od groma munja me opali	189. 139
16.	Bježeći od osinjaka nagazim na stršenjak	189. 139
889.	Bježi kao vrag od tamnjana	191. 173
250.	Blago dijete i dvije majke posisa	189. 214
404.	Blago majci, koja te (ga) rodila	189. 257
960.	Blago onom, tko zna, da ne zna, a hoće da zna	191. 191
954.	Blazni zmiju u skutu	191. 190

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
307.	Bliža je košulja od haljine	189. 232
307.	Bliža je tijelu rubina nego surina	189. 232
307.	Bliže je košulja negli dolama	189. 232
307.	Bliže je rubača tela neg haljina	189. 232
8.**	Bog daje, a ljudi raspolagaju	191. 200
21.	Bog daje, da se grješnik kaje	189. 140
353.	Bog daje težaku, a ne ležaku	189. 244
22.	Bog dao, Bog uzeo	189. 141
30.	Bog govori: Pomozi se sam, pomoć' ću ti i ja	189. 143
23.	Bog je spor, ali dostižan	189. 141
23.	Bog lako gre, ali brzo stigne	189. 141
24.	Bog ne da jednom čovjeku sva dobra	189. 141
23.	Bog ne plaća svake subote	189. 141
23.	Bog nikomu dužan ne ostaje	189. 141
23.	Bog vidi dobra i zla djela, ali ne preši	189. 141
36.	Bogat je, da sam ne zna, šta ima	189. 145
37.	Bogat je, tko je zadovoljan	189. 145
38.	Bogat jede, kad hoće, a siromah, kad može	189. 145
38.	Bogat, kako hoće, a ubog, kako može	189. 145
41.	Bogatstvo pokriva horjatstvo (rogatstvo)	189. 146
317.	Bogatstvo zlo stečeno domalo trpi	189. 235
630.	Bogečka torba nema dna	191. 108
4.**	Bogu Bogovo, a cesaru cesarovo	191. 199
4.**	Bogu božje, a caru carevo (valja davati)	191. 199
688.	Bogu se moli, ali k brijegu grebi	191. 121
220.	Boji se i hlada	189. 207
221.	Boji se i svoga hlada	189. 207
43.	Bolest na konju dolazi, a na dlaci odlazi	189. 147
43.	Bolest na librice ulazi, a na unče izlazi	189. 147
837.	Bolje je biti bez pjeneza nego bez pameti	191. 160
838.	Bolja je dobra smrt negli zao život	191. 161
789.	Bolja je dobra štednja nego rđavo tečenje	191. 147
6.**	Bolja je istraga nego rđava natraga	191. 200
425.	Bolja je mršava pogodba nego pretila pravda	189. 262
838.	Bolja je poštena smrt nego sramotan život	191. 161
743.	Bolja je unča uma nego sto badanja mozga	191. 136
928.	Bolje da na te viču nego da te žale	191. 183
837.	Bolje je biti bez pjenez' nego bez pameti	191. 160
838.	Bolje je časno umrijeti nego zlo živjeti	191. 161
135.	Bolje je čovjeku sluga nego kukavici gospodar	189. 178
578.	Bolje je, da pitaju, čija je ono nevjesta, nego čija je ovo djevojka	191. 92
229.	Bolje je, da te drugi fali (nego da se sam fališ)	189. 209
928.	Bolje je, da ti zavide, nego da te žale	191. 183
888.	Bolje je danas jaje nego sjutra kokoš	191. 172

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
119.	Bolje je dati pomoć negli je iskati	189. 172
119.	Bolje je dijeliti nego prositi	189. 172
135.	Bolje je dobra dvoriti nego u zla goditi	189. 177
183.	Bolje je dobro ime nego mlogo bogatstvo	189. 193
135.	Bolje je dobru služiti nego rđavu zapovijedati . .	189. 177
743.	Bolje je dram sreće nego sto oka pameti	191. 135
176.	Bolje je gladan ležati nego dužan biti	189. 191
408.	Bolje je i malo, a dobro, negli vele, a zločesto . .	189. 258
408.	Bolje je i malo s blagoslovom negli i dosta s prokletstvom	189. 258
622.	Bolje je i prijatelj nablizu neg i brat udaleko . . .	191. 105
5.**	Bolje je i suha krušca pojesti nego se naopako u smok hvatati	191. 200
234.	Bolje ikad nego nikad	189. 211
290.	Bolje je imati rđavu godinu nego rđavu susjedu . .	189. 227
837.	Bolje je imati u glavi nego u sanduku	191. 160
914.	Bolje je stokrat zacrljenjeti negli jednom ublijedjeti .	191. 179
176.	Bolje je leći bez večere nego s dugom ustati . . .	189. 191
408.	Bolje je malo, pak dobro, kak zlo, pak vnogo . . .	189. 258
434.	Bolje je mjeriti pa krojiti	189. 265
483.	Bolje je nepravo trpljeti nego nepravo činiti . . .	191. 70
961.	Bolje je ništa ne znati nego kojekako	191. 192
837.	Bolje je pametna glava nego dolina parâ	191. 160
600.	Bolje je pokliznuti nogom nego jezikom	181. 98
838.	Bolje je pošteno umrijeti nego sramotno življeti . .	191 161
611.	Bolje je poštenje nego biser i drago kamenje . . .	191. 102
610.	Bolje je poštenje u siromaštvu nego bogatstvo bez poštenja	191. 101
313.	Bolje je prositi nego krasti	189. 234
837.	Bolje je razum neg imanje	191. 160
469.	Bolje je razum negli snaga	189. 274
425.	Bolje je s mirom zalogaj hljeba pojesti nego s inadom ćasu masne čorbe	189. 262
465.	Bolje je s mudrim orati negli s ludijem vino piti . .	189. 273
465.	Bolje je s mudrim plakati nego s ludim pjevati . .	189. 273
469.	Bolje je s pameću nego sa snagom (raditi)	189. 274
119.	Bolje je sto nadeliti nego jednoga poprositi	189. 172
135.	Bolje je u dobra dvoriti nego u rđava roditi . . .	189. 178
135.	Bolje je u dobra robovati nego u zla gospodovati . .	189. 178
586.	Bolje je u kolibi pjevati nego u ćošku plakati . . .	191. 94
586.	Bolje je u pojatu fukati nego u palaču hukati . . .	191. 94
837.	Bolje je umjeti nego imati	191. 160
6***.	Bolje je umrijeti bez djece neg po smrti ostaviti zle sinove	191. 200
469.	Bolje je unča pameti nego sto litara snage	189. 274
569.	Bolje je veće puta ostrić' nego jednom odrijet' . .	191. 90

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
483.	Bolje je zlo trpjeti nego zlo činiti	191. 70
837.	Bolje je znati nego imati	191. 160
837.	Bolje je znanje nego imanje	191. 160
483.	Bolje nepravo trpljeti nego nepravo činiti	191. 70
580.	Bolje piti, a zlo biti, — No ne piti, a zlo biti	191. 93
88.	Bolje s mudrim orati negli s ludijem vino piti	189. 161
914.	Bolje se jedamput zacrljeniti nego sto puta ublijediti	191. 179
742.	Bolje se roditi bez nosa (bez ruke) nego bez sreće	191 135
88.	Bolje se s boljim ružiti no s grđim družiti	189. 161
425.	Bolje se s dužnikom nagoditi nego sudom potezati	189. 262
88.	Bolje se s junakom biti nego s rđom ljubiti	189. 161
160.	Bolje ti je izgubiti glavu — Nego svoju ogriješiti dušu	189. 186
838.	Bolje ti je muški poginuti nego ženski sto godina živjeti	191. 161
742.	Bolje ti se roditi bez pameti nego bez sreće	191. 135
88.	Bolje ti se s čovjekom pobiti nego s rđom celivati	189. 161
519.	Bolje vide dva oka nego jedno	191. 79
809.	Bolje vidi čovjek tuđ pos'o nego svoj	191. 153
622.	Bolji bližnji prijatelj nego daljnji brat	191. 105
622.	Bolji je bližnji susjed nego udaljen brat	191. 105
183.	Bolji je dobar glas nego zlatan pâs	189. 193
425.	Bolji je i mršav mir nego debeo proces	189. 262
837.	Bolji je razum neg imanje	191. 160
469.	Bolji je razum negli snaga	189. 274
888.	Bolji je svračak u ruci nego soko u planini	191. 172
888.	Bolji je vrabac u ruci nego golub na krovu	191. 172
622.	Bolji je u komšiluku prijatelj nego u svijetu brat	191. 105
466.	Bolji mudri jes' protivnik neumjetni neg prijaznik	189. 273
49.	Brada kaže jarca, ne pako mudroznanca	189. 149
49.	Brada narasla, a pameti ne donijela	189. 149
56.	Brat bratu najdublje oči vadi	189. 152
54.	Bratska sloga	189. 151
204.	Brdo s brdom se ne može sastati, a žlvi se ljudi sastanu	189. 200
204.	Bregovi se sastaju, a ne bi ljudi!	189. 200
488.	Brez nevolje nema bogomolje	191. 71
506.	Briči hitro brez sapluna	191. 75
57.	Briga priga čovjeka	189. 152
57.	Briga sijedi	189. 152
58.	Brijeme goni brijeme	189. 152
59.	Brijeme je kad godi mati, a kad godi maćeha	189. 152
60.	Brijeme, koje izleti, ne može se stignut'	189. 153
900.	Brijeme sve napravja	191. 175
106.	Brod govori: Čuvaj ti mene kraja, a ja ću tebe mora	189. 168
867.	Brod ne umiješ vladat', a hoćeš drijevo	191. 168
903.	Broj ovce čuva	191. 176
903.	Brojenu ovcu malo kad vuk ujede	191. 176

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
636.	Broji pržinu	191. 110
640.	Brz kao tica	191. 110
601.	Brzo hodi, tko tiho stupa	191. 99
62.	Brzo ide, ali izvan puta	189. 153
292.	Brzu konju ostruga ne treba (ne služi)	189. 228
64.	Budala kad ćuti, misle da je mudar	189. 154
373.	Budale se mnogo smiju	189. 250
67.	Bunar kopa uz potok	189. 155
66.	Bunike (buna) se nazobati (najesti)	189. 154
67.	Bunar ukraj rijeke kopati	189. 155
524.	Car li, os'o li	191. 80
405.	Carevac je carevac, ako ne će imati ni novac; a magarac je magarac, ako će imati i zlatan pokrovac	189. 257
7.**	Careve riječi	191. 200
7.**	Carska se (riječ) ne poriče	191. 200
132.	Cijepa dlaku na stotero	189. 177
132.	Cijepaj dlaku, kad ne imaš drugog posla	189. 177
132.	Cijepat' dlaku na dvoje, ali napola	189. 177
280.	Cjeć jednoga čavla izgubi se ploča, a cić ploče konj, a cić konja konjik	189. 224
175.	Crn kao gavran	189. 191
828.	Crn kao ugljen	191. 158
18.	Crn obraz puna torba	189. 140
72.	Crnca ne pobijeli	189. 156
72.	Crnca štiti od sunca, da ne gori	189. 156
73.	Crnca umiva	189. 156
112.	Crni dani	189. 170
131.	Curin zaklād	189. 177
938.	Čaglavica se svađala, Priština globu davala	191. 187
484.	Čas' od neprijatelja nije čas'	191. 70
856.	Čaša iza čaše, a iza čaša istina	191. 165
856.	Čaša iza čaše, a napokon istina	191. 165
397.	Čekaj, magarče, dok ti Đurđev dan dođe	189. 255
80.	Čest esap duga ljubav	189. 159
80.	Čest (čist) račun duga ljubav	189. 159
79.	Česta polažnja gotova omražnja	189. 158
79.	Česti celivi gube ljubav	189. 158
79.	Česti pohodi (puti, gosti) celiv gube	189. 158
81.	Češati se po glavi	189. 159
308.	Češlja kozju vunu	189. 232
831.	Čez jedno vuho nuter, čez drugo van	191. 159
265.	Čije june, onog i uže	189. 220
763.	Čim se nov sud napuni, na ono uvijek udara	191. 141
83.	Čini dobro i meći ga u more, ne će tonut'	189. 160
83.	Čini dobro pa i u vodu baci	189. 160

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
146.	Čini drugome, što je tebi drago, da ti se učini	189. 181
199.	Čist kao flinta	189. 199
80.	Čist konat duga ljubav	189. 159
940.	Čista se zlata rđa ne hvata	191. 186
940.	Čisto zlato potamniti ne će	191. 186
86.	Čistoća je Bogu mila (jer prija zdravlju)	189. 161
85.	Čistu obrazu malo vode treba	189. 160
80.	Čišći račun bolja ljubav; čist račun čist posao	189. 159
170.	Človek mora negda i vragu vužgati sveću	189. 189
96.	Čovjek čovjeka ne može poznati, dok s njime ne izjede onoliko soli, koliko u zubima može odići	189. 164
83.	Čovjek je čovjeku vuk	189. 162
90.	Čovjek je kao naduta mješina	189. 162
90.	Čovjek je ko mihur	189. 162
91.	Čovjek mjesto čàstî, a ne mjesto čovjeka	189. 162
8.**	Čovjek nalaže, a Bog raspolaže	191. 200
8.**	Čovjek određuje, a Bog razređuje	191. 200
93.	Čovjek se do smrti uči	189. 163
92.	Čovjek se po besjedi poznaje	189. 163
94.	Čovjek se u piću poznaje	189. 163
93.	Čovjek se uči, dok je živ (pa opet lud umre)	189. 163
8.**	Čovjek snuje, a Bog boguje i odlučuje	191. 200
166.	Čudo pasa ujedoše vuka	189. 188
514.	Čuva ga kao oči u glavi	191. 78
498.	Čuvaj bijele novce za crne dane	191. 73
106.	Čuvaj me, čuvam te	189. 168
107.	Čuvaj ti mene od svoga, a od tuđega ću se ja sam (čuvati)	189. 168
107.	Čuvam se od neprijatelja, čuvaj me, Bože, od prijatelja	189. 168
551.	Čaća baći, baća ćuki, ćuka dlaki, a dlaka zaplaka: lijepe posluge	191. 86
108.	Celavoj glavi ne treba češalj	189. 168
311.	Da bih znao i na kozi ne orati	189. 233
120.	Da Bog djetetu ne da ono, što mu otac i mati misle	189. 172
496.	Da ga za nos stisneš, duša bi mu izašla	191. 73
410.	Da ima sira i masla, i moja bi mati znala gibati gibanicu	189. 259
410.	Da imamo masla, kako nemamo brašna, pa bismo posudili u selu tepsiju, te bismo načinili pitu	189. 259
379.	Da je lûk dobar, i psi bi ga jeli	189. 251
427.	Da je pamet do suda (kadije) kao od suda (kadije)	189. 263
943.	Da je srce od gvozdja, nu bi ga zlato razlupalo	191. 187
943.	Da je srce od kamena, zlato bi ga rastopilo	191. 187
801.	Da nema nosa, pasao bi travu	191. 151
801.	Da nije kršten, bi valjalo od njega meso jesti	191. 151

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
3.*	Da nijesam patila, ne bih se u srijedu spratila	191. 196
869.	Daj mu vlast u ruke pa da vidiš, tko je i što je	191. 168
597.	Daj z rukami, išći z nogami	191. 98
588.	Daj ti meni plačidruga, a pjevidruga je lasno naći	191. 95
3.	Dala baba paru, da se uhvati u kolo, a poslije dvije, da se pusti	189. 134
512.	Daleko od očiju, daleko od srca	191. 77
115.	Dan okast	189. 171
113.	Dan za danom, a iza dana noć	189. 171
114.	Dan za noćim hodi, a noć za danom hrli	189. 171
116.	Danas pišta, sutra ništa	189 171
116.	Danas u zlatu, sjutra u blatu	189. 171
116.	Danas vezir, sjutra rezil	189. 171
218.	Dar dara čeka, ako je čovjeku (ako ni tovaru) dan	189. 206
218.	Dar se uzdarju nada	189. 206
218.	Dar uzdarja gleda	189. 206
118.	Dari tïšê Boga i čovika	189. 172
293.	Darovnomu konju zubi se ne gledaju	189. 228
632.	Dat' sebru prst, da t' svu ruku obzine	191. 108
329.	Dat' vuku kozliće pasti	189. 239
598.	Davat' rukami, a skođavat' nogami	191. 98
39.	Debelo lijepo, a bogato mudro	189. 146
121.	Deca i bedaki istinu govoriju	189. 172
810.	Dere se uz tuđa nosila	191. 154
684.	Desna ruka	191. 121
707.	Di je sila, tu nije razlog	191. 127
570.	Diči se djelom kao paun perjem	191. 91
680.	Dignuti rogove	191. 119
132.	Dijeli dlaku na sedmero	189. 177
126.	Dijete pozno rana sirota	189. 174
127.	Dinari ne muče nego buče	189. 174
121.	Djeca, budale i pijani pravdu govore	189. 172
121.	Djeca i budale uvijek govore istinu	189. 172
121.	Djeca i lude istinu gude	189. 172
9.**	Djela i meštra fale	191. 200
129.	Djetao u kljunu nađe	189. 175
129.	Djetlići s jezika ginu	189. 175
130.	Djevojku lice udaje	189. 177
132.	Dlaku na četvoro cijepa	189. 177
329.	D'o je vuku pasti kozliće	189. 239
441.	Do tičjega mlijeka	189. 266
804.	Do tri puta Bog pomaže	191. 152
172.	Dobar espap lasno kupca nađe	189. 190
738.	Dobar je, kad spi, er kruha ne pita	191. 134
569.	Dobar pastir striže ovce, a ne guli	191. 90

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
93.	Dobar pop do smrti se uči	189. 163
210.	Dobra gosta i dan dosta	189. 201
172.	Dobra roba i bez vašara prođe	189. 190
172.	Dobra se roba i sama hvali	189. 190
506.	Dobro ga je ošišao	191. 75
250.	Dobro janje dvije matere sisa	180. 214
170.	Dobro je (kašto) i đavolu svijeću zapaliti	189. 189
136.	Dobro se brzo zaboravi	189. 178
628.	Dobro u nebrijeme učinjeno obraća se u zlo	191. 107
730.	Dobro umije zapovijedat', tko umije služit'	191. 132
569.	Dobroga je pastira (posao) ovce strići, a ne derati	191. 90
137.	Dobrota je najveće blago	189. 179
95.	Dobru čovjeku sve dobro stoji	189. 164
788.	Dockan je onda štedjeti, kad nestane	191. 147
606.	Dockan, kume, popodne u crkvu	191. 100
304.	Doć' će kosa do brusa (do kamena)	189. 231
884.	Doć' na plitku vodu	191. 171
329.	D'o je vuku pastit' kozliće	189. 239
96.	Dok čovjek s čovjekom vreću brašna ne izije, ne može ga poznati	189. 164
96.	Dok čovjek s čovjekom tovar soli ne izjede, ne može ga poznati	189. 164
122.	Dok dijete ne zaplače, mati ga se ne sjeća	189. 173
101.	Dok imadoh ja u džepu mome, — Svak me fali i govori za me; — Dok ti nesta iz džepa dukata, — Svak me kudi i nemilo kara	189. 166
2.*	Dok ja gledam moj rep, a ti tvoga sina grob, nema pravog prijateljstva među nama	191. 196
369.	Dok je čorbe, dosta čorboloka	189. 249
369.	Dok je komada, dosta pasâ	189. 249
101.	Dok je sreće, dosta prijatelja	189. 166
369.	Dok je trajalo, dotle lajalo, a kad nestalo, onda prestalo	189. 249
512.	Dok s očiju, odmah i sa srca	191. 77
944.	Dok se jedan ne otegne, ne može drugi da se protegne	191. 188
944.	Dok se jedan ne ožalosti, ne može se drugi razveseliti	191. 188
944.	Dok se jednom ne smrkne, ne može drugome da se svane	191. 188
472.	Dok se ne namuči, donde se ne nauči	189. 275
878.	Dok se voda s vrela ne zamuti, — Drugačije mučno se zamuti	191. 170
463.	Dok si mlad, ti se trudi, a pod starost sudi	189. 272
955.	Dok zmija zmiju ne proždere, ne može aždaha postati	191. 191
629.	Dokle da: mile lale! a kad ne da: vraže, sotono!	191. 108
96.	Dokle čevjek s čovjekom star soli ne izije, ne će mu ćud poznat'	189. 164
944.	Dokle ne bi kome zlo, ne bi nekome dobro	191. 188

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
629.	Dokle prosi, zlatna usta nosi, — A kad vraća, pleća obraća	191. 108
452.	Dokon i jarićem imena nadijeva	189. 215
252.	Dokon pop i jarad krsti	189. 215
116.	Dopodne vezir, popodne rezil	189. 171
877.	Dosta će dotle vode Dunavom proteći	191. 169
588.	Dosta ima pjevidruga, al je malo plačidruga	191. 95
29.**	Dosta je đavo opanaka poderao, dok je to i to učinio	191. 253
975.	Dosta žive, tko dobro žive, ali tko dobro umre	191. 195
933.	Dostignut' zeca na kolijeh	191. 184
496.	Došla mu duša u nos	191. 73
369.	Drag i mio, dok je io i pio	189. 249
963.	Drevo k drevu, bu palača, zrno k zrnu, bu pogača, novac k novcu, bu osmača	191. 192
521.	Drug drugu zrcalo	191. 79
521.	Drug ti zrcalo, a sermija pamet	191. 79
141.	Drugi dan druga navaka	189. 180
641.	Drugi će ptići zapjevati	191. 111
142.	Drugo doba druge ćudi	189. 180
214.	Drugo je govoriti, a drugo činiti	189. 203
143.	Drugom jamu kopaj, a o sebi mjeri	189. 180
351.	Druzijeh liječiš, a ti si vas ranav	189. 244
148.	Drva u šumu nositi	189. 182
204.	Drvo se na drvo naslanja, a čovjek na čovjeka	189. 200
625.	Drž' se nova puta, a stara prijatelja	191. 105
625.	Drž' se puta čavlenika, a prijatelja starenika	191. 105
514.	Drži ga kao oči u glavi	191. 78
256.	Drži jegulju za rep	189. 217
154.	Drži se mene, kao parlipak morske hruste	189. 185
143.	Dube sebi jamu, tko je druzijem kopa	189. 180
538.	Duga kosa kratka pamet	191. 83
538.	Duge lasi kratka pamet	191. 83
685.	Dugih ruku	191. 121
885.	Dunav te ne bi oplakao	191. 171
496.	Duša došla dovrh nosa	191. 73
496.	Duša mu je u nosu	191. 73
163.	Dužan je i kosom na glavi	189. 187
2.	Dva ata na jednim jaslima ne mogu biti	189. 134
217.	Dva hajduka devet harambaša	189. 205
217.	Dva hajduka devet kapetana	189. 205
2.	Dva lava u jednom gnijezdu biti ne mogu	189. 134
166.	Dva loša ubiše Miloša	189. 188
166.	Dva lješnika orahu su vojska	189. 188
2.	Dva ovna na istom oboru stat' ne mogu	189. 134
167.	Dva psa jednu kost bez svađe glodati ne mogu	189. 189

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
61.	Dvaput daje, tko brzo daje	189. 153
97.	Dvaput je čovjek u svom vijeku veseo: prvom, kad se ženi, a drugom, kad ženu ukopa	189. 164
434.	Dva puta mjeri, a treći kroji	189. 265
166.	Dva tretjemu vojska	189. 188
210.	Dva večera gostu dosta	189. 201
434.	Dvaš mjeri, a jednom pristrizi	189. 265
168.	Dvije lubenice pod jednim pazuhom nositi se ne mogu	189. 189
662.	Dvije se ribe na jednoj vatri peku, pa jedna drugoj ne vjeruje	191. 116
294.	Eto polja, a eto konja	189. 229
281.	Evo ključa, kamo brava	189. 225
696.	Fratar i mrtav ruku *prostire*	191 123
174.	Galija jednoga ne čeka	189. 191
34.**	Garbiješe mački privezat'	191. 203
731.	Gdje drugi plaču, nemoj se smijati	191. 132
7.	Gdje đavo ne može što svršiti, ondje babu pošalje	189. 136
265.	Gdje ide krava, nek ide i uže	189. 220
793.	Gdje je konac najtanji, tu se najprije pretrgne	191. 149
10.**	Gdje je lešina, tu je i orlova	191. 200
444.	Gdje je mnogo babica, djeca kilava	189. 267
368.	Gdje je mnogo maja, preslana je čorba	189. 248
444.	Gdje je mnogo maja, tu je malo jaja	189. 267
543.	Gdje je papra dosta, i koprive se papre	191. 84
724.	Gdje je sloga, tu je i božji blagoslov	191. 131
894.	Gdje je sova izlegla sokola	191. 174
744.	Gdje je sreća, tamo je i nesreća	191. 136
744.	Gdje je sreća, tu i nesreća, — Gdje nesreća, tu i sreće ima	191. 136
759.	Gdje je strah, ondje je i stid	191. 140
10.**	Gdje je strvina, tamo se i psi kupe	191. 200
793.	Gdje je tanko, ondje i puca	191. 149
793.	Gdje je tanko, ondje se i kida	191. 149
850.	Gdje je vatre, tu je i dima	191. 164
444.	Gdje je vele naukijera, brzo se brod razbije	189. 267
373.	Gdje je vele smijeha, tu je malo pameti	189. 250
369.	Gdje je zgoda, tu su i prijatelji	189. 249
44.	Gdje koga boli, ondje se i pipa	189. 147
44.	Gdje koga ne peče, tamo nit ruke ne meće	189. 147
44.	Gdje koga svrbi, ondje se i češe	189. 147
799.	Gdje koga tišti, to on najbolje zna	191. 151
547.	Gdje kučak loče, tu i laje	191. 85
759.	Gdje nema straha, nema ni stida	191. 139
500.	Gdje novac zveči, pravda ječi	191. 74
547.	Gdje pas loče, tu i laje	191. 85

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
850.	Gdje se god puši, ondje i vatre ima	191. 164
369.	Gdje se ne jede i ne pije, tu ljubavi nema	189. 249
383.	Gdje si pjevao ljetos, pjevaj i zimus	189. 252
707.	Gdje sila gospodi, s razlogom ne hodi	191. 127
964.	Gdje te ne zovu, ne idi	191. 193
231.	Gdje ti kažu mnogo, mali koš nosi	189. 210
500.	Gdje zlato gospoduje, razlog se ne čuje	191. 74
44.	Gdje zub boli, tu i jezik bježi	189. 147
178.	Gladan će čovjek i u vatru ubrusiti	189. 192
177.	Gladan i patrijar hljeba će ukrasti	189. 191
179.	Gladan pas o komadu sanja	189. 192
180.	Gladan trbuh predike ne sluša	189. 192
180.	Gladan trbuh razloga ne čuje	189. 192
178.	Gladna ruka kruh iz ognja vadi	189. 192
181.	Gladno oko ne spava	189. 193
181.	Gladno oko sna nema	189. 193
182.	Gladnome sirčanica kao pogača	189. 193
182.	Gladnu čovjeku slatke su i divljake	189. 193
182.	Gladnu nijedan kruh nije rđav	189. 193
182.	Gladnu svaki je kruh rucela	189. 193
182.	Gladnu svatu i divljake u slast idu	189. 193
184.	Glas naroda glas sina božjega	189. 194
185.	Glava a! a u glavi na!	189. 194
185.	Glava aša hik, a u njoj ni mik	189. 194
186.	Glava je skuplja s jezikom nego bez jezika	189. 194
403.	Gledaj konja, je l' debela vrata, a djevojci, kakva joj je majka	189. 257
403.	Gledaj majku, a uzmi šćercu	189. 257
553.	Gledaju se ko pas i mačka	191. 86
191.	Gledi kao mače u tiče	189. 196
191.	Gledi kao štrk u jaje	189. 196
192.	Gledi kao tele u šarena vrata	189. 196
195.	Gluhu ne šapći, slijepu ne namiguj	189. 197
195.	Gluhu šaptati, slijepu namigivati — Baš ko trijezan pjana svjetovati	189. 197
199.	Gô kao šipka	189. 198
198.	Gô ko od majke rođen	189. 198
202.	Gô se svući ne more	189. 199
710.	Godine i potreba malo se mogu sakriti	191. 128
203.	Godište velika usta ima	189. 199
200.	Gola guzica tvrda forteca	189. 199
200.	Gola je guzica tvrđa od Budima	189. 199
430.	Gora bređa rodi miša, velike hvale, a paka ništa	189. 263
260.	Gora je rana od jezika negli od mača	189. 218
204.	Gora se s gorom ne sastaje, a čovjek s čovjekom kad godi	189. 200

Broj poslovice.		Knjiga „Rada" i stranica.
204.	Gora se s gorom ne sastaje, a čovjek s čovjekom vazda	189. 200
204.	Gore na mjestu stoje, a ljudi se s ljudima sastaju	189. 200
260.	Gori je oštar jezik nego oštra sablja	189. 218
260.	Gori je zao (ili: ženski) jezik no turska sablja	189. 218
205.	Gorko kao čemer (čemerika)	189. 200
685.	Gospoda duge ruke imaju	191. 121
405.	Gospodar, da ne ima ni dinar, ali je gospodar; oslovac, da ima i zlatan pokrovac, ali je oslovac	189. 258
206.	Gospodareve oči konja goje	189. 200
206.	Gospodarevo oko konja pase (pretili)	189. 200
779.	Gospodine i gospodski sine, čini mi se, da ćeš čuvat' svinje	191. 145
386.	Gospodstvo i ljubav druga ne hoće	199. 253
209.	Gostu je u gosta vazda dobro jutro	189. 201
365.	Govori jezikom, a ne rukami	189. 247
213.	Govori, što mu dođe (naleti) na jezik; što mu dođe u usta; što mu pane (dođe) na um (na pamet)	189. 203
212.	Govorim ja o Grblju, a on o Markanu	189. 201
4.	Grad se plijeni, a baba se češlja	189. 135
939.	Gradi kule po oblaku	191. 186
954.	Grije zmiju u skutu	191. 190
11.**	Grijeh ide iz usta, a ne u usta	191. 201
657.	Grijeh jednoga sve selo plaća	191. 114
533.	Gubava ovca sve stado razgubavi	191. 82
943.	Gvozdjena vrata zlatna ruka razbija	191. 187
492.	Hajde, kud te noge nose	191. 72
601.	Hajde polagano, prije ćeš doći	191. 99
218.	Har hara čeka	189. 206
218.	Har rađa har	189. 206
136.	Har se najbrže stara	189. 178
470.	Hita muhe po aeru	189. 274
501.	Hita se za gô nož (mač)	191. 74
219.	Hitar budi što čuti, a tih govoriti	189. 206
470.	Hitat' muhe (po zraku)	189. 274
248.	Hodi kak ti po jajcih	189. 214
227.	Hoćeš — ne ćeš	189. 208
683.	Hrana hrabra, a ruho gospodara (čini)	191. 120
548.	Hrani pseto, da te ujie	191. 85
911.	Hrani sirotu na svoju sramotu	191. 128
895.	Hrani vranu, da ti oči iskljuje	191. 174
954.	Hrani zmiju u njedrima	191. 190
902.	Hranit' vučje štene	191. 175
224.	Hranitelj je kao i roditelj	189. 207
225.	Hrsuzin hrsuzina lasno pozna	189. 208
934.	Hrt, koji dva zeca ćera, nijednoga ne hita	191. 185

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
228.	Hvala i ništa, to je barabar	189. 208
228.	Hvala je prazna plaća	189. 209
228.	Hvala ne staje u torbu	189. 209
228.	Hvala prazna i ništa, to je roba ista	189. 208
228.	Hvala v žep ne more	189. 209
231.	Hvaljene jagode prazne kotarice	189. 210
470.	Hvata (ili ganja) muhe	189. 274
933.	Hvata zeca na kolima	191. 184
74.	I braća se svade	189. 157
903.	I brojene ovce vuk jede	191. 176
74.	I crijeva se u trbuhu pokaraju	189. 157
283.	I crna koka nosi bijela jaja	189. 226
283.	I crna kokoš bijelo jaje nosi	189. 226
283.	I crna krava ima bijelo mlijeko	189. 226
50.	I djeca mu bradu skubu	189. 150
701.	I drača rusu rađa	191. 125
641.	I drugi će ptići pjeti	191. 110
839.	I Gvozden je umro	191. 162
771.	I između svetijeh ima riječi	191. 142
49.	I jarac ima bradu	189. 149
266.	I kamen bi riječima podigao	189. 220
454.	I komar ima srce	189. 270
454.	I komar je muška glavica	189. 270
550.	I konj poznaje, tko ga jaše	191. 86
617.	I krivo sjedi i pravo reci	191. 103
790.	I mahnit pedepsan usvijesti se	191. 147
82.	I marva se u zajam liže	189. 159
771.	I među anđelima bilo je inada	191. 142
701.	I među dračam cvijet se nađe	191. 125
771.	I među svetijem budu riječi	191. 142
410.	I moja bi majka znala gibanicu umijesiti, da je sira i masla	189. 259
300.	I moje kopje bode	189. 230
454.	I muha (mrav) ima srce	189. 270
701.	I na trnu cvijet raste	191. 125
847.	I najbolji plivač utone	191. 163
951.	I nezvano zlo dohodi	191. 190
903.	I od brojena vuk ukrade	191. 176
903.	I od brojenijeh kozlića vuk odnese	191. 176
338.	I od risa podstavi, lisičinu dostavi	189. 241
541.	I panj je lijep obučen i nakićen	191. 83
4.*	I pas bi u zimi gradio kuću, a u ljetu proteže noge u hladu i spava	191. 196
549.	I pas i čovjek	191. 86
550.	I pas poznaje svoga gospodara	191. 86

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
173.	I pop se kod oltara prevari	189. 190
173.	I pop se na misi smete	189. 190
173.	I pop u knjigu fali	189. 190
473.	I prave muke polovinu đavo nosi, a kamo li što je s nepravom stečeno	189. 275
454.	I pseto srce ima	189. 270
721.	I slijep (slijepac) bi to pogodio	191. 130
766.	I sunce prolazi kroz kaljava mjesta, al se ne okalja	191. 142
904.	I sve ovce i siti vuci (ne može biti)	191. 176
454.	I u buhe žuč ima	189. 270
868.	I vlas ima svoju sjenu	191. 168
876.	I voda zube ima	191. 169
901.	I vrtar kadgod spametno reče	191. 175
904.	I vukovi siti i kozlići cijeli biti ne more	191. 176
916.	I zli lov ulove	191. 179
916.	I zločes' lovac lov ulovi	191 179
246.	Ići (kao) po jajima	189. 214
650.	Ide kao puž	191. 113
278.	Ide kiša kao iz kabla	189. 223
248.	Ide kao da jaja nosi na glavi (leđima)	189. 214
246.	Ide na sva jadra	189. 214
492.	Idem gdje me noge nose — ali vode	191. 72
520.	Ideš u verigah, koje si sam skovao	191. 79
766.	Igla ako i kroz zlato prođe, gola izlazi	191. 142
766.	Igla kroz zlato i srebro prolazi, pa je opet gola	191. 142
513.	Igra mi oko, nješto će mi se dogodit'	191. 77
258.	Il se sapunilo ili ne sapunilo, valja mi te jesti, kad sam za te novce dao	189. 217
323.	Ili kučku ubij ili žrvne razbij	189. 237
11.*	Ili lonac o kršu ili krš o lonac, loncu kami svakojako	191 198
11.*	Ili loncem o kamen ili kamenom o lonac, teško loncu svakojako	191. 198
3.*	Ili vuk ne doći ili šuše ne naći	191. 196
188.	Ima dosta soli v glavi	189. 195
441.	Ima i djevojačkog mlijeka	189. 266
441.	Ima i ptičjega mlijeka	189. 266
810.	Ima mrca na stanu, a plače seljanina	191. 154
396.	Ima pamet oslovu	189. 255
497.	Ima pasji nos	191. 73
441.	Ima svašta, samo što nema ptičjeg mlijeka	189. 266
123.	Imam djecu, imam svoja krila	189. 173
235.	Iman štiman	189. 211
959.	Imanje ukopano znanje sakriveno	191. 191
41.	Imanje vele stvari sakriva	189. 146
223.	Io je kruha iz vele peći	189. 207

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
46.	Iskat koljenac u boturu	189. 148
215.	Iskesio zube kao lisica na šipak	189. 204
658.	Ispeci pak reci	191. 114
12.**	Ispod mire devet (đavola) vire	191. 201
354.	Ispraznijem vazda je svetac	189. 244
240.	Istina je gorka	189. 212
241.	Istina omrazu porađa	189. 212
454.	Isto su oganj, žena i more, a istom ih riječi vezat' nitko ne more	189. 269
382.	Ište roge ljeljenove	189. 252
733.	Ištući hranu (hranicu) izgubi glavu (glavicu)	191. 133
270.	Ištući kamilja roge i uši izgubi	189. 221
733.	Ištući smoka izgubila mi se čoha	191. 133
701.	Iz bodljike ruža raste, a bodljika iz ružice	191. 125
701.	Iz drače se ruža rađa	191. 125
149.	Iz jednoga drveta ikona i lopata (biva)	189. 182
266.	Iz kamena bi suza udarila	189. 220
702.	Iz koprive ne ishaja ruža	191. 126
12.**	Iz mire dva šejtana vire	191. 201
223.	Iz mnogo je furuna hljeba jeo	189. 207
312.	Iz ove kože nema se kud	189. 233
312.	Iz ove kože nikud se ne može	189. 234
542.	Iz svakog panja ne može se svetac istesati	191. 84
791.	Iz šuplja žmula pit'	191. 148
601.	Iz tiha hodeći prije se doma dođe	191. 99
701.	Iz trnja ruža se rađa	191. 125
811.	Iz tuđeg oka slamu vadit'	191. 154
830.	Iz tvojih usta u božje uši	191. 159
718.	Iz vele slame malo žita	191. 130
894.	Iz vrane što ispane, teško sokô postane	191. 173
894.	Iz vranina gnijezda ne izleti sokô	191. 173
301.	Iza boja koplje u trnje	189. 231
816.	Iza tuđih ušiju stotinu šamara pa nikomu ni petka	191. 155
906.	Iza vuka i lisica se naije (fuka)	191. 177
893.	Izbio je vranom oči	191. 173
128.	Izići će djelo na vidjelo	189. 175
298.	Izišel je s konja na osla	189. 230
193.	Iziš'o je iz gliba	189. 197
98.	Između tolikih ljudi na svijetu jedva četiri čovjeka	189. 165
257.	Izmiče se kako jegulja	189. 217
777.	Izmuči sebarski, a izjeđ' vlasteoski	191. 144
777.	Izrij kao svinja, a izjedi kao gospodar	191. 144
512.	Izvan očiju izvan pameti	191. 77
212.	Ja ga pitam od češnja, a on mi od črlenca odgovarja	189. 201

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
1.	Ja mu kažem: adumac sam, a on me pita, koliko imam djece	189. 134
267.	Ja njemu ja kamenu (govorio)	189. 220
616.	Ja pravim držalicu, a ono se načini kijak; ja kijak i volim	191. 103
5.*	Ja pseto iz bunara vadim, a ono me ujeda	191. 197
531.	Ja psu, a pas repu, a rep dlaci: idi dlaka, ti si laka	191. 86
797.	Ja tikvu u vodu, a tikva iz vode	191. 150
551.	Ja zapovjedih đaku, a đak crkvenjaku	191. 86
166.	Jača su dvojica nego sam Radojica	189. 188
245.	Jači vlada, nejači strada	189. 213
295.	Jah'o je Sejankova konja	189. 229
794.	Jaje za jaje, ako i nije šareno	191. 149
143.	Jamu kopat' pod kijem	189. 180
250.	Janje poniženo i dvije će majke posisat'	189. 214
922.	Jao moj tupi tupane! S tobom tupo, a bez tebe zarubljeno	191. 181
928.	Jao onome, koga žale	191. 183
255.	Jedan čovek nije človek	189. 217
99.	Jedan čovjek ne može sve znati	189. 165
99.	Jedan čovjek sve ne zna — ili sve ne vidi	189. 165
255.	Jedan i nijedan o malo se rastaju	189. 217
261.	Jedan jezik i dvoje uši	189 219
255.	Jedan kao nijedan	189. 217
502.	Jedan nož druzijem se oštri	191. 75
840.	Jedanput mi je umrijeti	191. 162
840.	Jedanput se mre	191. 162
288.	Jedna gobelja u kao, a druga iz kala	189. 227
274.	Jedna (kći) kao nijedna, dvije ka' i jedna, a tri, misli ti	189. 222
274.	Jedna (kći) koliko nijedna, dvije koliko jedna, tri puna kuća	189. 222
887.	Jedna koža ne može dva mesa dati	191. 172
552.	Jedna kuća mučno može dva psa hranit'	191. 86
337.	Jedna lasta ne čini proljeća	189. 241
662.	Jedna mu noga drugoj dobra ne misli	191. 116
887.	Jedna ovca ne ima dvije kože	191. 172
571.	Jedna pčela ne čini roja	191. 91
533.	Jedna šugava ovca cijelo stado ošuga	191. 82
261.	Jedna usta, a dvije uši	189. 219
608.	Jedni su posijali, a druzi će požnjet'	191. 100
845.	Jednijem istijem ustmi grijat' i hladit'	191. 163
435.	Jednijem laktom mjerit'	189. 256
352.	Jednijem lijekom svakoga liječit'	189. 244
932.	Jednijem tekom dva zeca stignuti	191. 184
288.	Jedno kolo u blato, a drugo iz blata	189. 227

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
288.	Jedno kolo u kao, a drugo iz kala	189. 227
51.	Jedno se goloj, a drugo sijedoj bradi pristoji	189. 150
945.	Jedno zlo drugo poteže kako kriješa kriješu	191. 188
944.	Jednog greb, drugog hleb	191. 188
174.	Jednoga galija ne čeka	189. 191
201.	Jednoga gola ne mogu sto gusara odrijeti	189. 199
424.	Jednom lađicom dva mira objelit'	189. 262
59.	Jednom mati, a drugom maćeha	189. 152
434.	Jednom mjeri, drugom kroji	189. 265
491.	Jednom nogom stao u grob	191. 72
686.	Jednom rukom daje, a dvjema uzima	191. 121
781.	Jeđte i pijte sa svojemi prijateli, al z njemi nikakoveb poslov ne opravljajte	191. 145
255.	Jen človek nije človek	189. 217
462.	Jesi li ti padao s tavana	189. 272
260.	Jezik gore može posjeći nego mač	189. 218
264.	Jezik nema kosti, ali bode gore nego osti	189. 219
264.	Jezik nema kosti, ali more bosti	189. 219
539.	Joj nogama poleg pozabljive glave	191. 83
974.	Još je žito u klasu	191. 195
439.	Još mlijekom babinijem vonja	189. 266
439.	Još mu mlijeko iza zuba teče	189. 266
439.	Još mu se materinsko mleko iza zubih cedi	189. 266
927.	Još nije do vode došao, a gaće zasukuje	191. 182
818.	Još on tuđim zubima hljeb jede	191. 155
439.	Još po materinskom mleku smrdi	189. 266
309.	Još (se) koza nije okozila, a kozle igra po polju	189. 233
829.	Još se nije rodio, tko bi svakom ugodio	191. 158
116.	Jučer vezir, danas rezil	189. 171
17.	Junakova majka najprije zaplače	189. 139
794.	June za june, ako i nije šareno	191. 149
452.	K morju vode prilevati	189. 270
508.	K ognju ognja ne prilagaj	191. 76
5.	Kad baba igra, vele praha podira	189. 135
25.	Kad Bog hoće koga da kazni, najprije mu uzme pamet	189. 142
29.	Kad Bog ne će, sveti ne mogu	189. 143
580.	Kad ću piti, a zlo biti, — A ne piti, a zlo biti, — Volim piti, pa zlo biti	191. 93
590.	Kad čovjek nada se pljune, na obraz će pasti	191. 95
6.	Kad djevojke nema, dobra je i baba	189. 135
155.	Kad dub pade, svak mu drva krade	189. 185
946.	Kad dva zla dođu, manje odaberi	191. 189
241.	Kad egeduš pravdu svira, gudalo ga po nosu bije	189. 212
559.	Kad ideš vuku na čast, povedi psa uza se	191. 88
410.	Kad ima hljeba, nema soli; a kad ima soli, nema hljeba	189. 259

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
648.	Kad ima put, ne idi stramputicom	191. 112
207.	Kad je gospodarica lena, niti družina ne valja	189. 201
410.	Kad je kaše, nije mlijeka; a kad je mlijeka, nije kaše	189. 259
410.	Kad je masla, nije brašna	189. 259
410.	Kad je masla, nije brašna; a kad je brašna nije masla	189. 259
179.	Kad je pas gladan, sve mu komadi u snu izlaze na oči	189. 192
277.	Kad kiša hoće da udari, najprije počne prokapljivati	189. 223
326.	Kad kurjaku što u grkljan upadne, teško je iščupati	189. 238
342.	Kad lav umre, i zec na njega udre	189. 242
567.	Kad mator pas laje, (onda) valja vidjeti, šta je	191. 90
29.	Kad ne će Bog, ne će i sveti	189. 143
539.	Kad nema v glave, mora v peteh imati	191. 83
291.	Kad ne moš po konju, a ti po samaru	189. 228
525.	Kad ne možʼ gonitʼ vola, a ti goni osla	191. 80
346.	Kad obogati, leća mu se omrazi	189. 243
576.	Kad pijevci zapjevaju	191. 92
155.	Kad se dub obali, svak na nj teče s željezi	189. 185
938.	Kad se gospoda med sobom svade, onda muž kečku podati mora	191. 186
369.	Kad se jede i pije, onda je dosta prijatelja	189. 249
323.	Kad se kučka nauči ždrmnje lizati, ili kučku ubij ili ždrmnje slomi	189. 236
632.	Kad se mlađemu prsʼ da, on svu ruku obhiti	191. 109
521.	Kad se ne da poznati, motri ga, s kim se miješa	191. 79
905.	Kad se vuk imenuje, rad dojde	191. 176
738.	Kad spava, hljeba ne ište	191. 134
567.	Kad stari pas laje, valja vidjeti, šta je	191. 90
320.	Kad susjedu kuća gori, ti na tvoju vodu nosi	189. 236
583.	Kad svi poviču: pjan si, lezi, ako i nijesi (povedi se)	191. 94
583.	Kad ti svak reče, da si osao, zarevi	191. 94
401.	Kad tovara na pir zovu, ili drva ili vode ne ima	189. 256
320.	Kad u selu kuća gori, svak se sebi boji	189. 236
873.	Kad vol bariče, na glavu si sam zemlju baca	191. 168
947.	Kad zla sreća spi, ti je ne budi	191. 189
500.	Kad zlato govori, svak muči	191. 74
947.	Kad zlo spava, ne budi ga	191. 189
455.	Kada mrav krila steče, tada pogine	189. 270
29.	Kaj Bog da, ni sveci ne otmu	189. 143
873.	Kaj detelj kljuje, na prsa mu pada	191. 169
161.	Kaj se od mačke rodi, vse po miših gledi	189. 255
938.	Kaj veliki sakriveju, mali platiti moraju	191. 186
100.	Kakav človek, takve reči	189. 165
207.	Kakav gazda, takav sluga	189. 201
207.	Kakav gospodar, onaki i mlađi	189. 201
100.	Kakav je čovjek, tako i zbori	189. 165

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
157.	Kakav je dub, tako je i voće	189. 186
100.	Kakav je tko, onako i govori	189. 165
364.	Kakav lonac, taki i zaklopac	189. 247
100.	Kakav muž, taka i besjeda	189. 165
532.	Kakav otac, taki sin	191. 81
753.	Kakav otac iguman, taka i braća	191. 138
592.	Kakav početak, taka i svrha	191. 97
587.	Kakav posao, onaka i plaća	191. 95
13.**	Kakav pozdrav, onaki i ozdrav	191. 201
856.	Kako čaša za čašom, tako za čašama istina	191. 165
101.	Kako čovjek dođe na prosjački štap, sve ga se kloni	189. 166
317.	Kako došlo, onako i prošlo	189. 235
749.	Kako gospodar svira, onako mlađi igra	191. 137
864.	Kako koji vjetar puha, tako mu se valja obrtati	191. 167
749.	Kako mi sviraš, tako ću igrat'	191. 137
554.	Kako pas vrtarski: ni sam ije ni drugom da jesti	191. 87
749.	Kako pop kanta, onako đak odgovara	191. 137
749.	Kako pop poje, tako đak otpijeva	191. 137
609.	Kako posiješ, onako ćeš i požnjeti	191. 101
154.	Kako priljepak pritisnut' se	189. 185
349.	Kako prostreš, onako ćeš i ležati	189. 244
609.	Kako si sijal, tak buš i žel	191. 101
349.	Kako si tko postelj stere, onako i spava	189. 244
749.	Kako stariji svira, onako mlađi valja da igra	191. 137
749.	Kako svirac svira, onako valja igrati	191. 137
827.	Kako tko udrobi, onako će i kusati	191. 158
827.	Kako udrobiš, onako ćeš i kusati	191. 158
587.	Kakva građa, taka i plaća	191. 95
609.	Kakva sjetva, taka žetva	191. 101
587.	Kakva služba, onaka i plaća	191. 95
753.	Kakva starješina, taka sva općina	191. 138
157.	Kakva voćka, tako voće	189. 186
587.	Kakva zarada, takva nagrada	191. 95
587.	Kakvo delo, takva plaća	191. 95
150.	Kakvo drvo, takav klin (kakav otac, taki sin)	189. 183
609.	Kakvo sjeme posiješ, onako ćeš i žito vrći	191. 101
672.	Kam iz ruke, a riječ iz usta	191. 118
7.	Kam vrag ne more, tam staru babu pošlje	189. 136
268.	Kamen, koji se valja, na njemu mahovine nema	189. 221
268.	Kami, ki se valja, maha ne prima	189. 221
963.	Kami vrhu kami uzraste do neba	191. 192
269.	Kamilja i svrabljiva veće nosi neg deset osala	189. 221
432.	Kantar kadija	189. 264
370.	Kao da ga je sa svijećom (s lučem) tražio	189. 249
267.	Kao da kamenu besjediš	189. 220

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
66.	Kao da se buna (bunike) nazobao	189. 154
232.	Kao da sjedi na iglama	189. 210
222.	Kao hlad (je)	189. 207
553.	Kao pas i mačka	191. 86
554.	Kao pas, kad leži na sijenu	191. 87
271.	Kap vina; kap krvi	189. 222
272.	Kaplja vina u vele vode ne čuje se	189. 222
126.	Kasna ženidba gotova siročad	189. 174
273.	Kasno, ali časno	189. 222
606.	Kasno je popolne na mešu	191. 100
788.	Kasno je štedjeti, kad brašno (žito) dođe u rogljove	191. 147
710.	Kašalj, šuga i ašikovanje ne može se sakriti	191. 128
710.	Kašalj, šuga i ljubav sakriti se ne mogu	191. 128
521.	Kaži mi, s kim si, da znam, tko si	191. 79
943.	Kesa krči put	191. 187
943.	Kesa otvara nebesa	191. 187
758.	Ki na dveh stolceh sedi, lehko med nje opade	191. 139
579.	Ki pita, dalko zajde	191. 93
590.	Ki u nebo pljuca, na obraz mu pada	191. 95
229.	Ki se sam hvali, mala mu cena	189. 209
215.	Kiselo grožđe ne valja, trnu zubi od njega	189. 204
277.	Kiša kad hoće da padne, najprije počne kapati	189. 223
277.	Kiša pada kapljicama pak napada lokvicama	189. 223
968.	Kladenci žeđaju	191. 194
258.	Klapilo se, ne klapilo, jest ću te, platio sam te	189. 217
279.	Klin klin izbija (tjera), a sjekira obadva	189. 224
279.	Klin se klinom ćera (izbija)	189. 224
542.	Klopci se od svakoga drveta ne čine	191. 84
875.	Ko da je bacio u vodu	191. 169
535.	Ko nijemo blago (dobar)	191. 82
140.	Ko (suha) drenovina čvrst	189. 179
707.	Kod sile razloga nema	191. 127
756.	Kod astala ne valja se stiditi nego samo red paziti	191. 139
27.	Koga Bog dobro hoće, drugo mu se ne će	189. 142
27.	Koga Bog čuva, onog puška ne bije	189. 142
25.	Koga Bog ljuto pokara, uzme mu pamet	189. 142
14.**	Koga Bog miluje, onoga i kara	191. 201
28.	Koga je Bog stvorio, i hranu mu je ostavio	189. 142
956.	Koga je zmija ujela, i gušterice se boji	191. 191
33.	Koga silom tjeraju u crkvu, Bogu se ne moli	189. 144
956.	Koga su zmije klale, i guštera se boji	191. 191
447.	Koga valja moliti, ne valja ga srditi	189. 268
772.	Koja crkva ne pomaže, ne valja joj se moliti	191. 143
687.	Koja ruka može posjeći, valja je cjelivati	191. 121
860.	Koja tica na visoko leti, nisko pada	191. 166

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
798.	Koja tikva često na vodu ide, razbit će se	191. 150
555.	Koje pseto hoće da ubiju, poviču: bijesno je . . .	191. 87
934.	Koji hrt dva zeca tjera, nijednoga ne hvata . . .	191. 185
463.	Koji je rad da u starosti otpočine, u mladosti valja da se trudi	189. 272
144.	Koji je sebi zločest, komu bude dober	189. 181
556.	Koji me pas ujedao, svojom dlakom liječio	191. 87
531.	Koji mije glavu magarcu, gubi trud i sapun . . .	191. 91
55.	Koji ne ljubi svoga brata, onog tuđa biju vrata . .	189. 151
173.	Koji nije sagriješio, ko li ne će	189. 190
601.	Koji polekše ide, dalje zajde	191. 99
960.	Koji priznaje svoje neznanje, taj je pametan . . .	191. 191
226.	Koji se hrt silom u lov vodi, onaj zeca ne hvata . .	189. 208
268.	Koji se kamen često kreće, za nj se mahovina ne prima	189. 221
268.	Koji se kamen često premeće, ne će mahovinom obrasti	189. 221
651.	Koji se muči, ta i izmuči	191. 113
366.	Koji se na ludsku zdelu zanaša, već put se nastrada	189. 248
226.	Koji se pas na zor u lov vodi, on lova ne ulovi . .	189. 208
521.	Koji se po sebi ne pozna, pozna se po pajdašu . .	191. 79
772.	Koji svetac ne pomaže, ne valja mu se moliti . . .	191. 143
558.	Koji svoga cucka obesit' hoće, lehko vužinec najde .	191. 88
144.	Koji svojoj kapi dobra ne misli, kako će drugom dobar biti	189. 181
687.	Koju ruku ne možeš posjeći, valja je poljubiti . . .	191. 121
882.	Koju vodu imaš piti, nemoj je mutiti	191. 171
284.	Kokoš pije, a na nebo gleda	189. 226
285.	Kokoš pjeva	189. 226
284.	Kokoš vodu pije, a na Boga gledi	189. 226
870.	Kola potežu vola	191. 168
495.	Koliko bijelja ćutiš, toliko noge steri	191. 73
927.	Koliko je sela, toliko je navičaja	191. 183
110.	Koliko ljudi, toliko ćudi	189. 170
927.	Koliko krajevâ, toliko krojevâ	191. 183
197.	Koliko većma razgreblješ, toliko većma smrdi . . .	189. 197
173.	Koliko živih, toliko pogrješljivih	189. 190
503.	Kolje se svojijem nožem	191. 75
29.	Kome Bog, onom i svi sveci	189. 143
366.	Kome selo konja kupuje, bit će bez njega . . .	189. 248
28.	Komu Bog dâ dice, tomu će dati i kruha	189. 142
748.	Komu je sreća, i pijevac mu jaja nosi	191. 137
837.	Komu znanje, tomu i imanje	191. 160
292.	Konj, koji leti, ostruge ne prosi	189. 228
296.	Konj se kroz dlaku ne hvali nego kroz brzinu . .	189. 229
297.	Konja sedla trojanskoga	189. 228
943.	Kopljem srebrnijem boj biti	191. 188

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
12.*	Kost u grlu	191. 198
30.**	Košeno, striženo	191. 203
310.	Koza je našla nož	189. 233
871.	Koze ne mogu nosit', a vola mi hoće naprtit'	191. 168
311.	Koze nisu podložne na jaram	189. 233
252.	Kozja imena brojit', ali učit'	189. 215
250.	Kozle tiho svu mater sisa i svaku drugu, a plaho ni svoju ni tuđu	189. 214
305.	Koža i kosti	189. 232
314.	Kradeno je slatko, a prekradeno još slađe	189. 234
151.	Kriva drva na ognju se prave (a prava krive)	189. 183
317.	Krivičnom blagu tretji odvetak naj se ne veseli	189. 235
151.	Krivo drvo nigda nije pravo	189. 183
151.	Krivo drvo prije se prikrši (ulomi) neg ispravi	189. 183
151.	Krivo drvo ognjem ispravi	189. 183
317.	Krivo stečenje kratko uživanje	189. 235
764.	Krnj sud ne može se lasno razbit'	191. 141
535.	Krotak kao jagnje	191. 82
831.	Kroz jedno uho ulazi, a kroz drugo izlazi	191. 159
328.	Krsti vuka, a vuk u goru	189. 239
318.	Krv nije voda	189. 235
769.	Krvave valja (suze)	191. 142
649.	Kućni je prag najveća planina	191. 112
324.	Kučka prešna slijepe rađa kućiće	189. 239
265.	Kud je otišla sjekira, nek ide i držalo	189. 220
281.	Kud je otišao sanduk, nek ide i ključ	189. 225
265.	Kud je otišlo june, nek ide i uže	189. 220
492.	Kud me oči vode i noge nose (ići ću)	191. 72
773.	Kud svi Turci, tamo i odža	191. 143
773.	Kud svi Turci, tud i ćelavi Mujo (mali Haso)	191. 143
773.	Kud svi volovi, tamo i maconja	191. 143
7.	Kud vrag ne može dospjeti, babu šalje	189. 136
520.	Kuje sebi verige	191. 79
12.	Kuljena bana od dobrijeh dana	189. 138
358.	Kunu staru ako olovom ne stiže, ne ufati u ošce	189. 245
498.	Kupe se mjedi za crne dnevi	191. 73
15.**	Kupit' mačku u mijehu	191. 201
328.	Kurjače, reci: amen. Kurjak: „Janje, janje“	189. 239
327.	Kurjak dlaku mijenja, a ćudi nikada	189. 238
329.	Kurjak mu koze pase	189. 239
575.	Kus pijevac pile dovijeka	191. 92
516.	Kusalom ga zakusuje, a drškom mu oči vadi	191. 78
575.	Kuso pseto uvijek štenešce	191. 92
138.	Kutnji lupež kuću kopa	189. 179
180.	Lačan trbuh ne će riječi	189. 192

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
182.	Lačnu sladak je i paljevac	189. 193
182.	Lačnu svaki je kruh s medom	189. 193
31.**	Laglje je čuvati vreću buhâ nego nevjernu ženu	191. 203
155.	Lako je sjeći oboreno drvo	189. 185
966.	Lako je žabu natjerati u vodu	191. 193
573.	Lako kao pero	191. 91
602.	Lako melju božji žrvni	191. 99
601.	Lako polako ide se daleko	191. 99
601.	Lako stupa' za prije doći	191. 99
324.	Lakoma kvočka ne može pipliće izvesti	189. 238
335.	Lakomcu je vazda malo	189. 240
214.	Lakše je ludsko delo kuditi kak bolše napraviti	189. 203
755.	Lakše je steći nego sačuvati	191. 138
573.	Lakši od pera	191. 91
159.	Lasno je Dubrovčanina u Dubrovniku hvalit'	189. 186
214.	Lasno je govoriti, al je teško tvoriti	189. 203
378.	Lasno je kami u more vrć', da mučno ga je izeti	189. 250
303.	Lasno je na dobru vremenu kormaniti	189. 231
588.	Lasno je naći pjevidruga, al je mučno plačidruga	191. 95
801.	Lasno je s punim trbuhom post hvaliti	191. 151
558.	Lasno je štap naći za psa udrit'	191. 88
815.	Lasno je tuđim dobrom dobar biti	191. 154
815.	Lasno je tuđim dobrom dobro činiti	191. 154
816.	Lasno je tuđim k..... gloginje mlatiti	191. 155
816.	Lasno je tuđim rukama za vrelo gvožđe hvatati	191. 155
214.	Lasno je zapovijedati, al je mučno izvršivati	189. 203
829.	Lasno je zdravomu bolesnoga svjetovati	191. 183
136.	Lasno se dobro zaboravi, ali zlo mučno	189. 178
861.	Lasno se vjeruje, štogod se želi	191. 167
829.	Lasno zdrav nemoćnu zabavlja	191. 183
717.	Lašcu se ni istina ne vjeruje	191. 129
214.	Lašnje je zabavit' nego opravit'	189. 203
339.	Lav domome, zec u boju	189. 242
340.	Lavica okoti jedno, ali lava (ali vrijedno)	189. 242
344.	Laž je debela, ali kratka	189. 243
345.	Laž se pređe prima nego istina	189. 243
717.	Lažac dobiva, da mu se ni istina ne vjeruje	191. 129
717.	Laživcu nije ni istina vjerovana	191. 129
801.	Lehko je sitomu od posta prodekuvati	191. 151
354.	Lenjaku je navek god	189. 244
316.	Leti bez krila	189. 235
176.	Lezi bez večere, da ustaneš bez duga	189. 191
353.	Ležećemu Bog ne pomaga	189. 244
185.	Lice bez mozga	189. 194
130.	Lice curu udaje	189. 177

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
278.	Lije kiša kao iz kabla	189. 223
353.	Lijenom Bog ne pomaže	189. 244
354.	Lijenu je svaki dan svetac	189. 244
354.	Lijenu je uvijek svetkovina	189. 244
440.	Lijepa je vruća pogača i kiselo mlijeko. A okle ti znaš? Viđeo je moj otac, đe jede popov đak	189. 266
943.	Lijepa riječ gvozdena vrata otvara	191. 187
541.	Lijepo je ruho i na panju lijepo	191. 83
6.*	Lijepo poje, tko nosi sirac u kljunu	191. 197
130.	Lijepoj djevojci sreća ne manjka	189. 177
278.	Lijeva kiša kao iz kabla	189. 223
513.	Lijevo mi oko igra	191. 77
360.	Lisica se ne da po dva puta prevariti	189. 246
360.	Lisica u tonote često ne upada	189. 246
367.	Lončar lončaru, a kovač kovaću zavidi	189. 248
367.	Lončar lončaru nenavidi	189. 248
368.	Lopiža općena zlo spjenjena, a gore skuhana	189. 248
369.	Lopiža puna prijazan duga	189. 249
470.	Lovi po zraku mušice	189. 274
933.	Lovi zeca na kolijeh	191. 184
372.	Lud ne umije mučat'	189. 250
790.	Lud pedepsan usvijesti se	191. 147
373.	Lud se po smijehu poznaje	189. 250
370.	Lud se sa svijećom ne traži	189. 249
374.	Luda pamet pogibija gotova	189. 250
706.	Luda sila brza pogibija	191. 127
375.	Ludim se brod kuša	189. 250
376.	Ludo je oca ubit', a sinu prostit'	189. 250
612.	Ludu se ništa u grijeh ne piše	191. 102
938.	Luduju banovi, plaćaju pukovi	191. 186
380.	Lûk dugo napet puca	189. 251
380.	Lûk odveć otegnut lasno pukne	189. 251
836.	Lupež od igle doće na vola, a s vola na vješala	191. 160
384.	Ljeti razdrijeti kožuh	189. 252
452.	Ljevati vodu u more	189. 270
218.	Ljubav čeka ljubav	189. 206
387.	Ljubav je puna i meda i jeda	189. 253
388.	Ljubav razlog zaslijepi	189. 253
389.	Ljubi, kao da imaš mrzit', a mrzi, kao da imaš ljubit'	189. 253
102.	Ljudi se jezikom, a živine konopom vežu	199. 166
204.	Ljudi se sastaju, a planine miruju	189. 200
391.	Mač medom pomazan	189. 254
392.	Mač mu visi vrhu glave	189. 254
393.	Mač od olova u zlatnoj nožnici	189. 254
215.	Mačka mauče, jer ne može da dokuči	189. 204

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
32.**	Mačka oparena i od studene vode strah ima	191. 204
15.**	Mačka se u vreći ne kupuje	191. 201
390.	Maćeha zla učeha	189. 254
405.	Magarac ostaje magarac, makar imao i zlatan pokrovac	189. 258
401.	Magarca su zvali na svadbu, da vodu nosi	189. 256
398.	Magareći glas na nebo ne ide	189. 255
688.	Mahni i ti rukama, mahni!	191. 121
275.	Majka kćerku kara, a snaši (nevjesti) prigovara	189. 222
405.	Majmun je majmun, ako ćeš ga i u kakve haljine oblačiti	189. 257
311.	Makar znao i na kozi orati	189. 233
239.	Mala iskra velika vatra bude	189. 212
572.	Malena je i pčela, ali med pravi	191. 91
261.	Malo govori, a mnogo slušaj, zašto imaš jedna usta, a dva uha	189. 219
507.	Mantija ne čini kaluđera	191. 76
23.**	Manje više svak ima svog vrana	191. 202
962.	Manje znao, manje i patio	191. 192
152.	Matora drva ne dadu se presađivati	189. 184
358.	Matora lisica čuva se gvožđâ	189. 245
358.	Matora lisica ne pada lako u stupicu	189. 245
82.	Mazge se među sobom češu	189. 159
262.	Med ima vu vustih, a čemer vu srcu	189. 219
943.	Medena usta gvozdena vrata otvaraju	191. 187
943.	Medna strijela gvozdena vrata probija	191. 187
416.	Medvjeda vidiš, a stope mu paziš	189. 260
109.	Među ćoravijem tko ima jedno oko, dobro je	189. 169
109.	Među ćoravijem tko ima jedno oko, meću ga za cara	189. 169
477.	Među nakovanom je i maljicem	191. 68
623.	Među prijatelji sve su stvari općene	191. 105
109.	Među slijepci kralj je tko ima jedno oko	189. 169
432.	Mera je vera	189. 274
419.	Meso dobre cijene i psi jedu	189. 261
905.	Mi o psu, a pas te na vrata	191. 176
905.	Mi o vuku, a vuk te u ovce (na vrata)	191. 176
797.	Mijeh nadmen ne tone	191. 150
848.	Mijenja li se mjesto, ne mijenja pamet	191. 164
628.	Milos' u nebrijeme velika je nemilos'	191. 107
889.	Miluje kao vrag tamjan	191. 173
535.	Miran kao jagnje	191. 82
535.	Miran kao ovca	191. 82
559.	Miri se s psom, nu štap drži	191. 88
439.	Miriše majčinim mlijekom	189. 266
658.	Misli, a paka govori	191. 114
427.	Misli su posljednje vazda bolje	189. 263

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
762.	Miš je upao u stupicu	191. 140
471.	Miša mi za lava kažeš	189. 274
127.	Mjedi buče, a ne muče	189. 174
432.	Mjera vjera	189. 264
436.	Mjesečina kao dan	189. 265
478.	Mni mu se, da nije ni na nebu ni na zemlji	191. 68
877.	Mnogo će donde Dunavom vode proteći	191. 169
444.	Mnogo naukijera drijevo razbiju	189. 267
718.	Mnogo pljeve, a malo zrnja	191. 130
847.	Mnogo puta i najbolji plivač utone	191. 163
962.	Mnogo znao, mnogo i patio	191. 192
963.	Mnogo zrna gomilu načine	191. 192
963.	Mnogo zrnja gomila, mnogo dlaka bjelača	191. 192
321.	Moja kuća moja slobodica	189. 236
47.	Moja sjerčana tojago!	189. 148
405.	Mojemuča i od zlata mojemuča je	189. 257
429.	Mokar kao miš	189. 263
398.	Molitva pasja ne prohodi na vrata od raja	189. 256
449.	More nevjerno polje	189. 269
450.	More, oganj i žena tri najgora zla	189. 269
77.	Mož' hodit' s čelom otvorenijem	189. 158
153.	Mož' učinit' iz njega i krs' i lopatu	189. 184
456.	Mrav i pčela uče, kako se teče	189. 270
302.	Mrsko na stranu, a korist preda se	189. 231
460.	Mrtva glava ne zna govoriti	189. 272
458.	Mrtvi ne ujedaju	189. 271
735.	Mrtvoga već zubi ne bole	191. 134
459.	Mrtvu liječnika vodit'	189. 271
302.	Mrzost na stranu, a korist preda se	189. 231
881.	Mučeća voda bregi dere	191. 170
122.	Mučećega deteta niti svoja mati ne pozna	189. 173
664.	Muči kao riba	191. 116
755.	Mučnije je sačuvati nego steći	191. 138
326.	Mučno je iz čeljusti vuku ugrabiti	189. 238
460.	Mučno je s mrtvijem govoriti	189. 272
358.	Mučno je staru lisicu uhitit' u stupicu	189. 245
874.	Mučno je s vucima vodu lokati	191. 169
162.	Mučno je ujedno i srkat' i puhat'	189. 187
341.	Mučno je lava bričit'	189. 242
355.	Mučno je, što je lijepo	189. 245
359.	Mudar kao lisica	189. 246
65.	Mudra hudala	189. 154
807.	Mudrost je trpjet', što se trpjet' ima	191. 153
7.*	Muha orala volu na rogu stojeći	191. 197
253.	Musti jarca nad rešetom	189. 216

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
475.	Mutav mutavoga najbolje razumije	189. 276
874.	Mutio mu je vodu uz rijeku	191. 169
737.	Na bradi ludoj svak se uči bričit'	189. 250
758.	Na dva stoca ne može se sjediti	191. 139
231.	Na hvaljene jagode ne treba kozule nositi	189. 210
156.	Na jedamput se rast ne posiječe	189. 185
831.	Na jedno uho ušlo, na drugo izišlo	191. 159
887.	Na jednom volu ne mogu dvije kože biti	191. 172
262.	Na jeziku med, a na srcu jed	189. 219
906.	Na kurjaka vika, a lisice meso jedu	191. 177
329.	Na kurjaku stado ostaviti	189. 239
43.	Na litre uhodi, na drame ishodi	189. 147
342.	Na mrtva lava i kunijelj udara	189. 242
712.	Na nejačicu svak nasrće	191. 128
485.	Na nestadak ljudi i Staniša sudi	191. 70
501.	Na nož bi udario	191. 74
851.	Na oganj ulja ne ljevaj	191. 164
626.	Na potrebu se prijatelj poznava	191. 106
660.	Na repu se koža najteže guli	191. 116
689.	Na rukama nositi	191. 122
712.	Na sirotnoga svakom je laka ruka	191. 128
712.	Na sirotu i žaba diže nogu	191. 128
262.	Na srcu jed, u ustima med	189. 219
246.	Na sva jadra	189. 214
577.	Na svom gnijezdu jači vrabac od orleša	191. 92
702.	Na trnu se rusa ne rađa	191. 126
702.	Na trnju grožđa tražiti	191. 126
878.	Na vrelu se voda muti	191. 170
856.	Na vrh bokare laž, a na dnu je istina	191. 165
906.	Na vuka sva buka, a lisice meso pojedoše	191. 177
906.	Na vuka vika, a iza vuka i lisice vuku	191. 177
906.	Na vuku je glas, a iza vuka se i lisice najedu	191. 177
430.	Nabređa se gora tere rodi miša	189. 263
382.	Naće ga đe i roge ljeljenove	189. 252
491.	Nad grobom mu noge vise	191. 72
2.**	Nađe, tko ište	191. 199
476.	Nagi smo na ovaj svijet došli, nagi ćemo s njega i otići	191. 68
324.	Nagla mačka slijepe mačiće rodi	189. 237
884.	Nahodi se u plitkoj vodi	191. 171
206.	Najbolji je gnoj od gosparevijeh potplata	189. 201
231.	Najgore je ići u hvaljene jagode	189. 210
451.	Najljepša je šetnja blizu mora, a brodidba blizu kraja	189. 269
406.	Najljepša mojemuča gruba je	189. 258
406.	Najljepša opica gruba	189. 258

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
210.	Najmilijeg gosta — Tri je dana dosta	189. 201
660.	Najmučnije se rep odire	191. 115
173.	Najpametneji faliti more	189. 190
735.	Najvećem zlu smrt je lijek	191. 133
805.	Najvišijeh se vrhova treskovi hitaju	191. 152
304.	Namjerila se kosa (sjekira) na brus	189. 231
595.	Napola je učinio, tko je dobro počeo	191. 97
471.	Napravio od muhe konjče	189. 274
832.	Naspavati se sit na obadva uha	191. 159
675.	Nasred rijeke iskat' vode	191. 119
927.	Naš zavičaj naš običaj	191. 183
364.	Našla je lopiža pokriv	189. 247
364.	Našla je tikva zatak	189. 247
544.	Našla slika priliku	191. 84
364.	Našla tendžera kapak	189. 247
963.	Naviljak po naviljak baglić, baglić po baglić plast	191. 192
944.	Ne bi jednome dobro, dok drugome ne bude zlo	191. 188
691.	Ne bi mu ni oraha iz ruke uzeo	191. 122
560.	Ne budi psa, koji spi	191. 88
886.	Ne čeka vojska, dok se kobila popiša	191. 172
84.	Ne čini dobro bezopasno, da te zlo ne nađe	189. 160
84.	Ne čini dobro, da te čudo ne nađe	189. 160
146.	Ne čini drugomu, što nije tebi drago	189. 181
19.	Ne čini zrna boba	189. 140
398.	Ne čuju se magareća trubesa na nebesa	189. 255
885.	Ne će ga oprati ni Sava ni Drava	191. 171
764.	Ne će grom u koprive	191. 141
215.	Ne će ko ni lisica grožđa	189. 204
394.	Ne će mačka slanine (larda)	189. 255
923.	Ne će s njim ni u raj	191. 181
124.	Ne da dojkinja najbolje zalogaje djetetu	189. 173
560.	Ne diraj pseto, koje spava	191. 88
417.	Ne diraj u mededa, kad mu se nos dimi	189. 260
648.	Ne gazi blato, kad imaš suh put	191. 112
648.	Ne gliba', kad imaš priječac suh	191. 112
13.	Ne govori, što hoć', za ne čut', što ne ć'	189. 138
13.	Ne govori, što ne ć' da se govori	189. 138
522.	Ne hita soko muhe	191. 80
493.	Ne ima gdje noge stavit'	191. 72
330.	Ne ima za kupit' kruha, a kupuje smoka	189. 239
9.	Ne imala baba bijesa pa othranila bijesno prase, pak joj podrilo kuću	189. 136
9.	Ne imala baba vraga pa kupila prase	189. 136
188.	Ne imaš soli u glavi	189. 195
642.	Ne jede se meso od svake tice	191. 111

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
642.	Ne jede se sve, što leti	191. 111
8.	Ne kazuje baba, kako joj se snilo, nego kako joj je milo	189. 136
8.	Ne kaže baba, kako je san snila, već kako je po nju bolje	189. 136
24.**	Ne kri' svijeću pod četvrt	191. 202
397.	Ne lipši, magarče, dok trava naraste	189. 255
508.	Ne loži vatru na vatru	191. 76
452.	Ne ljevaj vodu na vodu	189. 270
522.	Ne mari marva za jednoga mrava	191. 80
431.	Ne mogao se miš provući kroz jamu pa svezao tikvicu	189. 264
772.	Ne moli se crkvi, koja ne pomaže	191. 143
435.	Ne mori svojim aršinom mjeriti svakoga	189. 265
844.	Ne može ga ni upengana vidjet'	191. 163
156.	Ne može hrast na jen mah pasti	189. 185
679.	Ne može jedan ročit' i svjedočit'	191. 119
871.	Ne može nosit' junca, a hoće nosit' vola	191. 168
291.	Ne može po konju nego po samaru	189. 227
162.	Ne može se dut' i kovat'	189. 187
202.	Ne može se gô svući	189. 199
162.	Ne može se i puhat' i udarat'	189. 187
162.	Ne može se zvizdat' i napijat'	189. 187
312.	Ne može stat' u svojoj koži	189. 233
197.	Ne muti govna, da ne smrde	189. 198
625.	Ne odvajaj se od novog puta i starog prijatelja	191. 105
380.	Ne oteži odveće lûka, da ne pukne	189. 251
412.	Ne otkini prst pri medu	189. 260
282.	Ne padaju iz neba pečene mušmule	189. 225
197.	Ne pehaj vu ono, kaj samo od sebe smrdi	189. 198
590.	Ne pljuj više sebe, da t' na lice ne pade	191. 96
193.	Ne prdi ni uz gluha, er ima oči, ako i nema uha	189. 197
495.	Ne pružaj se dalje od gubera	191. 73
259.	Ne rađamo se, da ijemo (nego ijemo, da živimo)	189. 218
13.	Ne reci, što ti je drago, za ne čut', što ti nije drago	189. 138
13.	Ne reci zlo, da zlo ne čuješ	189. 138
663.	Ne skvasi zadnjicu, ne uhiti ribicu	191. 116
17.	Ne služi krsno ime Stojan nego Bježan	189. 139
598.	Ne spi se pomorcu u tešku pogibiju	191. 98
509.	Ne stavi oganj polak slame	191. 76
838.	Ne straši se muški umrijeti, — Već se boji sramotno živjeti	191. 161
926.	Ne svlači se prije neg na rijeku dođeš	191. 182
197.	Ne tiči u gnoj (govno), da ne smrdi	189. 197
529.	Ne traži u magarca vune	191. 81

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
936.	Ne treba se prije gaza izuvati	191. 182
756.	Ne treba se stiditi jela nego sramotna djela . . .	191. 139
810.	Ne treba se uz tuđa nosila derati	191. 154
673.	Ne treba svaku riječ za istinu držati	191. 118
412.	Ne trebuje med lizat' za poslije prst odgrizat' . . .	189. 260
418.	Ne trebuje prodavat' kožu od medvjeda, prije neg ga uhitiš	189. 261
63.	Ne umije ni bu ni mu	189. 154
47.	Ne uzdaj se u trsten štap	189. 148
971.	Ne uzda' se u ženu ni u mrtvu	191. 194
510.	Ne valja gvozdjem oganj sjeći	191. 76
316.	Ne valja (prije) letjeti, dokle krila ne narastu . . .	189. 235
926.	Ne valja se izuvati prije vode	191. 182
673.	Ne valja svakoj riječi kolač mijesiti	191. 118
728.	Ne valja svakomu ni nikomu vjerovati	191. 132
282.	Ne vise nigdje kolači o drači	189. 225
971.	Ne vjeruj ljetini, dok je ne metneš u ambar, ni ženi, dok je ne metneš u grob	191. 194
76.	Ne zabija' trna u zdravu nogu	189. 157
14.	Ne zna da besjedi, a ne umije da ćuti	189. 138
399.	Ne zna magarac, šta je majdonos	189. 256
396.	Ne zna ništa, koliko ni magarac	189. 255
399.	Ne zna pseto za poskurno brašno	189. 256
399.	Ne zna svinja, što je dinja	189. 256
15.	Ne zna, što je bijelo, a što crno	189. 139
399.	Ne zna tovar, što je petrusin	189. 256
951.	Ne zovi zlo, er samo dohodi (jer samo može doći) .	191. 190
259.	Ne živemo, da jemo, nego jemo, da živemo . . .	189. 218
200.	Neimanje je jače (tvrđe) od cara	189. 199
200.	Neimanje tvrđe od kamena	189. 199
200.	Neimanjstvo tvrđi ključi	189. 199
281.	Nek nosi bisage (skrinjicu), ključ je u mene . . .	189. 225
365.	Nek zovu i loncem, samo nek ne razbiju . . .	189. 247
607.	Neka svak mete ispred svojih vrata	191. 100
282.	Neka traži, gdje je plot opleten kobasicama . . .	189. 225
59.	Nekome majka, a nekome maćeha	189. 152
699.	Nema blaga bez črnoga obraza	191. 125
131.	Nema goreg zaklada u kući od djevojke	189. 177
808.	Nema kruha bez truda	191. 153
472.	Nema nauke bez muke	189. 275
187.	Nema ni glave ni repa	189. 194
101.	Nema parâ nema ni jaranâ	189. 166
663.	Nema raka bez mokrijeh gaća	191. 116
314.	Nema slađeg mesa od kradenoga	189. 234
200.	Nema tvrđega grada od prazna čovjeka	189. 199

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
101.	Nema vina, nema razgovora, — Nema para, nema ni jarana	189. 166
9.	Nemala baba bijesa pa kupila prase (da je podrije)	189. 136
317.	Nepravedno tecivo na treće koljeno ne slazi	189. 235
188.	Neslan čovjek	189. 195
101.	Nesta vina, nesta razgovora, — Nesta blaga, nesta prijatelja	189. 166
363.	Netko se za list sakrije, a netko ne može ni za dub	189. 247
16.**	Nevjerni Toma	191. 201
486.	Nevolja je najbolji majstor	191. 71
486.	Nevolja svačemu čovjeka nauči	191. 71
490.	Neznanje rađa uzdanje	191. 71
829.	Ni Bog ne može svakomu da ugodi	191. 158
79.	Ni bratu se ne ide svaki dan na zijafet	189. 158
23.**	Ni cirkvice bez oltarića ni oltarića bez križića	191. 202
171.	Ni đavo nije onako crn, kao što ljudi govore	189. 190
195.	Ni gluhu šapći ni slijepu namiguj	189. 197
478.	Ni na nebu ni na zemlji	191. 68
604.	Ni se u dobru ponesi ni u zlu (nevolji) poništi	191. 100
195.	Ni slijepu kaži ni gluhu kazuj	189. 197
921.	Ni sretnu teci ni nesretnu ostavljaj	191. 181
441.	Ni tičjega mu mlijeka ne manjka	189. 266
817.	Ni tuđega uzmi ni svojega pusti	191. 155
79.	Ni u brata na stan ne hodi svaki dan	189. 158
921.	Ni vrijednu teci ni malo vrijednu ostavi	191. 181
921.	Ni zlu (čestitu) teci ni dobru (zločestu) ostavi	191. 181
894.	Nigda nije sova izlegla sokola	191. 113
894.	Nigdar nije vrana goluba izlegla	191. 174
282.	Nigdje nije plot popleten kobasicama	189. 225
168.	Nigdo ne more dve dinje pod jednem pazuhom nositi	189. 189
40.	Nije bogat, tko vele ima, neg tko malo žudi	189. 146
433.	Nije dobro, štogod je suviše	189. 264
556.	Nije ga nigda pas ujio, da ga svojom dlakom nije izliječio	191. 87
844.	Nije ga vidio ni upengana	191. 163
128.	Nije grijeh toli sakriven, da napokon ne će biti otkriven	189. 175
216.	Nije Gruž za svakoga	189. 204
765.	Nije, komu je namijenjeno, već komu je odlučeno	191. 141
765.	Nije, komu je rečeno, već komu je suđeno	191. 141
907.	Nije lasno vuka za uši uhvatiti	191. 177
8.*	Nije mi žao, da mi je miš priko brka prišao nego da je druzijem put ukazao	191. 197
467.	Nije mudar, tko u brijeme ne umije biti lud	189. 275
171.	Nije ni vrag crn, kao što ga mažu	189. 190
242.	Nije ni sve istina, što se u pjesnijeh poje	189. 213

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
561.	Nije pas, koji gleda, nego onaj, koji ne da	191. 88
829.	Nije se nitko rodio, da je (tko je) svijetu ugodio	191. 158
48.	Nije svaki dan Božić (bajram)	189. 149
941.	Nije sve zlato, što se sija	191. 187
596.	Nije tko počne neg tko svrši	191. 97
479.	Nije to palo s neba	191. 69
171.	Nije toliko vrag crn, koliko se piše	189. 190
48.	Nije vazda vinober	189. 149
879.	Nije vode uzeo u usta svoja	191. 170
108.	Nije za ćelava češalj	189. 168
125.	Nije za dijete nož	189. 174
196.	Nije za gluha svirač	189. 197
216.	Nije za svakoga Gruž	189. 204
850.	Nijedan dim bez (malo) ognja nije	191. 164
696.	Nijedan kip nije pružio ruke od sebe nego svaki prigrlio k sebi	191. 123
190.	Nijedna ponizna glava ne da se posjeći	189. 196
945.	Nijedno zlo ne dolazi bez velike prćije	191. 188
945.	Nijedno zlo samo ne dođe	191. 188
664.	Nijem kao riba	191. 116
122.	Nijemom djetetu ni majka ne može pomoći	189. 173
779.	Nijesam s tobom svinje čuvao	191. 145
7.**	Nijesi careve riječi	191. 200
215.	Nijesu bile ni zrele	189. 204
17.**	Ništa nije novo na svijetu	191. 201
931.	Ništa se sa zdravljem pomiješalo nije	191. 184
770.	Ništor se do suze prije ne osuši	191. 142
276.	Niti kisne, nit ga sunce žeže, nego uzuri, jede i pije	189. 223
659.	Nitko ne će reći: ja sam kurvin sin	191. 115
679.	Nitko ne može biti i sudac i parac	191. 119
747.	Nitko ne može ovoga svijeta u svačem srećan biti	191. 136
799.	Nitko ne zna, gdje ga haljina ali crevlja tišti, i ako dobro stoji, nego tko je nosi	191. 150
853.	Nitko ne zna, što nosi dan, što li noć	191. 165
853.	Nitko ne zna, što nosi jutro, što li veče	191. 165
479.	Nitko nije s neba pao	191. 69
679.	Nitko sam sebe sudija ne može biti	191. 119
703.	Nitko sebe zlotvor nije	191. 126
662.	Noga mu nozi dobra ne misli	191. 116
420.	Nokat i meso	189. 261
661.	Nosi vodu u rešetu	191. 116
281.	Nosite skrinju, al je u opata ključ, reče Mljećanin	189. 225
148.	Nositi drva u goru	189. 182
18.**	Nova metla dobro (lijepo) mete	191. 201
499.	Novce mjeriti na vagane	191. 74

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
500.	Novci govore, usta sprdaju	191. 74
126.	Novci sitno zveče, al se daleko čuju	189. 174
625.	Novi prijatelj kao i novo vino	191. 105
714.	Novo sito na visoko visi (sije)	191. 129
714.	Novo sito o klinu visi	191. 129
660.	Nož u repu (u kudi) slomiti	191. 115
510.	Nožem oganj ne preći	191. 76
488.	Nuždа uči Bogu se moliti	191. 71
59.	Njeki je dan mati, a njeki maćeha	189. 152
267.	Njemu ali kamenu poveđ	189. 220
922.	O moja kapice! s tobom zlo, a bez tebe i crnje i gore	191. 181
934.	Oba beno! pa nijednoga	191. 185
504.	Običaj je druga narav	191. 75
671.	Oboden ribar pametuje	191. 118
515.	Oči komu otvoriti	191. 78
518.	Oči su svjedok, a ne uši	191. 78
518.	Oči su varalice	191. 78
516.	Očima se ljubav kuje	191. 78
518.	Očima se veće vjeruje nego rukama	191. 78
518.	Očima se više vjeruje nego ušima	191. 78
12.	Od bab-zemana i od cara Šćepana	189. 137
138.	Od domaćega hrsuzina teško je sačuvati	189. 179
138.	Od domaćega lupeža ne može se sačuvati	189. 179
169.	Od dva li se čine tri?	189. 189
189.	Od glave do pete	189. 195
239.	Od iskre je Moskva izgorjela	189. 212
886.	Od jedne koze dva mijeha ne mogu biti	191. 172
156.	Od jednoga udara dub ne pada	189. 185
156.	Od jednoga udarca ništa mu biti ne može	189. 185
887.	Od jednoga vola ni moći dvi kože imati	191. 172
419.	Od jeftina mesa čorba za plot (na dolinu)	189. 261
12.	Od Kijeka vijeka	189. 138
287.	Od kolijevke (bešike)	189. 226
233.	Od konca do igle	189. 210
318.	Od krvi ne može biti voda	189. 235
138.	Od kućnoga lopova ne sačuva	189. 179
239.	Od male iskre velik oganj	189. 212
471.	Od muhe pravi elefanta	189. 274
471.	Od muhe pravi medvjeda	189. 274
471.	Od muhe vola učinit'	189. 274
480.	Od neba do zemlje	191. 69
486.	Od nevolje nema škole bolje	191. 71
260.	Od noža rana zaraste, a od jezika nikad	189. 218
613.	Od povoja do pokrova	191. 102
156.	Od prvoga udarca dub ne pada	189. 185

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
637.	Od pržine konop sukat'	191. 110
657.	Od rđava seljana sve selo prikorno	191. 114
126.	Od stara oca djeca siročad	189. 174
286.	Od stare kokoši dobra juha	189. 226
13.*	Od svake tice po perce ima u njemu	191. 198
804.	Od treće sve valja	191. 152
165.	Od zla dužnika i kozu bez kozleta (jareta, mlijeka)	189. 188
946.	Od zla manje	191. 189
532.	Od zla oca još gora su djeca	191. 81
894.	Od zla vrana i zlo piple	191. 174
919.	Od zle žene i rđava druga ukloni se, da te ne obruga	191. 180
507.	Odjeća ne čini čovjeka čovjekom	191. 76
614.	Odveće velika pravda velika je nepravda	191. 102
433.	Odviše dobro nije dobro	189. 264
508.	Oganj k ognju prilagati	191. 76
852.	Oganj se ognjem gasi	191. 165
450.	Oganj, žena i more ne zna se, što je gore	189. 269
954.	Ogri' zmiju, da te ujc	191. 190
954.	Ogrij'o je zmiju, da ga upekne	191. 190
511.	Okameniti se od čuda ili od straha	191. 77
206.	Oko gospodara puni marše	189. 200
206.	Oko gospodara tusti vola i konja	189. 200
517.a	Oko je prvi u ljubavi poklisar	191. 78
517.	Oko sokolovo (oči sokolove)	191. 78
435.	Omjeri o se	189. 265
684.	On je moja desna ruka	191. 121
467.	On je mudar, koji umije biti i lud i pametan	189. 273
25.**	On mu je trn u oku	191. 202
215.	Ona mauče, koja ne može da dokuči	189. 204
32.**	Oparen pas i kiše se boji	191. 204
429.	Opuzao kao miš	189. 263
522.	Orao ne hita muhe	191. 80
523.	Orla uči letjeti	191. 80
526.	Osao među pčelami	191. 80
527.	Osao vino nosi, a vina ne pije	191. 81
327.	Ostario, a ćudi ne ostavio	189. 238
582.	Ostaviti pitomo pa hvatati divlje	191. 94
506.	Ostrizi do kože	191. 75
895.	Othrani vrana, da ti iskljuje oči	191. 174
739.	Otišlo mu srce u petu	191. 134
703.	Otkako je Novi, svak sebi voli	191. 126
59.	Otkako je svijet postanuo, — Nekom mati, nekom je maćeha	189. 152
700.	Otkinuti kome rukave	191. 125
864.	Otkud vjetar duva, odonud valja i japundže okrenuti	191. 167

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
933.	Otmanlija na kolijeh zeca stiže	191. 184
254.	Otud Turci, odovud vuci	189. 216
77.	Otvorena čela	189. 158
536.	Ovca bez pastira ne ima mlika ni sira	191. 82
569.	Ovce se imaju strić', a ne bričit'	191. 90
20.**	Ovčije runo (runce), a vučje srce	191. 201
7.*	Pala muha na medvjeda	191. 197
540.	Pamet caruje (a snaga đubre kida)	191. 83
540.	Pamet vojuje i kraljuje	191. 83
601.	Pametan polako ide, a brzo dođe	191. 99
544.	Par para i u crkvi nađe (traži)	191. 84
248.	Para ti su jaja pod nogami	189. 214
528.	Parbu tjera rad oslove sjene	191. 81
562.	Pas, koji hoće ujestit', ne laje	191. 89
562.	Pas, koji (mnogo) laje, ne ujeda	191. 89
270.	Pas, koji roge ište, i uši izgubi	189. 221
563.	Pas od psa ne jede	191. 89
563.	Pas pasjega mesa ne ije	191. 89
563.	Pas psa čuva	191. 89
554.	Pas vrtarski niti kosti glođe niti je drugome da	191. 87
398.	Pasja molitva ne dopire do neba	189. 256
564.	Pasji grijeh ovca plaća	191. 89
564.	Pasju krivicu ovce plaćaju	191. 89
779.	Pasti (čuvati) svinje	191. 144
569.	Pastir ovcu striže, a vuk dere	191. 90
551.	Paze se kao mačka i miš	191. 86
553.	Paze se kao mačka i pseto	191. 86
607.	Pazi tvoj posao, a na tuđ' se uhabi	191. 100
514.	Paziti koga kao oči u glavi	191. 78
23.	Pedepsa je hroma, ma ištom dohodi doma	189. 141
73.	Pere Arapina	189. 156
574.	Pijanu čovjeku ne metnu lasno lokota na usta	191. 91
191.	Pilji kao štrk u jaje	189. 196
347.	Piši kukom po ledu	189. 243
579.	Pitajući i daleko se može poć'	191. 93
579.	Pitajući u Carigrad (može se otići)	191. 93
212.	Pitam te od Brgata, a ti odgovaraš od Lokruma	189. 201
579.	Pitan s puta ne zalazi	191. 93
529.	Pitat' u osla vune	191. 81
856	Pjana usta istinu govore	191. 165
334.	Pjesan od kuća	189. 240
584.	Pješik na konjika uvijek mrzi	191. 94
834.	Pjeva uho	191. 160
589.	Plamen je blizu dima	191. 95
935.	Plašiv kao zec	191. 185

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
880.	Plivat' uz vodu, — uz rijeku	191. 170
206.	Plodna je zemlja, koju gospodar pleše	189. 201
350.	Pljuni mi u lice	189. 244
590.	Pljuni nada se pa ćeš vidjeti, gdje će pasti	191. 96
590.	Pljuni više sebe, ono će na tebe	191. 95
590.	Pljuni vrh sebe, kad ti na obraz	191. 95
360.	Po drugiput se lisica ne hvata u gvožđa	189. 246
19.**	Po glasu se ptica pozna	191. 201
19.**	Po glasu te poznajemo, ptico	191. 201
157.	Po listju se trava pozna, a po voću dub	189. 186
532.	Po ocu se poznaje sin, a po majci šći	191. 81
361.	Po repu se lisica pozna	189. 246
342.	Po šapama se lav poznaje	189. 242
816.	Po tuđem prknu hiljadu štapova	191. 155
816.	Po tuđijem leđima sto štapova pa nikomu ni petka	191. 155
864.	Po vetru se obraća	191. 167
157.	Po voću se dub poznava	189. 186
951.	Po zlo ne valja elčije slati	191. 190
369.	Pobratime, dok je krmetine, kad nestane krmetine, iza leđa, kume	189. 249
20.**	Pod jagnjećom kožom mnogo puta kurjak reži	191. 201
168.	Pod jednim pazuhom ne mogu se dvije lubenice nositi	189. 189
339.	Pod selom gizdav, na domu lav	189. 242
4.**	Podaj popu popovsko, a gospodi gospodsko pa bježi od njih	191. 199
597.	Podaj rukama pa traži nogama	191. 98
69.	Podaj ti ciganinu torbu, a ne kazuj mu puta	189. 155
967.	Podignu žaba nogu, da je potkuju	191. 193
494.	Podmetnuti nogu komu	191. 72
544.	Podoban podobna traži	191. 84
680.	Podvignuti rogove	191. 119
825.	Pojesti udicu	191. 157
632.	Pokaže mu človek prsta, on već hoće celu ruku	191. 108
599.	Poklisara ni penju ni vežu	191. 98
599.	Poklisaru se glava ne siječe	191. 98
293.	Poklonu se u zube ne gleda	189. 228
293.	Poklonjenoj se kobili u zube ne gleda	189. 228
190.	Pokornu glavu sablja ne siječe	189. 196
603.	Pokuči pa dokuči	191. 99
602.	Polako idu božja kola	191. 99
30.	Pomozi se, reče Lero, i ja ću te pomoći	189. 143
190.	Poniženu glavu ni oštra sablja ne siječe	189. 196
551.	Pop zapovjedi đaku, a đak crkvenjaku	191. 86
606.	Popoldan kesno je k meši	191. 100
31.	Poradivši Bog će dati	189. 143

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
82.	Poredom se i goveda ližu	189. 160
21.**	Poredom se i u vodenici melje	191. 202
608.	Posijah ja njivu, a druzijem žetva bi	191. 100
456.	Poslen je kao pčela	189. 270
301.	Poslije boja kopljem u trnje	189. 231
301.	Poslije kiše japundže ne treba	189. 231
237.	Pošteno ime ne gine	189. 211
237.	Poštenjak vjekovnjak	189. 211
611.	Poštenje je pretežnije od novaca	191. 102
537.	Potragljivu ovcu najprvo vuk izjede	191. 83
708.	Potreba poštenje krati	191. 127
626.	Potreba prijatelja kaže	191. 106
814.	Potukle se zebe oko tuđeg prosa	191. 154
565.	Povraća se, kako pas na bljuvotine	191. 89
565.	Povraća se na bljuvotine	191. 89
126.	Pozna djeca gotove sirote	189. 174
92.	Pozna se čovjek po riječi kao ptica po perju	189. 163
361.	Poznaje se koza po rozima	189. 246
361.	Poznaje se pijetao po kresti	189. 246
22.**	Poznaje se ptica po perju	191. 202
273.	Pozno, ali skozno	189. 222
474.	Prava muka nikad ne gine	189. 275
615.	Pravicu Bog pomaga i ljubi	191. 102
369.	Prazna barila prijatele ne brojila	189. 249
228.	Prazna hvala ne će u torbu	189. 208
898.	Prazna vreća upravo ne može da stoji	191. 175
898.	Prazna vreća uzgor' (uzbrdo) stat' ne može	191. 175
228.	Prazne riječi džep ne pune	189. 209
646.	Prazne se puške i dva boje	191. 112
254.	Pred njim jazovi, a za njim vukovi	189. 216
607.	Pred sobom prti, a u tuđe se ne prti	191. 100
658.	Pređe negoli rečeš, pazi, kako će ti ispasti	191. 114
433.	Preko mjere nikakva dobra nije	189. 264
690.	Prekrštenih ruku stajati	191. 122
495.	Prema guberu valja se pružati	191. 72
628.	Preprijatelj neprijatelj	191. 107
614.	Pretjerana pravda velika nepravda	191. 102
619.	Prevari me u dva puta, ubio ga Bog! a prevari treći put, ubio me Bog!	191. 104
679.	Prica i kmet ne može biti	191. 119
620.	Prigoda je tjemena kosmata, a zatiljka ćelava; ako je za perčin latiš, u rukama ti je, ako pustiš, da se okrene, s Bogom Biograde!	191. 104
624.	Prijatelj do otara	191. 105
626.	Prijatelj se hita u volji, a kuša u nevolji	191. 106

Broj poslovice.		Knjiga „Rada" i stranica.
627.	Prijatelj se u nevolji poznaje, kako zlato u vatri	191. 107
553.	Prijatelji kako pas i mačka	191. 86
628.	Prijazan u nebrijeme neprijazan je	191. 107
78.	Prije je čelo zatioka	189. 158
803.	Prije trublje treptiš	191. 152
293.	Prikazanomu konju ni treba zube gledati	189. 228
190.	Priklonitu glavu sablja ne siječe	189. 196
433.	Priko mjere nikuda	189. 264
329.	Pripustio je vuka u kozliće	189. 239
154.	Pritisnuo se kako priljepak	189. 185
193.	Prni mu za uho	189. 197
425.	Probitačnije je i mršavo se nagoditi nego debelu parnicu voditi	189. 262
495.	Proću gubera se valja pružati	191. 72
331.	Prodaj oca pa kupi magare te se naslanjaj na njega	189. 239
418.	Prodava kožu vučju, a još nije vuka uhitio	189. 261
899.	Prodrta vreća ne može se napuniti	191. 175
385.	Proljetna mlada i jesensko ždrijebe ne vrijede	189. 252
327.	Promijenila svraka gnijezdo, ma ne ćud	189. 238
327.	Promijenit' zube, ma ne pamet	189. 238
630.	Prosjačka torba ne može se napuniti	191. 108
630.	Prosjačka torba vazda je prazna	191. 108
630.	Prosjački bisaci vazda su prazni	191. 108
631.	Prosjak nije mio ni onome, koji ga je rodio	191. 108
631.	Prosjak nije ni Bogu mio	191. 108
631.	Prosjaka ne miluje ni onaj, koji ga je rodio	191. 108
495.	Prostri nogu, koliko čuješ bijelja	191. 73
3.**	Prosut biser pred prasca	191. 199
60.	Prošlo vrijeme stignut' se ne može	189. 153
707.	Protiv sile razloga nema	191. 127
632.	Prst mu samo pruži, uhvatit će te za cijelu šaku	191. 108
633.	Prstom ga kažu	191. 109
633.	Prstom je kazan	191. 109
634.	Prstom je teg'o u nebo	191. 109
635.	Prstom se dotaknuti čega	191. 110
894.	Prug izleć' orla ne more	191. 174
495.	Pruži noge, dokle bijelj zapovijeda	191. 72
495.	Pruži noge, koliko je bijelja	191. 72
632.	Pruži psu prst, zgrabit će te za svu ruku	191. 109
463.	Prva muka potonja oblast	189. 273
427.	Prva pamet magarcu pod rep	189. 263
576.	Prvi (drugi, treći) pijevci pjevaju	191. 92
158.	Prvo pada listje, a pak dubje	189. 186
658.	Prvo pomisli, a pak učini (ali pak govori)	191. 114
566.	Psu odar prostrijet veoma je mučno	191. 89

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
179.	Psu se je kruh prisnio	189. 192
380.	Puca (i tvrdo) uže, kad se odveće priteže	189. 251
973.	Puha ka' i hodža na tikvu	191. 195
414.	Puna kuća kao sat (meda)	189. 260
898.	Puna vreća stubočke stoji	191. 175
646.	Pune se puške boji jedan, a prazne dvojica	191. 112
692.	Punom rukom	191. 123
83.	Pusti dobro i niz rijeku, ako riba ne pozna, a ono će Bog	189. 160
645.	Pustio bih ja njega, al on ne će mene	191. 111
9.*	Puštat meso za sjen	191. 197
653.	Radi, kao da ćeš sto godina živjeti, a moli se Bogu, kao da ćeš sjutra umrijeti	191. 113
653.	Radi, kao da ćeš uvijek živjeti, a moli se Bogu, kao da ćeš sjutra umrijeti	191. 113
456.	Radi kao mrav	189 270
30.	Radi, pa ću ti i ja pomoći, veli gospodin Bog	189. 143
31.	Radiši Bog pomaže	189. 143
654.	Rak ne može uprav hodit'	191. 114
680.	Rastu mu rogovi	191. 119
693.	Rašírenim rukama	191. 123
381.	Razbio se u luci	189. 252
899.	Razdrta vreća ne može se napuniti	191. 175
680.	Razmakao je rogove	191. 120
658.	Razmisli, a pak pljuni	191. 115
658.	Razmisli pa reci	191. 114
259.	Razuman se hrani, da živi, a bezuman bi rado živjeti, da se hrani i poji	189. 218
400.	Razumijeva se kao magarac u kantaru	189. 256
521.	Reci mi, s kim općiš, da t' ređem, što činiš	191. 79
20.	Reci popu pop, a bobu bob	189. 140
661.	Rešeto vode ne drži	191. 116
665.	Riba hoće da pliva	191. 116
668.	Riba od (s) glave smrdi	191. 117
666.	Riba ne valja ništa, ako nije freška	191. 117
667.	Ribu uči plivati	191. 117
672.	Riječ iz usta, kami iz ruke	191. 118
674.	Riječi treba mjeriti, a ne brojiti	191. 118
676.	Rijeka blizu zemlju mimohodi, a daleku nataplja	191. 119
677.	Rijeka se s morem bori	191. 119
730.	Rijetko umije dobro gospodariti, koji nigda nije služio	191. 132
10.	Rodi, baba, dijete, a baba ne ima otkuda	189. 137
10.	Rodi, baba, dijete, a baba ne može roditi	189. 137
10.	Rodi, baba, dijete, otkud ti oči stoje	189. 137
259.	Rodio se, samo da ije i pije	189. 218

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
694.	Ruka k ruci, a obje k obrazu	191. 123
694.	Ruka ruku pere (umiva), a obraz obadvije	191. 123
695.	Rukama i nogama	191. 123
307.	Ruke su bliže neg obrazi	189. 232
161.	Runjave duše	189. 186
161.	Rutava mu je duša	189. 187
45.	S Bošnjaci bosanski govoriti	189. 148
668.	S glave riba smrdi	191. 117
668.	S glave riba počima smrditi	191. 117
521.	S kakim si dopodne, onaki si otpodne	191. 79
236.	S kem tko već ima, već želi	189. 211
581.	S kem već pije, s tem bolje žeđa	191. 93
521.	S kim si, onaki si	191. 79
521.	S kim te vide, s tijem te pišu	191. 79
298.	S konja na magarca (doći ili usjesti)	189. 230
298.	S konja na tovara	189. 230
362.	S lisicom lihat'	189. 246
402.	S mahnici trebuje mahnitat'	189. 257
375.	S mahnitijem brod kušaju	189. 250
479.	S neba te u rebra	191. 69
512.	S očiju s pameti	191. 77
530.	S osla usadit' se na konja	191. 81
815.	S tuđim dobrom dobar biti	191. 154
936.	S volom otit' u zecove	191. 185
781.	Sa svojim i pij i jedi, ali ništa ne miješaj	191. 145
781.	Sa svojijem se valja kroz cijev ljubiti	191. 145
923.	Sa zlim (kukavicom, rđom i t. d.) ni u raj	191. 181
920.	Sa zlijem se nemoj sadružiti, — Jera ti se hoće sa-tužiti	191. 180
922.	Sa zlim zlo, a bez zla i ruke odsječene	191. 181
922.	Sa zlim žlje, a beza zla još gore	191. 181
931.	Sa zdravljem se ništa pomiješalo nije	191. 184
392.	Sablja mu je sveđ na vratu	189. 254
107.	Saćuva' me, Bože, od onoga, u koga se uzdam, u koga se ne uzdam, ćuvat ću se i sam	189. 168
32.	Sam je Bog bez grijeha	189. 143
32.	Sam je Bog na kararu	189. 143
591.	Sam na sebe pljuvati	191. 96
858.	Sam svoj vinograd sjeći	191. 166
238.	Sam svoje ime zaboravit'	189. 212
678.	Sama rijeka ne izmeće vazda sikire	191. 119
441.	Samo tičjeg mlijeka nema	189. 266
229.	Samohvala smrdi	189. 209
281.	Sanduk mu je brez ključa	189. 225
801.	Sasvim je govedo, još da ima rep	191. 151

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
520.	Sebi kovat' okove	191. 79
705.	Sebi oreš, sebi siješ, sebi vlačiš, sebi ćeš i žnjeti	191. 127
434.	Sedamkrat odmjeri, a jednom ostrizi	189. 265
707.	Sila Boga ne moli, a pravde ne pita	191. 127
707.	Sila i pravda ne idu zajedno	191. 127
707.	Sila ne će da za pravdu znade	191. 127
33.	Silom se ni Bog ne moli	189. 144
708.	Siromah človek gotov cigan	191. 127
708.	Siromah čovjek gotov đavao	191. 127
709.	Siromah čovjek i od gladi spava	191. 127
38.	Siromak je, kad ima, premogući, kad hoće	189. 145
710.	Siromaštvo i kašalj ne dadu se sakriti	191. 128
710.	Siromaštvo ne da se sakriti kao ni šuga	191. 128
298.	Siš'o je s konja na tovara	189. 230
713.	Sit gladnu ne vjeruje (ne razumije)	191. 128
713.	Sit lačnu ne razumije	191. 128
298.	Sit' s konja na osla	189. 230
904.	Siti vuci (i) cijele ovce (ne može biti)	191. 176
407.	Sjećati se kao kroz maglu	189. 258
232.	Sjedi kao na iglama	189. 210
617.	Sjedi krivo, a pravo reci	191. 103
617.	Sjedi krivo, a sudi pravo	191. 103
638.	Sjeme gubi, tko po pržini sije	191. 110
715.	Sjena od dima manja od ništa	191. 129
618.	Sjetila se prelja kudjelje u oči nedjelje	191. 103
309.	Skače kozlić po polju, a još se koza nije okozila	189. 233
461.	Skinuo bi s matere božje pokrov	189. 272
50.	Skube mu bradu, tko hoće	189. 150
50.	Skube mu dlake iz brade	189. 150
247.	Skupit' jadra	189. 214
335.	Skupu nije ništa dosta	189. 240
734.	Slađa smokva preko plota	191. 133
943.	Slatka riječ gvozdena vrata otvora	191. 187
545.	Slatko je papati, al je gorko plaćati	191. 85
415.	Slatko kao med	189. 260
719.	Slavic poje, a čavka grače	191. 130
249.	Sličan kao jaje jaju	189. 214
716.	Slijedit' koga godi kako sjen	191. 129
722.	Slijepca za put i budalu za savjet ne valja pitati	191. 130
544.	Slika priliku traži	191. 84
725.	Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari	191. 131
716.	Sluga neka mnogo čuje i zna, ali malo neka besjedi	191. 131
732.	Smionu čovjeku sreća dava ruku	191. 133
68.	Smrdljivo bure najbolje vino pokvari	189. 155
894.	Soko iz vranjega gnijezda	191. 174

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
522.	Soko muhe ne hvata	191. 80
809.	Sokolovijem okom tuđa, a ljilkovijem naša pazimo	191. 153
739.	Spalo mu srce u gaće	191. 134
644.	Spava kao puh	191. 111
560.	Speće cucke ne treba buditi	191. 88
544.	Spodoben se spodobnom raduje	191. 84
244.	Spolja gladac, iznutra jadac	189. 213
244.	Spolja lijep, a iznutra slijep	189. 213
905.	Spomenek od vuka, a vuk z grma luka	191. 176
608.	Srbin kosi, Švaba nosi, — Srbin bere, Švaba ždere	191. 101
740.	Srca kamenoga	191. 135
299.	Srebrno sedlo ne čini konja dobra	189. 230
745.	Srednja je sreća najbolja	191. 136
745.	Srednji je posao najbolji	191. 136
404.	Sretna majka, koja te takoga rodila	189. 257
162.	Srkati i puhati zajedno je teško	189. 187
304.	Stala se kosa s kamenom	189. 231
908.	Star je pas vuku za maskaru	191 177
908.	Star vuk pasja maskara (šala, prdačina)	191. 177
750.	Stara čovjeka ne pitaju: što te boli, no: što te ne boli	191. 137
286.	Stara koka masna čorba	189. 226
286.	Stara kokoš dobra juha	189. 226
358.	Stara kuna lasno se ne privari	189. 245
358.	Stara kuna mučno u očce upade	189. 245
358.	Stara lisica mučno u tonote upade	189. 245
872.	Stara vola ni gospodar ne žali	191. 168
751.	Starcu su desni najjači štap	191. 138
437.	Stare u savjet, a mlade u boj	189. 265
752.	Stari ljudi pogotovu djeca	191. 138
752.	Stari ludi su ka i mala deca	191. 138
567.	Stari pas kad laje, svjet daje	191. 90
567.	Stari pas uzalud ne laje	191. 89
567.	Stari psi u vjetar ne laju	191. 89
152.	Staro drveće ne dade se presađivati	189. 184
151.	Staro drvo mučno je ispraviti	189. 183
286.	Staro meso dobra čorba	189. 226
625.	Starog vina i stara prijatelja drži se	191. 105
754.	Starost je bolest, od koje svaki umire	191. 138
754.	Staros' je najveća nemoć	191. 138
754.	Starost slabost gotova bolest	191. 138
358.	Staru je lisicu teško ubititi	189. 245
477.	Stat' među maljicem i nakovanom	191. 68
313.	Stidnije je ukrasti nego pitati	189. 234
816.	Sto tabana po tuđem poplatu ne bole	191. 155
496.	Stoji mu duša u nosu	191. 73

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
935.	Strašiv kao zec	191. 185
562.	Strašiv pas većma laje	191. 89
17.	Strašivi doma dolazi	189. 139
17.	Strašivoga mati ne plače	189. 139
760.	Strašivu trgovcu mišakinje (brabonjak, govno) u tobocu	191. 140
672.	Strijel iz luka, riječ iz usta povratit se više ne more	191. 118
348.	Strijeljat' se lemješom	189. 243
569.	Strizi ovcu, ma ne do kože	191. 90
506.	Striže bez nožica	191. 75
761.	Struna preveć napeta pukne	191. 140
790.	Stvar, koja udi, uči	191. 147
681.	Suh kao rog	191. 120
766.	Sunce prođe i kroz kaljavo misto, a ipak ostaje čisto	191. 142
766.	Sunce se blatom ne zamaza	191. 142
767.	Sunce svakog (jednako) grije	191. 142
768.	Suncu svitlost zaimat'	191. 142
787.	Suproć šiljku kopitom	191. 146
906.	Sva je huka na vuka, a iza vuka i lisica sita	191. 177
263.	Sva mu je pamet na jeziku	189. 219
729.	Svačiju slušaj, a svoju sviđaj (smatraj)	191. 132
814.	Svadile se žene za tuđe tele	191. 154
814.	Svadili se vrapci oko tuđe prohe	191. 154
790.	Svak je mudar po šteti	191. 147
704.	Svak je sebi najbliži	191. 126
173.	Svak može faliti	189. 190
703.	Svak sebi voli	189. 126
446.	Svak sve ne može	189. 268
23.**	Svak svoj krs' nosi	191. 202
783.	Svak svoje traži	191. 146
230.	Svak svoju robu hvali	189. 210
799.	Svak zna, gdje ga opanak žulji	191. 151
577.	Svaka je koka na svom sjedalu pijetao	191. 92
577.	Svaka je kvočka na svom gnijezdu jaka	191. 92
577.	Svaka je vaška na svom toru jača	191. 92
859.	Svaka koza za svoj pikalj visi	191. 166
315.	Svaka krava noćom crna	189. 234
887.	Svaka ovca po jedno runo daje	191. 172
643.	Svaka tica k svome jatu (leti, ide)	191. 111
129.	Svaka tica od svog kljuna gine	189. 175
790.	Svaka šteta uči čovjeka pameti	191. 147
859.	Svaka utrobica o svom grkljanu visi	191. 166
927.	Svaka vas jima svoj glas	191. 183
859.	Svaki bravak za svoj papak	191. 166
230.	Svaki ciganin svoga konja hvali	189. 210
218.	Svaki dar ište uzdarje	189. 206

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
577.	Svaki je kokot na svom buništu gospodar	191. 92
593.	Svaki je početak težak	197. 97
577.	Svaki je prasac na svom oboru vepar	191. 92
23.**	Svaki oltarić ima svoj križić	191. 202
859.	Svaki ovan visi o svojoj nozi	191. 166
577.	Svaki pijevac na svom bunjištu jači	191. 92
92.	Svaki se čovjek po besjedi poznaje	189. 163
696.	Svaki svetac sebi ruke drži	191. 123
544.	Svaki svoga druga traži	191. 84
104.	Svako čudo za tri dana	189. 167
128.	Svako djelo dođe na vidjelo	189. 175
927.	Svako mjesto svoj adet ima	191. 183
577.	Svako pseto na svom koritu jače	191. 92
900.	Svakoja vrijeme napravja	191. 175
782.	Svakom se svoje čini najljepše	191. 145
426.	Svakom svoje govno miriše	189. 262
782.	Svakom svoje lijepo	191. 145
783.	Svakom svoje, pa mirna Bosna	191. 146
783.	Svakom svoje treba	191. 146
864.	Svakom vjetru jadra ne otvaraj	191. 167
28.	Svakomu je Bog hranu ostavio	189. 142
735.	Svakomu je zlu smrt lijek (kraj)	191. 133
746.	Svatko je kovač svoje sreće	191. 136
703.	Svatko sebe najvoli	191. 126
336.	Sve bolje lani	189. 241
128.	Sve brijeme otkriva	189. 175
703.	Sve je sebi milo	191. 126
584.	Sve jednu pjesan poje	191. 94
422.	Sve se mijenja do volje božije	189. 261
873.	Sve, što tko djelja, prida nj pada	191. 169
797.	Sve tikvu u vodu, a tikva nad vodu	191. 150
544.	Sve traži slika priliku	191. 84
949.	Sve zlo te gore	191. 190
584.	Sveđer jednu pjesan pjeti	191. 94
829.	Svemu svijetu ni Bog nije ugodio	191. 158
504.	Sveudiljna obika naravi je sestra	191. 75
24.**	Svijeća pod mjericom	191. 202
774.	Svijeću u podne žeći	191. 144
776.	Svjetine glasi morski talasi	191. 144
321.	Svoja kućica svoja voljica (slobodičica)	189. 236
817.	Svoje ne daj, a tuđe ne diraj	191. 155
817.	Svoje ne pušti, a tuđe ne prihiti	191. 155
435.	Svojijem laktom druzijeh mjerit'	189. 265
435.	Svojom se pedom mjeri	189. 256
784.	Svrbe ga leđa	191. 146

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
785.	Svrbe me dlani, mjedi ću brojit'	191. 146
785.	Svrbe me šake	191. 146
570.	Širi se kao paun	191. 91
533.	Šogava ovca sve stado ošoga	191. 82
47.	Štapat se štapom od botura	189. 148
788.	Štedi s petlje, a ne s roglja	191. 147
789.	Štednja je prva dobit	191. 147
789.	Štednja je prvo tečenje	191. 147
789.	Štednja mnogo vrijedna	191. 147
789.	Štednja je prava dobit	191. 147
790.	Šteta i ludomu oči otvori	191. 147
10.*	Što bi kola škripala, to volovi riču	191. 197
10.*	Što bi valjalo, da volovi ričn, to kola škripe	191. 197
10.*	Što bi volovi rikali, to kola škripju	191. 197
34.	Što Bog daje, to je sve dobro	189. 144
34.	Što Bog dava, podnosit' se ima	189. 144
518.	Što čuješ, ne vjeruj, što vidiš, to vjeruj	191. 78
105.	Što čuo, ne čuo, što vidio, ne vidio	189. 167
723.	Što će slijepcu ogledalo	191. 131
117.	Što danas ne bude, bit će sutra	189. 171
512.	Što ga nije na oči, nije ga ni na srcu	191. 77
433.	Štogod je saviše, sve je odveće	189. 264
395.	Štogođ maca okoti, sve miše lovi	189. 255
395.	Štogođ maca omaci, ono sve miše lovi	189. 255
873.	Štogođ tko djelja, sve preda nj pada	191. 169
873.	Štogođ voko buče, sebi na roge baca	191. 168
723.	Što ima slijep sa zrcalom činit'	191. 131
2.**	Što iskao, to i našao	191. 199
846.	Što iziđe na usta, to se ne povrće u usta	191. 163
846.	Što izleće, ne uleće	191. 163
378.	Što jedan lud baci kamen u bunar, deset pametnijeh ne mogu ga izvaditi	189. 250
378.	Što jedan lud kupi, sto pometnijeh ne može prodati	189. 251
378.	Što jedan lud zamrsi, sto mudrijeh ne mogu odmrsiti	189. 250
378.	Što jedan zaludi, sto mudrijeh ne liječe	189. 251
512.	Što je daleko od očiju, daleko i od srca	191. 77
423.	Što je jednom milo, to je drugom drago	189. 261
355.	Što je lijepo, mučno je	189. 245
139.	Što je lijepo, to je drago	189. 179
34.	Što je od Boga, slađe od meda	189. 144
615.	Što je pravo, i Bogu je drago	191. 102
433.	Što je previše, nije ni s maslom dobro	189. 264
656.	Što je tvrđe od gvožđa? pa ga opet rđa izije	191. 114
395.	Što mačka koti, sve miše lovi	189. 255
378.	Što mahniti veže, sto mudrijeh ne razdrešuje	189. 251

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
830.	Što meni iz usta, Bogu u uši	191. 159
213.	Što mu dođe na usta	189. 203
462.	Što muči, uči	189. 272
356.	Što nije lijepo gledati, nije lijepo ni ljubiti	189. 245
146.	Što nijesi rad, da ti drugi ljudi čine, ne čini ni ti nikome, a što želiš, da tebi drugi čine, čini i ti svakome	189. 181
398.	Što pas laje, vjetar nosi	189. 256
398.	Što pas na zvijezde laje, to Bog ne sluša	189. 256
562.	Što pas više laje, manje ujeda	191. 89
317.	Što po zlu dođe, po zlu pođe	189. 255
846.	Što pređe preko devet zuba, ode preko devet brda	191. 163
873.	Što remeta djelja, pred remetu pada	191. 169
317.	Što sa zlom dođe, s vragom pođe	189. 235
11.	Što se babi htjelo, to se babi snjelo	189. 137
117.a	Što se danas može učiniti, ne ostavljaj za sjutra	189. 171
117.a	Što se danas može učiniti, sjutra je dockan	189. 171
428.	Što se kome hoće, o tom besjedi	189. 263
827.	Što si sam udrobio, izjeđ'	191. 158
873.	Što tko djelja, preda nj pada	191. 169
428.	Što tko misli, o onom i sanja	189. 263
609.	Što tko posije, toj i ženje	191. 101
236.	Što tko više ima, to se više steže	189. 211
581.	Što tko više pije, to više ždeni	191. 93
861.	Što tko žudi, lasno vjeruje	191. 167
806.	Što trijezan misli, to pijan govori	191. 153
147.	Što u drugoga karaš, to ne čini	189. 182
806.	Što u glavi trijeznoj, to u jeziku pjanu	191. 153
105.	Što vidiš, ne viđeo, što čuo, ne čuo (čini se)	189. 167
860.	Što visoko leti, na nisko pada	191. 166
10.*	Što volovi muču, ništa, samo da kola ne škripe	191. 197
938.	Što zaradi Ivanplanina, to plati selo Bradina	191. 186
938.	Što zgriješiše banovi, plaćaju gradovi	191. 186
399.	Što zna magarac, što je petrusin?	189. 256
710.	Šuga se ne može sakriti	191. 128
448.	Ta se u bari, ta se u moru udavio	189. 268
215.	Tako reče kuna grozdju ne mogući ga brati, da nije zrelo	189. 204
760.	Tanahan kupac nigda dobar objed ne izije	191. 140
739.	Tašto srce pada u gaće	191. 134
423.	Tebi drago, a meni milo	189. 262
634.	Tegnuo je prstom u nebo	191. 109
794.	Tele za tele, ako i nije šareno	191. 149
727.	Teško gospodaru, kojega sluge uče	191. 131
73.	Teško je crna bika nasapuniti	189. 156

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
162.	Teško je duvati i srkati	189. 187
468.	Teško je mudromu među budalama besjediti (sjediti)	189. 274
899.	Teško je prodrtu vreću napuniti	191. 175
568.	Teško je psa od namazana kajiša očerati	191. 90
909.	Teško je pseto s mačkom i kurjaka s ovcom pomiriti	191. 178
909.	Teško je vuka s ovcom pomiriti	191. 178
366.	Teško kaši tuđe mlijeko čekajući	189. 248
366.	Teško kupusu iz sela smoka čekajući	189. 248
366.	Teško loncu iz sela začina čekajući	189. 248
11.*	Teško loncu, kad se stane s kotlom igrati	191. 197
536.	Teško marvi, kad čobana nema	191. 82
539.	Teško nogama pod ludom glavom	191. 83
633.	Teško onom, koga prstom kažu	191. 109
928.	Teško onom, koga žale	191. 183
366.	Teško onom, tko pogleda iz tuđe ruke	189. 248
727.	Teško onome gazdi, koga sluga uči	191. 131
366.	Teško puri čekajući iz sela začina	189. 248
33.**	Ti ćeš svirati	191. 204
30.	Ti se pomozi, i Bog ti će pomoći	189. 143
818.	Ti tuđim zubima hljeb jedeš	191. 155
795.	Tih je kako ulje	191. 149
881.	Tiha voda brijeg roni (dere, podjeda)	191. 170
795.	Tiho more kao ulje	191. 149
796.	Tikva; tikvan	191. 149
933.	Tjera zeca na kolijeh	191. 184
13.	Tko besjedi, što hoće, mora slušati, što ne će	189. 138
134.	Tko bi dobit, umrije, a tko dobi, plače	189. 178
659.	Tko bi rekao, da je kurvin sin	191. 115
882.	Tko bistru vodu muti, žeđa ga umori	191. 171
60.	Tko brzo dariva, dvaš dariva	189. 153
62.a	Tko brzo sudi, brzo se i kaje	189. 153
595.	Tko dobro počne, dopola je svršio	191. 97
143.	Tko drugom jamu kopa, sam će u nju pasti	189. 180
280.	Tko čuva (žali) klinac, izgubi potkovu	189. 224
34.**	Tko će mački zvonce privezati	191. 204
13.	Tko govori, što hoće, valja da sluša, i što ne će	189. 138
786.	Tko hoće bit' svagdje, ne će bit' nigdje	191. 146
472.	Tko hoće časno ne može lasno	189. 275
788.	Tko hoće da štedi, nek zarana počne	191. 147
230.	Tko huli, kupuje, a tko hvali, prodaje	189. 209
230.	Tko huli, misli kupit'	189. 209
230.	Tko hvali, prodaje, tko kupuje, huli	189. 209
443.	Tko ide u mlin, taj se omuči	189. 266
52.	Tko ima bradu, on će naći češalj	189. 150
970.	Tko ima lijepu kuću i lijepu ženu, nije gospodar od nje	191. 194

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
18.	Tko ima obraza, dobro živi, a tko nema, još bolje	189. 140
543.	Tko ima papra, i na sočivo ga meće	191 84
235.	Tko ima, taj se i štima	189. 211
241.	Tko istinu gudi, gudalom ga po prstima biju	189. 212
855.	Tko ište vina, daj mu vode	191. 165
366.	Tko iz sela večeru čeka, teško će je pričekati	189. 248
759.	Tko izgubi sram ljudski, izgubi i strah božji	191. 140
306.	Tko izije meso, valja i kosti da glođe	189. 232
411.	Tko izobila masla ima, i muda maže	189. 259
848.	Tko je budala u Rimu, taj je i u Budimu	191. 163
512.	Tko je daleko od očiju, daleko i od srca	191. 77
595.	Tko je dobro počeo, dopola je svršio	191. 97
164.	Tko je dužan, taj je tužan	189. 188
245.	Tko je jači, onaj i kobači	189. 213
245.	Tko je jači, onaj i stariji	189. 213
245.	Tko je jači, taj i tlači	189. 213
144.	Tko je sebi dušmanin, kako će drugom biti prijatelj	189. 181
144.	Tko je sebi zao, kako će drugom biti dobar	189. 181
748.	Tko je sretan, i pijevac mu jaja nosi	191. 137
717.	Tko jedamput slaže, drugiput mu se ne vjeruje, ako i istinu kaže	191. 129
717.	Tko jedamput slaže, drugiput zaludu kaže	191. 129
917.	Tko kriva žali, pravom griješi	191. 180
26.**	Tko kuca, tomu se otvara	191. 202
332.	Tko kupuje, što mu ne treba, ne će moći kupiti ni ono, što mu treba	189. 240
332.	Tko kupuje, što ne treba, prodavat će i ono, što mu treba	189. 240
601.	Tko lagano ide, dalje će otići	191. 99
601.	Tko lakše ide, priđe doma dolazi	191. 99
383.	Tko ljeti gori, zimi godi	189. 252
383.	Tko ljeti hladuje, zimi gladuje	189. 252
383.	Tko ljeti planduje, zimi gladuje	189. 252
758.	Tko među dva stoca sjedne, lako na zemlju padne	191. 139
619.	Tko me jedamput prevari, onaj je nevaljao, a koji više puta, vrijedan je čovjek	191. 104
962.	Tko mnogo zna, mnogo i pati	191. 192
647.	Tko na more puta ne zna, hodi nuz rijeku	191. 112
590.	Tko na nebo pljuje, na obraz mu pada	191. 95
409.	Tko ne čuva karantene, ne broji cekine	189. 259
409.	Tko ne čuva malo, ne može ni dosta imati	189. 259
409.	Tko ne čuva pare bjelice, ne će imat' rušne žitnice	189. 259
55.	Tko ne će svoga za brata, on će tuđega za gospodara	189. 151
55.	Tko ne drži brata za brata, on će tuđina za gospodara	189. 151
539.	Tko ne ima u glavi, ima u nogama	191. 83

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
55.	Tko ne ljubi svoga brata, ljubit' će tuđega	189. 151
291.	Tko ne može biti konja, bije sedlo	189. 228
663.	Tko ne skvasi guzice, ne uhvati ribice	191. 116
612.	Tko ne zna pošteno, njemu je prošteno	191. 202
730.	Tko ne zna služiti, ne zna ni zapovijedati	191. 132
143.	Tko ne zna svoje čuvati, tuđe ni pogotovu	189. 180
143.	Tko ne zna upraviti sobom, ne će ni drugim . . .	189. 180
143.	Tko ne zna za se, ne zna ni za drugoga	189. 180
143.	Tko ne zna za sebe, ne zna ni za mene	189. 180
539.	Tko nema pameti, ima noge	191. 83
200.	Tko nema ništa, ne straši se od ništa	189. 199
173.	Tko nije sagriješio, tko li ne će	189. 190
730.	Tko nije služio, ne umije ni zapovijedati	191. 132
71.	Tko nije vidio crkve, i peći se klanja	189. 156
144.	Tko nije za se, nije ni za drugoga	189. 180
260.	Tko ništa nema, rata se ne boji	189. 199
71.	Tko oltara ne vidi, i peći se klanja	189. 156
531.	Tko osla mije, saplun gubi	191. 81
812.	Tko pazi tuđe poslove, svoje zanemaruje	191. 154
579.	Tko pita, dalko zajde	191. 93
590.	Tko pljuje na nebo, na obraz mu pada	191. 95
601.	Tko polako ide, prije doma dođe	191. 99
605.	Tko popa, tko popadiju (voli)	191. 100
200.	Tko prazan ide, mučno pogine	189. 199
590.	Tko proti vjetru pljuje, popljuvat će se	191. 96
495.	Tko pruža noge izvan bjeljine, ozepst će mu . . .	191. 72
21.**	Tko prvi u mlin, prije samelje	191. 202
21.**	Tko prvi u mlin, prvi melje	191. 202
649.	Tko putuje, najgori dan ima, dokle izide iz doma .	191. 112
651.	Tko radi, izradi	191. 113
639.	Tko rad psuje, nađe uzrok	191. 110
655.	Tko rano rani, dvije sreće grabi	191. 114
413.	Tko rukama med miješa, prste oliže	189. 260
557.	Tko s djecom lijega, sasran ustane	191. 88
557.	Tko s djecom spi, politan osviće	191. 88
557.	Tko s psima leži, s buhama ustaje	191. 88
759.	Tko se Boga ne boji i ljudi ne stidi, bježi od njega	191. 140
229.	Tko se hvali, sam se kvari	189. 209
973.	Tko se jedamput opeče, i na hladno puše	191. 195
759.	Tko se ljudi ne stidi, ni Boga se ne boji	191. 139
472.	Tko se muke ne namuči, pameti se ne nauči . . .	189. 275
33.	Tko se na sramotu u crkvu goni, slabo se Bogu moli	189. 144
463.	Tko se ne muči u mladosti, kuku mu u starosti . .	189. 272
472.	Tko se ne namuči, ta se ne nauči	189. 275
26.	Tko se ne umije Bogu moliti, neka pođe na more .	189. 142

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
534.	Tko se ovcom učini, kurjaci (vuk) ga izjedu (uije)	191. 82
21.**	Tko se prije javi, prvi zameljavi	191. 202
42.	Tko se riječi ne boji, ne boji se ni batine	189. 147
841.	Tko se rađa, ta i umire	191. 162
841.	Tko se rodi, onaj će i umrijeti	191. 162
862.	Tko se rodio za vješala, od puške ne gine	191. 167
229.	Tko se sam hvali, mala mu cena	189. 209
919.	Tko se s rđom druži, — Vazda mu se tuži	191. 180
778.	Tko se s tricama pomiješa, valja da ga svinje izjedu	191. 144
448.	Tko se u bari udavi, onom drugo more ne treba	189. 268
448.	Tko se utopi u lokvi, nek se rijeke ne boji	189. 268
862.	Tko se za vješala rodio, ne će utonuti	191. 167
918.	Tko se zla ne bi bojao	191. 180
919.	Tko se s zlijem druži, — On se vazda tuži	191. 180
919.	Tko se (s) zlima druži, sveđ tuži	191. 180
860.	Tko se više uspenje, niže pada	191. 166
143.	Tko sebe ne zna sačuvati, ne zna ni drugoga	189. 180
741.	Tko sreće ne srete, ne stiže je nigda	191. 135
728.	Tko svakoga sluša, zlo čini, a tko nikoga ne sluša, još gore (čini)	191. 132
27.**	Tko svijeće ije, sere stijenje	191. 202
235.	Tko što ima, taj se štima	189. 211
609.	Tko što posije, to i požnje	191. 101
652.	Tko što radi, ono će i patiti	191. 113
56.	Tko ti je izvadio oko? Brat. Zato je tako duboko	189. 152
812.	Tko tuđ posao gleda (pazi), svoj zaboravlja	191. 154
812.	Tko tuđe posle gleda, svoje gubi	191. 154
812.	Tko tuđe posle pazi, svoje gazi	191. 154
812.	Tko tuđe prede, svoga ne ima	191. 154
836.	Tko ukrade jaje, taj će i koku (a tko koku, taj će i voku)	191. 160
383.	Tko u ljeto ne radi, u zimu gladuje	189. 252
463.	Tko u mladost stenje, u starost sjede	189. 272
463.	Tko u mlados' trudi, u staros' sudi	189. 272
443.	Tko u mlinicu uniđe, brašnav iziđe	189. 267
848.	Tko u Pešti ne valja, u Budim nek ne ide	191. 163
236.	Tko vele ima, vele mu se i hoće	189. 211
411.	Tko vele meda ima, i na kupus ga stavlja	189. 259
860.	Tko visoko uzlazi, nizoko izlazi	191. 166
236.	Tko više ima, više mu se hoće	189. 211
902.	Tko vučju štenad hrani, on ovcama trag utire	191. 175
813.	Tko za tuđom vunom pođe, sam ostriženi kući dođe	191. 154
917.	Tko zlijem prašta, dobrijem udi	191. 180
917.	Tko zlima prašta, dobrima škodi	191. 180
948.	Tko zlo čini, dobru se ne nada	191. 189

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
948.	Tko zlo čini, goremu se nada	191. 189
948.	Tko zlo čini, i dočeka ga	191. 189
948.	Tko zlo čini, i dočekat će ga	191. 189
948.	Tko zlo čini, nek se dobru ne nada	191. 189
948.	Tko zlo čini, zlo i čeka	191. 189
594.	Tko zlo počne, gore svrši	191. 97
948.	Tko zlo radi, valja zlo i da dočeka	191. 189
617.	Tko zlo sjedi, (još) gore misli	191. 103
594.	Tko zlo živе, gore umre	191. 97
280.	Tko žali klinac, izgubi potkovu	189. 224
12.	To je bilo još za kralja Atakira	189. 137
12.	To je još od starine Novaka	189. 137
452.	To je, kako da u more ljevaš	189. 270
12.**	To mu je kost u grlu	191. 198
25.**	To mu je trn u oku	191. 202
949.	Todore! svaki dan to gore	191. 190
70.	Traži u ciganke kisela mlijeka	189. 155
802.	Trbuh nema ušiju	191. 151
180.	Trbuh ne zna za šalu	189. 192
180.	Trbuh riječi ne će	189. 192
217.	Tri hajduka devet kapetana	189. 305
96.	Trijeba dosta s njim soli izjesti za poznati jednoga	189. 164
434.	Trikrat mjeri, a jednom pristrizi	189. 265
816.	Trista bata (štapa) po tuđem hrbatu ne boli nijedan	191. 155
880.	Trudno je uz vodu plivat'	191. 170
883.	Tuci vodu u mortaru, niti sluzi ni gosparu	191. 171
883.	Tuče vodu u mortaru	191. 171
822.	Tuđ kruh draži je	191. 156
822.	Tuđa koza gô loj (puna loja)	191. 156
819.	Tuđa muka vražja guka (muka)	191. 156
47.	Tuđa obrana sjerčana tojaga	189. 148
815.	Tuđijem dobar	191. 154
816.	Tuđijem rukama zmije hvatati	191. 155
818.	Tuđijem ustmi kruh jesti	191. 155
815.	Tuđim se dobrom dobar čini	191. 155
13.*	Tuđim se perjem kiti	191. 198
820.	Tuđim vinom nadgrobnice djedim ispija	191. 156
818.	Tuđim zubima kruh grize	191. 155
816.	Tuđom rukom lasno je žeravu grtati	191. 155
816.	Tuđom rukom zmiju iz procijepa vadit'	191. 155
933	Turci zeca na kolima hvataju	191. 184
679.	Turčina preš, a Turčin ti sudi	191. 119
14.*	Tuta, smrče, na unuče	191. 198
682.	Tvrdo kao rog	191. 120
740.	Tvrđeg srca od kamena	191. 135

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
200.	Tvrđi je od cara, tko ne ima	189. 199
35.	U Boga su vunene noge, a gvozdene ruke	189. 144
39.	U bogata Vlaha i goveda pametna	189. 146
18.	U Ciganke crn obraz, al je puna torba	189. 140
70.	U Ciganke tražiti kisela mlijeka	189. 155
109.	U ćoravoj zemlji i sakati (ćoravi) konji prolaze	189. 169
109.	U ćoravoj zemlji prolaze i ćoravi konji	189. 169
481.	U devetom nebu biti	191. 69
153.	U dobru drvu i krs' i lopata (a u zlu ni pasje korito)	189. 184
595.	U dobru je početku veća polovica	191. 97
604.	U dobru se lako podnijeti	191. 100
856.	U golemu vinu tvrda istina	191. 165
197.	U govno ne tiči, i ako tegneš, sasma ga ne smeći	189. 197
231.	U hvaljene jagode ponesi najmanji sud	189. 210
843.	U jamu sam upao, koju sam druzijem kopao	191. 162
697.	U jednoj nosi kam, a u drugoj hljeb	191. 124
697.	U jednoj nosiš kruh, a u drugoj štap	191. 124
698.	U jednoj ruci nosit' oganj, a u drugoj vodu	191. 124
758.	U jednomu stolu dvojica sidjet' ne mogu	191. 139
264.	U jeziku nema kosti	189. 219
270.	U kajpi morski slavic ne poje	191. 130
289.	U kakovo kolo uđeš, onako igraj	189. 227
197.	U kao da ne tiče, tko se izgnusit' ne će	189. 198
289.	U kom si selu, taku pjesmu pjevaj	189. 227
699.	U kopača mrke noge, a bijela pogača	191. 124
344.	U laži je plitko dno	189. 243
344.	U laži su kratke noge	189. 243
109.	U mjestu slijepijeh tko ima jedno oko, vidi mnogo	189. 169
437.	U mlada za snagu, a u stara za savjet pitaj	189. 265
453.	U more ne treba soli sipati	189. 270
453.	U more pijesak sipati	189. 270
315	U mraku je svaka krava crna	189. 234
482.	U nebo strijeljati	191. 69
628.	U nebrijeme prijatelj bude neprijatelj	191. 107
930.	U nemoćnika zdravlje pita	191. 184
485.	U nestašici ljudi i Staniša (Bećir) sudi	191. 70
487.	U nevolji ne treba plakati nego lijek tražiti	191. 71
488.	U nevolji se jako Bog moli	191. 71
775.	U noći svijetao, a u dne taman	191. 144
884.	U plitkoj je vodi	191. 171
774.	U podne svijeću paliti (užeć')	191. 144
381.	U portu se razbit'	189. 252
626.	U potrebi se prijatelj gleda (pozna)	191. 106
18.	U prosjaka crn obraz, a puna torba	189. 140
699.	U ratara crne ruke, a bijela pogača	191. 124

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
660.	U repu nož slomiti	191. 115
604.	U sreći se ne ponesi, a u nesreći ne poništi	191. 100
437.	U stara glava, u mlada snaga	189. 265
126.	U stara oca djeca siročad	189. 174
757.	U stidljiva slijepca prazna torba	191. 139
760.	U strašiva trgovca prazna kesa	191. 140
618.	U subotu večer da ima baba kudjelju	191. 104
744.	U svakoj nesreći i sreće ima	191. 136
28.**	U svakoj pšenici ima snijeti	191. 202
927.	U svakom selu svoj zakon	191. 183
28.**	U svakom žitu ima kukolja	191. 202
421.	U šupalj mijeh puhat'	189. 261
79.	U tetke na stan, ma ne svaki dan	189. 158
303.	U tišini svak je mornar	189. 231
958.	U toj travi zmija se taji	191. 191
821.	U tuđe kolo nogu ne meći	191. 156
821.	U tuđe kolo nogu stavit'	191. 156
822.	U tuđe krave vazda veće vime	191. 156
822.	U tuđe krave veliko vume	191. 156
823.	U tuđem oku vidi dlaku (trun), a u svome ne vidi ni brvna	191. 156
823.	U tuđem oku vidi slamku, a u svome grede ne vidi	191. 156
822.	U tuđoj kozi više loja	191. 156
810.	U tuđoj kući plakat' mrca	191. 154
823.	U tuđoj kući svašta vidi, a u svojoj ništa ne vidi	191. 156
822	U tudoj ruci uvijek je komad veći	191. 156
856.	U vinu je istina	191. 165
969.	U vodi stati, a od žeđe umirati	191. 194
606.	U zadnje (dockan) se nema rašta ni u crkvu hoditi	191. 100
82.	U zamjenu se i goveda ližu	189. 159
720.	U zatvoru slavuj ne pjeva	191. 130
626.	U zlu se čovjek gleda, kakav je	191. 106
538.	U žene je duga kosa, a kratka pamet	191. 83
38.	Ubog kako može, a bogat kako hoće	189. 145
708.	Ubog muž gotova laža	191. 127
757.	Ubogu čovjeku udi sram	191. 139
335.	Ubogu malo nedostaje, a skupu sve	189. 240
708.	Uboštvo čovještvo gubi	191. 127
824.	Uboštvo nije sramota	191. 157
667.	Učiš ribu plivati	191. 117
93.	Uči se do smrti	189. 163
654.	Učiš raka uprav hodit'	191. 114
950.	Udri zlo, da je grđe	191. 190
553.	Ugađaju se, kako pas i mačka	191. 86
954.	Ugrij guju u njedrima, da te ujeda za srce	191. 190

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
762.	Uhitit' miša u stupicu	191. 140
910.	Uhvatio se vuk u gvožđa	191. 178
129.	Uijeda bijeda djetela u kljunu	189. 175
851.	Uljem oganj gasit'	191. 164
250.	Umiljato jagnje i dvije majke pose	189. 214
842.	Umri ja, umri vas svijet	191. 162
457.	Upao je u kljusu	189. 271
457.	Upasti u mrežu	189. 271
347.	Upiši na led, a prigri' k ognju	189. 243
843.	Up'o je u jamu, što je on izdubo	191. 162
457.	Up'o je u mreže	189. 271
442.	Usisao je s majčinim mlijekom	189. 267
500.	Usta sprdaju, a kesa odgovara	191. 74
500.	Usta sprdaju, a novci govore	191. 74
365.	Ustima govna jedi (koliko ti drago), samo rukama ne diraj	189. 247
835.	Uši voskom začepit'	191. 160
972.	Ušima, a ne očima valja se ženiti	191. 194
243.	Utrobu izbljuvati	189. 213
680.	Uvuk'o je rogove	191. 120
67.	Uz rijeku puč dupsti	189. 155
603.	Uzajmić vratić	191. 99
299.	Uzda pozlaćena ne čini konja vrednijega	189. 230
833.	Uzdigni uši	191. 159
461.	Uzeo bi od mrtvaca pokrov	189. 272
435.	Uzimlje mjeru za me o sebi	189. 265
298.	Uzjahao je sa sedla na samar	189. 230
680.	Uzrasli su mu rozi	191. 120
170.	Užež' Bogu svijeću, a vragu dvije	189. 190
170.	Užeži Bogu svjećicu, da ti pomože, a vragu, da ti ne naudi	189. 190
35.**	Vala nam je sve jedno, nemamo nikakva posla ni kod kuće	191. 204
401.	Valja da je nestalo vode ili drva	189. 256
472.	Valja se namučiti pa naučiti	189. 275
509.	Vatra i slama ne mogu ublizu stajati	191. 76
851.	Vatra se uljem ne tuli	191. 164
851.	Vatra se zeitinom ne gasi	191. 164
852.	Vatra vatru ne gasi	191. 165
208.	Već put morati je preštimati cucka zarad gospodara	189. 201
669.	Veća riba manju jede	191. 117
430.	Velika buka, bređa je gora, ne će biti ništa, rodit će miša	189. 263
685.	Velikašni imaju duge ruke i velika vuha	191. 121
925.	Velike gospode molba pogotovu zapovijest	191. 182

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
669.	Velike ribe male proždiru	191. 117
156.	Veliko se drvo ne može od jednoć posjeći	189. 185
231.	Velje hvale u male bisage	189. 210
854.	Vepar po moru, a krap uz goru	191. 165
854.	Vepra sred vala, a raka sred gaja	191. 165
924.	Veži konja, gdje ti gospodar reče, pa makar ga vuk ujio	191. 181
924.	Veži konja, gdje (ti) gospodar zapovijeda	191. 181
924.	Veži magarca, gdje ti gospodar zapovijeda	191. 181
823.	Vidi tuđu dlaku, a svoga brvna ne vidi	191. 156
967.	Vid'la žaba, gdje se konji kuju, pa i ona digla nogu	191. 193
906.	Vika na kurjaka, a iza njega kradu i lisice	191. 177
857.	Vino i mudroga pobudali	191. 166
857.	Vino i starca zaigra	191. 166
857.	Vino i starca razigra i babu razdraga	191. 166
491.	Vise mu noge u grobu	191. 72
133.	Visi o dlaci	189. 177
680.	Visoko diže rogove	191. 120
860.	Visoko polijeće, al nisko pada	191. 166
201.	Više je jagnjećih koža na pazaru nego ovčijih	189. 215
469.	Više valja i malo razuma — Nego puno drzovite snage	189. 274
518.	Više valja vjerovati očima nego ušima	191. 78
519.	Više vide četiri (dva) oka nego dva (jedno)	191. 79
519.	Više vide oči nego oko	191. 79
469.	Više vrijedi mudrina nego jačina	189. 274
962.	Više znao, više i patio	191. 192
432.	Vjera mjera	189. 264
518.	Vjerovanije je oku nego uhu	191. 78
865.	Vjetar kapom ćerati	191. 167
866.	Vjetrom se pase, tko ne zna za se	191. 167
400.	Vješt kao magarac u kantaru	189. 256
102.	Vô se veže za rogove, a ljudi za jezik	189. 166
882.	Voda, ka se pije, mutit' se ne ima	191. 171
885.	Voda svašta opere do pogana jezika (do crna obraza)	191. 171
885.	Voda sve nosi izvan sramote	191. 171
885.	Voda sve pere osvem grijeha	191. 171
883.	Vodu u avanu tući	191. 171
928.	Volim, da mi ljudi zavide, nego da me žale	191. 183
135.	Volim dobra služiti nego u rđava zapovijedati	189. 178
88.	Volim s mudrim plakati nego s ludim pjevati	189. 161
914.	Volim se jednom zacrveniti nego uvijek blijediti	191. 179
703.	Volim sebe nego tebe	191. 126
586.	Volim u kolibi pjevati nego u ćosku plakati	191. 94
514.	Voljeti koga kao oči u glavi	191. 78
164.	Vraćaj dug, da nijesi tužan	189. 188

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
897.	Vrag vragu oči ne vadi	191. 174
896.	Vrana s vranom, soko sa sokolom	191. 174
897.	Vran vranu oka ne izbi	191. 174
897.	Vrana vrani ne će oko iskljuvati	191. 174
897.	Vrana vrani očiju ne vadi	191. 174
702.	Vrba grožđem ne rađa	191. 126
900.	Vreme gradi niz Kotare kule, — Vreme gradi, vreme razgrađuje	191. 175
19.	Vrijedi, koliko šupalj bob	189. 140
900.	Vrijeme grad gradi, pa ga vrijeme i razgradi	191. 175
59.	Vrijeme je kadgod mati, a kadgod maćeha	189. 152
59.	Vrijeme je nekad majka, a nekad maćeha	189. 152
319.	Vruće krvi	189. 236
577.	Vsaka maca na svom banjku jaka	191. 92
593.	Vsaki početek je težek	191. 97
696.	Vsaki svetec k sebi prste drži	191. 123
746.	Vsaki svoje sreće kovač	191. 136
327.	Vuk dlaku promijeni, ali ćudi nikad	189. 238
903.	Vuk i od brojenoga krade	191. 176
911.	Vuk na vuka ni u gori ne će	191. 178
912.	Vuk se mesom hrani	191. 178
907.	Vuka je teško za vuha zgrabiti	191. 177
736.	Za dažd i za smrt ne treba Boga moliti, sami će doći	191. 134
823.	Za drugim vidi dlaku, a za sobom ne vidi gredu	191. 156
501.	Za gô bi nož uhvatio	191. 74
174.	Za jednim veslom brod ne stoji	189. 191
6.	Za nevolju babu vodu, er djevojke ne nahodu	189. 135
6.	Za nevolju babu vode, kad djevojke ne nahode	189. 135
489.	Za nevolju i krmka ujakom zovnuti	191. 71
485.	Za nevolju od ljudi i da bi tko sudi	191. 70
265.	Za romijenčom neka ide i konop	189. 220
150.	Za tvrdo drvo treba i tvrd klin	189. 183
940.	Za zlato rđa ne prijanja	191. 186
951.	Za zlo ni tribi Boga moliti	191. 190
76.	Zabada trn u zdravu nogu	189. 157
215.	Zabavlja lisica grozdju: kiselo je	189. 204
238.	Zaboravio sam, i ime kako mi je	189. 212
238.	Zaboravio sam svoje ime	189. 212
76.	Zadjeti čavao u nogu	189. 157
584.	Zaintačio kao Švaba svoj tralala	191. 94
792.	Zaklela se zemlja raju, da se svake tajne znaju	191. 148
72.	Zalud pereš Crncu tijelo, kad ne može postat' bijelo	189. 156
72.	Zaludu ćeš umivati mora, kad je moro uvijek crn	189. 156
195.	Zaludu je gluhu šaptati, a slijepu namigivati	189. 197
49.	Zaludu je lijepa brada, kad je luda glava	189. 149

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
421.	Zaludu je u šupalj mijeh puhat'	189. 261
457.	Zametnuti komu mrežu	189. 271
915.	Zanat je u nevolji hrana	191. 179
915.	Zanat je u nevolji najbolji pomoćnik	191. 179
9.**	Zanatliju posao pokazuje	191. 200
143.	Zao čovjek s tobom jede i pije, a jamu ti kopa	189. 180
727.	Zao gazda, koga sluga uči	191. 131
549.	Zao kao kučak (pas)	191. 86
290.	Zao komšija veliko je zlo	189. 227
594.	Zao početak, a gora svrha	191. 97
594.	Zao početak, gori svršetak (dočetak)	191. 97
275.	Zaovu karaju, a nevjesti svjet davaju	189. 222
347.	Zapiši na ledu pa pripeci k vatri	189. 243
641.	Zapjevala mu ševa	191. 110
551.	Zapovjeď djevojci, a djevojka mačci, a mačka repu	191. 86
551.	Zapovjeď psu, a pas repu	191. 86
890.	Zašto vrag zna mnogo? zašto je star	191. 173
680.	Zbit će mu se rogovi	191. 119
617.	Zbori pravo, sjedi, gdje ti drago	191. 103
929.	Zdrav bolesnu ne razumije	191. 184
670.	Zdrav kao riba	191. 117
931.	Zdravlje je najveće blago ovoga svijeta	191. 184
931.	Zdravlje je najveće bogatstvo	191. 184
937.	Zec mu je put pritekao	191. 186
792.	Zemlja se Bogu klela, da, štogod se na njoj učini, ne će potajati	191. 148
792.	Zemlja se Bogu zaklela, da ne zataja, što se na njoj učini	191. 148
39.	Zenđil pametan, fukara budala	189. 146
39.	Zenđil pametan, odjeven lijep	189. 146
630.	Zetnja vreća nije nigda puna	191. 108
939.	Zida kule po oblaku	191. 186
939.	Zidat' kastjele po aeru	191. 186
385.	Zimno štene i ljetna mlada ne valja	189. 252
913.	Zinuo kao gladan (bijesan) vuk	191. 178
325.	Zla kao kuja	189. 238
505.	Zla običaj dobar zakon čini	191. 75
940.	Zlata se rđa ne hita	191. 187
943.	Zlatan ključić carev grad otvori	191. 187
943.	Zlatan ključ gvozdena vrata otvara	191. 187
943.	Zlatan ključić najtvrđa vrata otvara	191. 187
943.	Zlatna balota probija vrata	191. 187
53.	Zlatna brada	189. 150
942.	Zlatna brda obećavati	191. 187
826.	Zlatnom udicom lovit'	191. 158

Broj poslovice.		Knjiga „Rada“ i stranica.
627.	Zlato se u vatri, a čovjek u muci poznaje	191. 107
627.	Zlato se u vatri probira, a čovjek u nesreći . . .	191. 107
948.	Zlo činila Đurova Jerina, — Zlo činila gore dočekala	191. 189
948.	Zlo činio, sijaset primio	191. 189
948.	Zlo činiti, a dobru se nadati, nije moguće	191. 189
43.	Zlo dohodi na sežnje, a ishodi na dlake	189. 147
626.	Zlo godište roda ište, a nevolja prijatelja	191. 106
575.	Zlo govedo vazda june	191. 92
43.	Zlo i nevolja lete na konjicu, a zdravlje ide na končiću	189. 147
366.	Zlo je iz susjedstva čekat' večeru	189. 248
951.	Zlo ne treba zvati (samo dođe)	191. 190
594.	Zlo početo, gore dočeto	191. 97
554.	Zlo pseto niti gloće kosti niti je drugom daje . . .	191. 87
952.	Zlo se ne ima za zlo vraćati	191. 190
953.	Zlo se zlim ćera	191. 190
609.	Zlo sjeme, zao plod (zlo ime, zao rod)	191. 101
375.	Zločestijem se brod brodi	189. 250
103.	Zlu čovjeku svak je dužan	189. 167
957.	Zmijo šarena!	191. 191
954.	Zmiju u njedrima nositi	191. 190
962.	Zna mnogo, mnogo će i patiti	191. 192
15.	Zna on dobro, što je bijelo, što je crno	189. 139
399.	Zna svinja, što je dinja	189. 256
399.	Zna svinja, što je poskurno brašno	189. 256
890.	Zna vele vrag, er je star	191. 173
36.**	Znadu psi za mir?	191. 204
837.	Znanje je gotov novac	191. 160
837.	Znanje je pravo imanje	191. 160
490.	Znanje rađa bojazan	191. 78
195.	Zove gluha, maha slijepu	189. 197
365.	Zovi me lopižom, ištom me ne razbi	189. 247
963.	Zrno do zrna, eto pogača, dlaka po dlaka, eto bjelača, kaplja po kaplja, eto Morača	191. 192
963.	Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača . .	191. 192
963.	Zrno po zrno kokoši volju napuni	191. 192
965.	Zvona zvone, er su potezana	191. 193
72.	Žalibože tri oke sapuna, što poarči bula na Arapa .	189. 156
450.	Žena, vatra i more ne zna se, koje je gore	189. 269
973.	Žežen kašu hladi	191. 195
780.	Živi kao svirac	191. 145